BIJBELVERKLARING.

DE
BIJBEL,

DOOR BEKNOPTE

UITBREIDINGEN,

EN OPHELDERENDE

AENMERKINGEN,

VERKLAERD;

DOOR

J. VAN NUYS KLINKENBERG,

A. L. M. THEOL. ET PHIL. DOCTOR, HOOG-LEERAAR IN DE H. GODGELEERDHEID EN KERKELYKE GESCHIEDENIS, AAN HET ILLUSTRE ATHENÆUM, EN PREDIKANT IN DE GEMEENTE TE AMSTERDAM; MITSGADERS LID VAN HET ZEEUWSCH GENOOTSCHAP DER WETENSCHAPPEN TE VLISSINGEN.

AGTSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART,

MDCCLXXXIV.

Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Westvriesland.

Met Adprobatie van Gecommitteerden van de Eerw. Klasſis van Amſterdam.

den 10den September 1784.

INLEIDING

TOT DE BOEKEN

DER

CHRONIJKEN.

By wijs van INLEIDING, tot de Boeken der CHRONIJKEN, zullen wy kortelyk iets aenmerken over,

I. Den *Naem.*
II. Den *Schrijver.*
III. Den *Inhoud.*
IV. Het *Oogmerk.*
V. Het *Godlyk gezach.*
VI. De *Nuttigheid.*
VII. De *Tijdrekening.*
VIII. De *Uitlegkundige Schrivten.*

I. *De Benaming.*

Deze Boeken dragen, in onze Bijbels, den naem van CHRONIJKEN of PARALIPOMENA.

CHRONIJKEN, dat is *Jaerboeken*; omdat hier de gebeurtenisſen, welke, onder het volk van God, zijn voorgevallen, volgens de orde van den

tijd, van het begin der Waereld, tot de gevangelyke wechvoering naer Babel, in een kort begrip verhaeld worden. — In het Hebreeuwsch heeten deze gedenkfchrivten דברי הימים *de woorden der dagen*, of dagverhalen, berichten van zaken, welke van tijd tot tijd zijn voorgevallen.

In de Overzetting der zoogenaemde LXX Griekfche Taelmannen, dragen deze Boeken den naem van Παραλειπόμενα, PARALIPOMENA, dat is *achtergelatene* of *overgeflagene* dingen; omdat hier fommige aengelegene zaken breedvoerig befchreven worden, welke, in de voorige Boeken, byzonder van SAMUEL en de KONINGEN, of geheel overgeflagen, of flechts kortelyk behandeld zijn.

Ondertusfchen moet men deze CHRONIJKEN wel onderfcheiden, van die Jaerboeken, welke, in de Boeken der KONINGEN, worden aengehaeld 1 Kon. XI: 41. XIV: 19, 29. XV: 7, 31. XVI: 14, 21, 27. XXII: 39. 2 Kon. I: 18. enz. want het gene aldaer wordt aengehaeld, is in deze CHRONIJKEN niet te vinden. Voeg 'er by, dat de gemelde Jaerboeken, niet alleen in de Boeken der KONINGEN, worden aengehaeld, maer ook in deze Boeken der CHRONIJKEN zelve, onder de benaming van *het boek der Koningen van Juda en Israël* 1 Chron. IX: 1. 2 Chron. XVI: 11. XXIV: 27. XXV: 26. XXVIII: 26. XXXII: 32. XXXV: 27. — Men denke aen zekere openbare gedenkfchrivten, welke, in dien tijd zeer bekend, en, na de Babylonifche gevange-

genis, nog in groote achting waren, maer nu reeds overlang verloren zijn.

II. *De Schrijver.*

Het is een vry algemeen gevoelen, beide onder Joden en Christenen, dat EZRA de Schrijver zy van deze Boeken.

Dan eer ik in dit onderzoek trede, heb ik twee voorlopige aenmerkingen mede te deelen.

I. Dat deze CHRONIJKEN zijn opgesteld, na de Babylonische gevangenis. Dit is gemakkelyk op te maken, zoo uit de zaek zelve, als uit zekere spreekwijzen, welke hier dikwijls voorkomen, *tot op den huidigen dag* 1 Chron. IV: 43. 2 Chron. V: 9. VIII: 8. X: 19. XXI: 10. XXXV: 25. Zelvs vindt men hier het geslachtregister der Vorsten van Israël, ook na de wederkeering uit Babel 1 Chron. III: 17. Van de Babylonische gevangenis wordt 1 Chron. VI: 15. IX: 1, in den voorledenen tijd gesproken; ja in het slot van het IIde Boek, Kap. XXXVI: 22, 23. wordt de terugkomst der Joden, in hun Vaderland, verhaeld.

II. Dat de Schrijver zich van oude en geloovwaerdige gedenkstukken bediend, en, uit dezelve, deze Chronijken zamengesteld hebbe. Dit blijkt duidelyk genoeg uit de aengehaelde plaetsen 1 Chron. IV: 43. 2 Chron. V: 9. VIII: 8. X: 19 XXI: 10. enz. — Ten aenzien van de IX eerste hoofd-

ſtukken, in het eerste Boek, zal hy zich, niet alleen van de Heilige Schrivt, en het bericht van MOSE, bediend hebben, maer ook van oude geſlachtboeken, welke onder de Joden voorhanden waren. Voords komt ons de gedachte van den geleerden HARTMAN, *over de Chronijken* pag. 7, zeer aennemelyk voor, dat de Schrijver zich ook bediend hebbe van die geſlachtlijsten, welke de wedergekeerden uit Babel opgaven, om hunne afkomst aen te toonen, en daerdoor hun recht te bewijzen, het welk zy tot de bezitting van het land hadden. — Hieruit kan men ook reden geven, waerom 'er, in deze geſlachtlijsten, van Dan en Zebulon, niets gevonden wordt; omdat 'er namelyk van deze ſtammen geene zijn wedergekeerd. — De overige ſtukken, welke Geſchiedkundig zijn, kan de Schrijver ontleend hebben, uit de ſchrivten van GAD, IDDO, JEHU, NATHAN, AHIA, JESAIAS, en andere Propheten, als mede uit de openbare Archiven, en Rijks-aenteekeningen van de Kanceliers, JOSAPHAT onder David en Salomo 2 Sam. VIII: 16, JOAH, onder Hiskia 2 Kon. XVIII: 18, en JOHA onder Joſia 2 Chron. XXXIV: 8.

Uit deze aenmerkingen vloeit van zelvs voort, dat de Schrijver dezer Chronijken, na de Babyloniſche gevangenis, geleevd hebbe. Derhalven kan EZRA, die na de Babyloniſche gevangenis leevde, de opſteller zijn van deze Boeken. — En dat hy in-

indedaed de Schrijver zy dezer Boeken wordt hoogstwaerschijnlyk, wanneer men in aenmerking neemt, dat het slot van het tweede Boek der CHRONIJKEN Kap. XXXVI: 22, 23. woordelyk hetzelve zy, als het begin van EZRAS Boek, Kap. I: 1, 2, 3. Uit deze laetste byzonderheid schijnt men te mogen besluiten, dat beide geschrivten van eene en dezelvde hand zijn, en dat EZRA, het Boek, het welk naer zijnen naem genoemd is, reeds eenigen tijd te vooren geschreven hebbende, naderhand de Boeken der *Chronijken* hebbe opgesteld, welke daer eindigen, daer zijn eerste werk begonnen was; en dat hy, langs dezen weg, het Joodsche volk, een tijdrekenkundig kort begrip hebbe willen ter hand stellen, van de voornaemste gebeurtenissen, welke onder deze Natie waren voorgevallen, van het begin der Waereld, tot dat de Joden, die 70 jaren in de gevangenis te Babel verkeerd hadden, wederom in hun land hersteld waren.

Het is waer, de Geslachtlijst van Zerubbabel strekt zich uit, tot na de tijden der Macchabeen, Kap. III: 19-24; maer wat zwarigheid is 'er in te stellen, dat dit stuk 'er, in lateren tijd, zy bygevoegd, welligt door eenen Hoogepriester, met voorkennis van het Sanhedrin, ten einde het Geslachtregister van David voort te zetten? immers

even weinig, als dat Deut. XXXIV. en Jer. LII. ook van eene andere hand zy.

Of nu NEHEMIA, in het opſtellen van deze Boeken, gelijk velen voor waerſchijnlyk houden, mede de hand gehad hebbe, kunnen wy niet beſlisſchen.

Wy gaen over, om

III. *De Inhoud.*

dezer Boeken te beſchouwen.

De zaken, welke hier behandeld worden, zijn van tweederlei aert.

Eerst vind men eene verzameling van Geſlachtlijsten, beginnende met den eersten mensch ADAM, en zich uitſtrekkende, tot na de wederkeering der Joden uit Babel. Deze geſlachtlijsten betreffen niet alle volken, maer alleen de Natie der Joden, en byzonder het geſlachtregister van den MESSIAS, door ABRAHAM en DAVID, tot de nazaten van ZERUBBABEL. —— Voords heeft men op te merken, dat niet alle de geſlachtlijsten van Israël worden opgegeven: want van DAN en ZEBULON vindt men niets; en dat ook alle geſlachten niet even uitvoerig beſchreven werden. Hieruit mogen wy beſluiten, gelijk wy reeds hebben aengemerkt, dat de Schrijver zich van zulke berichten bediend hebbe, als hy bekomen konde. — Wy moeten 'er nog

nog byvoegen, dat deze Geflachtlijsten hier en daer, met Gefchied- en Aerdrijkskundige aenmerkingen, doorvlochten zijn.

Hierop volgt eene aeneengefchakelde Gefchiedenis van het Koningrijk van Juda, beginnende van Sauls dood, en de verheffing van David, tot de wederkeering der Joden uit Babel.

Deze Gefchiedenis loopt derhalven gelijktijdig, met een gedeelte van SAMUELS Boeken 1 Sam. XXXI. en het tweede Boek van SAMUEL geheel, als mede met de Boeken der KONINGEN. — Evenwel is 'er dit onderfcheid, dat, in de Boeken der CHRONIJKEN, niet de Regeering der Koningen van ISRAEL of de X ftammen, maer alleen der Koningen van JUDA, verhaeld worde. Van ISRAELS Koningen wordt flechts nu en dan eens, in het voorbygaen gefproken, wanneer hunne zaken met die van JUDA vermengd waren. Voeg 'er by, dat het gene omtrend de Koningen van Juda wordt aengeteekend, in de boeken der CHRONIJKEN, veelal uitvoeriger befchreven zy; zoodat deze boeken kunnen befchouwd worden, als aenvullende dat gene, het welk, in die der KONINGEN, korter is opgegeven. —— In mindere omftandigheden, fchijnen de boeken der CHRONIJKEN, met die der KONINGEN, wel eens te ftrijden; maer door de verhalen onderling te vergelijken, zal men bevinden, dat de zaek zelve grootelyks worde opgehelderd.

Laten wy, om zich de zaken, in een kort begrip, des te gemakkelyker te kunnen herinneren, eene ontledende fchets geven van beide deze Boeken.

I. In het *eerste* Boek der CHRONIJKEN zijn twee hoofddeelen.

1. Het eerste bevat een bundel van geflachtregisters, van het begin der waereld, tot na de wederkeering der Joden, uit de gevangenis van Babel, Kap. I-IX.

2. Het ander behelst eene uitvoerige gefchiedenis van DAVIDS regeering, Kap. X-XXIX.

1. De Geflachtregisters zijn de volgende.

A. Van de Patriarchen, zoo voor, als na den Zondvloed, tot op JACOB en EZAU, Kap. I.

B. Van JACOB en byzonder van JUDA, Kap. II.

C. Van DAVID en zijne nakomelingen, Kap. III.

D. Vervolg van JUDA, Kap. IV: 1-23.

E. Van SIMEON, Kap. IV: 24-43.

F. Van RUBEN, GAD, en MANASSE, Kap. V.

G. Van LEVI, Kap. VI.

H. Van ISSASCHAR, BENJAMIN, NAPHTALI, nog eens MANASSE, EPHRAIM, en ASER, Kap. VII.

I. Van SAUL en JONATHAN, uit BENJAMIN, Kap. VIII. Hierop volgt,

K. Eene

K. Eene lijst der voornaemste personen, welke uit Babel zijn wedergekeerd, Kap. IX.

2. In het geschiedkundig deel, Kap. X - XXIX. vinden wy,

A. Na een kort bericht van SAULS dood, als de aenleiding tot DAVIDS verheffing, Kap. X.

B. Eene zeer uitvoerige beschrijving van DAVIDS Regeering, Kap. XI - XXIX.

A. Zijne komst op den Throon wordt omstandig verhaeld, Kap. XI, XII. Hierop volgen,

B. Zijne Koninglyke verrichtingen, Kap. XIII - XXIX.

a. In den bloem zijner jaren, Kap. XIII- XXII.

†. Hy zorgde aenstonds voor den Godsdienst, Kap. XIII - XVII.

§. Hy voerde de Verbonds - Ark op naer Sion, Kap. XIII: 1. - XVI.

§§. Hy besloot den HEERE eenen Tempel te bouwen; hoewel God hem niet toeliet, dit voornemen ter uitvoer te brengen, Kap. XVII.

††. Hy voerde verscheidene oorlogen, Kap. XVIII - XX.

§. Hy overwon de Moabiten, Syriers en Philistijnen, Kap. XVIII.

§§. Hy krijgde gelukkig tegen de Ammoniten, Kap. XIX.

§§§. Hy behaelde eene tweede zegeprael op de Ammoniten, Kap. XX: 1-3.

§§§§. Als mede op de Philistijnen, Kap. XX: 4-8.

†††. Hy beging daerna eenen grooten misslag, in het tellen van het volk: welke rampzalige gevolgen naer zich sleepte; maer tevens aenleiding gav, tot het Godlyk bevel, om den HEERE, op den dorschvloer van Ornan, eenen Tempel te bouwen, Kap. XXI, XXII.

β. In zijnen hoogen ouderdom,

†. Heeft David verscheidene merkwaerdige zaken verricht; zoo in het Burgerlyke, als Godsdienstige, Kap. XXIII-XXIX.

§. In het Godsdienstige, Kap. XXIII-XXVI.

*. Hy liet de Leviten tellen, en maekte de noodige bestellingen over hunne ampten, Kap. XXIII.

**. Hy verdeelde de Priesteren in 24 ordeningen, Kap. XXIV: 1-19.

***. Ook

***. Ook maekte hy nadere bepalingen omtrend de Leviten.

—. In het gemeen ſtelde hy hen tot dienaers der Priesteren, Kap. XXIV: 20-31.

——. In het byzonder maekte hy verordeningen:

⸸. Omtrend de Zangers, Kap. XXV.

⸸⸸. Omtrend de Poortiers, Kap. XXVI: 1-19.

⸸⸸⸸. Omtrend andere dienſten der overige Leviten, Kap. XXVI: 20-32.

§§. In het Burgerlyke, Kap. XXVII-XXIX: 25.

**. Hy ſtelde de voornaemſte Amptenaers aen, zoo in het Krijgswezen, als in den Burgerſtaet, Kap. XXVII.

**. Daerna gav hy het Rijk, met de noodige vermaningen, al biddende aen Salomo over, Kap. XXVIII: 1-XXIX: 25.

††. Dit Boek wordt met den dood van DAVID beſloten, Kap. XXIX: 26-30.

II. Het TWEEDE Boek der CHRONIJKEN kan men ook, zeer gevoeglyk, in twee hoofddeelen, onderſcheiden.

1. De Geschiedenis van SALOMO, die zeer voorspoedig, over gansch Israël, geregeerd heeft, Kap. I-IX.

2. De Geschiedenis van zijne opvolgeren, die, na de scheuring van het Rijk, alleen over Juda en Benjamin geregeerd hebben, Kap. X-XXXVI.

1. In de Geschiedenis van Salomo ontmoeten wy de volgende byzonderheden:

A. De aenvaerding der Regeering, door dezen Godvruchtigen en voorspoedigen Koning, Kap. I.

B. Op den Throon gevestigd zijnde,

A. Verrichtte hy vele lovwaerdige daden, zoo in den Godsdienst, als in den Burgerstaet, Kap. II-VIII.

α. In het Godsdienstige bouwde hy den HEER eenen zeer prachtigen Tempel, die zeer statelyk werd ingewijd, Kap. II-VII.

†. Het bouwen van den Tempel zelven vinden wy, Kap. II-IV.

§. Vooraf maekte Salomo de noodige toebereidselen, en voorzag zich van bekwame bouwlieden, Kap. II.

§§. Het bouwen zelvs wordt uitvoerig beschreven, zoo ten aenzien van den Tempel en deszelvs on-

onderscheidene vertrekken, als met opzicht tot de Heilige vaten en gereedschappen, Kap. III, IV.

††. De Inwijding van den Tempel, Kap. V-VII. geschiedde op eene zeer plechtige wijs. Hiertoe behoorde.

§. De invoering van de Verbonds-Ark in het Heilige der Heiligen, Kap. V: 1-10.

§§. De verschijning van de Heerlykheid des HEEREN, Kap. V: 11-14.

§§§. De Redenvoering van den Koning tot het volk, gepaerd met een uitmuntend en hartelyk gebed, Kap. VI, VII.

β. In het Burgerlyke maekte Salomo verscheidene wijze en voordeelige verordeningen; zoo door het versterken van zijn Rijk, en het vastſtellen van den Godsdienst, als het bevorderen van den Koophandel, Kap. VIII.

B. Door de Wijsheid, welke SALOMO, in dit alles, deed doorſtralen, als mede door zijnen rijkdom en voorspoed, verwierv hy zoo veel roem, dat dezelve zich wijd en zijd verspreidde; zoodat de Koningen van Scheba hem in persoon

kwam bezoeken, om van het een en ander oog- en oorgetuige te zijn, Kap. IX: 1-28.

C. Zijn dood en begravenis wordt verhaeld, Kap. IX: 29-31.

2. Hierop volgt de geschiedenis van SALOMONS nazaten, die, sedert de scheuring van het Rijk, by welke 'er X stammen van DAVIDS huis afvielen, alleen over Juda en Benjamin geregeerd hebben, Kap. X-XXXVI.

A. Onder REHABEAM zijnen zoon viel deze scheuring voor, Kap. X: 1-XI: 4.

A. De aenleiding tot deze scheuring, Kap. X: 1-15.

B. De dadelyke afval der X stammen, tot JEROBEAM; welke na dien tijd een afzonderlyk Koningrijk hebben uitgemaekt, bekend onder den naem van het Koningrijk Israëls, of der X stammen, Kap. X: 16-XI: 4.

C. Het overige van REHABEAMS Regeering, alleen over het Rijk van Juda, Kap. XI: 5-XII: 16.

B. De geschiedenis der opvolgeren van REHABEAM over het Koningrijk van Juda, tot de sloping van het zelve, en de gevangelyke wechvoering naer Babel, door Nebucadnezar, Kap. XIII-XXXVI.

A. Van ABIA, Kap. XIII.

B. Van

B. Van ASA, Kap. XIV-XVI.

α. Hy regeerde lovlyk; zoo ten aenzien van den Godsdienst, als van den Burgerſtaet, Kap. XIV: 1-8.

β. Hy behaelde eene roemruchtige overwinning op de Mooren, Kap. XIV: 9-15.

γ. Hy zette de hervorming in den Godsdienst met nadruk door, Kap. XV.

δ. In eenen oorlog, met Baëza, den Koning van Israël, maekte hy zeer dwaesſelyk eene verbintenis met Benhadad den Koning van Syrien, Kap. XVI: 1-11.

ε. Hy werd krank en ſtierv, Kap. XVI: 12-14.

C. Van JOSAPHAT, Kap. XVII-XXI: 3.

α. Hy regeerde lovlyk, en had eene zeer aenzienlyke Krijgsmacht, Kap. XVII.

β. Hy voerde verſcheidene oorlogen, Kap. XVIII-XX: 30.

†. Zijn Veldtocht, in vereeniging met Achab den Koning van Israël, was zeer rampſpoedig, Kap. XVIII, XIX.

§. De aenleiding tot dezen Veldtocht, Kap. XVIII: 1-3.

§§. De Veldtocht zelvs, Kap. XVIII: 4. — Kap. XIX.

††. Hy overwon de Ammoniten en Moabiten, Kap. XX: 1-30.

γ. Zijne overige levensbyzonderheden, Kap. XX: 31-37.

δ. Zijn dood, Kap. XXI: 1-3.

D. Van JORAM, Kap. XXI: 4-20.

α. Hy regeerde zeer ſlecht, Kap. XXI: 4-11.

β. En werd daerover van den HEER zwaer geſtraft, Kap. XXI: 12-20.

E. Van AHAZIA, Kap. XXII.

α. Hy zelvs was een godloos Koning, Kap. XXII: 1-9.

β. Zijne Moeder, de Koningin Weduw Athalia, poogde, na zijnen dood, het ganſche Koninglyk zaed uitteroejen, en de alleenheerſching voor zich te behouden: maer JOAS werd heimelyk verborgen en bewaerd, Kap. XXII: 10-12.

F. Van JOAS, Kap. XXIII, XXIV.

α. Hy kwam, zeer jong zijnde, onverwacht op den Throon, door behulp van Jojada, den toenmaligen Hoogepriester, Kap. XXIII. Hier toe behoorde,

†. Zijne Zalving en Krooning, Kap. XXIII: 1-11.

††. Het van kant maken van ATHA-

LIA,

LIA, welke den Throon met geweld had ingenomen, Kap. XXIII: 12-15.

†††. De lovlyke poging van den gemelden JOJADA, in het herstellen van den Godsdienst, Kap. XXIII: 16-21.

β. De Regeering van JOAS zelve, Kap. XXIV. was,

†. In den beginne zeer prijswaerdig, zoo lang JOJADA leevde, Kap. XXIV: 1-14.

††. Maer, na den dood van dezen braven Hoogepriester, verdorv hy het grootelyks, Kap. XXIV: 15-27.

G. Van AMAZIA, Kap. XXV.

α. Zijne Regeering was maer tamelyk wel, Kap. XXV: 1-4.

β. Hy voerde twee oorlogen.

†. De eerste, tegen de Edomiten, was zeer gelukkig, Kap. XXV: 5-16.

††. De andere, tegen Joas den Koning van Israël, was rampspoedig, Kap. XXV: 17-24.

γ. Zijne overige levensbyzonderheden en dood, Kap. XXV: 25-28.

H. Van UZZIA, Kap. XXVI.

α. Hy was een deugdzaem en machtig Vorst, Kap. XXVI: 1-15.

β. Maer hy beging eene grooten misſlag, door zich in het Priesterſchap te willen indringen; hier over werd hy met melaetsheid geſtraft en ſtierv, Kap. XXVI: 16-23.

I. Van den braven JOTHAM, Kap. XXVII.

K. Van den grouwelyken ACHAZ, Kap. XXVIII.

L. Van HISKJAS, Kap. XXIX-XXXII.

α. Hy was een uitmuntend Vorst, die den Godsdienst herſtelde, en de afgodery uitroeide, Kap, XXIX-XXXI.

β. Hy werd wonderbaer verlost, uit de hand der Asſyriers, en eene doodelyke krankte, Kap. XXXII: 1-31.

γ. Zijn dood, Kap. XXXII: 32, 33.

M. Van MANASSE, Kap. XXXIII: 1-20.

α. In den beginne was zijne Regeering allergrouwzaemst, Kap. XXXIII: 1-13.

β. Naderhand heeft hy zich bekeerd, Kap. XXXIII: 14-17.

γ. Zijn dood, Kap. XXXIII: 18-20.

N. Van den godlozen AMON, Kap. XXXIII: 21-25.

O. Van JOSIAS, Kap. XXXIV, XXXV.

α. Hy regeerde zeer lovwaerdig, en herſtelde den diep vervallen Godsdienst, Kap. XXXIV.

β. Hy liet een plechtig Paeschfeest vieren, Kap. XXXV: 1-19.

γ. Hy sneuvelde, in den strijd, tegen Pharao Necho, den Koning van Egypte, Kap. XXXV: 20-27.

P. Van JOAHAZ, Kap. XXXVI: 1-4.

Q. Van JOJAKIM, Kap. XXXVI: 5-8.

R. Van JOJACHIN, Kap. XXXVI: 9, 10.

S. Van ZEDEKIA, Kap. XXXVI: 11-23.

α. Onder dezen laetsten Koning van Juda, is het Rijk geheel vernietigd, door Nebucadnezar den Koning van Babel, Kap. XXXVI: 11-21.

β. De Babylonische gevangenis duurde 70 jaren, tot dat Cyrus, de Koning van Persien, ook het Rijk van Babel overmeesterd had, Kap. XXXVI: 22, 23.

IV. *Het oogmerk.*

Uit het gene wy, omtrend den inhoud dezer Boeken, gezegd hebben, kan men ligtelyk opmaken, wat het oogmerk van den Schrijver geweest zy.

De Geslachtlijsten, welke in de IX eerste Hoofdstukken van het eerste Boek, worden opgegeven, dienden niet alleen, om den oorsprong van het menschelyk geslacht, als mede de Godlyke Wijsheid, in de onderhouding en uitbreiding van het zelve, aentetoonen; maer vooral om het recht te bewijzen, het welk Israël in het ge-

meen, en de ſtammen van Juda en Benjamin in het byzonder, hadden, op het ervland van Canaan; allerbyzonderst om het recht te ſtaven, het welk de ſtam van Juda, en het huis van David, hadden op den Throon, en de belovten van den MESSIAS, als mede het recht van Levi op het Priesterſchap.

Het overig gedeelte, het welk Geſchiedkundig is, was geſchikt, om de wedergekeerden uit Babel te doen zien, hoe de HEER het huis van David, op den Throon gebracht, en op denzelven bewaerd had; als mede om hen te doen opmerken, dat ſteeds de onderhouding van Moſes wet, met de uitnemendſte zegeningen, achtervolgd was, en de afwijking daervan de meest geduchte gevolgen had naer zich geſleept.

V. *Het Godlyk gezach.*

Aen de Geſchiedkundige waerheid der gebeurtenisſen, welke in deze Boeken verhaeld worden, kan niemand, met eenigen ſchijn van reden, twijffelen. — Behalven eenige byzonderheden, welke hier alleen gemeld, of uitvoeriger beſchreven worden, ſtemmen deze Boeken, met andere Schrivten van het Oude Testament, en vooral met die van SAMUEL en der KONINGEN, volmaektelyk overeen. — Ook beroept zich de Schrijver allerwegen op openbare gedenkſtukken, op de Staetsregisters en Jaerboeken, in welke de daden

van

van elken Koning, met alles wat onder zijne Regeering voorviel, nauwkeurig werden aengeteekend.

Het Godlyk gezach dezer Boeken wordt bewezen:

A. Uit de algemeene toeſtemming der Joodſche Kerk ten allen tijde, welke deze Boeken altoos, onder de Kanonijke ſchrivten, gerangſchikt heeft; en deze handelwijs der Joodſche Kerk is, door het onfeilbaer gezach van den Godlyken JESUS, goedgekeurd en bevestigd.

B. Uit het verband tusſchen deze Boeken, en de voorige Godlyke Geſchiedſchrivten van het Oude Testament: want men vindt hier verſcheidene merkwaerdige byzonderheden, welke, in de boeken der KONINGEN, niet voorkomen, vooral omtrent JOSAPHAT, HISKIAS, JOSIAS, en andere Koningen der Joden.

C. Hier worden vele zaken verhaeld, welke door de Propheten te vooren voorſpeld, of in andere Godlyke Schrivten vermeld waren; men vergelijke by voorbeeld 2 Chron. XXXII. met Jeſ. XXXVII - XXXIX; zoo vindt men ook 2 Chron. X: 15. het gene 1 Kon. X: 29-36, en 2 Chron. XXIV: 4-7, het gene 1 Kon. X : 2. voorſpeld was.

D. Het laetſte bewijs is ontleend, uit de aenha-

ling dezer Boeken, in andere Godlyke ſchriv- ten. Neh. XII: 23. ſchijnt I Chron. IX: 10, te werden aengehaeld. —— In het NIEUWE TESTAMENT wordt het geſlacht van den HEERE CHRISTUS volgens I Chron. III, en van ZACHARIAS, nae de dagordening van ABIA, volgens I Chron. XXIV, aengehaeld. — Zoo wordt ook het geval der Koningin van Scheba Matth. XII: 42. volgens 2 Chron. IX, en het ombrengen van ZACHARIAS Matth. XXIII: 35, volgens 2 Chron. XXIV, opgegeven.

VI. *De nuttigheid.*

Hoe zeer deze Boeken, met die van SAMUEL en de KONINGEN, in de hoofdzaek overeenſtemmen, zijn zy evenwel van groote nuttigheid.

Dat de geſlachtlijsten I Chron. I-IX. van eene byzondere nuttigheid waren, voor den Joden, die uit Babel waren wedergekeerd; kan men ligtelyk opmaken, uit het oogmerk, tot het welk dezelve waren opgeſteld. —— Wy Christenen leeren 'er uit; dat de Voorzienigheid altoos gezorgd hebbe, dat de Throon van Juda, in het geſlacht van DAVID gebleven zy, en dat de MESSIAS, uit het zaed van dien Koning, zy voortgekomen.

Wat het Geſchiedkundig gedeelte betreft; daerin komen verſcheidene merkwaerdige byzonder-

derheden voor, welke, in de boeken van SAMUEL en der KONINGEN, zijn voorbygegaen, en niet weinig toebrengen, tot nader verſtand van andere Bijbelplaetſen; voor het overige worden de Geſchiedenisſen, in de boeken van SAMUEL en de KONINGEN vervat, door deze verhalen, nader bekrachtigd, naedien een dubbeld getuigenis der waerheid dezelve des te zekerer maekt.

VII. *De Tijdrekening.*

De tijdrekening dezer Boeken is ongemeen moeilyk. Maer de zwarigheden, dit ſtuk betreffende, zijn reeds met opzet behandeld, in het vertoog van mijnen oordeelkundigen Vriend, J. C. MOHR, geplaetst voor het voorige VII. Deel. —

Dan vermids wy, in deze Boeken, op nieuw een bericht ontmoeten der geſchiedenisſen van de Schepping der waereld, tot op de wederkeering der Joden uit Babels gevangenis, heeft mijn gemelde Vriend my een tijdrekenkundige lijst aengeboden, van dit ruime tijdvak, uitgewerkt en beknoptelyk voorgedragen, volgens de gronden, welke zijn Ed., in het gemelde vertoog, gelegd heeft.

VIII. *Uitlegkundige schriyten.*

Behalven de reeds meermalen gemelde algemeene verklaringen, over den ganschen Bijbel, weet ik niemand, die in onze tael, eene opzettelyke Uitlegging, over de boeken der CHRONIJKEN, geschreven heeft.

J. VAN NUYS KLINKENBERG.

Amsterdam.
den 17de Juny 1784.

TIJDREKENING

DES OUDEN TESTAMENTS,

TOT DE

BOEKEN DER CHRONIJKEN.

IN elk der voorige Deelen dezer Bijbelverklaring, behalven in 't vierde, waerin zulks onnoodig was, is by de Inleiding eene Tijdtafel gevoegd der gebeurtenisfen daerin voorkomende; doch in de drie eerste Deelen niet door de Hoog Eerw. Auteuren opzettelyk bewerkt, maer enkel gevolgd naer de Tijdtafelen van den beroemden USSERIUS. — In de Inleiding tot het vijfde Deel is de grond gelegd om daerin eene verandering te maken: uit hoofde mijner betrekking tot dit Bijbelwerk had ik daerin reeds eenigzins de hand; en dit heeft my ongevoelig daertoe gebragt om in 't zesde, en nog veel uitvoeriger in 't zevende Deel, die taek geheel op my te nemen; grootstendeels in navolging der keurige schikking van den voortreffelyken Grijsäart R. SCHUTTE, wiens boven alle voorige uitmuntende Tijdrekening, in 't tweede Deel zijner *Bijbelsche Historie* te vinden, by de uitgave der vroegere Deelen dezes werks, nog niet in 't licht was.

Ondertusschen is, door deze verandering, dit Bijbelwerk nu, in dit stuk, zich zelven ongelijk geworden: en dus oordeelde ik zeer geschikt, daer het eerste Boek der Chronijken op nieuw van Adam af de geschiedenis ophaelt, by dit Deel die ongelijkvormigheid wech te nemen, en op de gronden van den Heer SCHUTTE eene Nieuwe Tijdtafel van de Schepping af mede te deelen; welke voorslag door den Hoog Eerw. Schrijver dezes werks goedgekeurd zijnde, ik ondernomen heb dit ontwerp nae mijn best vermogen uit te voeren, in eene Tijdtafel, en daerop gegronde berekening van eenige der voornaemste Geslachtlijsten in 't eerste Boek der Chronijken voorkomende.

Deze Tijdtafel kan men nu vergelijken met die welke in de eerste Deelen te vinden zijn: en dan zal men vinden dat ik, van den Zondvloed af. door 't geheele eerste Boek van Mofes heen, de meeste gebeurtenisfen 1 jaer vroeger gefteld heb; dit komt daervan, dat Vader SCHUTTE, de geboorte van Sems zoon Arphacfad, ftelt 2 jaren na den begonnenen, andere 2 jaren na den geëindigden Zondvloed. In Exodus en vervolgens wordt het verfchil 6 jaren; dewijl de bepaling van het jaer des uittochts uit Egypte, 430 jaren na Abrahams uittocht, daervan afhangt, of men Abrahams eersten tocht uit Ur naer Haran, dan zijnen tweeden, 5 jaren later, uit Haran naer Kanaan, als 't begin dier 430 jaren rekent: ik verklaer my met den Heer SCHUTTE voor 't eerste, 't welk, behalven door Zijn Eerw. ook door T. VAN THUYNEN en C. VAN RIE, overtuigend bewezen is.

Daer zijn wel zaken welker bepalingen meer dan die 1 of 6 jaren verfchillen: maer daervan is, of de tijdsbepaling onzeker, en dit heb ik door een fterretje by 't jaertal aengewezen; of het onderfcheid fpruit uit andere omftandigheden: by voorbeeld, by de geboorte van Jacobs zoonen, uit het verfchil, of Jacob met Lea en Rachel gehuwd is by 't begin, of by 't einde zijner 7 eerste dienstjaren. In de tafel van USSERIUS is 't eerste gevolgd, gelijk ook in dit Bijbelwerk over Gen. XXIX: 30, en ik erken dat dit veel meer ruimte geeft, zoo wel aen de geboorte van Jacobs zoonen, als aen die van Judaes zoonen en kleinzoonen voor Jacobs komst in Egypte: evenwel is 't laetfte, mijns dunkens, zoo fterk bewezen, vooral door C. VAN RIE, dat ik my verpligt geoordeeld heb 't zelve te volgen. — By den laetstgemelden Schrijver vind men ook fraje aenmerkingen, tot wechneming der bevreemding, welke natuurlyk ontftaet uit de zoo vroege voortplanting van Jacobs nageflacht, in tegenftelling, zoo der lange onvruchtbaerheid van Abraham en Ifaak, als der hooge jaren welke Jacob bereikt had eer hy in 't huwelyk trad.

T IJ D T A F E L.

Jaren na de Schepping.	
0.	In 't 710de denkbeeldige jaer van den Juliaenschen Tijdkring, op de Herfst-nachtevening, vallende 20 à 22 *September* Nieuwe Stijl, doch nae den Ouden Stijl in dat jaer op Zondag 23 *October*, en juist op den tijd der Nieuwe Maen, is de Waereld, en op den zesden Scheppingsdag Adam en Eva geschapen; welke kort daerna gevallen, en door de belovte van 't Vrouwezaed hersteld zijn. Gen. I, II, III.
1.	Begint nae den N. S. ruim 3 maenden, doch in den O. S. als het 711de des Juliaenschen Tijdkrings, ruim 2 maenden, na de Schepping van Adam en Eva.
—	In 't laetst van dit jaer kan Kaïn reeds geboren zijn: doch de geboorte van zijnen broeder Habel zou ik lievst verscheiden jaren later stellen, toen onze eerst-ouders reeds gemerkt hadden dat hunne goede verwachting van Kaïn ydelheid was Gen. IV: 1, 2.
129.	Kaïn vermoordt zijnen broeder Habel vs. 3-16.
130.	Seth geboren. Gen. IV: 25. V. 3.
235.	Enos geboren. Gen. IV: 26. V: 6.
325.	Kenan geboren. Gen. V: 9.
395.	Mahalaleël geboren. vs. 12.
460.	Jered geboren. vs. 15.
622.	Henoch geboren. vs. 18.
687.	Methusalem geboren, vroeg in 't Jaer. vs. 21.
874.	Lamech geboren. vs. 25.
930.	Stervt Adam, oud 930 jaren. vs. 5.
987.	Henoch ten hemel opgenomen, oud 365 jaren. vs. 24.
1042.	Stervt Seth, oud 912 jaren. vs. 8.
1056.	Noach geboren, tusschen *December* 1055 en *September* 1056. vs. 29.
1140.	Stervt Enos, oud 905 jaren. vs. 11.
1235.	Stervt Kenan, oud 910 jaren. vs. 14.

Jaren na de Schepping.	
1290.	Stervt Mahalaleël, oud 895 jaren. vs. 17.
1422.	Stervt Jered oud 962 jaren. vs. 20.
1535.	In Noachs 480ste jaer, openbaert God hem zijn besluit nopens den Zondvloed, en nodigt, van hier af, nog 120 jaren het menschdom tot bekeering. Gen. VI: 7. 1 Petr. III: 20. 2 Petr. II: 5.
1556.	Japhet geboren, Noach 500 jaren oud zijnde. Gen. V: 32. X: 21.
1557.	Sem geboren in 't laetst des jaers. Gen. V: 32.
*1558.	Cham geboren.
1651.	Stervt Lamech, oud 777 jaren, tusschen 4 en 5 jaren voor zijnen Vader Methusalem. vs. 31.
1655.	Stervt Methusalem in zijn 969ste jaer, in 't Najaer, kort voor den vloed. vs. 27.
——	De Zondvloed begint op den 17de der 2de maend, Gen. VII: 11, zijnde volgens den Heer SCHUTTE den 7de *December* O. S. of 16 *November* N. S., 't welk ook uitkomt als men 't begin der 1ste maend op de herfst-evening stelt: maer als de burgerlyke maenden in dien tijd reeds met de Nieuwe Maen begonden, en door schrikkelmaenden met het zonnejaer vereffend wierden, reken ik dat het 4 dagen later moet geweest zijn, op donderdag 20 *November* N. S.
——	Na 40 dagen komt de vloed op 't hoogste, maendag 29 *December* vs. 12-23.
1656.	Tot den 150ste dag des vloeds blijven de bergen bedekt, toen rustte de Ark op Ararat op den 17de der 7de maend, saturdag 8 *April*, Kap. VIII: 3, 4.
——	Op den 1ste der 10de maend werden de toppen der bergen gezien, maendag 29 *Juni*, vs. 5.
——	40 dagen daerna, vrydag 7 *Augustus*, liet Noach den raev uit, en vervolgens driemael een duive op vrydag 14, 21 en 28 *Augustus*, komende de laetste mael niet weder, vs. 8-12.

1 maend

Jaren na de Schepping.	
1656.	1 maend later, op den 1ste der 1ste maend, Saturdag 26 *September*, zijnde in Noachs 601ste jaer, waren de wateren wechgeweken, vs. 13.
—	Op den 27ste der 2de maend, ſaturdag 21 *November*, was de aerde geheel opgedroogd: en op dien of den volgenden dag ging Noach uit de Arke, vs. 14-22, zoodat hy juist een vol zonnejaer, of 1 maenjaer en 10 dagen, in dezelve heeft doorgebragt.
1657.	In 't laetst des jaers, 2 jaren na 't begin en 1 jaer na 't einde des vloeds, Sem 100 jaren oud zijnde, wordt hem Arphacſad geboren, Gen. XI: 10. — (Indien Elam en Asſur Kap. X: 22, ouder dan Arphacſad moeten geſteld worden, dan kunnen ze, als tweelingen, kort na den uitgang uit de Arke, geboren zijn.)
*1660.	Chus, oudſte zoon van Cham, geboren.
1692.	Selah geboren. Gen. XI: 12.
*1700.	Nimrod zoon van Chus geboren, of 10 of 20 jaren later.
1722.	Heber geboren. vs. 14.
1756.	Peleg geboren. vs. 16.
—	Babels Stad en Torenbouw, welken de geweldenaer Nimrod ondernomen had, wordt geſtoord, en het menschdom daerdōor van elkander verſpreid, vs. 1-9. — Nimrod nam de wijk naer 't Chuſitisch Arabië aen de grenzen van Egypte; doch gaet van tijd tot tijd voord in 't nageſlacht van Sem te benauwen, en dat wel in ſpijt en als voor 't aengezicht des HEEREN. Kap. X: 8, 9.
1770.	Het begin der Starrekundige waernemingen te Babel.
1786.	Rehu geboren. Gen. XI: 18.
*1816.	Mitsraïm 2de zoon van Cham, begint om dezen tijd de Koninglyke regeering in Egypte, zijnde misſchien Menes, de oudſte die by ongewijde Schrij-

Jaren na de Schepping.

vers bekend is. — De eerste der zoogenaemde Hykſos of Herder-koningen begint eerst omtrend het jaer 2000: en den eersten in den Bijbel bekenden Pharao ontmoeten wy in Abrahams tijd omtrend 2083.

1818. Serug geboren. Gen. XI: 20.

1848. Nahor geboren. vs. 22.

1877. Terah geboren. vs. 24.

1947. Haran geboren, Terah 60 jaren oud zijnde, vs. 2; hy was de Vader van Lot, en ook van Milca en Sarai, met welke zijne jongere broeders Nahor en Abram in den echt traden. — Milca werd daerna de moeder van Bethüel, Rebecca's vader; en ook uit haren oudſten zoon Uz ſchijnt Job, en uit haren tweeden Buz, Elihu geſproten te zijn.

1951. Asſur, tweede zoon van Sem, zijnde dezelve met Ninus I. by ongewijde Schrijveren, gaet uit het land Sinear, ſticht Ninivé ten zetel van 't Rijk der Semieten, en regeert aldaer om zijn Volk, tegen de geweldenaryen van Chams geſlacht onder aenvoering van Nimrod, te verdeedigen.

1995. Stervt Peleg, oud 239 jaren. vs. 19.

1996. Stervt Nahor de Vader van Terah, oud 148 jaren. vs. 25.

*2000. Nahor, tweede zoon van Terah, geboren. vs. 22.

2002. Stervt Asſur, Sems zoon, oud denkelyk 345 jaren, hebbende 52 jaren geregeerd: Zijne Weduwe Semiramis, Sems ſchoondochter, regeert na hem nog 42 jaren, terwijl Terah, onder haer, eenig deel in 't bewind kreeg.

2006. Stervt Noach, 350 jaren na den vloed, oud 950 jaren. vs. 29.

2007. Abram geboren te Ur, dat nog onder Sems Rijk behoorde, in Terahs 130ſte jaer. vs. 26.

(Als men dit in 't *begin* des jaers ſtelt, gelijk hy 70 jaren moet geweest zijn in 't *Voorjaer*

2077,

Jaren na de Schepping.

2077, en Noachs 950 jaren wat ruim neemt, dan kan de tweede Stamvader van 't menschdom nog de geboorte van den Vader der gelovigen beleevd hebben.)

2017. Sarai geboren 10 jaren na Abram.

2025. Stervt Rehu, oud 239 jaren. vs. 21.

2044. Ninyas, verwijvde zoon van Asfur en Semiramis, volgt zijne moeder op te Ninivé, en regeert 38 jaren, onder 't medebestuur van zijnen achterneev Terah te Ur.

2048. Stervt Serug, oud 230 jaren. vs. 23.

2076. Kedorlaomer, Koning van Elam, dus uit Sems nageslacht, overwint de Chamietische inwooners van Siddim. Gen. XIV: 4.

— Nimrod of Evechus, een tocht ondernomen hebbende, uit Arabie, alwaer hy zijn rijk na de stooring van Babels torenbouw had opgericht, naer zijne oude woonplaets Sinear, neemt Babel weder in bezit, 't welk 125 jaren te vooren door Sems nazaten verlaten was, en zet ook eenen rijkszetel te Ur de woonplaets van Abram. — Hy ontmoet, in dien tocht, Kedorlaomer den overwinnaer der Siddimieten, welker land hem in zijnen weg lag; en sluit met hem een verbond, waer toe hy dien Vorst denkelyk bragt, door bedreiging hem anders met de wapenen te zullen dwingen; en op die wijze worden Nimrod en Kedorlaomer, schoon de laetste uit Sem was, aen elkander verbonden.

2076. Intusschen blijven de overige Kanaaniten nog een vry volk, onder 't bestuur van Melchizedek, die schoon uit Chams geslacht, een uitmuntend Godvruchtig man, en als Koning en Priester in het toen vrye Salem, een der doorluchtigste voorbeelden van Christus was, en als zoodanig grooter zelvs dan Abraham.

Jaren na de Schepping.

2077. Nimrod ſtelt te Ur de Chaldeen tot zijne afgodspriesters aen.

— Abram, nu 70 jaren oud, krijgt daerop het Godlyk bevel, volgens Hand. VII: 2 - 4. om uit Ur der Chaldeen te gaen, en vertrekt den 19 of N. S. 2 *April*, met Terah zijnen Vader en Lot zijnen Neev, Gen. XI: 31, naer Haran, 't welk nog onder Sems rijk behoorde, en alwaer Terah Stadhouder werd van Ninyas den Koning te Ninivé (*) dus beginnen van hier de 430 jaren tot den uittocht uit Egypte, Exod. XII: 40, 41.

Haran, Abrams oudſte Broeder, vader van Loth, was reeds te Ur geſtorven Gen. XI: 28, en Nahor, Terahs tweede zoon, moet kort daerna ook te Haran gekomen zijn; doch is vervolgens niet mede gegaen naer Kanaan, hebbende te Haran in Meſopotamie zijn geſlacht voortgeplant. Gen. XXII: 20 - 24, XXIV: 4. enz. XVII: 43, XXVIII: 2, 7, 10. XXIX: 4.

2082. De geweldenaer Nimrod ſtervt, oud 360 à 380 jaren, Chomasbol of Amraphel, de Koning van Sinear, Gen. XIV: 1, volgt hem op. — In 't zelve jaer ſtervt Terah te Haran, Gen. XI: 32, en ook Koning Ninyas te Ninivé; de laetſte wordt opgevolgd door Arias of Arioch, Koning van Ellazar, Gen. XIV: 1, die van hier af 30 jaren regeerde: maer deze treedt in 't bondgenootſchap van Kedorlaomer en Amraphel, gelijk ook Tideal de Koning der volkeren van Cele - Syrien, naderhand Galilea der heidenen. — Hierdoor verandert

(*) Dat Terahs zoon Abram een herder was, ſtrijdt niet tegen deze gedachte van den Heer SCHUTTE, *Bijbelſche Hiſtorie* bl. 225, 263; de pracht der Koningen en hunne Stadhouders in die eenvouwige dagen moet men niet afmeten nae dezen tijd; daerenboven was Abram Terahs jongſte zoon.

Jaren na de Schepping.	
	dert ook te Haran het gelaet der dingen, zoodat ook de afgodery aldaer begint door te breken.
2082.	Abram, nu 75 jaren oud, krijgt daerop een nieuwe openbaring, om uit Haran te gaen naer Kanaan; alwaer, hoe ook al het omgelegen land onder 't juk gebragt, hoe algemeen de afgodery doorgebroken, en hoe groot de godloosheid der Siddimieten was, nog de Vryheid en de ware Godsdienst onder Melchizedek bewaerd was. — Lot, zijn Neev en Schoonbroeder, verzelt hem ook derwaerds. Gen. XII. 1-5.
——	Slaet zich Abram in Kanaan neder te Sichem, en vervolgens te Bethel, vs. 6-9.
2083.	Ter oorzake van eenen hongersnood, trekt Abram naer Egypte, alwaer hy Sarai voor zijne zuster wil doen doorgaen, vs. 10-20.
2084.	Keert Abram terug naer Kanaan te Bethel. Gen. XIII: 1-5. alwaer zijne en Lots bezittingen zich zeer uitbreiden.
2086.	Abram ſcheidt zich van Lot, die zich te Sodom neerzet en Abram te Hebron, vs. 6-18.
2088.	Vallen de Siddimieten van Kedorlaomer af, Gen. XIV: 1-4.
2089.	De verbondene Oosterſche Vorsten doen eenen Veldtocht, waerin zy verſcheiden volken overmeesteren, ook de Siddimieten verſlaen, en Lot wechvoeren: doch Abram jaegt hen na, verſlaet hen, vermeestert den wechgevoerden buit, brengt Lot weder, en ontvangt den zegen van Melchizedek, vs. 5-24.
2090.	Vernieuwt God zijn Verbond met Abram, en doet hem groote belovten, Gen. XV.
2092.	10 Jaren na dat Abram in Kanaan gekomen was, geeft Sara hare dienstmaegd Hagar aen Abram, Gen. XVI: 1-14.

Jaren na de Schepping.	
2093.	Ismaël geboren, Abram 86 jaren oud zijnde, vs. 15, 16.
2095.	Stervt Arphacsad, oud 438 jaren, Gen. XI: 13.
2106.	God vernieuwt andermael zijn Verbond met Abram, waerby de besnijdenis ingesteld, zijn naem in Abraham, en die van Sarai in Sarah veranderd, en hem uit haer eenen zoon beloovd wordt, Gen. XVII.
——	Sodom, Gomorra, Adama, en Zeboïm worden verwoest, en Lot gered, wiens huisvrouw tot een zoutpilaer wordt; waerop hy kort daerna in bloedschande viel met zijne beide dochteren, Kap. XVIII, XIX.
——	Abraham neemt zijne woonplaets te Gerar in 't land der Philistijnen, alwaer hy weder Sara zijne zuster noemt, Kap. XX. doch vervolgens lang blijvt, en te Bersebа een bosch plant, Kap. XXI: 33, 34.
2107.	Isaak te Gerar geboren, Abraham 100 jaren oud zijnde, Kap. XXI: 1-7. Van hier beginnen de 400 jaren welke Abrahams zaed vreemd en verdrukt zijn zoude, Kap. XV: 13.
——	Moab en Ammon, zoonen en tevens kleinzoonen van Lot, geboren.
*2110.	Ismaël met zijne moeder Hagar uit Abrahams huisgezin gedreven, Kap. XXI: 8-20. Zijne nazaten worden opgegeven Kap. XXV: 12-18.
2125.	Stervt Selah, oud 433 jaren, Kap. XI: 15.
*2132.	Isaak 25 jaren, volgens Josephus, oud zijnde, ontvangt Abraham het proevgebod om hem te offeren, Kap. XXII: 1-19. hy woonde toen nog te Berseba, maer naderhand moet hy wedergekeerd zijn naer Hebron, Kap. XXIII: 2.
2144.	Stervt Sarah, oud 127 jaren, en wordt in de spelonk Machpela begraven, Kap. XXIII.

Abra-

Jaren na de Schepping.	
2147.	Abraham zendt Eliëzer naer Haran in Mesopotamie, om eene vrouw voor Isaak; en krijgt Rebecca, Nahors kleindochter, met welke Isaak trouwt 40 jaren oud zijnde, Kap. XXIV.
2148.	Abraham trouwt Ketura als een bywijv, uit welke hy in de volgende jaren nog 6 zoonen verwekt, uit een van welken de Midianieten gesproten zijn, Kap. XXV: 1-6.
2157.	Stervt de Oudvader Sem, 600 jaren oud, Kap. XI: 11. (*). hebbende Lamech, Methusalem, en Isaak gekend.
2167.	Jacob en Esau uit Rebecca geboren, Isaak 60 jaren oud zijnde, Kap. XXV: 24-27.
2182.	Stervt Abraham, oud 175 jaren, en wordt door Isaak en Ismaël begraven by Sara, Kap. XXV: 7-10.
*2183.	Omtrend dezen tijd, Jacob en Esau groot geworden zijnde, verkoopt Esau zijne eerstgeboorte aen Jacob, Kap. XXV: 27-34.
——	Isaak, door honger in Kanaan, naer Egypte willende trekken, krijgt een Godlyke verschijning, met vernieuwing van Abrahams belovten, te Gerar zijne geboorteplaets, en trekt voord naer Berseba, alwaer hy blijvt, en een verbond met den Koning der Philistijnen maekt, Kap. XXVI: 1-33.

(*) Hy en eenige zijner eerste nazaten, moesten zoo lang in 't leven blijven, als getrouwe getuigen der vroegere gebeurtenissen: en dit belet niet dat Abraham, en andere zijner tijdgenoten, zich op hun 100 jaren reeds oud aenmerkten; dewijl die zeker, aen de trappen der toe- en afneming van hun lichaem, en het steeds vervroegend sterven hunner mede-tijdgenoten, duidelyk de voordgaende afneming des gewoonen leevtijds konden bespeuren. —— Voords, daer, in de heilige linie van Sem, eenige zulke zeer oude personen overbleven, moet dit minder verwondering verwekken over den leevtijd welke in deze schikking hier voor aen Nimrod is gegeven.

Jaren na de Schepping.

2186. Stervt Heber, Sems achter-kleinzoon, oud 464 jaren, Kap. XI: 17. die dus Noach en Jacob gekend heeft.

2207. Esau, 40 jaren oud zijnde, neemt 2 Kanaanietische vrouwen, Kap. XXVI: 34, 35.

2230. Stervt Ismaël, oud 137 jaren, Kap. XXV: 17.

2244. Isaak, 137 jaren oud, zegent Jacob, die nu 77 jaren was: dit zal omtrend *September*, den besten tijd van 't wildbraed, geschied zijn. Daerop vlugt Jacob voor Ezau; komt, na onderwegs eenen zeer merkwaerdigen droom gehad te hebben, te Haran of Paddan-aram, by Laban zijns moeders broeder; en blijvt aldaer 1 maend, na welke hy zich verbindt tot eenen 7 jarigen dienst om Rachel, Kap. XXVII—XXIX: 19.

—— Omtrend denzelven tijd trouwt Esau met Ismaëls dochter Mahalath, Kap. XXVIII: 9, en trekt kort daerna, naer 't gebergte Seir, met zijn huisgezin; alwaer hy in 't vervolg tot een magtig volk wordt, 't welk, in één gesmolten met de oude inwooners van dat gebergte, bekend is onder den naem van Edomieten: gelijk ook de Amalekieten uit zijn bywijv Timna gesproten zijn, Kap. XXXVI.

2251. Stel 1 *November*, Jacobs 7 jarige dienst vervuld zijnde, trouwt hy met Lea, en 1 week daerna met Rachel, Kap. XXIX: 20-30.

2252. In *Augusti*, Ruben geboren, vs. 31, 32.

2253. In *Juni*, Simeon geboren, vs. 33.

2254. In *April*, Levi geboren, vs. 34.

—— *Juni*, Rachel gav hare dienstmaegd Bilha aen Jacob tot een bywijv, Kap. XXX: 1-4. toen Lea ten vierdenmael zwanger was.

2255. In *Februari*, Juda geboren, Kap. XXIX: 35.

—— In *April*, Dan geboren uit Bilha, Kap. XXX: 5, 6.

Juli,

Jaren na de Schepping.

2255. *Juli*, toen Bilha de tweedemael zwanger was, en Lea nog niet weder, gav zy hare dienstmaegd Zilpa ook aen Jacob tot een bywijv, vs. 9.

2256. In *Februari*, Naphtali geboren uit Bilha, vs. 7, 8.

—— In *April*, Gad geboren uit Zilpa, vs. 9-11.

—— *Mai* in den tarwen-oogst, Ruben nu 4 jaren oud, Dudaïm vindende, brengt die tot Lea, en dit is de aenleiding dat zy weder zwanger wordt, vs. 14-16.

2257. *Februari*, Afer geboren uit Zilpa, vs. 12, 13, en genoegzaem gelijktijdig Isfafchar uit Lea, vs. 17, 18.

—— *December*, Zebulon geboren uit Lea, vs. 19, 20.

2258. *October*, Dina geboren uit Lea, vs. 21, en te gelijk Jofeph uit Rachel, vs. 22-24, even voor 't eindigen van den tweeden 7 jarigen dienst, vergelijk vs. 25, 26.

2264. Jacob, na Jofephs geboorte, nog omtrend 6 jaren by Laban gebleven zijnde, verlaet hem heimelyk, in den tijd der Schaepfchering, dus in den Zomer: doch Laban achterhaelt hem, en maekt met hem een verbond, Kap. XXX: 27. — XXXI.

—— Efau trekt op tegen Jacob, die by deze gelegenheid met den Godlyken Verbonds-engel worftelt, daerop met Efau verzoend wordt, en zich in Kanaan te Succoth nederzet, alwaer hy een huis bouwt, Kap. XXXII — XXXIII: 17.

2268. Alhier, in dit land der vreemdelingfchappen van Ifaak, Kap. XXXVII: 1, moet reeds Judaas huwelyk voorgevallen zijn, Kap. XXXVIII: 1.

2271. Jacob verreist van Succoth, en flaet zich by Sichem neder, Kap. XXXIII: 18-20.

*2272. Dina, nu 14 jaren oud, wordt ontëerd, waerop de gruwelyke moord der Sichemieten volgde, Kap. XXXIV.

—— Jacob vertrekt daerop naer Bethel, en onderwegs

Jaren na de Schepping.

by Ephrata, naderhand Bethlehem, baert Rachel Benjamin, en ſtervt, Kap. XXXV: 1-21. gelijk ook Debora op dien tocht ſtervt, de Voedſter van Rebecca, of gelijk andere denken van Rachel.

*2272. Ruben, nu 20 jaren oud, begaet bloedſchande met Bilha, en verbeurt daerdoor de eerstgeboorte, vs. 22.

2273. Jacob komt met geheel zijn huisgezin by zijnen ouden vader Iſaak te Hebron, werwaerds dezelve van Berſeba moet vertrokken zijn, vs. 27. — Zijne moeder Rebecca wordt hier niet genoemd, dus is zy denkelyk toen reeds geſtorven geweest.

2275. Joſeph, 17 jaren oud, wordt door zijne broederen verkocht en naer Egypte gevoerd, Kap. XXXVII. (By deze verkoping was Juda tegenwoordig, ſchoon hy een byzonder huisgezin had opgericht. Joſephs droomen vs. 5-11. vermeld, ſchijnen reeds vroeger, voor Rachels dood, te zijn voorgevallen, zie vs. 10.)

*2285. Joſeph, die in Egypte aen Potiphar verkocht was, wordt door deszelvs huisvrouw tot overſpel aengezocht, en op hare valſche aenklagt in de gevangenis gezet, Kap. XXXIX.

2286. Hy verklaert de droomen van Pharaos twee hovelingen, Kap. XL.

2287. Iſaak ſtervt, oud 180 jaren, en wordt door zijne zoonen Jacob en Eſau begraven by Abraham, Sara, en Rebecca, Kap. XXXV: 28, 29. XLIX: 31.

2288. Niet ver in 't jaer, zijnde 2 jaren na de herſtelling van Pharaos ſchenker, legt Joſeph den dubbelen droom van Pharao uit; en wordt daerop verheven tot Grootvizier van Egypte, zijnde toen 30 jaren oud; en kort daerna met Asnath gehuwd, Kap. XLI.

2289. Manasſe geboren, in 't eerste der vrugtbare jaren, vs. 51.

Ephraim

Jaren na de Schepping.

2290. Ephraim geboren in 't tweede vrugtbare jaer, vs. 52. (Schoon 'er flechts gezegd wordt dat aen Joseph deze beide zoonen geboren zijn *eer een jaer des hongers aenkwam*, noodzaekt ons echter die uitdrukking niet, om Ephraims geboorte in 't *laetste* der gezegende jaren te ftellen; maer wel de geflachtlijst van Ephraims nazaten 1 Chron. VII. om zulks zoo *vroeg* te zetten als mogelyk is.)

2295. Het 7de der jaren van overvloed: in dezen Zomer zal dan de overftrooming van den Nijl uitgebleven zijn.

2296. Het eerste der 7 onvrugtbare jaren. — In 't najaer zendt Jacob 10 zijner zoonen naer Egypte om koorn te kopen, Kap. XLII.

2297. In het tweede hongerjaer, in den Zomer, zendt Jacob ten tweedenmael zijne zoonen, met Benjamin daerby, om koorn naer Egypte: waerop Joseph zich aen zijne broederen ontdekt, en op zijne uitnodiging Jacob, met zijn geheel geflacht, nog in 't zelve najaer, in Egypte komt, oud 130 jaren, Kap. XLIII - XLVII: 12.

2298. Derde hongerjaer, waer in 't gebrek al meer toenam.

2299. 't Vierde, waerin al 't geld der Egyptenaren voor koorn aen Pharao kwam, Kap. XLVII: 13, 14.

2300. 't Vijfde, waerin zy al hun vee verkochten, vs. 15 - 17.

2301. 't Zesde, waerin 't ganfche land met al de ingezetenen aen Pharao lijfeigen wierden voor hun onderhoud, vs. 18 - 22.

2302. 't Laetfte, in 't welke in den Zomer de Nijl weder overvloeide, waerop Joseph aen al 't volk zaed gav om op nieuw te zajen, vs. 23 - 27.

2314. Jacob, na Josephs zoonen, en daerna alle zijne zoonen, plechtig gezegend te hebben, ftervt, oud 147 jaren; en wordt in Kanaan begraven, Kap. XLVII: 28. — L: 21.

Jaren na de Schepping.

2368. Joseph ſtervt, oud 110 jaren, Kap. L: 22-26. hebbende 't bewind in Egypte gekregen onder Chebron, die van 2285 tot 2298 regeerde; voords behouden onder Amenoſis, Amesſis, Mephres, en Mephramuthoſis, welke laetſte tot 2379 regeerde, en toen opgevolgd werd door Tuthmoſis, en die in 2388 door Memnon, denkelyk die nieuwe Koning, die Joſeph niet gekend had.

2391. Levi ſtervt, oud 137 jaren, Exod. VI: 16. Zijne dochter Jochebed, Moſes moeder, is in Egypte in 't laetst zijns levens geboren, anders kon zy haren neev Amram niet gehuwd hebben.

*2400. Omtrend dezen tijd, de Israëliten verbazend vermenigvuldigd zijnde, beginnen de Egyptenaers hen te verdrukken, Exod. I: 6-10.

*2415. Mirjam, Moſes zuster, om dezen tijd geboren.

2419. Horos wordt in Memnons plaets Koning van Egypte, die ruim 36 jaren regeert, en de verdrukking der Israëliten zeer verzwaert, onder anderen door het bouwen der Schatſteden, Exod. I: 11.

Van 't eerste jaer dezes Konings tot den uittocht zijn juist 87 jaren, op welke de overlevering der Joden hunne Egyptiſche verdrukking ſtelt, SCHMIDT *Hiſtoricus* I. Deel. bl. 293. Kort te vooren moet Kahath, Levis zoon geſtorven zijn.

2424. Aaron geboren, 3 jaren voor Moſes, Kap. VII: 7.

2425. De Egyptiſche Koning laet een bevel uitgaen, om alle manlijke kinderen der Israëliten by hunne geboorte in den Nijl te werpen, Kap. I: 12-22.

2427. Vroeg in 't jaer, Moſes geboren; die 3 maenden door zijne ouders verborgen gehouden, daerna in een biezenkistje aen den Nijl gelegd, maer door Pharaos dochter Thermutis gevonden, gered, en ten zoon aengenomen wordt, Kap. II: 1-10.

2456. Die Pharao, die in de roode zee verdronk, na 51 jaren regeering, (zijnde volgens den Heer

SCHUTTE

Jaren na de Schepping.

SCHUTTE waerschijnlyk Sesostris, komt in plaets van zijnen Vader Horos aen de regeering. Hy doet in dien tijd gestadige Krijgstochten, in welke hy vele volken overwon, en liet intusschen Egypte door Stadhouders, welke de Koninglyke magt uitoeffenden, bestuuren. — Een van deze was dan, die Koning die na vele dagen storv, Exod. II: 23, te weten in 2501. waerna Armais of Danaus, broeder van den Opper-Koning, de verdrukking nog meer verzwaerde geduurende 4 jaren tot 2505.

2462. Josua geboren.

2467. Moses, 40 jaren oud zijnde, bezoekt van 't hof zijne broederen, de Israëlieten, en verslaet een Egyptenaer die eenen Israëliet mishandelde: waerna hy de vlugt neemt naer Midian in Arabie, en zich aldaer vervoegt by Jethro den Priester, met wiens dochter Zippora hy eenigen tijd daerna in huwelyk treedt, by welke hy twee zoonen gewint, Gerson, die kort daerna geboren is, Kap. II: 11-22. en Eliëzer, die by den uittocht uit Egypte nog jong moet geweest zijn, volgens 't verhael Kap. IV: 24-26. vergelijk Kap. XVIII: 3, 4.

2468. Caleb de zoon van Jephunne geboren, 40 jaren eer hy door Mose gezonden werd om Kanaan te verspieden, Jos. XIV: 7-10.

2505. De Koning van Egypte verdrijvt zijnen broeder Danaus, die in zijne uitlandigheid den Troon geheel voor zich had ingenomen, in 't laetst dezes jaers, en regeert van hier af nog 1 jaer en 4 maenden alleen.

2506. In 't laetst des jaers, verschijnt God aen Moses in een brandend braembosch, en stelt hem aen tot Verlosser der Israëliten uit Egypte, Exod. III: 1. — IV: 18.

Jaren na de Schepping.

2507. Moses keert met zijn huisgezin weder naer Egypte, in 't begin des jaers; en op den weg wordt hy door Aaron zijnen broeder, uit Egypte hem tegen komende, by Horeb ontmoet: doch Moses zendt zijn vrouw en kinderen, kort voor het aenvaerden van zijnen post, weder naer Jethro terug, Exod. IV: 19-28.

—— Moses en Aaron verschijnen, omtrend *Februari*, voor Pharao; en op zijne weigering van Israël te laten uittrekken, wordt Egypte bezocht met tien geduchte plagen, waervan de 8 eerste afgelopen zijn voor den 10de *Nisan.*

—— Op zondag den 10de *Nisan*, zijnde O. S. 12 *April* of N. S. 29 *Maert* (*) moesten de Israëlieten de Paeschlammeren afzonderen, en op denzelven dag werd Egypte bezocht met eene zware duisternisse.

—— 13 *Nisan* woensdag 15 of N. S. 1 *April*, de duisternis opgehouden zijnde, gaen Moses en Aaron voor 't laetst van Pharao weg, Kap. XI: 8. dezen dag ontvangen de Israëlieten geschenken elk van zijnen nabuur, vs. 2, 3. en XII: 35, 36.

—— Op dien zelven dag 's avonds 6 uuren, toen 14 *Nisan* begon, wordt het Paeschlam door de Israëlieten gegeten, en het bloed daervan aen hunne deurposten gestreken, Kap. XII: 1-28.

—— In den volgenden nacht sterven alle eerstgeborene der Egyptenaren, en donderdags 14 *Nisan*, N. S. 2 *April*, maken de Israëlieten, geduurende die verwarring, alles gereed tot den optocht vs. 29-33.

—— In den daerop volgenden nacht tusschen donderdag en vrijdag, trekken alle Israëlieten uit Rameses in grooten haest met hun ongezuurd deeg, vs. 34. en

(*) De dagen zijn hier en vervolgens zoo gerekend, dat de Joodsche dag 's avonds *te vooren* begonnen was, en dus op den bygevoegden dag onzer thans gebruikelyke telling, 's avonds de *volgende* Joodsche dag begon.

Jaren na de Schepping.

en verzamelen zich dien dag by elkanderen op het tentenveld, Succoth genaemd, vs. 37 - 41, 52.

2507. Saturdag 16 *Nisan* N. S. 4 *April* houden ze aldaer rustdag, op welken het Pascha tot een jaerfeest ingezet wordt, en de eerstgeborenen geheiligd, Kap. XIII. Deze dag was in 't vervolg de beweging van de garve der eerstelingen, de eerste der 50 tot Pinxter.

— Zondag 17 *Nisan*, 5 *April*, worden ze smorgens vroeg gemonsterd, en by vijven geschaerd, en trekken zoo, nu met de wolkkolom aen 't hoofd, naer Ethan, alwaer ze 's avonds aenkomen, vs. 17 - 22.

— Maendag 18 *Nisan* 6 *April*, trekken ze smorgens vroeg van Ethan eenigzins terug naer Pihachiroth, alwaer ze zich 's avonds legeren. Pharao krijgt in alleryl die tijding 's namiddags, en besluit daer uit dat ze zich geheel onttrekken willen, en tevens dat ze verdwaeld zijn; dus trekt hy dien avond en nacht zijn leger in haest by elkander, Kap. XIV: 1-8.

— Dingsdag ochtend 19 *Nisan* 7 *April*, gaet Pharaos leger op marsch.

— Woensdag 20 *Nisan* 8 *April*, worden ze tegen den avond door Pharao aengetroffen te Pihachiroth, alwaer ze 2 dagen gelegerd hadden; en in den volgenden nacht door den arm der Roode Zee gevoerd, waerin Pharao met al zijn heir versmoorde, vs. 9-31.

— Donderdag 21 *Nisan*, 9 *April*, zingen de Israëlieten het heerlyk danklied over hunne voltooide verlossing, Kap. XV: 1-21.

— Vrydag en saturdag bleven ze aen de overzijde der roode Zee nog legeren.

— Zondag 24 *Nisan*, 12 *April*, brak het leger op, en kwam na 3 dagen te Mara, alwaer ze tot over den volgenden saturdag bleven, vs. 22-26.

— Zondag 1 *Ziw*, N. S. 19 *April*, reisden ze van Mara tot Elim, en kwam aldaer voor den volgenden saturdag vs. 27. aldaer rustten ze eenigen tijd

Jaren na de Schepping.

uit, reisden naer het Zuiden der Schelfzee, en van daer naer de Woestijne Sin, Kap. XVI: 1.

2507. Zondag 15 *Ziw* N. S. 3 *Mai*, floeg Israël fmorgens zeer vroeg de tenten in de Woestijne Sin neder, aldaer morde het volk om vleesch en brood, waerop dien avond de kwakkelen gegeven werden, en de Mannadauw zich verfpreidde; 't welk dus de eerste dag der maeltijd was, vs. 2-13.

— Maendag 16 *Ziw*, 4 *Mai* 's morgens, werd voor 't eerst het Manna ingezameld, vs. 14-21.

— Vrydag 20 *Ziw*, 8 *Mai*, op den 5den dag van 't Manna, doch den 6den der maeltijd, viel het Manna dubbel, vs. 22, 23.

— Saturdag 21 *Ziw*, 9 *Mai*, was de eerste Sabbath waerop het Manna niet viel, vs. 24-36.

— Van de Woestijne Sin reisde 't volk, zondag 22 *Ziw* 10 *Mai*, over Dophka en Alus naer Raphidim, alwaer de fteenrots water uitgav, en Israël door de Amalekieten werd aengevallen, Kap. XVII.

— Aldaer kwam Jethro by Mofes, en bragt hem zijne huisvrouw en kinderen terug; by welke gelegenheid Mofes onderfcheidene Overften over 't volk ftelde, Kap. XVIII. waerna Jethro weder vertrok.

— Woensdag 3 *Sivan* 20 *Mai*, kwam Israël in de Woestijne Sinai, Kap. XIX: 1-2, God plaetst zijne Heerlykheid op den berg Sinai, Mofes klimt dien dag op tot God, en brengt 's avonds de Godlyke boodfchap aen de Oudften, vs. 3-8.

— Donderdag ochtend brengt Mofe het toeftemmend andwoord des volks tot God weder, en brengt hun de boodfchap af, om zich dien en den volgen den dag te heiligen, ten einde op den derden dag bereid te zijn de Wet te ontvangen, vs. 9-15.

— Sabbath 6 *Sivan*, N. S. 23 *Mai*, wordt onder geduchte teekenen de Wet gegeven, Kap. XIX: 16. — XX. Mofes klimt voords op, en ontvangt

de

Jaren na de Schepping.

de wetten Kap. XXI—XXIII voorkomende, en brengt die voor den avond tot het volk.

2507. Zondag 7 *Sivan* 24 *Mai*, werd het verbond bevestigd, en daerop klommen de Oudsten, met Aaron en Hur, eenigzins, en Moses met Josua wat verder, den berg op, blijvende aldaer 6 dagen, Kap. XXIV: 1 - 16.

—— Sabbath 13 *Sivan* 30 *Mai*, riep God Moses tot boven op den berg, en aldaer was hy 40 dagen, tot woensdag 23 *Tamuz* 9 *Juli* N. S. Kap. XXIV: 17, 18. in welken tijd hy het voorschrift des Tabernakels ontving, Kap. XXV—XXXI.

—— Op dezen woensdag klimt Moses af, maer op 't zien der zonde met het gouden kalv verbreekt hy de Wettafelen, en doet het volk het stof van 't kalv drinken, Kap. XXXII.

—— Van daer verliepen weder 40 dagen Deut. IX: 18, 25, tot op den tijd dat God, op Moses voorbede, met het volk verzoend was, Kap. XXXIII. welke loopen tot zondag 4 *Elul*, 18 *Augustus* N. S. wanneer Moses ten tweedenmael op den berg klom, Kap. XXXIV: 1 - 27.

—— Deze tweede 40 dagen welke hy op den berg was, lopen tot donderdag 15 *Tisri*, 27 *September* N. S. op welken dag hy weder afklom met een glinsterend aengezicht, vs. 28 - 35. welke dag in 't vervolg het begin was van 't Loovhutten - feest.

—— Vrydag 16 *Tisri* 28 *Sept.*, wèrd het volk vergaderd, en hun het gebod tot het maken des Tabernakels voorgehouden, echter zoo, dat zy eerst den Sabbath rusten moesten, Kap. XXXV.

—— Zondag 18 *Tisri* 30 *September* N. S. is de bouwing des Tabernakels begonnen.

2508. Op den 1 *Nisan*, de Tabernakel in ruim 5 maenden voltooid zijnde, werd dezelve opgezet en plechtig ingewijd, Kap. XL. zijnde woensdag 24 of N. S. 10 *Maert*; op welken dag ook de

Jaren na de Schepping.

Wetten der offeranden, Lev. I—VII. voorkomende, gegeven zijn.

(NB. Het nu geëindigde jaer had dan 355 dagen gehad; in zulk een geval, 't welk om de 4 of 5 jaren gebeuren moet, had doorgaends de 8ste of de 12de maend 1 dag meer.)

2508. Op de volgende 6 dagen werden Aaron en zijne zoonen ingewijd in de tente der t' zamenkomst, en op den 8sten dag, woensdag 8 *Nisan*, 17 *Maert*, door offeranden op den Nieuwen altaer Lev. VIII, IX, en op dezen zelven dag werden Nadab en Abihu met vuur verteerd. Kap. X.

— Op den 14 *Nisan*, zijnde maendag avond 22 *Maert* N. S. begonnen, werd het Pascha in de Woestijn geslagt, Num. IX: 1-5.

— Intusschen bragten de 12 Oversten der stammen op 12 onderscheiden dagen hunne offeranden, Num. VII. en werden de Wetten gegeven Lev. XI—XXVII.

— Op den 1 *Ziw*, vrydag 9 *April*, werd het volk geteld Num. I. en vervolgens in 4 legers geschaerd Kap. II, III. daerna ook de Levieten geteld, Kap. IV. en de wetten gegeven Kap. V, VI, VIII.

— Op den 14 *Ziw*, woensdag avond 21 *April* beginnende, vierden de onreinen een Napaschen, Kap. IX: 6-14. daerop werden de 2 zilveren trompetten gemaekt, Kap. X: 1-10. en in dien tijd is ook Jethro weder tot Moses gekomen, vs. 29 32.

— Op den 20 *Ziw*, woensdag 28 *April* N. S. verreisde 't volk van Sinai Kap. X: 11-32. na aldaer 1 jaer min 20 dagen gelegerd te hebben: en zy reisden juist 3 dagreizen vs. 33. tot ze zich, even voor den Sabbath, die vrydag avond 30 *April* inging, te Tabeëra by Kibroth-taava neersloegen; alwaer ze meer dan een volle maend bleven, en op hun morren met kwakkelen gespijst

Jaren na de Schepping.

ſpijst werden, als ook de Raed der 70 Oudſten opgericht. Kap. XI.

2508. In 't begin van *Juni* reisden ze naer Hazeroth, alwaer de morring van Aaron en Mirjam voorviel, Kap. XII. aldaer bleven ze ook eenigen tijd.

—— In *Augustus* kwamen ze in de woestijn Paran Kap. XII: 16. Kades genoemd Kap. XIII: 26. by Rithma Num. XXXIII: 18, of Kades-Barnea Deut. I: 19. van daer werden de verſpieders gezonden, die omtrend *September* in Kanaan kwamen, toen de druiven even rijp waren, en dus na 40 dagen in *October* terug kwamen: daerop volgde de murmureering over 't bericht der verſpieders, en hunne nederlaeg door de Kanaanieten, Kap. XIII, XIV.

2509. tot 2545. In deze Jaren zijn de overige 17 legeringen geſchied, welke Num. XXXIII. worden opgeteld, tusſchen Rithma vs. 18. en Kades vs. 36, en in dezen ruimen tijd zijn genoegzaem alle uitgetogene uit Egypte, die boven 20 jaren waren, geſtorven, volgens de bedreiging Num. XIV: 29-35, waer van echter Levies ſtam ſchijnt te moeten uitgeſloten worden, althans Aarons zoon Eleazar is ook in Kanaan gekomen.

Op een der eerste van deze legerplaetſen moet, by gelegenheid der vernieuwde wetten Num. XV, het oproer van Korah, Dathan en Abiram gebeurd zijn, als ook het bloejen van Aarons ſtaf, Kap. XVI, XVII, waerop nog eenige wetten uitgebreid zijn, Kap. XVIII, XIX.

Terwijl Israël door deze Woestijnen omzworv, en wel omtrend 2516, is het Rijk dat Nimrod in 't Cuſchitisch Arabie had opgericht, verſtoord; ſedert is ook Babylonie vervallen, en 't Asſyriſche Rijk te Ninivé wel ſtaende gebleven, doch niet in groot aenzien, gelijk het in Davids tijd, Pſ. LXXXIII, nog nevens de Moabieten en

Jaren na de Schepping.

Ammonieten gesteld wordt: tot dat eerst onder Koning Pul, omtrend het jaer 3231, het Assyrische Rijk zich tot eene Monarchie uitbreidde, en zijn opvolger Tilgath-Pileser Babel versterkte en het Babylonische land met nieuwe volkplantingen voorzag, waerover Nabonasser in 3257 Onderkoning werd.

2546. In de eerste maend van 't 40ste jaer na den uittocht, zie Kap. XXXIII: 32, in welk jaer de 1 *Nisan* was 10 *Maert* N. S. omtrend dien tijd kwamen de Israëliten in de Woestijne Zin te Kades, alwaer Mirjam storv, Num. XX: 1.

—— Kort daerna gebeurde de morring van 't volk over gebrek aen water, toen Moses den rotssteen tweemael sloeg vs. 2-13. van waer ze tot den berg Hor reisden.

—— Op den 1 *Ab* Zondag 6 *Juli* N. S. storv Aaron op den berg Hor, en wordt 30 dagen beweend, dus tot 1 *Tamuz* of 5 *Augusti*, vs. 23-29.

—— In die maend *Augusti* vielen de Kanaanieten van Harad op Israël aen, maer werden verslagen, Kap. XXI: 1-3.

—— Van Kades om 't land der Edomieten reizende, viel op dezen weg, denkelyk te Zalmona, de morring voor, welke door God met vuurige slangen gestraft werd, van welker beten zy door 't aenzien der koperen slange genezen werden, vs. 4-9.

—— Van hier, over Phunon, Oboth, en de heuvelen Abarim, gereisd zijnde, trok het leger de Zered over naer Dibon-gad, en van daer over de Arnon naer Almon Diblathaim, Kap. XXXIII: 44-46, XXI: 11-13.

—— Op die plaets is de put Beër ontsprongen, de zegeprael bevochten op Sihon en Og, en Jaëzer ingenomen, Kap. XXI: 14-35.

Van

Jaren na de Schepping.

2546. Van hier trok het leger voord, denkelyk omtrend *November*, en legerde zich in de vlakke velden die eertijds aen den Moabieten behoord hadden, tusschen de Arnon en Jordaen, te Sittim by 't gebergte Abarim: alhier gebeurde het geval van Bileam, en de verleiding des volks door de Moabietische dochteren, Kap. XXII—XXV, als ook de tweede telling des volks, Kap. XXVI, het uitbreiden van verscheiden wetten, Kap. XXVII—XXX. het verslaen der Midianieten, Kap. XXXI, de verdeeling der veroverde landen onder 2½ stammen, Kap. XXXII. en nog de verdere verordeningen, Kap. XXXIII: 50, XXXVI. vergelijk Deut. I, II, III.

2547. Op den 1 *Schebat*, zijnde N. S. 30 *December* 2546. begint Moses tot het volk de onderscheidene redevoeringen te houden, welke Deut. I—XXVI. voorkomen: waermede hy dus, alzoo dit Joodsche jaer een dubbele *Adar* heeft, de eerste 29, de tweede van 30 dagen, ruim 2 maenden doorbrengt.

— Vervolgens, omtrend den 1ste der laetste *Adar*, zijnde N. S. 27 *Februari*, vervolgt Mose de plechtige uitspraken van vloek en zegen, gepaerd met eene statelyke vernieuwing van 't Verbond, en aenheffing van zijn Prophetisch lied en zegenwensch, Kap. XXVII—XXXIII.

— Op den 7 *Adar*, zijnde donderdag N. S. 4 *Maert* (*NB. dit is ook een Juliaensch Schrikkeljaer*) klimt Moses op den berg Nebo, ziet van daer het beloovde land, en stervt, Kap. XXXIV.

— Moses wordt 30 dagen beweend, vs. 8, dus tot 7 *Nisan* saturdag 3 *April* ingesloten: zijnde de 1 *Nisan* avond 27 *Maert* begonnen.

— Zondag 8 *Nisan* 4 *April*, wordt Israël door Josua bekend gemaekt dat zy den derden dag over de Jor-

Jaren na de Schepping.

daen zouden gaen, Jos. I: 11. en 's avonds te vooren de verspieders uitgezonden, Kap. II.

2547. Dingsdag 10 *Nisan* 6 *April*, is 't volk door de Jordaen getrokken, Kap. III, IV.

—— 14 *Nisan*, vrydag avond 9 *April* beginnende, werd te Gilgal 't Pascha gevierd; zijnde in dien tusschentijd al het manlyk volk besneden, dat in de Woestijne sedert het 2de jaer des uittogts geboren was, Kap. V.

—— Zondags daeraen at het volk van Kanaans koorn, en op den volgenden dag hield het Manna op, vs. 11, 12.

—— In 't overige van deze maend *April* Jericho ingenomen, en vervolgens in dit jaer geheel Zuider-Kanaan onderworpen, Kap. VI—X.

2548. De verbondene Koningen van Noorder-Kanaan overwonnen, Kap. XI: 1-15.

2549. à 2552. Zet Josua de verovering van Kanaan voort, vs. 16-23.

2553. In dit jaer werd het overwonnen Kanaan verdeeld; en wel, gelijk 't my toeschijnt, in 't Voorjaer reeds het Zuiderdeel, onder de stammen van Juda en Joseph, zijnde Caleb toen 85 jaren oud, omtrend 45 jaren na het zenden der verspieders: waerop de Tabernakel naer Silo is overgebragt, en in 't laetst van den Zomer de nadere verdeeling van het geheele land onder al de stammen, nevens het schikken van de Vrysteden en 't Ervdeel der Levieten geregeld is: Kap. XIII—XXI. Dus begon met 1 *Tisri*, zijnde N. S. 16 *September*, de rust des lands en 't eerste Zaeijaer, van welk tijdstip de geregelde telling der Sabbath- en Jubeljaren aenvang neemt.

*2554. In dit jaer viel voor, 't gene wegens de oprichting van den altaer der Overjordaensche stammen geboekt is, Kap. XXII.

1 *Tisri*,

Jaren na de Schepping.

2559. 1 *Tisri*, begon 't eerste Sabbathjaer.

2572. Josua doet de redevoeringen Kap. XXIII, XXIV: 1-28. en stervt, oud 110 jaren, 25 jaren na Moses dood volgens Josephus; en kort daerna ook Eleazar de Hoogepriester, wordende door Pinehas opgevolgd, Kap. XXIV: 29-33.

2573. Na Josuas dood begaven zich eenige stammen op nieuw tot het onderbrengen der Kanaanieten, Richt. I, doch schoon 't volk, nog tot eenige jaren na Josuas dood, onder vrome Oudsten zich aen den dienst des HEEREN hield, bracht echter het verschoonen der Kanaanieten, onder de meeste stammen, zeer schielyk een groot bederv te wege, Kap. II, III: 1-7.

*2582. à 2584. In deze jaren zijn de gruwelyke gevallen gebeurd welke we lezen moeten Richt. XVII—XXI.

2585. Cuschan Rischataim, de Koning van Mesopotamie of Assyrie, overwint Israël, en houdt hen 8 jaren onderworpen, Richt. III: 8.

2590. Wordt Othniel, tot hier toe hoofd der stamme Juda, tot Israëls Richter en Verlosser geroepen, 18 jaren na Josuas dood volgens Josephus.

2593. Verlost Othniel het volk van Cuschans dwinglandy, vs. 9, 10. en herstelt de rust, 40 jaren na de landverdeeling, vs. 11. Daerna zal hy nog eenigen tijd in vrede geleevd hebben.

2602. Werd het eerste Jubeljaer op den 1 *Tisri* begonnen.

2655. Israël, weder afgeweken zijnde, wordt door Eglon den Koning der Moabieten aengevallen en 18 jaren onderdrukt, vs. 12-14.

2673. Eglon wordt door Ehud gedood, de Moabieten geslagen, en de rust des lands op nieuw hersteld, 80 jaren na die van Othniël, vs. 15-30.

2680. Samgar verslaet de stropende Philistijnen, vs. 31., (in oude Schrijvers wordt dit 7 jaren na Ehud gesteld).

Jaren na de Schepping.	
2693.	Jabin de Koning der Kanaanieten te Hazor, intusschen zeer magtig geworden zijnde, begint Israël geweldig te verdrukken 20 jaren lang, Kap. IV: 1-3.
2713.	Debora en Barak overwinnen Jabins legermagt, en herstellen de rust, 40 jaren na Ehud, vs. 4-24. en Kap. V.
2722.	In 't Voorjaer begonden de Midianieten op nieuw een zware verdrukking, welke 7 jaren duurde, en een grooten hongersnood veroorzaekte, Kap. VI: 1-6.
2723.	Voor denzelven vertrekt Elimelech met zijn huisgezin naer 't land der Moabieten, Ruth I: 1-5.
2729.	In den dorschtijd, dus in den Zomer, wordt Israël door Gideon verlost en de Midianieten verslagen, Richt. VI: 7. — VIII: 29.
2733.	In 't Voorjaer tegen den gersten-oogst, komt Naomi, 10 jaren na haer vertrek, met Ruth weder in Kanaan, Ruth I: 6-22, en in den Zomer trouwt Ruth met Boaz, Kap. II—IV: 12.
2734.	Obed geboren, de Grootvader van David. vs. 13-22.
2753.	Gideon stervt in hoogen ouderdom, in 't Najaer, 40 jaren na de rust door Debora beschikt, Richt. VIII: 30-32. onmiddelyk na zijn dood stond zijn verbasterde bastertzoon Abimelech op; die al zijne broeders vermoordde, zich tot Koning opworp, en de afgodery, welke in 't laetst van Gideons leven weder ingekropen was, liet doorbreken, Kap. VIII: 33. — IX: 21.
2756.	Diep in 't najaer, na den wijn-oogst, komt de dwingeland Abimelech rampzalig om, vs. 22-57.
——	Op 't einde des jaers wordt Thola Richter van Israël, en blijvt zulks 23 jaren in vrede, Kap. X: 1, 2. Van hier af heeft de eene Richter onmiddelyk de andere opgevolgd.
2779.	Thola stervt, en wordt door Jaïr opgevolgd, die 22 jaren Richter was, vs. 3, 4.

Jaren na de Schepping.

2783. De Philistijnen vallen aen de Westzijde in Kanaan, doch moeten spoedig beteugeld zijn; maer de Ammonieten verdrukten, van dit jaer af, 18 jaren lang de Overjordaensche stammen. vs. 6-8.

2801. Jaïr stervt, vs. 5, die de Ammonieten belet had over de Jordaen te trekken; waerop zy in dit jaer zulks deden, vs. 9, maer door Jephta geheel verslagen werden, vs. 10. — XI: 40. die daerop in de onaengename noodzakelykheid komt, om ook tegen de stam Ephraïm de Wapenen te voeren; doch, na hunne vernedering, tot Israëls algemeenen Richter aengesteld wordt, in welken post hy 6 jaren blijvt, Kap. XII: 1-7.

2807. Jephta stervt, en wordt opgevolgd door Ebsan, die van sommigen voor Obed wordt gehouden, vs. 8, 9.

2812. Beginnen de Philistijnen Israël weder te verdrukken; welke verdrukking langzamerhand toenam, en eerst na 40 jaren met Simsons dood eindigde, Kap. XIII: 1.

2814. Ebsan 7 jaren Richter geweest zijnde, stervt, en wordt door Elon opgevolgd, Kap. XII: 10, 11. Omtrend dezen tijd is Simson geboren, Kap. XIII: 2-25.

2824. Elon na 10 Richterjaren stervt, Abdon is zijn opvolger, Kap. XII: 12-14.

2832. Abdon 8 jaren gericht hebbende, stervt, vs. 15.

2833. Simson gaet naer Timnath om eene Philistijnsche dochter te trouwen; verscheurt op dien tocht een leeuw, en krijgt aldaer gelegenheid de vyandelykheden tegen de Philistijnen te beginnen, Kap. XIV.

2834. *Mai*, in den tarwen-oogst vernielt hy den oogst der Philistijnen, Kap. XV. en daerover hunnen aenval ontkomen zijnde, wordt hy Israëls Richter, welken post hy, van Abdons dood afgerekend, 20 jaren bekleed heeft, vs. 20, en XVI: 31.

Jaren na de Schepping.	
2852.	In den Zomer of Herfst, Simson, door Delilas verleiding in de hand der Philistijnen gekomen, en door hun verblind zijnde, wreekt zich aen hun door het omverrukken van hunne schouwplaets: waerdoor met hem al hunne grooten sneuvelen, en de 40 jarige verdrukking eindigt, Kap. XVI.
——	Eli de Hoogepriester wordt nu Israëls Richter, en blijvt zulks 40 jaren lang. zie 1 Sam. II: 11. — III: 18.
2853.	Samuël geboren, 1 Sam. I: 1. — II: 7. indien niet reeds vroeger, eer Eli Richter was.
	Van hier tot
2892	Toen Samuëls richterambt by Elis dood begon,
2903.	Toen het gemor des volks om eenen Koning aenvong,
2913.	Toen Saul tot Koning gezalvd werd,
2928.	Toen David in stilte gezalvd werd,
2942.	Omtrend *Juni*, toen Saul sneuvelde, en,
2982.	Toen David omtrend het einde van *November* storv; zie men mijne Tijdtafel van Samuëls Boeken, Inleiding tot het *zesde* Deel, bl. XVIII—XXVI.
	En van daer af tot
2986.	20 of N. S. 10 *April*, toen de grond des Tempels gelegd werd,
3022.	*November*, toen, even na Salomons dood, de scheuring van zijn Rijk voorviel,
3282.	Toen het Rijk der X stammen vernietigd werd,
3398.	Toen op 't einde des jaers de 70 jaren der Babylonische dienstbaerheid een begin namen,
3416.	Toen het Rijk van Juda in 't midden des jaers ook een einde nam, by de inneming van Jerusalem en de verbranding des Tempels, tot
3468.	Toen Cyrus in 't laetst des jaers zijne algemeene Monarchie begon, en den Joden vryheid gav tot wederkeering in hun Vaderland;
	Dit alles zie men uitvoerig in mijne Tijdtafel van de Boeken der Koningen; na de Inleiding tot het *zevende* Deel, bl. CVI—CXXXII.

Al-

Alleen heb ik nog deze aenmerkingen:

I. Wat de Tijdtafel der Boeken van Samuël aengaet: ik heb in dezelve de duistere uitdrukking, *ten einde van 40 jaren*, welke 2 Sam. XV: 7. voorkomt, zoo verstaen, en daerop mijne schikking gegrond; dat die 40 jaren gerekend worden te beginnen van Davids eerste zalving in 't huis zijns Vaders: dit was my de aennemelykste verklaring welke ik by de uitleggers vond; te meer omdat ik daermede de lezing van Josephus, die 4 jaren heeft, en dezelve rekent van Absaloms verzoening met David, zeer wel kon doen overeenstemmen: evenwel, ik was voor my zelven daermede niet voldaen; dat Absalom byna 4 jaren zou gewacht hebben met het voorstel om zijne gelovte te gaen betalen, bleev my onwaerschijnlyk. Nu heb ik sedert geleerd van den Hoog Eerw. Heer HAMELSVELD, *de Bijbel verdeedigd*, II. Deel. bl. 64, dat KENNICOT een handschrivt gevonden heeft, waerin 40 *dagen* staet in plaets van 40 *jaren*; dit komt my zeer blijkbaer voor de ware lezing te zijn: als men nu dit aenneemt, dan kan men Absaloms oproer in 't jaer 2966. in plaets van 2969. stellen, in welk geval de rust welke David naderhand genoot nog 3 jaren langer moet geduurd hebben — of misschien zal men dit te lang keuren, uit aenmerking der bedreiging over zijnen zwaren zondenval aen hem gedaen, dat *het zwaerd van zijn huis niet wijken zoude*, 2 Sam. XII: 10, gelijk ik ook, om die 40 jaren met de 4 van Josephus overeen te brengen, de voorige gebeurtenissen wat meer in één gedrongen heb dan ik anders zou gedaen hebben: en dan kan men de schikking, na 2950. ook op deze wijze maken:

2951. tot 2955. Behaelde David zijne groote overwinningen.
2956. Verhiev hy Mephiboseth, toen omtrend 20 jaren oud.
2957. De 7 nakomelingen van Saul gestraft.
2958. De Oorlog met de Ammonieten begonnen.
2959. Davids zondenval met Bathseba en Uria.
2960. Davids onechte zoon geboren en gestorven.
2961. Salomo geboren, die dan 21 in plaets van 23 jaren oud was toen hy Koning werd.

2962. Amnons bloedschande met Thamar,
2964. Amnon omgebragt, en Absalom naer Gezur gevlugt.
2967. Na 3 jarige ballingschap komt Absalom te Jerusalem.
—— In dien tusschentijd vielen de drie oorlogen met de Philistijnen, 2 Sam. XXI: 18-22. 1 Chr. XX: 4-8.
2969. Omtrend Paschen wordt Absalom met David verzoend.
—— 40 dagen daerna begint Absalom zijnen opstand, doch welke voor 't einde des jaers gedempt werd.

Deze tijdkaveling vergelijke men met de andere, VI. Deel. bl. XXIV, XXV, en kieze welke de aennemelykste voorkomt.

Nog heb ik het geval van de telling des volks geheel in tijd onzeker gelaten. — Zy die meenen dat het *voor* Davids val met Bathseba gebeurd zy, hebben daerdoor een vry gereed middel, om de duuring van den honger, die tot straf dier telling, volgens 2 Sam. XXIV: 13. voor 7 jaren, maer 1 Chr. XXI: 12. voor 3 jaren ter keuze voorgesteld wordt, te vereffenen; door te stellen dat toen reeds ruim 3 hongerjaren verlopen waren, tot wreking van het ongelijk der Gibeonieten; welk geval, VI. Deel. bl. 511, 512. zeer duidelyk bewezen is in de *eerste* jaren van Davids alleenregeering te behooren. — Maer het komt my uit 2 Chron. XXII: 5. vry zeker voor, dat Salomo, toen het gebeurde by die telling aenleiding tot de bepaling van de plaets des Tempels gegeven had, reeds geboren, en zelvs reeds een jongeling was: waeruit volgt dat het in Davids laetste jaren, welke hy anders in rust doorbragt, dus na 2970, moet gebeurd zijn. — De gemelde schijnstrijd van 7 of 3 jaren is, als men 't eerste niet voor een feil wil houden, wel te vereffenen op die wijze als in 't gemelde VI. Deel. bl. 556. geschiedt, dat 'er 3 of 4 *andere* jaren van schaersheid en duurte waren voorafgegaen; en daerby kan men voegen de aenmerking bl. 560, dat de pest van 3 dagen tevens een straf voor 't volk was, en dat niet alleen hunne weelde, veroorzaekt door Davids lange en gelukkige regeering, maer ook vooral hunne aenkleving aen Absalom en Seba, de reden dezer geduchte bezoeking kan geweest zijn.

II. Wat de Tijdtafel voor de Boeken der Koningen betreft: daerin heb ik, behalven de vermindering van 2 jaren op Salo-

lomons leevtijd, welke mijne bovenſtaende nieuwe ſchikking nae zich ſleepen zou, enkel deze éène verbetering; dat ik Jehorams huwelyk met Athalia geſteld heb in 3093, ſlechts 1 jaer voor de geboorte van Ahazia uit dien echt: maer volgens 2 Chron. XXI: 17. en XXII: 1. heeft Ahazia *oudere* broeders gehad, welke nog voor zijns Vaders dood omgekomen zijn; dus dient men dat huwelyk een paer jaren vroeger te zetten in 3091; meer vervroegen is niet voegzaem, want dan was Jehoram toen ſlechts 15 jaren oud.

Op 3116 heb ik twijfelachtig gelaten, of Benhadad, de Koning van Syrien die toen ſtorv, dezelvde was die reeds in 3068. Baëza beoorloogde, dan of hy deszelvs zoon was; maer 't laetſte is zeker uit 1 Kon. XX: 34. (*)

Nu blijvt nog overig dat ik, op grond dezer tijdſchikking, eenige berekeningen van geſlachten hierby voege; waertoe de geſlachtlijsten 1 Chron. I—IX. voorkomende, by dit Deel eene zeer voegzame aenleiding geven.

Wat de voortteeling en t' zamenleving der Patriarchen voor en na den Zondvloed aengaet, dit is nauwkeurig genoeg door anderen berekend: dus begin ik met het huisgezin van Abraham, om daer in te toonen hoe het huwelyk, zoo van Iſaak als van Jacob, in 't nageſlacht van zijnen broeder Nahor, ſtrookt met de jaren welke aen die Aertsvaderen in den Bijbel gegeven worden.

Abraham gewon Iſaak toen hy oud was, jaren	100.
Iſaak trouwde met Rebecca, oud zijnde	40.
En verkreeg Eſau en Jacob, na	20.
Jacob huwde, volgens mijne ſchikking, met Lea en Rachel, in den ouderdom van	84.
Dus van Abrahams geboorte tot Jacobs huwelyk,	244.

(*) Voor 't overige verzoeke, in die Verhandeling en Tijdtafel des VII. Deels, nog deze feilen te verbeteren:

Bl. XXX. R. 20. *ſtaet* ½ maend, *lees* ¼ maend.

— LXVIII. R. 28. *ſtaet* Tempelberg, *lees* Olijvberg.

— CXXXII. R. 17. *ſtaet* allerheerſching, *lees* alleenheerſching.

Abrahams broeder Nahor is geboren tusschen Haran, die ouder, en Abraham, die jonger was: die beide laetste verschilden niet min dan 60 jaren; dus is 't niet te verwonderen dat Abraham trouwen kon met Sara, de dochter van zijnen broeder Haran, 't welk in dien tijd nog niet verboden was. Maer dewijl Nahor dit insgelyks deed met Milca, de zuster van Sara, welke ik vaststel dat door Jisca Gen. XI: 29, bedoeld wordt, maek ik daeruit zeker op, dat Nahor in lang zoo veel niet van Abraham als van Haran zal verscheeld hebben: te meer, daer men, uit Gen. XX: 12, mag opmaken, dat Haran eene andere moeder gehad heeft; dus zullen Nahor en Abraham uit eene *tweede* vrouw van Terah geweest zijn.

Ik heb dan voegzaem geacht hem om en by 7 jaren ouder dan Abraham te stellen. Doe ik dit, dan was hy, by Isaaks huwelyk met zijne kleindochter Rebecca, 147 jaren: maer dat hy toen reeds gestorven was komt my daeruit waerschijnlyk voor, dat in de overschoone geschiedenis van Isaaks huwelyk Gen. XXIV. niets meer van hem gewaegd wordt: zelvs schijnt zijn zoon Bethuël, Rebeccas Vader, toen reeds gestorven, en Bethuël vs. 50. genoemd, een *broeder* van Laban en Rebecca geweest te zijn, omdat vs. 28 en 53, wel de Moeder maer niet de Vader van Rebecca voorkomt, en zoo begrijpt het ook Josephus. Dan kan

Nahor met zijn 70 jaren Bethuël gewonnen hebben, die de jongste zijner 8 Zoonen was, Gen. XXII: 21, 22.

Bethuël met zijn 57 jaren Rebecca.

En Rebecca 20 jaren oud geweest zijn by haer huwelyk met Isaak, dus 40 jaren toen zy Esau en Jacob baerde.

Wat nu Jacobs huwelyk betreft. Laban was ook een kleinzoon van Nahor, en Rebeccas broeder; 't is onzeker of hy ouder dan jonger was; men stelle hem 2 jaren ouder, dus 22 jaren by Isaaks huwelyk met Rebecca; dan was hy, toen Jacob, in zijn 77ste jaer, dus in 't 97ste na Rebeccas huwelyk, by hem kwam, reeds 119 jaren oud, by Jacobs huwelyk 126 jaren, en toen Jacob van hem vertrok 139 jaren.

8 Jaren na dat vertrek storv Rachel in de verlossing van Benjamin, na met Jacob gehuwd te zijn 21 jaren. Schoon nu

nu in die tijden, nae evenredigheid des langeren leevtijds, ook de vruchtbaerheid langer kan geduurd hebben, is 't echter niet voegzaem haer by haren dood ouder dan 50 jaren te ſtellen: maer men rekene 48 jaren; dan zou ze 27 jaren by haer huwelyk, en 20 by Jacobs komst geweest zijn, en dus geboren in Labans 99ste jaer. Veel jonger dan 20 jaren kan men haer niet wel ſtellen toen Jacob haer eerst ontmoette, en Laban ook niet veel ouder by hare geboorte; dus kan deze bepaling niet veel van de waerheid afwijken. — Jacob was dan by Benjamins geboorte omtrend 105 jaren, dus nog ouder dan Abraham toen hy Iſaak verkreeg. Men zal zeggen, Abrahams 100 jarige ouderdom wordt toen reeds als zeer buitengewoon aengemerkt: maer die ongewoonheid was voornamelyk gelegen in de t' zamenvoeging van zijnen 100 jarigen ouderdom met den 90 jarigen van Sara; ook is 'er geen zwarigheid in te ſtellen, dat Gods buitengewoone Voorzienigheid zoo wel gewerkt hebbe in de groote vermeerdering van Jacobs huisgezin, daer hy reeds zoo oud was toen hy zich in 't huwelyk begav, als in de geboorte van Iſaak uit Abraham en Sara, en ook van Jacob en Eſau, uit de anders natuurlyk onvruchtbare Rebecca. God heeft van tijd tot tijd getoond, op eene buitengewoone wijze werkzaem te zijn omtrend den ſtam, waer uit de beloovde Verloſſer moest voortſpruiten. Dit zal nog klarer worden als ik nu overga tot Jacobs kinderen.

Toen Jacob, oud 130 jaren, in Egypte kwam, ſtel in *November* 2297, was, volgens mijne ſchikking, de ouderdom van zijne alle reeds gehuwde zoonen als volgt:

Ruben	45	j.	3	m. had	4	zoonen.	
Simeon	44	-	5	— —	6	——	
Levi	43	-	7	— —	3	——	
Juda	42	-	9	— —	3	——	en 2 kleinzoonen.
Dan	42	-	7	— —	1	——	
Naphtali	41	-	9	— —	4	——	
Gad	41	-	7	— —	7	——	
Aſer	40	-	9	— —	4	——	1 dochter. 2 kleinz.
Isſaſchar	40	-	9	— —	4	——	

Zebulon	39 j. 11 m.	had	3	zoonen.
Joſeph	39 - —	— —	2	———
Benjamin	25 ruim.	— —	10	———

Dewijl 'er geen zwarigheid is by RUBEN en SIMEON, en ook in derzelver geſlachtlijsten 1 Chron. IV: 24-43. V: 1-10. geen grond is om eene berekening te maken, ſtap ik eerst over tot LEVI, van wien Kap. VI. eene uitvoerige geſlachtlijst gevonden wordt.

De drie zoonen van Levi waren Gerſon, Kahath, en Merari. Kahaths zoonen waren Amram, Izhar, Hebron, en Uzziël. Amram trouwde met zijne Moeje, Levis dochter Jochebed, Exod. II: 1. VI: 19, ſchoon zulks daerna Lev. XVIII: 12. uitdrukkelyk verboden is, en teelde by haer Mirjam, Aaron, en Moſes.

Van Jacobs en Levis komst in Egypte in 2297, tot Moſes geboorte in 2427, zijn verlopen 130 jaren, in welke dit moet geſchikt worden.

Levis 3 zoonen waren by zijne komst in Egypte reeds geboren, en men ſtelt Kahath toen 20 jaren oud; dan zou hy geboren zijn in 2277. of begin van 2278. (SCHMIDT, *Hiſtoricus* I. Deel. bl. 292)

Levi ſtorv, oud 137 jaren, Exod. VI: 15. dus in 2391.

Kahath ſtorv, oud 133 jaren, vs. 17, dus in 2411.

Amram ſtorv oud 137 jaren, vs. 19, maer in welk jaer van Kahath hy geboren is wordt weder niet gemeld. Dit is vry zeker dat hy, by den uittocht uit Egypte in 2507, reeds geſtorven was, dewijl in dat verhael niets van hem gemeldt wordt: was hy dan geſtorven in 2506, kan hy niet later geboren zijn dan in 2369, toen Kahath 91 jaren was; en liever mag men vry vroeger rekenen, omdat hy beſtendig de eerste genoemd wordt, en dus de oudſte zal geweest zijn.

Van Jochebed is dit zeker, wil men haer by Moſes geboorte niet ouder dan 50 jaren ſtellen, dat zy ten vroegſten geboren is in 2377. toen Levi reeds oud was 123 jaren. Dit moet men toeſtaen, om dat zy Num. XXVI: 59. zoo duidelyk beſtempeld wordt als *de dochter van Levi, welke de huisvrouw*

van

van Levi baerde in Egypte, dat het met opzet schijnt geschied te zijn, om ons te verbieden eene voortteeling daer tusschen te voegen. Echter dewijl Jochebet dus, volgens 't gamelde gevoelen, 100 jaren jonger was dan haer broeder Kahath, en zelvs, al stelde men Kahath eerst geboren 2 jaren voor Jacobs en Levis komst in Egypte, nog ten minsten 82 jaren van hem verscheelde, mag men dit zeker stellen, wil men in de geboorte van Jochebed niet een grooter wonder erkennen dan in die van Isaak, dat zy van eene tweede moeder moet geweest zijn. Ook blijkt uit het gezegde dat zy, ten minsten 8 jaren, jonger geweest is dan haer broeders zoon Amram, die haer trouwde: nader bepaling kan hier niet gemaekt worden.

Aaron was 3 jaren, en Mirjam mag men waerschijnlyk stellen 12 jaren, ouder dan Moses: bygevolg zou Amram, als hy in 2369 geboren ware, by Mirjams geboorte geweest zijn 46, by die van Aaron 55, en by die van Moses 58 jaren, of zoo veel meerder als hy voor 2506 mogt gestorven zijn. — Stelt men elk 20 jaren meerder, en dus zijne geboorte in 2349, 't welk Kahaths 71ste jaer was, dan heeft men meerder gelijkheid.

Korah was de zoon van Izhar Amrams broeder, en dus de volle Neev van Moses, met wien men hem omtrend even oud mag stellen.

Nu kan men van Levis zoonen op deze wijze voorttellen:

Van hem door zijnen oudsten zoon Gerson, tot op Asaph, den Opperzangmeester in Davids tijd, waren, volgens 1 Chron. VI: 39-43, doch alwaer uit vs 20. Libni moet ingevoegd worden, 15 voortteelingen (*) stelt men nu Asaph even oud als David, dus geboren in 2912, dan maekt dit, van Levis geboorte in 2254, een tijdverloop van 658 jaren, en dus komt elke voortteeling op omtrend 44 jaren.

Van hem door zijnen jongsten zoon Merari, tot op den Opperzangmeester Ethan of Jeduthun, waren volgens 1 Chron. VI: 44-47. niet meer dan 13 voortteelingen: dan komt in 't

(*) Bl. 42. op vs. 47. staet door een feil, Asaph de 14de, moet zijn de 15de.

zelvde tijdvak van 658 jaren, elke voortteeling op 50 à 51 jaren.

Van hem door zijnen tweeden zoon Kahath, zijn gesproten, door Amram, de Priesterlyke Linie uit Aaron, en nog een linie der Levieten uit Moses; behoorende die uit Mirjam, als met Hur getrouwd, tot den stam van Juda: en door zijne andere zoonen de linien der Kahathieten, uit Izhar, Hebron, en Uzziël.

Die uit Izhar loopt door Korah tot Samuël, en voords tot den Opperzangmeester Heman. We vinden die 1 Chr. VI: 33-38, vergeleken met vs. 22-28. Deze vergelijking, in dit Deel bl. 40-42. voorkomende, had ik op my genomen; en met veel moeite, ook met hulp van den bekenden schoonen Geslachtboom der Wel Eerw. Heeren SCHUTTE en REGULETH, heb ik dezelve in die orde gebracht waerin dezelve aldaer te vinden is; en volgens die schikking zijn, van Levi tot op Samuël 19, en tot op deszelvs kleinzoon Heman 21 voortteelingen.

Samuël stel ik geboren in 2853, dus van Levis geboorte in 2254, een verloop van 599 jaren, is elke voortteeling 31 à 32 jaren.

Joël, Samuëls oudste zoon, stel geboren toen Samuël 30 jaren oud was in 2883, en Heman, Joëls zoon, weder na 30 jaren in 2913, dan was die ook omtrend even oud als Koning David.

Van de andere Linien der Kahathieten, uit Hebron en Uzziël, als ook van die uit Moses gesproten zijn, vinden wy nergens zulk eene nauwkeurige opvolging: want uit de afgebroken stukken welke Kap. XV, en XXIII—XXVI. voorkomen, is geene geregelde volgreeks op te maken; schoon ze, in dien tijd, zeker voldoende waren tot het oogmerk waer toe ze waren opgeteekend.

Maer de Hoogepriesterlyke linie uit Aaron, door Eleazar, is ons uitvoeriger bewaerd: deze echter spare ik, om te voegen by de tijdrekening der Boeken van Ezra en Nehemia in 't volgende Deel, alwaer dezelve ook nog invloed heeft.

Nu

Nu ga ik over tot den stam van JUDA.

Hier ontmoet ons ten eersten eene groote zwarigheid, dat Juda, nog geen 43 jaren oud, in Egypte zou gekomen zijn, niet alleen met zijne zoonen, maer ook met 2 kleinzoonen. — Dit schijnt oppervlakkig zeer wel mogelyk te wezen, zoo wel als 't zelvde by ASER plaets had: maer de moejelykheid zit in 't verhael der omstandigheden Gen. XXXVIII. Hy teelde drie zoonen na elkanderen, Er, Onan, en Sela; de eerste trouwde, maer storv door een godlyk oordeel; de tweede zou met zijne Weduwe trouwen, maer haelde zich, door zijn versoejelyk gedrag omtrend haer, ook een schielyken dood op den hals; toen was de derde nog niet huwbaer: Thamar, de Weduwe der twee eersten, wacht daerop, maer te vergeefsch; zoodat zy door een list maekte dat Juda zelve haer bezwangerde van tweelingen, Perez en Zerah; en van dezen Perez moeten reeds 2 zoonen met hem in Egypte gekomen zijn.

Hierop is geen andere dan deze zeer bekrompene rekening:

Juda, geboren *Febr.* 2255. trouwt, oud 13 jaren	*Febr.*	2268.
gewint Er - - -	*Nov.*	2268.
Onan - - -	*Sept.*	2269.
Sela - -	*Juli*	2270.
Er trouwt 13 jaren oud met Thamar, -	*Nov.*	2281.
Er stervt schielyk, Onan trouwt haer en stervt ook, alles in de eerste helvt van		2282.
Sela wordt 13 jaren, omtrend - -	*Juli*	2283.
Daeromtrend, in den tijd der schaepschering, zijnde Judaes vrouw kort te vooren gestorven, wordt Thamar door Juda bezwangerd.		
En dus Perez en Zerah geboren - -	*April*	2284.
Perez trouwt, oud $12\frac{3}{4}$ jaren, - -	*Jan.*	2297.
En dan moeten zijne beide zoonen Hezron en Hamul, als tweelingen geboren zijn.	*Oct.*	2297.
't Welk dus nog geschied kan zijn, even voor Jacobs tocht naer Egypte in - -	*Nov.*	2297.

Zy die Jacobs huwelyk van driën, reeds in den aenvang zijner geheele 14 jarige dienstbaerheid stellen, kunnen hier

7 jaren winnen, en hebben omtrend 50 jaren om 'er dit alles in te ſchikken; 't welk zeker eene aenmerkelyke ruimte geevt: maer 't verhael Gen. XXIX, vooral de vergelijking van vs. 20 en 21 met vs. 27 en 30, ſchijnt my toe zulks volſtrekt te verbieden.

Andere meenen dat die 2 kleinzoonen van Juda hier worden gevoegd by de in Egypte gekomene, ſchoon ze *na* de komst in Egypte, *hoewel nog voor Jacobs dood*, geboren zijn; en wel byzonder omdat deze beide kleinzoonen, de plaets van Er en Onan vervulden: Maer behalven dat die plaets eigenlyker door Perez en Zerah vervuld is, en 't geſlacht van Hamul, een dezer zoonen van Perez, geheel niet gemeld wordt, dunkt my dat die oplosſing ook niet door kan gaen; dewijl zekerlyk, in de 17 jaren welke Jacob nog in Egypte leevde, veel meer kindskinderen zijner zoonen, dan deze twee, zullen geboren zijn.

Ik vind my dan genoodzaekt deze rekening, hoe bekrompen ze ook zijn moge, te behouden. — Men zie nader daerover de fraje aenmerkingen van C. VAN RIE, *Bijbeltijden* I. Deel. bl. 293—303.

Hier is wel weder een groote bedenkelykheid tegen, dat dan het trouwen van Juda reeds zou vallen in den tijd waerin Jacob nog te Succoth woonde, dus niet alleen eer Joſeph, 17 jaren oud zijnde, verkocht werd, maer eer Jacob by Iſaak te Hebron kwam, ja eer Benjamin geboren werd, en nog voor 't geval met de Sichemieten.

Maer deze zwarigheid drukt zoo wel de ſchikkingen welke Jacobs huwelyk 7 jaren vroeger ſtellen als de mijne: want de 20 jaren welke Jacob by Laban was, van zijn 77 tot 97 jaren, en de 33 jaren van zijn vertrek van Laban tot zijn 130ſte toen hy in Egypte kwam, blijven toch dezelvde. Dit is zoo zeker als de zon licht geevt, ſchoon ik beken de reden van die verſchikking niet te weten, dat Gen. XXXVIII. buiten de tijdorde ſtaet: want van de verkooping van Joſeph, welke ſlechts 12 jaren voor Iſaaks dood was, en Kap. XXXVII. verhaeld wordt, tot Jacobs komst in Egypte, zijn niet meer dan 22 jaren; daerin kunnen al die voortteelingen onmogelyk ge-

gefchied zijn. — Voor 't overige wordt Judaes huwelyk met de Kanaanietifche in zulk een fmaek verhaeld, dat men het duidelyk aenziet voor de daed eener losfe en wulpfche jongelingfchap; en de zeer vroege vruchtbaerheid van dat onbedachte huwelyk kan aengemerkt worden als een voorfpelling der byzondere vruchtbaerheid van zijnen ftam.

Van Zerah worden wy niet verder geleid dan tot Achan, die door Jofua over zijne dievery geftraft is, en die Zerahs achterkleinzoon was. Indien nu Zerah geboren is in 2284, en Achan geftorven in 2547, dan is dit tijdverloop 263 jaren, zoodat men daer tusfchen heeft 3 voordteelingen, die, elk gefteld op 65 jaren, voor Achans ouderdom 68 jaren overlaten.

Maer van Perez wordt de geflachtlijst voortgezet tot David, en van daer kunnen wy tellen tot de geboorte onzes Zaligmakers toe.

Perez oudfte zoon was Hezron, tweeling met Hamul.

Hezrons tweede zoon was Ram, 1 Chron. II: 9.

Rams zoon was Amminadab, vs. 10.

Amminadabs zoon was Nahesfon: deze was by den uittocht Overfte van Juda; en zoo veel weten we zeker, dat hy geftorven en Salmon zijn zoon geboren moet zijn, voor de inkomst in Kanaan in 2547. als ook dat Hoogepriester Aaron zijne zuster Elifeba in huwelyk had.

Salmon was de Vader van Boaz, en wel by Rachab; maer hier komt het aen op de vraeg, of deze de bekende Rachab van Jericho, dan of ze eene andere geweest zy. — Men zie daer over 't V Deel van dit Bijbelwerk, op 't einde van RUTHS Boek, bl. 498—500, en *Inleiding* bl. LX—LXII. Ik durve nauwlyks tusfchen die beide gevoelens een keuze doen: aen de eene zijde komt my zeer fterk voor dat ze dezelvde moet geweest zijn, omdat in Mattheus Geflachtlijst van Christus, Kap. I, in welke geen andere vrouwen, dan in den Bijbel bekende, genoemd zijn, haren naem gevonden wordt; ware Boaz moeder in 't Oude Testament anders onbekend, waertoe dan haren naem hier meer genoemd dan by de andere geflachten gefchiedt? — Evenwel, daer in 't Grieksch eenig onderfcheid in de namen

is, doet my dit, zoo wel als de meerdere gemaklykheid der schikking, meer overhellen tot het gevoelen van den Heer SCHUTTE en anderen, dat ze eene andere geweest zy.

Dit dan aennemende kan men op deze wijze uitkomen:

Hezron is geboren in 2297.
Na 53 jaren zijn tweede zoon Ram in 2350.
Na nog 50 jaren Amminadab in 2400.
Na nog 50 jaren Nahesson in 2450.
Nahesson, oud 96 jaren, verkrijgt Salmon in 2546, en sterft in 't zelve jaer, voor de komst in Kanaan.

Salmon	oud	99 jaren	gewint	Boaz in	2645.
Boaz	—	89 jaren	——	Obed by Ruth in	2734.
Obed	—	89 jaren	——	Isai in	2823.
Isai	—	89 jaren	——	David in	2912.

Boaz blijkt uit al de omstandigheden een oud man te zijn geweest, en denkelyk weduwnaer, toen hy Ruth trouwde: en David was Isais jongste zoon, 't zelvde kan ook van de andere waer geweest zijn.

Indien men Obed met sommigen wilde houden voor den Richter Ebsan, die gestorven is in 2814, zou Isai geboren moeten zyn in deszelvs 79ste, en David in Isais 99ste jaer; maer dan moet Isai ten minsten 122 jaren bereikt hebben, want hy leevde nog 2936, in Davids omzwerven voor Saul.

Van David af kan nu, door de Koningen van Juda, voordgeteld worden tot Jechonia, en van daer, volgens Matt. I. en Luc. III, tot op Christus toe; doch dit spare ik ook tot het volgende Deel, waerby ik eene tafel voegen zal der voordteelingen van Adam tot Christus.

Men ziet op deze wijze dat het zeer wel uitkomt dat Nahesson de zwager van Aaron geweest zy.

Caleb de oude, ook Chelubai genoemd, was ook een zoon van Hezron, en jonger broeder van Ram; stel hem dus geboren in 2352, want het was voordat zijn Vader Hezron 60 jaren oud was, 1 Chr. II: 19. verg. vs. 21. Deze Caleb was de Vader van Hur die met Moses zuster Mirjam trouwde, welke geboren was omtrend 2415, dus kan Hur nagenoeg even

oud

oud geweest zijn, geboren zijnde uit eene Vrouw welke Caleb na den dood zijner eerste genomen had.

Deze Hur was de grootvader van Bezaleël, den Opperkunstenaer van den Tabernakelbouw; welke Bezaleël dus in 2507 juist een man op 't best zijns levens kan geweest zyn, te weten 42 jaren, als men de beide voordteelingen elk op 25 jaren stelt.

Nu is Caleb de zoon van Jephunne geboren in 2468, dit komt dan zeer wel uit als men hem houdt voor denzelvden met Caleb den zoon van Hur, kleinzoon van den ouden Caleb 1 Chron. II: 50, 't zy dan dat Hur ook Jephunne heette, 't zy dat een van beiden zijn *wettische* Vader was. — Dat Kap. II: 50, 51. drie zoonen van andere namen voorkomen als de drie Kap. IV: 15, kan zoo vereffend worden, dat *alle zes* zijne zoonen geweest zijn. — Kan men daer niet in berusten, dan moet men die beide Calebs voor onderscheiden personen, doch na genoeg gelijk in leevtijd, houden.

Othniël, die met Achsa, de dochter van Caleb Jephunnes zoon, trouwde, was de zoon van Kenaz Calebs jonger broeder: dit huwelyk is voltrokken in 2553, dus moet deze Achsa Richt. I: 13. Jos. XV: 16, 17. eene andere zijn geweest dan Achsa, de dochter van den ouden Caleb 1 Chron. II: 49, en indedaed 't is niet vreemd dat, in 't zelvde geslacht, zoo aen zoonen als dochters, de namen hunner voorouderen gegeven worden. Maer Kenaz de Vader van Othniël, Kap. IV: 13, kan geen onmiddelyke zoon van Hezron geweest zijn, hy was een broeder van den jongeren Caleb, den verspieder, die Num. XXXII: 12. de Keniziter heet, maer niet van den ouden, Hezrons zoon, die Kap. II: 9, Chelubai heet, en van wien in dat Kap. vs. 18-24, en 42-49. de vrouwen en kinderen worden opgegeven.

Othniël kan dan nog zeer wel een man van 70 à 80 jaren geweest zyn, toen hy, in 2593, Israël verloste.

Op de nakomelingen van Jerahmeël, den oudsten zoon van Hezron, welke Kap. II: 25-41. worden opgegeven, is geen rekening te maken; en ook niet op die van Selah den ouderen Zoon van Juda, Kap. IV: 21-23.

Ik voeg 'er dan ten slotte by de berekening der nazaten van Zerubbabel, in de laetste versen van Kap. III. geboekt.

Zerubbabel heb ik berekend waerschijnlyk geboren te zijn in 3441. en in zijn 28ste jaer geweest te zijn by de wederkeering uit Babel.

Laet zijn zoon Hananja nu geboren zijn in 't laetste jaer der gevangenis 3468.

Dan kunnen Rephaja, Obadja, Sechanja enz. geboren zijn na 25 jaren, dus na 3493, stel Sechanja den jongsten in 3500.

Sechanjas zoon Semája na 25 jaren in 3525.

Semajas vierde of vijfde zoon Nearja na 30 jaren in 3555.

Eljoenai Nearjas zoon na 25 jaren in 3580. en Eljoenais 7 zoonen tusschen 3600 en 3620, dit is in den tijd van den Persischen Koning Artaxerxes Mnemon; en als men de voordteelingen verder van elkanderen zet, kan men zelvs uitkomen in den tijd van Alexander den Grooten, tusschen 3672 en 3680. — De aenmerking is dan zeer juist, dat deze laetste versen een later byvoegsel zijn.

Van Jacobs zes volgende zoonen zal ik niets zeggen; deels omdat hunne geslachtlijsten niet doorlopen, en wy dus de duisterheden welke in dezelve mogten zijn niet kunnen vereffenen; deels omdat wy daerin geen byzonder belang hebben: dus blijven alleen Joseph en Benjamin overig.

Wat het geslacht van JOSEPH *betreft:*

Van MANASSE is ook weinig te zeggen, dan alleen dat zijn eenige zoon was Machir, en diens zoon Gilead behalven andere volgens 1 Chron. VII: 16, Gen. L: 23, welke nog geboren zijn by Josephs leven, dus voor 2368.

Met de dochter van dezen Machir, zuster van Gilead, dus kleindochter van Manasse, trouwde Judaes kleinzoon Hezron 60 jaren oud zijnde: was deze Hezron nu geboren in 2297, dan was dit huwelyk in 2357, maer 't zelve moet dan ten minsten in de eerste 11 jaren met geen kinderen gezegend zijn, anders zou Gen. L: 23. niet slechts van Machirs kinderen

maer

maer ook van deszelvs kleinkinderen, gewaegd zijn als geboren by Josephs leven, die in 2368 gestorven is: naderhand is uit dat huwelyk geboren Segub, waerna Hezron nog een vrouw Abia nam, by welke hy Ashur teelde, doch voor deszelvs geboorte storv; zie 1 Chron. II: 21-24.

Segubs zoon was Jaïr vs. 22, maer hoe die een deel van 't land Gilead heeft kunnen overmeesteren in 2546 is moejelyker: doch laet, in 2357, Hezron 60 en zijne Vrouw 20 jaren geweest zijn, en na 30 jaren in 2387 Segub geboren zijn. — Laet dan Segub 80 jaren geweest zijn, toen in 2467 zijn zoon Jaïr geboren werd; dan kan Jaïr nog in zijn 80ste jaer in 2546 geholpen hebben aen de overmeestering van Gilead. — Doch dan moet Jaïr, als behoorende tot de uit Egypte opgetrokkenen, nog in dat jaer gestorven zijn; of men moest denken dat, in de stammen die hun ervdeel in 't Overjordaensche ontvingen, deze regel niet doorgaet, dewijl die toch niet in het eigenlyke Kanaan zijn ingekomen. Ondertusschen ziet men dan dat het onmogelyk is, den naem van eene der Vrouwen van Caleb Hezrons zoon, Ephrath Kap. II: 19 en 24, afteleiden van Bethlehem, dewijl die placts niet dan na 2547 in Israëls magt was; ik zou liever haren naem, zoo wel als der naem van die Stad, afleiden van vruchtbaerheid; echter zoo, dat volgens Kap. II: 50, 51, IV: 4. de nazaten van Hur, uit Salma, een der drie zonen van zynen zoon Caleb, Bethlehem mede bevolkt hebben.

Manasse is geboren 2289, als ik dan zijn eenige zoon Machir geboren stel in zijn 28ste jaer 2317, dan kan Machirs dochter geboren zijn na 20 jaren, gelijk ik haer zoo even gesteld heb in 2337.

Gilead, zoon van Machir, moet men later stellen, want Machir is daerna gehuwd met Maacha, de zuster van Suppim en Huppim uit Benjamins stam; en 't zal, als ik daer aen kome, blijken, dat deze niet wel voor 2340 kan geboren zijn zie bl. LXXVI. dus is ze zijn tweede vrouw geweest, en dan kan Gilead niet veel eerder geboren zijn dan in 2360, toen Machir 43 jaren was, zijnde nog 8 jaren voor Josephs dood Gen. L: 23. en dan kan men nog Peres en Seres 1 Chron.

VII: 16. voor oudere of voor jongere broeders van Gilead houden.

Gilead had 6 zoonen Num. XXVI: 30-32. Jof. XVII: 2, waervan een was Asriël 1 Chron. VII: 14. Hepher was de jongfte of de naestjongfte, ftel hem dan geboren in Gileads 70^{fte} jaer 2430, en Zelaphead, zoon van Hepher, in deszelvs 50^{fte} jaer 2480, dan was Zelaphead nog onder de gene die by den uittocht uit Egypte boven 20 jaren waren, en dus in de woestijne geftorven zijn; en van zijne 5 dochters kan de oudfte, als ze in zijn 40^{fte} jaer 2520 geboren is, in 't laetfte jaer der woestijnreize 2546, 26 jaren bereikt hebben.

Nu ga ik over tot EPHRAÏM, en hier ontmoet ons eene groote moejelykheid 1 Chron. VII: 20-27, hoe zoo vele voortteelingen, tusfchen Ephraïms geboorte in 2290, en die van Jofua welke ik in 2462 gefteld heb, kunnen gefchikt worden.

De vrage is hier: of men voor een algemeenen regel mag vastftellen in deze geflachtregisters, dat alle die enkel door EN t' zaemgefchakeld zijn, *Broeders* zijn, maer dat de invoeging van de woordjes ZIJN ZOON, voordteelende *geflachten* aenwijze? — Ik voor my denk in 't gemeen ja, dat wy dien regel in 't oog moeten houden, evenwel niet als een regel zonder eenige uitzondering, want 'er zijn afwijkingen, 't zy ze dan veroorzaekt zijn door ingeflopen feilen, 't zy door onderfcheidene pennen welke dit of dat register oorfprongelyk opgefteld hebben. — Van eene afwijking in 't eerste geval is een voorbeeld Kap. IV: 1. alwaer de nazaten van Juda uit Perez in eene nederdalende linie door 't woordje EN verbonden worden, 't welk de Hoog Eerw. Heer KLINKENBERG kort en fraei aengewezen heeft in de uitbreiding van dat vs. bl. 27. — Van het tweede is een zeer klaer voorbeeld Kap. VI: 23. alwaer ZIJN ZOON gevonden wordt achter Elkana en Ebjafaph, als of ze zoon en kleinzoon waren van Asfir vs. 22, daer ze echter broeders van dien Asfir, en t' zamen zoonen van Korah waren, fchoon een andere Asfir in 't flot van vs. 23, een zoon van Ebjafaph, en dus neev van den eersten Asfir was: vergelijk vs. 37. met Exod. VI: 23.

Dit

Dit is zoo duidelyk dat het zelvs in den *Geslachtboom* door de Heeren SCHUTTE en REGULETH zoo gezet is, hoe zeer dezelve anders op den gemelden regel rust.

Hoe men nu dien regel vatte, de schikking van J. J. SCHMIDT, *Bijbelsche Historicus* I. Deel. bl. 425-427. is geheel willekeurig; dus zal ik die niet nader toetsen; maer die van C. VAN RIE, verdient nader overweging. Die houdt de eerste linie, vs. 20, 21, voorkomende, alle voor broeders, en wel om reden dat tusschen de 6 eerste niet alleen ZIJN ZOQN staet, 't welk hy, wanneer 't *enkel* staet, ook voor 't vaste kenmerk, niet van broeders maer van voordteelingen houdt, maer dat ze daerby allen aen elkanderen gevoegd worden door 't woordje EN, 't welk hy meent dat verandering maekt, en vryheid geeft hen voor broeders te houden.

Ik heb dit getoetst, en bevonden dat 'er maer ééne zwarigheid tegen is, in de vergelijking van Kap. VI: 22 28, met vs. 33-38, alwaer verscheidene die men, volgens mijne vergelijking, voor dezelvde moet houden, en die, volgens 't laetste register, zeker afstammelingen waren, in 't eerste door 't woordje EN by ZIJN ZOON verbonden worden; het duidelykste voorbeeld is vs. 23, tusschen Ebjasaph en Assir, die volgens vs. 37. zeker Vader en Zoon waren. Evenwel, dit voor een oogenblik ook eens toegegeven als een feil of afwijking van de orde, en wel zulk eene waerin de eerste lijst uit de laetste kan verbeterd worden; heb ik eene gisrekening opgemaekt hoe dan, volgens dat gevoelen, de uitkomst zijn zoude.

Ephraim was geboren in			2290.	
Zijn zoonen,	Suthelah	—	2310,	en diens zoon Eran 2330.
	Bered	—	2312.	
	Tahath	—	2314.	vroeg gestorven,
	Elada	—	2316.	
	Tahath II.	—	2318.	in wien zijn gestorven Broeder vernoemd is.
	Zabad	—	2320.	

Suthelah II.	—	2331,	zijnde de eerste geſtorven kort na de geboorte van Eran.
Ezer	—	2335.	
Elad	—	2340.	

Deze alle zijn nu, van Elada af, gedood door de Gathieten omtrend 2369, kort na Joſephs dood, en toen heeft Ephraim, nu 80 jaren oud, 1 jaer leed gedragen, waerna hem Beria geboren is in 2371.

Berias zoonen waren	Repha,	geboren	2386.	deze moeten in de woestijn uitgeſtorven zijn, als Num. XXVI. niet te vinden zijnde.
	Reſeph	——	2387.	
	Telah	——	2388.	
	Tahan	——	2389.	dezes geſlacht is overgebleven Num. XXVI.

Ladan	geboren na	15	jaren ——	2404.
Ammihud	——	15	—— ——	2419.
Eliſama	——	15	—— ——	2434.
Nun	——	14	—— ——	2448.
Joſua	——	14	—— ——	2462.

En dan moet Beria lang daerna, in hoogen ouderdom, zijne dochter Seëra gekregen hebben, ſtel toen hy 96 jaren oud was in 2467, dan was zy 80 jaren by de komst in Kanaan in 2547, en zou dus nog de hand kunnen gehad hebben in de ſtichting van Bethoron, Kap. VII: 24.

Dan zijn volgens Num. XXVI: 35, 36. de geſlachten van Suthelah door andere ongenoemde zoonen, van Eran, en van Bered daer Becher genoemd, overgebleven, en daerby komt dat van Tahan den zoon van Beria.

De Heer SCHUTTE houdt ze allen, tuſſchen welke ZIJN ZOON gevonden wordt, zonder onderſcheid of 'er EN by ſtaet of niet, voor voordteelende geſlachten; en heeft op dien grond dit register opzettelyk berekend, in 't Voor

werk

werk tot het I. Deel der *Bijbelsche Historie* bl. XXXV-XLI, met dat gevolg, dat Zijn Eerw. door voordteelingen elk van 16 jaren, met Josuas geboorte uitkomt in 't jaer 2467. of Juliaensche Tijdkring 3177, dit is 5 jaren later dan ik gesteld heb. Zijn Eerw. heeft door die rekening alleen de mogelykheid getoond van alle die voordteelingen te *kunnen* plaetsen; doch zonder dat ergens een merkpael is die ons verpligt juist op *dat* jaer, en niet eenige jaren vroeger of later, te *moeten* uitkomen. — Daer ik nu, in JOSEPHUS, eene tijdsbepaling vinde, dat Josua nog 25 jaren na de eerste komst in Kanaan geleevd heeft, en daer na 't volk 18 jaren zonder Opperhoofd geweest is, tot dat Othniël opstond als Verlosser, oordeelde ik dat we hem hier beter dan iemand anders mogten in aenmerking nemen; dewijl hy, schoon over 't geheel geen breed tijdrekenaer, echter eenige soortgelijke dingen uit goede oude gedenkstukken kon hebben, welke ons nu ontbreken: en daeruit is de aenmerking ontstaen in de Inleiding tot het V. Deel, bl. XIX, XX., welke ik in dien tijd aen den Hooggel. Schrijver heb medegedeeld, dat, wanneer men 5 dezer geslachten op 15 in plaets van 16 jaren rekent, men het zakelyke der rekening van den Heer SCHUTTE, te gelijk met het gezach van JOSEPHUS kan behouden: op deze wijze:

Ephraim geboren.		2290.
Suthelah, Ephraims zoon na	16 jaren	2306.
Bered, Suthelahs zoon na	16 ——	2322.
Tahath, Bereds zoon na	15 ——	2337.
Suthelah en Bered komen om door de mannen van Gath, in 't zelve jaer; doch Tahath bleev over, en heeft zijn geslacht naderhand voortgeplant, door Elada, Tahath II, Zabad, en Suthelah II. nevens zijne broeders Ezer en Elad.		
Intusschen draegt Ephraim een jaer lang leed over dit verlies, tot in		2338.
Daerop teelt hy Beria, die dus geboren is		2339.

Repha en Refeph, zoonen van Beria, ftel als tweelingen, of de jongfte na	16	jaren	2355.
Deze hebben dan Jofeph nog 13 jaren gekend.			
Telah, Refephs zoon na	15	——	2370.
Tahan, Telahs zoon na	16	——	2386.
Ladan, Tahans zoon na	15	——	2401.
Ammihud Ladans zoon na	16	——	2417.
Elifama, Ammihuds zoon na	15	——	2432.
Nun of Non, Elifamas zoon na	15	——	2447.
Jofua, de zoon van Nun, na	15	——	2462.

Dus was hy by den uittocht uit Egypte 45 jaren oud, 6 jaren ouder dan Caleb, en by de komst in Kanaan 85 jaren, blijvende dan nog 25 jaren voor zijnen overigen leevtijd.

Elifama, Jofuas Grootvader, was by den uittocht Overfte van Ephraïms ftam, Num. I: 10, VII: 48, zijnde toen 75 jaren oud.

Om dit nu overeen te brengen met de vier geflachten der Ephraimiten, Num. XXVI: 35-37, moet men Suthelahs geflacht aenmerken als voordgeplant door zijnen kleinzoon Tahath, en uit Eran, een anderen zoon van hem zelven, die niet omgekomen is, Becher moet Beria geweest zijn, en Tahan nog een zoon van Ephraim na dat ongeluk en na Beria geboren.

Maer Seëra, de dochter van Beria kan dan echter niet in perfoon, in Kanaan Bethoron hebben laten bouwen; 1 Chr. VII: 24. al ware zy geboren in Berias 100[fte] jaer, zou zy nog 108 jaren oud moeten geweest zijn by de komst in Kanaan: dus moet dit dan aen haer nageflacht worden toegefchreven.

My is nog iets anders daerop voorgekomen; zou men 't ook dus kunnen neemen?

De 3 eerste namen, te dezer plaetfe voorkomende, Suthelah, Bered en Tahath, zijn genoegzaem gelijk met de namen Suthelah, Becher en Tahan, welke Num. XXVI: 35. als zoonen van Ephraïm worden opgegeven. — Zou ook, tusfchen deze 3 eersten, door een feil des affchrijvers, 't woord

zijn

ZIJN ZOON, dat 'er niet behoorde, ingeslopen zijn? — Dit is zeker dat nergens zulk een feil gemaklyker vallen kan dan in zaken van deze natuur; en men vergelijke het zoo evengezegde over Kap. VI: 23. Zou dan ook hier de zaek zoo niet kunnen zijn, dat die drie eerste alle zoonen van Ephraïm waren, en dan Elada de zoon van Tahan of Tahath den *laetsten* van de drie? niet alleen omdat zoo ook vs. 23. Asfir de zoon was van den *laetst*genoemden Ebjasaph, maer ook omdat dan Tahath, de zoon van Elada, den naem zijns Grootvaders wedergekregen heeft.

Stel dan Ephraïm geboren		2290.
Tahath zijn jongste zoon, na	17 jaren	2307.
Elada, Tahaths zoon na	15 —	2322.
Tahath II. na	15 —	2337.

Dan kunnen Tahath I. en Elada omgekomen zijn, en Tahath II. dien naem in de plaets des eersten gekregen hebben; voords blijft alles 't zelvde. Maer dan is dit de groote zwarigheid, dat, men 't geslacht van Beria, Num. XXVI: 35, 36. niet heeft, alwaer 't echter moest te vinden zijn: dus geve ik de twee andere rekeningen ter keuze.

Niets meer van Ephraïm te zeggen wetende, kome ik eindelyk tot BENJAMIN.

Dit geslacht is zeer duister. Ik heb, zoo goed my doenlyk was, gezocht Kap. VII: 6-12. en VIII, met Gen. XLVI: 21. alwaer hem 10 zoonen toegeschreven worden, en Num. XXVI: 38-41, alwaer slechts 5 geslachten geteld zijn, te vereffenen; echter niet overal met dezelve voldoening.

Dat hy, slechts 25 jaren oud zijnde by de komst in Egypte, zoodat hy Gen. XLIII, XLIV. meermalen een jongeling genoemd wordt, echter reeds 10 zoonen had, is wel wat vreemd, echter niet onmogelyk, en dus niet noodig tot die oplossing te komen dat hem deze zoonen nog gedeeltelyk in Egypte zouden geboren zijn; te minder is 't onmogelyk, daer ik denk dat 'er tweelingen onder geweest zijn. Maer dit is

onmogelyk, dat onder die 10 reeds Kleinzoonen zouden geweest zijn; gelijk men uit de namen Ard en Naaman zou kunnen vermoeden; hy was niet alleen te jong daertoe, maer by Juda en Afer worden ook de kleinzoonen afzonderlyk genoemd.

Overal waer zijne kinderen voorkomen is Bela de eerste, die ook 1 Chr. VIII: 1. uitdrukkelyk de eerstgeborene heet.

Met dezen zal Becher een tweeling geweest zijn, omdat ter zelver plaetfe Asbel de tweede heet, die Gen. XLVI: 21. de derde is. — Waerom Bechers groot geflacht 1 Chron. VII: 8. niet alleen Kap. VIII. maer ook Num. XXVI: 38-41. voorbygegaen is, weet ik niet.

Ahiram Num. XXVI. is dezelve met Ahrah 1 Chr. VIII. en misfchien met Gera Gen. XLVI.

Naaman Gen. XLVI. misfchien met Noha 1 Chron. VIII. of Naaman zal kinderloos geftorven, en Noha eerst in Egypte geboren zijn.

Ros Gen. XLVI. misfchien met Rapha 1 Chron. VIII, of men moet het ook op dezelvde wijze begrijpen. Maer dan moet men nog daerby denken dat deze Noha en Rapha hun geflacht niet voordgeplant hebben tot op de telling Num. XXVI, dewijl ze daer niet voorkomen, gelijk ook 1 Chr. VIII geen hunner afftammelingen werden opgegeven.

Echi Gen. XLVI. zal mede vroeg en kinderloos geftorven zijn, dewijl we zijnen naem nergens wedervinden.

Muppim en Huppim Gen. XLVI. zijn zeker dezelvde met Sepupham en Hupham Num. XXVI. en denkelyk tweelingen; doch onderfcheiden van Suppim en Huppim, kinderen van Ir of Iri den zoon of liever kleinzoon van Bela, uit een zijner eigen zoonen Kap. VIII: 3-5. dus verdere nazaten van Benjamin vergelijk 1 Chron. VII: 12. met vs. 7. Van deze Suppim en Huppim is de zuster gehuwd met Machir, Manasfes zoon, vs. 15. Als men van Benjamin af dan voordteelingen van 17 jaren rekent, kan deze zuster geboren zijn 2340. 23 jaren na Machir; en zy kan Gilead gebaerd hebben 20 jaren oud zijnde, in 2360.

Ard Gen. XLVI: zal ook zonder nazaten geftorven zijn, en daerom zullen Num. XXVI. de geflachten van Belas zoonen

nen Ard en Naaman, die van hunne gestorvene Oomen van denzelven naem vervangen hebben. — Naaman vinden we ook onder Belas zoonen met dien zelvden naem 1 Chron. VIII, en Ard zal dezelve zijn die aldaer Addar genoemd wordt.

Dat men voords onder Belas zoonen nog verscheidene vindt die de namen van huns Vaders broederen hadden, als Gera, zelvs 2 mael, denkelyk de laetste geboren na den dood des eersten, gelijk ook Sepupham, is niet vreemd.

1 Chron. VII: 7. worden nog andere kinderen van Bela gemeld, maer dit is denkelyk te verstaen van verdere afstammelingen.

Jediaël, die aldaer vs. 6. nog als een zoon van Benjamin voorkomt, moet, of na de 10 andere in Egypte geboren zijn; maer dan is hy weder Num. XXVI: 38-41. niet te vinden; of indien hy daer onder een anderen naem voorkomt, kan hy niemand dan Asbel geweest zijn, wiens nageslacht 1 Chr. VIII. niet gemeld wordt, om dat het Kap. VII. onder den naem Jediaël opgegeven was, even als ook dat van Becher, Kap. VII. gemeld, maer Kap. VIII. overgeslagen wordt.

Zoo ver, en verder niet, kan ik de vergelijking brengen: de aenmerking is zeer gegrond, dat de Benjaminitische Oorlog een groote verwarring in de geslachten van dezen stam heeft aengericht.

Sauls geslachtregister 1 Chron. VIII: 29-40. IX: 35-44. wordt niet van 't begin af, maer alleen van zijnen Groot- of Over-grootvader Jeïel opgehaeld; doch zijne nakomelingen worden, van den braven Jonathan af, tot in 't 12de lid opgegeven, of van Micha, Mephibofeths zoon af, die omtrend 2955 moet geboren zijn, tot het 10de lid; als men nu voor elk lid 25 jaren rekent, loopt dit tot over het jaer 3200, dus tot in Uzzias regeering over Juda.

By gelegenheid van den inval, of 'er zoonen van Benjamin in Egypte geboren zijn, komt my eene bedenking voor, welke ik nog by niemand heb aengetroffen. Ze is deze: Jacobs zoonen waren by zijne komst in Egypte alle nog jong, vooral in dien tijd te rekenen: evenwel vinden wy by de telling Num. XXVI. geene andere geslachten dan uit die zoons-

zoonen van Jacob welke met hem in Egypte kwamen, Gen. XLVI. zelvs ontbreken 'er eenige die uitgeſtorven moeten zijn. — Zou 't waerſchijnlyk zijn, daer Levi nog in zeer hoogen ouderdom eene dochter Jochebed kreeg, dat alle andere Jacobs zoonen na dien tijd geene andere zoonen zouden gekregen hebben? — Dit kan men niet denken; of men moest eene zeer byzondere beſtuuring der Voorzienigheid daer in zoeken, dat hy juist deze in Egypte gekomene tot de Stamvaders van 't geheele volk wilde ſtellen; anders zou men kunnen denken dat de verdere zoonen van Jacobs zoonen op eene of andere wijze onder hunne in Egypte gekomene broeders gerekend zijn.

Zie daer een moejelyken arbeid voleindigd; doch welken ik vrywillig op my nam, ter voldoening aen mijne begeerte welke ik, in mijnen brief aen den Wel Eerw. Heer SCHUTTE (Zie deszelvs *Bijbelſche Hiſtorie* I. Deel. bl. LXII,) geuit heb, waertoe ik deze gelegenheid aengreep.

Ik erken, het zal, onder geleerde oogen komende, zeer onvolmaekt bevonden worden, te meer daer het een werk is waerin ik geenen voorganger gehad heb; evenwel, ja even daerom, vleie ik my, daerdoor iets, hoe weinig ook, te hebben toegebragt tot bevordering van Bijbelkunde, en tot ſtaving der hiſtoriſche waerheid van dat onſchatbaer Boek.

Immers men ziet, dat alles wat in 't bereik eener aeneengeſchakelde berekening valt, in 't mogelyke blijvt: en ſchoon 't waer is dat voordteelingen van om en by, ja boven 100, zoo wel als van 13 à 15 jaren, ons nu zeer vreemd voorkomen; die bevreemding wordt ſterk verminderd, niet alleen wanneer men in alles het byzonder beſtuur der Voorzienigheid erkent, maer ook wanneer men by de eerste gevallen denkt, dat het in een tijd was waerin de leevtijd nog langer was, en by de laetſte, dat het in een warmer luchtſtreek was, en onder een volk 't welk de belovte had eener meer dan gewoone vermenigvuldiging, ja dat de merkwaerdigſte gevallen van dien aert in zulke ſtammen vallen, welke dien zegen op de byzonderſte wijze toegezegd is, gelijk vooral Juda en Ephraïm.

Ondertusſchen deze uitkomſten van tweeërleien aert by elkander

kander genomen zijnde, verschaffen in mijn oog een der sterkste bewijzen, dat de langte van het geheele tijdvak over 't welk deze rekeningen loopen, niet grooter of kleiner moet gezet worden: en dat indien 't grooter ware, de zeer late, en indien 't kleiner ware, de zeer vroege voordteelingen, t' eenemael buiten 't perk der natuur zouden moeten loopen. Want in 't eerste geval slechts willekeurig te stellen dat eenige geslachten zouden overgeslagen zijn, en in 't tweede ook, zonder eenige vaste regels in 't oog te houden, een ry van voordteelingen tot een aental broeders te maken, dit is knoopen doorhakken en niet oplossen.

Ja nog meer; ik vind, in deze ongelijke en schijnbaer verwarde uitkomsten, een zichtbaer bewijs voor de eenvouwige waerheid der Bijbelgeschiedenissen. Hadden bedriegers zulk een t' zamenstel van geslachtrekeningen in de Waereld gezonden, ze zouden, indien ze dom genoeg geweest waren geen berekeningen daervan te maken, veel grootere tot in 't volstrekt onmogelyke en zelvstrijdige loopende verschillen, daer in hebben laten sluipen; en waren ze listig en schrander genoeg geweest om vooraf alles te berekenen, dan zouden ze, buiten twijffel, de uitkomsten gelijker gemaekt hebben.

Zou men wel gedacht hebben dat, nu nog voor ons, uit deze dorre Geslachtrekeningen, zoo veel nutttgheid te trekken ware? Niemand verachte dan eenig deel der Godlyke Openbaring; ze maekt een geheel uit, waer van het geringste gedeelte invloed heeft op 't grootste. — Mag daertoe ook deze mijne geringe poging van eenigen dienst zijn, ik zal mijne moeite rijkelyk beloond achten.

J. C. MOHR.

In de schikking van Israëls reistochten door de Woestijne ben ik de opmerking dat, tusschen de 2 mael 40 dagen welke Moses op Sinai was, nog 40 dagen verlopen zijn volgens Deut. IX: 18, 25, (Schoon dezelve ook in dit Bijbelwerk over Lev. XVI: 29. aengeroerd is III. Deel. bl. 173.) schuldig aen mijnen hooggeëerbiedigden Vriend, den Wel Eerw. SCHUTTE. Dat nu 75 jarige wonderbrein, nog onder veelerlei lichaems-

zwakheden even ſterk blijvende, is tans bezig aen eene nauwkeurige ontwikkeling van Israëls 40 jarige reizen; en vervaerdigde daertoe eene Tijdtafel, juist te gelijker tijd dat ik de hier medegedeelde onder handen had. Evenwel, na dat Zijn Eerw. my de gemelde opmerking had medegedeeld, hebben wy beide, elk voor zich zelven, de rekening opgemaekt, en met dat gevolg dat wy elkanderen genoegzaem volmaekt gelijk gebleven zijn; alleen met dat onderſcheid dat Zijn Eerw. van het eerste Paſcha tot den tocht door de Roode Zee 2 dagen minder gerekend heeft; welk verſchil, omdat wy beiden verkozen het leger op de Sabbathen te doen rusten, by de komst te Elim 1 week wordt; doch, alzoo de tijd van 't verblijv aldaer onbekend is, loopt het by de komst in de Woestijne Sin weder gelijk. Zijn Eerw. rekening kan zeer wel uitkomen: evenwel heb ik, om keuze te laten, de mijne behouden; welke eenigzins langer tijd laet aen de Egyptenaers, om van den eersten ſchrik wat te bekomen, en hunne dooden, immers zoo veel in die verwarring mogelyk was, nae lands gebruik te balſemen en te begraven; en welke daerby inſtemt met een oud gevoelen dat, aen deze omkoming van Pharao, welke Israëls verlosſing uit Egypte volmaekte, de laetſte dag van 't Paeschfeest beantwoordt, welke, even als de eerste dag, zeer plechtig moest gevierd worden.

Verbeteringen.

Hiervoor

Bl. XXVIII.	R. 29.	ſtaet 8 *April.*	moet zijn	18 *April.*	
— XLVIII.	— 17.	— 1 *Tamuz*	———	1 *Elul.*	

In 't Werk:

Bl. 26. R. 1. ſtaet ASSIR moet zijn ZERUBBABEL.

HET

HET EERSTE BOEK

DER

CHRONIJKEN.

Algemeene aenmerkingen over de negen eerste Kapittelen.

DE negen eerste Kapittelen van dit Boek behelzen Geslachtlijsten. — Hier omtrent dienen wy de volgende aenmerkingen mede te deelen.

I. Deze geslachtlijsten kan men, in twee hoofdsoorten, onderscheiden. A. Het geslachtregister der Aertsvaderen, zo uit de Heilige, als onheilige linie, van ADAM af, tot de kinderen van ISAAC toe Kap. 1. B. De geslachtlijst van JACOBS nakomelingen Kap. 2-9.

II. Ondertusschen moest men hier geene doorgaende geslachtkaert verwachten van alle volken, welke, uit ADAM tot ISAAC, en voorts uit JACOBS kinderen, zijn voortgesprooten.

A. Betreffende ADAMS afstammelingen, tot ISAAC toe, Kap. 1; hier vinden wy niet alleen de heilige linie, van ADAM tot NOACH, en van SEM tot ISAAC, maer ook de heidensche volken, welke, uit NOACH, door SEM en JAPHET, als mede uit ABRAHAM, door ISMAEL en de zoonen van KETURA, zijn voortgekomen. Ook wordt hier het geslacht van ESAU opgegeven. Zelvs ontmoeten wy hier de oude bewooners van Seir, Gen. 14: 6 *Horiten* genaemd. Maer van LOTHS nakomelingen, de Moabiten en Ammoniten, wordt in het geheel niet gesproken.

B. Wat de afstammelingen van JACOB betreft Kap. 2-9,

A. Eerst worden zijne XII zoonen opgegeven Kap 2: 1, 2.

B. Daerna worden verfcheidene geflachtlijsten van deze zoonen voorgefteld Kap. 2: 3, tot Kap. 8; en wel zoo, dat 'er van twee, van DAN en ZEBULON, in het geheel niet gefproken worde. — Van andere wordt zeer kortelyk gehandeld, van SIMEON Kap. 4: 24-43; van RUBEN Kap. 5: 1-10; van GAD Kap. 5: 11-17; van halv MANASSE Kap. 5: 23-26; van ISSASCHAR Kap. 7: 1-5; van NAPHTALI Kap. 7: 13; van MANASSE Kap. 7: 14-19; van EPHRAIM Kap. 7: 20-29; van ASER Kap. 7: 30-40. — Van eenige weinige wordt zeer uitvoerig gefproken; van JUDA Kap. 2: 8 tot Kap. 4; van LEVI Kap. 6; van BENJAMIN wel drie malen, eerst zeer kort Kap. 7: 6-12, daerna breedvoerig Kap. 8, eindelyk nog eens Kap. 9: 35—, om eenen overgang te maken, tot de gefchiedenis van SAUL.

C. Eindelyk vinden wy Kap 9: 2-35. een register der perfonen, die het eerst uit de gevangenis van Babel zijn wedergekeerd.

III. Uit dit beloop van zaken, mogen wy befluiten, dat deze geflachtlijsten zijn zaemgevoegd, ten nutte van de wedergekeerden uit Babel, die beftonden uit de ftammen Juda en Benjamin, met de Levieten; dewijl zy, die tot het Koningrijk van Israël of der X ftammen, behoorden, nooit volksgewijze zijn wedergekeerd.

IV. In deze geflachtlijsten vinden wy niet alleen de bloote namen der perfonen, maer 'er zijn ook gefchiedkundige aenteekeningen ingelascht; betrekkelyk tot den oorfprong der volken, de redenen van naemgeving, fommige aenmerkelyke bedrijven of ontmoetingen van byzondere perfonen, derzelver woonplaetfen, ftammen, huisgezinnen enz. — Wy ontmoeten 'er ook aenwijzing der getallen van fommige ftammen, berichten van den tijd, wanneer zy trapsgewijze in hun land gekomen, of gevangelyk naer elders vervoerd zijn. — Deze hier en daer verfpreide

aen-

aenteekeningen zijn van veel belang, in de geschiedenissen van Israël.

V. Evenwel komen 'er, in deze 9 eerste Kapittelen, zeer groote zwarigheden voor, zo wel in de *Geslachtlijsten*, als *Geschiedenissen*. — Deze zwarigheden ontstaen, uit gebrek van genoegzame berichten, omtrent den ouden tijd.

A. De zwarigheden, in de *Geslachtlijsten*, worden veelzins veroorzaekt.

A. Omdat alle de geslachten, niet, in eene onafgebroken orde, voortgaen. Somwijlen worden 'er zulke namen uitgelaten, die den band, tusschen het voorgaende en volgende, moesten uitmaken. — Zoo staet 'er, by voorbeeld, Kap. 4: 3. *en deze zijn van den Vader Etam*, zonder dat 'er bepaeld worde, wiens zoon hy geweest zy, schoon men in het gemeen ziet, dat hy, door NAHESSON, tot JUDA behoorde.

B Omdat 'er somtijds eene enkele optelling van namen plaets heeft, zonder dat 'er wordt bygevoegd, of zy alle tot eene nederdalende linie behooren, dan als zijdmagen inkomen. — Somtijds zelvs worden de wijven opgeteld, zoodat men dezelve, wanneer men van elders geen bericht had, als zoonen beschouwen zoude.

C. Omdat de namen van bloedverwantschap, als Vader, Zoon, Broeder en Zuster, somtijds in een eigenlyken zin genomen worden, somtijds in eene ruimere beteekenis, voor op of nedergaende, of zijdmagen, die elkanderen niet onmiddelyk bestaen, maer door tusschenkomst van verscheidene anderen.

D. Omdat 'er dikwijls een aenmerkelyk onderscheid is, tusschen de namen, zoo als dezelve hier, en op andere gelijkluidende plaetsen, voorkomen; men vergelijke by voorbeeld Kap. 1: 6. met Gen. 10: 3, Kap. 1: 21. met Gen. 10: 26, Kap. 1: 40. met Gen. 36: 23.

E. Omdat menschen van twee namen hier somtijds,

onder eenen naem, voorkomen, welken zy elders niet dragen.

F. Omdat niet alle, maer sommige afstammelingen van byzondere personen, worden opgenoemd, terwijl, op andere plaetsen, andere afstammelingen van denzelven oorsprong, het zy in het geheel, het zy ten deele, vermeld worden.

B. De *Geschiedkundige aenteekeningen* zijn wel zeer kort, maer evenwel hebben zy ook hare zwarigheden, deels door de gemelde kortheid zelve, deels door gebrek van oude berichten. — Ondertusschen kunnen wy 'er niet aen twijffelen, of de menschen van dien leevtijd hebben overvloedige gelegenheid gehad, om, door middel van overleveringen en andere berichten, uit deze korte aenteekeningen, tot eene volleedige kennis dezer zaken, te worden opgeleid.

VI. Deze geslachtlijsten schijnen, niet door den Schrijver van dit Boek zelven, te zijn opgemaekt, maer overgenomen, deels uit de Bijbelsche Gedenkstukken, of uit burgerlyke geslachtrollen, deels mogelyk uit de aenteekeningen, zoo als die plegen te geschieden, nadat JUDA uit Babel was wedergekeerd.

HET

HET I. KAPITTEL.

De Geslachtlijst der Aertsvaderen van ADAM *tot* SEM, *en van daer tot* ISAACS *Zoonen vs.* 1-34. *Hierop volgt het geslacht van* ESAU, *zoo op zich zelvs, als met byvoeging der oude bewooneren van Seir vs.* 35-54.

1. DE nakomelingen van ADAM, tot den vloed, waren de volgende; (*a*) Adam, de eerste Stamvader van het gansche menschelyk geslacht, teelde Seth; dees teelde Enos.

2. Enos gewan Kenan, Kenan gewan Mehalaleël, Mehalaleël gewan Jereb of Jered Gen. 5: 9, 12, 15.

3. Jereb gewan Henoch, Henoch gewan Methusalah, en Lamech was de zoon van Methusalah.

4. Lamed gewan Noach, die, na den Zondvloed, de tweede Stamvader van het menschelyk geslacht geworden is. Deze Noach had drie zoonen, die hem reeds voor den vloed geboren waren, en met hem, gelijk ook hunne wijven, in de Ark behouden werden, te weten Sem, Cham, ende Japheth.

Men vindt hier niets van Cain, omdat zijn geslacht, in den vloed, is omgekomen.

Hierop volgen de geslachtlijsten der nakomelingen van NOACH. *A. Uit* JAPHETH *vs.* 5-7. *B. Uit* CHAM *vs.* 8-16. *Uit* SEM *tot* ISAACS *zoonen vs.* 17-34.

5. De (*b*) kinderen Japheths, Noachs oudsten zoon, waren Gomer, ende Magog, ende Madai, ende Javan, ende Tubal; ende Mesech, ende Tiras.

(*a*) Genes. 5: 3, &c. (*b*) Genes. 10: 2, &c.

6. Ende de kinderen Gomers, den oudsten zoon van Japheth waren, Askenaz, ende Diphath, ende Togarma.

Diphat wordt Gen. 10: 3, met eenig verschil in den eersten letter, Riphat genaemd. Tusschen de Hebreeuwsche letteren, welke met onze D en R overeenstemmen, is maer een zeer klein onderscheid.

7. Ende de kinderen Javans, den vierden zoon van Gomer, waren Elisa, ende Tharsisa; Chittim, ende Dodanim.

Wijders volgen de nakomelingen van Cham vs. 8 16 Deze gaen hier voor de nazaten van Sem, omdat de geslachtlijst van Abraham, in welke de opsteller onafgebroken wilde voortgaen, uit Sem moest worden afgeleid vs. 17-34.

8. De kinderen (c) Chams waren Cus, ende Mitsraim, Put, ende Canaan.

9. Ende de kinderen Cus, den oudsten zoon van Cham, waren Seba, ende Havila, ende Sabta, ende Raëma, ende Sabtecha: ende de kinderen Raëma waren Scheba, ende Dedan.

10. Cus nu gewan onder anderen den beruchten Nimrod: den eersten dwingeland, die begon geweldigh te zijn op aerden, en over zijne natuurgenooten willekeurig te heerschen.

11. Ende Mitsraim, de tweede zoon van Cham, gewan de Ludim, ende de Anamim, ende de Lehabim, ende de Naphtuhim vergel. Gen. 10: 13.

12. Ende de Pathrusim, ende de Casluhim, (van (d) welcke de Philistijnen zijn voortgekomen,) ende de Caphtorim. vergel. Gen. 10: 14 en Deut. 2: 23.

13. Canaan nu, de jongste zoon van Cham, gewan Zidon sijnen eerstgeborenen, ende Heth:

14. Ende den Jebusi, ende den Emori, ende den Girgasi,

15. Ende den Hivvi, ende den Arki, ende den Sini.

16. Ende

(c) Genes. 10: 6, &c. (d) Genes. 10: 14

16. Ende den Arvadi, ende den Zemari, ende den Hamathi.

De namen, welke vs. 14-16. voorkomen, zijn namen, niet van byzondere perfonen, maer van geheele volken.

Eindelyk wordt Abrahams geflachtlijst, uit Sem, afgeleid vs. 17-34.

17. De (*e*) kinderen Sems waren Elam, ende Affur, ende Arphacfad, ende Lud, ende Aram: ende de zoons van dezen Aram waren Uz, ende Hul, ende Gether, ende Mefech.

Uit Gen. 10: 23. leeren wy, dat Uz, en Hul, en Gether, en Mefech, of Mas, geene zoons geweest zijn van Sem, en broeders van Aram, maer zoons van Aram, en kleinzoons van Sem.

18. Arphacfad nu gewan Selah: ende Selah gewan Heber.

Kainan, die Luc. 3: 36; tusfchen Selah en Arphacfad, inkomt; wordt hier, gelijk ook Gen. 11, in het geheel niet genoemd.

19. Aen Heber nu zijn twee fonen geboren: de name des eenen was Peleg, om dat in fijne dagen het aerdrijck verdeylt is, en de menfchen zich, naer hunne onderfcheidene fpraken, over den aerdbodem verfpreid hebben Gen. 10: 25; ende de name fijnes broeders, den anderen zoon van Heber, was Joktan, uit welken de Arabiers zijn voortgekomen.

20. Ende Joktan gewan Almodad, ende Seleph, ende Hazarmaveth, ende Jerah; of Jarah Gen. 10: 26.

21. Ende Hadoram, ende Uzal, ende Dikla;

22. Ende Ebal of Obal Gen. 10: 28, ende Abimaël, ende Scheba;

23. Ende Ophir, ende Havila, ende Jobab: Alle defe dertien waren fonen Joktans, en hebben zich, op éénen na, nedergeflagen in Arabie Gen. 10: 29.

24. De nazaten derhalven van (*f*) Sem, uit welke

(*e*) Genef. 10: 22, &c. (*f*) Genef. 11: 10, &c, Luc. 3: 34, 35, 36.

Abraham, in eene rechte lijn, is voortgesproten, waren Arphacsad, Selah,

25. Heber, Peleg, Rehu,

26. Serug, Nahor, Terah,

27. Terah was de Vader van den beroemden Abram; die is Abraham.

Dees Stamvader van het Joodsche volk wordt hier, met zijne beide namen Abram en Abraham, voorgesteld, om daerdoor de aendacht op te leiden, tot die goedertierene handeling van God, met dezen Aertsvader, die hem, by de verandering van zijnen naem, tot eenen vader stelde van een groot zaed en van den Messias zelven Gen. 17: 5—

28. (g) De kinderen Abrahams waren Isaac, uit zijne Echtgenoote Sara, ende Ismaël, uit Hagar de dienstmaegd.

29. Dit zijn hare geboorten: (h) D' eerstgeboren Ismaëls, was Nebajoth, ende Kedar, ende Adbeël, ende Mibsam,

30. Misma, ende Duma, Massa, Hadad, ende Thema,

31. Jetur, Naphis, ende Kedma: Dese zijn de kinderen Ismaëls, twaelv machtige Herders-Vorsten.

32. De (i) kinderen nu van Ketura, Abrahams bywijf, na den dood van Sara, waren de volgende: [*die*] Ketura baerde hem Zimran, ende Joksan, ende Medan, ende Midian, ende Jisbak, ende Suah, in alles zes zoonen; ende de kinderen Joksan waren Scheba, ende Dedan.

33. De kinderen Midian nu, waren Epha, ende Epher, ende Hanoch, ende Abida, ende Eldaa: Die alle waren sonen en nakomelingen van Ketura. Vergelijk Gen. 25: 1-4.

34. Abraham nu, gelijk gezegd is, gewan Isaac, den zoon der belovte, by Sara zijne echtgenoot. De (k) sonen Isaacs waren Esau, ende Jacob, die Israël genaemd is.

Hierop

(g) Genes. 16: 15. ende 21: 2. (h) Genes. 25: 13, &c. (i) Genes. 25: 1, &c. (k) Gen. 25: 21, 24, &c.

Hierop volgt het geslacht van ESAU, *zoo op zich zelve, als met byvoeging der kinderen van Seir, de oude Horiten.*

Esau zelvs, gelijk ook zijn zoon Eliphaz, was aen deze kinderen van Seir vermaegschapt: want Esau had ter vrouwe Aholibama, de dochter van Ana, zoon van Zibeon, zoon van Seir Gen. 37: 21. — Eliphaz had Timna tot zijn bywijv. Deze Timna, by welke hy Amalek gewan Gen. 36: 12, was de zuster van Lothan den zoon van Seir vs. 39.

35. Ende (*l*) de kinderen Esaus, Eliphaz, Rehuël, ende Jehus, ende Jaëlam, ende Korah.

36. De kinderen Eliphaz, den oudsten zoon van Esau, waren: Theman, ende Omar, Zephi, ende Gaëtham, Kenaz, ende Timna, ende Amalek: of *uit Timna*, het bywijv van Eliphaz, *was Amalek.*

Timna was het bywijv van Eliphaz, en de moeder van Amalek, en geenzins een zoon van Eliphaz. Dit is de grond der verandering, welke wy, in het laetste gedeelte van dit vers, gemaekt hebben. Zie Gen. 36: 12.

37. De kinderen Rehuëls waren: Nahath, Zerah, Simma, ende Mizza.

38. De kinderen Seïrs, den Vorst van de Horiten, den ouden heer van het gebergte Seir, aen welken Esau, door het gemelde huwelyk, vermaegschapt was; de kinders van dezen Seir nu waren, Lotan, ende Sobal, ende Zibeon, ende Ana, ende Dison, ende Ezer, ende Disan. Gen. 36: 20, 21.

39. De kinderen Lotans nu waren, Hori, ende Homam: of Hemam Gen. 36: 22. ende de suster Lotans was Timna, het bywijv van Eliphaz, en de moeder van Amalek; zoodat Amalek, van 's moeders zijde, een kleinzoon was van Seir.

40. De kinderen Sobals waren Aljan, ende Manahath, ende Ebal, Sephi ende Onam: ende de kinderen Zibeons waren Aja, ende Ana.

Aljan heet Alvan, en Sephi, Sepho Gen. 36: 23.

41. De kinderen Ana waren Dison: ende de

(*l*) Genes. 36: 10, &c.

ſonen Diſons waren Hamran, die by de Edomieten bekend was, onder den naem van Hemdan Gen. 36: 26, ende Eſban, ende Ithran, ende Cheran.

42. De kinderen Ezers waren Bilhan, ende Zaavan, [*ende*] Jaakan of Akan Gen. 36: 27. De kinderen Diſans waren Uz, ende Aran.

43. Dit nu zijn de Koningen die geregeert hebben in het lant Edoms, eerder een Koningh regeerde over de kinderen Iſraëls: Bela de ſone Beors, ende de name ſijner ſtadt was Dinhaba. vergel. Gen. 36: 31.

44. Ende Bela ſterf: ende Jobab regeerde in ſijne plaetſe, een ſone Zerahs van Bozra.

45. Ende Jobab ſterf: ende Huſam, uyt het lant der Themaniten, regeerde in ſijne plaetſe.

46. Ende Huſam ſterf: ende Hadad de ſone Bedads regeerde in ſijne plaetſe, die de Midianiten in het velt Moabs verſloegh, ende de name ſijner ſtadt was Avith.

47. Ende Hadad ſterf: ende Samla van Maſreka regeerde in ſijne plaetſe.

48. Ende Samla ſterf: ende Saul van Rehoboth aen de riviere, regeerde in ſijne plaetſe.

49. Ende Saul ſterf: ende Baal-Hanan, de ſone Achbors, regeerde in ſijne plaetſe.

50. Als Baal-Hanan ſterf; ſo regeerde Hadad of Hadar Gen. 36: 39. in ſijne plaetſe, ende de name ſijner ſtadt was Pahi: ende de name ſijner huyſvrouwe was Mehetabeël, de dochter van Matred, dochter van Mezahab.

51. Doe Hadad ſterf; ſo werden Vorſten in Edom, de Vorſt Timna, de Vorſt Alja, of Alva, Gen. 36: 40, de Vorſt Jetheth:

52. De Vorſt Aholibama, de Vorſt Ela, de Vorſt Pinon:

53. De Vorſt Kenaz, de Vorſt Theman, de Vorſt Mibzar:

54. De Vorſt Magdiël, de Vorſt Iram: Deſe waren de Vorſten Edoms. Vergel. Gen. 36: 40-43.

Over dit Kapittel, hebben wy nog twee algemeene aenmerkingen mede te deelen.

I. Omtrent het eerste deel, de geslachtlijst der Aertsvaderen, van ADAM, tot de zoonen van ISAAC, vs. 1-34, moet men het volgende in acht nemen. — DAVID is, door JUDA, uit JACOB voortgekomen; de Koning van Juda, die naer Babel gevangelyk werd wechgevoerd, was een afstammeling van DAVID; derhalven dienden deze geslachtlijsten, om, den wedergekeerden uit Babel, de persoonen te vertoonen, uit welke de beloovde MESSIAS zou voortkomen, en hun onder het oog te brengen, dat Gods belovte, door de gevangenis van Babel, in het geheel niet verkort ware. — Men vindt hier ook den oorsprong van vele heidensche volken, de nakomelingen van CHAM en JAPHET, van JOKTAN, van ISMAELS zoonen, en de nazaten van ABRAHAM, uit KETURA. De reden kan deze zijn, opdat Juda de bewijzen geduurig zou by de hand hebben, omtrent den waren oorsprong aller dingen, en in staet zijn, om de snorkingen der Heidenen, nopens de oudheid der waereld, te wederspreken, en te toonen dat de Joodsche Natie alleen, hare geslachtlijst tot den eersten mensch kon brengen. — De nakomelingen van LOTH, de Moabiten en Ammoniten, worden in het geheel niet genoemd. De reden van deze verzwijging is tot nog toe geheel onbekend.

II. Het geslacht van ESAU schijnt 'er bygevoegd te zijn vs. 35-54, om de betrekking aentetoonen, welke de Israëliten hadden tot de Edomieten; en vooral om den wedergekeerden Joden uit Babel te herinneren, dat het niet hunne waerdigheid was, maer des HEEREN vrymacht: welke hen zoo zeer onderscheiden had van en verheven boven andere volken, gelijk MALACHIAS ook zeide Kap. 1: 2. *was niet Esau Jacobs broeder, spreekt de* HEER? *en nogtans heb ik Jacob lievgehad.*

HET II. KAPITTEL.

Een lijst van Jacobs zoonen vs. 1, 2. Het geslachtregister van Judas nazaten vs. 3-55.

1. DEse (*a*) zijn de kinderen Israëls, die oorspronkelyk Jacob genaemd werd: Ruben, Simeon, Levi, ende Juda, Issaschar, ende Zebulon.

2. Dan, Joseph, ende Benjamin; Naphtali, Gad, ende Aser.

In de orde der optelling van JACOBS zoonen, vinden wy zeer veel onderscheid. — MOSE rangschikt hen, naer de volgorde der geboorte; eerst de vier zoonen van LEA, te weeten RUBEN, SIMEON, LEVI, en JUDA Gen. 29: 32-35; daerna de twee zoonen van BILHA, namenlyk DAN en NAPHTALI Gen. 30: 6-8; wijders de twee zoonen van ZILPA, GAD en ASER Gen. 30: 11-13; vervolgens nog twee zoonen van LEA, ISSASCHAR en ZEBULON, benevens eene dochter DINA Gen. 30: 18, 20, 21; eindelyk de beide zoonen van RACHEL, JOSEPH en BENJAMIN Gen. 30: 24 en 35: 18. — Maer op eene andere plaets Gen. 35: 22-26. worden zy in deze orde genaemd; eerst alle zes de zoonen van LEA, daerna de twee van RACHEL, wijders de twee van BILHA, en eindelyk de beide van ZILPA. — De orde der telling, by de inkomst in Egypte Gen. 46: 8-26. is wederom deze; eerst de zoonen van LEA, daerna van ZILPA, vervolgens van RACHEL, en eindelyk van BILHA. — JACOB spreekt, in zijne zegeningen Gen. 49. naer de orde der geboorte. — Exod. 1: 2-5: Num. 1: 5-15, Num. 2 en 7, wordt weder een andere orde gehouden. — Maer in ons geval, worden eerst de zoonen

(*a*) Genes. 29: 32. ende 30: 5. ende 35: 18, 22. ende 46: 8.

nen van LEA alle zes genoemd, RUBEN, SIMEON, LEVI, JUDA, ISSASCHAR en ZEBULON; hierop volgt DAN, een zoon van BILHA; wijders komen JOSEPH en BENJAMIN, de zoonen van RACHEL; dan volgt NAPHTALI, de andere zoon van BILHA; en eindelyk volgen de twee zoonen van ZILPA, namelyk GAD en ASER.

Wat de reden zy van deze verschikking kunnen wy niet bepalen. — Van DINA, de eenige dochter van JACOB, by LEA gewonnen, wordt in het geheel geene melding gemaekt.

Hierop volgen nu de byzondere geslachtlijsten van JACOBS zoonen Kap. 2: 3— 8: 40. in deze orde. A. Van JUDA Kap. 2: 3— 4: 23. B. Van SIMEON Kap. 4: 24-43. C. Van RUBEN Kap. 5: 1-10. D. Van GAD Kap. 5: 11-22. E. Van halv MANASSE Kap. 5: 23-26. F. Van LEVI Kap. 6: 1-81. G. Van ISSASCHAR Kap. 7: 1-5. H. Van BENJAMIN Kap. 7: 6-12. I. Van NAPHTALI Kap. 7: 13. K. Weder van halv MANASSE Kap. 7: 14-19. L. Van EPHRAIM Kap. 7: 20-29. M. Van ASER Kap. 7: 30-40. N. En nog eens van BENJAMIN Kap. 8: 1-40. — Van DAN en ZEBULON wordt derhalven in het geheel niet gesproken.

Wy komen nu tot de Geslachtlijst van JUDA, *welke zich uitstrekt van Kap.* 2: 3. *tot Kap.* 4: 43.

I. Van JUDAS nakomelingen wordt het eerst gesproken, omdat hy de voorganger was, vermids het Koninglyk huis en de MESSIAS zelvs, uit zijne stam, moest voortkomen. Om deze reden, was hy ook de eerste, in de legerschikking NUM. 2, 3.

II. De orde, in de geslachtlijst van JUDAS nakomelingen is deze:

א. Eerst worden de vijf zoonen van JUDA opgenoemd, ER, ONAN, SELA, PEREZ en ZERAH VS. 3, 4.

ב. Daerna de afkomelingen van JUDA.

A. Uit de twee laetstgemelde PEREZ en ZERAH Kap. 2 5— 4: 20.

A. De kinderen van PEREZ en ZERAH vinden wy Kap. 2: 5, 6.

B. Derzelver nakomelingen.

α. van ZERAH vs. 7, 8.

β. van PEREZ, alleen voor zoo ver HEZRON betreft.

a. Deze HEZRON had drie zoonen, JERAHMEEL, RAM en CHELUBAI vs. 9. Van deze wordt onderſcheidenlyk gehandeld.

𝔞. In volgorde.

1. De nazaten van den tweeden, van RAM, worden, als het waerdigſte geſlacht, tot op de zoonen en dochteren van ISAI opgeteld vs. 10 - 17.

2. Daerna de afſtammelingen van den derden, CALEB, of CHELUBAI vs. 18 - 20.

3. Tusſchen beide worden de verdere kinders van HEZROM vermeld, in ouder dagen, vs. 21 - 24.

4. Eindelyk volgen de nazaten van den eersten JERAHMEEL, vs. 25 - 41.

𝔟. By aenvulling worden nogmaels de nazaten opgeteld van CALEB, vs. 42 - 55.

b. Daerna worden nog afzonderlyke tafels opgegeven van JUDAS geſlacht, Kap. 3, 4: 20.

𝔞. Van DAVID, Kap. 3.

𝔟. Van HEZROM, den zoon van PEREZ, Kap. 4: 1 - 8.

𝔠. Hier by zijn verſcheidene geſlachten gevoegd, tot deze ſtam behoorende, Kap. 4: 9 - 20.

B. De afſtammelingen van JUDA, uit SELAH, vinden wy Kap. 4: 21 23.

III. Tusſchen deze geſlachtlijsten zijn vs. 3, 4. drie korte geſchiedkundige aenteekeningen ingelascht. (1). Dat de Vrouw

Vrouw van JUDA, welke hem drie kinderen baerde, was de dochter van Sua, eene Kanaanitische, welke, ten aenzien van haer geslacht, lag onder het oordeel der verbanning; (2). dat 'er ook van ER, den eerstgeboornen van JUDA, wordt aengeteekend, even als Gen. 38: 7, dat hy kwaed was in de oogen des HEEREN, en daerom gedood wierd; (3). dat JUDA zijne twee zoonen, PEREZ, den Stamvader van DAVIDS huis, en HEZRON, in bloedschande, by THAMAR, zijne schoondochter, gewonnen hebbe. — Uit deze aenteekeningen, konden de wedergekeerden uit Babel opmerken, dat 'er, noch in JUDA, noch in zijn zaed, eenige waerdigheid ware, om welke de HEER hem zoo uitnemend begunstigd had.

3. De (*b*) kinderen Juda zijn, Er, ende Onan, ende Sela; drie zijnder hem geboren van de dochter Sua de Canaanitische: Ende Er de eerstgeboren van Juda was quaet in de oogen des HEEREN, daerom doodde hy hem.

4. (*c*) Maer Thamar sijne schoondochter baerde hem Perez, ende Zerah: Alle de sonen Juda waren vijve.

In de geslachtlijst van Judas nakomelingen wordt een begin gemaekt, met zijne kinderen uit Thamar, PEREZ en ZERAH *Kap.* 2: 5— 4: 20, *omdat de Messias, uit dit geslacht moest voortkomen.*

5. De (*d*) kinderen Perez waren, Hezron, ende Hamul:

Deze beide worden ook gemeld, by den optocht van JACOB naer Egypte Gen. 46: 12. — Naderhand wordt het geslacht van HEZRON breedvoerig opgegeven Kap. 2: 9-55. en nog eens Kap. 4: 1-8; maer van HAMUL wordt niet meer gesproken.

(*b*) Genes. 38: 3. ende 46: 12. Num. 26: 19. (*c*) Genes. 38: 28, 29, Matth. 1: 3. (*d*) Genes. 46: 12.

6. Ende de kinderen van Zerah waren Zimri, ende Ethan, ende Heman, ende Chalcol, ende Dara: Dese alle zijn vijve.

Deze 5 zoonen zijn waerschijnlyk in Egypte geboren: want Gen. 46: 12. worden wel de twee zoons van PEREZ, HEZRON en HAMUL, genoemd, maer van ZERAHS geslacht wordt niet gesproken. — Zy worden alle 5 zoons van ZERAH genaemd, anders zou men het ook door afkomelingen vertalen kunnen.

7. Ende de kinderen Carmi, den zoon van Zimri, Jos. 7: 18. Zabdi genaemd, den kleinzoon van Zerah, waren onder andere Achan, hier genoemd Achar, dat is *Beroerder*, (e) de beroerder Israëls, die sich aen het verbannene vergreep. vergel. Jos. 7: 1-25.

8. De kinderen Ethans, den anderen zoon van Zerah, nu waren onder andere Azaria.

Van Perez nakomelingen, door zijnen zoon HEZRON, *wordt zeer uitvoerig gesproken Kap.* 2: 9— 4: 20.

9. Ende de kinderen Hezrons, den zoon van Perez, den kleinzoon van Juda, die hem geboren zijn, waren Jerahmeël, ende Ram, ende Chelubai dat is Caleb vs. 18, 42.

Vs. 21 en 24. worden nog twee andere zoons van HEZRON genoemd, SEGUB en ASHUR, ook blijkt het, uit Kap. 4: 13. vergel. met Jos. 15: 17, dat KENAZ een broeder was van CALEB, die jonger was dan hy Richt. 1: 13. zodat HEZROM dan nog eenen zoon gehad hebbe, met name KENAZ, wiens geslacht wy vinden Kap. 4: 13.

10. Ram (*f*) nu, de tweede zoon van Hezron, gewan Amminadab: ende Amminadab gewan Nahesson, den (*g*) Vorst der kinderen Juda.

RAM, offschoon hy de oudste niet was, wordt evenwel het eerst genoemd, omdat uit hem het geslacht van DAVID en de MESSIAS is voortgekomen.

11. Ende

(*e*) Jos. 7: 25. (*f*) Ruth 4: 19. Matth. 1: 3, 4. (*g*) Num. 1: 7. ende 2: 3.

11. Ende Naheſſon gewan Salma of Salmon, ende Salma gewan Boaz.

12. Ende Boaz gewan Obed, ende Obed gewan Iſai.

13. Ende Iſai gewan Eliab ſijnen eerſtgeborenen: ende Abinadab den tweeden, ende Simea of Samma den derden.

14. Nethaneël den vierden, Raddai den vijfden.

15. Ozem den ſeſten, David den ſevenden.

1 Sam. 16. ziet men dat Iſai 7 zoonen gehad heeft behalven David, die dus de agtſte was. — Men kan, of denken dat een dezer zoonen, kinderloos geſtorven zijnde, hier wordt voorbygegaen; of op 't gezag van twee der oudſte overzettingen lezen, *Elihu den zevenden*, *David den agtſten*, welke Elihu vermeld wordt Kap. 27: 18.

16. Ende hare ſuſters waren Zeruja, ende Abigaïl: De kinderen nu van Zeruja waren Abiſai, ende Joab, ende Aſa-El, drie groote helden, wier Vader echter nergens genoemd wordt.

17. Ende Abigaïl baerde Amaſa: ende de vader van Amaſa was Jether een Iſmaëliter van afkomst, maer die Israëls Godsdienst had aengenomen, en daerom 2 Sam. 17: 25. de Israëliet genoemd wordt.

18. Caleb nu, de ſone Hezrons, en kleinzoon van Perez, gewan kinderen uyt verſcheidene wijven en bywijven; welke gemeld worden vs. 42-49. en ook uit Azuba [*ſijne*] vrouwe ende uyt Jerioth: Ende deſer ſonen zijn deſe, Jeſer, ende Sobab, ende Ardon.

19. Als nu Azuba geſtorven was: ſo nam ſich Caleb Ephrath, die baerde hem Hur.

20. Ende (*h*) Hur gewan Uri, ende Uri gewan Bezaleël, den kunstigen bouwmeester des Tabernakels.

21. Daer na gingh Hezron in tot de dochter Machirs des vaders Gileads, ende hy namſe, doe hy tſeſtigh jaer oudt was: ende ſy baerde hem

(*h*) Exod. 31: 2.

Segub by zijn leven en Asſchur kort na zijnen dood vs. 24.
22. Segub nu gewan Jaïr: Ende vermids hy zich, een zeer dapper man zijnde, by de ſtam van Manasſe gevoegd hadde, overmeesterde hy drie en twintigh ſteden in het lant van Gilead.
23. Ende hy nam Geſur ende Aram met de vlecken Jaïrs, van deſelve, met Kenath, ende hare onderhoorige plaetſen, vergel. Num. 32: 42. tſeſtigh ſteden: deſe alle zijn ſonen, of *behoorden aen de zoonen* Machirs des vaders Gileads.
24. Ende na de doot Hezrons, in Bethlehem, toen genaemd Caleb Ephratha, nae Calebs Vrouw vs. 19. heeft Abia Hezrons huyſvrouwe, hem oock gebaert Aſhur, den vader der inwoonderen van Thekoa.

Van vs. 25 *tot* 41 *vinden wy de nakomelingen van Hezron, uit* JERAHMEEL, *zijnen eerstgeboornen.*

25. De kinderen Jerahmeëls nu des eerſtgeborenen Hezrons, waren [*deſe*]; de eerſtgeboren was Ram, daer toe Buna, ende Oren, ende Ozem, [*ende*] Ahia. anders: *Dezer Moeder was Ahia.*
26. Jerahmeël hadde nogh eene andere vrouwe, welcker name was Atara: ſy was de moeder Onams.
27. Ende de kinderen Rams des eerſtgeborenen Jerahmeëls, die onderſcheiden was van Ram den *Broeder* van Jerahmeël, waren Maaz, ende Jamin, ende Eker.
28. Ende de kinderen Onams waren Sammai, ende Jada: Ende de kinderen van Sammai, Nadab ende Abiſur.
29. De name nu der huyſvrouwe van Abiſur was Abihaïl: die baerde hem Achban ende Molid.
30. Ende de kinderen Nadabs waren Seled, ende Appaim: ende Seled ſterf ſonder kinderen.
31. Ende de kinderen Appaim waren Jiſeï, ende de kinderen Jiſeï waren Seſan, ende de kinderen van Seſan, Achlai, die vroeg moet geſtorven zijn. vergel. vs. 34.
32. Ende de kinderen Jada des broeders Sammai

mai waren Jether, ende Jonathan: ende Jether is gestorven sonder kinderen.
33. De kinderen Jonathans nu waren Peleth, ende Zaza: Dit waren de kinderen Jerahmeëls.
34. Ende Sesan en hadde geen sonen, maer alleenlyk dochteren: Ende Sesan hadde eenen Egyptischen knecht, wiens naem was Jarha.
35. Sesan nu gaf sijne dochter sijnen knecht Jarha tot eene vrouwe, opdat dusdoende de kinders van dien Jarha, voor zijne nakomelingen, zouden gerekend worden, ende sy baerde hem Attai.
36. Attai nu gewan Nathan, ende Nathan gewan Zabad.
37. Ende Zabad gewan Ephlal, ende Ephlal gewan Obed.
38. Ende Obed gewan Jehu, ende Jehu gewan Azaria.
39. Ende Azaria gewan Helez, ende Helez gewan Elasa.
40. Ende Elasa gewan Sismai, ende Sismai gewan Sallum.
41. Ende Sallum gewan Jekamja, ende Jekamja gewan Elisama.
42. De kinderen Calebs nu, welke Caleb vs. 9. Chelubai, en Kap. 4: 1. Charmi genaemd wordt, des broeders Jerahmeëls, zijn, behalven de gemelde vs. 18-20, Mesa sijn eerstgeboren, (die is de vader van Ziph:) ende de kinderen Maresa des vaders Hebrons.
43. De kinderen Hebrons nu waren Korah, ende Tappuah, ende Rekem, ende Sema.
44. Sema nu gewan Raham den vader Jorkeams: ende Rekem gewan Sammai.
45. (*) De kinderen Sammai nu waren Maon: ende Maon was de vader van Beth-Zur.
46. Ende Epha het bywijf Calebs baerde Ha-

(*) *Hebr.* De sone van Sammai nu was Maon.

ran, ende Moza, ende Gazez: ende Haran ge wan Gazez de jongere.

47. De kinderen Jochdai, zoon van Gazez of Mosa, nu waren Regem, ende Jotham, ende Gesan, ende Pelet, ende Epha, ende Saaph.

48. [*Uyt*] het bywijf Maacha gewan Caleb, Seber, ende Tirhana.

49. Ende [*de huysvrouwe*] Saaphs des vaders Madmanna baerde Seva den vader Machbena, ende den vader Gibea: Ende de dochter Calebs was Achsa. — Caleb, de zoon van Jephunne, die met Josua de eenige uit Egypte in Canaan gekomene was, had een Dochter Achsa, welke hy aen Othniël gav, Josua 14: 6-13, en 15: 13-19. Richt. 1: 12-15, maer hier wordt gesproken van Caleb de zoon van Hezron. — Dus moeten, of die beide Calebs elk eene Dochter Achsa gehad hebben: of Hezron moet ook den naem Jephunne hebben gedragen. — Maer Kap. 4: 15, worden drie kinderen van Caleb, Jephunnes zoon, genoemd met geheel andere namen dan in dit Kap. vs. 18, 19, 42-49. voorkomen. — We blijven dan hier in 't onzekere.

50. Dit volgende waren de kinderen Calebs den tweeden of den jongen, des soons Hur, des eerstgeborenen van Caleb den eersten of den ouden, die hem verwekt had by zijne vrouw Ephrata vs. 19: de kinders van dezen Caleb, die de kleinzoon was van den ouden Caleb, waren Sobal de vader van Kiriath Jearim.

51. Salma de vader der Bethlehemiten, te weten gedeeltelyk; want Boaz was uit Salma den zoon van Nahesson. Voords Hareph de vader van Beth-Gader.

52. De kinderen Sobals des vaders van Kiriath Jearim waren Haroë, [*ende*] Hazihammenuchoth.

53. Ende de geslachten van Kiriath Jearim waren de Ithriten, ende de Phuthiten, ende de Sumathiten, ende de Misraïten: van dese zijn uytgegaen de Zorathiten, ende de Esthaoliten.

54. De kinderen van Salma waren de Bethlehe-

he-

hemiten, ende de Netophathiten, Atroth, Beth-Joab: ende de helft der Manahtiten, [*ende*] de Zoriten.

55. Ende de huysgesinnen der Schrijvers, die te Jabez woonden, de Tirathiten, de Simeathiten, de Suchathiten: Dese zijn de Kiniten, die gekomen zijn van Hammath, den vader des huyses van Rechab.

Het is twijffelachtig of hier, onder den naem van *Schrijvers*, burgerlyke Schrijvers, dan wel Wetgeleerden bedoeld worden. — Ook is het onzeker, of de KINITEN zich gevoegd hebben, met de Keniten, van Jethro afkomstig uit Kain Richt. 4: 11, gelijk ook 1 Sam. 30: 29. de Jerahmeëliten en Keniten worden zamengevoegd. Ondertusschen kan het wel zijn, dat zy, eerst elders gewoond hebbende, zich, by deze afstammelingen van CALEB, met 'er woon hebben nedergezet; zonder uit hun afkomstig te zijn. Zy schijnen evenwel dezelvde te zijn, die Jer. 35. voorkomen, als Rechabiten, kinders van Jonadab, den zoon van Rechab.

HET III. KAPITTEL.

Het geslachtregister van David.

In dit Kapittel wordt de geslachtlijst der nakomelingen van Juda vervolgd; met opzicht tot de nazaten van den Koning David.

I. WOrden de kinders van DAVID opgegeven vs. 1-9. en dan

II. Zijne nazaten uit SALOMO, tot na de Babylonische gevangenis.

I. *In het opgeven van zijne kinderen, wordt deze orde gehouden, dat 'er* A. *eerst gesprcken worde van de kinderen, welke hem uit zijne echte wijven geboren zijn vs.* 1 - 8 , *en dan* B. *van die, welke hy by bywijven gewonnen heeft vs.* 9.

1. Dese nu waren de kinderen Davids, die (*a*) hem te Hebron, uit zes onderscheidene vrouwen, geboren zijn, de eerstgeboren Amnon, van Ahinoam de Jizreëlitische: de tweede Daniel, Chileab genoemd 2 Sam. 3: 3. van Abigaïl de Carmelitische.
2. De derde Absalom, de sone Maacha der dochter Thalmai, des Konings te Gesur: de vierde Adonia, de sone van Haggith.
3. De vijfde Sephatja, van Abital: de seste Jithream, van sijne huysvrouwe Egla.
4. Sesse zijn hem te Hebron geboren, want hy regeerde daer seven jaren, ende ses maenden: Ende drie en dertigh jaer regeerde hy te Jerusalem.
5. (*b*) Dese nu zijn hem te Jerusalem geboren: Simea of Sammua 2 Sam. 5: 14., ende Sobab, ende Nathan, ende Salomo; [*dese*] viere zijn van Bathsua of Bathseba de dochter Ammiëls of Eliams geboren.
6. Daer toe Ibchar, ende Elisama, die 2 Sam. 5: 15. Elizua genaemd wordt, ende Eliphelet.
7. Ende Nogah, ende Nepheg, ende Japhia.
8. Ende Elisama, ende Eljada, ende Eliphelet, negen.
9. [*Dese*] alle zijn sonen Davids: behalven de kinderen der bywijven, ende Thamar hare suster.

Over DAVIDS kinderen zal Kap. 14. nader gehandeld worden: alleen merken wy nu maer aen, dat SALOMO, die zoon, uit welken de MESSIAS moest voortkomen, uit Bathseba geboren zy; al wederom ten vertooge, dat niet de waer-

(*a*) 2 Sam. 3: 2, &c. (*b*) 2 Sam. 5: 14, &c.

waerdigheid van DAVID, maer alleen de Godlyke vrymacht, de oorzaek ware van de gunstige schikking, omtrend hem en zijn huis.

II. *Nu volgen de nazaten van* DAVID, uit SALOMO, *tot na de Babelsche gevangenis.*

10. Salomons sone nu was (*c*) Rehabeam: sijn sone was Abia, sijn sone was Asa, sijn sone was Josaphat.

11. Sijn sone was (*d*) Joram, sijn sone was Ahazia, sijn sone was Joas.

12. Sijn sone was (*e*) Amazia, sijn sone was Azaria, sijn sone was Jotham.

13. (*f*) Sijn sone was Achaz, sijn sone was Hizkia, sijn sone was Manasse.

14. (*g*) Sijn sone was Amon, sijn sone was Josia:

15. De (*h*) sonen Josia nu waren [*dese*], de eerstgeboren Johanan, de tweede Jojakim, de derde Zedekia, de vierde Sallum.

Omtrend deze vier zoonen van JOSIA, dient men het volgende te weten. — Die hier SALLUM heet, wordt 2 Kon. 23: 31. JOAHAZ genaemd, vergel. Jer. 22: 11. In zijne plaets werd ELJAKIM gesteld; en door Pharao Necho genaemd JOJAKIM 2 Kon. 23: 33. Toen JOJAKIM gestorven was, werd zijn zoon JOJACHIN Koning 2 Kon. 24: 6. Doch dees werd afgezet door NEBUCADNEZAR, en, in deszelvs plaets, aengesteld MATTANJA, zijn oom, die hier den naem draegt van ZEDEKIA Kap. 23: 17. Van JOHANAN wordt geen verder gewag gemaekt; hy is denkelyk voor zijnen Vader Josia gestorven.

16. De kinderen Jojakims nu, die door Pharao

(*c*) 1 Kon. 11: 43. ende 14: 31. ende 15: 8, 24. (*d*) 2 Kon. 8: 16. ende 8: 25. ende 11: 2. (*e*) 2 Kon. 12: 21. ende 14: 21. ende 15: 7. (*f*) 2 Kon. 15: 38. ende 16: 20. ende 20: 21. (*g*) 2 Kon. 21: 18, 26. (*h*) 2 Kon. 23: 30, 34.

Necho was aengesteld, en eerst Eljakim heette, waren; (*i*) Jechonia sijn sone, Zedekia sijn sone. Van dezen laetsten wordt nergens verder melding gemaekt.

17. Ende de (*k*) kinderen van Jechonia, die 2 Kon. 24: 8. Jojachin, en Jer. 22: 24, 28. Chonja genaemd wordt, waren Assir, sijn sone was Sealthiël.

Omtrend dezen JECHONIA, *en zijne nazaten, rijzen twee bedenkingen.*

A. Vraegt men, hoe 'er kinders aen JECHONIA kunnen worden toegekend, daer de HEER, door JEREMIAS Kap. 22: 30, omtrend hem deze bedreiging gedaen had, *schrijv dezen man* KINDERLOOS?

Het gewoone gebruik van dit woord is wel, om iemand te beteekenen, *die geene kinderen heeft* Gen. 15: 2. Lev. 20: 20, 21. — De LXX vertalen het ook elders, door *kinderloos*, maer, in deze plaets van JEREMIAS, zetten zy het over: *schrijv dezen man, als eenen mensch, die, door een openbaer vonnis, is uitgeworpen.* Ook kan het Hebreeuwsche woord, in die buiging, in welke het hier voorkomt, iemand beteekenen, *die van alles beroovd is*, ontbloot van allen luister en heerlykheid. Dit strookt ongemeen wel met vs. 28. — De meening is derhalven deze, gelijk het ook vs. 30. nader verklaerd wordt; dat JECHONIA geene kinderen, in Koninglyken luister, zoude nalaten. — Voeg 'er by, dat SALATHIEL ook Matth. 1: 12. als een zoon van JECHONIA voorkome.

B. De tweede vraeg: wie was de zoon van JECHONIA? De text zegt: *de kinderen* JECHONIA *waren* ASSIR, *zijn zoon was* SEALTHIEL. Moet men dit nu zoo opvatten, dat ASSIR zijn zoon, en SEALTHIEL zijn kleinzoon geweest zy?

Het woord Asfir wordt wel eens als een byvoeglyk naemwoord genomen, voor *gevangen* of *gebonden* Jes. 10: 4. 24: 22. 42: 7. In dien zin wordt het hier ook door sommigen dus vertaeld: *De nazaten van den gevangenen* JECHONIA

(*i*) 2 Kon. 24: 6, 17. (*k*) Matth. 1: 11. 12.

NIA *waren de volgende: zijn zoon was* SEALTHIEL. — Doch daer het woord anders overal als een eigen naem van perſonen voorkomt, en wel in deze zelvde geſlachtlijsten, Kap. 6: 22, 23, 37, houdt men met meer reden daervoor, dat deze ASSIR dezelvde zy geweest met NERI, een afſtammeling van David uit Nathan; welke Neri Luc. 3: 27. voorkomt als de Vader van Salathiël of Sealthiël, die door hem verwekt zal zijn uit de Ervdochter van Jechonia, en daerom als Jechonias zoon, dat is kleinzoon, voorkomt op JESUS Geſlachtlijst Matth. 1: 12.

18. Deſes [*ſonen*] waren, Malchiram, ende Pedaja, ende Senazar, Jekamja, Hoſama, ende Nedabja.

Onze Overzetters ſtellen hier alleen 't woord *zoonen* tusſchen twee haekjens; maer 't is zeker dat geen dezer drie woorden in den grondtext ſtaen, alwaer men enkel leest. *En Malchiram, en Pedaja*, enz. Deze zes waren dan geen zoonen, maer Broeders van Sealthiël; doch waerſchijnlyk uit eene andere Vrouw.

19. De kinderen Pedaja nu waren Zerubbabel, ende Simeï: ende de kinderen Zerubbabels waren Meſullam, ende Hananja, ende Selomith was haerlieder ſuſter.

Matth. 1: 12. lezen wy, SEALTHIEL *gewan* ZOROBABEL. Ook wordt Zorobabel de *zoon* van Sealthiel, of Salathiel, genaemd Ezr. 3: 2, 8. en 5: 2. Neh. 12: 1. Hagg. 1: 1, 12, 14. en 2: 3. Luc. 3: 27. Maer hier komt ZERUBABEL voor, als de zoon van PEDAJA. — Volgens onze Overzetting zou hy de *kleinzoon* van Sealthiël zijn: maer volgens den grondtext lezende, moet men denken, dat Pedaja, gehuwd, maer kinderloos geſtorven zijnde, by zijne Weduwe, door Sealthiël, Zerubbabel verwekt zy; die dus de natuurlyke zoon van Sealthiël was, maer de zoon van Pedaja volgens de Wet Deut. 25: 5, 6.

20. Ende Haſuba, ende Ohel, ende Berechja, ende Haſadja, Juſab-heſed. Deze vijve waren kinderen of van MESULLAM, of van SCHELOMITH: of

men moet ze ook nog aenmerken als kinderen van ASSIR uit een ander bed.

21. De kinderen van Hananja, den tweeden zoon van Zerubbabel, nu waren Pelatja, ende Jesaia; wijders de klein-kinderen uit Rephaja, de klein-kinderen uit Arnan, de klein-kinderen uit Obadja, de klein-kinderen uit Sechanja.

Deze vier laetste waren ook zoonen van Hananja, en dan zou men Rephaja kunnen houden voor denzelven met Rhesa die Luc. 3: 27, en Obadja voor Abiud die Matth. 1: 13. als zoon van Zerubbabel voorkomt, zijnde zijne kleinzoonen door Hananja; die, denkelyk omdat hy vroeger dan Zerubbabel zal gestorven zijn, op de Geslachtlijsten van den Zaligmaker Matth. 1. en Luc. 3, is overgeslagen. — Intusschen wordt, hier ter plaetse, het geslacht, noch van Obadja, noch van Rephaja, voordgezet; maer alleen van den laetstgenoemden Sechanja.

22. De kinderen nu van Sechanja, de kleinkinders van Hananja, waren Semaja: ende de kinderen Semaja waren Hattus, ende Jigeal, ende Bariah, ende Nearja, ende Saphat, fesse. Hier worden slechts vijf namen gevonden: twee oude overzettingen hebben 'er den naem *Azarja* by.

23. Ende de kinderen Nearja waren Eljoënai, ende Hizkia, ende Azrikam, drie.

24. Ende de kinderen Eljoënai waren Hodajeva, ende Eljasib, ende Pelaja, ende Akkub, ende Johanan, ende Delaja, ende Anani, feven.

Deze geslachtlijst van JUDAS nakomelingen, door DAVID, strekt zich derhalven uit na de Babylonische gevangenis. Er is, buiten dit, geen geslachtregister, het welk zoo ver wordt voortgezet: zelvs dat der Hoogepriesteren, Kap. 6: 3-15, eindigt by die wechvoering naer Babel. — Wy mogen 'er uit besluiten, dat deze geslachtlijst, byzonder ten voordeele van DAVIDS huis, zy opgemaekt.

HET

HET IV. KAPITTEL.

De Geslachtlijst van JUDAES *nazaten, door* HEZRON *zijnen kleinzoon uit* PEREZ, *vs.* 1-20, *en door* SELAH, *zijnen eigenen zoon, vs.* 21-23. — *Het Geslachtregister van* SIMEON, *vs.* 24-43.

1. DE (*a*) kinderen of nazaten van Juda waren, in eene nederdalende linie, de volgende: Zijn zoon was Perez, deze gewan Hezron, ende Hezron gewan Carmi, die anders Caleb of Chelubai genaemd wordt Kap. 2: 18, 19, ende de zoons van dezen Carmi of Caleb waren Hur, ende diens kleinzoon Kap. 2: 50, was Sobal.
2. Ende Reaja, die anders Haroe heet Kap. 2: 52. de sone Subals of Sobals gewan Jahath, ende Jahath gewan Ahumai, ende Lahad; Dit zijn de huysgesinnen der Zorathiten:
3. Ende dese zijn van den vader Etam; Jizreël, ende Isma, ende Idbas: ende de name harer suster was Hazelelponi.
4. Ende Pnuël was, nevens Jered vs. 18, de vader van Gedor, ende Ezer de vader van Husa: Dit zijn de kinderen van Hur den eerstgeborenen van Ephratha den vader van Bethlehem. vergel. Kap. 2: 50.
5. Ashur nu, die Hezron, uit Abia, na zijnen dood, geboren werd Kap. 2: 24, de vader van Thekoa hadde twee wijven, Hela, ende Naara.
6. Ende Naara baerde hem Ahuzzam, ende Hepher, ende Temeni, ende Haahastari: Dit zijn de kinderen van Naara.
7. Ende de kinderen der andere Vrouw Hela waren Zereth, Jezohar, ende Ethnan.
8. Ende Koz, denkelyk ook een zoon van Ashur uit

(*a*) Genes. 38: 29. ende 46: 12. 1 Chr. 2: 4.

Hela, gewan Anub, ende Hazobeba, ende de huysgesinnen Aharhel des soons Harum, die denklyk zijne Vrouw was.

9. Jabez nu was heerlicker dan sijne broeders: ende sijne moeder hadde sijnen name Jabez genoemt, seggende, Want ick hebbe hem met meer dan gemeene smerten gebaert.

10. Want Jabez riep den Godt Israëls aen, seggende, Indien gy my rijckelick segenen, ende mijne lantpale vermeerderen sult, wanneer ik het onderneem de Canaaniten te verdrijven, ende uwe almachtige hant met my zijn sal, om mijne onderneming te begunstigen, ende het met het quade [*alsoo*] maket, dat het my niet zoo en smerte dat het aen mijnen naem beantwoorde: Ende Godt liet komen dat hy begeerde.

11. Ende Chelub de broeder van Suha, denkelyk Husa vs. 4, gewan Mechir, hy is de vader van Eston.

12. Eston nu gewan Beth-Rapha, ende Paseah ende Tehinna, den vader van Ir-Nahas: Dit zijn de mannen van Recha, aldaer hebben zy gewoond.

13. Ende de (*b*) kinderen Kenaz, ook een zoon van Hezron, (vergelijk het gezegde by Kap. 2: 9) waren Othniël, ende Seraja: ende de kinderen Othniël, Hathath:

14. Ende Meonothai, denkelyk ook een zoon van Othniël of van Hathath, gewan Ophra: ende Seraja gewan Joab den vader des dals der werckmeesters, want sy waren werckmeesters.

15. De kinderen Calebs nu des soons Jephunne, waren Iru, Ela, ende Naam; Ende de kinderen Ela, te weten Kenaz of *Ukenaz*.

16. Ende de kinderen Jehallelel, denkelyk de zoon van dien Kenaz, waren Ziph, ende Zipha, Thireja ende Asareël.

17. Ende de kinderen Ezra, denklyk zoon van den laetsten, waren Jether, ende Mered, ende Epher, ende Jalon: Ende sy, te weten Mereds huisvrouwe, baerde Mirjam, ende Sammai, ende Isbah den vader van Esthemoa. 18. Ende

(*b*) Jos. 15: 17.

18. Ende sijn, te weten Mereds, Jodische huysvrouwe, ter onderscheiding van Bithja eene Egyptische vs. 19, anders, *zijne huisvrouwe Jehudidjah*, baerde Jered den vader van Gedor, ende Heber den vader van Socho, ende Jekuthiël den vader van Zanoah: ende die, vs. 17. gemeld, zijn kinderen van Bithja de dochter Pharao, die Mered genomen hadde.

19. Ende de kinderen van de huysvrouwe Hodia, de suster Nahams, waren Abi-Kehila de Garmiter, ende Esthemoa de Maachatiter.

20. De kinderen Simons, zoon van een der gemelde vs. 19, nu waren Amnon, ende Rinna, Ben-Hanan, ende Tilon: ende de kinderen Iseï waren Zoheth, ende Ben-Zoheth.

Deze geslachtlijst vs. 5-20. is een van de moeilykste, omdat vele gedeelten zoo zijn zamengevoegd, dat de nauwkeurige opvolging niet is aengewezen. — Omtrend eenen zekeren JABEZ wordt vs. 9. een zeer loffelyk getuigenis gegeven, zonder bepaelde aenwijzing van zijn geslacht; denkelyk was hy uit een der huisgezinnen van Aharhel vs. 8. — De byzonderheden schijnen, aen den wedergekeerden uit Babel, genoeg bekend geweest te zijn.

Hierop volgen de nazaten van JUDA, *uit zijnen zoon* SELAH *vs.* 21-23.

21. (c) De kinderen Sela des soons Juda waren, Er de vader van Lecha, ende Lada de vader van Maresa: ende de huysgesinnen van 't huys der linnewerckers in het huys van Asbea.

22. Daer toe Jokim, ende de mannen van Cozeba, ende Joas, ende Saraph, (die over de Moabiten geheerschet hebben,) ende de Jasubi-Lehem, of *de inwooners van Lehem.* Doch dese dingen zijn oudt.

23. Dese waren pottebackers, woonende by plantagien, ende tuynen: Sy zijn daer gebleven by den Koningh van Moab in sijn werck.

(c) Gen. 38: 5.

Omtrend dit geslacht van SELAH, hebben wy op te merken; (1). dat SELAH wel geteld wordt, onder de 66 zielen, welke naer Egypte zijn opgetrokken Gen. 46: 12, maer van zijne kinderen wordt niet gesproken; doch onder de geslachten van JUDA, worden Num. 26: 20, ook het geslacht der Selaniten gemeld; (2). Dat, uit het geslacht van SELAH, uitgebreide huisgezinnen en bevolkers van steden zijn voortgekomen; (3). dat 'er ook Fabrikeurs en Kunstenaers uit zijn voortgekomen; dat 'er ook mannen van dapperheid en heldenmoed uit zijn voortgesproten, onder andere JOAS en SARAPH, die over de Moabiten heerschten vs. 22, niet als Koningen, maer als Overwinnaers; (4). dat dit alles betrekkelyk zy, tot zeer vroege dagen, 'er wordt daerom bygevoegd; *doch deze dingen zijn oud* vs. 22.

Wy geven in bedenking, of men, door deze aenteekening, niet wordt opgeleid tot de alleroudste tijden, voor de komst van Israël in Egypte. — Dan zouden wy hier de reden vinden, waerom 'er, by den optogt naer Egypten, geene melding gemaekt wordt van SELAHS kinderen; omdat zy zich, al zeer vroeg, van JACOBS huisgezin, afgescheiden, en zich tot de Moabiten begeven hebben. Deze schijnen naderhand, in den dienst der Koningen van Moab gebleven te zijn vs. 23. SELAH zal, volgens dit begrip, in Egypte nog sommige kinderen gewonnen hebben, die Num. 26: 20. het geslacht der Selaniten genaemd worden.

Vs. 24-43. vinden wy de nazaten van SIMEON.

SIMEON volgt hier onmiddelyk op JUDA, omdat zijn ervdeel, in dat van JUDA, overal verspreid lag.

24. De kinderen Simeons waren: Nemuël, ende Jamin, Jarib, Zerah, Saul.

Wanneer men hier mede vergelijkt Gen. 46: 10. zal men eenig onderscheid in de namen vinden: maer deze verandering kan door de langheid van tijd veroorzaekt zijn, en het was, by de Hebreeuwen, zeer gewoon, dat een persoon verschillende namen droeg. — Van OHAD wordt hier niet gesproken, denkelyk omdat hy geen geslacht had nagelaten.

25. Wat de kinderen van Saul aengaet, Sallum was ſijn ſone, Mibſam was ſijn klein-ſone, Miſma was ſijn kleinzoons ſone.

26. Ende de kinderen Miſma waren [*deſe*], Hammuël ſijn ſone, Zaccur ſijn klein-ſone, Simeï ſijn kleinzoons ſone.

27. Simeï nu hadde ſeſtien ſonen, ende ſes dochteren, maer ſijne broeders en hadden niet veel kinderen: ende haer gantſch huyſgeſin en wert ſoo ſeer niet vermenigvuldigt, als der kinderen Juda.

28. Ende ſy, de nazaten van Simeon, woonden in Canaan, naer de gemaekte ſchikking Joſ. 19: 1-9, alwaer de namen min of meer verſchillen, te Berſeba, ende te Molada, ende te Hazar Sual.

29. Ende te Bilha, ende te Ezem, ende te Tholad.

30. Ende te Bethuël, ende te Horma, ende te Ziklag.

31. Ende te Beth-Marcaboth, ende te Hazar Suſim, ende te Beth-Biri, ende te Saaraim: Dit waren hare ſteden, tot dat David Koningh wert. Want in dien tijd was een dezer Steden, Ziklag, door de Philiſtijnen hun ontweldigd, en door hun aen David gegeven zijnde, zoo aen Juda gekomen 1 Sam. 27: 6.

32. Ende hare dorpen waren Etam, ende Ain, Rimmon, ende Tochen, ende Aſan: Vijf onbemuurde ſteden:

33. Ende alle hare dorpen die in den ommeloop deſer ſteden waren tot Baal toe: Dit zijn hare wooningen, ende hare geſlachtrekeninge voor hen.

34. Doch naderhand hebben zy hun ervdeel heldhaftig uitgebreid: want Meſobab, ende Jamlech, ende Joſa, de ſone Amazia,

35. Ende Joël, ende Jehu de ſone Joſibja, des ſoons Seraja, des ſoons Aſiël,

36. Ende Eljoënai, ende Jaakoba, ende Jeſohaja, ende Aſaja, ende Adiël, ende Jeſimeël, ende Benaja,

37. Ende Ziza de fone Siphi, des foons Allon, des foons Jedaja, des foons Simri, des foons Semaja:

38. Defe quamen tot namen, zijnde Vorften in hare huyfgefinnen, ende de huyfgefinnen harer vaderen braken uyt in menigte.

39. Ende fy gingen tot aen den ingangh van Gedor tot het ooften des dals, om weyde te foecken voor hare fchapen.

Dit Gedor was aen de ftam Juda bedeeld Jof. 15: 58, gelegen aen de grenzen van 't land der Philiftijnen, doch waer uit Juda de Canaaniten niet verdreven had.

40. Ende fy vonden vette ende goede weyde, ende een lant wijt van begrijp, ende ftille, ende geruft: want die van Cham, de verbannene Canaaniten, woonden daer te vooren; en dus mogten zy vryelyk dat land innemen.

41. Defe nu die met namen befchreven zijn, quaman in de dagen Hizkia des Konings van Juda, 't zy kort voor de wechvoering der X ftammen, 't zy dat ze onder de ftam Juda gewoond hadden, en dezen tocht kort na die wechvoering deden: ende fy floegen eene horde van Arabieren, en der gener tenten ende wooningen, die daer gevonden werden, ende fy verbandenfe, tot op defen dagh, ende fy woonden aen hare plaetfe: want daer was weyde voor hare fchapen.

42. Oock gingen uyt hen, [*te weten*] uyt de kinderen Simeons, vijf hondert mannen, tot het gebergte van Seïr: ende Pelatja, ende Nearja, ende Rephaja, ende Uzziël, de fonen Ifeï, waren haer tot Hoofden.

43. Ende fy floegen de overige der ontkomene onder de Amalekiten, die de handen van Saul en David, door de vlucht, ontweken waren: ende fy woonden aldaer tot op defen dagh, dat deze aenteekening gemaekt is, van welke de t'zamenfteller dezer Boeken heeft gebruik gemaekt.

HET

HET V. KAPITTEL.

De geslachtlijst der nakomelingen van JACOB, *die het Overjordaensche land van Canaan hebben in bezit genomen. Van* RUBEN *vs.* 1-10: *van* GAD, *vs.* 11-17; *hier by is eene geschiedkundige aenteekening gevoegd vs.* 18-22: *van halv* MANASSE *vs.* 23, 24; *hierop volgt weder een geschiedkundig bericht vs.* 25, 26.

1. DE kinderen Rubens nu des eerstgeborenen Israëls, (want hy was de eerstgeboren, maer dewijle hy sijnes vaders bedde ontheyligt hadde, wert sijne eerstgeboorte, wat het dubbel deel der ervenis aenging, gegeven den kinderen Josephs des soons Israëls: Doch niet [*alsoo*], dat hy, noch Joseph, sich in 't geslacht-register nae de eerstgeboorte rekenen mochte: de voorrang behoorde aen Juda.

2. Want Juda wert machtigh onder sijne broederen, ende die tot een Voorganger en Koning van Israël geschikt was, was uyt hem; doch de eerstgeboorte was Josephs, wat het dubbel ervdeel aengaet.)

Dit is de reden, dat de Geslachtlijst van RUBEN, schoon hy de oudste zoon was van JACOB, op die van JUDA volgt; die den voorrang had, als mede op die van SIMEON, die onder JUDA verspreid was, wat zijne wooning betrof in Canaan.

3. De kinderen Rubens des eerstgeborenen of oudsten zoon Israëls zijn (*a*) Hanoch, ende Pallu, Hezron, ende Carmi.

(*a*) Gen. 46: 9. Exod. 6: 14. Num. 26: 5.

4. De kinderen Joëls, eenen der nazaten van Ruben, waren Semaja ſijn ſone, Gog ſijn ſone, Simeï ſijn ſone.

5. Micha ſijn ſone, Reaja ſijn ſone, Baal ſijn ſone.

6. Beëra ſijn ſone, welcken Tilgath Pilneſer de Koningh van Aſſyrien gevanckelick wechvoerde: hy was toen ter tijd de Vorſt der Rubeniten.

Wie de Vader van JOEL geweest zy vs. 4. is niet te bepalen. Zekerlyk is hy geen zoon geweest van HANOCH, en een kleinzoon van Ruben: want, door zoo weinige geſlachten, kan men niet komen van RUBEN, tot Beëra, die ten tijde der Asſyriſche gevangenis geleevd heeft vs. 6. — Ondertusſchen moet de uitdrukking, Semaja *zijn zoon*, *Gog zijn zoon* enz. buiten allen twijffel, van kinderen, kindskinderen, en zoo voorts in eene nederdalende linie, verſtaen worden, gelijk overal in deze Geſlachtlijsten.

7. Aengaende ſijne broederen, te weten de broeders van Hanoch vs. 3, of liever van Beera, den Vorst der Rubeniten vs. 6, in hare huyſgeſinnen, als ſy nae hare geboorten in de geſlacht-regiſters geſtelt wierden: de Hoofden zijn geweeſt Jeïel ende Zacharia.

8. Ende een andere nazaet van Ruben, met name Bela de ſone Azaz, des ſoons Sema, des ſoons Joël, die wel moet onderſcheiden worden van Joël vs. 4. gemeld: die woonde te Aroër, ende tot aen Nebo, ende Baal Meon.

9. Ende hy, te weten Ruben, aengemerkt in zijne nakomelingen, woonde tegen 't ooſten, aen de overzijde der Jordaen, tot den ingangh der woeſtijne Kedemoth, welke de uiterſte grenspael was van het land Sihons Deut. II: 28, van de riviere Phrath af, dat is, welke woeſtijne zich uitſtrekte, tot de rivier de Euphraet toe: want haer vee was vele geworden in het lant Gileads, zoodat zy zich genoodzaekt vonden, zich in de gemelde woeſtijne verder uittebreiden.

10. Ende in de dagen Sauls voerden ſy, met behulp van de andere Overjordaenſche ſtammen, krijgh tegen de Hagarenen, dat is de Ismaëliten, afkomſtig uit Hagar; die Hagarenen vielen en werden verſlagen, door hare hant: ende de Rubeniten veroverden de landeryen en wooningen van deze Arabiers, en ſy woonden in hare tenten tegen de geheele ooſtzijde van Gilead, zoodat zy meesters werden van al dat land, het welk, ten Oosten van Gilead, gelegen was.

De nazaten van GAD *vs.* 11-17.

11. (*b*) De kinderen Gads nu woonden tegen haer over, of in de nabuurſchap van de evengemelde Rubeniten, in het lant Baſan tot Salcha toe. vergel. Joſ. 13: 24—

De reden, waerom het geſlachtregister van GAD, onmiddelyk op dat van RUBEN, volgt, is deze; dat hunne beider nazaten naeste buuren waren, in het Overjordaenſche Canaan. — Ondertusſchen wordt hier geen doorgaende geſlachtlijst opgegeven van Gads nakomelingen, alleenlyk worden 'er eenige van de voornaemſte en meest beroemde perſonen opgeteld.

12. Een zekere Joël was 't Hooft en de voornaemſte perſoon, ende Sapham de tweede: Maer Jaënai ende Saphat [*bleven*] in Baſan, toen hunne broeders uittrokken, om tegen de Hagarenen te ſtrijden vs. 18.

13. Hare broeders nu, die ook boven andere uitmunten, nae hare vaderlicke huyſen, waren Michaël, ende Meſullam, ende Seba, ende Jorai, ende Jachan, ende Zia, ende Heber, ſevene.

14. Deſe zeven beroemde mannen zijn de kinderen Abihaïls, des ſoons Huri, des ſoons Jaroah, des ſoons Gilead, des ſoons Michaël, des ſoons Jeſiſai, des ſoons Jahdo, des ſoons Buz.

15. Behalven de reeds gemelde is 'er nog een zeer groot

(*b*) Joſ. 13: 24.

man geweest, onder de Gaditen, namenlyk Ahi de ſone Abdiëls, des ſoons Guni. Dees was 't Hooft des huyſes harer vaderen.

16. Ende ſy, te weten de nakomelingen van Gad, woonden, met Ruben en halv Manasſe, in Gilead, in Baſan, ende in hare onderhoorige plaetſen: ende in alle de voorſteden van Saron, tot aen hare uytgangen, zoo ver deze landſtreek zich uitſtrekt.

17. Alle deſe zijn nae hare geſlacht-regiſters getelt in de dagen Jothams des Konings van Juda: ende reeds eenigen tijd te vooren, in de dagen Jerobeams des Konings van Iſraël. Nae alle gedachten; zal dit, op openbaer gezach, geſchied zijn, by gelegenheid van eenen oorlog; misſchien toen Jerobeam II zich gereed maekte, om de landpalen Israëls weder te brengen van den ingang Hamaths, tot aen de zee des vlakken velds, uit de handen der Syriers, 2 Kon. 14: 25.

Hier volgt nu eene geſchiedkundige aenteekening vs. 18-22, betreffende den oorlog tegen de Hagarenen.

18. Der kinderen Rubens, ende der Gaditen, ende der halver ſtamme Manaſſe, van de ſtrijtbaerſte, mannen ſchilt ende ſweert dragende, ende den boge ſpannende, ende ervaren in den krijgh, waren te zamen vier ende veertigh duyſent, ende ſeven hondert, ende tſeſtigh, uytgaende in 't heyr.

19. Ende ſy voerden, in de dagen Sauls, krijgh tegen de Hagarenen: ende [*tegen*] de nazaten van Jetur, ende Naphis, ende Nodab, alle zoonen van Ismaël Gen. 25: 15.

De aenleiding tot dezen oorlog wordt niet opgegeven. Dan het is waerſchijnlyk, dat de Ismaeliten eenen roovzuchtigen inval gedaen hadden, in het Overjordaenſche land: want van Ismaël was voorſpeld, dat zijn hand tegen allen wezen zoude Gen. 16: 12.

20. De Ismaëliten waren veel ſterker, dan de Overjordaen-

daen-

daenfche Israëliten; gelijk men, uit de menigte der gevangenen, kan opmaken vs. 21. Doch de Rubeniten, Gaditen, en Manasfiten, hadden den HEER met zich; fy wierden geholpen tegen hen, ende de Hagarenen wierden in hare hant gegeven, ende alle die met hen waren: om dat fy tot Godt riepen in den krijgh, fo liet hy fich van haer verbidden, dewijle fy op hem vertrouwden.

21. Ende zy behaelden eenen zeer rijken buit, op de Ismaëliten, fy voerden haer vee gevanckelick wech, harer kemelen vijftigh duyfent: ende twee hondert ende vijftigh duyfent fchapen, ende twee duyfent efelen, ende hondert duyfent zielen der menfchen.

22. Want daer vielen veel verwondde, dewijle de ftrijt van Godt was, die den Israëliten byftond met zijne alles vermogende hulp: Ende fy woonden in hare plaetfe, tot dat fy, om het fchandelyk verlaten van den HEER en zijnen dienst, door Phul en Tiglath Pilezer, naer Asfyrien, gevanckelick wechgevoert werden vs. 25, 26. vergel. 2 Kon. 15.

Eenige voorname perfonen in halv Manasfe, het welk over de Jordaen woonde vs. 23, 24.

23. De kinderen nu der halve ftamme Manaffe woonden, met de Rubeniten en Gaditen, in dat Overjordaenfche lant: Sy werden zeer vermenigvuldigt, zoodat zy zich van Bafan, hunne oorfprongelyke woonplaets Jof. 13: 30, verder noordwaerds uitbreidden tot aen Baal-Hermon, ende Senir, ende den bergh Hermon.

24. Defe volgende perfonen nu waren de Hoofden harer vaderlicker huyfen, en de meest beroemde mannen, onder de Overjordaenfche Manasfiten: te weten, Epher, ende Ifeï, ende Eliël, ende Azriël, ende Jeremia, ende Hodavja, ende Jahdiël, mannen fterck van krachte, mannen van name, Hoofden der huyfen harer vaderen die zich, door hunne dapperheid, eenen grooten naem verworven hadden.

Dit Kapittel wordt, met eene geschiedkundige aenmerking, besloten vs. 25, 26.

25. De Overjordaensche stammen leevden derhalven in voorspoed, Maer sy hebben tegen den Godt harer vaderen overtreden: ende den goden der volckeren des lants nagehoereert, welcke Godt voor hare aengesichten hadde verdelgt:

26. So verweckte de Godt Israëls den geest Puls, des Konings van Assyrien, ende den geest van Tilgath Pilneser, des Konings van Assyrien, en gebruikte deze Vorsten, als roeden in zijne hand, om de ondankbare Israëliten te straffen: die rechtvaerdige God, voerdese gevanckelick wech, [*te weten*] de Rubeniten, ende de Gaditen, ende de halve stamme Manasse: ende hy brachtse te Halah, ende Habor, ende Hara, ende aen de riviere Gozan. Verg. 2 Kon. 15, 17, 18. In deze gevangenis zijn zy tot op desen dagh.

HET VI. KAPITTEL.

Het geslachtregister van Lévies nakomelingen vs. 1-30. De Heilige diensten, tot welke zy geschikt waren vs. 31-53. Hunne woonplaetsen vs. 54-81.

1. (*a*) DE kinderen Levi waren drie, Gerson, Kahath, ende Merari.

De gewijde Schrijver begint, met de geslachtlijst van KAHATH, den tweeden zoon van LEVI; omdat uit hem het Priesterlyk geslacht, door AARON, is voortgesproten.

2. De kinderen Kahaths nu, den tweeden zoon van LEVI, waren, Amram, Izhar, ende Hebron, ende Uzziël.

3. Ende de kinderen Amrams, den kleinzoon van Levi,

(*a*) Genes. 46: 11. Exod. 6: 15. Num. 26: 57. 1 Chr. 23: 6.

Levi, uit Kahath, waren, Aaron, ende Mose, ende Mirjam: ende de kinderen Aarons waren, Nadab ende Abihu, Eleazar ende Ithamar.

4. Ende Nadab en Abihu werden, door een wonderdadig vuur, om hunne onbedachtzaemheid verteerd Lev. 10. maer Eleazar, de derde zoon van Aaron, gewan Pinehas, Pinehas gewan Abisua.

5. Ende Abisua gewan Bukki, ende Bukki gewan Uzzi.

6. Ende Uzzi gewan Zerahja, ende Zerahja gewan Merajoth.

. Merajoth gewan Amaria, ende Amaria gewan Ahitnb.

8. Ende Ahitub gewan (*b*) Zadok, ende Zadok gewan Ahimaaz.

9. Ende Ahimaaz gewan Azaria, ende Azaria gewan Johanan.

10. Ende Johanan gewan Azaria: Hy is 't, die het Priester-ampt, met zulk eenen uitnemenden roem, bediende in het Huys dat Salomo te Jerusalem gebouwt hadde.

11. Ende Azaria gewan Amaria, ende Amaria gewan Ahitub.

12. Ende Ahitub gewan Zadok, ende Zadok gewan Sallum, Mesullam genoemd, Kap. 9: 11.

13. Ende Sallum gewan Hilkia, ende Hilkia gewan Azaria.

14. Ende Azaria gewan Seraja, die door Nebucadnezar gedood werd, 2 Kon. 25: 18-21. ende Seraja gewan Jozadak.

15. Ende Jozadak gingh mede als de HEERE Juda ende Jerusalem gevanckelick wechvoerde door de hant van Nebucadnezar.

Van ITHAMARS nazaten, den jongsten zoon van AARON vs. 3, wordt niet gesproken; trouwens PINEHAS, de zoon van ELEAZAR vs. 4, had de belovte van het Priesterschap.

(*b*) 2 Sam. 8: 17. ende 15: 27.

16. [*So zijn dan*] de kinderen Levi, (*c*) Gersom, Kahath, ende Merari.

17. Ende dit zijn de namen der sonen Gersoms, des oudsten zoons van Levi, Libni ende Simeï.

18. Ende de kinderen Kahaths waren, Amram, ende Izhar, ende Hebron, ende Uzziël. vergel. vs. 2.

19. De kinderen Merari, den jongsten zoon van Levi, waren Maheli, ende Musi: Ende dit, deze volgende personen, zijn de hoofden van de huysgesinnen der Leviten, nae hare vaderen.

20. Des Gersoms: Libni was sijne sone, Jahath sijn sone, Zimma sijn klein-sone door Simeï vs. 42.

21. Joah sijn sone, Iddo sijn sone, Zerah sijn sone, Jeathrai sijn sone. Dit schijnt, of een andere Linie uit Zimma te zijn, dan die vs. 39-42. tot Asaph komt; of Joah en Iddo heten daer Ethan en Adaja.

22. De kinderen Kahaths waren, Amminadab, die vs. 2 en 18, Izhar genaemd is, sijn sone, Korah sijn sone Num. 16: 1. Assir (*d*) sijn sone.

23. Elkana sijn sone, ende Ebjasaph sijn sone, te weten beide ook, even als Assir vs. 22. zoonen van Korah, dit staet duidelyk Exod. 6: 23. zoodat hier de anders algemeene regel, dat de woorden *zijn zoon*, opvolgende geslachten te kennen geevt, niet wel kan behouden worden, ende Assir sijn sone, te weten van Ebjasaph, volgens vs. 37.

24. Tahath sijn sone, Uriël sijn sone, Uzzia sijn sone, ende Saul sijn sone.

Uriel, Uzzia en Saul, heten vs. 36. Zephanja, Azaria en Joël: dit wordt daeruit te waerschijnlyker, dat Uzzia de Koning van Juda ook Azaria heet.

25. De kinderen Elkana, de zoon van Saul of Joël vs. 36, nu waren Amasai, ende diens zoon was, volgens vs. 35. Mahath of Ahimoth.

26. Elkana vs. 25. genoemd; deses achterklein-sone uit Ahimoth was dus Elkana vs. 35, Zophai was sijn sone, ende Nahath was sijn sone.

Zo-

(*c*) Exod. 6: 15, 16, 17. (*d*) Exod. 6: 23.

Zophai heet Zuph vs. 35. en 1 Sam. 1: 1, — Nahath heet Toah vs. 34. en Tochu 1 Sam. 1: 1, alwaer ook de volgende Eliab genoemd wordt Elihu, en hier vs. 34. Eliël.

27. Eliab ſijn ſone, Jeroham ſijn ſone, Elkana ſijn ſone; en die was de vader van den beroemden Samuël.

28. De ſonen Samuels, des zoons van Elkana, nu waren [*deſe*]: ſijn eerſtgeboren was Vaſni, die vs. 33. en 1 Sam. 8: 2. Joël genaemd wordt; daer na Abia.

29. De kinderen Merari den jongſten zoon van Levi vs. 19. waren, Maheli: Libni ſijn ſone, Simeï ſijn ſone, Uzza ſijn ſone.

30. Simea ſijn ſone, Haggia ſijn ſone, Aſaja ſijn ſone.

Wijders worden de ampten, en Heilige diensten, opgegeven, tot welke de nazaten van LEVI, *door Koning* DAVID, *geſchikt werden vs.* 31-53.

31. Deſe nakomelingen van Levi, die vervolgens zullen opgeteld worden, nu zijn 't die David geſtelt heeft, tot het ampt des geſangs, tot gewijde zangers in den huyſe des HEEREN, na dat de Arke [*tot*] ruſte [*gekomen*], en, uit het huis van Obed Edom, naer Jeruſalem opgevoerd was 2 Sam. 6: 17.

32. Ende ſy dienden voor den Tabernakel der Tente der t'ſamenkomſte met geſangen, tot dat Salomo het huys des HEEREN, den prachtigen Tempel, te Jeruſalem bouwde: Ende ſy ſtonden nae hare wijſe in haer ampt, in die orde, dienst doende, als DAVID bepaeld had.

33. Deſe nu zijnſe die daer ſtonden, met hare ſonen: van de ſonen der Kahathiten, Heman de Sanger; de ſoon Joëls, des ſoons Samuëls:

34. Des ſoons Elkana, des ſoons Jerohams, des ſoons Eliël, des ſoons Toah:

35. Des ſoons Zuph, des ſoons Elkana, des ſoons Mahath, des ſoons Amaſai:

36. Des ſoons Elkana, des ſoons Joël, des ſoons Azaria, des ſoons Zephanja:

37. Des soons Tahath, des soons Assir, des soons Ebjasaph, des soons Korah:

38. Des soons Izhar, des soons Kahath, des soons Levi, des soons Israëls.

39. Ende sijn broeder, de amptgenoot van Heman den zanger vs. 33, Asaph stont aen sijne rechter [*zijde*], wanneer zy zongen, in het Heiligdom; deze Asaph was de sone Berechja, des soons Simea:

40. Des soons Michaël, des soons Baëseja, des soons Malchia:

41. Des soons Ethni, des soons Zerah, des soons Adaja:

42. Des soons Ethan, des soons Zimma, des soons Simeï:

43. Des soons Jahaths, des zoons Libni vs. 20, des soons Gersoms, des soons Levi.

44. De amptgenoot van Heman en Asaph, de gewijde zangers, was Ethan, elders Jeduthun genoemd, oorspronqelyk uit het geslacht van Merari. Hare broeders nu, de kinderen Merari, [*stonden*] aen de slincker [*zijde*], [*namelick*] Ethan de sone Kisi, des soons Abdi, des soons Malluch:

45. Des soons Hasabja, des soons Amazia, des soons Hilkia:

46. Des soons Amzi, des soons Bani, des soons Semer:

47. Des soons Maheli, des soons Musi, des soons Merari, des soons Levi.

Deze Ethan was dus de 13[de] van Levi, Asaph de 14[de], maer Heman de 21[ste].

48. Hare broeders nu de overige Leviten, waren gegeven tot allerley dienst des Tabernakels des huyses Godes, tot het bewaken der deuren, het bewaren der Heilige vaten, het bereiden der offeranden enz. vergel. Kap. 23.

49. Het voornaemste gedeelte van den plechtigen dienst was geschikt voor den Priesteren, de zoonen van (*e*) Aaron.

Dees

(*e*) Exod. 30: 7, 8, 10. Num. 4: 16. ende 7: 10. ende 18: 1.

Dees nu ende sijne sonen roockten op des brand-
offers altaer, ende op den reuckaltaer, zijnde
[*besteld*] tot al het werck van 't heylige der heyli-
gen: ende om over Israël versoeninge te doen,
nae alles dat Mose de knecht Godes geboden hadde.
50. Dit nu zijn de kinderen Aarons, vs. 3-8. gemeld,
die de Hoogepriesterlyke waerdigheid, by opvolging, bekleed
hebben, tot den tijd van Koning David toe, Eleazar was
sijn sone, Pinehas sijn sone, Abisua sijn sone:
51. Bukki sijn sone, Uzzi sijn sone, Zerahja
sijn sone:
52. Merajoth sijn sone, Amaria sijn sone, Ahi-
tub sijn sone:
53. Zadok sijn sone, Ahimaaz sijn sone:

Hierop volgen de woonplaetsen der Levieten vs. 54-81.
Men vergelijke hier mede Jos. 21: 11-42.

54. Ende wat de woonplaetsen der nakomelingen van
Levi, in Canaan, aengaet; dit waren hare woonin-
gen, nae hare kasteelen, in hare lantpale: [*name-
lick*] der sonen Aarons, des huysgesins der Kaha-
thiten, want dat eerste lot was voor haer Jos. 21: 4.
55. Ende sy gaven hen Hebron in het lant
Juda, ende hare voorsteden rontom deselve.
56. Maer het velt der stadt, ende hare dor-
pen, (*f*) gaven sy Caleb den sone Jephunne.
57. Ende den kinderen Aarons gaven sy steden
van Juda, de vrystadt Hebron: ende daerenboven
nog Libna, ende hare voorsteden: ende Jatthir,
ende Esthemoa, ende hare voorsteden.
58. Ende Hilen of Cholon Jos. 21: 15, ende hare
voorsteden, ende Debir, ende hare voorsteden.
59. Ende Asan of Ain Jos. 21: 16, ende hare
voorsteden, ende Beth-Semes, ende hare voor-
steden.
60. Van de stamme Benjamins nu, Geba, ende

(*f*) Jos. 21: 12.

hare voorsteden, ende Allemeth of Almon Jos. 21: 18, ende hare voorsteden, ende Anathoth, ende hare voorsteden: Alle hare steden, in hare huysgesinnen, waren dertien steden, wanneer men 'er Jutta en Gibeon by telt, volgens Jos. 21: 16, 17.

61. Maer de kinderen Kahaths, die overgebleven waren, dat is, die niet tot het geslacht van Aaron behoorden, de overige nazaten van Kahath, hadden van het huysgesin der stamme, uyt de halve stamme van half Manasse, en uit sommige andere stammen Jos. 21: 21-26, by lote tien steden.

62. Ende de kinderen Gersoms, nae hare huysgesinnen, hadden van de stamme Issaschars, ende van de stamme Asers, ende van de stamme Naphtali, ende van de stamme Manasse in Basan, dertien steden. Jos. 21: 27-33.

63. De kinderen Merari nae hare huysgesinnen, hadden van de stamme Rubens, ende van de stamme Gads, ende van de stamme Zebulons, by lote twaelf steden. Jos. 21: 34-40.

64. Also gaven de kinderen Israëls den Leviten dese steden, ende hare voorsteden.

65. Ende sy gavense, namenlyk den Levieten, uit het geslacht van Kahath, by lote, van de stamme der kinderen Juda, ende van de stamme der kinderen Simeon, ende van de stamme der kinderen Benjamins, dese steden, dewelcke sy by namen noemden.

66. [*Den overigen*] nu uyt de huysgesinnen der kinderen Kahaths, die geene Priesters waren, dien gewierden steden harer lantpale van de stamme Ephraims.

67. Want sy, die van Ephraim namelyk, gaven hen van de vrysteden, Sichem, ende hare voorsteden op het gebergte Ephraims; ende Gezer, ende hare voorsteden,

68. Ende Jokmeam, anders Kibzaim, ende hare voorsteden, ende Beth-Horon, ende hare voorsteden, waerby komen Elteke en Gibbethon. 69.

69. Ende Ajalon, ende hare voorſteden, ende Gath Rimmon, ende hare voorſteden.

70. Ende uyt de halve ſtamme Manaſſe, Aner, ende hare voorſteden, ende Bileam, ende hare voorſteden: Daer voor ſtaen Joſ. 21: 25, Thaanach en Gath-rimmon. De huyſgeſinnen der overige kinderen Kahaths, hadden [*deſe ſteden*].

71. De kinderen Gerſoms hadden van de huyſgeſinnen der halver ſtamme Manaſſe, Golan in Baſan, ende hare voorſteden: ende Aſtaroth, of Beëstera Joſ. 21: 27, ende hare voorſteden.

72. Ende van de ſtamme Iſſaſchar, Kedes, of Kisjon Joſ. 21:28, ende hare voorſteden: Dobrath, ende hare voorſteden:

73. Ende Ramoth, ende hare voorſteden, ende Anem, ende hare voorſteden, of Jarmuth en Engannim.

74. Ende van de ſtamme Aſer, Maſal of Miſal, ende hare voorſteden: ende Abdon, ende hare voorſteden:

75. Ende Hukok of Helkath, ende hare voorſteden, ende Rehob, ende hare voorſteden.

76. Ende van de ſtamme Naphtali, Kedes in Galilea, ende hare voorſteden, ende Hammon, of Hammoth-Dor, ende hare voorſteden: ende Kiriathaim of Kartan, ende hare voorſteden.

77. De overige kinderen Merari, hadden van de ſtamme Zebulon, Rimmono, ende hare voorſteden: Thabor, ende hare voorſteden.

Voor deze twee worden vier genoemd Joſ. 21: 34, 35.

78. Ende aen gene zijde der Jordane tegen Jericho, tegen 't ooſten aen de Jordane, van de ſtamme Ruben, Bezer in de woeſtijne, ende hare voorſteden: ende Jahza, ende hare voorſteden.

79. Ende Kedemoth, ende hare voorſteden, ende Mephaath, ende hare voorſteden.

80. Ende van de ſtamme Gads, Ramoth in Gilead, ende hare voorſteden: ende Mahanaïm, ende hare voorſteden.

81. Ende Hefbon, ende hare voorfteden, ende Jaëzer, ende hare voorfteden.

Omtrend het verfchil, tusfchen de namen, onder welke deze fteden hier en Jof. 21: 11-42. worden voorgefteld, merken wy dit algemeen aen, dat niemand 'er zich over verwonderen kunne, dat zulk een langduurige tijd, als 'er, van Canaans verdeeling, tot de wedérkeering uit Babel, is verlopen, eenig verfchil, in de namen van plaetfen, hebbe te weeg gebracht.

HET VII. KAPITTEL.

De Geflachtregisters van Jacobs nazaten, uit zijne overige zoonen.

WY vinden hier 6 geflachtlijsten, I. Van ISSASCHAR vs. 1-5. II. Van BENJAMIN vs. 6-12. III. Van NAPHTALI vs. 13. IV. Van MANASSE vs. 14-19. V. Van EPHRAIM vs. 20-29. VI. Van ASER vs. 30-40.

1. De kinderen (*a*) Iffafchars waren Thola, ende Puva, Jafib, die Gen. 46: 13. Job, en Num. 26: 23. Jafub genaemd wordt; ende Simron, viere.

2. De kinderen Thola, Isfafchars oudften zoon, nu waren Uzzi, ende Rephaja, ende Jeriël, ende Jachmai, ende Ibfam, ende Semuël, Hoofden der huyfen harer vaderen, van Thola, kloecke helden in hare geflachten: haer getal was in de dagen Davids, toen hy het volk telde 2 Sam. 24. zoo zeer vermenigvuldigd, dat zy twee en twintigh duyfent ende fes hondert uitmaekten.

3. Ende de kinderen Uzzi, den kleinzoon van Isfafchar, uit Thola zijnen eerstgeboornen, waren Izrahja: ende de kinderen Izrahja waren Michaël, ende Obadja, ende Joël, [*ende*] Ifia; defe vijve waren al te famen Hoofden der huisgezinnen, en mannen van een zeer groot aenzien.

4. Ende

(*a*) Genef. 46: 13. Num. 26: 23.

4. Ende met hen nae hare geslachten, nae hare vaderlicke huysen, waren de hoopen des krijgsheyrs, ses en dertigh duysent: want sy waren dappere en heldhaftige mannen; ook waren zy zeer vruchtbaer, zy hadden vele wijven ende kinderen.

5. Ende hare broeders in alle de overige huysgesinnen, welke uit Issaschars zoonen waren voortgesproten, zijnde kloecke helden, waren seven ende tachtentigh duysent, alle deselve, op last van Koning David, door Joab zijnen Veldheer, in geslacht-registers gestelt zijnde.

De geslachtlijst van BENJAMIN *vinden wy vs.* 6-12.

6. (*b*) [*De kinderen*] Benjamins waren Bela, ende Becher, ende Jediaël, drie.

BENJAMIN had tien zoonen Gen. 46: 21. Hier worden 'er alleen drie gemeld; denkelyk, omdat Joab, by de gemelde telling van Israël, alleen de nazaten van deze drie gerekend hebbe. Althans dat alle de Benjaminiten niet geteld zijn, blijkt duidelyk uit Kap. 21: 6. — JEDIAEL komt Gen. 46, onder eenen anderen naem, voor.

7. Ende onder de kinderen van Bela, Benjamins oudsten zoon, zijn vijf helden en mannen van naem geweest. Deze waren Ezbon, ende Uzzi, ende Uzziël, ende Jerimoth, ende Iri, vijf Hoofden in de huysen der vaderen, kloecke helden, die een talrijk nageslacht gehad hebben, zoodat zy in geslachtregisters gestelt zijnde, waren twee ende twintigh duysent, ende vier en dertigh.

8. De kinderen Bechers, den tweeden zoon van Benjamin, nu waren, Zemira, ende Joas, ende Eliëzer, ende Eljoënai, ende Omri, ende Jeremoth, ende Abia, ende Anathoth, ende Alemeth: Dese alle waren kinderen Bechers.

9. Dese nu in geslacht-registers gestelt zijnde nae hare geslachten, onder welke zich ook voorname

(*b*) Genes. 46: 21. Num. 26: 38. 1 Chr. 8: 1.

Hoofden der huyſen harer vaderen, kloecke helden bevonden, waren twintigh duyſent ende twee hondert.

10. De kinderen Jediaël, een anderen zoon van Benjamin, nu waren Bilhan: ende de kinderen Bilhan waren, Jeüs, ende Benjamin, ende Ehud, ende Chenaana, ende Zethan, ende Tharſis, ende Ahiſahar.

11. Alle deſe waren kinderen Jediaëls tot Hoofden der vaderen, kloecke helden, ſeventien duyſent, ende twee hondert, uytgaende in 't heyr ten ſtrijde.

12. Daer toe Suppim, ende Huppim, die Gen. 46: 21. *Muppim* en *Huppim* genaemd worden, en Num. 26: 29. *Sephupham* en *Hupham*, waren kinderen van Ir of *Iri*, den kleinzoon van Benjamin uit Bela vs. 7. [*ende*] Chuſim kinderen van Aher of *van eene andere Stam*, te weten van Dan, vergel. Gen. 46: 23.

Van NAPHTALI's *nazaten, worden eenige voorname perſonen opgenoemd vs.* 13.

13. De kinderen Naphtali waren Jachziël of Jachzeël Gen. 46: 24. ende Guni, ende Jezer, ende Sallum, kinderen en nazaten van Naphtali, welken Jacob gewonnen had by Bilha, de dienstmaegd van Rachel.

Vs. 14-19. *volgen de nakomelingen van* MANASSE.

14. De kinderen van Gilead, den kleinzoon van Manaſſe waren Afriël, welcken [*het wijf Gileads*] baerde: [*doch*] ſijn bywijf, het bywijv namelyk van Manasſe, de Syriſche baerde Machir den vader Gileads.

15. Machir nu, de zoon van Manasſe, nam tot eene vrouwe de ſuſter van Huppim ende Suppim, uit de ſtam van Benjamin vs. 12, ende hare name was Maacha; ende de name des tweeden of kleinzoons van Gilead, uit Hepher, vergel. Num. 26: 29-33. 27: 1. Joſ. 17: 1-3, was Zelaphead: Zelaphead nu hadde alleen dochters, maer geene zoonen Num. 27.

16. Ende

16. Ende Maacha de huysvrouwe van Machir, den zoon van Manasse, baerde eenen sone, ende sy noemde sijnen name Peres, ende de name sijnes broeders was Seres: ende sijne sonen waren Ulam ende Rekem.

17. De kinderen Ulams nu waren Bedan: Dese zijn de kinderen en nakomelingen Gileads, des soons Machirs, des soons Manasse.

18. Belangende nu sijne suster, van Gilead namelyk, dus eene dochter van Machir, Molecheth: Sy baerde Ishod, ende Abiëzer, ende Mahela.

19. De kinderen Semida, die ook een zoon schijnt geweest te zijn van Gileads zuster, nu waren Ahjan, ende Sechem, ende Likhi, ende Aniam.

Vs. 20-29. *vinden wy een geslachtlijst van* EPHRAIM.

20. Ende de (*c*) kinderen of nakomelingen Ephraims waren Suthelah Num. 26: 35. ende Bered was sijn sone, ende Tahath sijn sone, ende Elada sijn sone, ende Tahath sijn sone.

21. Ende Zabad was sijn sone, ende Suthelah sijn sone, ende Ezer, ende Elad: Ende de mannen van Gath, die in 't lant geboren waren, dooddense, niet alle deze geslachten, maer 1 of 2 der vroegste; om dat sy, of *toen zy*, te weten die van Gath, afgekomen waren om haer vee te nemen.

22. Daerom droegh Ephraim haer vader vele dagen leet: ende sijne broeders quamen om hem te troosten.

Hier hebben wy twee zaken op te merken;

A. Uit vergelijking van Num. 26: 25. schijnt men Suthelah Bered en Tahath voor *broeders*, en dus alle voor zoonen van Ephraim, te moeten houden; maer dan moeten de woorden *zijn zoon*, tusschen dezelve, hier zijn ingeslopen, even als

(*c*) Num. 26: 35.

Kap. 6: 23, de overige zijn afstammelingen, denklyk van Suthelah, uit vergelijking van Num. 26: 36.

B. De geschiedenis vs. 21a, 22. vermeld, vindt men nergens anders, in de Heilige Schrivten, aengeteekend; hier wordt zy zoo kort verhaeld, dat 'er nog verscheidene duisterheden overblijven. — Sommigen van Ephraims nakomelingen werden, op eene geweldige wijs, omgebracht; *door de mannen van Gath, die in het land geboren waren.* GATH was eene Stad van Canaan, aen de Westzijde of den Zeekant gelegen. Het *land* hier genoemd was derhalven Canaan; *in dit land* waren de mannen van Gath *geboren.* Zy waren gevolgelyk onderscheiden van de Philistijnen, die eertijds, ten Zuiden van Canaan, tusschen het zelve en tusschen Egypte woonden Exod. 13: 17, 18, en die, in lateren tijd, de Zuidwestzijde van Canaan, langs den Zeekant, hebben ingenomen Deut. 2: 13.

De aenleiding tot de gemelde slagting was deze, dat die mannen van Gath *afgekomen waren, om het vee der Ephraimiten te nemen* vs. 21b. — Dit moet geschied zijn, toen Israël in Gosen woonde. Deze stroopers deden eenen inval in Gosen, zy beroovden de Ephraimiten van hun vee, en vermoordden die genen, die zich tegen hen verzetten. — Het zal soortgelijk een roovzuchtige inval geweest zijn, als die van de Sabeers op de ezelen van JOB, en van de Chaldeers op zijne kemelen Job 1: 15, 17.

Ephraim zelvs leevde nog in dien tijd. Hy was zeer bedroevd, over het onheil zijner nazaten; en zijne broeders, dat is Manasse, zo hy nog leevde, en de overige zoonen van JACOB, zoo velen 'er nog in wezen waren, kwamen hem vertroosten.

23. Daer na gingh hy in tot sijne huysvrouwe, ende sy wert swanger, het welk nu, sedert langen tijd, niet gebeurd was, ende baerde eenen sone: ende hy noemde sijnen name Beria, dat is *in het kwade*, om dat sy in elende was in sijn huys.

24 Sijne dochter nu, van Beria namelyk, was Seëra, die bouwde het leege ende het hooge Beth-Horon: ende Uzzen Seëra.

25. Ende

25. Ende Rephah was ſijn ſone, te weten van Beria, ende Reſeph, ende Telah was ſijn ſone, ende Tahan ſijn ſone.

26. Ladan was ſijn ſone, Ammihud ſijn ſone, Eliſama ſijn ſone.

27. Non of *Num* was ſijn ſone, Joſua ſijn ſone.

Vs. 25-27. worden 9 afſtammelingen van EPHRAIM opgeteld. De eerste REPHA, ſchijnt de zoon geweest te zijn van Beria, en de kleinzoon van EPHRAIM; gelijk ook RESEPH de Broeder van Repha: maer de overige ſchijnen te moeten beſchouwd worden als nakomelingen, denklijk van Reſeph, in op elkander volgende geſlachten; althans van Ammihud af is het zeker uit Num. 1: 10. Exod. 33: 11, enz. — Dus blijkt duidelyk, dat de beroemde JOSUA, de opvolger van MOSE, uit dit vernieuwde nageſlacht van EPHRAIM zy voortgeſproten. — Hier uit blijkt tevens, dat ELISAMA, gelijktijdig met MOSE en AARON, geleevd hebbe, en als een hoofd uit Egypte zy uitgegaen. Num. 1: 10, — Seera, de dochter van Beria, is ook in Canaan gekomen; ten zy men de ſtichting, welke haer vs. 24. wordt toegeſchreven, aen haer nageſlacht, moest toekennen.

28. Ende (*d*) hare beſittinge, ende hare wooninge, van Ephraims nazaten namelyk in Canaan, was Beth-El, ende hare onderhoorige plaetſen: ende tegen 't ooſten Naaran, ende tegen 't weſten Gezer, ende hare onderhoorige plaetſen, ende Sichem, ende hare onderhoorige plaetſen, tot Gaza toe, ende hare onderhoorige plaetſen.

29. Ende aen de zijden der kinderen Manaſſe was Beth-Sean, ende hare onderhoorige plaetſen, Thaanach, ende hare onderhoorige plaetſen, Megiddo, ende hare onderhoorige plaetſen, Dor, ende hare onderhoorige plaetſen: In deſe hebben de kinderen Joſephs des ſoons Iſraëls, die uit Ephraim afſtamden, gewoont, vergel. Joſ. 16: 1-8.

(*d*) Joſ. 16: 1.

De nazaten van Azer ontmoeten wy vs. 30 - 40

30. (*e*) De kinderen Afer waren Imna, ende Ifchva, ende Ifchvi, ende Beria, ende Serah haerlieder fufter. vergel. Gen. 46: 17.
31. De kinderen Beria nu waren Heber, ende Malchiël: hy is de vader van Birzavith.
32. Ende Heber gewan Japhlet, ende Somer, ende Hotham, ende Sua haerlieder fufter.
33. De kinderen Japhlets nu waren Pafach, ende Bimhal, ende Afvath: Dit waren de kinderen Japhlets.
34. Ende de fonen Semers of Somers vs. 32, waren Ahi, ende Rohega, Jehubba, ende Aram.
35. Ende de kinderen fijnes broeders Helem, misfchien Hotham vs. 32, waren Zophah, ende Imna, ende Seles, ende Amal.
36. De kinderen Zophah waren Suah, ende Harnepher, ende Sual, ende Beri, ende Imra.
37. Bezer, ende Hod, ende Samma, ende Silfa, ende Ithran, ende Beëra.
38. De kinderen Jethers, die vs. 37. Ithran genaemd is, nu waren Jephunne, ende Pifpa, ende Ara.
39. Ende de kinderen Ulla, mede eenen nazaet van Azer, misfchien ook een zoon van Jether, waren Arah, ende Hanniël, ende Rizja.
40. Defe alle waren kinderen Afers, Hoofden der vaderlicke huyfen; uytgelefene kloecke helden, Hoofden der Vorften: Ende fy, alle de nakomelingen van Afer, werden, ten tijde van Koning David, in geflacht-regifters getelt ten heyre in den krijgh, haer getal was fes en twintigh duyfent mannen.

(*e*) Genef. 46: 17. Num. 26: 44.

HET

HET VIII. KAPITTEL.

Een zeer uitvoerige Geslachtlijst van Benjamins nazaten, uit welke Koning Saul is voortgekomen.

1. BEnjamin nu gewan Bela sijnen eerstgeborenen, met wien Becher welligt een tweeling was: Asbel den tweeden, ende Ahrah den derden denklijk Ahiram Num. 26: 38.

2. Noha den vierden, ende Rapha den vijfden.

3. Bela nu, de eerstgeboren zoon van Benjamin, hadde dese kinderen, Addar, denklyk Ard Num. 26: 40. ende Gera, ende Abihud.

4. Ende Abisua, ende Naaman, ende Ahoah.

5. Ende Gera, ende Sephuphan, ende Huram.

Hier vinden we andere namen van Belas kinderen, dan Kap. 7: 7. voorkomen als hoofden der Vaderlyke huizen; welligt worden daer ter plaetse zijne kleinzoonen genoemd.

Becher, een der zoonen van Benjamin, wordt hier met zijn talrijk nageslacht geheel voorbygegaen; denkelyk omdat het zelve Kap. 7: 8, 9. reeds gemeld was.

De geslachten van Benjamins overige zoonen Gen. 46. gemeld, zullen uitgestorven zijn, 't zy in den Benjaminitischen oorlog Richt. 20. of anderszins.

6. Dese volgende nu zijn de kinderen Ehuds, een der zoonen van Bilhan, afkomstig van Jediaël, Kap. 7: 10, Dese waren Hoofden der vaderen der inwoonderen te Geba, of Gibea Sauls 1 Sam. 11: 4, ende hy voerdese over nae Manahath.

7. Ende Naaman, ende Ahia, ende Gera, dese voerde hy wech: Ende hy gewan verder Uzza, ende Ahihud.

8. Ende Saharaim, een afstammeling van een der ge-

melde, gewan [*kinderen*] in den lande Moabs, (na dat hy deſelve wechgeſonden hadde:) [*uyt*] Chuſim, ende Baara ſijne wijven.

9. Ende uyt Hodes ſijne huyſvrouwe, 't zy dezelve met Baara, of eene derde, gewan hy, Jobab, ende Zibja, ende Meſa, ende Malcam.

10. Ende Jeüz, ende (*) Sochja, ende Mirma: deſe zijn ſijne ſonen, Hoofden der vaderen.

11. Ende uyt Chuſim gewan hy Abitub, ende Elpaal.

12. De kinderen Elpaals nu waren Eber, ende Miſam, ende (*) Semed: Deſe heeft Ono gebouwt, ende Lod, ende hare onderhoorige plaetſen.

13. Ende Beria, ende Sema, deſe waren Hoofden der vaderen der inwoonderen te Ajalon: deſe hebben de inwoonders van Gath verdreven

14. Ende Ahio, Saſak, ende Jeremoth.

15. Ende Zebadja, ende Arad, ende Eder.

16. Ende Michaël, ende Iſpa, ende Joha, waren kinderen van Beria. vs. 13.

17. Ende Zebadja, ende Meſullam, ende Hizki, ende Heber.

18. Ende Iſmerai, ende Izlia, ende Jobab, de kinderen Elpaals.

19. Ende Jakim, ende Zichri, ende Zabdi.

20. Ende Eliënai, ende Zillethai, ende Eliël.

21. Ende Adaja, ende Beraja, ende Simrath, waren kinderen van Simeï, vs. 13. Sema genoemd.

22. Ende Iſpan, ende Eber, ende Eliël.

23. Ende Abdon, ende Zichri, ende Hanan.

24. Ende Hananja, ende Elam, ende Antothia,

25. Ende Iphdeja, ende Pnuël, waren ſonen Saſaks. vs. 14.

26. Ende Samſerai, ende Seharja, ende Athalia.

27. Ende

(*) *Oſte*, Sobja. (*) *Oſte*, Semer.

27. Ende Jaaresja, ende Elia, ende Zichri, waren sonen Jerohams denklyk Jeremoth vs. 14,

28. Dese waren de Hoofden der vaderen, Hoofden nae hare geslachten: dese woonden te Jerusalem.

29. Ende te Gibeon woonde de vader Gibeons: Jeïel Kap. 9. 35. ende de name sijner huysvrouwe was Maacha.

30. Ende sijn eerstgeboren sone was Abdon, daer na Zur, ende Kis, ende Baal, ende Nadab. Hierby komt Kap. 9: 36, *Ner*, hier genoemd vs. 33; deze was, volgens 1 Sam. 14: 51. een zoon van Abiël, die dan dezelvde moet zijn geweest met Jeïel.

31. Ende Gedor, ende Ahio, ende Zecher.

32. Ende Mikloth, zoon van Zecher, gewan Simea: ende dese woonden oock, tegen over hare broederen, te Jerusalem, met hare broederen.

33. Ner nu had, na zijns Vaders dood, zijnen Broeder Kis, den Vader van Koning Saul, opgevoed: want Abiel gewan Kis, ende Kis gewan Saul: ende Saul gewan Jonathan, ende Malchisua, ende Abinadab, ende Esbaal of Isboseth 2 Sam. 2: 8.

34. Ende Jonathans sone was Meribbaal: anders genaemd Mephiboseth 2 Sam. 11: 8, ende (*a*) Meribbaal gewan Micha.

35. De kinderen Micha nu waren, Pithon, ende Melech, ende Thaarea, ende Achaz.

36 Ende Achaz gewan Jehoadda, ende Jehoadda gewan Alemeth, ende Azmaveth, ende Zimri: Zimri nu gewan Moza.

37. Ende Moza gewan Bina: Rapha was sijn te weten Bina's sone, Elasa was sijn sone, Azel was sijn sone.

38. Azel nu hadde ses sonen; ende dit zijn hare namen, Azrikam, Bochru, ende Ismaël,

(*a*) 2 Sam. 9: 12.

ende Searja, ende Obadja, ende Hanan: Alle dese waren sonen van Azel.

39. Ende de sonen Esek sijnes broeders, waren Ulam sijn eerstgeboren, Jeüs de tweede, ende Eliphelet de derde.

40. Ende de sonen Ulams waren mannen, kloecke helden, den boge spannende, den stalen voetboog tredende, nae de kracht van 't Hebr. dus vermaerd in dapperheid: ende niet min in vruchtbaerheid; sy hadden veel sonen, ende soons sonen, hondert ende vijftigh: Alle dese waren van de kinderen Benjamins, en afstammelingen van den braven Jonathan.

Omtrent dit geslachtregister van Benjamin hebben wy nog het volgende op te merken.

BENJAMIN had 10 zoonen Gen. 46: 21. — Kap. 7: 6. worden 'er 3 genoemd, hier worden 'er vs. 1, 2, vijf geteld

BELA, de eerstgeboorne van BENJAMIN, had 9 kinderen vs. 3-5. Zie voords by die versen.

Voor het overige is deze geslachtlijst zeer duister; naedien 'er zeer moeilyk te bepalen is, welke personen onmiddelyke afstammelingen, en welke zijdverwanten geweest zijn. Ten aenzien der kinderen van BELA vs. 3-5. schijnt de zaek zoo te moeten begrepen worden, dat Gera en de twee andere vs. 5. zoonen waren van Gera vs. 3. enz.

Wat de woonplaetsen der Benjaminieten aengaet. — EHUDS kinders woonden te *Geba*, *maer hy voerdese over naer Manahath*, het welk mogelyk over de Jordaen gelegen was, vs. 6. tot eene volkplanting. Om welke reden dit geschied zy, wordt niet gemeld; denkelyk breidde zich zijn geslacht zeer uit. — Andere woonden in het land van Moab vs. 8, andere te Ono en Lod vs. 12, andere te Ajalon, die de inwooners van Gath, in het land der Philistijnen, verdreven vs. 13; andere te Jerusalem vs. 14-28, andere nog te Gibeon vs. 29-40.

Voords is de geslachtlijst van Benjamin de uitvoerigste, nevens die van Juda en Levi: deels omdat de wedergekeerde

uit

uit Babel meest uit deze 3 ſtammen beſtonden; deels omdat uit deze ſtam Koning Saul geſproten is, gelijk op 't einde van 't volgende Kapittel nader blijkt.

HET IX. KAPITTEL.

Een lijst der Israëliten, die, by de eerste wederkeering, uit de gevangenis van Babel, hunne wooning namen in Canaan vs. 1-34. Hier by is nog een geſlachtregister van SAUL *gevoegd vs. 35-44.*

1. ENde gantſch Iſraël wert, of ten tijde van David Kap. 7: 2, of van Jerobeam den II, Koning van Israël Kap. 5: 17. in geſlachtregiſters getelt, ende ſiet ſy zijn geſchreven in het boeck of de Archiven der Koningen Iſraëls: Ende die van Juda waren wechgevoert nae Babel, om harer overtredinge wille.

2. De eerſte inwoonders nu die in hare beſittinge, in hare ſteden, op vergunning van Cyrus uit Babels gevangenis terug [*quamen*], waren de Iſraäliten, dat is enkele perſonen uit verſchillende ſtammen; hier toe behoorden ook de Prieſters, en de Leviten, die de Priesterlyke Steden wederom innamen, ende de Nethinim, dat is *gegevene*; onder welken naem de Gibeoniten bedoeld worden, die, aen den Priesteren, tot mindere diensten, ondergeſchikt waren.

3. Maer te Jeruſalem woonden van de kinderen Juda, ende van de kinderen Benjamins, die, met Juda, tot het zelvde Koningrijk, behoord hadden: ende ook eenige van de kinderen Ephraims ende Manaſſe: dat is Israëliten, uit de andere ſtammen.

Deze wedergekeerden uit Babel, die te Jeruſalem woonden, worden meer byzonder opgeteld, A. die van JUDA

vs. 4-6. B. die van BENJAMIN vs. 7-9. C. De LEVITEN vs. 10-34.

4. De afstammelingen van Juda, uit Perez, waren Uthai de sone Ammihud, des soons Omri, des soons Imri, des soons Bani, deze waren uit Babel wedergekeerd, en woonden te Jerusalem, van de kinderen Perez des soons Juda.

5. Ende van de Siloniten, of nakomelingen van Juda, uit Selah, was Asaja de eerstgeboren, ende sijne kinderen.

6. Ende van de kinderen Juda, uit Zerah was Jeüel, ende harer broederen, die uit Juda oorspronglyk waren, en, by de wederkeering uit Babel, te Jerusalem woonden, waren te zamen ses hondert ende tnegentigh.

7. Ende van de kinderen Benjamins waren, Sallu de sone Mesullams, des soons Hodavja, des soons Hassenua:

8. Ende Ibneja de sone Jerohams, ende Ela de sone Uzzi, des soons Michri: ende Mesullam de sone Sephatja, des soons Rehuël, des soons Ibnia:

9. Ende hare broederen nae hare geslachten, zoodat de Benjaminieten een getal van negen hondert ende ses en vijftigh uitmaekten: Alle dese mannen waren Hoofden der vaderen in de huysen harer vaderen. Vergelijk met vs. 4-9, ook Neh. 11: 4-9.

10. Van de Priesteren nu, die uit Aaron waren voortgesproten, waren Jedaja ende Jojarib, Neh. 11: 11. staet Jedaja de zoon Jojaribs; ende Jachin.

11. Ende Azaria de sone Hilkia, des soons Mesullam, des soons Zadok, des soons Merajoth, des soons Ahitub, die een der Overste was des huyses Godes, dat is een hoofdman eener Priesterlyke ordening.

12. Ende Adaja de sone Jerohams, des soons Pashur, des soons Malchia: ende Masai de sone Adiëls, des soons Jahzera, des soons Mesullams, des

des ſoons Meſillemith, des ſoons Immers. Vergelijk Jerem. 20: 1, en 21: 1. Neh. 11: 12-14.

13. Daer toe hare broeders, Hoofden in de huyſen harer vaderen, duyſent ende ſeven hondert, ende t'ſeſtigh: kloecke helden aen het werck des dienſtes van het huys Godes. Vergelijk Ezr. 2: 37, 38. Neh. 7: 40, 41.

14. Van de gemeene Leviten nu, waren Semaja de ſone Haſſub, des ſoons Azrikam, des ſoons Haſabja, van de kinderen Merari. Vergelijk Neh. 11: 15-18.

15. Ende Bakbakkar, Heres, ende Galal, ende Mattanja, de ſone Micha, des ſoons Zichri, des ſoons Aſaph.

16. Ende Obadja de ſone Semaja, des ſoons Galal, des ſoons Jeduthun: ende Berechja, de ſone Aſa, des ſoons Elkana, die woonachtigh was in de dorpen der Netophathiten, die in Juda lagen, denkelyk omdat hunne ſteden nog niet alle herbouwd waren.

17. De poortiers nu, die de wachten moesten waernemen, aen de deuren van den Tempel, waren Sallum, ende Akkub, ende Talmon, ende Ahiman, ende hare broeders, Vergelijk Ezr. 2: 42. Neh. 7: 45. 11: 19. Sallum was 't Hooft.

18. Oock werden de diensten, aen de poorten, wederom op den ouden voet herſteld; tot nogh toe, dat dit geſchreven werd; aen de poorte des Konings ooſtwaert, aen de Oostpoort; door welke de Koning pleeg in den Tempel te gaen, waren deſe de poortiers onder de legers der kinderen van Levi.

19. Ende Sallum de ſone Kore, wiens broeder was Aſſir Kap. 6: 23, 37. gemeld, des ſoons Ebjaſaph, des ſoons Korah, ende ſijne broeders van den huyſe ſijnes vaders, de Korahiten, waren over het werck des dienſtes, wachters der dorpelen des Tabernakels: Gelijck hare vaders in het leger des HEEREN, ten tijde van Pinehas geweeſt waren bewaerders van den ingangh des Tabernakels.

20. Als Pinehas de fone Eleazars te vooren Voorganger by haer was, met welcken de HEERE nog op eene byzondere wijze was.

21. Zacharia de fone Mefelemja, was poortier aen de deure der Tente der t'famenkomfte. vergel. 1 Kron. 26: 1, 2.

22. Alle die uytgelefen waren tot poortiers aen de dorpelen, waren twee hondert, ende twaelf; Defe waren in 't geflacht-regifter geftelt nae hare dorpen, David ende Samuel de Siender haddenfe in haer ampt beveftigt.

De diensten, welke zy, als Poortiers, deeden, waren overeenkomftig de inrichtingen, welke SAMUEL en DAVID gemaekt hadden.

23. Sy dan, ende hare fonen waren aen de poorten des huyfes des HEEREN, in het huys der Tente, aen de wachten.

24. Die poortiers waren aen de vier winden, tegen 't ooften, tegen 't weften, tegen 't noorden, ende tegen 't zuyden, zoodat zy, die in het werk waren, aen de vier zijden van het huis des HEEREN, naer de vier winden, de wacht waernemen.

25. Ende hare broeders, de overige Leviten, waren op hare dorpen, zoo lang tot de tijd hunner dagordening aenkwam, inkomende ten fevenden dage van tijt tot tijt met hen [*te dienen*], elk op zijne beurt, en naer zijne rangfchikking.

26. Want in dat ampt waren vier overfte poortiers, die Leviten waren, en het bewind hadden, over de andere Poortiers: Ende fy waren over de kameren, ende over de fchatten des huyfes Godes.

27. Ende fy bleven over nacht rontom het huys Godes: want op hen was de wacht, ende fy waren over de openinge der poorten, ende dat alle morgen.

28. Ende [*eenige*] van hen waren over de vaten des dienftes, want by getale droegen fyfe in, ende by getale droegen fyfe uyt.

29. Want

29. Want uyt deſelve zijnder beſtelt over de vaten, ende over alle de heylige vaten: ende over de meelbloeme, ende wijn, ende olie, ende wieroock, ende ſpeceryen, en het gene 'er meer, tot den offerdienst, noodig was.

30. Ende uyt de ſonen der Prieſteren waren de bereyders van het reuckwerck der ſpeceryen.

31. Ende Mattithja uyt de Leviten, dewelcke was de eerſtgeboren Sallums des Korahiters, vs. 19. gemeld, was in het ampt over het werck [*dat*] in pannen [*gekoockt wort*] tot de dank-offeren.

32. Ende uyt de kinderen der Kahathiten uyt hare broederen, waren [*eenige*] over de brooden der toerichtinge of toonbrooden, om [*die*] alle Sabbathen te bereyden.

33. [*Uyt*] deſe zijn oock de Sangers, Hoofden der vaderen onder de Leviten in de kameren, dienſtvry: want dagh ende nacht was het op hen, in dat werck te zijn, daerom waren zy verſchoond van andere diensten.

34. Dit zijn de Hoofden der vaderen onder de Leviten, Hoofden in hare geſlachten: Deſe woonden te Jeruſalem.

Hierop volgt weder een lijst van Benjamins geſlacht, uit het welk Saul oorſprongelyk was vs. 35-44.

Deze geſlachtlijst is betrekkelyk tot die Benjaminiten, die te Gibeon gewoond hebben, in onderſcheiding van andere, die Jeruſalem bewoonden. — Het is dat zelvde geſlacht, het welk Kap. 8: 29-40. voorkomt.

35. Maer te Gibeon hadden gewoont Jeïel, de vader, dat is de bevolker Gibeons: ſijnes ſuſters name nu was Maacha.)

MAACHA was, volgens Kap. 8: 29, de vrouw van Jeïel; misſchien was zy tevens zijne zuster, in dien zin, als SARAH de zuster was van ABRAHAM Gen. 20: 12.

36. Ende Abdon was sijn eerstgeboren sone, daer na Zur, ende Kis, ende Baal, ende Ner, ende Nadab. Vergelijk Kap. 8: 30.

37. Ende Gedor, ende Ahio, ende Zacharia; Kap. 8: 31. Zecher genaemd; ende Mikloth.

38. Mikloth nu gewan Simeam: Dese, offchoon zy oorspronggelyk waren van Gibeon, woonden oock te Jerusalem, tegen over hare broederen, met hare broederen.

39. Ende Ner gewan Kis, ende Kis gewan Saul: ende Saul gewan Jonathan, ende Malchi-sua, ende Abinadab, ende Esbaal.

40. Ende Jonathans sone was Meribbaal, ende Meribbaal gewan Micha.

41. De kinderen Micha nu waren, Pithon, ende Melech, ende Thaërea, en Achaz, Kap. 8: 35.

42. Ende Achaz gewan Jaëra, ende Jaëra, of Jehoadda Kap. 8: 36, gewan Alemeth, ende Azmaveth, ende Zimri: ende Zimri gewan Moza:

43. Ende Moza gewan Bina: wiens sone was Rephaja, of Rapha Kap. 8: 37, wiens sone was Elasa, wiens sone was Azel.

44. Azel nu hadde ses sonen; ende dit zijn hare namen, Azrikam, Bochru, ende Ismaël, ende Searja, ende Obadja, ende Hanan: Dese zijn Azels sonen.

Wy vonden reeds deze zelvde geslachtlijst van SAULS voorouderen en nazaten, Kap. 8: 29. — Dezelve schijnt hier herhaeld te worden, om eenen voegzamen overgang te maken, tot de geschiedenis; welke Kap. 10. begonnen wordt met den dood van SAUL, om dus te komen tot de regeering van DAVID; welke te verhalen der Schrijvers voorname doelwit was.

HET X. KAPITTEL.

De gewijde Schrijver begint zijn geschiedverhael, met den ondergang van Sauls huis.

1. ENde de Philistijnen, de geduurige vyanden van Israël, hadden, ten tijde van hunnen Koning Achis, eenen nieuwen oorlog begonnen 1 Sam. 28: 1. Nadat Saul, in zijne wanhopige verlegenheid, zijne toevlucht genomen had, tot de waerzegster te Endor 1 Sam. 28, kwam het tot een hoofdtreffen tusschen de beide legers. De Philistijnen begonnen den aenval, en streden tegen Israël, met dat gevolg, dat zy de zegeprael behaelden: ende de mannen Israëls verlieten het slagveld, in de vlakte van Jizreël, ende vloden voor het aengesichte der Philistijnen, ende sy die vluchtten, immers vele van hen, vielen verslagen op 't gebergte Gilboa.
2. Ende de Philistijnen hielden dicht achter aen Saul, ende achter sijne sonen, die de voornaemste hoofden waren van het leger der Israëliten, om hen, ware het mogelyk, te doen sneuvelen of gevangen te nemen: ende de Philistijnen sloegen Jonathan, ende Abinadab, ende Malchisua, de sonen Sauls.
3. Ende de strijt wert swaer tegen Saul, de Philistijnen drongen zoo sterk op den Koning aen, dat 'er geene hoop van ontkoming overbleev, ende de schutters met de bogen troffen hem aen, en raekten hem, met hunne pijlen, zoodat zy hem verscheidene wonden toebrachten: ende hy vreesde [*seer*] voor de schutters.
4. Doe seyde Saul, ziende, dat 'er geen ontkomen meer aen ware, tot sijnen wapendrager, Treckt uw sweert uyt ende doorsteeckt my daer mede, dat

misschien dese onbesnedene niet en komen, om my levendig te grijpen, ende met my den spot drijven, door my eenen schandelyken dood aen te doen; maer sijn wapendrager en wilde niet, want hy vreesde seer, omdat hy geen Koningsmoorder wezen wilde: Doe nam Saul zelvs het sweert, ende viel daer in.

5 Doe sijn wapendrager sagh, dat Saul doot was: so viel hy oock in 't sweert, ende sterf.

6. Also sterf Saul ende sijne drie sonen: Oock sijn gantsch huys of geslacht, zoo velen 'er van, met hem, in dezen veldslag, tegenwoordig waren, is te gelijcke gestorven.

Isboseth, de zoon van Saul, die Kap. 9: 39. *Esbaal* genaemd wordt, als mede Armoni en Mephiboseth, zoonen van Saul by Rizpa 1 Sam. 21: 8, zijn by dezen veldslag niet geweest.

Saul stierv niet aenstonds, zoodra hy voorwaerds over in zijn zwaerd gevallen was; zijn malienkolder hield hem op, zijn dik geborduurde rok maekte dat het zwaerd niet diep genoeg in zijn lichaem konde doordringen; dan, in zijne woedende wanhoop, verzocht hy eenen Amalekiter, die 'er bystond, om hem uit zijn lijden te helpen, en dees stootte hem van achteren, met geweld, in zijn zwaerd.

Men vergelijke onze aenteekening by 2 Sam. 1: 9, 10.

7. Als alle de mannen Israëls, die in het dal Jizreëls woonachtig waren, sagen dat sy gevloden waren, ende dat Saul ende sijne sonen doot waren: so verlieten sy hare steden, ende sy vloden, uit vrees, dat zy, door de zegepralende Philistijnen, zouden gevangen genomen worden; Doe quamen de Philistijnen ende woonden daer in.

8. 't Geschiedde nu des anderen daegs, als de Philistijnen op het slagveld quamen om de verslagene te plunderen: so vonden sy Saul, ende sijne sonen, liggende op 't gebergte Gilboa.

9. Ende sy plunderden hem, ende sy namen sijn hooft, ende sijne wapenen, ook namen zy de

hoof-

hoofden en de wapenen van zijne zoonen, ende sy sondense, als zoo vele zegeteekenen, in der Philistijnen lant rontom, om [*dit*] te boodschappen haren afgoden, ende den volcke, dat de Israëliten geslagen; en dat Saul en zijne zoonen gesneuveld waren.

10. (*a*) Ende sy leyden sijne wapenen in het huys hares godts *Astarooth* 1 Sam. 31: 10, ende sijn hooft hechteden sy in het huys Dagons.

De lichamen van Saul en zijne zoonen hingen zy, om dezelve de uiterste versmaedheid aen te doen, aen den muur te Bethsean, eene Stad in het ervdeel van Manasse, welke thans in het bezit der Philistijnen was 1 Sam. 31: 10.

11. Als geheel Jabes in Gilead, welker inwooners; door Saul, in het begin van zijne Regeering, zoo aenmerkelyk verlost waren 1 Sam. 21, hoorde, alles dat de Philistijnen Saul gedaen hadden:

12. So maeckten haer aenstonds alle strijtbare mannen op, zy trokken den ganschen nacht door 1 Sam. 31: 12, ende sy namen het lichaem Sauls, ende de lichamen sijner sonen, ende sy brachtense te Jabes; Ende sy begroeven de asch van hare beenderen, nadat zy dezelve verbrand hadden 1 Sam. 31: 12, onder eenen eyckenboom te Jabes, ende sy vasteden seven dagen, tot een openbaer teeken van algemeene droevheid.

13. Also sterf Saul, in sijne overtredinge, van welke hy zich niet bekeerd had, en tot eene zichtbare straf van zijne hardnekkige onboetvaerdigheid; hy stierv in die overtredinge, daer mede hy overtreden hadde tegen den HEERE, tegen het woort des HEEREN, 't welck hy niet gehouden en hadde, om namelyk by Gilgal te wachten, tot de aenkomst van Samuel, en om Amalek geheel te verbannen 1 Sam. 13: 13, 14. 1 Sam. 15: 18, ende oock vooral, (*b*) om dat hy de waersegster gevraegt hadde, haer soeckende,

(*a*) 1 Sam. 31: 10. (*b*) 1 Sam. 28: 8.

14. Ende den HEERE niet gesocht en hadde: daerom doodde hy hem, door middel der wapenen van de Philistijnen, ende keerde het Koninckrijcke tot David den sone Isai, aen wien het reeds lang beloovd was.

Het oogmerk, tot het welk hier de ondergang van Saul en zijn huis verhaeld wordt; was om eenen voegzamen overgang te maken, tot de geschiedenis van David, welke, in het vervolg, uitvoeriger wordt aengeteekend.

HET XI. KAPITTEL.

Hier maekt de gewijde Schrijver eenen aenvang van Davids geschiedenis, van zijne komst op den Throon van Israël vs. 1-3. van zijne eerste bedrijven, in het bemachtigen en herbouwen van Jerusalem vs. 4-9. hier by is een lijst gevoegd van de vermaerde helden, die onder David gediend hebben vs. 10-47.

1. (a) DOe Saul, met zijne drie zoonen, in den gemelden veldslag tegen de Philistijnen, gesheuveld was, werd Isboseth, door Abner, den gewezen Veldheer van Saul, op den throon van Israël geplaetst; dit gav aenleiding tot eenen binnenlandschen oorlog, tusschen David, die, op Gods bevel, door Samuel, tot Koning in Sauls plaets, gezalvd was, en tusschen Isboseth. Dan ten laetsten koos Abner zelvs de party van David, en Isboseth werd moorddadig omgebracht 2 Sam. 2-4. Doe Isboseth gedood was vergaderde sich gantsch Israël, vertegenwoordigd door de hoofden der onderscheidene stammen 2 Sam. 5: 1, rot David nae Hebron, seggende; Siet, wy zijn uw gebeente ende uw vleesch, wy zijn,

(a) 2 Sam. 5: 1.

zijn, met u, uit het zelvde geslacht oorsprongelyk, en derhalven mogen wy u, volgens de Godlyke Wet, Deut. 17: 15. tot onzen Koning nemen.

2. Selfs oock te vooren, doe Saul [*nogh*] Koningh was, (*b*) hebt gy, als een heldhaftig Veldheer, Israël ten strijde uytgeleydt, ende zegepralende wederom ingeleydt: Oock heeft de HEERE uwe Godt tot u geseyt, dit is ons, reeds overlang, bekend geweest, Gy sult mijn volck Israël weyden, gelijk een herder zijne schapen doet, ende gy sult Voorganger en Koning zijn van mijn volck Israël.

3. Oock quamen alle Oudtste in Israël tot David, den nieuwen Koningh nae Hebron, ende David maeckte een verbont met haer te Hebron, voor het aengesichte des HEEREN: David beloovde plechtig, in de tegenwoordigheid van den Hoogepriester, die met den Ephod bekleed was, en derhalven als in de onmiddelyke tegenwoordigheid van den HEER zelven, dat hy Israël, volgens de Godlyke wetten, bestieren en beschermen zoude; en zy verbonden zich, van hunnen kant, om hem gehoorzaemheid en trouw te bewijzen, Ende sy salfden David ten Koningh over Israël, door de hand van den gemelden Hoogepriester, (*c*) nae het woort des HEEREN door den dienst Samuels bekend gemaekt.

Vergelijk 2 Sam. 5: 1-3.

4. Na den dood van Saul, had David 7 jaren, als Koning, te Hebron geregeerd, alleen over de stam van Juda, terwijl Isboseth zich de heerschappy aenmatigde, over de andere stammen 2 Sam. 2: 11, maer toen hy, na den dood van Isboseth, tot Koning van gansch Israël was ingehuldigd, verplaetste hy zijnen Koninglyken zetel, naer Jerusalem; Ende David toogh henen, ende gantsch Israël, nae Jerusalem, welcke is Jebus, om die Stad te bemachtigen: (*d*) want daer waren nog de Jebusiten de inwoonders des lants, vermids Benjamin, aen welken deze Stad was toegewezen, de oude heidensche inwoo-

(*b*) 1 Sam. 19: 8. (*c*) 1 Sam. cap. 16. (*d*) 2 Sam. 5: 6.

neren niet verdreven had Jof. 15: 63. Richt. 1: 21. 19: 10, 11.

5. Ende de inwoonders van Jebus feyden al fpottende tot David, Gy en fult hier niet inkomen: om dit te weeren, zullen blinden en kreupelen genoegzaem zijn. Vergel. 2 Sam. 5: 6. David dan nogh wan de burgt Zions, hy nam die fterke vesting in, welke de Jebufiten, op den berg Sion, gebouwd hadden; en daerdoor werden zy genoodzaekt de ganfche Stad over te geven, welcke daerop genaemd is de ftadt Davids, omdat David daer zijnen Koninglyken zetel plaetfte.

6. Want David feyde, of had gezegd, by gelegenheid, dat de Jebufiten de gemelde fpottende woorden fpraken, Al die de Jebufiten ten eerften flaet, en het eerst op het bovenfte gedeelte van Sion klimt; fal tot een Hooft, ende tot een Overfte worden: Doe beklomfe Joab de fone Zeruja ten eerften, daerom wert hy tot een Hooft van Israëls leger.

7. David nu woonde, in het Koninglyk Paleis, het welk hy op de burgt Sion bouwde, daerom hiet menfe de ftadt Davids.

8. Ende hy bouwde de ftadt rontom, van eene zekere plaets, Millo genaemd, af, ende rontom henen binnen de wallen: Ende Joab vernieuwde het overige gedeelte der ftadt, het welk buiten de wallen van die vesting lag.

Vergel. 2 Sam. 5: 9.

9. Ende David gingh gedueriglick voort, ende wert groot in macht en aenzien: want de HEERE der heyrfcharen was met hem om hem te begunftigen.

10. Defe (e) nu waren de Hoofden der helden, die David hadde, die haer dapper by hem gedragen hebben in fijn Koninckrijck by geheel Ifraël, om hem Koningh te maken, (f) nae het woort des HEEREN over Ifraël.

11. Defe volgende beroemde mannen nu zijn van het getal der voornaemfte helden die David hadde: Jafob-

(e) 2 Sam. 23: 8. (f) 1 Sam. 16: 1, 12.

ſobham, de ſone Hachmoni, was het Hooft der dertigen, die ſijn ſpieſſe tegens drie hondert opheffende, verſloeghſe op een mael, in eenen en denzelven veldſlag.

Deze Jaſobham wordt 2 Sam. 23: 8. Adino de Ezniter genaemd. Hier wordt van hem gezegd, dat hy 300, maer 2 Sam. 23: 8, dat hy 800 mannen verſlagen hebbe. — De ſchijnſtrijdigheid laet zich zeer voegzaem vereffenen, op deze wijs; dat dees held 300 vyanden, met eigener hand, gedood hebbe, dat zy daerop gevlucht zijn, en dat 'er vervolgens, onder de vluchtelingen, nog 500 verſlagen zijn. — Voords moet men wel in het oog houden, dat God dezen held, door eenen buitengewoonen byſtand, onderſteunde, en eene algemeene vrees onder de vyanden verwekte.

12. Ende na hem was Eleazar, de ſone Dodo, de Ahohiter: hy was onder die drie eerste en voornaemſte helden. Zijne heldendaed vinden wy 2 Sam. 23: 9, 10.

13. De derde van deze drie voornaemſte helden was Samma 2 Sam. 23: 11. Hy was, zoo wel als Eleazar, met David te Pas Dammim, (*g*) als de Philiſtijnen daer ten ſtrijde vergadert waren, ende het ſtuck des ackers vol gerſte was, ende het volck reeds voor het aengeſichte der Philiſtijnen vloodt.

14. Ende ſy ſtelden ſich in 't midden van dat ſtuck, ende beſchermden 't, ende ſy ſloegen de Philiſtijnen: Ende de HEERE verloſte[*ſe*] door een groote verloſſinge.

15. Ende (*h*) drie uyt de dertigh Hoofden, of de voornaemſten boven dertig, togen af nae den rotzſteen tot David in de ſpeloncke Adullam: ende het leger der Philiſtijnen hadde ſich gelegert in het dal Rephaim. 2 Sam. 23: 13.

16. Ende David was doe in de veſtinge: Ende de beſettinge der Philiſtijnen was doe te Bethlehem. 2 Sam. 23: 14.

(*g*) 2 Sam. 5: 17. ende 23: 11. (*h*) 2 Sam. 23: 13.

17. Ende David kreegh luft, ende feyde: Wie fal my water te drincken geven uyt Bethlehems bornput, die onder de poorte is? een teug waters, uit de gemelde bronput, zou my eene byzondere verfrisfching geven 2 Sam. 23: 15.

18. Doe braken die drie door het leger der Philiftijnen, ende putteden water uyt Bethlehems bornput, die onder de poorte is, ende fy droegen 't ende brachten 't tot David: Doch David en wilde 't niet drincken, opdat het niet fchijnen zoude, dat hy het leven zijner helden waegde, om zijne lusten te voldoen, maer hy goot het uyt voor den HEERE, als een foort van drankofferande, voor de zonderlinge bewaring van deze ftoute helden.

19. Ende hy feyde, Dat late mijn Godt verre van my zijn, van fulcks te doen: Soude ick dit water, het welk deze helden, met gevaer van hun leven, gehaeld hebben, en in zoo ver als het bloet defer mannen mag worden aengemerkt, drincken? met perikel hares levens, ja met zeer groot perikel hares levens hebben fy dat gebracht; ende hy en wilde het niet drincken: Dit deden de drie helden te zamen 2 Sam. 23: 16, 17.

20. Maer elk van hen heeft ook nog voor zijn hoofd zeer merkwaerdige daden verricht; Abifai nu, de broeder Joabs, die was oock het Hooft van drien, ende hy verheffende fijn fpieffe tegen drie hondert, verfloeghfe: Alfo hadde hy eenen name onder die drie, hy was de voornaemfte van de drie 2 Sam. 23: 18.

21. Uyt die drie was hy ge-eert boven de twee, daerom wert hy hen tot een Overfte: Maer hy en quam tot aen die [*eerfte*] drie niet, Jafobham of Adino, Eleazar en Samma, van welke vs. 11-14. gefproken is; by deze drie kon Abifai niet halen.

22. Op Abifai volgde, als de tweede, Benaja, de fone van Jojada, eenes dapperen mans fone, van Kabzeël, in het ervdeel van Juda Jof. 15: 21. Dees was groot van daden: Hy verfloegh twee ftercke leeu-

leeuwen van Moab; Oock gingh hy af, ende versloegh eenen leeuw, die hem onverwacht ontmoette, in het midden des kuyls ter sneeuwtijt, wanneer de leeuwen, door gebrek aen roov, het allerkwaedaertigst zijn 2 Sam. 23: 20.

23. Hy versloegh oock eenen Egyptischen man, eenen man van groote lengte, van vijf ellen, ende die Egyptenaer hadde een spiesse in de hant, als een weversboom; maer hy gingh tot hem af met eenen staf: ende hy ruckte de spiesse uyt de hant des Egyptenaers, ende hy doodde hem met sijne [*eygene*] spiesse. 2 Sam. 23: 21.

24. Dese dingen dede Benaja, de sone Jojada: dies hadde hy eenen name onder die drie laetstgemelde helden van den tweeden rang.

25. Siet hy was de heerlickste van die dertigh over welke hy het bevel voerde, nochtans en quam hy tot aen de drie eerste helden niet vs. 11-14: Ende David stelde hem tot bevelhebber over sijne Trauwanten of lijvwachten 2 Sam. 23: 23.

26. (*i*) De helden nu der heyren, de heldhaftige legerhoofden, die onder de gemelde groote mannen stonden, waren Asahel, de andere broeder Joabs; die nog behoord zal hebben tot het tweede drietal. Voords Elhanan, de sone van Dodo, van Bethlehem, die was de voornaemste der 30 helden van den derden rang. De overige 29 waren:

27. Sammoth of Samma 2 Sam. 23: 25. de Haroditer, Elika de Haroditer 2 Sam. 23: 25, Helez de Peloniter of Paltiter 2 Sam. 23: 26.

28. Ira, de sone Akkes of Ikkes 2 Sam. 23: 26. de Thekoïter; Abiëzer de Anethothiter 2 Sam. 23: 27.

29. Sibbechai of Mebunai 2 Sam. 23: 27. de Husathiter, Ilai of Zalmon 2 Sam. 23: 28. de Ahohiter.

30. Maharai de Netophathiter; Heled of Heleb 2 Sam. 23: 29. de sone Baëna, de Netophathiter.

(*i*) 2 Sam. 23: 24.

31. Ithai, de ſone Ribai, van Gibea der kinderen Benjamins: Benaja de Pirhathoniter.

32. Hurai of Hiddai 2 Sam. 23: 30. van de beken Gaas, Abiël of Abi-Albon 2 Sam. 23: 31. de Arbathiter.

33. Azmaveth de Baharumiter, Eljahba de Saalboniter.

34. [*Van*] de kinderen Haſems of Jaſens 2 Sam. 23: 32. des Gizoniters, was Jonathan, de ſone van Sage, en Samma de Harariter. 2 Sam. 23: 33.

35. Ahiam, de ſone Sachar of Sarar 2 Sam. 23: 33. de Harariter; Eliphal, de ſone Ur. Deze is 2 Sam. 23. niet gemeld.

36. Hepher of Eliphelet 2 Sam. 23: 34. de Mecherathiter, Ahia de Peloniter; waer voor 2 Sam. 23: 34. Eliam ſtaet, de Vader van Bathſeba.

37. Hezro of Hezrai 2 Sam. 23: 35. de Carmeliter; Naarai, de ſone Ezbai, of Paërai de Arbiter.

38. Joël, de broeder, dat is de bloedverwant Nathans; 2 Sam. 23: 36. heet hy Jigeal. Mibhar, (*) de ſone van Geri: op die plaets ſtaet Bani de Gaditer.

39. Zelek de Ammoniter: Nahrai de Berothiter, wapendrager Joabs, des ſoons Zeruja.

40. Ira de Ithriter, Gareb de Ithriter.

41. Uria de Hethiter; Zabad, de ſone Ahlai.

42. Adina, de ſone Siza, de Rubeniter, was het Hooft der Rubeniten; nochtans warender dertigh boven hem: deze behoorden wel niet tot de gemelde 30 helden, maer evenwel waren zy zeer beroemd door hunne daden. Tot deze behoorden ook.

43. Hanan, de ſone Maacha; ende Joſaphat de Mithniter.

44. Uzzia de Aſterathiter: Sama ende Jeïel, de ſonen Hothams des Aroëriters.

45. Jediaël, de ſone Simri; ende Joha ſijn broeder, de Tiziter.

46. Eliël Hammahavim, ende Jeribai, ende Joſavja, de ſonen Elnaams: ende Ithma de Moabiter.

(*) *Hebr.* de ſone van Hagri.

47. Eliël ende Obed, ende Jaasiël van Mezobaja.

Wanneer men dit register van Davids helden vergelijkt, met de lijst, welke wy 2 Sam. 23, zal men, eenig verschil vinden, voornamelyk in tweederlei opzichten. — A. Is 'er een blijkbaer onderscheid in sommige namen; maer wie zal zich verwonderen, dat 'er, geduurende eenen zoo langen tijd, eenige verandering in de eigen namen gekomen zy? B. Dat 'er hier sommigen, by dit Register, zijn bygevoegd, die 2 Sam. 23. niet voorkomen; te weten deze behoorden wel niet tot die 30 vermaerde helden van David, maer evenwel zy waren mannen van groote dapperheid.

HET XII. KAPITTEL.

Naemlijst der helden, die zich reeds by David gevoegd hadden, toen hy nog door Saul vervolgd werd vs. 1-22. en een register der gewapende mannen, uit alle de stammen van Israël, die aen David te Hebron hulde deden vs. 23-40.

1. TOen David, door Saul dermate vervolgd wierd, dat hy zich, in zijn Vaderland niet langer veilig rekende, nam hy den wijk naer het land der Philistijnen. Achis, de Koning van Gath, ontvong David zeer vriendelyk, en gav hem de Stad Ziklag, niet alleen om 'er in te woonen, maer ook om dezelve in eigendom te bezitten. Aldaer werd hy vergezeld, door 600 dappere en wel gewapende oorlogshelden 1 Sam. 27: 1-6. Dese volgende heldhaftige personen nu zijn 't die tot David quamen nae Ziklag, doe hy nogh besloten was voor het aengesichte Sauls des soons Kis, toen hy door Saul zoo geweldig vervolgd werd, dat hy, als een balling, buiten zijn Vaderland verkeerde, om hem te beveiligen en zijne belangen te bevorderen: sy waren oock onder de helden

die tot dien krijghstocht holpen, welken David, toen ter tijd, ondernomen heeft tegen de Gesuriten, Girziten en Amalekiten 1 Sam. 27: 8, 9.
2. Deze helden waren niet alleen goede boogschieters, maer ook nauwkeurige slingeraers, Gewapent met bogen, rechts ende slincks met steenen werpende, ende met pijlen schietende uyt den boge: sy waren zelvs, immers sommige van de broederen Sauls, voor zoo ver zy uyt Benjamin oorsprongelyk waren.
3. Het Hooft was Ahiëzer, ende Joas, sonen van Semaa den Gibeathiter, daer na Jeziël, ende Pelet, sonen Azmaveths, ende Beracha, ende Jehu de Anethothiter.
4. Ende Ismaja de Gibeoniter was een helt onder de dertigh opgetelde, ende over dertigh andere [*gestelt*]: ende Jeremia, ende Jahaziël, ende Johanan, ende Jozabad de Gederathiter.
5. Eluzai, ende Jerimoth, ende Bealja, ende Semarja, ende Sephatja de Haruphiter.
6. Elkana, ende Issia, ende Azareël, ende Joëzer, ende Jasobham, de Korhiters.
7. Ende Johela, ende Zebadja, de sonen Jerohams, van Gedor.
8. Oock scheydden hen van de Gaditen af en kwamen tot David in die gemelde vestinge van Ziklag nae de woestijne, kloecke helden, krijgslieden ter oorloge opgevoed, toegerust met rondasse ende schilt, ende hare aengesichten waren zoo verschrikkelyk voor den vyanden, als of het aengesichten der leeuwen waren: ende sy waren als de rheen op de bergen in snelligheyt.
9. Ezer was het Hooft: Obadja de tweede, Eliab de derde.
10. Mismanna de vierde, Jeremia de vijfde.
11. Attai de seste, Eliël de sevende.
12. Johanan de achtste, Elzabad de negende.
13. Jeremia de tiende, Machbannai de elfde.
14. Dese waren van de kinderen Gads; zy waren
te

te vooren, in den dienst van Saul, Hoofden des heyrs geweest: één van de kleynste of mindere Officiers was in het leger van Saul, hoofd geweest over hondert, ende de grootste of hoogste was, in Sauls leger, hoofd over duysent geweest.

15. Dese selve zijn 't die, onder de Regeering van Saul, over de Jordane gingen in de eerste maent, doe deselve, naer gewoonte van dat jaergetijde, vol was aen alle hare oevers, zoodat de overtocht allermoeilykst was: ende sy verdreven alle de vreemde [*inwoonders der*] leegten, die zich aldaer hadden nedergeslagen, terwijl Saul, naer den anderen kant, getrokken was, om de Philistijnen te beteugelen; maer deze helden verdreven die vreemde roovers, aen weerskanten van de Jordaen, tegen 't oosten, ende tegen 't westen.

16. Daer quamen oock van de kinderen Benjamins ende Juda, op de vestinge, tot David.

17. Ende David, niet wetende wat hun voornemen ware, gingh uyt hen te gemoete, ende antwoordde, ende seyde hen, Indien gylieden ter vrede tot my gekomen zijt, om my te helpen, so sal mijn herte te gelijcke over ulieden zijn, zoo zal ik u, als mijne ware vrienden, harteiyk lievhebben: maer indien het uw heimelyk voornemen is om my mijnen vyanden bedrieglick over te leveren, daer doch geen wrevel of wraekzucht tegen Saul in mijne handen en is, de Godt onser vaderen sie het, ende straffe het bedrog.

Wat de aenleiding geweest zy tot deze zorgvuldigheid van David, wordt ons niet aengeteekend. Misschien had hy kort te voren ontdekt, dat 'er eenigen, onder den schijn van vriendschap, tot hem gekomen waren, die indedaed zijn verderv zochten. Het kan ook wel zijn, dat deze mannen van Juda en Benjamin zoo aenzienlyk waren, dat David een kwaed vermoeden opvatte.

18. Ende de Geest van onverschrokken kloekmoedigheid toogh Amasai aen, den Oversten der gemelde Hooftlieden, die, uit Juda en Benjamin, te Ziklag ge-

komen waren, [*ende hy seyde*,] Wy zijn uwe, o David, ende met u zijn wy, gy sone Isai; Wy voegen ons by u, om u, met al ons vermogen, te helpen. vrede, vrede zy u, ende vrede uwen hulperen, want uwe Godt helpt u: Doe namse David aen, ende steldese tot Hoofden der benden, tot hoogere en lagere bevelhebbers over de manschappen, welke zich by hem gevoegd hadden.

19. Daer vielen oock van Manasse tot David, (*a*) doe hy met de Philistijnen quam, en de houding aennam, als of hy voornemens ware, om, in den laetsten Veldslag, in de vlakte van Jisreël, tegen Saul te strijden, alhoewel syse niet en hielpen, zoo min als David: want de Vorsten der Philistijnen verlieten hem met rade, en brachten by Achis te weeg, dat David met zijne mannen, uit het leger der Philistijnen, ontslagen wierd; seggende, Met [*perikel van*] onse hoofden soude hy tot Saul sijnen heere vallen, en zich, door ons te vermoorden, by Saul zoeken te veraengenamen.

Vergel. 1 Sam. 29.

20. Doe hy nae Ziklag, uit het Philistijnsche leger, terug toogh vielen tot hem uyt Manasse, Adnah, ende Jozabad, ende Jediaël, ende Michaël, ende Jozabad, ende Elihu, ende Zillethai: Hoofden der duysenden die in Manasse waren.

21. Ende dese hielpen David mede tegen die benden der Amalekiten, die de Stad Ziklag, geduurende zijne afwezigheid, geheel hadden uitgeplunderd; want alle dese Manasfiten waren kloecke helden: ende sy waren Overste in 't heyr van Saul geweest. De macht van David werd hoe langer hoe grooter.

22. Want daer quamender te [*dier*] tijt, toen hy naer Hebron optrok, na den dood van Saul, om het Koningrijk te aenvaerden, dagh by dagh tot David, om hem te helpen, tot een groot leger toe, als een leger Godes. 2 Sam. 2: 1-4.

23. Ende

(*a*) 1 Sam. 29: 1, &c.

23. Ende dit register, het welk nu volgen zal, zijn de getalen der Hoofden der gener, die toegeruſt waren ten heyre, die tot David te Hebron quamen, om het Koninckrijcke Sauls tot hem te wenden, nae den mont en het bevel des HEEREN, door den dienst van Samuel 1 Sam. 16: 1-3, terwijl Abner het huis van Saul aenkleevde, en zijnen zoon Isboſeth, op den Throon van Israël, plaetſte.

24. Gansch Juda maekte David aenſtonds Koning te Hebron 2 Sam. 2: 4. Tot deze ſtam behoorden vele kloeke oorlogshelden. Der kinderen Juda, die rondaſſen ende ſpieſſen droegen, waren ſes duyſent, ende acht hondert, toegeruſte ten heyre.

25. En ſchoon David, in het eerst, alleen Koning was over Juda, kwamen 'er evenwel ook, uit andere ſtammen, die hem hulde deden, vooral uit de Simeoniten, die by en onder Juda woonden. Van de kinderen Simeons onderwierpen zich aen David vele kloecke helden ten heyre, ſeven duyſent ende hondert.

26. Van de kinderen Levi, die onder de andere ſtammen verſpreid waren, kwamen 'er tot David, vier duyſent ende ſes hondert om hem hulde te doen.

27. Ende Jehojada was Overſte van eene gewapende bende der Aaroniten: ende met hem warender drie duyſent ende ſeven hondert Leviten, behalven die, welke vs. 26. gemeld zijn.

28. Ende Zadok, die naderhand, onder Salomo, de Hoogepriesterlyke waerdigheid bekleedde, was toen nog een jongelingh, maer met dat alles ook een kloeck helt: ende uyt ſijnes vaders huys en maegſchap waren twee en twintigh Overſte over even zoo vele benden.

29. Ende van de kinderen Benjamins, de broederen Sauls voegden 'er zich maer drie duyſent by David: want tot nogh toe warender vele van haer die het met den huyſe Sauls hielden. 2 Sam. 2: 8, 9.

30. Ende van de kinderen Ephraims voegden zich

by David, twintigh duysent, ende acht hondert, kloecke helden, mannen van name in het huys harer vaderen.

31. Ende van de halve stamme Manasse achttien duysent die met namen uytgedruckt zijn in de Staetsregisters der Koningen van Juda. Deze alle werden bewogen, dat sy quamen om David Koningh te maken.

32. Ende van de kinderen Issaschar, die zeer bedreven waren, in de Staetkunde, die ervaren waren in 't verstant der omstandigheden van de tijden en zaken, om te weten wat Israël doen moeste, ten meesten nutte van het volk: hare Hoofden waren twee hondert, ende alle hare broeders, die onder hen stonden [*pasten*] op haer woort, om hunne bevelen te gehoorzamen.

33. Uyt Zebulon kwamen 'er ook velen tot David, uytgaende in 't heyr, toegerustet ten strijde met alle krijgswapenen, vijftigh duysent: ende zy waren bekwaem om een slagh-ordeninge te houden, zoodat zy pal stonden, met een onwanckelbaer herte en van geen wijken wisten.

34. Ende uyt Naphtali duysent Overste: ende by haer met rondasse ende spiesse, seven en dertigh duysent.

35. Ende uyt de Daniten ten strijde toegerustet, acht en twintigh duysent ende ses hondert.

36. Ende uyt Aser, uytgaende in het heyr, om krijgs-orden te houden, waren veertigh duysent.

37. Ende van gene zijde der Jordane, van de Rubeniten ende Gaditen, ende de halve stamme Manasse met allerley krijgsgereetschap ter oorloge, hondert ende twintigh duysent.

38. Alle dese krijgslieden, die haer in slaghorden konden houden, die in den oorlog geoeffend waren,

ren, en in den ſtrijd pal ſtonden, quamen, na den dood van Isboſeth 2 Sam. 5, met een volkomen herte te Hebron, om David Koningh te maken over gantſch Iſraël, naerdien hy tot dus ver alleen Juda geregeerd had: Ende oock was al het overige van Iſraël één herte, om David eenſtemmig ten Koningh te maken.

39. Ende ſy waren daer te Hebron by David drie dagen langh etende ende drinckende: want hare broeders, die te Hebron woonden, en zich reeds te vooren by David gevoegd hadden, hadden voor hen [*wat*] toebereydt, en de noodige ſchikkingen gemaekt, om een zoo groot getal van menſchen te onthalen.

40. Ende oock de naeſte aen hen, die het digtst by Hebron woonden, tot aen Iſſaſchar, ende Zebulon, ende Naphtali, brachten broot op eſelen, ende op kemelen, ende op muylen, ende op runderen, meelſpijſe, ſtucken vijgen, ende ſtucken roſijnen, ende wijn, ende olie, ende runderen, ende kleyn vee in menigte: want daer was groote en algemeene blijtſchap in Iſraël over de verheffing van David op den Throon.

HET XIII. KAPITTEL.

Toen David, tot Koning van gansch Israël, was ingehuldigd, maekte hy schikkingen, om de Verbonds-Ark, van Kiriath Jearim, naer Sion, over te brengen.

1. NA dat David dus tot Koning over gansch Israël ingehuldigd was; en nadat hy Jerusalem ingenomen, en zijnen Rijkszetel aldaer verkozen had, volgens Kap. 11: 1-9, gelijk ook toen hy de Philistijnen, die hem ten eersten daerop aenvielen, tweemael verslagen, en dus ook die vyanden beteugeld had, volgens 2 Sam. 5: 17-25, waervan hier Kap. 14: 8-17. het verhael nog volgen zal; nadat alles nu in rust zijnde, was zijne eerste zorg, om de Verbonds-Ark naer zijne nieuwe Hovstad over te brengen. Ende David hieldt, ten dien einde, te Jerusalem, raet met de Overste der duysenden ende der honderden, [*ende*] met alle Vorsten.

2. Ende David seyde tot deze hoofden van de gantsche gemeynte Israëls, Indien het ulieden goet dunckt, ende blijkt naer het welbehagen van den HEERE onsen Godt te zijn, Laet ons ons uytbreyden, laet ons senden aen onse overige broeders, in alle landen Israëls, ende de Priesters ende Leviten [*die*] met hen zijn in de steden, met hare voorsteden, op dat sy tot ons vergadert worden, by wijs van eenen algemeenen landdag.

3. Ende laet ons de Arke onses Godts tot ons wederhalen van Kiriath Jearim: want wy en hebbense in de dagen Sauls niet gesocht.

4. Doe seyde de gantsche gemeynte, dat men alsoo

alſoo doen ſoude: want die ſake was recht in de oogen des gantſchen volcks.

5. (a) David dan, nadat hy Jeruſalem ingenomen, en twee Veldſlagen aen den Philiſtijnen geleverd had, vergaderde eenige uitgelezene mannen, ten getale van 30000, 2 Sam. 6: 1. uit gantſch Iſraël van 't Egyptiſche Sichor af, tot daer men komt te Hamath, om de Arke Godes te brengen van Kiriath Jearim.

6. Doe toogh David op met het gemelde getal uitgelezene mannen, uit het gantſche Iſraël nae Baala, dat is, nae Kiriath Jearim, 't welck in Juda is, dat hy van daer ophaelde de Arke Godes des HEEREN die tuſſchen de Cherubim woont, daer de Name wort aengeroepen.

7. Ende ſy voerden de Arke Godes op eenen nieuwen wagen uyt het huys Abinadabs: Uza nu ende Ahio leydden den wagen 2 Sam. 6: 3.

8. Ende David ende gantſch Iſraël ſpeelden voor het aengeſichte Godes met aller macht, ſo met liederen met menſchen ſtemmen, als met harpen, ende met luyten, ende met trommelen, ende met cymbalen, ende met trompetten 2 Sam. 6: 5.

9. Doe ſy aen den dorſchvloer van Chidon 2 Sam. 6: 6 Nachon genoemd, gekomen waren, ſo ſtreckte Uza ſijne hant uyt, om de Arke te houden, want de runderen ſtruyckelden.

10. Doe ontſtack de toorn des HEEREN over Uza, ende hy ſloegh hem, om dat hy ſijne hant hadde uytgeſtreckt aen de Arke: ende hy ſterf aldaer voor het aengeſichte Godes.

11. Ende David ontſtack, dat de HEERE een ſcheure geſcheurt hadde aen Uza: daerom noemde hy die ſelve plaetſe Perez Uza, en dezelve heet zoo tot op deſen dagh, dat dit geſchreven werd.

Vergel. 2 Sam. 6: 6-8.

12. Ende (*) David vreeſde den HEERE te

(a) 2 Sam. 6: 1. (*) *Hebr.* David vreeſde Godt te dien dage.

dien dage, seggende: Hoe sal ick de Arke Godes tot my brengen?

13. Daerom (*b*) en liet David de Arke niet tot hem brengen in de stadt Davids: maer dedese afwijcken in 't huys Obed-Edoms, des Gethiters, een der Leviten Kap. 15: 18.

14. Alfo bleef de Arke Godes by het huysgesin Obed-Edoms, in sijn huys, drie maenden, ende de HEERE segende het huys Obed-Edoms, ende alles wat hy hadde.

Vergel. 2 Sam. 6: 9-11.

HET XIV. KAPITTEL.

Davids toenemen in luister en grootheid vs. 1-7. Zijn zegeprael over de Philistijnen vs. 8-17.

2. DOe David, op den Throon van Israël, bevestigd was, (*a*) sondt Hiram de Koningh van de zeer vermaerde Koopstad Tyrus, gelegen aen de Middellandsche zee, by de Wester landpael van Aser, Jos. 19: 29. boden tot David, om hem, met het aenvaerden van de Koninglyke heerschappy over gansch Israël, geluk te wenschen, ende, op Davids verzoek, zond hy ook cederenhout, het welk zeer gemeen was op het gebergte Libanon, liggende, voor een groot gedeelte, onder Hirams heerschappy, ende de Koning van Tyrus zond 'er te gelijk metselaers by, ende timmerlieden: dat sy hem een huys of Koninglyk Paleis bouwden: want de Tyriers muntten toen, in de bouwkunde, boven alle andere volken, uit.

2. Ende David merckte, uit alle de omstandigheden; byzonder uit den blijkbaren zegen, met welken alle zijne ondernemingen bekroond werden, dat hem de HEERE tot Koningh bevestigt hadde over Israël: want sijn

(*b*) 2 Sam. 6: 10. (*a*) 2 Sam. 5: 11.

Zijn Koninckrijcke wert ten hoogsten verheven om sijns volcks Israëls wille.

Men vraegt, met reden, wanneer is dit gezantschap voorgevallen?

Kap. 13. vonden wy een verhael, omtrend de ophaling der Arke, van Kiriath Jearim, naer het huis van Obed Edom, alwaer dezelve drie maenden gebleven is; en Kap. 15. wordt de opvoering der Arke beschreven, van Obed Edoms huis, naer Jerusalem. Hier uit zou men, in den eersten opslag, besluiten, dat de zaken, welke in dit Kap. 14 vermeld worden, in den gemelden tusschentijd van drie maenden, zijn voorgevallen. Doch daer toe is die tijd veel te kort.

In dit Kapittel worden 3 gevallen verhaeld, het gezantschap van Hiram vs. 1, 2. de uitbreiding van Davids huisgezin vs. 3-7, en zijne overwinningen op de Philistijnen vs. 8-17. Dat nu deze drie gebeurtenisfen, in de rechte tijdorde, geplaetst, en na elkander zijn voorgevallen, is, onzes erachtens, allerblijkbaerst uit 2 Sam. 5: 11-25, daer deze drie zelvde zaken, en in dezelvde volgorde, verhaeld worden. — Echter zal men ligt begrijpen, dat de kinderen hier slechts by voorverhael opgeteld worden, by gelegenheid dat van zijne vrouwen gewaegd wordt. Immers Salomo wordt hier ook reeds genoemd, schoon hy eerst verscheiden jaren daerna geboren is.

Maer 'er ontstaet eene groote zwarigheid, uit den schakel van dit Kapittel, met het voorgaende 13 en volgende 15 Kap.; te weten 2 Sam. 5 en 6 is eene gansch andere volgorde: daer wordt het eerste ophalen der Arke geplaetst, na den slag met de Philistijnen; terwijl hier de eerste ophaling der Arke komt, voor de bezending van Hiram, en de tweede na den strijd met de Philistijnen. — Het is ons zoo voorgekomen, dat wy de orde des Schrijvers van 't tweede Boek Samuels te volgen hebben; zoodat de gevallen in dit Kapittel voorkomende, de eerste opbrenging der Arke nog voorgegaen zijn: dit blijkt uit het woordje *daerna*, waermede 2 Sam. 6: 1. begint, en is ook waerschijnlyker uit de gebeurtenissen zelven,

onder anderen blijkt uit vs. 8. van dit Kapittel, dat de Philistinen, zoodra zy Davids verheffing hoorden, op hem zijn aengevallen. — Volgens deze opvatting, heeft de Schrijver van dit eerste boek der Chronijken de juiste tijdorde niet gevolgd: en dit is, by de Geschiedschrijveren, meermalen gebruikelyk, dat zy de omstandigheden van een voorval, schoon op onderscheidene tijden gebeurd, onmiddelyk aen elkander vasthechten; en ook, tusschen een voorval, wel iets anders voegen dat vroeger of later geschied is.

Maer wanneer zijn dan Hirams gezanten tot David gekomen? wy antwoorden: in het begin van Davids Regeering, kort voor de eerste ophaling der Arke, en deszelvs plaetsing in het huis van Obed Edom; terwijl David reeds bezig was, met zich een Koninglyk Paleis te bouwen. gelijk blijkt uit 1 Chron. 11: 8. vergel. 2 Sam. 5: 9. Het bouwen, aen het welk David reeds begonnen was, zal Hiram aenleiding gegeven hebben, om, ter veraengenaming van het gezantschap het welk hy aen David afvaerdigde, by hetzelve bouwstoffen en bouwlieden te voegen. Ook was dit geschenk, voor David, in dezen tijd, ten hoogsten aengenaem, en hy kon 'er tevens uit bemerken, dat hy, van zijne naburen, als Koning van Israël, erkend wierd.

Wijders vraegt men, of deze Hiram dezelvde geweest zy, die, ten tijde van Salomo, over Tyrus regeerde?

Dit zou men, in den eersten opslag, uit Josephus besluiten: want in het eerste boek tegen Appion, verhaelt hy, uit Menander, dat, na den dood van Abibalus, zijn zoon Hiram, in de Regeering, opvolgde, die den Throon van Tyrus 34 jaren bezat. Wijders zou Belearstartus, in den ouderdom van 43 jaren, zijnen Vader Hiram opgevolgd, en 7 jaren geregeerd hebben. Na hem, zou zijn zoon Abdastartus gevolgd zijn enz.

Maer dan doet 'er zich eene aenmerkelyke zwarigheid op. Te weten Josephus, die aen dezen Hiram 34 jaren toeschrijvt, bericht ons, dat Salomons Tempel gebouwd zy, in het 11 of 12 jaer van Hirams Regeering. Terwijl nu de Tempelbouw begon, in het 4de jaer van Salomons Regeering, zoo moest

moest het begin van Salomons heerschappy, in het 7de of 8ste jaer van Hirams Regeering, zijn ingevallen; en David heeft 40 jaren geregeerd, derhalven moest het begin van Hirams Regeering dan eerst invallen, in het 32 of 33ste jaer van Davids Koninglyk bestuur: maer hoe kan hy dan David, wegens het aenvaerden van het Koningrijk over gansch Israël, hebben laten geluk wenschen?

PETAVIUS, *ration. temp.* P. II. p. 128. lost deze zwarigheid op, door aen Hiram, in plaets van 34, liever 56 iaren te geven; dan heeft hy te gelijk met David en met Salomo kunnen handelen. — Maer 56 jaren zijn nog niet genoegzaem. De bezending van Hiram geschiedde in het 8ste jaer van David, daerna heeft David nog omtrend 33 jaren geleevd. In zijn 4de jaer begon Salomo den Tempel te bouwen, hy bouwde 'er 7 jaren aen 1 Kon. 6: 38, wijders bouwde hy nog 13 jaren over zijn huis 1 Kon. 7: 1; dit was reeds 56 jaren na de bezending aen David. Maer nog lang daerna handelde Salomo met Hiram 2 Kron. 8: 18. — Wy blijven daerom liever by de tijdsbepaling van Hirams regeering, zoo als zy, door Josephus, op 34 jaren gesteld wordt; en denken, dat 'er twee Hirams geweest zijn, Vader en Zoon.

3. Ende David nam meer wijven, toen hy, te Jerusalem, als Koning over gansch Israël, regeerde, dan hy te vooren te Hebron gehad had. Hierin schijnt hy ook, uit Staetkundige beginselen, gewerkt te hebben, om zijn huis te vergrooten, verbintenissen te maken met vele aenzienlyke geslachten, en zich daerdoor te versterken; ende David bereikte ook zijn oogmerk: want hy gewan meer sonen ende dochteren.

Eer David Koning werd, had hy reeds twee wijven: want, offschoon Michal, de dochter van Saul, hem ontnomen was, had hy zich verbonden, aen Abigail, de Weduwe van Nabal, en aen Ahinoam, de Jizreëlitische 1 Sam. 25: 42-44. — Toen hy te Hebron Koning was, kreeg hy Michal terug 2 Sam. 3. 14-16. Daerenboven nam hy nog vier andere vrouwen, Maacha, de dochter van Thalmai, den Koning van Gezur, Haggith, Abital, en Egla 1 Chron. 3 2. 3. Maer, nadat hy te Jerusalem het Koningrijk over gansch Is-

raël aenvaerd had, nam hy nog meer wijven, met welke hy zich plechtig in het Huwelyk verbond, ja zelvs *bywijven*, welke, zonder eenige plechtigheden, genomen werden, 2 Sam. 5: 13.

Dit deed David, gelijk wy reeds hebben opgemerkt, uit Staetkundige beginselen. Ondertusschen is deze handelwijs, met de regelen der Zedenkunde, geenszins over een te brengen, en nog veel minder met de lessen van het Christendom. Maer de HEER heeft oudtijds de veelwijvery, even als de vrywillige echtscheidingen, om de hardigheid van Israëls hart, by wijs van oogluiking, toegelaten. Matth. 19: 8. — Men merke hier derhalven op, aen den eenen kant, den rijkdom der Godlyke Verdraegzaemheid, en aen de andere zijde de zwakheid van het vleesch; zoodat men, in het voorbeeld van David, geen voedsel voor de verdorvenheid vinden kunne.

4. Dit (*b*) nu zijn de namen der kinderen, die hy te Jerusalem gewonnen hadde: Sammua, ende Sobab, Nathan, ende Salomo.

5. Ende Ibchar, ende Elisua, ende Elpelet of Eliphelet Kap. 3: 6.

6. Ende Nogah, ende Nepheg, ende Japhia.

7. Ende Elisama, ende Beëljada, ende Eliphelet.

Wy vinden ook dezelvde lijst van Davids kinderen 2 Sam. 5: 14-16. en 1 Chron. 3: 5-8, maer met eenig onderscheid. — De vier eerstgemelde vs. 4. waren by Bathseba gewonnen. — Doch daerin moet de orde der geboorte niet gehouden zijn; want Salomo moet de eerste van Davids wettige zoonen by Bathseba geweest zijn. Ten aenzien van de 9 overige, heeft men op te merken, dat Elpelet en Noga 1 Sam. 5. niet genoemd worden. Kimchi geevt 'er deze reden van, dat die Elpelet en Noga reeds gestorven waren, toen het verhael 2 Sam. 5. geboekt werd, en dat hunne namen, in de Chronijken voorkomen, omdat aldaer alle de kinders van David worden opgenoemd, die te Jerusalem geboren zijn. — Voords leeren wy nog, uit 1 Chron. 3: 9, dat deze de zoonen van David waren, behalven de kinderen der bywijven.

Vs.

(*b*) 1 Chron. 3: 5.

Vs. 8-17. worden Davids Oorlogsbedrijven, tegen de Philiſtijnen, beſchreven.

8. Doe de Philiſtijnen hoorden, dat David ten Koningh geſalft was over het gantſche Iſraël, ſo togen alle de Philiſtijnen op om David te ſoecken en hem onverwachts op het lijv te vallen: Doe David dat hoorde, ſo toogh hy uyt tegen haer, om hen, met geweld van wapenen, te bedwingen.

Deze oorlog werd derhalven, van de zijde der Philiſtijnen, begonnen. — De aenleiding was deze, dat de *Philiſtijnen hoorden, dat David ten Koning gezalvd was over gansch Israël.* In den laetſten veldſlag tegen Koning Saul, hadden zy eene volkomene overwinning, op de Israëliten, behaeld, en vele van hunne ſteden ingenomen. Zoo lang David te Hebron, alleen over Juda, Koning was, hadden zy hem weinig aendacht waerdig geoordeeld; en de burgerlyke oorlogen, tusſchen David en Isboſeth, hadden hun weinig kwaeds van Israël doen duchten. Maer, met de verheffing van David, op den Throon van gansch Israël, was de gedaente der zaken geheel veranderd. Zy wisten, dat David een dapper held was, en zy vernamen, dat hy, van dag tot dag, in macht en aenzien, toenam. Dit deed hen, met reden, beducht zijn, dat David het eerlang ondernemen zoude, om alle de ſteden, welke, zedert den veldſlag by Gilboa, in hunne handen geweest waren, wederom te bemachtigen. Zy beſloten daerom David hoe eer hoe beter op het lijv te vallen, en hem klein te maken, eer hy hun te machtig wierd.

Toen David bericht gekregen had, van het voornemen der Philiſtijnen, *zoo toog hy uit tegen haer*, dat is, hy ſtelde zich in ſtaet van tegenweer — 2 Sam. 5: 17. wordt de zaek omſtandiger verhaeld; dat David zich, in de ſpelonk Adullam, begav, welke tevens eene ſterke vesting was, om zich en zijn leger aldaer in veiligheid te ſtellen, tot dat hy den HEER zoude geraedpleegd hebben, over het gene hem verder te doen ſtond.

9. Doe de Philistijnen quamen, om David te overvallen, so spreydden sy haer uyt in de leegte van Rephaim ten Noorden, en in de nabuurschap van Jerusalem.

Josephus zegt ons, Antiq. l. 7. c. 4, dat de Philistijnen, door de Syriers en Phæniciers, onderstëund wierden, zoodat hun leger driemalen grooter was, dan dat van David.

10. Doe vraegde David Godt, door den Hoogepriester, met den Ephod, seggende, Sal ick optrecken tegen de Philistijnen, ende sult gyse in mijne hant geven? Ende de HEERE seyde tot hem, Treckt op, want ick salse geslagen in uwe hant geven.

11. Doe sy nu, de Philistijnen namelyk, uit het dal van Rephaim, optogen nae Baal-Perazim, om tegen de Israëliten te strijden, so sloeghse David daer, ende David seyde, Godt heeft mijne vyanden door mijne hant gescheurt, als een scheure der wateren: daerom noemden sy den name der selver plaetse Baal-Perazim, dat is *achterlating der goden.*

By 2 Sam. 5: 20. hebben wy reeds aengemerkt: dat men de woorden van David; *God heeft mijne vyanden* enz, ook op deze wijs, vertalen kunne, *God is voor my, op mijne vyanden, uitgeborsten, als de breuk van wateren*, en dan is de zin deze; „ God heeft mijne vyanden wechgevaegd, gelijk een over„ stroomende vloed alles, wat in den weg is, met een onwe„ derstaenbaer geweld, wechvaegt."

12. Ende de reden waerom het slagveld *Baal Perazim*, *of achterlating der goden*, genaemd wierd, was deze: daer ter plaetse lieten sy al vluchtende hare goden: ende David liet deze afgodsbeelden opnemen, en geboodt, dat dezelve, volgens de Godlyke Wet Deut. 7: 5, zouden verbrand worden, ende sy wierden met vyere verbrandt.

13. Doch de Philistijnen voeren nogh voort, Zy waegden het, nog eens, om te zien, of zy David niet zouden kunnen vernederen, ende sy verspreydden

haer,

haer, zy ſloegen zich weder neder; in dat zelvde dal Rephaim.

14. Ende David vraegde Godt nogh eens, door den Hoogepriester met den Ephod, of hy weder op de Philiſtijnen zoude aenvallen, ende Godt gav hem nu een gansch ander antwoord, door den mond van den Hoogepriester; de HEER ſeyde tot hem, Gy en ſult niet optrecken achter hen henen: *achter hen henen*, geevt te kennen, dat David niet onmiddelyk en regelrecht op de Philiſtijnen moest aentrekken; [*maer*], voegde 'er de HEER by, omcingeltſe van boven, dat is, op eenen aenmerkelyken afſtand, ende komt dan van achteren tot haer, om hen onverhoeds op het lijv te vallen, tegen over de moerbeſiëboomen, welke in de vlakte Rephaim ſtaen.

15. Ende 't ſal geſchieden, als gy hoort het geruyſch van eenen gangh in de toppen der moerbeſiëboomen, komt dan uyt ten ſtrijde, val dan aen, met alle uwe legermacht; dan kunt gy, van de overwinning, verzekerd zijn: want Godt ſal voor uw aengeſichte uytgegaen zijn, om het leger der Philiſtijnen te ſlaen.

16. David nu dede gelijck als hem Godt geboden hadde: ende ſy ſloegen het heyr der Philiſtijnen van Gibeon of Geba af, eene Stad in het ervdeel van Benjamin, tot aen Gezer, eene Stad van Ephraim, zoodat de Philiſtijnen geheel verdreven waren, uit het land van Israël.

Wat hebben wy, door het geruisch van eenen gang, in de toppen der moerbezieboomen, te verſtaen vs. 15?

Het geruisch van eenen gang doet ons denken, aen een geluid, veroorzaekt door eenen marsch, die, met zware treden, en deftige ſtappen, wordt voortgezet. — Zulk een geruisch van eenen majeſtueuſen gang zou 'er gehoord worden, *in de toppen*, eigenlyk ſtaet 'er *op de hoofden*, der moerbezienboomen. Anderen vertalen het liever, aen de beginſelen, voor aen de moerbezienboomen, omdat het Hebreeuwſche

woord meermalen zoo genomen wordt; by voorbeeld Jos. 51: 20, *de kinders leggen voor aen op alle straten*, eigenlyk staet 'er, *op het hoofd van alle de straten*. — JOSEPHUS *Antiq. Jud.* l. 7: 4. c. 4. heeft de zaek zoo begrepen, dat David de toppen der boomen zag bewegen, zonder dat 'er eenige wind ware. — Hoe het zy, 'er was by, of aen de toppen der boomen, iets buitengewoons te hooren of te zien, het welk onmiddelyk door het Godlyk Alvermogen, of middelyk, door den dienst der Engelen, veroorzaekt werd.

17. Also gingh Davids name en roem uyt in alle die landen, welke rondom Canaan gelegen waren: ende de HEERE gaf sijne verschrickinge over alle die Heydenen die hem omringden, zoodat alle de nabuuren voor hem ontzach hadden.

HET XV. KAPITTEL.

De plechtige opvoering van de Verbonds-Ark binnen Jerusalem.

1. ENde David maeckte sich vele huysen en gebouwen in sijne stadt, in dat gedeelte van Jerusalem, alwaer hy zijn Koninglyk Paleis geplaetst had, voor zijne vrouwen en kinderen: Ende hy bereydde ook der Arke Godes een plaetse, ende spande een tente voor haer, om in dezelve geplaetst te worden. De Tabernakel, welke Mose had laten maken, liet hy te Gibeon blijven, omdat hy voornemens was, terstond te beginnen, met het bouwen van den Tempel vs. 17. Deze tent was derhalven maer by voorraed geschikt, tot een kort verblijv voor de Verbonds-Ark.

2. Doe men nu de Ark, uit het huis van Obed Edom, in de gemelde tent, zou overbrengen, herinnerde zich de Koning den misslag, welke, by het afhalen der Arke van Kiriath-Jearim, begaen was, en het Godlyk ongenoegen zoo zichtbaer verwekt had Kap. 13. Daerom seyde David,

Nie-

Niemant en magh, volgens de Godlyke Wet Num. 4:
15. 7: 9, de Arke Godes dragen, dan de Leviten:
want die (*a*) heeft de HEERE verkoren om de
Arke Godes te dragen, ende om hem, in het Hei-
ligdom, te dienen tot in der eeuwigheyt, zoo lang
de Wettische huishouding duuren zal.
3. Ooek vergaderde David de hoofden van gantsch
Israël te Jerusalem: om de Arke des HEEREN
zeer statelyk op te halen, uit het huis van Obed Edom,
en over te brengen aen hare plaetse, die hy haer be-
reydt hadde.
4. Ende David versamelde (*b*) de kinderen Aa-
rons, ende de Leviten.
5. Van de kinderen Kehaths, uit Amram of Izhar
Num. 3: 27. was Uriël Overste of het opperhoofd,
ende sijner broederen, die onder hem stonden, waren
hondert ende twintigh.
6. Van de kinderen Merari, was Asaja Overste
of het opperhoofd, ende sijner broederen, die onder
hem stonden, waren twee hondert ende twintigh.
7. Van de kinderen Gersoms, was Joël Overste
of het opperhoofd, ende sijner broederen, die onder
hem stonden, waren hondert ende dertigh.
8. Uyt de kinderen Elizaphans, die een zoon was
van Uzziel, dus Kehats kleinzoon Exod. 6: 21. was de toen-
malige Overste Semaja, ende sijner broederen, die
hem ondergeschikt waren, waren twee hondert.
9. Uyt de kinderen Hebrons, die nevens Uzziel,
een zoon was van Kehath Exod. 6: 17. was Eliël toen ter
tijd de Overste, ende sijne broeders waren tachten-
tigh.
10. Uyt de kinderen Uzziëls, was Amminadab
Overste, ende sijne broederen waren hondert
ende twaelf.
11. Ende David riep de hoofden der Priesters Za-

(*a*) Num. 4: 15. (*b*) 1 Chron. 6: 1, 2.

dok ende Abjathar: ende de gemelde opperhoofden van de Leviten Uriël, Asaja, ende Joël, Semaja, ende Eliël, ende Amminadab.

Abjathar was toen ter tijd Hoogepriester. Zadok was de tweede Priester, die naderhand Abjathar is opgevolgd. Ondertusschen wordt Zadok hier het eerst genoemd, denkelyk omdat David voor hem eene zeer byzondere achting had, vergel. 2 Sam. 15: 27.

12. Ende hy seyde tot hen, Gylieden zijt Hoofden der vaderen onder de Leviten:, heyligt u, gy, ende uwe broeders, die onder u staen, door uwe lichamen en kleederen te reinigen, en die plechtigheden te verrichten, welke de HEER u, in zijne wet, heeft voorgeschreven, op dat gy de Arke des HEEREN des Godts Israëls opbrenget, uit het huis van Obed Edom, ter [*plaetse die*] ick voor haer bereydet hebbe.

13. Want om dat gylieden ten eersten [*dit*] niet [*en dedet*], doe de Ark van Kiriath Jearim werd opgehaeld, heeft de HEERE onse Godt onder ons een scheure gedaen, en zijn ongenoegen, op eene zeer geduchte wijs, betoond, om dat wy hem niet gesocht en hebben nae het recht, en niet gedaen hadden, naer zijn voorschrivt.

14. So heyligden haer dan de Priesters ende Leviten, om de Arke des HEEREN des Godts Israëls op te brengen.

15. Ende de voorheen gemelde kinderen der Leviten droegen de Arke Godes op hare schouderen, met de draegboomen die op hen waren, (*c*) gelijck als Mose geboden hadde nae den woorde des HEEREN.

16. Ende David seyde tot de bovengenoemde Overste of Opperhoofden der Leviten, dat sy hare broeders de Sangers, die in de Muziek en zangkunde ervaren waren, stellen souden met musijck-instrumenten, met

(*c*) Exod. 25: 14. Num. 4: 15. ende 7: 9.

met luyten, ende harpen, ende cymbalen, dat sy haer met gezang souden doen hooren, verheffende de stemme met blijtschap.

17. So stelden dan de opperhoofden der Leviten (*d*) Heman den sone Joëls, ende uyt sijne broederen Asaph den sone Berechja: ende uyt de sonen Merari hare broederen, Ethan den sone Kusaja of *Kisi* Kap. 6: 44. De drie waren de voornaemste; die het opzicht hadden over alle de andere Zangers en Muzikanten.

18. Ende met hen hare broeders van de tweede orden, die aen de gemelde ondergeschikt waren: Zacharia, Ben, ende Jaaziël, ende Semiramoth, ende Jehiël, ende Unni, Eliab, ende Benaja, ende Maaseja, ende Mattithja, ende Eliphele, ende Mikneja, ende Obed-Edom, in wiens huis de Ark geweest was, ende Jeïel de poortiers, die tevens geschikt waren, om de deuren van de Heilige tent te bewaken.

19. De drie voornaemste opperhoofden der Sangers nu, Heman, Asaph, ende Ethan, lieten haer hooren met koperen cymbalen;

20. Ende de sangers van den tweeden rang, Zacharia, ende Aziël, ende Semiramoth, ende Jehiël, ende Unni, ende Eliab, ende Maaseja, ende Benaja lieten zich hooren, met luyten en op een zeker Muziektuig Alamoth genaemd.

21. Ende Mattithja, ende Eliphele, ende Mikneja, ende Obed-Edom, ende Jeïel, ende Azazja, met harpen op de Scheminith, om den toon te verstercken.

22. Ende een zekere Chenanja, mede een van d'Overste der Leviten, uit een ander geslacht oorsprongelyk, was over het opheffen: hy onderwees haer in het opheffen van het gezang, want hy was verstandigh en zeer geoeffend in de zangkunst.

23. Ende Berechja, ende Elkana waren poor-

(*d*) bov. 6: 33, 39, 44.

tiers der Arke; zy waren benoemd, om de deur der tente te bewaren, in welke de Ark ſtond gebracht te worden.

24. Ende Sebanja, ende Joſaphat, ende Nethaneël, ende Amaſai, ende Zacharia, ende Benaja, ende Eliëzer de Prieſters trompetteden met trompetten voor de Arke Godes: ende Obed-Edom ende Jehia waren ook poortiers der Arke.

25. 't Geſchiedde nu dat David ende de Oudtſte van Iſraël, ende de Overſte der duyſenden henen gingen om de Arke des verbonts des HEEREN op te halen, uyt het huys Obed-Edoms, met vreugden.

26. So geſchiedde 't, door dien dat Godt de Leviten hielp, die de Arke des verbonts des HEEREN droegen, dat ſy ſeven varren, ende ſeven rammen offerden.

God hielp de Leviten, die de Ark droegen. Natuurlyker wijs, moest het den Leviten zeer zwaer gevallen zijn, de Verbonds-Ark, zulk een ver einde wegs, van Obed-Edoms huis, naer Jeruſalem, te dragen; maer de HEER verleendde hun eene buitengewoone onderſteuning. — Toen de Priesters, die de Ark droegen, zes treden waren voortgegaen, werden 'er osſen en gemest vee geofferd, om, aen deze plechtigheid, eenen des te grooteren luister by te zetten 2 Sam. 6: 13. Hier lezen wy van *zeven varren en zeven rammen*, welke geofferd zijn. — Men zou het zoo kunnen begrijpen, dat de Priesters, die de Ark droegen, zeven malen onder den weg gerust hebben, en dat 'er, zoo menigmael zy ſtil hielden, een var en een ram geofferd zy.

27. David nu had zijn Koninglyk gewaed afgelegd, en was gekleedt met eenen mantel van fijn linnen, gelijk aen dien, welken de Leviten gewoon waren te dragen. Zoo eenen linnen mantel hadden oock alle de Leviten die de Arke droegen, ende de Sangers, ende Chenanja de Overſte van het opheffen der ſangers: oock hadde David, hoe zeer hy Konihg was van gansch Israël, by die plechtige gelegenheid, eenen lijfrock

rock aen van linnen. In dit gewaed ging David al huppelende voor de Ark, om zijne uitbundige vreugde aen te toonen 2 Sam. 6: 14.

28. Alſo bracht gantſch Iſraël de Arke des verbonts des HEEREN op, met gejuych, ende met geluyt der baſuyne, ende met trompetten: ende met cymbalen, makende geluyt met luyten, ende met harpen.

29. (*e*) 't Geſchiedde nu, doe de Arke des verbonts des HEEREN tot aen de ſtadt Davids gekomen was: dat Michal de dochter Sauls door een venſter keeck, ende den Koningh David ſagh ſpringende ende ſpelende, ſo verachtte ſy hem in haer herte, deze handelwijs van David kwam haer zeer verachtelyk voor, zich verbeeldende, dat hy zich te laeg aenſtelde, en de Koninglyke Majeſteit uit het oog verloor.

Het ongegronde van Michals verachting hebben wy by 2 Sam. 6: 23, met opzet aengetoond. Zie het voorgaende VI Deel. p. 355—357.

(*e*) 2 Sam. 6: 16.

HET XVI. KAPITTEL.

In de Stad gekomen zijnde, werd de Verbonds-Ark, met allerlei openbare vreugdeteekenen, in de tente gebracht, welke David tot hare verblijvplaets geschikt had vs. 1-6. David gav, by die gelegenheid, eenen Psalm, om gezongen te worden vs. 7-36. Wijders maekte de Koning verscheidene verordeningen, omtrend den dienst van het Heiligdom, en, na dit alles, keerde elk naer zijn huis vs. 37-43.

1. DOe (*a*) sy de Arke Godes inbrachten, so stelden syse in 't midden der tente, welcke David voor haer gespannen hadde: ende sy offerden brand-offeren ende danck-offeren voor het aengesichte Godes, op den Altaer, die voor den Tabernakel was opgericht.

2. Als David het brand-offer ende de danck-offeren ge-eyndigt hadde te offeren: so segende hy het volck in den name des HEEREN, en wenschte hun alles goeds toe, op de allerplechtigste wijs.

3. Ende (*b*) hy deylde een yegelick in Israël, van den man tot de vrouwe, een yegelick, hoofd voor hoofd, een bolle broots, ende een schoon stuck gebraden [*vleeschs*], ende een flessche [*wijns*], opdat niemand ledig, naer zijne wooning, zoude wederkeeren.

4. Ende hy stelde voor de Arke des HEEREN [*sommige*] uyt de Leviten tot dienaers: ende dat om den HEERE den Godt Israëls te vermelden, zijne groote daden aen het volk bekend te maken, ende den God van Israël te loven, ende te prijsen.

5. Asaph

(*a*) 2 Sam. 6: 17. (*b*) 2 Sam. 6: 19.

5. Asaph was het Hooft, ende Zacharia de tweede na hem: Jeïel, ende Semiramoth, ende Jehiël, ende Mattithja, ende Eliab, ende Benaja, ende Obed-Edom, ende nog een andere Jeïel met instrumenten der luyten, ende met harpen; ende Asaph liet sich hooren met cymbalen;

6. Maer Benaja, ende Jahaziël de Priesters, steets met trompetten voor de Arke des verbonts Godes.

7. Te dien selven dage, doe gaf David ten eersten [*desen Psalm*], om den HEERE te loven door den dienst Asaphs, ende sijner broederen.

Deze woorden schijnen ons vry duidelyk te leeren, dat het lovlied, het welk, in de volgende versfen, wordt opgegeven, het eerste geweest zy, dat David, ten dienste van het Heiligdom, gedicht, en aen de hoofden der gewijde Musikanten heeft overgegeven. — Dit lied heet een Psalm, omdat het niet alleen moest gezongen, maer ook, op snarentuig, gespeeld wordeu. — Een gezang, het welk onze byzondere opmerking dubbel waerdig is, om 'er den aert der gewijde Tempelzangen uit te leeren kennen, welke meer of min, naer het model van dit eerste, zullen zijn geschikt geweest.

Vooraf hebben wy nog op te merken, dat dit lied, voor een groot gedeelte, met den inhoud van drie andere Psalmen, genoegzaem woordelyk overeenkomt. 't Gene wy van vs. 8. tot 22. vinden, wordt, byna met dezelvde woorden, opgegeven Ps, 105: 1-15. Het gene vervolgens in dit lied gezongen werd vs. 23-33. is byna woordelyk de stof van Ps. 96. Het gene vs. 34-36. gevonden wordt, ontmoeten wy ook, in de twee laetste versfen van Ps. 106.

Uit de gemelde gelijkvormigheid dezer zangstukken, kan men evenwel niet besluiten, dat zy alle, door denzelven Dichter, zijn opgesteld. De opstellers der gemelde Psalmen zullen van dit zangstuk hun gebruik gemaekt hebben. — Vermaerde Uitleggers meenen, in de drie gemelde Psalmen, trekken te vinden, uit welke men besluiten moet, dat dezelve, omtrend den tijd der verlosfing uit Babels gevangenis,

zijn opgesteld, en dat de dichters zich van Davids zangstuk bediend hebben, het zelve, naer de omstandigheden van hunnen tijd, uitbreidende, met zulke byvoegselen, als zy, tot hun oogmerk, dienstig oordeelden.

Volgens den inhoud der drie gemelde Psalmen, verdeelen wy dit zangstuk, in drie hoofddeelen.

I. Het eerste, overeenstemmende met Ps. 105: 1-15, loopt van vs. 8 tot 22.

II. Het tweede, gelijkluidende met Ps. 96, is vervat vs. 23-33.

III. Het laetste, overeenstemmende met de 2 laetste versen van Ps. 106, vinden wy vs. 34-36.

I. Het eerste deel behelst eene krachtige opwekking aen Jacobs nageslacht; om den HEER te loven, over zijne waerheid en trouw, in het vervullen van zijne belovten. — Ondertusschen worden hier de proeven van Gods trouw maer bepaeld, tot 's HEEREN allergunstigste voorzorg, aen de drie beroemde Aertsvaderen, ten tijde van hunne omzwerving, bewezen. In den 105den Psalm wordt 'er ook verder gesproken, van de vervulling der Godlyke belovten; en in de bewaring van Israël, geduurende hun verblijv in Egypte, door het aenzien van Joseph, en in hunne verlossing uit dat diensthuis, en in hunne leiding en verzorging door de woestijne, en in de volkomen invoering in het beloovde Canaan. Welk byvoegsel, ten aenzien der wedergekeerde Joden uit Babel, ten oogmerke kan gehad hebben, om hen te bemoedigen, met deze overdenking, dat de getrouwe God, uit hoofde van zijn Verbond met de Aertsvaderen, hen ook wederom zegenen zoude, en voorspoedig maken.

In dit eerste Deel van het dichtstuk, het welk wy thans voor ons hebben, onderscheiden wy wederom:

א. Eene opwekking aen Israël, om den HEER, hunnen getrouwen Verbonds-God, met hartelyke dankzeggingen, te loven, en zich, ten dien einde, zijne heerlyke daden geduurig te herinneren, vs. 8-13.

ב. Daerop wordt deze opwekking nader aengedrongen, uit aenmerking van Gods getrouwheid, in het vervullen zijner belovten, by uitnemendheid betoond, in de gunstige leiding en beveiliging van hunne Aertsvaderen, vs 14-22.

א. Betreffende het eerste ſtuk.

A. De Heilige dichter is der woorden vol, en ſtapelt zoo vele uitdrukkingen op een, dat hy zich niet ſchijnt te kunnen verzadigen, om Israël ten krachtigſten te bewegen, ten einde zy den HEER op allerlei wijzen mogten groot maken, vs. 8-12.

In zulk eene opeenſtapeling van uitdrukkingen kan men geen geſtrengen redeneertrant onderſcheiden; men heeft alleen acht te geven, op de eigenaertige opklimming, en levendige gemoedsopheffing.

B. Wijders worden, vs. 13, met eenen dichtkundigen zwier, de perſonen beſchreven, tot welke deze opwekking is ingericht.

ב. De drangredenen van deze opwekking, genomen uit Gods trouw aen den Aertsvaderen bewezen, vinden wy vs. 14-22. Zy worden ontleend.

A. In het gemeen, uit de Verbonds-betrekking van Israël tot den HEER, vs. 14.

B. Maer byzonder, uit Gods trouw, in het vervullen zijner belovten, aen den Aertsvaderen, bewezen, vs. 15-22.

II. Het tweede deel, gelijkluidende met Pſ. 96, is vervat vs. 23-33. Het behelst eene opwekking, tot verheerlyking van God, aen den Heidenen, of aen de ganſche aerde, zonder dat 'er meer van Israël geſproken worde.

Hier is derhalven eene opklimming, van Israëls zaed, die in het eerste deel zijn aengeſproken tot de geſlachten der volken, welke, volgens de leer der verwachting, ook in Abraham en in zijn zaed, moesten gezegend worden. — Het Koningrijk van God wordt hier voorgeſteld, als openbaer geworden onder de Heidenen, over de ganſche aerde. Deze Heidenen worden ook, als rechtgeaerte onderdanen van Gods Koningrijk, opgewekt, om den

HEER, den God van Israël, met verzaking der afgoden, te verheerlyken, en zich in zijnen dienst te verlustigen. Dit Godlyk Koningrijk over de Heidenen, schoon het eerst trapsgewijs moest bevorderd worden, is hier zoo luisterrijk afgeteekend, dat zelvs de redenloze schepselen, als het ware, van blijdschap zouden zijn opgetogen.

Maer hoe kwam de Dichter tot deze opklimming? Het is vervaerdigd, by gelegenheid, dat de Verbonds-Ark naer Sion werd opgebracht. Nu was deze Ark niet alleen een Throon, op welken de HEER zich, onder zijn oude volk, als byzonder tegenwoordig vertoonen wilde, maer ook tevens eene schaduwachtige vertooning van den Throon der genade, op welken de HEER zich ook eenmael, aen de gansche aerde, vertoonen zoude. — Voeg 'er by, dat Israël, in het eerste deel, is aengespoord, om 's HEEREN Naem uit te roepen, en zijne daden bekend te maken onder de volken; hier aen wordt derhalven, in eene zeer goede orde, de zegenrijke uitwerking vastgeschakeld, welke de bekendmaking van Gods Naem onder de Heidenen hebben zoude.

Dat dit gedeelte van Davids danklied uitzicht hebbe, op de dagen van het Nieuwe Testament, kan men ook opmaken, uit vergelijking van het zelve, met Ps. 96, die in zamenvoeging voorkomt, met verscheidene liederen, welke, door de meeste uitleggeren, op het Nieuwe Testament worden te huis gebracht. Ook is het slot van dien Psalm al te nadrukkelyk, dan dat men, aen andere tijden, zou kunnen denken.

Wy onderscheiden, in dit 2de deel, drie byzonderheden.

א. Eene opwekking aen de gansche aerde, om den HEER, met verzaking der afgoden, groot te maken, vs. 23-27.

ב. Eene aensporing, aen de geslachten der volken, om zich, aen den HEER en zijnen dienst, volvaerdig te onderwerpen, vs. 28-30.

ג. Eene schilderachtige vertooning van de gelukkige gesteldheid der gansche natuur, onder dit Godlyk Koningrijk, vs. 31-33.

III. Het

III. Het derde deel, overeenstemmende, met de 2 laetste versen van Ps. 106, is vervat vs. 34-36.

In dien 106den Psalm, doet het volk, na eene byzondere smeeking van den Dichter, om deel te mogen hebben, aen het goede van Gods uitverkorenen, eene belijdenis van 's HEEREN weldadigheid aen hunnen Vaderen bewezen, en van hunne ondankbaerheid, om welke zy in de handen hunner verderveren waren overgegeven; zoo evenwel, dat de HEER hun ten laetsten barmhartigheid had doen vinden, voor het aengezicht der gener, die hen gevangen hielden. Hierop volgen ernstige smeekingen, om verlossing uit de hand der Heidenen. Ten laetsten wordt alles, met eene dankbare verheerlyking van Israëls God, besloten. — Dit beloop van zaken wijst ons natuurlyk, naer die belydenissen en smeekingen, welke de verlossing, uit de Babylonische gevangenis, moesten voorgaen. — Ook schijnt ons het laetste deel van dit zangstuk vs. 34-36. nergens gevoegzamer te kunnen gebracht worden, dan tot dezen tijd.

Maer dan wordt het bedenkelyk, of dit stuk wel, door David zelven, by het voorige lied gevoegd zy. Zo ja, dan moet hy, by deze gelegenheid, een Prophetiesch vooruitzicht gehad hebben, dat het volk, om hunner zonden wil, in de gevangenis van Babel komen zoude. Maer dan moet men zich, met reden, verwonderen, dat David, op de twee voorgaende deelen van dit lied, welke tot de Oude en Nieuwe huishouding betrekkelyk zijn, de smeeking, om Israëls verlossing uit Babels gevangenis, in het 3de deel, zoo afgebroken volgen laet. — Wy zouden daerom bykans vermoeden, dat dit laetste stuk een byvoegsel zy van eene andere hand: denkelyk aen Davids lied gehecht, door eenen Godlyken Schrijver, die den tijd beleevd heeft, in welken Israël uit Babel stond verlost te worden, en dat dees, het Boek der Chronijken, of immers dit gedeelte daervan, vervaerdigende, het, op ingeving van den Geest, dienstig geoordeeld hebbe, dit byvoegsel aen Davids lied te hechten, opdat de wedergekeerden uit Babel daervan gebruik maken zouden.

I. *Het eerste Deel, overeenstemmende met Ps.* 105: 1 - 15. *is vervat vs.* 8 - 22.

8. Lovet den HEERE, roept sijnen name aen, of roepet zijnen Naem uit, dat is zijne Volmaektheden, welke in zijnen Naem liggen opgesloten, maeckt sijne daden bekent onder de volckeren, eerst wel onder de nabuurige volken, maer ook vervolgens, by bekwame gelegenheden, onder andere Natien; opdat zy, uit de by te brengene proevstukken van 's HEEREN groote daden, leeren mogen, dat Hy alleen God zy.

9. Singt hem, loovt zijnen naem, met vrolyke gezangen, opdat het blijke, dat gy den HEER, tot het voorwerp van uwe blijdschap, gesteld hebt; ja psalmsingt hem, verheerlijkt hem, op de hoogste toonen welke gy kunt uitdenken, met allerlei snarentuig en Muziek-instrumenten, ten einde zijn lov, door de wijde waereld, klinke, en zijn roem overal gehoord worde: spreeckt aendachtelick, met diepen eerbied in uwe harten, en op eene verstandige wijs, van alle sijne wonderwercken.

10. Roemt u in den name sijner heyligheyt, met eene dankbare blijdschap uw geluk verheffende, dat gy aen zulken heiligen God moogt deel hebben; dat sich het herte der gener die den HEERE en zijne gunst gelovig soecken, verblijde over deze gelukkige keus.

11. Vraegt nae den HEERE, ende sijne stercke; soeckt sijn aengesichte gedueriglick.

In dit 11de vers, is eene duidelyke toespeling op de Verbonds-Ark, welke meermalen des HEEREN sterkte genaemd wordt; gelijk onder anderen Ps. 78: 61; *Hy gav zijne sterkte in de gevangenis, en zijne heerlykheid in de hand des wederpartijders.* De reden is deze, dat de HEER, zittende op die Ark, als op zijnen Throon, zijne sterkte en zijn Godlyk Alvermogen, zeer dikwijls, ter bescherming van zijn volk, en ter beteugeling van zijne vyanden, geopenbaerd heeft. — Met hunne aendacht daerom gevestigd, op dit zinbeeldig teeken van 's HEEREN byzondere tegenwoordigheid, moest men

naer

naer den HEER *en zijne ſterkte vragen*, dat is de ſterke onderſteuning van dien alvermogenden God biddende inroepen, om daerdoor bekrachtigd te worden. Daer beneven moesten zy des HEEREN vriendelyk *aengezicht*, het welk zich, in het geheimzinnig teeken zijner Godlyke Majeſteit, zoo gunstig openbaerde, *geduuriglyk*, dag aen dag, ja oogenblik aen oogenblik, *zoeken*, om, met allerlei gunstbewijzen, vervrolykt te worden.

Toe zulke Godverheerlykende werkzaemheden, moest men geduurig voedſel zoeken, in de overdenking der wonderen, welke de HEER ten hunnen behoeve, gewrocht had.

12. Gedenckt ſijner wonderwercken, die hy gedaen heeft; ſijner wonderteeckenen, en alle de kennelyke proeven van zijn wonderdoend Alvermogen aen zijn Volk, ende der oordeelen ſijnes monts, die Hy bedreigd en uitgevoerd heeft, aen zijne vyanden.

De perſonen, aen welke deze opwekking, tot 's HEEREN lov, gedaen wordt, worden beſchreven.

13. Gy zaet Iſraëls ſijnes dienaers, gy kinderen Jacobs ſijne uytverkorene.

Wanneer men deze aenſpraek vergelijkt met Pſ. 105: *6*, zal men die verandering bemerken, dat daer, in plaets van *het zaed Israëls zijnes dienaers*, geſproken worde, van *het zaed Abrahams zijnes knechts*. Maer dit onderſcheid, in de bewoordingen, maekt geen verſchil in den zakelyken zin, naerdien Gods belovte, van Abraham, tot Israël, is afgedaeld. — De benamingen ondertusſchen, onder welke Israël hier wordt voorgeſteld, waren recht geſchikt, om hun te herinneren, dat de HEER hen, met uitſluiting van alle andere Natien, tot het volk van zijn byzonder eigendom, had aengenomen, en dat zy derhalven verplicht waren, om den HEER, met alle hunne vermogens, te verheerlyken.

Hierop volgen nu de drangredenen tot 's HEEREN *lov vs.* 14-22.

De eerste drangreden is, in het algemeen ontleend, uit de verbonds betrekking van Israël, tot den HEER vs. 14.

14. Hy is de HEERE onse Godt, die ons, tot het volk van zijn byzonder ervdeel, heeft aengenomen; sijne oordeelen zijn over de geheele aerde. Hy is toch de rechtvaerdige Richter, die recht doet, en zijne oordeelen, door welke Hy zijn volk verdedigen wil, over de gansche aerde openbaer maekt, straffende alle die vyanden, die zijn volk durvden aentasten, gelijk in de Egyptenaers, de Canaaniters, en vele andere gebleken is.

Maer byzonder worden de drangredenen ontleend, uit Gods onwankelbare trouw, vs. 15-22. A. Eerst worden de Verbonds belovten opgegeven, vs. 15-18, en dan B. aengetoond, dat de HEER deze belovten vervuld hebbe, in het beveiligen der Aertsvaderen, vs. 19-22.

15. (*c*) Gedenckt tot in der eeuwigheyt sijnes verbonts, des woorts [*dat*] hy ingestelt heeft, en met de daed bevestigd, tot in 't duysentste geslachte.

Hier wordt dit *gedenken*, by wijs van vermaning, aen Israël bevolen; maer Ps. 105: 8. wordt het aen den HEER zelven stellig toegeschreven.

16. [*Des verbonts*] (*d*) dat hy met Abraham heeft gemaeckt, en met zijn zaed na hem; belovende, aen dezen zijnen vriend, al wat men van eenen algenoegzamen en genaderijken God verwachten kan, terwijl Abraham deze belovte, in geloovsonderwerping, geloovig aennam, ende sijns eedts aen Isaac, aen welken de HEER het verbond vernieuwde, het welk Hy aen Abraham, met eede, gestaevd had.

17. Welcken (*e*) hy oock aen Jacob heeft gestelt, op welke de Verbonds-belovte, met uitsluiting van Esau, nederdaelde, zijnde dit Verbond aen Israël, tot een insettinge, en onherroepelyke ordonnantie: met een woord het was aen Israël, en zijn zaed, [*tot*] een eeuwigh verbont.

18. Seggende, Ick sal u het lant Canaan geven

(*c*) Gen. 17: 9. (*d*) Gen. 26: 3. (*e*) Genes. 28: 13. ende 35: 11.

ven tot eene ervelyke bezitting, tot een snoer van ulieder erfdeel.

Gelijk de ervdeelen gewoonlyk, met *snoeren*, werden afgemeten, zoo wilde ook de HEER gansch Canaan, in alle deszelvs uitgestrektheid, tot eene ervelyke bezitting, uitdeelen aen dat volk.

19. Als gy, in uwe Aertsvaderen aengemerkt, weynige menschen in getale waert; ja weynige, ende vreemdelingen daer in, toen uwe vroege voorvaders in Canaan rondreisden, zonder 'er eenig eigendom te bezitten, ook niet eenen voetstap lands, hebt gy de vervulling der gedane belovten niet aenstonds verkregen.

20. Uwe Vaders waren vreemdelingen in Canaan, ende sy wandelden van volck tot volck, dan eens te Berseba, dan eens te Sichem, dan eens te Gerar, dan eens op nog andere plaetsen, daer onderscheidene inwooners van Canaan het gebied voerden, ende zelvs moesten zy, by gelegenheid van hongersnood en dergelijken, rondzwerven van 't een Koninckrijcke tot een ander volck.

21. Maer evenwel de HEER beveiligde hen, door zijne gunstige en machtige bescherming. Hy en (*f*) liet niemant toe haer te onderdrucken, oock bestrafte hy Koningen om harent wille, gelijk, uit de gevallen der Koningen van Egypte en Gerar, bekend is, [*seggende*,] en bevestigende het met de daed:

22. En tastet mijne gesalfde niet aen, ende en doet mijnen Propheten geen quaet.

De Aertsvaders komen hier voor, als *gezalvden des* HEEREN: en indedaed, zy waren, met den Heiligen Geest, gezalvd, en even daerdoor, met uitnemende bekwaemheden, begivtigd. — Ook worden zy beschreven als *Propheten*: trouwens God verwaerdigde hen, met eenen gemeenzamen omgang, en de openbaringen van zijnen wil.

(*f*) Genes. capp. 12. ende 20. Exod. capp. 7. 8. 9. 10. ende 11.

II. *Vs.* 23 33. *volgt het tweede deel, overeenstemmende met Ps.* 96, *behelzende eene opwekking aen de Heidenen, om God te verheerlyken, met verzaking der afgoden.*

23. Singet den HEERE gy gantsche aerde, boodschapt sijn heyl van dage te dage.

Door de *gansche aerde*, hebben wy allerlei bewooners der waereld te verstaen. — Er wordt derhalven een tijd verbeeld, in welken het Koningrijk van Christus, over de geheele aerde, begon uitgebreid te worden. — Deze *gansche aerde* wordt hier opgewekt, om den HEER *te zingen*, met lovzangen te verheerlyken, *en zijn heil*, de zaligheid, welke de Messias alsdan zou verworven hebben, *van dage tot dage te boodschappen*, en by aenhoudendheid te verkondigen.

24. Vertelt sijne eere onder de Heydenen, sijne wonderwercken onder alle volcken.

De drangredenen, met welke deze opwekking wordt aengebonden, zijn ontleend van Gods oneindigheid, en hoogste Volmaektheid. Dan, terwijl men de volmaektheden van Gods geestelyke en oneindige natuur, niet met gelijkmatige uitdrukkingen, beschrijven kan, worden de spreekwijzen hier genomen van alles, wat, in de zichtbare waereld, groot, luisterrijk, majestueus en ontzachlyk is. Het een en ander moet derhalven Gode betamelyk worden opgevat.

25. Want de HEERE is groot, ende seer te prijsen: ende hy is vreeslick, oneindig verheven boven alle de zoogenaemde goden der Heidenen.

26. Want alle de genaemde goden der volckeren zijn nietige afgoden, geschapene wezens: maer de HEERE is de oneindige Schepper aller dingen, Hy heeft niet alleen de aerde, maer ook de hemelen gemaeckt.

27. Majesteyt ende heerlickheyt zijn voor sijn aengesichte. Hy zelvs is bekleed met Majesteit en Heerlykheid: naedien Hy een ontoegangelyk licht bewoont, en zulken ontzachlyken luister bezit, dat geen schepsel tot Hem naderen kunne; daerenboven stralen ook zijne oneindige

Vol-

Volmaektheden, in alle zijne werken, allerblijkbaerst door; ſterckte ende vrolickheyt zijn in ſijne plaetſe

De laetſte woorden zijn Pſ. 96: 6. dus uitgedrukt, *ſterkte en cieraed in zijn Heiligdom.* Te weten, oudtijds had God zijne wooning in het Heiligdom; maer, onder den dag der vervulling, moest de Hemel der Heerlykheid, als zijn Heiligdom, beſchouwd worden. In die luisterrijke *plaets* zijner heerlyke wooning *zijn ſterkte en vrolykheid*; hy ontdekt van daer zijne *ſterkte*, zijn Godlyk Alvermogen, tot beſcherming van zijn volk, en tot verdelging zijner vyanden; ook ſchenkt hy van daer, aen zijnen gunstgenoten, allerlei weldaden, die voor hun de ſtof tot dankbare *vrolykheid* uitmaken.

Vs. 28-30. worden alle geſlachten der volken, tot geloovsonderwerping aen den HEER, opgewekt.

28. Geeft den HEERE, gy geſlachten der volckeren, geeft den HEERE eere ende ſterckte. alle volken der aerde, erkent en belijd, dat de HEER alleen Heerlyk en Alvermogend zy; ſchat Hem daerom hoog, en ſtelt Hem, tot het voorwerp van uw vertrouwen en van uwe aenbidding.

29. Geeft den HEERE de eere ſijnes naems: erkent die Heerlykheid, welke, in Gods gedenknaem JEHOVAH, ligt opgeſloten, belijd en roemt Hem, als den getrouwen God, die zijne gedane belovten vervuld heeft, en nog verder vervullen zal; brengt Hem het offer van een gebroken hart en eenen verſlagen geest, met het geloovsoog op de volmaekte offerande van den Middelaer; ende komt geduurig voor ſijn aengeſichte, om u, met uw ganſche hart, geheel en onverdeeld, aen zijnen dienst toe te wijden; aenbidt den HEERE, die in den Hemel woont, in de heerlickheyt des heyligdoms.

30. Schrickt voor ſijn aengeſichte, gy geheele aerde: dat alle inwooners der waereld bezield zijn, met eenen diepen eerbied, voor zijne ontzachlyke Hoogheid; oock ſal de werelt beveſtigt worden, dat ſy niet beweegt en worde; door de Godlyke voorzorg, zal de waereld, op welke de HEER zijn Koningrijk heeft, onderhouden en bewaerd worden.

Het laetste lid van dit vs. wordt Ps. 96: 10. wat meer uitgebreid, en eene trek daerby gevoegd die hier in 't slot van vs. 31. voorkomt.

Vs. 31-33. vinden wy eene schilderachtige vertooning van de gelukkige gesteldheid der gansche natuur, onder dit Hemelsch Koningrijk.

31. Dat de hemelen haer verblijden, ende de aerde verheuge haer: ende dat men onder de Heydenen segge, De HEERE regeert in zijn Hemelsch Koningrijk van gerechtigheid, vrede en lievde.

32. Dat de zee bruyse, en, door eene zachte beweging harer golven, een aengenaemd geruisch veroorzake, de zee met hare volheyt, dat alle de schepselen, welke in dezelve gevonden worden, hunne blijdschap vertoonen: dat ook het velt, als het ware, huppele van vreugde, met al het vee, dat daer in is.

33. Dan sullen de boomen des wouts, door eene lieffelyke beweging der takken, juychen, voor het aengesichte des HEEREN, om dat hy komt de aerde te richten met een oordeel van gerechtigheid en waerheid, om de godloosheid te straffen, en de rechtvaerdigen genadig te beloonen.

III. *Het derde deel van dit Lied, overeenstemmende met het eerste, en de 2 laetste versen van Ps. 106, vinden wy vs.* 34-36.

34. (g) Lovet den HEERE, door eene dankbare erkentenis van zijne Algenoegzaemheid in den Borg, en van uwe verplichting, om hem geloovig te omhelzen: want hy is goet aen alle zijne schepselen, byzonder aen den kinderen der menschen: (h) want sijne goedertierenheyt is tot in eeuwigheyt, zoodat hy doemwaerdige zondaren, niet alleen in den tijd, maer ook in de eeuwigheid, wil gelukkig maken.

35. Ende segt, (i) Verlost ons, o Godt onses heyls, ende versamelt ons, ende reddet ons van de

(g) Ps. 107: 1. ende 118: 1. ende 136: 1. (h) Psalm 136: 1, &c.
(i) Psalm 106: 47, 48.

de Heydenen: onder welke wy gevangen zijn, op dat wy uwen heyligen name, met blymoedige en dankbare harten loven, ende dat wy ons uwes lofs roemen.

36. Gelooft zy de HEERE de Godt Israëls van eeuwigheyt tot eeuwigheyt: ende al het volck seyde, Amen, ende 't loofde den HEERE.

Verscheidene boekdeelen der Psalmen worden, genoegzaem met dezelvde woorden, besloten, vergel. Ps. 41, 72, 89. en 106. Toen de zangers en de speellieden dit Lovlied geeindigd hadden, zeide het gansche volk, ten blijke van hunne hartelyke toestemming, *Amen*, en het *loovde den* HEER, met gebeden en dankzeggingen.

In het overige van dit Kapittel verhaelt de Geschiedschrijver, hoe Koning David verscheidene verordeningen, omtrend den dienst van het Heiligdom gemaekt hebbe; waerop elk naer zijn huis terug keerde.

37. Also liet hy daer voor de Arke des verbonts des HEEREN Asaph ende sijne broederen: om gedueriglick te dienen voor de Arke, met gezang en Muziek, nae dat op elcken dagh bestelt was, dat is, om lovzangen te zingen naer tijds-gelegenheid. Dit ampt van Asaph en zijne broederen werd, voor het vervolg, vastgesteld.

38. Obed-Edom nu, een der voorname zangeren onder het bestuur van Asaph vs. 5, met haerlieder broederen, waren acht en tsestigh: een genoegzaem getal, om zorg te dragen, voor de bewaring der Arke, ende [*hy stelde*] den gemelden Obed-Edom den sone Jedithun, ende Hosa, tot poortiers der tente, onder welke de Ark geplaetst was.

39. Ende den tweeden Priester Zadok, ende sijne broederen werden aengesteld voor den dienst van de Priesters, voor den Tabernakel des HEEREN, die door Mose, op Gods bevel, gemaekt, en thans geplaetst was op de hoogte, welcke te Gibeon is:

40. Om den HEERE de brand-offeren gedueriglick te offeren op den brand-offers-altaer, des morgens ende des avonts: ende sulcks nae alles dat 'er geschreven staet in de wet des HEEREN, die hy Israël geboden hadde.

41. Ende met hen Heman, ende Jeduthun, ende de overige uytgelesene, die met namen uytgedruckt zijn, om den HEERE te loven: want sijne goedertierenheyt is tot in der eeuwigheyt.

42. Met hen dan waren Heman ende Jeduthun, [*met*] trompetten ende cymbalen voor de gene die haer lieten hooren op, ende speelden [*met*] instrumenten der musijcke Godes: maer de sonen Jeduthuns waren aen de poorte van Moses Tabernakel, om denzelven te bewaken.

Men moet de zaek zoo begrijpen, dat de gewoone dienst, by den Tabernakel van Mose, op de hoogte van Gibeon bepaeld bleev: maer, in buitengewoone omstandigheden, zocht men des HEEREN aengezicht te Jerusalem, by de Verbonds-Ark, die aldaer, onder eene zekere Tent, geplaetst was; en daer was ook de Hoogepriester Abjathar, opdat David, door hem, telkens des HEEREN mond zou kunnen raedplegen.

43. Also togen het gantsche volck henen, een yegelick in sijn huys: ende David keerde sich, om sijn huys te gaen segenen. Vergel. 2 Sam. 6: 19-20.

HET

HET XVII. KAPITTEL.

Toen David de Ark naer Jerusalem had overgebracht, maekte hy een ontwerp, om den HEER *eenen prachtigen Tempel te bouwen: maer de* HEER *keurde dit voornemen, om redenen, af; en David moest de eer der uitvoering, aen zijnen zoon Salomo, overlaten.*

1. 't GEschiedde nu als David in sijn huys woonde, en zijn verblijv hield, in dat prachtig Paleis, het welk de Tyrische Bouwlieden voor hem gemaekt hadden, zijnde nu in vrede met alle de omliggende volken, zoodat hy nu gelegenheid had, om de binnenlandsche zaken van zijn Rijk te bevorderen 2 Sam. 7: 1, dat David tot Nathan den Propheet seyde, Siet ick woone in een cederen huys, in een zeer prachtig Paleis, maer de Arke des verbonts des HEEREN onder gordijnen, welke ik voor dezelve, in de gedaente van eene Tent; heb laten spannen Kap. 15: 1. 16: 1.

2. Doe seyde Nathan tot David: dit uw voornemen is zeer prijswaerdig; Doet alles wat in uw herte is: volbreng dit voornemen, ik moedig 'er u, op allerlei wijzen, toe aen, want Godt is met u, en maekt alle uwe ondernemingen voorspoedig.

Men vergelijke, over dit gesprek van David met Nathan, het gene wy 2 Sam. 7: 1-3. hebben aengetekend, VI. Deel. p. 359, 360.

3. Maer 't geschiedde in de selve nacht, nadat David dit gesprek, met zijnen Hovprediker, gehad had, dat het woort Godes, door eene onmiddelyke Openbaring, tot Nathan quam, seggende:

4. Gaet, in den aenstaenden morgenstond, zoodra het de welvoeglykheid zal toelaten, naer het Koninglyk Paleis

henen ende segt tot David mijnen knecht; Alsoo seyt de HEERE: Gy en sult my geen huys bouwen om in te woonen: Dit heb ik in het geheel niet noodig.

5. Want ick en hebbe in geen gevestigd steenen huys of Tempel gewoont van dien dagh af dat ick Israël, uit Egypte, hebbe opgevoert tot desen dagh toe: maer ick ben, met het zichtbaer teeken van mijne byzondere tegenwoordigheid, gegaen van Tente tot Tente, ende van Tabernakel [*tot Tabernakel*], voor zoo ver de Tabernakel, by elk een optocht, afgebroken, en, op elk eene rustplaets weder werd opgerecht.

6. Nimmer heb ik eenigermate te kennen gegeven, dat ik eenen Tempel begeerde: Overal daer ick gewandelt hebbe met geheel Israël, hebbe ick wel een woort gesproken tot een van de Richters van Israël, den welcken ick geboodt mijn volck te weyden en te bestuuren, over het bouwen van eenen Tempel, seggende: Waerom en bouwt gylieden my geen cederen huys?

7. Nu dan, zoo vervolgde de HEER tot Nathan, in den droom te spreken, alsoo sult gy seggen tot mijnen knecht, tot David; Soo seyt de HEERE der heyrscharen; Ick (*a*) hebbe u van de schaepskoye genomen, van achter de schapen, op dat gy een Voorganger over mijn volck Israël soudt zijn.

8. Ende ick ben, door mijne Alvermogende gunst, met u geweest overal waer gy henen gegaen zijt, ende ick hebbe alle uwe vyanden uytgeroeyt van voor uw aengesichte: ende ick hebbe u eenen roemruchtigen name gemaeckt, gelijck de name is der Grooten en der meest beroemde Koningen, die op der aerde zijn.

9. Ende ick hebbe reeds overlang voor mijn volck Israël een plaetse bestelt, ende hetzelve Canaan, tot eene ervelyke bezitting, toegezegd; ook heb ik hem met de daed,

(*a*) 1 Sam. 16: 11. Psalm 78: 70.

daed, in dat gezegend land, geplant, dat hy aen ſijne plaetſe woone, ende niet meer heen ende weder gedreven en worde: ende de omliggende volken, die kinderen der verkeertheyt en ſullen hem niet meer krencken of onderdrukken, gelijck als in 't eerſte, toen Israël pas in Canaan gekomen was.

10. Ende gelijk geſchied is van die dagen af, dat ick geboden hebbe Richters te weſen over mijn volck Iſraël; geduurende den tijd van welke Richteren, mijn volk geduurig, door deszelvs vyanden, overvallen werd. Maer dit zal, in het vervolg, niet meer geſchieden; ik heb u rust gegeven, ende hebbe alle uwe vyanden vernedert: Oock hebbe ick u te kennen gegeven dat u de HEERE een huys bouwen ſal, zoodat gy een talrijk en gezegend nageſlacht hebben zult, en een uwer zoonen zal my eenen Tempel bouwen.

11. Ende 't ſal geſchieden, als uwe dagen ſullen vervullet zijn, dat gy henen gaet tot uwe vaderen, langs den weg van alle vleesch, ſo ſal ick uw zaet na u doen opſtaen, en in hoogheid verheffen, 't welck uyt uwe ſonen zijn ſal, ende ick ſal ſijn Koninckrijcke beveſtigen.

12. Die ſal (*b*) my een huys bouwen: ende ick ſal ſijnen ſtoel, den Throon van zijn Koningrijk, beveſtigen tot in der eeuwigheyt.

13. (*c*) Ick ſal hem tot eenen Vader zijn, door hem teder te beminnen, by uitnemendheid te begunstigen, en krachtdadig te beſchermen, ende hy ſal my tot eenen Sone zijn, door zich, in alle gehoorzaemheid, aen my te onderwerpen: ende mijne goedertierenheyt en ſal ick van hem niet wenden, offschoon hy al eens van mijne wegen afdwaelt, en ik hem daerover kastijde; gelijck als ick [*die*] wechgenomen hebbe van dien weerbarstigen Saul, die voor u geweeſt is.

14. Maer (*d*) ick ſal hem en zijne nazaten, in mijn

(*b*) 1 Kon. 5: 5. ende 6: 12. (*c*) Pſalm 89: 27, 29. Hebr. 1: 5, 6.
(*d*) Luc. 1: 33.

huys, Tempel en dienst, beſtendigh maken, ende in mijn Koninckrijcke tot in eeuwigheyt: ende ſijne ſtoel of Koninglyke Throon ſal vaſt en onwankelbaer zijn tot in eeuwigheyt.

15. In den volgenden morgenſtond bracht Nathan deze boodſchap getrouwelyk aen den Koning, Nae alle deſe woorden, ende nae dit gantſche geſichte; alſoo ſprack Nathan tot David.

Over de vervulling der belovte, in Nathans boodſchap opgeſloten, hebben wy opzettelyk gehandeld, by 2 Sam. 7. zie VI. Deel. pag. 363—366.

16. Doe Nathan de gemelde woorden, uit 's HEEREN naem, geſproken had, quam de Koningh David in de Tente, welke hy voor de Ark geſpannen had, ende bleef aldaer, eenen geruimen tijd, voor het aengeſichte des HEEREN, om te bidden en te danken: ende hy ſeyde, in eene dankbare erkentenis van 's HEEREN onverdiende weldaden; Wie ben ick HEERE Godt? ende wat is mijn huys en vaderlyk geſlacht, dat gy my tot hier toe gebracht, en op den Throon van gansch Israël geplaetst hebt?

17. Ende dit is kleyn in uwe oogen geweeſt, o Godt, het was u nog niet genoeg, my tot het hoogſte toppunt van eer te verheffen, daerom hebt gy van het huys uwes knechts tot van verre henen geſproken, en de uitnemendſte belovten gedaen, omtrend mijn nageſlacht: ende gy hebt my nae menſchelicke wijſe verſien met deſe verhooginge, o HEERE Godt, en my behandeld, als of ik een man ware van het hoogſte aenzien. Vergel. VI. Deel. p. 368.

18. Wat ſal David meer by u daer toevoegen, van wegen de eere aen uwen knecht? hoe zou hy uwe uitnemende goedheid, in zijne verheffing, behoorlyk roemen kunnen, doch gy kent uwen knecht wel, en gy weet, dat zijn gantſche hart, met dankbaerheid, vervuld is.

19. HEERE, om uwes knechts wille, om het *woord* des verbonds aen uwen knecht gegeven; (dat wy deze uitdrukking zoo te vatten hebben, blijkt uit vergelijking met

2 Sam.

2 Sam. 7: 21.) ende nae uw herte en allergunstigst welbehagen, hebt gy alle dese groote dingen reeds gedaen; om alle dese groote dingen, welke nog in het vervolg geschieden zullen, bekent te maken.

20. (e) HEERE, daer en is niemant gelijck gy, uit hoofde van de oneindige voortreffelykheid uwer Godlyke natuur, ende daer en is geen Godt behalven gy, nae allen dat wy met onse ooren gehoort hebben: want, wanneer wy ons die groote daden herinneren, welke, in de dagen onzer Vaderen, geschied zijn, kunnen wy ons, over uwe macht en goedheid, niet genoeg verwonderen.

21. (f) Ende wie is zoo uitnemend beweldadigd, als uw volck Israël, een eenigh volck op der aerde; 't welcke Godt henen gegaen is, sich tot een volck te verlossen, dat gy u eenen name maecktet van groote ende verschrickelicke dingen, met de Heydenen uyt te stooten van het aengesichte uwes volcks, 't welck gy uyt Egypten verlost hebt?

22. Ende gy hebt uw volck Israël u ten volcke van een byzonder eigendom gemaeckt tot in der eeuwigheyt: ende gy, HEERE, zijt hen, in eene byzondere betrekking, tot eenen Godt geworden.

23. Nu dan, HEERE, het woort dat gy over uwen knecht gesproken hebt, ende over sijn huys, dat worde waer tot in eeuwigheyt: ende doet gelijck als gy gesproken hebt.

24. Ja het worde waer, ende uwe name worde groot gemaeckt tot in eeuwigheyt, dat men segge, De HEERE der heyrscharen, de Godt Israëls, is waerlyk Israëls Godt: ende 't huys Davids uwes knechts zy bestendigh voor uw aengesichte.

25. Want gy, mijn Godt, hebt [*voor*] de oore uwes knechts geopenbaert, dat gy hem een huys bouwen soudt: daerom heeft uwe knecht [*in*

(e) Deut. 3: 24. ende 4: 35. ende 6: 4. 1 Kon. 8: 23, 60. Psalm 86: 8. Jes. 37: 16, 20. Dan. 3: 29. Hos. 13: 4. (f) Deut. 4: 7. ende 33: 29. Ps. 147: 20.

sijn herte] gevonden, om voor uw aengesichte te bidden.
26. Nu dan HEERE, Gy zijt die Godt: ende gy hebt dit goede over uwen knecht gesproken.
27. Nu dan, het heeft u belieft te segenen het huys uwes knechts, dat het in eeuwigheyt voor uw aengesichte zy: want gy, HEERE, hebt het gesegent, ende het sal gesegent zijn in eeuwigheyt.

HET XVIII. KAPITTEL.

Davids overwinningen, over de nabuurige volken, de oude vyanden van Israël vs. 1-13. *De zeer wijze schikkingen, welke die Vorst, in zijn Koningrijk, gemaekt heeft vs.* 14-17.

Dit Kapittel komt overeen met 2 *Sam.* 8.

Vier oorlogen heeft David zegepralende gevoerd, A. *tegen de Philistijnen vs.* 1; B. *tegen de Moabiten vs.* 2; C. *tegen de Syriers vs.* 3-11; D. *tegen de Edomiten vs.* 12, 13.

1. 't GEschiedde nu na desen, na de plechtige ophaling der Arke, het bouwen van het Koninglyk Paleis, en de onderhandeling met Nathan, over het oprichten van eenen Tempel, dat David de Philistijnen sloegh, ende brachtse onder, zoodat deze vyanden, die Israël zoo lang ontrust hadden, geheel aen Davids Heerschappy onderwierpen wierden: ende hy nam Gath, die vermaerde hoofdstad, ende hare onderhoorige plaetsen, uyt der Philistijnen hant.

Over het recht, het welk David had, om den Philistijnen den oorlog aen te doen, en hen onder zijne heerschappy te bren-

brengen, hebben wy reeds gehandeld; by 2 Sam. 8: 1. Zie VI. Deel. p. 369, 370.

De Philiſtijnſche Hoofdſtad Gath, wordt 2 Sam. 8: 1. *Meteg Amma* genaemd, dat is *toom* of *breidel van Amma*; omdat zy, in het gebergte Amma gelegen, en als een breidel was, om de omliggende ſteden in bedwang te houden.

2. Daerna behaelde David eene roemruchtige overwinning op de Moabiten. Hy ſloegh oock de Moabiten: alſo dat de Moabiten Davids ſchattingsplechtige knechten wierden, brengende geſchencken.

Over de aenleiding, welke David had, om de Moabiten aen te vallen en te onder te brengen, vergelijke men VI. Deel. p. 371.

Het geſchenk, het welk de overwonnene Moabiten aen David moesten opbrengen, beſtond onder andere ook in ſchapen en ſchaepswolle: want wy lezen 2 Kon. 1: 1. en 3: 4, 5. dat Meſa, de Koning der Moabiten, aen den Koning van Israël, opbracht 100000 lammeren, en 100000 rammen, met de wolle. Hierop wordt ook gezinſpeeld Jeſ. 16: 1. Evenwel is het onzeker, of die ſom van vee, 2 Kon. 3: 4. gemeld, reeds door David zoo bepaeld zy, dan of dezelve, door zijne navolgeren, verhoogd zy. Ook kan men niet bepalen, of dit eene ſchatting was, welke een nieuwe Leenman, wanneer hy den Moabitiſchen throon beklom, moest opbrengen, dan of dit een jaerlyksch geſchenk ware. Het laetſte evenwel is niet onwaerſchijnlyk.

2 Sam. 8: 2. wordt 'er deze byzonderheid bygevoegd, dat David, by die gelegenheid, het ganſche land der Moabiten nauwkeurig liet afmeten, en in drie deelen onderſcheiden. In het eene deel, liet hy alle vestingen en ſterktens ſlechten; in het tweede, verwees hy alle de inwooneren, zoo vele hy 'er in de wapenen vond, ter dood; en alle de inwooners van het derde deel, het welk ver weg het grootſte was, maekte hy cijnsbaer.

3. Wijders verſloeg David de Syriers, die ten Noord-Oosten, aen zijn Rijk, grensden. David ſloegh oock Hadarezer, den Koning van Zoba, en vervolgde

dien vluchtenden Vorst, nae Hamath toe; zijnde dat gedeelte van Syrien, het welk tusfchen den Libanon en Antilibanon inlag. Deze overwinning op den Koning van Syrien viel voor, doe hy henen toogh om fijne hant te ftellen aen de riviere Phrath, toen Hadarezer zijn gebied zocht uittebreiden, tot aen de Rivier den Euphraet. Dit kon David niet dulden, wiens heerfchappy zich uitftrekte, tot digt by de gemelde rivier.

4. Ende David nam hem duyfent yzeren krijgswagens af, die op het flagveld veroverd werden, ende feven duyfent ruyters, ende twintigh duyfent man te voet: ende David ontfenuwde alle de wagen-[*peerden*]; om voor te komen, dat zy, in het vervolg, weder tot den oorlog zouden gebruikt worden, doch uitgenomen de paerden voor 100 wagens; hy behieldt hondert wagens daer van overigh tot zijne lijvwacht; de overige 900 wagenen liet David met vuur verbranden Pf. 46: 10.

Hier is eenig verfchil met 2 Sam. 8: 4, alwaer de gevangene ruiters, niet op 7000, maer flechts op 700, bepaeld worden: dan deze zwarigheid laet zich zeer gemakkelyk wechnemen, op deze wijs; dat 'er 700 vaendelen ruiters geweest zijn, die te zamen 7000 ruiteren uitmaekten, hebbende elk een vaendel 10 ruiteren, gelijk de Decuriæ by de Romeinen.

5. Ende de Syriers van Darmafco, die een ander gedeelte van Syrien bewoonden, het welk nog nader lag aen Canaan, dan Syrien Zoba, quamen om Hadarezer, den Koningh van Zoba, op zijn verzoek, te helpen; maer ook deze werden, door de zegevierende wapenen van David, te onder gebracht; hy floegh van de Syriers twee en twintigh duyfent man.

6. Ende David nam Damascus in, met de omliggende fteden, en bracht het geheele land der Syriers onder zijne heerfchappy; hy leyde [*befettingen*] in Syria van Darmafco, alfo dat de Syriers Davids knechten wierden, gefchencken brengende: ende de HEERE be-

behoedde David overal, waer hy henen gingh, hem, met zijne gunstige en allesvermogende hulp, ondersteunende, en zijn leven in al die oorlogen bewarende.

7. By die gelegenheid behaelde David ook eenen zeer rijken buit; Ende David nam de goudene schilden, die by Hadarezers knechten en voornaemste bevelhebbers waren: ende hy brachtse te Jerusalem.

8. Oock nam David seer veel kopers uyt Tibchath, ende uyt Chun, Hadarezers steden: daer van heeft Salomo naderhand de koperen zee, ende de pilaren, ende de koperen vaten gemaeckt.

Deze steden *Tibchath* en *Chun*, behoorden tot Syrien Zoba, daer Hadarezer Koning was. 2 Sam. 8: 8. worden zy *Betach* en *Berothai* genaemd. Josephus noemt dezelve Bethea en Machon, *Antiq. Jud.* l. 7. c. 6. Dan het is ons genoeg dat het namen zijn van dezelve steden; welke deze onderscheidene benamingen, of te gelijk, of op verschillende tijden, gedragen hebben.

9. Doe Thoü de Koningh van Hamath, wiens land ten Noorden van Canaan gelegen was, hoorde, dat David de gantsche heyrkracht Hadarezers des Konings van Zoba geslagen hadde:

10. So sondt hy sijnen sone Hadoram, 2 Sam. 8: 10. Joram genaemd, tot den Koningh David, om hem nae [*sijnen*] welstant te vragen, ende om hem te segenen of geluk te wenschen, van wegen dat hy met Hadarezer gestreden, ende hem verslagen hadde. Hier over was de Koning van Hamath zeer verheugd; (want Hadarezer voerde oorloge tegen Thoü:) Ende, om Davids gunst en vriendschap te gewinnen, zond Thou, met zijnen zoon, een zeer aenzienlyk geschenk, zijnde alle goudene, ende silveren, ende koperen vaten;

11. Dese heyligde de Koningh David oock den HEERE, om naderhand, door Salomo, tot den Tempelbouw, gebruikt te worden, met het silver ende 't gout, 't welcke hy medegebracht hadde van en veroverd

op alle de Heydenen: van de Edomiten, ende van de Moabiten, ende van de kinderen Ammons, ende van de Philiſtijnen, ende van de Amalekiten.

12. Oock ſloegh Abiſai, de ſone Zeruja, een van Davids Veldheeren, de Edomiten in het ſoutdal, in het zuiden van Juda, aen den wester oever van de zout of doode zee Joſ. 15: 62, zoodat 'er achttien duyſent Edomiten vielen. Deze Edomiten waren, op eene verraderlyke wijs, in Canaan, gevallen, geduurende dien tijd, dat David de Syriers beoorloogde; doch, by zijne terugkomst van het verſlaen der Syriers, ontmoette David de Edomiten, in het zoutdal, en verſloeg 'er, door de heirbende van Abiſai, eenige duizenden van.

Men zie verder VI. Deel. p. 374.

13. Ende David bracht, by deze gelegenheid, de Edomiten geheel onder: want hy leyde beſettingen in het land van Edom, ſo dat alle de Edomiten Davids knechten werden: ende de HEERE behoedde David overal, waer hy henen gingh, zoodat hy, door den Godlyken zegen en byſtand, ongemeen voorſpoedig was, in alle zijne ondernemingen.

14. Alſo regeerde David over gantſch Iſraël: ende hy dede ſijnen gantſchen volcke, zonder aenneming van perſoon, recht ende gerechtigheyt.

Hieruit bleek het niet alleen, dat David zijnen plicht betrachtte, en tot eenen zegen ſtrekte voor zijn volk; maer ook dat de voorſpoed hem, noch zorgeloos, noch traeg gemaekt hebbe, veel min hoogmoedig, om zich zelven te verheffen, en zijn volk willekeurig te beheerſchen.

15. Ook droeg David zorg, om bekwame Amptenaers aen te ſtellen. Om zijne uitgeſtrekte bezettingen, tegen alle vyandige aenvallen, te verdedigen, hield hy eene groote Krijgsmacht op de been van 300000 mannen Kap. 26: 1. Joab nu, de ſone Zeruja, was Opper-Generael over het gemelde krijgsheyr: ende Joſaphat, de ſone Ahiluds, was Kancelier.

16. Ende

16. Ende Zadok, de fone Ahitubs, ende Abimelech, anders *Achimelech* genoemd, de fone Abjathars, waren de voornaemfte Priefters, onder het opzicht van Abjathar, den toenmaligen Hoogepriester, ende Saufa was Schrijver of eerste Staets-Secretaris.

Deze *Saufa* heet 2 Sam. 8: 17. *Seraja*, en 2 Sam. 20: 25. *Seja*.

17. Ende Benaja, de fone Jojada, was over de Crethi ende Plethi: maer de fonen Davids waren d' eerfte aen de hant des Konings. Vorftelyk opgevoede Princen, die, naer mate hunne vermogens toenamen, tot het beftuur van zaken, gebruikt werden.

Onder den naem van *Crethi* en *Plethi*, worden, gelijk wy reeds by 2 Sam. 8: 18. hebben aengemerkt, zekere oude en geoeffende Soldaten bedoeld, die 's Konings lijvwacht uitmaekten. Misfchien waren zy dezelvde, met de *Cari* en *Ratzim*, door hoofdmannen en trawanten vertaeld 2 Kon. 11: 4, 19, elders door *loopers* overgezet, die, met bogen en flingers, gewapend waren. Maer het is onzeker, van welke afkomst zy waren, of zy behoorden tot die verjaegde en vluchtende, die tot David kwamen 1 Sam. 22: 2, dan of zy afkomftig waren, uit de Cheritim, waerdoor, of de Philiftijnen in het gemeen te verftaen zijn; of wel die van het zuidelykfte deel, in de nabuurfchap van Ziklag, daer David eenigen tijd gewoond had 1 Sam. 30: 14, en uit Peleth, eenen afftammeling van Jerahmeel, die, in het Zuiden van Canaan, hunne wooning hadden, Kap. 2: 33. 1 Sam. 30: 29.

HET XIX. KAPITTEL.

De oorlog van David, tegen de Ammoniters en Syriers.

De inhoud van dit Kapittel is dezelve met 2 Sam. 10.

1. ENde 't geschiedde na desen tijd, dat David, in eenen oorlog tegen de Ammoniters, werd ingewikkeld, zonder dat hy daertoe, van zijnen kant, eenige aenleiding gegeven had. De zaek was deze, dat Nahas, de Koningh der kinderen Ammons, sterf; ende sijn sone Hanun wert Koningh in sijne plaetse.

2. Doe seyde David, by zich zelven en tot zijne Hovelingen; Ick sal weldadigheyt doen, en blijken van vriendschap geven, aen Hanun, den sone Nahas, die thans den Ammonitischen Throon beklommen heeft: want sijn vader, met welken ik in een verbond van vriendschap stond, heeft weldadigheyt aen my gedaen; daerom sondt David een plechtig gezantschap van boden naer Hanun, om hem te troosten over den dood van sijnen vader, en hem, met het aenvaerden van het Koningrijk, geluk te wenschen: Doe de knechten Davids in het lant der kinderen Ammons tot Hanun quamen, om hem te troosten en geluk te wenschen;

3. So seyden de Vorsten der kinderen Ammons tot Hanun, den nieuwen Koning: Laet u door David niet misleiden, hy zend deze mannen, met een verraderlyk oogmerk, om ons land te verspieden. Eert David uwen vader in uwe oogen, om dat hy troosters tot u gesonden heeft? gy moet u dit in het geheel niet verbeelden, 'er schuilt gansch iets anders achter. Zijn niet sijne knechten tot u gekomen, om deze Stad te doorsoecken, ende om dezelve, ter gelegener tijd, om te keeren, ende om het gansche lant te verspieden en dus in zijne macht te brengen?

4. De

4. De nieuwe Koning geloovde zijne Hovelingen, Daerom nam Hanun de knechten Davids, ende hy beſchoorſe den baerd halv af, ende ſneedt hare kleederen half af tot aen de heupen, ende lietſe, in deze zeer verachtelyke gedaente, henen gaen.

5. Sy nu dus allerſmadelykst, en ſtrijdig met het recht der volken, mishandeld zijnde, gingen henen, ende men boodſchapte David van de mishandeling deſe mannen, ende hy ſondt hen te gemoete, met den noodigen voorraed van kleederen; want die mannen waren ſeer beſchaemt, zoodat zy niet verder durvden voortreizen, en te Jericho bleven: De Koningh dan ſeyde, Blijſt te Jericho, tot dat ulieder baert weder gewaſſen zy, komt dan wederom.

6. Doe de kinderen Ammons ſagen, dat ſy ſich ſtinckende gemaeckt hadden by David en zijne rechtvaerdige wraek te vreezen hadden, waren zy op middelen bedacht, om dien machtigen Koning het hoofd te bieden. Zy wisten geenen beteren raed, dan gewapende manſchap van de Syriers te huuren: ſo ſondt Hanun ende de voornaemſten van de kinderen Ammons duyſent talenten ſilvers om ſich wagenen ende ruyters te hueren uyt Meſopotamien, ende uyt Syrien-Maacha, ende uyt Zoba.

7. So dat ſy ſich huerden twee en dertigh duyſent wagenen, ende de Koningh van Maacha, ende ſijn volck, die quamen ende legerden haer voor Medeba: oock vergaderden de kinderen Ammons uyt hare ſteden, ende ſy quamen, met deze hulpbenden, en vereenigde legermacht, tegen David ten ſtrijde.

Hier wordt geſproken van 32000 wagenen, maer 2 Sam. 10: 6. van 20000 man voetvolks, 1000 mannen van den Koning van Maacha, en 12000 mannen van Tob, in alles 33000 mannen. — Het een en ander laet zich zeer wel overeenbrengen op deze wijs, dat 'er 32000 mannen geſchikt waren, om op krijgswagens te ſtrijden. Indien men nu 10 mannen, voor elken wagen, ſtelt, zullen 'er 3200 wagens

geweest zijn, men vergelijke 1 Sam. 13: 5. Trouwens het is niet te geloven, dat Davids vyanden 32000 wagens zouden gehad hebben; hoe ontzachlyk moest dan hunne legermacht geweest zijn?

8. Doe het David hoorde, dat de Ammoniten zich, met de Syriers, vereenigd hadden, so sondt hy Joab, ende 't gantsche heyr met de helden, om tegen de Ammoniten, en hunne hulpbenden, te strijden.

9. Als de kinderen Ammons uytgetogen waren, so stelden sy de slagh-ordre voor de poorte der hoofdstadt van hun Koningrijk: maer de vreemde Koningen die gekomen waren, om hen te helpen, die waren bysonder in 't velt, in eene nabuurige vlakte. Door dit middel zochten zy Joab, zo hy een der beide legers mogt aenvallen, tusschen beide in te sluiten.

10. Doe Joab deze krijgslist bemerkte, en sagh dat de spitse der slagh-ordre van vooren ende van achteren tegen hem was: so verkoos hy [*eenige*] kloeke helden, uyt alle uytgelesene in Israël, ende hy steldese in ordre tegen de Syriers aen.

11. Ende de overige des volcks gaf hy in de hant sijnes broeders Abisai: ende sy steldense in ordre tegen de kinderen Ammons aen, om voor te komen, dat de beide vyandelyke legers hem insloten.

12. Ende hy seyde, tot zijnen broeder Abisai: Indien my de Syriers te sterck worden, so sult gy my komen verlossen: ende indien de kinderen Ammons u te sterck worden, so sal ick u verlossen.

13. Zijt sterck, gedraeg u mannelyk, ende laet ons sterck zijn, en kloekmoedig vechten voor de eer van ons volck, ende voor de steden van Canaan, welke ons, door de goedheid onses Godts gegeven zijn. Laten wy al doen, wat in ons vermogen is, en den uitslag aen de Voorzienigheid overlaten: de HEERE nu doe wat goet is in sijne oogen.

14. Doe naederde Joab, ende 't volck, dat by hem was, ten strijde voor het aengesichte der Syriers:

riers: ende hy versloeg hen, door Gods gunstigen bystand, zoodat sy vloden voor sijn aengesichte.

15. Doe de kinderen Ammons sagen dat de Syriers vloden, voor de zegepralende wapenen van Joab, so vloden sy oock voor het aengesichte Abisai sijnes broeders, ende sy quamen in de hoofdstad van hun Koningrijk, alwaer zy zich opsloten: Ende Joab quam te Jerusalem terug, nadat hy de vluchtende Ammoniten lang en ver genoeg vervolgd had.

16. Als de Syriers sagen, dat sy voor het aengesichte Israëls geslagen waren, so sonden sy boden, ende brachten de Syriers uyt, die aen gene zijde der riviere de Euphraet woonden: ende Sophach, de Krijgs-overste Hadarezers, eenen machtigen Vorst van Syrien, die vele kleine Koningen aen zich onderworpen had, [*toogh*] voor haer aengesichte henen.

17. Doe het David wert aengeseyt, so vergaderde hy gantsch Israël, ende hy toogh nu in eigen persoon, aen het hoofd van zijne legermacht, over de Jordane, ende hy quam tot haer, ende hy stelde zelvs de slagh-ordre tegen haer: Als David de slagh-ordre tegen de Syriers gestelt hadde, so streden sy met hem.

18. Doch de Syriers kregen, in dezen Veldslag, de nederlaeg, zoodat zy vloden voor het aengesichte Israëls, ende David versloegh van de Syriers seven duysent wagenen, ende veertigh duysent mannen zoo te voet, als ruiters 2 Sam. 10: 18, daer toe doodde hy Sophach den Krijgs oversten.

2 Sam. 10: 18. lezen wy 700 wagenen, maer hier worden 'er 7000 genoemd. Men moet dit weder zoo verstaen, als vs. 7, dat 'er 700 Krijgswagenen geweest zijn, tot elk van welke 10 mannen behoorden.

19. Doe nu alle de Koningen, die cijnsbare knechten Hadarezers waren, sagen, dat sy geslagen waren voor het aengesichte Israëls, so maeckten sy vrede met David, ende dienden hem, door het opbrengen

van fchattingen. Hier door werd de Heerfchappy van David grootelyks uitgebreid, ende de Ammoniten, die zich, binnen hunne hoofdftad, verfterkt hadden, werden aen zich zelven overgelaten: want de Syriers en wouden en durvden de kinderen Ammons niet meer verloffen of helpen.

HET XX. KAPITTEL.

Het vervolg van den oorlog tegen de Ammoniten, die voor hun doodelyk was vs. 1-3. Drie reuzen der Philiftijnen werden, door Davids helden, gedood vs. 4-8.

Vergelijk de inhoud met 2 *Sam.* 11 *en* 12. *en* 21: 18-22.

1. 't GEfchiedde nu ten tijde der wederkomfte of in het begin des volgenden jaers, ten tijde als de Koningen uyttrocken, en het, met hunne legers, in het veld houden konden, fo voerde Joab, op Davids bevel, de geheele heyrkracht van Israël aen, ende hy verdorf der kinderen Ammons lant geheel en al, ende hy quam, ende belegerde Rabba, de hoofdftad der Ammoniten, binnen welke zy zich verfterkt hadden: maer David ging dit mael niet mede, hy bleef te Jerufalem, alwaer hy zich fchuldig maekte aen het overfpel met Bathfeba 2 Sam. 11 en 12, ende Joab floegh Rabba, ende verwoefttefe.

Joab nam zelvs de Stad niet in; deze eer liet hy voor David over. Toen hy het zoo ver, met het beleg van Rabba, gebracht hadde, dat zy eerlang zou moeten bukken, liet hy den Koning verzoeken, om de Stad, in perfoon, in te nemen 2 Sam. 12: 28, 29.

2. Ende David nam Rabba zelvs in; ook nam hy de kroone hares Konings van fijn hooft, ende hy bevondtfe in gewichte een talent gouts, ende daer

was

was edel gesteente aen, ende sy wert op Davids hooft [*gesett*]: ende hy voerde seer veel roofs uyt de stadt.

Men vergelijke het gene wy, by 2 Sam. 12: 30, hebben aengeteekend VI. Deel. p. 407.

3. Hy voerde oock het volck uyt dat daer in was, ende (*a*) hy zaegdese met der zage, ende met yseren dorschwagens, ende met bijlen; ende alsoo dede David alle de steden der kinderen Ammons: dat is, hy maekte de Krijgsgevangene Ammoniten tot slaven, en hy gebruikte hem, tot het verrichten van den zwaersten arbeid, stellende hen aen het werken met zagen, dorschwagens, bijlen, aen de yzermijnen en tichelovens. Doe keerde David zegepralende wederom, met al het volck, nae Jerusalem.

Men vergelijke het gene wy, by 2 Sam. 12: 31. hebben aengeteekend, VI. Deel. p. 408—410.

4. Ende 't geschiedde daer na, toen de Ammoniten geheel waren te onder gebracht; als de krijgh met de Philistijnen te Gezer opstont. Dit Gezer was eene Stad, behoorende tot het ervdeel van Ephraim Kap. 7: 28, thans schijnt zy, in de handen der Philistijnen geweest te zijn, maer David wilde hen van daer verdrijven: doe sloegh Sibbechai, de Husathiter, Sippai, den toenmaligen Veldheer der Philistijnen, die een reus van de kinderen Rapha was; ende sy wierden t' ondergebracht.

5. Daer na was 'er nogh een krijgh tegen de Philistijnen: ende Elhanan, de sone Jaïrs, versloegh Lachmi, den broeder Goliaths des Gethiters, wiens spiessenhout was, als een weversboom.

Men vergelijke het gene wy 2 Sam. 21: 19. hebben opgemerkt.

6. Daer na was 'er nogh een krijgh tegen de Philistijnen te Gath: ende daer was een seer langh

(*a*) 2 Sam. 12: 31.

man, ende ſijne vingeren waren ſes en ſeſſe, zoo aen zijne voeten als handen, hebbende vier en twintigh, zoo vingeren als teenen; ende hy was oock Rapha geboren.
7. Ende hy hoonde Iſraël, tartende ieder eenen uit, op ſoortgelijke wijs, als Goliath gedaen had: maer Jonathan, de ſone Simea, des broeders Davids, verſloegh hem in eenen veldſlag, die de nederlaeg der Philiſtijnen ten gevolge had.
8. Deſe Philiſtijnſche reuzen waren Rapha geboren te Gath: ende ſy vielen door de hant Davids, ende door de hant ſijner knechten.

HET XXI. KAPITTEL.

De zonde van David, in het tellen van het volk, en de Godlyke gramſchap daerover.

Dit Kapittel komt overeen met 2 Sam. 24.

1. DOe de HEER, in den aenbiddelyken weg van zijne altoos Heilige Voorzienigheid, toeliet, om David, tot eene hoogmoedige onderneming, aen te zetten, ſtont de ſatan op tegen Iſraël, om het zelve te verderven, ende hy porrede David aen, dat hy Iſraël telde.
2. Ende David, met hoogmoedige gedachten bezield, welke hem door den Satan waren ingeboezemd, ſeyde tot Joab, zijnen opperſten Veldheer, ende tot de Overſte des volcks, Gaet henen, telt Iſraël van het eene einde des lands, tot het ander, van Berſeba tot Dan toe, ende brengtſe in getallen tot my, dat ick haer getal wete.
3. Doe ſeyde Joab, die deze onderneming dadelyk afkeurde, De HEERE doe tot ſijnen volcke, gelijck ſy [*nu*] zijn, hondertmael meer: het is mijn hartenwensch, dat het getal uwer onderdanen dermate moge ver-

vermenigvuldigd worden, dat 'er nog honderd malen meer zijn: zijn ſy niet alle, o mijn heere Koningh, mijnen heere tot knechten? waerom verſoeckt mijn heere dit? ik kan niet nalaten den Koning deze onderneming allerernſtigst af te raden; zy zal nadeelige gevolgen hebben voor u, en voor uwe onderdanen; de Godlyke gramſchap zal 'er door ontſtoken worden, en waerom ſoude het Iſraël tot ſchult worden?

4. Doch alle afradingen van Joab konden niet baten, het woort des Konings nam de overhant tegen Joab, en hy vorderde, dat zijn bevel, zonder uitſtel, geſchieden zoude: derhalven toogh Joab uyt, met de mindere bevelhebbers, die hem waren toegevoegd, ende hy doorwandelde het gantſch land van Iſraël; van het ééne einde tot het ander. Daer na, nadat hy de ganſche ſom van het volk ten naesten by geteld had, quam hy weder te Jeruſalem.

5. Ende Joab gaf David de ſomme des getelden volcks: ende gantſch Iſraël was elf hondert duyſent man, die het ſweert uyttrocken; ende Juda vier hondert duyſent, ende tſeventigh duyſent man, die het ſweert uyttrocken; want de vrouwen, de kinders, de grijsaerts, en alle die onbekwaem waren om de wapenen te dragen, werden niet geteld.

6. Doch Joab bracht de telling niet volkomen ten einde. Zy geſchiedde niet met de behoorlyke nauwkeurigheid: want Joab deed het met weerzin, en de zichtbare blijken van het Godlyk ongenoegen deden dit werk ſtaken. Levi zelvs ende Benjamin en telde hy onder deſelve niet: want des Konings woort was Joab een grouwel.

7. Ende deſe ſake was quaet in de oogen Godes: daerom ſloegh hy Iſraël met eene geduchte plage.

Over de ſchijnſtrijdigheid, met 2 Sam. 24: 9, alwaer de weerbare mannen, onder Israël, op 800000, en die, onder Juda, op 500000 geteld worden, hebben wy reeds uitvoerig gehandeld VI. Deel. p. 552—554.

8. Doe Joab eene ruuwe opgave van de ſtrijdbare manſchap gedaen had, begon David tot nadenken te komen, en bemerkte dat hy kwalyk gedaen had. Daerom ſeyde David, in eene ootmoedige ſchuldbelijdenis, tot Godt, Ick hebbe ſeer geſondigt, dat ick deſe ſake gedaen hebbe: maer neemt doch nu de miſdaet uwes knechts wech, verſchoon my van de welverdiende ſtraf; want ick hebbe ſeer ſottelick gehandelt.

De grootheid der misdaed, welke, in deze telling, lag opgeſloten, hebben wy reeds aengewezen VI. Deel. pag. 554—556.

9. De HEERE nu ſprack, in den nacht, nadat Joab de lijsten van het getelde volk, aen den Koning, had overgegeven, in eene Openbaring, tot Gad, den Siender en Hovprediker Davids, ſeggende:

10. Gaet, in den aenſtaenden morgenſtond, zoodra het de welvoeglykheid toelaet, naer het Koninglyk Paleis henen, ende ſpreeckt tot David, ſeggende, Aldus ſeyt de HEERE, gy hebt u, door het tellen van het volk, zeer grootelyks gezondigd, en eene zware ſtraf waerdig gemaekt; Drie dingen legge ick u voor: kieſt u een uyt dien, dat ick u doe.

11. Ende de Propheet Gad dede, zoo als de HEER hem bevolen had. Hy begav zich des morgens, naer het Koninglyk Paleis, en quam tot David, ende ſeyde tot hem, Soo ſeyt de HEERE, Neemt u uyt de drie plagen, welke ik u zal voorſtellen, een ter uwer keus:

12. Of drie jaren honger, ofte drie maenden verteert te worden en te vluchten voor het aengeſichte uwer wederpartye, ende dat het ſweert uwer vyanden [*u*] achterhale; ofte drie dagen het ſweert des HEEREN, dat is, de peſtilentie in den lande, ende eenen verdervenden Engel des HEEREN in alle de lantpalen Iſraëls: ſo ſiet nu toe, wat antwoort ick dien vertoornden God ſal wederbrengen, die my geſonden heeft.

Hier wordt de honger op *drie*, maer 2 Sam. 24: 13.

op

op *zeven* jaren bepaeld. Men zie, over deze schijnstrijdigheid VI. Deel. p. 556, 557.

13. Doe seyde David, bitterlyk ontroerd en bedroevd zijnde, tot Gad; My is seer bange: doch, dewijl ik in de akelige noodzakelykheid ben, om eene keus te doen, laet my doch in de hant des HEEREN vallen, want sijne barmhertigheden zijn seer vele, maer en laet my in de hant der menschen niet vallen. Ik wil liever, onmiddelyk van den HEER, gestraft worden, die des ontfermens nimmer moede is, dan door middel van menschen.

14. De HEERE dan gaf pestilentie in Israël, welke tot den derden dag duurde: ende daer vielen van Israël, in de onderscheidene plaetsen van Canaan, tseventigh duysent man.

15. Ende ten laetsten naderde de plaeg der pestilentie, tot aen de Koninglyke Hovstad Jerusalem. Godt sondt eenen Engel, van welken Hy zich bediende, om deze plaeg uit te oeffenen, nae Jerusalem, om die te verderven, ende als hyse verdorf, sagh het de HEERE, met medelijden, ende het berouwde hem, op Davids gebed, over dat quaet, ende hy seyde tot den verdervenden Engel, 't Is genoegh, treckt nu uwe hant af, zonder verder voorttegaen; ik heb den tijd der strafoeffening verkort, welke nog tot den avond zou moeten voortduuren: de Engel des HEEREN nu stont, toen hy dit Godlyk tegenbevel ontving, by den dorschvloer van Ornan of Aravna den Jebusiter, liggende op den berg Moria, binnen den omtrek van de Hoofdstad Jerusalem.

16. Deze verkorting van den tijd der plage was een gevolg van Davids ernstig bidden: want Als David sijne oogen ophief, so sagh hy den Engel des HEEREN staende, in de gedaente van eenen mensch, in de lucht, tusschen de aerde, ende tusschen den hemel, met sijn uytgetrocken sweert in sijne hant, uytgestreckt over Jerusalem: doe viel David ende de

Oudtste, bedeckt met sacken, tot een teeken van hunne diepe verootmoediging, op hare aengesichten.

17. Ende David seyde tot Godt, Ben ick 't niet die geseyt hebbe, dat men 't volck tellen soude? Ja ick selve ben de oorzaek van dit geduchte onheil mijnes volks: ik ben het die gesondigt, ende seer qualick gehandelt hebbe, maer dese mijne onderdanen, die zoo onschuldig zijn als schapen wat hebben die gedaen? O HEERE mijn Godt, dat doch uwe hant tegens my, ende tegen het huys mijnes vaders, tegen my en mijne bloedverwanten zy, maer niet tegen uw volck ter plage.

By 2 Sam. 24: 17. hebben wy uitvoerig aengetoond; dat deze strafoeffening aen Israël, over de personeele misdaed van hunnen Koning, met Gods Rechtvaerdigheid, zeer wel bestaenbaer zy. VI. Deel. p. 558—560.

18. Doe seyde de Engel des HEEREN, in een gezicht, tot Gad, dat hy David seggen soude, dat David soude opgaen, om den HEERE eenen altaer op te richten in den dorschvloer van Ornan den Jebusiter, tot welken de slaende Engel gevorderd was.

19. So gingh dan David op nae den woorde Gads, dat hy in den name des HEEREN gesproken hadde, om den gemelden Altaer aldaer, tot een gedenkteeken, op te richten.

20. Doe sich Ornan wendde, so sagh hy den slaenden Engel, in de gedaente van eenen mensch, met een uitgetogen zwaerd in zijne hand, staende tusschen hemel en aerde, ende sijne vier sonen die by hem waren, verstaken haer van angst en vrees: ende Ornan dorschte tarwe.

21. Ende David begav zich, op Gods bevel, naer den gemelden akker, om aldaer eenen Altaer op te richten; hy quam tot Ornan, ende Ornan sagh toe, ende sagh David, met verwondering: so gingh hy uyt den dorschvloer, den Koning te gemoet, ende boogh sich neder voor David met het aengesichte ter aerde.

22. Ende

22. Ende David seyde tot Ornan, Geeft my de plaetse des dorschvloers, verkoop my dezelve voor geld, dat ick op deselve den HEERE eenen altaer bouwe: geeftse my voor het volle gelt, op dat dese plage opgehouden worde van over den volcke.

23. Doe seyde Ornan tot David, Neemtse maer henen, zonder geld, dat begeer ik niet, ende mijn heere de Koningh doe dat goet is sijne oogen, als met zijn wettig eigendom: Siet, ick geve dese runderen tot brand-offeren, ende dese sleden, met welke ik bezig ben te dorschen, ten houte, ende de tarwe tot spijs-offer, ick geve 't al om niet.

24. Ende de Koningh David seyde tot Ornan, Neen, maer ick sal 't sekerlick koopen voor vollen gelde: want ick en sal voor den HEERE niet nemen dat uwe is, dat ick een brand-offer om niet offere.

25. Ende David gaf aen Ornan voor die plaetse, ses hondert goudene-sikelen van gewichte.

1 Sam. 24: 24. wordt de prijs, welken David betaelde, slechts op 50 sikkelen bepaeld. Zie over deze zwarigheid VI. Deel. p. 561, 562.

26. Doe bouwde David aldaer den HEERE eenen altaer, ende hy offerde brand-offeren ende danck-offeren: Als hy den HEERE aenriep, so antwoordde hy hem door vyer, het welk wonderdadig uyt den hemel, op den brand-offers-altaer nederdaelde, en het offer verteerde, ten blijke dat de HEER verbeden was.

27. Ende de HEERE seyde tot den slaenden Engel, dat hy sijn sweert weder in sijne scheyde steken soude, en een einde maken van de slagting.

28. Ter selver tijt, doe David sagh, dat de HEERE hem, ten blijke, dat Hy verbeden was, zoo wonderdadig geantwoordt hadde op den dorschvloer Ornans des Jebusiters, so offerde hy aldaer by voortgang.

29. Want de Tabernakel des HEEREN, die
Mose in de woestijne gemaeckt hadde, ende des brand-offers altaer, was te dier tijt op de hoogte te Gibeon.

30. David nu en konde en durvde niet henen gaen naer de hoogte van Gibeon, voor denselven Brand-offer-altaer, in den Tabernakel van Mose, om aldaer Godt te soecken: want hy was verschrickt voor het sweert des Engels des HEEREN, 't welk hy dus te gemoet zou gegaen hebben: ook heeft hy misschien, door eene Openbaring geweten, dat de HEER juist deze plaets geschikt had, om 'er den Tempel te bouwen.

HET XXII. KAPITTEL.

David maekte de noodige schikkingen, om, op den gemelden akker, den Tempel, door zijnen zoon Salomo, te doen bouwen. Ten dien einde vergaderde hy de bouwstoffen vs. 1-5. Hy beval het bouwen van den Tempel, aen zijnen zoon Salomo vs. 6-16, en aen de Amptenaers gelastte hy, om Salomo de behulpzame hand te bieden vs. 17-19.

1. ENde David seyde, Hier, op dezen dorschvloer, welken ik van Aravna gekocht, en eenen altaer heb opgericht, ter gedachtenis, dat alhier de plaeg der pestilentie een einde genomen heeft, *hier* sal het huys Godes des HEEREN zijn, de Tempel, welken mijn zoon Salomo bouwen zal, ende hier sal de altaer des brand-offers voor Israël zijn, dit weet ik, door eene Godlyke Openbaring, en 't wordt my bevestigd door deze gunstige beandwoording van mijne smeekingen en offeranden.

2. Ende David seyde, dat men vergaderen soude de vreemdelingen die in het lant Israëls verkeerden, en bedreven waren in de bouwkunde, ende hy bestelde steenhouwers, om uyt te houwen steenen, die

die men behouwen en fatsoeneeren soude, om het huys Godes te bouwen.

3. Ende David bereydde yser in menigte, tot nagelen aen de deuren der poorten, ende tot de t'samenvoegingen: oock koper in menigte, sonder gewichte.

4. Ende cederenhout sonder getal: want de Zidoniers ende de Tyriers brachten tot David cederenhout in menigte:

5. Want David seyde, Mijn sone Salomo is een jongelingh, ende teder, ende 't huys dat men den HEERE bouwen sal, sal men ten hoogsten groot maken, tot eenen name, ende tot heerlickheyt in alle landen, ick sal hem nu [*voorraet*] bereyden, opdat hy in staet zy, om, by de eerste gelegenheid, met bouwen te beginnen: also bereydde David [*voorraet*] in menigte voor sijne doot.

6. Doe Davids leven naer het einde snelde, riep hy sijnen sone Salomo, welken hy, op Gods bevel, tot zijnen opvolger, geschikt had, ende geboodt hem den HEERE den Godt Israëls een huys te bouwen.

7. Ende David seyde tot Salomo: Mijn sone, wat my aengaet, het was in mijn herte en mijn voornemen geweest, den name des HEEREN mijnes Godts een huys te bouwen,

8. Doch de HEER heeft my niet toegelaten, dit voornemen ter uitvoering te brengen: want het woort des HEEREN geschiedde tot my door den mond van den Propheet Nathan, seggende, Gy hebt bloet in menigte vergoten, want gy hebt groote krijgen gevoert: gy en sult mijnen name geen huys bouwen, (*a*) dewijle gy zware oorlogen gevoerd, en in dezelve veel bloets op der aerde voor mijn aengesichte vergoten hebt.

David had, in het voeren van zijne oorlogen, veel bloed vergoten: maer hoe kon hem dit van de eer beroven, om

(*a*) 1 Chron. 28: 3.

den HEER eenen Tempel te bouwen? hy had immers deze oorlogen gevoerd, op Gods bevel, en, door des HEEREN blijkbaren zegen, had hy, over zijne vyanden, gezegepraeld. — Dan het was voegzamer, dat den HEER een Tempel gebouwd wierd, door iemand, die in rust en vrede leevde, gelijk SALOMO; te meer omdat die bouwer van dien Tempel een voorbeeld wezen moest van den Messias, dien Vorst des vredes, in het oprichten zijner Kerke. — Misschien wordt hier ook geoogd, op het onschuldig bloed van URIA, en de mannen die met hem waren, het welk David vergoten had, en daerdoor de eer verbeurd, om een huis voor God te bouwen.

9. Siet de sone die u geboren sal worden, die sal een man der ruste en des vredes zijn, want ick sal hem ruste geven van alle sijne vyanden rontom henen, hy zal, met alle zijne nabuuren, in eenen gewenschten vrede, leven: want sijn name sal Salomo, dat is *vreedzaam* of *vrederijk* zijn, ende ick sal vrede ende stilte over Israël geven in sijne dagen.

10. (*b*) Die sal mijnen name een huys, eenen zeer prachtigen Tempel, tot mijnen openbaren eerdienst, bouwen; ende die sal my tot eenen Sone zijn, in onderweiping en gehoorzaemheid, ende ick hem tot eenen Vader, door hem teder te beminnen, en op alle wijzen te beschermen: ende ick sal den throon sijnes Rijcks over Israël bevestigen tot in eeuwigheyt.

Deze laetste belovte is, in Salomo, niet letterlyk vervuld: want hy heeft 40 jaren, in persoon, geregeerd; en, kort na zijnen dood, is het Koningrijk, onder Rehabeam, gescheurd: maer deze toezegging moet betrekkelyk gemaekt worden, tot het Geestelyk Koningrijk van den MESSIAS, den zoon van David naer het vleesch, den tegenbeeldigen Salomo.

11. Nu, mijn sone, de HEERE sal met u zijn, door alle uwe ondernemingen, byzonder in het bouwen van den Tempel, blijkbaer te zegenen: ende gy sult

by

(*b*) 2 Sam. 7: 13. 1 Kon. 5: 5.

by uitnemendheid, voorſpoedig zijn, in uwe Regeering, ende ſult het huys des HEEREN uwes Godts bouwen, gelijck als hy van u geſproken heeft.

12. Alleenlick, dit is mijn harten wensch, de HEERE geve u kloeckheyt ende verſtant, ende geve u de noodige wijsheid, om als Koning, het bevel, op eene rechtmatige en roemruchtige wijs, te voeren, over Iſraël, ende dat om te onderhouden de wet des HEEREN uwes Godts.

13. Dan ſult gy voorſpoedigh zijn, als gy waernemen ſult te doen de inſettingen ende de rechten, die de HEERE Moſe geboden heeft over Iſraël; (c) zijt ſterck, ende hebt goeden moet, vreeſt niet, ende en weeſt niet verſlagen, wanneer gy Gods geboden yverig gehoorzaemt, kunt gy, van zijnen byſtand en zegen, in alle gevallen, verzekerd zijn.

14. Siet daer, ick hebbe in mijne verdruckinge, geduurende eene Regeering, welke, met zeer veel onrust en verdrietlykheden, is gepaerd geweest, voor het aenſtaende huys des HEEREN, het welk gy bouwen zult, bereydt, en in de Heilige ſchatkist opgegaderd, hondert duyſent talenten gouts, ende duyſentmael duyſent talenten ſilvers, ende des kopers ende des yſers en is geen gewichte, want het is 'er in menigte: ick hebbe oock hout ende ſteenen bereydt, doet gy daer nogh meer by.

Dit was een verbazende ſchat, *honderd-duizend Talenten gouds*, en een *Millioen Talenten zilvers*, behalven het koper, yzer enz. Hier by moeten dan nog gevoegd worden, de 3000 Talenten gouds van Ophir, en 7000 Talenten gelouterd zilver, om de wanden te overtrekken; behalven het hef-offer der Vorsten, rijkelyk 5000 talenten goud en 10000 talenten zilver Kap. 29: 3, 4, 7. — Het ongeloov oordeelt, dat het, voor den Koning van een zoo klein land, als David beheerschte, onmogelyk was, zulk eenen verbazenden ſchat te vergaderen, en aen zijnen zoon na te laten.

(c) Deut. 31: 7, 8. Joſ. 1: 7.

Dan men zal, in deze zaek, niets ongeloovbaers vinden, wanneer men het volgende in overweging neemt:

A. Dat David niet alleen heerschte over het kleine land van Palestina, maer hy had ook vele machtige volken overwonnen, en aen zich cijnsbaer gemaekt. Hy had de Edomiten, Moabiten, Ammoniten, en een groot gedeelte van Syrien, aen zich onderworpen, zoodat zijne heerſchappy zich uitſtrekte tot den Euphraet toe. — Alle deze overwonnene volken brachten hem aenzienlyke ſchatten en inkomſten op.

B. By het overwinnen der gemelde volken, had David eenen zeer rijken buit gemaekt; en dezen buit had hy geſchikt tot het bouwen van den Tempel.

C. David ontving daerenboven zeer rijke geſchenken, van die Koningen, met welke hy in vrede leevde.

D. Voords was David een zeer ſpaerzaem Koning; zijne hovhouding was op ver na zoo prachtig en kostbaer niet, als die van Salomo.

E. Eindelyk werd David, op eene zeer buitengewoone wijs, gezegend; trouwens hy weet daerom ook alle zijne aenzienlyke ſchatten dank, aen den byzonderen zegen des Allerhoogſten Kap. 29: 10—

15. Niet alleen liet David, zijnen zoon Salomo, eenen zeer grooten ſchat na, en eenen aenzienlyken voorraed van bouwſtoffen, om den Tempel te vervaerdigen; maer had zelvs reeds zorg gedragen, dat 'er bekwame bouwlieden by de hand waren. Daerom vervolgde David, in zijne aenſpraek tot Salomo; Oock zijnder by u in menigte die het werck kunnen doen; houwers, ende werckmeeſters in ſteen ende hout: ende allerley wijſe en bekwame lieden in allerley werck.

16. Des gouts, des ſilvers, ende des kopers, ende des yſers en is, by manier van ſpreken, geen getal: Schik u daerom, by de eerste gelegenheid, om den Tempel te bouwen, maeckt u op, ende doet het, ende de HEERE ſal met u zijn.

17. Oock

17. Oock geboodt David allen Vorsten Israëls, dat sy sijnen sone Salomo helpen souden, door hem, met raed en daed, by te staen, [*seggende*,]

18. Is niet de HEERE uwe Godt met uliéden, ende heeft u ruste gegeven rontom henen, zoodat gy, met alle omliggende volken, in vrede leven moogt? hebt gy dit niet aen den Godlyken zegen en bystand te danken? want hy heeft de inwoonders des ganschen lants, over het welk ik de heerschappy voer, tot aen den Euphraet, in mijne hant gegeven, ende dit lant is aen mijnen scepter onderworpen geworden voor het aengesichte des HEEREN, ende voor het aengesichte sijnes volcks.

19. So begeeft dan nu uw herte, ende uwe ziele, legt u op toe, met alle uwe vermogens, om te soecken den HEERE uwen Godt, ende maket u op, ende bouwt het heyligdom Godes des HEEREN, wend daertoe van uwen kant alle mogelyke middelen aen, dat men de Arke des verbonts des HEEREN, ende de heylige vaten Godes in dit huys brenge, dat den name des HEEREN, door mijnen zoon Salomo, sal gebouwt worden.

HET XXIII. KAPITTEL.

Toen David hoog bejaerd was, benoemde hy Salomo tot zijnen opvolger vs. 1, ook stelde hy eene nieuwe orde in, omtrend den dienst der Priesteren en Leviten vs. 2-32.

1. DOe nu David oudt was, ende sadt van dagen, bemerkende, dat zijn einde naderde, maeckte hy sijnen sone Salomo ten Koningh over Israël, voor zoo ver hy hem tot zijnen opvolger aenstelde.

David heeft, by zijn leven, den Throon niet aen Salomo afgestaen, of hem tot mede-regeerer aengesteld; maer hy verklaerde, by deze gelegenheid, zijnen uitersten wil, dat Salomo hem, uit alle zijne zoonen, na zijnen dood, moest opvolgen. Dit deed hy, volgens de Godlyke bepaling, en den last, welke hy daertoe, in eene Openbaring, ontvangen had. — Van deze byzonderheid vinden wy, in het *eerste boek der Koningen*, in het geheel geene melding. Josephus plaetst den aenslag van Adonia, om zich op den Throon te zetten, voor deze verklaring van David; en schijnt te kennen te geven, dat die onderneming van Adonia, den ouden Koning aenleiding gegeven hebbe, tot het aenstellen van Salomo.

2. Ende hy vergaderde alle de Vorsten van Israël, om hun bekend te maken, dat Salomo, volgens den Godlyken wil, zijn opvolger wezen zoude: oock ontbood David, ter zelver tijd, alle de Priesters, ende de Leviten.

3. Ende de Leviten werden getelt, van dertigh jaer af, ende daer boven: ende haer getal was, nae hare hoofden, aen mannen, acht en dertigh duysent, behalven de Priesters.

De Leviten werden geteld van 30 jaer af. Dit geschiedde

de volgens de wet Num. 4: 3; want, op hun 30ste jaer, werden zy gerekend, in hunne volle kracht te zijn, en bekwaem tot alle de deelen van hunnen dienst. Maer, volgens de gemelde wet, moesten de Leviten niet langer dienen, dan tot hun 50ste jaer, en David liet hen tellen van 30 jaer af, *en daer boven*, hoe oud zy ook wezen mogten. Te weten, 'er was eene byzondere reden, toen de gemelde wet gegeven werd, om de dienstjaren der Leviten te bepalen, van 30 tot 50, omdat zy den Tabernakel, en alle deszelvs gereedschappen, van plaets tot plaets dragen en vervoeren moesten. Van dezen last wilde de HEER de Leviten verschoond hebben, tegen dat zy de ongemakken van den ouderdom begonden te gevoelen. Maer deze reden zou nu geene plaets meer hebben: de dienst in den Tempel zou ongelyk ligter wezen; en daerom verordende David zeer wijsselyk, dat de Leviten, van hun 30ste jaer af, zoo lang zy leevden, moesten dienst doen.

4. Uyt dese acht en dertig duizend Leviten, warender vier en twintigh duysent: om het werck des huyses des HEEREN aen te drijven. Deze waren handlangers der Priesteren, by het verrichten van den offerdienst. Zy dienden by beurtwisselingen, met duizend te gelijk, een week lang; zoodat elk eerst, om de 24 weken, dienst deed vs. 28, 29; ende van de overige veertien duizend Leviten, waren 'er ses duysent Amptlieden ende Richters, deze werden, in de onderscheidene plaetsen van het land, verspreid, om uitspraek te doen, over de geschillen, en het recht te handhaven.

5. Nu bleven 'er nog acht duizend Leviten over, Ende van deze waren 'er vier duysent geschikt, tot poortiers aen den Tempel, ende de andere vier duysent tot lofsangers des HEEREN met instrumenten, die ick gemaeckt hebbe, [*seyde David*,] om lof te singen.

6. Ende David verdeyldese in verdeelingen, om den dienst, by beurtwisselingen, waer te nemen, nae de kinderen Levi, Gerson, Kehath, ende Merari. Dit alles geschiedde, volgens het Godlyk voorschrivt, het welk den Koning, door de Propheten Gad en Nathan, was bekend gemaekt 2 Kron. 8: 14. 29: 25.

7. Uyt de Gersoniten waren Ladan, of *Libni* Kap. 6: 17. ende Simeï.

8. De kinderen of nakomelingen van Ladan waren [*dese*]: Jehiël het Hooft, ende Zetham, ende Joël, drie.

9. De kinderen Simeï of *Zetham* vs. 8, waren Selomith, ende Haziël, ende Haran, drie: dese waren de Hoofden der vaderen van Ladan.

10. De kinderen en nakomelingen van Simeï, den anderen zoon van Gerson vs. 7, nu waren Jahath, Zina, ende Jeüs, ende Beria: dese waren de kinderen van Simeï, viere.

11. Ende Jahath was 't Hooft, ende Ziza of *Zina* vs. 10. de tweede: maer Jeüs, ende Beria en hadden niet veel kinderen, daerom waren sy in het vaderlicke huys maer ééner tellinge.

12. De kinderen Kehaths, den tweeden zoon van Levi, waren geweest Amram, Izhar, Hebron, ende Uzziël, viere.

13. (*a*) De kinderen Amrams waren, Aaron, ende Mose: (*b*) Aaron nu wert afgesondert, dat hy heyligde de allerheyligste dingen, en dat gene verrichtte, het welk den gemeenen Priesteren ongeoorloovd was; hy was daerom Hoogepriester, ende sijne sonen waren Priesters, tot in eeuwigheyt, zoo lang de schaduwachtige dienst duuren zoude, om reukwerk te roocken voor het aengesichte des HEEREN, om hem te dienen, ende om in sijnen name tot in eeuwigheyt te segenen, en den zegen op het volk te leggen.

14. Aengaende nu Mose, den man Godes, die, uit 's HEEREN naem, het bewind voerde, over gansch Israël: dees had geene aenzienlyke ampten voor zijne zoonen geschikt; sijne kinderen waren slechts gemeene Leviten, zy werden genoemt onder de stamme van Levi.

15. (*c*) De kinderen Mose waren Gersom, ende Eliëzer.

16. Der

(*a*) Exod. 6: 19. (*b*) Exod. 28: 1, &c. Heb. 5: 4. (*c*) Exod. 22. ende 18: 3, 4.

16. Der kinderen Gersoms was Sebuël het Hooft.

17. De kinderen Eliëzers nu waren [*dese*] personen, die vervolgens zullen genoemd worden: Hy had maer eenen zoon, met name Rehabja. Deze was 't Hooft, en de eerst en eenig geboorne: ende Eliëzer en hadde geen andere kinderen; maer de kinderen Rehabja vermeerderden ten hoogsten.

18. Der kinderen Izhar, tweede zoon van Kehath, was Selomith het Hooft.

19. Aengaende de kinderen Hebrons, Jeria was 't Hooft, Amaria de tweede, Jahaziël de derde, ende Jekamam de vierde.

20. Aengaende de kinderen Uzziël, Micha was 't Hooft, ende Jissia de tweede.

21. De kinderen Merari waren Maheli, ende Musi: de kinderen Maheli waren Eleazar, ende Kis.

22. Ende Eleazar sterf, ende hy en hadde geen sonen, maer dochters: ende de kinderen Kis, hare broeders dat is neven, namense ten huwelyk.

23. De kinderen Musi waren Maheli, ende Eder, ende Jeremoth, drie.

24. Dit zijn de kinderen Levi, nae het huys harer vaderen, de Hoofden der vaderen, nae hare gerekende in 't getal der namen nae hare hoofden, doende het werck des dienstes van het huys des HEEREN. David verordende, dat de Leviten, in het vervolg, dienst zouden doen, van twintigh jaer oudt, ende daer boven. De Godlyke Wet had het bepaeld op 30 jaren Num. 4: 3, maer David wilde, dat de Leviten nu vroeger beginnen zouden, omdat de dienst ongelijk ligter was.

25. Want David hadde geseyt, De HEERE de Godt Israëls heeft sijnen volcke ruste gegeven: ende hy sal te Jerusalem woonen tot in eeuwigheyt, zoo lang de schaduwdienst duuren zal, derhalven

zullen de heilige vaten en gereedſchappen niet behoeven verplaetst te worden.

26. Ende oock daerdoor zal de dienst aengaende de Leviten, na het bouwen van den Tempel, ongelyk ligter wezen; zoo dat ſy den Tabernakel, nochte eenigh van deſſelven gereetſchap tot deſſelven dienſt [*behoorende*], niet [*meer*] en ſouden dragen.

27. Want nae de laetſte woorden Davids, volgens deze laetſte verklaring van zijnen wil, omtrend dit ſtuk, werden de kinderen Levi, ten anderen male, getelt, van twintigh jaer oudt, ende daer boven,

28. Om dat hare ſtantplaetſe en beſtendig werk was aen de hant der ſonen Aarons in den dienſt des huyſes des HEEREN, over de voorhoven, ende over de kameren, ende over de reyniginge aller heyliger dingen, ende 't werck des dienſtes des huyſes Godes, zonder dat zy noodig hadden de heilige gereedſchappen te dragen, of eenig ander zwaer werk te verrichten.

29. Te weten hun ganſche werk was bepaeld tot het broot der toerichtinge, ende tot de meelbloeme ten ſpijs-offer, ende tot ongeſuerde vladen, ende tot de pannen, ende tot het gerooſtede: ende tot alle mate, ende afmetinge.

30. Ende om alle morgens te ſtaen, om den HEERE te loven ende te prijſen: ende van gelijcken des avonts, wanneer het morgen- en avond-offer werd aengebracht.

31. Ende tot het lovzingen, ter eere van den hoogen God, by al het offeren der brand-offeren des HEEREN, op de Sabbathen, op de nieuwe maenden, ende op de geſette hoogtijden in getale, nae de wijſe en de beurtwisſeling, welke onder hen plaets heeft; gedueriglick voor het aengeſichte des HEEREN.

32. Ende dat ſy, by beurten, de wacht van de Tente der t'ſamenkomſte ſouden waernemen,

ende

ende de wacht des heyligdoms, ende de wacht der ſonen Aarons harer broederen, in den dienſt des huyſes des HEEREN.

HET XXIV. KAPITTEL.

De Priesters werden in vier en twintig ordeningen onderſcheiden vs. 1-19. *De gemeene Leviten werden, door het lot, verdeeld vs.* 20-31.

KOning David maekte zeer aenmerkelyke veranderingen, en nieuwe ſchikkingen, in den openbaren Godsdienst. Dit alles deed hy niet willekeurig en op zijn eigen gezach, maer volgens het Godlyk bevel en voorſchrivt. — De opſteller van deze boeken der Chronijken oordeelde het noodig, na de wederkeering uit Babels gevangenis, een uitvoerig bericht te geven, omtrend de wijze ſchikkingen, welke Koning David, in den openbaren Godsdienst, verordend had; omdat de Godsdienst toen ter tijd, volgens deze ſchikkingen, op nieuws zou worden ingevoerd.

1. (*a*) Aengaende nu de kinderen Aarons, die alleen bevoegd waren, om het Priesterampt te bedienen; [*dit*] waren hare verdeylingen, of onderſcheidene ordeningen, in welke zy verdeeld werden, om den Heiligen dienst, vermids zy nu een zeer groot getal uitmaekten, by beurtwisſelingen, waer te nemen: De ſonen Aarons waren Nadab, ende Abihu, Eleazar, ende Ithamar.

2. Maer (*b*) Nadab ſterf, ende Abihu, voor het aengeſichte hares vaders, ende ſy en hadden geen kinderen: Ende Eleazar ende Ithamar bedienden, in de vroegſte tijden, het Prieſter-ampt, en, uit deze twee zoonen van Aaron, Eleazar en Ithamar,

(*a*) Levit. cap. 10. (*b*) Lev. 10: 2. Num. 3: 4. ende 26: 61.

is het gansche geslacht der Priesteren, het welk in Davids tijd zoo talrijk was, voortgesproten.

3. David nu verdeyldese, te weten alle de nakomelingen van Aaron, uit Eleazar en Ithamar, die, in zijnen tijd, tot eene zeer groote menigte, waren aengegroeid, in onderscheidene ordeningen of klassen; ende Zadok was, in dien tijd, de voornaemste uyt de kinderen Eleazars, ende Achimelech was de voornaemste uyt de kinderen Ithamars. David verdeelde alle de Priesteren, op de gezegde wijs, nae haer ampt in haren dienst, dat is, om den Priesterdienst, by beurtwisselingen, elk in zijne orde, waer te nemen.

4. Ende der kinderen Eleazars werden meer gevonden tot Hoofden der mannen, dan der kinderen Ithamars, als syse afdeylden: Men bevond, dat 'er meer geslachten, tot den stam van Eleazar, dan tot dien van Ithamar, behoorden; van de kinderen Eleazars waren sestien Hoofden der vaderlicke huysen, maer van de kinderen Ithamars, nae hare vaderlicke huysen, achte.

5. Ende sy deyldense door loten af, dese met gene: men wierp het lot, beide over de nakomelingen van Eleazar en Ithamar, om daerdoor te beslisschen, in welk eene rangschikking zy met elkander dienen zouden: want de Overste des heyligdoms, ende de Overste der heilige dingen Godes, de voornaemste bedienaers van het Heiligdom, waren beide uyt de kinderen Eleazars, ende van de kinderen Ithamars, en derhalven kon de dienst onder hen, niet anders dan door het lot, verdeeld worden, om alle afgunst en nijdigheid voor te komen, onder lieden, die 'er even na toe waren.

6. Ende deze loting geschiedde in het openbaer en met groote plechtigheid, in de tegenwoordigheid van den Koning, de Vorsten, de twee Opperpriesters, en de hoofden der Priesterlyke en Levitische geslachten. Semaja, de sone Nethaneëls, de Schrijver uyt de Leviten, schreeffe op, voor het aengesichte des Konings, ende der Vorsten, ende des Priesters Zadoks,

ende

ende Achimelechs des soons Abjathars, ende der Hoofden der vaderen onder de Priesters, ende onder de Leviten. De gemelde Semaja schreev de namen der hoofden van de Priesterlyke geslachten op brievjes, welke in de kruik gedaen werden, waeruit de loten zouden getrokken werden: één vaderlick huys wiert genomen voor Eleazar, ende van gelijcken wiert een vaderlyk huis genomen voor Ithamar, dat is te zeggen, de loten werden by beurten getrokken, het eerste lot was voor een geslacht, of vaderlyk huis, uit Eleazars nakomelingen, het tweede voor een vaderlyk huis uit Ithamars nazaten, het derde voor een huis uit Eleazar, het vierde voor een huis uit Ithamar, en zoo vervolgens beurt om beurt, zoo lang de geslachten van Ithamar reikten, blijvende toen de 8 laetste alle voor Eleazar.

7. Het eerste lot nu gingh uyt voor Jojarib, op het eerste brievje, het welk uit de kruik getrokken werd, stond de naem van Jojarib, zoodat zijn geslacht de eerste beurt moest hebben, om dienst te doen in het Heiligdom; het tweede lot was voor Jedaja:

8. Het derde voor Harim, het vierde voor Seorim:

9. Het vijfde voor Malchia, het seste voor Mijamin:

10. Het sevende voor Hakkoz, het achtste voor Abia:

Uit het laetstgemelde geslacht was Zacharias, de Vader van Johannes den Dooper Luc. 1: 1. Wy mogen 'er uit besluiten, dat deze ordeningen, zoo als ze door David zijn ingesteld, door alle verwarringen henen, onderhouden zijn, tot op den laetsten tijd van het Joodsche Gemeenebest.

11. Het negende voor Jesua, het tiende voor Sechanja:

12. Het elfde voor Eljasib, het twaelfde voor Jakim:

13. Het dertiende voor Huppa, het veertiende voor Jesebeab:

14. Het vijftiende voor Bilga, het sestiende voor Immer:

15. Het seventiende voor Hezir, het achttiende voor Happizes:

16. Het negentiende voor Pethahja, het twintigste voor Ezechiel:

17. Het een en twintigste voor Jachin, het twee en twintigste voor Gamul:

18. Het drie en twintigste voor Delaja, het vier en twintigste voor Maazja.

19. Deser haer ampt in haren dienst, het ampt van deze 24 ordeningen der Priesteren was, te gaen in het huys des HEEREN, onder aldaer het Priesterwerk te verrichten, nae hare ordeninge, en by beurtwisselingen, elk eene ordening diende eene week, en dan kwam 'er weder eene andere ordening in Kap. 9: 25. 2 Kon. 11: 5, 7. Dit alles moest geschieden door de hant, dat is onder het opzicht Aarons hares vaders, dat is van den Hoogepriester, die wel eens Aaron genaemd werd, en als de Vader was van hen alle; gelijck als hem de HEERE de Godt Israëls geboden hadde.

20. Van de overige kinderen Levi nu, die niet tot het Priesterlyk geslacht behoorden, en dienaers waren van de Priesteren, was van de kinderen Amrams, door Moses, uit zijnen oudsten zoon Gersom, vergel. Kap. 23: 16, Sebuël of Subaël, van de kinderen Subaëls was Jechdeja.

21. Aengaende Rehabja, eenige zoon Kap. 23: 17, van Eliëzer, Moses tweeden zoon: van de kinderen of nakomelingen van Rehabja, was Jissia het Hooft.

22. Van de Izhariten was Selomoth, of Selomith, Kap. 23: 18. van de kinderen Selomoth was Jahath.

23. Ende van de kinderen [*Hebrons*] was Jeria [*de eerste*]: Amaria de tweede, Jahaziël de derde, Jekamam de vierde. vergel. Kap. 23: 19. en 26: 31.

24. [*Van*] de kinderen Uzziëls was Micha, van de kinderen Micha was Samir:

25. De broeder van Micha was Jissia, van de kinderen Jissia was Zacharia.

26. De kinderen Merari waren Maheli, ende Musi: De kinderen van Jaazia, een andere zoon van Merari, misschien uit een bywijv, waren, Beno.

27. De kinderen Merari van Jaazia waren Beno, ende Soham, ende Zaccur, ende Hibri.

28. Van Maheli was Eleazar; ende (*) die en hadde geen kinderen.

29. Aengaende Kis, broeder van Eleazar, Kap. 23: 21. De kinderen van Kis waren, behalven de andere zoonen, die de dochteren van Eleazar volgens Kap. 23: 22. in huwelyk namen, Jerahmeël:

30. Ende de kinderen Musi waren, Maheli, ende Eder, ende Jerimoth: Dese zijn de kinderen der Leviten nae hare vaderlicke huysen.

De Gersoniten zijn beschreven Kap. 23: 7-11.

31. Ende sy wierpen oock loten neffens hare broederen de sonen Aarons, op dezelvde zeer plechtige wijs, voor het aengesichte des Konings Davids, ende Zadoks, ende Achimelechs de voornaemste Priesteren, ende in de tegenwoordigheid der Hoofden der vaderen onder de Priesteren ende onder de Leviten: om insgelyks, door het lot, te beslisschen, welk eene ordening van Leviten, de eerste, welke de tweede, welke de derde beurt, en zoo vervolgens hebben zoude; om die ordening der Priesteren te dienen, welke aen de beurt lag, om den Heiligen dienst waer te nemen; en, opdat het blijken zoude, dat het geheele beleid van den HEER ware, werden de loten van de oude en jongere geslachten, zonder onderscheid, onder elkander vermengd, zoodat het Hooft der vaderen, het oudste geslacht, stond tegen het geslacht van sijnen kleynsten of jongsten broeder. In het bepalen derhalven van de beurtwisselingen der Leviten, werd niet gezien, op ouderdom of rang, maer alleen op de beslissching van het lot.

(*) *Hebr. eygentlick*, die en hadde geen sonen. *Vergel.* bov. 23: 22. hy en hadde geen sonen, maer dochters.

HET XXV. KAPITTEL.

Uit de Leviten koos David sommige bekwame personen tot Zangers vs. 1-7. Deze Zangers werden ook, door het lot, in vier en twintig ordeningen, verdeeld vs. 8-31.

1. ENde David, mitsgaders de Overste des heyrs van Israël, die anders Vorsten genaemd werden, die het bestier hadden over Burgerlyke en Kerkelyke zaken, scheydde af, om ten dienste van het Heiligdom, het ampt van zangeren waer te nemen, van de kinderen Asaphs, ende Hemans, ende Jeduthuns, die met harpen, met luyten, ende met cymbalen propheteeren, en God verheerlyken souden: Ende die onder hen getelt werden, waren mannen bequaem tot den wercke hares dienstes, tot het werk waertoe zy afgezonderd waren, mannen die roem hadden in de Muziek en Zangkunde.

2. Van de kinderen Asaphs, den eersten Opper-Zangmeester, uit de Gersoniten, waren, Zaccur, ende Joseph, ende Nethanja, ende Asarela, kinderen Asaphs: aen de hant of onder het bestuur Asaphs als Opper-Zangmeester, die aen des Konings handen propheteerde, en God met lovzangen verheerlykten, op die wijs, als het, door den Koning, verordend werd.

3. Aengaende Jeduthun, den derden Opper-Zangmeester, uit de Merariten: De kinderen Jeduthuns waren Gedalia, ende Zeri, ende Jesaia, Hasabja, ende Mattithja, en *Simei* vs. 17, sesse, aen de handen of onder het bestuur hares vaders Jeduthuns, op harpen propheteerende met den HEERE te dancken ende te loven.

4. Aengaende Heman, den tweeden Opper-Zangmees-

meester, uit de Kahathiten, door Korah: de kinderen van Heman waren Bukkia, Mattanja, Uzziël, Sebuël, ende Jerimoth, Hananja, Hanani, Eliatha, Giddalti, ende Romamti-Ezer, Josbekasa, Mallothi, Hothir, Mahazioth.

5. Dese alle waren kinderen Hemans des Sienders des Konings. Deze Heman werd somtijds, met den geest der prophecy, begivtigd, en Koning David droeg hem eene zeer byzondere genegenheid toe. Hy was zeer geoeffend in de woorden Godes, in het zingen en spelen van Godlyke zaken, en ongemeen bekwaem om den hoorn te verheffen, om op Trompetten, en dergelijke zware werktuigen, te blazen. Het geslacht van Heman was het talrijkste: want Godt hadde Heman veertien sonen gegeven, ende drie dochters.

6. Dese waren altemael aen de handen onder het bestuur hares vaders [*gestelt*] tot den gesange des huyses des HEEREN, op cymbalen, luyten, ende harpen; ten dienste des huyses Godes: aen de handen en onder het opzicht zoo des Konings zelven, als Asaphs, ende Jeduthuns, ende Hemans.

7. Ende haer getal met hare broederen, die geleert waren in het gesangh des HEEREN, alle meesters, die geschikt waren, om anderen in de Heilige Muziek en Zangkunde te onderwijzen, was twee hondert acht en tachtentigh, en, met hunne leerlingen, maekten zy te zamen een getal uit van vier duizend Kap. 23: 5.

8. Deze zangers werden ook, door het lot, in vier en twintig ordeningen, verdeeld, om, by beurtwisseling, elk in zijne orde, dienst te doen, in het Heiligdom, Ende sy wierpen de loten over de wacht, tegen malkanderen, soo de kleyne, als de groote, de meester met den leerlingh; 'er werd geen acht gegeven op rang en ouderdom, de volgorde der beurtwisselingen moest, door het lot, worden aengewezen.

9. Na dat alle de zangers in 24 klassen onderscheiden waren, werden 'er 24 brievjes in eene kruik gedaen. Op elk

een brievje ſtond de naem van eene ordening. Om de beurt-wisſelingen te bepalen, begon men de brievjes te trekken. Het eerſte lot nu gingh uyt voor Aſaph, [*namelick*] voor Joſeph, den tweeden zoon van Aſaph vs. 2. die, met zijne zoonen en broederen, 12 perſonen uitmaekte: het tweede lot was voor Gedalia, den oudſten zoon van Jeduthun vs. 3; hy ende ſijne broederen, ende ſijne ſonen, waren twaelve.

10. Het derde lot was voor Zaccur, den oudſten zoon van Aſaph vs. 2; hy, met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

11. Het vierde lot was voor Jizri, of *Zeri*, den tweeden zoon van Jeduthun vs. 3; hy, met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

12. Het vijfde lot was voor Nethanja, den derden zoon van Aſaph vs. 2; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

13. Het ſeſte lot was voor Bukkia, den oudſten zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

14. Het ſevende lot was voor Jeſarela, of *Aſarela*, den vierden of jongſten zoon van Aſaph vs. 2; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

15. Het achtſte lot was voor Jeſaia, den derden zoon van Jeduthun vs. 3; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

16. Het negende lot was voor Mattanja, den tweeden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

17. Het tiende lot was voor Simeï, den zesden of jongſten zoon van Jeduthun, vergel. vs. 3; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

18. Het elfde lot was voor Azareël of *Uzziel*, den derden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

19. Het twaelfde lot was voor Haſabja, den vierden zoon van Jeduthun vs. 3; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

20. Het

20. Het dertiende lot was voor Subaël of *Sebuël*, den vierden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

21. Het veertiende lot was voor Mattithja, den vijfden zoon van Jeduthun vs. 3; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

22. Het vijftiende lot was voor Jeremoth, den vijfden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

23. Het ſeſtiende lot was voor Hananja, den zesden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

24. Het ſeventiende lot was voor Joſbekaſa, den elvden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

25. Het achttiende lot was voor Hanani, den zevenden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

26. Het negentiende lot was voor Mallothi, den twaelvden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

27. Het twintigſte lot was voor Elijatha, den achtſten zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

28. Het een en twintigſte lot was voor Hothir, den dertienden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

29. Het twee en twintigſte lot was voor Giddalti, den negenden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

30. Het drie en twintigſte lot was voor Mahazioth, den veertienden of jongſten zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

31. Het vier en twintigſte of laetſte lot was voor Romamti-Ezer, den tienden zoon van Heman vs. 4; hy met ſijne ſonen, ende ſijne broederen waren twaelve.

Deze 24 Ordeningen van Zangers, elk van 12 meesters, maekten 288 perfonen uit vs. 7.

Deze beurtwisfeling moest, volgens de orde door het lot aengewezen, in het bedienen van het Heilig Muziek, zeer nauwkeurig worden in acht genomen; en Jofephus bericht ons, dat deze beurtverwisfeling, niet tegenftaende de godloosheid van fommige Koningen, de Babylonifche gevangenis, en de woedende vervolging van Antiochus, altoos, tot op de verwoesting van Jerufalem, ftiptelyk zy waergenomen. — Het zelvde heeft ook plaets gehad, omtrend de beurtwisfelingen der Priesteren en Leviten; en de Joden verzekeren ons, dat een Priester of Leviet, die zich in de beurtorde van eenen anderen indrong, met den dood moest geftraft worden.

Ondertusfchen ftond het geenzins aen deze zangeren, om zulke gewijde liederen te zingen, als zy goedvonden; zy ftonden onder de Opper-Zangmeesters, en deze moesten zorg dragen, dat 'er, op gezette tijden, bepaelde gezangen wierden opgeheven, gefchikt naer de omftandigheden, vergel. Kap. 16: 37. — Dit blijkt ook, uit de opfchrivten van fommige Pfalmen. — Voords getuigen de Joodfche Wetgeleerden eenparig, dat Ezra, na de Babylonifche gevangenis, met toeftemming van de groote Raedsvergadering, de gewijde liederen bepaeld hebbe, welke, op alle gezette tijden, in den Tempel, moesten gezongen werden.

HET

HET XXVI. KAPITTEL.

De verdeelingen der Poortiers vs. 1-19; de opzichters over de ſchatten vs. 20-28; de ampten buiten den Tempel vs. 29-32.

1. GElijk ſommige der Leviten, die daertoe bekwaem waren, tot Zangers verkozen werden, zoo werden andere tot Poortiers aengeſteld. Toen David de Leviten telde, van 30 jaren en daerboven, vond hy 'er 38000 Kap. 23: 3, en onder deze waren 4000 Poortiers vs. 5. Deze Poortiers, of dorpelwachters, moesten by de deuren, poorten, of ingangen, ſtaen; om dezelve te openen, te ſluiten, te bewaken, en toe te zien, wie 'er uit en inging. Zulke Poortiers had men, aen de Stads Poorten 2 Sam. 18: 26, aen de poorten der Koninglyke Paleizen, en de Vorstelyke vertrekken Esth. 2: 21. en 6: 2. — Er waren Poortiers aen den Tabernakel Kap. 9: 19. — Er waren Poortiers by de Verbonds-Ark, toen dezelve te Jeruſalem, onder de tente, geplaetst was Kap. 16: 38. — De Poortiers, van welke hier geſproken wordt, waren geſchikt voor den Tempel, die, door Salomo, ſtond gebouwd te werden 2 Chron. 8: 14.

Het werk derhalven van deze Poortiers was de deuren van den Tempel te openen en te ſluiten; daer aen de wacht te houden, om zorg te dragen, dat 'er geene onreine, dronkene, en onbevoegde perſonen, inkwamen, en dat 'er niets onordentelyks geſchiedde. — In dit werk waren de Leviten, aen den Priesteren, ondergeſchikt. Oorſprongelyk was dit het werk der Priesteren; dan de Leviten werden hun toegevoegd, om hun te ontlasten. Sommige Priesters waren daerom, dezen dorpel-bewarenden Leviten, als hoofden en opzichters, toegevoegd 2 Kon. 23: 4. 25: 18. Jer. 52: 14.

Dit ampt der Poortiers was wel het geringſte, onder de Tempeldiensten Pſ. 84: 11.

Aengaende nu de verdeylingen en beurtwisfelingen der gemelde poortiers: deze waren de volgende. Van de Korhiten, of nakomelingen van Korah, die een kleinzoon was van Kahath, den zoon van Levi Num. 16: 1, en een volle neev van Mofe en Aaron Exod. 6: 17-20. was, ter dezer tijd, Mefelemja of *Selemja* vs. 14, de fone, dat is de nakomeling van Kore, van de kinderen Afaphs niet de Opper-Zangmeester, maer die de eigen zoon was van Korah Kap. 6: 23, 37. en 9: 19. *Ebjafaph*, en Exod. 6: 23. *Abjafaph* genaemd.

2. De gemelde Mefelemja nu hadde kinderen: Zacharia, over welken vs. 14. nader zal gefproken worden, was d' eerftgeboren, Jediaël de tweede, Zebadja de derde, Jathniël de vierde.

3. Elam de vijfde, Johanan de fefte, Eljehoënai de fevende.

4. Obed-Edom was de zoon van Jeduthun Kap. 16: 38, en werd, nevens de kinderen van Jeduthun, aen de poorte gefteld Kap. 16: 42. Jeduthun nu was dezelvde, die anders Ethan genaemd wordt Kap. 15: 19-21. Deze Jeduthun of Ethan, was afkomftig uit Merari, den zoon van Levi Kap. 15: 17. 6: 44. — De gemelde Obed-Edom had de Verbonds-Ark, drie maenden, in zijn huis geborgen Kap. 13: 13. en 2 Sam. 6: 10; hy was ook zeer bedreven in de Muziek Kap. 15: 21. 16: 5. Evenwel word hy Kap. 25: 3, onder de zoonen van Jeduthun, niet geteld, omdat hy niet, onder de fpeellieden, gerangfchikt was; hy werd, onder de Poortiers der Arke, gefteld Kap. 15: 24, en naderhand tot Poortier, aen de poorte, afgezonderd Kap. 16: 38, 42. Hy hadde oock verfcheidene kinderen: Semaja was d' eerftgeboren, Jozabad de tweede, Joah de derde, ende Sachar de vierde, ende Nethaneël de vijfde.

5. Ammiël de fefte, Iffafchar de fevende, Peüllethai de achtfte: want Godt hadde hem gefegent, zoo te vooren, als nog meer naderhand, om het bewaren der Arke in zijn huis Kap. 13: 14.

6. Oock

6. Oock werden sijnen sone Semaja kinderen geboren, heerschende over het huys hares vaders: want sy waren kloecke helden, zoodat het geheele geslacht in den zegen des Vaders deelde.

7. De kinderen van dien Semaja, Obed-Edoms oudsten zoon, waren Othni, ende Rephaël, ende Obed, [*ende*] Elzabad sijne broeders, kloecke lieden, sterk van lichaem en geest: Elihu, ende Semachja.

8. Dese alle waren uyt de kinderen Obed-Edoms, sy, ende hare kinderen, ende hare broeders, kloecke mannen in kracht, recht geschikt tot den dienst van Poortiers; daer warender twee en tsestigh van Obed-Edom.

Kap. 16: 38. wordt 'er gesproken van 68. Men kan het zoo begrijpen, dat 'er 62 tot Poortiers zijn aengesteld, en dat de zes overige tot de Muziek geschikt waren.

9. Meselemja nu, van wien reeds vs. 2. gesproken is, hadde kinderen ende broeders, kloecke lieden, sterk van lichaem en geest, recht geschikt tot Poortiers, achttien, waeronder zijne 7 Zoonen vs. 2, 3.

10. Ende Hosa, die, met Obed-Edom, Poortier was van de Ark Kap. 16: 38, uyt de kinderen Merari, hadde sonen: Simri was het Hooft, de opperste in zijns Vaders huis, die het bestel had over het geheele geslacht; (alhoewel hy de eerstgeboren niet en was, nochtans stelde hem sijn vader tot een Hooft,) 't zy omdat de oudste zich dezer eere, door eenig wanbedrijv, had onwaerdig gemaekt; of omdat deze Simri, boven alle zijne broederen, uitmuntte.

11. Hilkia was de tweede, Tebalja de derde, Zacharia de vierde: alle de kinderen ende broederen of bloedverwanten van den gemelden Hosa waren te zamen dertiene.

12. Alle de gemelde Leviten maekten een getal uit van 96 personen. Meselemja met 18 kinderen en bloedverwanten vs. 2, 9; Obed-Edom, met 62 kinderen en bloedverwanten vs. 8, en Hosa, met 13 kinderen en bloedverwanten vs. 11. Uyt dese 96 Leviten, zijnde alle hoofden der huis-

gezinnen, waren de verdeylingen der poortiers in 24 ordeningen, om den dienst, by beurtwisseling, elk om de 24 weken, waertenemen. In elk eene ordening waren derhalven vier Vaderlyke huisgezinnen. De verdeeling geschiedde, onder de Hoofden der mannen, niet hoofd voor hoofd, en man voor man, maer nae de hoofden, dat is de eerste en aenzienlykste Vaders der huisgezinnen, aen welke de overige waren ondergeschikt. Op deze wijs, werden zy, by loting, geschikt tot de wachten tegen hare broederen: om, by beurten de wacht waer te nemen, en als Poortiers te dienen in den huyse des HEEREN.

13. Ende sy wierpen de loten, denkelyk ook op dezelvde plechtige wijs, in de tegenwoordigheid van die aenzienlyke mannen, die, by de verdeeling der Priesterlyke dagordeningen geweest waren Kap. 24: 6. De opvolging der beurten hing alleen van het lot af, 'er werden, by loting, brievjes getrokken, soo van de kleyne als de groote, van de oudste zoo wel als de jongste; nae hare vaderlicke huysen, tot elcke poorte, of van poort tot poort; zoo vele poorten 'er waren, zoo vele wachten waren 'er ook, en nae het beloop was de verdeeling geschikt.

14. Het lot nu tegen 't oosten, om de Oostpoort van den Tempel, naderhand des Konings poort genaemd Kap. 9: 18. en 2 Chron. 31: 14, te bewaken, viel op Selemja: maer sijnen sone Zacharia, die een verstandigh raetsman was, viel een andere poort ten deel: want vervolgens wierp men de loten, ende sijn lot is uytgekomen op de poort tegen 't noorden:

15. Het lot van Obed-Edom viel op de poort tegen 't zuyden, ende sijnen kinderen viel het bewaken van het huys der schatkameren ten deel.

16. Een zekere, nu onbekende, Suppim, wel te onderscheiden van dien Suppim, die uit Benjamin was Kap. 7: 12. ende Hosa werden, door het lot, geplaetst aen de poort tegen 't westen; deze moesten zy bewaken, te gelijk met de poorte Schallecheth, by den opgaenden hoogen wegh: welken Salomo maekte, om, uit zijn Paleis, in den Tempel te gaen 1 Kon. 10: 5. 2 Chron. 9: 4.

9: 4. wacht tegen over wacht, zoodat zy, zoo wel de Westpoort, als de poort Schallechet, bewaken moesten.

17. Aen de poort tegen 't oosten waren ses Leviten te gelijk; mogelyk omdat daer de meeste ingang was. Aen de poort tegen 't noorden 's daegs viere, tegen 't zuyden 's daegs viere: maer by de schatkameren twee [*ende*] twee, by elk eene schatkamer was een Poortier.

18. Aen de poort Parbar tegen 't westen warender viere; twee by den hoogen wegh langs welken de Koning in den Tempel ging, twee by de gemelde poort Parbar zelve.

19. Dit zijn de verdeylingen der poortiers van de kinderen der Korhiten, ende der kinderen Merari.

20. Oock was van de Leviten een zekere Ahia gesteld, om opzicht te hebben, over de schatten des huys Godes, dat is de gewoone inkomsten, welke Israël, volgens des HEEREN wet, ten dienste van het Heiligdom, moest opbrengen; ende tevens had de gemelde Ahia het opzicht over de schatten der geheyligde dingen, welke de Koning en andere lieden, vrywillig, tot een heilig gebruik, gegeven hadden.

21. Deze Ahia had eenige andere Leviten onder zijn bestuur, om hem te helpen, en wel bepaeldelyk Van de kinderen Ladans, kinderen des Gersoniters Ladans: Van Ladan den Gersoniter waren Hoofden der vaderen, onder welke Jehiëli de eerste en voornaemste was. Vergel. Kap. 23: 7, 8.

22. De kinderen van den gemelden Jehiëli waren, Zetham, ende Joël sijn broeder: De nakomelingen van [*dese*] waren over de schatten des huyses des HEEREN.

Volgens onze Overzetting, zouden *Zetham* en *Joël zijn broeder* de kinders geweest zijn van Jehieli, maer dit strijdt duidelyk met Kap. 23: 8, daer wy lezen; de kinders van Ladan waren Jehieli, Zetham, en Joël, drie. Zetham en Joël derhalven waren broeders, maer geene kinders van Je

hieli. — Wy vertalen daerom vs. 23, letterlyk volgens den oorſprongelyken text: *De kinders van Jehieli, Zetham, en Joël zijnen broeder, waren over de ſchatten van het huis des Heeren.* — Jehieli, Zetham en Joël waren, ter dezer tijd, reeds lang overleden; maer hunne nakomelingen werden, door Koning David, aengeſteld, tot opzichters, over de gewoone inkomſten, welke Israël, volgens 's HEEREN wet, ten dienste van het Heiligdom, moest opbrengen.

23. Maer de ſchatten der geheiligde dingen, welke vrywillig, tot een heilig gebruik, werden opgebracht, waren onder het opzicht van een ander geſlacht uit de Leviten. Dit was overgelaten voor het geſlacht van de Amramiten, van de Izhariten, van de Hebroniten, van de Ozziëliten, die alle uit Kahath, den tweeden zoon van Levi, oorſprongelyk waren vs. 1.

24. Ende Sebuël de ſone dat is de nakomeling Gerſoms des oudſten ſoons van Moſe, was Overſte over de ſchatten dezer geheiligde dingen, maer onder het opperbeſtuur van Ahia, die het opzicht had over alle de Heilige ſchatten vs. 20.

25. Maer ſijne broeders, de bloedverwanten van den gemelden Sebuël, die oorſprongelyk waren van Eliëzer, den anderen eigen zoon van Moſe, waren [*deſe*] volgende: Rehabja was ſijn ſone, dees was de eenigſte zoon geweest van Eliezer Kap. 23: 17, maer de nakomelingen van Eliezer, door den gemelden Rehabja, waren zeer vermenigvuldigd; ende onder anderen waren de volgende, in eene nederdalende linie, uit Rehabja voortgeſproten: Jeſaia ſijn ſone, ende Joram ſijn ſone, ende Zichri ſijn ſone, ende (*) Selomith ſijn ſone:

26. Deſe laetstgemelde (*) Selomith, ende ſijne broeders, of bloedverwanten, waren over alle de ſchatten der heylige dingen, die de Koningh David, tot den dienst van het Heiligdom, geheyligt hadde, mitſgaders de Hoofden der vaderen, de Overſte over duyſenden, ende honderden, ende de Overſte des heyrs. 27. Van

(*) *Ofte*, Selomoth.

27. Van de krijgen, ende van den buyt, op de overwonnen vyanden behaeld, hadden ſy 't vrywillig geheyligt, om het huys des HEEREN te onderhouden.

28. Oock alles wat Samuel de Siender geheyligt hadde, ende Saul de ſone Kis, ende Abner de ſone Ner, ende Joab de ſone Zeruja: al wat [*yemant*], wie hy ook wezen mogt, vrywillig geheyligt hadde, was onder de hant, de zorg en bewaring van den gemelden Selomith ende ſijne broederen

29. De nakomelingen van Jizhar, eenen anderen zoon van Kahat, den tweeden zoon van Levi, waren geſteld tot Amptlieden en Richteren Kap. 23: 18; doch van de zelvde Izhariten waren Chenanja, ende ſijne ſonen tot het buytenwerck in Iſraël, deze waren tot ampten geſchikt, welke zoo zeer geene betrekking hadden tot den Tempel, onder anderen tot Amptlieden ende tot Richters.

30. Ten opzichte van de Hebroniten, die al mede uit Kahat, den tweeden zoon van Levi, oorſprongelyk waren, was een zekere Haſabja; deze ende ſijne broeders, of bloedverwanten, waren kloecke mannen, ſterk van lichaem en geest: zy maekten te zamen een getal uit van duyſent ende ſeven hondert; deze alle waren geſteld over de onderſcheidene ampten, welke, onder het volk Iſraëls, ten nutte van het algemeen, op deſe zijde der Jordane tegen 't weſten, moesten worden waergenomen; byzonder hadden zy het opzicht over al het werck des HEEREN, over de inzameling der ſchatten, ten dienste van het Heiligdom, ende der ſchattingen ten dienſte des Konings en van het Koningrijk.

31. Van de gemelde Hebroniten was een zekere Jeria, in oude tijden, het Hooft geweest. Hy was wel eer het hoofd geweest van de Hebroniten ſijner geſlachten onder de vaderen, die, in vroegere tijden geleevd hadden Kap. 23: 19. 24: 23. In het veertigſte jaer des Koninckrijcks Davids zijnder geſocht

van deze Hebroniten, die uit den gemelden Jeria oorspronkelyk waren, ende onder hen werden, toen ter tijd, gevonden eenige kloecke helden te Jaëzer in Gilead.
32. Ende sijne broeders en naestbestaenden waren ook kloecke lieden, sterk van lichaem en geest. Zy waren grootelyks vermenigvuldigd, zoodat zy twee duysent, ende seven hondert Hoofden der vaderen uitmaekten: ende de Koningh David steldese tot amptenaers in het Overjordaensche land, over de Rubeniten, ende Gaditen, ende de halve stamme der Manassiten, tot alle saken Godes, ende de saken des Konings, zoo, om recht en gerechtigheid te handhaven, als om de schattingen, voor het Heiligdom, en den Koning, in te zamelen.

HET XXVII. KAPITTEL.

David maekte ook schikkingen, over het Krijgswezen vs. 1-15, en over het bestuur der burgerlyke zaken vs. 16-34.

1. DIt volgende nu zijn de schikkingen, welke Koning David gemaekt heeft, in het Krijgswezen van de kinderen Israëls nae haren getale. Over het leger waren gesteld de Hoofden der vaderen, ende de Overste der duysenden, ende der honderden, met hare Amptlieden. De opperhoofden, en hunne onderhebbende manschap, waren, in twaelv verdeelingen, onderscheiden, naer de twaelv maenden des jaers. Zy waren den Koningh dienende in alle saken der verdeelingen, dat is, volgens de orde der verdeelingen, in welke zy onderscheiden waren, aengaende ende afgaende van maent tot maent in alle de maenden des jaers: Elcke

Elcke verdeelinge was vier en twintigh duysent, makende te zamen een staend leger van 288000 mannen.

2. Over de eerste verdeelinge van 24000 man, die in de eerste maent gewapend voor den Koning verschijnen moest, was, als Opperbevelhebber, Jasobham de sone Zabdiëls: ende in sijne verdeelinge warender vier en twintigh duysent.

3. Hy was uyt de kinderen Perez, en derhalven uit de stam van Juda, en dit schijnt de reden te zijn, dat hy de eer genoot, van de eerste beurt te hebben; althans hy was 't Hooft van alle de Overste der heyren in de eerste maent.

4. Ende over de verdeelinge der tweede maent, was Dodai de Ahohiter uit Benjamin Opper-bevelhebber, ende [*over*] sijne verdeelinge was Mikloth oock Voorganger, als de plaets-vervanger van Dodai, wanneer dees noodzake had: om afwezig te zijn, in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

5. De derde Overste des heyrs, in de derde maent, was Benaja de sone Jojada des Opper-amptmans, die was 't Hooft over de derde verdeeling: in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

6. Dese Benaja was een helt van de dertige, ende over de dertigh, die zeer dappere daden verricht had 2 Sam. 23: 20, 23, ende [*over*] sijne verdeelinge was Ammizabad sijn sone als zijn Stedehouder, wanneer hy afwezig zijn moest: want Benaja bekleedde nog een ander ampt; zijnde bevelhebber van 's Konings lijvwacht.

7. De vierde bevelhebber, over de verdeeling in de vierde maent, was Asahel de broeder Joabs, ende na hem Zebadja sijn sone, na zijn ongelukkig omkomen door Abner 2 Sam. 2: 23. in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

8. De vijfde bevelhebber in de vijfde maent, was Samhuth de Izrahiter 1 Chr. 11: 27. *Sammoth* en 2 Sam. 23: 25. *Samma* genaemd, de Haroditer, d' Overste: in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

9. De feste bevelhebber in de feste maent, was Ira de fone Ikkes de Thekoïter: Kap. 11: 28. 2 Sam. 23: 26. in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

10. De sevende bevelhebber in de sevende maent, was Helez de Peloniter Kap. 11: 27, uyt de kinderen Ephraims: in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

11. De achtste bevelhebber in de achtste maent, was Sibbechai de Husathiter, Kap. 11: 29, die een reus verslagen had 2 Sam. 21: 18. van de Zerahiten: in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

12. De negende bevelhebber in de negende maent, was Abiëzer de Anethothiter, Kap. 11: 28. van de Benjaminiten: in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

13. De tiende bevelhebber in de tiende maent, was Maharai de Netophathiter, Kap. 11: 30. van de Zerahiten: in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

14. De elfde bevelhebber in de elfde maent, was Benaja de Pirhathoniter Kap. 11: 31, van de kinderen Ephraims: in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

15. De twaelfde bevelhebber in de twaelfde maent, was Heldai, Kap. 11: 30. *Heled* en 2 Sam. 23: 29. *Heleb* genaemd, de Netophathiter, van Othniël: in sijne verdeelinge warender oock vier en twintigh duysent.

16. Doch wat het burgerlyk bestuur aengaet, over elk van de onderscheidene stammen Israëls waren amptenaers, die, over dezelve, onder den Koning, het hoogste gezach voerden. [*Dese*] opperhoofden der stammen, die 's Konings voornaemste Raden waren, in de gewichtigste zaken van het Koningrijk, waren de volgende: Over de Rubeniten was Eliëzer de fone van Zichri Voorganger: Over de Simeoniten was Sephatja de fone van Maacha.

17. Over de Leviten was Hasabja de fone Kemuëls,

muëls, maer over de Aaroniten was een byzonder opperhoofd, namelyk Zadok.

18. Over Juda was Elihu, uyt de broederen Davids: 't zy Eliab de oudste 1 Sam. 16: 6. 't zy liever een ander, die 1 Chr. 2: 13-15. niet te vinden is: vergelijk het aengeteekende aldaer. Over Issaschar was Omri de sone Michaëls.

19. Over Zebulon was Ismaja de sone Obadja: Over Naphtali was Jerimoth de sone Azriëls.

20. Over de kinderen Ephraims was Hosea de sone Azazja: Over de halve stamme Manasse aen deze zijde van de Jordaen was Joël de sone Pedaja.

21. Over half Manasse in Gilead over de Jordaen was Jiddo de sone Zacharia: Over Benjamin was Jaasiël de sone Abners.

22. Over Dan was Azareël de sone Jerohams: Dese waren de Overste der onderscheidene stammen Israëls.

23. Maer toen David in het hoofd kreeg, om het getal der Israëliten, door Joab, te laten opnemen Kap. 21. en 2 Sam. 24, en nam hy het getal van dien niet op die twintigh jaer oudt, ende daer beneden waren, maer alleen van de mannen, die boven de 20 jaren oud waren, en de wapenen dragen konden Kap. 21: 5. om dat de HEERE geseyt hadde, dat hy Israël vermenigvuldigen soude als de sterren des hemels, derhalven zou het tellen van alle de Israëliten, ook onder de 20 jaren, niet alleen een al te groote moeite geweest zijn, maer ook een ongelovig mistrouwen, aen de Godlyke belovte, al te duidelyk verraden hebben.

24. Joab de sone Zeruja hadde begonnen de manschap, welke boven de 20 jaren was, te tellen, maer hy en voleyndde 't niet, de Benjaminiten en Leviten had hy niet geteld Kap. 21: 6; om dat 'er deshalven een groote toorn over Israël gekomen was: daerom en is het getal niet opgebracht, in de rekeninge der Chronike des Konings Davids, omdat de Koning zijnen misslag bemerkte, wilde hy deze telling, in de Staetsregisters van zijn Rijk, niet aengeteekend hebben.

25. Ende over de schatten en inkomsten des Ko-
nings was Azmaveth de sone Adiëls. Dees Azmaveth
was Opzichter-Generael over 's Konings Financien te Jerusa-
lem: ende over de schatten, welke buiten Jerusalem,
op 't platte lant, in de steden, ende in de dorpen,
ende in de torens of vestingen, moesten ingezameld wor-
den, was Jonathan de sone van Uzzia opzichter.
26. Ende over die die het ackerwerck deden,
in de lantbouwinge op 's Konings Domeinen, was Ezri
de sone Chelubs, om zorg te dragen, dat de landeryen,
welke den Koning toebehoorden, wel bearbeid, de vruchten
ingezameld, en in de voorraedschuuren gebracht wierden.
27. Ende over de Koninglyke wijngaerden was
Simeï de Ramathiter, om opzicht te hebben, over de
arbeiders: maer over 't gene dat van de wijnstocken
quam tot de schatten des wijns, was Zabdi de
Siphmiter, dees moest zorg dragen, dat de wijn, uit de
druiven geperst, en in de Koninglyke wijnkelders ge-
bracht wierd.
28. Ende over de olijfgaerden, ende de wilde
vijgeboomen die in de leegte waren, was Baal-
Hanan de Gederither, die opzicht had, over de arbei-
ders: maer Joas was over de schatten der olie,
dees moest zorg dragen, dat de olie wel uitgeperst en be-
waerd wierd.
29. Ende 'er waren ook opzichters, over het vee van
den Koning; over de runderen die in het vruchtbare
Saron weydden, was Sitrai de Saroniter: maer
over de runderen in de leegten, was Saphat de
sone Adlai.
30. Ende over de kemelen was Obil de Ismaë-
liter, die, als uit dat volk afkomstig, de meeste kundig-
heid van deze dieren had: ende over de eselinnen was
Jechdeja de Meronothiter.
31. Ende over 't kleyne vee was Jaziz de Ha-
gariter: Alle dese waren Overste over de have en
opzichters over die goederen, welke de Koningh David
in eigendom hadde.

32. Ende

32. Ende Jonathan Davids neev, zijnde een zoon van zijnen broeder 1 Sam 21: 21, over welken de Koning oom was, was een lid van 's Konings geheimen Raet, een verstandigh man, hy was oock Schrijver of Secretaris van Staet: Jehiël nu de sone van Hachmoni, was by de sonen des Konings, als Gouverneur en Leermeester.

33. Ende Achitophel was de voornaemste Raet des Konings: ende Husai de Architer was des Konings byzondere vrient, in welken hy ongemeen veel vertrouwen stelde.

34. Ende na Achitophel was Jojada de sone van Benaja, ende Abjathar de voornaemste leden van 's Konings geheimen Raed: maer Joab was des Konings Krijgs-overste en opperste Bevelhebber van de gansche legermacht.

HET XXVIII. KAPITTEL.

Koning David doet eene zeer plechtige redenvoering, in de tegenwoordigheid van alle zijne Rijks-Grooten. Hy verklaert, dat Salomo zijn opvolger wezen zoude vs. 1-8, daerop wendt hy zijne aenspraek tot Salomo zelven, hem gemoedelyk vermanende, om den HEER *te vreezen, en yverig te zijn, in het bouwen van den Tempel vs. 9-21.*

1. DOe de Koning de noodige schikkingen, zoo in Kerkelyke, als burgerlyke zaken, gemaekt had, bemerkte hy, dat zijn einde naderde. Daerom vergaderde David te Jerusalem alle de Grooten van zijn Rijk, om van hun een plechtig afscheid te nemen, en hun zijnen zoon Salomo, als zijnen opvolger, voortestellen. Hy deed te Jerusalem, de Hoofdstad van zijn Koningrijk, eene zeer plechtige vergadering te zamen komen; bestaende uit alle de

Overste en Regenten van Israël, de Overste der stammen, die elk het bestuur hadden over eene onderscheidene stam, in burgerlyke zaken; hier by kwamen de opperste Bevelhebbers van de Krijgsmacht; ende de Overste der verdeelingen, die elk het bevel hadden over 24000 mannen, den Koningh, by maendelyksche beurtwisselingen, dienende Kap. 27: 1-15, ende voords waren 'er de mindere Krijgsbevelhebbers, de Overste der duysenden, ende d' Overste der honderden, ende de Overste van alle have, ende vee des Konings, ende sijner sonen, de opzichters van 's Konings Domeinen Kap. 27: 25-31; deze alle vergaderden te Jerusalem met de kamerlingen, die des Konings persoon omringden, en zekere ampten aen het Hov bekleedden, ende de helden, ja allen kloecken helt, die zich, door dappere oorlogsdaden, als een voorstander van zijn Vaderland, had beroemd gemaekt.

2. Alle deze aenzienlyke personen maekten eene zeer talrijke en achtbare vergadering uit. Op eenen bepaelden dag begaven zy zich gezamentlyk ten Hove, om een plechtig gehoor te hebben by den Koning; Ende de Koningh David, die, door ouderdom, zeer verzwakt was, verkloekte zich, om uit zijn bed te komen, en zich naer de gehoorzael te laten brengen. Hy was nu een weinig bekomen, van die ziekte, daer wy 1 Kon. 1. van lezen, en van deze verademing maekte hy nu gebruik. Zelvs stont hy op sijne voeten, om zijne achting, voor deze zeer luisterrijke Vergadering der Opperhoofden van zijn volk, daerdoor te kennen te geven: ende hy seyde, Hoort my, gy Opperhoofden van mijn volk, die ik als mijne broeders bemin, ende als mijn volck en maegschap beschouw; Ick hadde reeds voor eenigen tijd, nadat ik de vyanden van mijn Koningrijk had te ondergebracht, en daerdoor eenen zeer rijken buit verkregen; in mijn herte, en by my zelven, het voornemen opgevat, een huys der ruste voor de Arke des verbonts des HEEREN, eenen prachtigen Tempel, tot eene bestendige verblijvplaets voor de Verbonds-Ark, te bouwen, ende voor den voetbanck der voeten

onses

onses Godts, dat is voor de Ark, boven welke de HEER als op eenen Throon, woont, in het zichtbaer teeken van zijne byzondere tegenwoordigheid, ende ick hebbe gereetschap gemaeckt, en eenen zeer grooten voorraed verzameld, om dien Tempel te bouwen Kap. 23.

3. (*a*) Maer Godt had wijze redenen, om dit mijn voornemen aftekeuren. De HEER heeft, door den mond van zijnen Propheet, tot my geseyt, Gy en sult mijnen name geen huys bouwen: want gy zijt een krijgsman, ende gy hebt veel bloets vergoten. vergel. Kap. 22: 8.

4. Nu heeft my de HEERE de Godt Israëls evenwel uitnemende weldaden bewezen. Hy heeft my, den jongsten mijner broederen, verkoren uyt mijnes vaders gantsche huys, dat ick tot Koningh over Israël wesen soude, en dat mijne nazaten den Throon bezitten zouden in eeuwigheyt, want hy heeft, uit alle de stammen, die van Juda tot eenen Voorganger verkoren, op eenen Koning op te leveren, ende daertoe byzonder mijnes vaders huys geschikt in het huys of uit de gansche stam van Juda: ende onder alle de sonen mijnes vaders heeft hy een welgevallen aen my gehadt, en my den jongsten gekozen, (*b*) dat hy my ten Koningh maeckte over gantsch Israël.

5. Ende uyt alle mijne sonen (want de HEERE heeft my veel sonen gegeven) so heeft hy, gelijk my, door eene Godlyke Openbaring, is bekend gemaekt, mijnen sone Salomo verkoren, dat hy sitten soude op den stoel des Koninckrijcks des HEEREN over Israël, om, na mijnen dood, mijn opvolger te zijn, en, uit 's HEEREN naem, die de Opper-Koning is, het gebied te voeren over gansch Israël.

6. Ende (*c*) hy heeft tot my, door den mond van zijnen Propheet, geseyt, Uw sone Salomo, die sal mijn huys, ende mijne voorhoven bouwen: want

(*a*) 2 Sam. 7: 5. 1 Kon. 5: 3: 1 Chr. 22: 8. (*b*) 1 Sam. 16: 12. (*c*) 2 Sam. 7: 13. 2 Chron. 1: 9.

ick hebbe hem my uytverkoren tot eenen sone, ende (d) ick sal hem tot eenen vader zijn. Vergel. 2 Sam. 7: 13. 1 Chron. 22: 9.

7. Ende ick sal sijn Koninckrijcke bevestigen, zoodat het, door zijne nazaten, zal bezeten werden, tot in eeuwigheyt: Indien hy sterck wesen sal om mijne geboden ende mijne rechten te doen, gelijck hy werkelyk doet te desen dage.

8. Nu dan, ik betuig, en vermaen u, op de gemoedelykste wijs, voor de oogen des gantschen Israëls, de gemeynte des HEEREN, welke gylieden, in uwe aenzienlyke personen, vertegenwoordigt, ende zelvs voor de ooren onses Godts, die hier by ons tegenwoordig is, dat gy houdet ende soecket alle de geboden des HEEREN uwes Godts: op dat gylieden dat goede lant, in het welk wy woonen, erffelick besittet, ende uwen kinderen na u tot in eeuwigheyt doet erven.

David had Salomo nog eens, tot zijnen opvolger, verklaerd; maer toen lag hy te bedde, door de ongemakken van den ouderdom zeer verzwakt zijnde 1 Kon. 1, maer nu stelde hy Salomo, als zijnen opvolger, voor, om dan hem plechtig te doen zalven, in de tegenwoordigheid van alle zijne Rijksgrooten Kap. 29: 22.

Vooraf evenwel deed hy eene zeer plechtige aenspraek, aen zijnen zoon Salomo, om hem, tot den dienst des HEEREN, en het bouwen van den Tempel, ernstig aen te sporen, zeggende, met alle de aendoeningen van het Vaderhart:

9. Ende gy, mijn sone Salomo, kent, erken en eerbiedig den Godt uwes vaders, ende dient hem met een volkomen, met een onverdeeld en oprecht herte, ende met eene willige en blymoedige ziele; want (e) de HEERE doorsoeckt alle herten, ende hy verstaet al het gedichtsel der gedachten, zoodat hy, door geene uitwendige vertooningen, kan misleid worden: in-

(d) 2 Sam. 7: 14. (e) 1 Sam. 16: 7. ond. 29: 17. Psalm 7: 10. Jer. 11: 20. ende 17: 10. ende 20: 12. Openb. 2: 23.

indien gy hem soeckt en oprechtelyk dient, hy sal van u gevonden worden, en zich in gunst aen u openbaren; maer indien gy hem en zijnen dienst verlaet, hy sal u tot in eeuwigheyt verstooten.

10. Siet nu toe wat gy doet; zijt toch bedachtzaem in uwe handelingen, en getrouw in den dienst des HEEREN: want de HEERE heeft u verkoren, dat gy Hem een huys ten heyligdom bouwet, weest sterck, ende doet het met allen yver.

11. Ende David gaf sijnen sone Salomo een voorbeelt, eene nette afteekening van den Tempel, vermids het zulk een gebouw moest zijn, als niemand te vooren gezien had. De HEER liet het, noch aen David, noch aen Salomo over, om eenen Tempel van hunne eigene vinding te bouwen; Hy zelvs had 'er David een model van ter hand gesteld vs. 19. Trouwens 'er moest, in dit gebouw, niet alleen orde en welvoeglykheid plaets hebben, maer deze Tempel moest ook een voorbeeld zijn van Christus en zijne Kerk. David gav daerom dit Godlyk Model, voor de oogen dezer aenzienlyke Vergadering, aen Salomo over. Het behelsde eene zeer nette afteekening des voorhuyses, met sijne behuysingen, zoo wel van het Heilige, als het Heilige der Heiligen, ende sijne schatkameren, ende sijne oppersalen, ende sijne binnenkameren, in welke de Heilige dingen moesten bewaerd worden, ende vooral was 'er een juist bestek van het huys des versoendeckfels, dat is van het Heilige der Heiligen, alwaer de Verbonds-Ark, met het Verzoendeksel, stond geplaetst en bewaerd te worden.

12. Ende het gemelde bestek was een voorbeelt van alles dat by hem door den Geest van God, ten dezen opzichte, in eene Openbaring, was voorgeschreven, [*namelick*] van de voorhoven des huyses des HEEREN, ende van alle kameren rontom: welke geschikt waren tot bewaring van de schatten des huyses Godes, dat is van Moses Tabernakel en deszelvs gereedschappen, ende tot bewaring van de schatten der heylige dingen,

13. Ende deze afteekening behelsde ook eene nauwkeurige beschrijving van de verdeylingen der Priesteren ende der Leviten, ende van alle werck des dienstes van het huys des HEEREN, ende van alle vaten des dienstes van het huys des HEEREN.

14. Het gout [*gaf* of bepaelde *hy*] nauwkeurig nae 't goutgewichte, tot alle vaten van elcken dienst: [*oock* bepaelde hy de juiste hoeveelheid van *silver*] tot alle silveren vaten by gewichte, tot alle de vaten van elcken dienst.

15. Ende 't gewichte tot de goudene kandelaers, ende hare goudene lampen, nae 't gewichte eenes yegelicken kandelaers, ende sijner lampen; oock tot de kleinere silveren kandelaers, of blakers, welke men in de hand overal kon medenemen, nae 't gewichte eenes kandelaers ende sijner lampen, nae den dienst eenes yegelicken kandelaers.

16. Oock [*gaf* en bepaelde *hy*] de juiste hoeveelheid van 't gout nae 't gewichte tot de tafelen der toerichtinge der toonbrooden, tot elcke tafel: ende 't silver tot de silveren tafelen. Er was in den Tabernakel maer één gouden tafel voor de toonbrooden, maer Salomo maekte 'er, in den Tempel, nog tien andere 2 Chron. 4: 8, en ook zilveren tafelen, tot cieraed en andere gebruiken.

17. Ende louter gout tot de krauwelen, ende tot de sprengbeckens, ende tot de schotelen; ende tot goudene bekers, 't gewichte tot elcken beker; desgelijcks tot silveren bekers, tot elcken beker 't gewichte.

18. Ende tot den reuck-altaer geloutert gout in gewichte: ende gout tot het voorbeelt des wagens [*te weten*] der Cherubim, die [*de vleugels*] souden uytbreyden, ende de Arke des verbonts des HEEREN overdecken.

De Cherubs waren vast op de Ark, makende één stuk uit met het verzoendeksel; maer Salomo maekte daer by nog twee andere Cherubs: men vergelijke het aengeteekende by 1 Kon. 6: 23. — Deze Cherubs worden Gods *wagen* genaemd,

naemd, omdat de HEER der heirscharen gezegd wordt, niet alleen op de Cherubs te zitten, maer ook te rijden Ps. 18: 11.

19. Dit alles heeft men my [*seyde David*] by geschrifte te verstaen gegeven van de hant des HEEREN, [*te weten*] alle de wercken deses voorbeelts.

Dit Godlyk voorschrivt was David, door eene Openbaring, medegedeeld, of liever by geschrivte, door eenen Propheet, aen wien God die Openbaring gegeven had, ter hand gesteld.

20. Ende David herhaelde zijne vermaning, aen den aenstaenden Koning, nog eens. Hy seyde tot sijnen sone Salomo, (*f*) Weest sterck, ende hebt goeden moet, ende doet het, en vreest niet noch en weest niet verslagen, dat niets u terug houde, van den HEER te vreezen en zijnen Tempel te bouwen: want de HEERE Godt, mijn Godt, die my zoo zonderling begunstigd en geholpen heeft, sal met u zijn, Hy zal u zegenen, en krachtdadig ondersteunen, hy en sal u niet begeven, noch hy en sal u niet verlaten, tot dat gy den Tempel, met alle deszelvs gereedschappen, zult voltooid hebben, en tot dat gy al het werck, het welk ten dienste des huyses des HEEREN noodig is, sult volbracht hebben.

21. Ende by die gelegenheid, stelde David ook de lijsten van de dagordeningen der Priesteren en Leviten, aen Salomo ter hand, als mede van de onderscheidene diensten, welke elk, in den Tempel, zou moeten verrichten, zeggende: siet, daer zijn de verdeylingen der Priesteren ende der Leviten tot allen dienste des huyses Godes: ende, aen kundige bouwlieden, tot het stichten van den Tempel, zal het u niet ontbreken, by u zijn tot allen wercke allerley vrywillige, met wijsheyt tot allen dienste, mannen, die bekwaem en gewillig zijn, om allerlei soort van kunstwerken te maken; oock hebt gy de Vorsten van het Koningrijk by u, om u, met raed en

(*f*) Deuter. 31: 7, 8. Jos. 1: 7.

daed, te dienen, ende 't gantsche volck, dat u, met blijdschap en toegenegenheid, tot Koning ontvangt, is [bereydt] tot alle uwe bevelen.

HET XXIX. KAPITTEL.

Het vervolg van Davids Redevoering; hy wendt zijne aenspraek tot de Rijksgrooten, en wekt hen op tot het geven van aenzienlyke geschenken tot den opbouw van den Tempel vs. 1-9. *daerna besluit hy zijne redevoering met gebeden en dankzeggingen vs.* 10-19. — *De Geschiedschrijver voegd 'er by, hoe Salomo, op eene zeer plechtige wijs, gezalvd zy en ingehuldigd vs.* 20-25. *De geschiedenis van Davids Regeering wordt besloten vs.* 26-30.

1. VOorder seyde de Koningh David tot de gantsche gemeynte, tot de zeer aenzienlyke vergadering der Opperhoofden van Israël: Godt heeft mijnen sone Salomo alleen verkoren, om Koning te zijn van gansch Israël, eenen jongelingh, ende teder: die, hoewel hy reeds getrouwd is, 2 Chron. 9: 30. vergel. met 12: 13, nog zeer jong, en nog niet, door ondervinding, geoeffend is, om een zoo machtig Koningrijk te bestuuren, als ik hem nalaet: dit werck daerentegen, tot het welk hy geroepen wordt, om eenen Tempel voor den HEER te bouwen, is zeer groot en zwaerwichtig; want 't en is geen pleys voor eenen mensche, maer voor Godt den HEERE, die 'er, met het luisterrijk teeken van zijne byzondere tegenwoordigheid, in woonen zal.

2. Ick nu hebbe uyt alle mijne kracht, eenen zeer grooten voorraed van bouwstoffen bereydt, tot het huys mijnes Godts, gout tot goudene, ende silver tot sil-

filveren, ende koper tot koperen, yfer tot yferen, ende hout tot houtene [*wercken*]: Sardonixfteenen, ende vervullende [*fteenen*], gefchikt, om in goud of zilver gekast te worden, vercierfteenen ende borduerfel, ende allerley koftelicke fteenen, ende marmerfteenen in menigte.

3. Ende daer toe uyt mijn welgevallen, uit zijn perfoneel eigendom, heb ik een aenmerkelyk gedeelte vrywillig gefchikt tot het huys mijnes Godts, al het byfonder gout ende filver dat ick in mijn perfoneel bezit hebbe, geve ick, als een vrywillig gefchenk, tot den huyfe mijnes Godts daerenboven, behalven al dat ick ten huyfe des heyligdoms, uit den buit der overwonnene volken, bereydt en afgezonderd hebbe.

4. Drie duyfent talenten gouts, van het beste gout, het welk van Ophir komt: ende feven duyfent talenten geloutert filver, om de wanden der huyfen te overtrecken.

Over de plaets *Ophir* genaemd, hebben wy reeds gehandeld by 1 Kon. 9: 28. — De vertrekken in den Tempel zelven moesten, met goud, overtogen worden; maer David had ook eene groote menigte van het zuiverfte zilver gefchikt, *om de wanden der huizen*, dat is om de wanden der zijdkameren, en der vertrekken, welke rondom den Tempel waren, *te overtrekken.*

5. Ook, zoo vervolgde David, geev ik vrywillige gefchenken, uit mijn perfoneel eigendom, van Gout tot de goudene, ende filver tot de filveren [*vaten*], ende tot alle werck door de hant der werckmeefteren [*te maken*]: Ende wie is 'er nu, onder deze zeer aenzienlyke vergadering, willigh en opgewekt, om mijn voorbeeld naer te volgen, en heden fijne hant, met vrywillige gefchenken, tot den opbouw van den Tempel, voor den HEERE te vullen?

6. Doe gaven vrywilligh de Overfte der vaderen, ende de Overfte der ftammen Ifraëls, ende de Overfte der duyfenden, ende der honderden,

ende de Overſte des wercks des Konings: elk dezer aenzienlyke lieden gav een vrywillig geſchenk.

7. Ende ſy gaven gezamentlyk, ten dienſte des huyſes Godes, vijf duyſent talenten gouts, ende tien duyſent drachmen, ende tien duyſent talenten ſilvers, ende achttien duyſent talenten kopers: ende hondert duyſent talenten yſers.

8. Ende by wien edele ſteenen gevonden wierden, die gaven ſy in den ſchat des huyſes des HEEREN, onder de hant en het opzicht Jehiëls des Gerſoniters, die, met zijne zoonen, tot Schatbewarer van den Tempel was aengeſteld Kap. 26: 21, 22.

9. Ende het volck was verblijdt over haer vrywilligh geven, want ſy gaven met een volkomen herte den HEERE vrywilligh: ende de Koningh David verblijdde ſich oock met groote blijtſchap.

10. Daerom loofde David den HEERE voor de oogen der gantſcher gemeynte: ende David ſeyde; Gelooft zijt gy, HEERE Godt onſes vaders Iſraëls, van eeuwigheyt tot in eeuwigheyt.

11. (*a*) Uwe, o HEERE, is de grootheyt, ende de macht, ende de heerlickheyt, ende de overwinninge, ende de majeſteyt, want alles wat in den hemel ende op der aerde is [*is uwe*]: uwe, o HEERE, is het Koninckrijcke, ende gy hebt u verhoogt tot en luisterrijk betoond als een Hooft boven alles.

12. Ende rijckdom ende eere zijn voor uw aengeſichte, ende gy heerſcht over alles, ende in uwe hant is kracht ende macht: oock ſtaet het in uwe hant alles groot te maken ende ſterck te maken.

13 Nu dan, onſe Godt, wy dancken u, ende loven den name uwer heerlickheyt, voor al het goede, het welk gy aen my, en aen mijn volk, bewezen hebt.

14. Want

(*a*) Matth. 6: 13. 1 Tim. 1: 17. Openb. 5: 13.

14. Want wie ben ick, ende wat is mijn volck, dat wy de macht souden verkregen hebben, om zoo veel vrywilligh te geven als dit is? want het is alles van u, ende wy geven 't u, zoo als wy het uyt uwe hant ontvangen hebben.

15. Want wy zijn vreemdelingen ende bywooners voor uw aengesichte, wy woonen slechts, als uwe leenmannen, in dit gezegend Canaan, gelijck alle onse vaders: onse dagen op aerden zijn (*b*) als een schaduwe, ons verblijv op deze waereld is zeer kort en rasch voorbygaende, ende daer en is geen verwachtinge dat wy hier de aerdsche goederen lang bezitten zullen.

16. HEERE onse Godt, alle dese menigte van voorraed, die wy bereydt hebben, om u een huys te bouwen, tot uwen openbaren dienst, en ter eere van den name uwer heyligheyt, dat is van uwe hant gekomen, welke het ons goedgunstig geschonken heeft; ende daerom 't is al uwe.

17. Ende ick weet, mijn Godt, dat gy (*c*) het herte proeft, ende dat gy een welgevallen hebt aen oprechtigheden. Ick hebbe in oprechtigheyt mijnes herten alle dese dingen vrywilligh gegeven, ende ick hebbe nu met vreugden ook uw volck, dat hier bevonden wort, gesien, dat het sich tegen u vrywilligh gedragen heeft, in het blymoedig geven van deze aenzienlyke geschenken.

18. O HEERE gy Godt onser vaderen Abrahams, Isaacs, ende Israëls, bewaert dit in der eeuwigheyt, in den sin der gedachten des herten uwes volcks: geev dat hunne geneigdheid tot u, en tot uwen dienst, bestendig wezen moge, ende richt haer herte tot u.

19. Ende geeft mijnen sone Salomo een volkomen herte, dat onverdeeld aen uwen dienst is opgedragen, om te houden uwe geboden, uwe getuygenissen,

(*b*) Ps. 90: 9. ende 102: 12. (*c*) 1 Chron. 28: 9.

ende uwe insettingen: ende om alles te doen, ende om dit paleys te bouwen, tot 't welck ick den noodigen voorraed bereydt hebbe.

20. Daer na scheidde de Koning deze luisterrijke vergadering, en spoorde hen aen, om den HEER, met lovzangen en offeranden, groot te maken. Ten dien einde seyde David tot de gantsche gemeynte, Lovet nu den HEERE uwen Godt: Doe loofde de gantsche gemeynte den HEERE den Godt harer vaderen, ende sy neygden 't hooft, ende sy bogen haer neder voor den HEERE, met Godsdienstige eerbewijzen, ende daerna bogen zy zich ook voor den Koningh, op die wijs, als by de Oosterlingen gebruikelyk is.

21. Ende sy offerden den HEERE, voor de Verbonds-Ark, welke David binnen Jerusalem, onder eene tente, geplaetst had, slacht-offeren, oock offerden sy den HEERE brand-offeren des anderen morgens van dien dagh, duysent varren, duysent rammen, duysent lammeren, met hare dranck-offeren: ende slacht-offeren in menigte voor gantsch Israël.

22. Ende sy aten ende droncken des selven daegs voor het aengesichte des HEEREN met groote vreugde, van het overschot der dank-offeren: Ende sy maeckten Salomo den sone Davids ten anderen male Koningh, ende sy salfden [*hem*] den HEERE, tot Voorganger, ende Zadok tot Priester.

Zy maekten Salomo, den zoone Davids, TEN ANDEREN *male Koning.* Te weten David had Salomo, eenigen tijd te vooren, by aenleiding der pogingen van Adonia, om den Throon te beklimmen, in het byzijn van weinige omstanders, tot zijnen opvolger verklaerd, 1 Kon. 1, maer nu werd hy, in deze zeer aenzienlyke Vergadering, ten anderen male, door David, tot zijnen opvolger uitgeroepen, en, als zoodanig, door alle de Opperhoofden van Israël, plechtig ingehuldigd.

Maer hier tegen rijst eene zeer aenmerkelyke zwarigheid, uit *de zalving van Zadok* tot Hoogepriester, welke, met de

zal-

zalving van Salomo, tot Koning, onmiddelyk verbonden wordt. Nu is Zadok eerst Hoogepriester geworden, na den dood van David, toen Abjathar van die waerdigheid ontzet was 1 Kon. 2: 26, 27. — Men heeft de zaek zoo te begrijpen, dat Zadok, door deze zalving, niet werkelyk tot Hoogepriester zy aengesteld, maer dat hem daerdoor de opvolging van Abjathar verzekerd zy; even op dezelve wijs, als Salomo, door zijne zalving, wel tot Davids opvolger werd aengesteld, maer niet werkelyk geplaetst in het bezit van het Koningrijk, het welk, eerst na den dood van David, geschieden zoude.

23. Alſo, uit kracht van de gemelde zalving, ſat Salomo, na het overlijden van zijnen Vader, op den throon des HEEREN, om, in den naem van den HEER, het gebied te voeren over Israël, als Koningh in ſijnes vaders Davids plaetſe, ende hy was voorſpoedigh: ende gantſch Iſraël hoorde nae hem, en was hem onderdanig.

24. Ende alle de Vorſten der ſtammen, ende de helden, die de Opperbevelhebbers waren van de Krijgsmacht; ja oock alle de ſonen des Konings Davids, zoo velen 'er in leven waren, nadat Salomo zich op den Throon gevestigd had, gaven de hant, dat ſy onder den Koningh Salomo zijn ſouden.

25. Ende de HEERE maeckte Salomo groot ten hoogſten voor de oogen van gantſch Iſraël: ende hy gaf aen hem een Koninckliche majeſteyt van rijkdom en aenzien, ſoodanige als aen geenen Koningh van Iſraël voor hem geweeſt en is.

26. So heeft dan David de ſone Iſai tot den einde toe met roem geregeert over gantſch Iſraël.

27. De dagen nu die hy geregeert heeft over Iſraël, zijn (*d*) veertigh jaer: Te (*e*) Hebron regeerde hy alleen over de ſtam van Juda ſeven jaren, ende te Jeruſalem regeerde hy over geheel Israël drie en dertigh jaren. Vergel. 2 Sam. 5: 5.

(*d*) 1 Kon. 2: 11. (*e*) 2 Sam. 5: 5.

28. Ende hy ſterf in goeden ouderdom, ſadt van dagen, overladen met rijckdom, ende eere: ende ſijn ſone Salomo regeerde in ſijn plaetſe.

29. De geſchiedeniſſen nu des Konings Davids, de eerſte ende de laetſte, ſiet die zijn zeer uitvoerig geſchreven, wat het begin betreft, in de geſchiedeniſſen Samuels des Sienders, ende het vervolg is geboekt in de geſchiedeniſſen des Propheten Nathans, ende in de geſchiedeniſſen Gads des Sienders:

30. Deze drie mannen hebben het leven van David in het breede beſchreven, Met al ſijn Koninckrijcke, ende ſijne macht, ende de tijden die over hem verloopen zijn, dat is alle de wisſelvalligheden, welke hy ondergaen heeft; ende al dat, geduurende zijne regeering, over Iſraël gekomen is, ende over alle de Koninckrijcken der landen, welke hy, onder den Godlyken zegen, door zijne roemruchtige wapenen, overwonnen heeft.

Deze geſchiedenisſen zijn ons bewaerd, in de beide Boeken welke Samuels naem dragen: Vergelijk onze Inleiding tot dezelve, VI. Deel. bl. IV.

EINDE VAN HET EERSTE BOEK DER CHRONIJKEN.

HET

HET TWEEDE BOEK

DER

CHRONIJKEN.

HET TWEEDE BOEK

DER

CHRONIJKEN.

HET I. KAPITTEL.

De Regeering van Salomo.

1. ENde Salomo de fone Davids (*a*) wert, na den dood van Adonia en Joab, en het afzetten van Abjathar, verfterckt in fijn Koninckrijck, zoodat hy allen tegenftand was te boven gekomen: want de HEERE fijn Godt was met hem, ende maeckte hem ten hooghften groot.

2. Ende Salomo gav aenftonds uitnemende blijken van zijne Godsdienstigheid. Hy liet eene groote vergadering van alle zijne Rijksgrooten beleggen, en fprack tot de hoofden van het gantfche Ifraël, tot de Overfte der duyfenden, ende der honderden, ende tot de Richteren, ende tot alle Vorften in gantfch Ifraël, de Hoofden der vaderen; dat hy het noodig oordeelde, den HEERE, te Gibeon, eenen zeer plechtigen eerdienst te verrichten.

3. Ende fy (*b*) gingen henen, Salomo, ende de gantfche gemeynte der opperhoofden van Israël met hem, nae de hoogte, die te Gibeon was: (*c*) want daer was de Tente der t'famenkomfte Godes, die

(*a*) 1 Kon. 2: 46. ende 21: 29. (*b*) 1 Kon. 3: 4. (*c*) 1 Chron. 16: 39.

Mose de knecht des HEEREN in de woestijne gemaeckt hadde, gebleven; terwijl David alleen de Verbonds-Ark naer Jerusalem had overgebracht.

4. (Maer de Arke Godts (*d*) hadde David van Kiriath Jearim opgebracht, ter plaetse die David voor haer bereydt hadde: want hy hadde voor haer eene tente te Jerusalem gespannen.)

5. Oock was de koperen brand-offer altaer, dien (*e*) Bezaleël de soon van Uri, den sone van Hur, op Moses bevel, gemaeckt hadde, aldaer voor den Tabernakel des HEEREN: Salomo nu, ende de gemeynte, besochten denselven.

6. Ende Salomo offerde daer, voor het aengesichte des HEEREN, wiens tegenwoordigheid, door den Tabernakel, verbeeld werd; op den koperen altaer, die aen de Tente der t'samenkomste was: ende hy offerde daer op duysent brand-offeren. Welk een verbazend getal van offeranden! De nieuwe Koning wilde daerdoor zijne zucht, tot den openbaren Godsdienst, aentoonen, en anderen bewegen, om hierin zijn lovwaerdig voorbeeld naer te volgen. — Ondertusschen zijn alle die offeranden, niet op éénen dag, geofferd, maer geduurende al den tijd, dat de Koning zich te Gibeon ophield. — Nae alle gedachten werd 'er thans één der hooge Feesten gevierd.

7. In die selve nacht, nadat Salomo een begin had laten maken van zijne brand-offeren, verscheen Godt aen Salomo, in eenen droom; ende hy seyde tot hem: Begeert wat ick u geven sal, verklaer my, wat gy het meest verlangen zoudt, om uw Koninglyk bestuur zoo luisterrijk mogelyk te maken, en ik zal het u toestaen.

8. Ende Salomo seyde tot Godt; Gy hebt aen mijnen vader David groote weldadigheyt gedaen: (*f*) ende gy hebt my by uitnemendheid begunstigd, boven mijne broederen, dat gy my Koningh gemaeckt hebt in sijne plaetse.

9. Nu

(*d*) 2 Sam. 6: 2. 17. 1 Chr. 16: 1. (*e*) Exod. 38. 1.
(*f*) 1 Chron. 28. 5.

9. Nu HEERE Godt, laet uw woort waer worden, [*gedaen*] aen mijnen vader David, dat gy my tot eenen Vader wezen zoudt 2 Sam. 7: 14. (*g*) want gy hebt my Koningh gemaeckt over een volck, menigvuldigh als het ſtof der aerden, en ik ben nog zeer jong, ik heb nog weinig ondervinding, en in Staetszaken ontbreekt my de noodige bedrevenheid.

10. (*h*) Geeft my nu, daer ik, tot het beſtuuren van zulk een groot volk, eene meer dan gemeene wijsheid noodig heb, eene ruime maet van wijſheyt, ende wetenſchap, dat ick voor het aengeſichte deſes volcks uytgae, ende ingae, en my, in alle gevallen, zoo gedrage, als het eenen Koning van Israël betaemt: want wie ſoude dit uw groot volck [*konnen*] richten? wie zulk een verbazende menigte van zaken, welke my dagelyksch zullen voorkomen, behoorlyk beſlisſchen kunnen, zonder eene meer dan gewoone maet van wijsheid?

11. Doe ſeyde Godt tot Salomo: Daerom dat dit verlangen naer wijsheid in uw herte geweeſt is, ten blijke dat gy belang ſtelt in den welvaert van uw volk en Koningrijk, ende gy niet begeert en hebt rijckdom, goederen, nochte eere, nochte de ziele, het leven en den ondergang uwer haters, nochte oock vele dagen begeert en hebt, maer wijſheyt, ende wetenſchap voor u begeert hebt, op dat gy mijn volck mochtet richten, daer over ick u Koningh gemaeckt hebbe: daerom zal uwe begeerte vervuld worden.

12. De wijſheyt, ende de wetenſchap is u reeds in eene ruime maet gegeven: Ontwakende zult gy ondervinden, dat ik u, door eene onmiddelyke ingeving, eene meer dan gemeene maet van wijsheid heb medegedeeld; gy zult, van nu voortaen, in alle menſchelyke zaken, vooral in die, welke het beſtuur van uw Koningrijk betreffen, zoo bedreven zijn, dat 'er nimmer uws gelijke zal geweest zijn; daerenboven zal ik u nog dat gene toeſchikken, het welk gy

(*g*) 1 Kon. 3: 7. (*h*) 1 Kon. 3: 9, 11, 12.

niet begeerd hebt; Daer toe sal ick u rijckdom, ende goederen, ende eere geven, dergelijcke (*i*) geene Koningen, die voor u geweest zijn, gehadt en hebben; ende na u en sal dergelijcke niet zijn, zoodat gy alle Koningen der aerde, niet alleen in wijsheid, maer ook in rijkdom en luister, overtreffen zult.

13. Alſo bemerkte Salomo, ontwaekt zijnde, dat de HEER hem gedaen had gelijk hy begeerd had, en dat hy, met eene meer dan gemeene maet van wijsheid, begivtigd was. Na dat nu de offeranden, en andere Godsdienstige plechtigheden, geeindigd waren, quam Salomo te Jeruſalem, in ziine Koninglyke Hovſtad, terug; van de hoogte die te Gibeon is, van voor de Tente der t'ſamenkomſte. Ook aldaer offerde hy, voor de Verbonds-Ark, welke zijn Vader David, in eene tente, geplaetst had, brand-offeren en dank-offeren; om den HEER, voor alle zijne weldaden, byzonder voor de verleende wijsheid, in het openbaer te danken, en hy gav, aen allen zijnen Hovelingen, eenen maeltijd van het overſchot der dank-offeren. Vergel. 1 Kon. 3: 15. ende hy regeerde voords over Iſraël, met wijsheid en voorſpoed.

14. Ende Salomo (*k*) vergaderde Krijgs-wagenen, ende ruyteren, ſo dat hy duyſent, ende vier hondert wagenen, ende twaelf duyſent ruyteren hadde: ende hy leydeſe in de wagenſteden, rondom welke goede weiden waren voor de paerden, ende ook gedeeltelyk by den Koningh te Jeruſalem. Vergel. 1 Kon. 4: 26.

15. Ende de Koningh Salomo verkreeg eenen zeer grooten rijkdom: want hy maeckte het ſilver, ende het gout in Jeruſalem zoo overvloedig, dat zy zoo gemeen waren, en, door de menigte, wierden gerekend van zoo weinig waerde te zijn, als ſtraet-ſteenen, ende de cederen maeckte hy, door den grooten overvloed, zoo al-

(*i*) 1 Kon. 3: 13. 1 Chron. 29: 25. 2 Chr. 9: 22. (*k*) 1 Kon. 4: 26. ende 10: 26. 2 Chr. 9: 25.

algemeen te zijn, als anderszins de wilde vijgeboomen in Canaan, die aldaer in de leegten zijn, in menigte gevonden worden.

16. Ende (*l*) het uytbrengen der peerden, was 't gene Salomo uyt Egypten hadde: ende aengaende het linnen garen, de kooplieden des Konings namen het linnen garen voor den prijs.

Deze zelvde woorden hebben wy reeds ontmoet 1 Kon. 10: 28, en 'er, op gronden aldaer nader aengewezen, de volgende verklaring van gegeven: „ Wat nu den uitvoer van „ koopwaren aengaet, welke met paerden uit Egypte ge„ schiedde; daer had Salomo ook zijne voordeelen van: „ zijne tolbedienden vorderden, van elk een vracht koopwa„ ren, eenen vast bepaelden schattingsprijs."

17. Ende sy brachten op, ende voerden eenen vracht-wagen, met vier paerden bespannen, uyt van Egypten, beladen met koopwaren, voor ses hondert [*sikelen*] silvers, ende een enkel peert van het vierspan, betaelde aen tol voor Salomo, een hondert en vijftigh silveren sikelen: ende alsoo voerdense [*die*] door hare hant uyt, voor allen Koningen der Hethiten, ende voor den Koningen van Syrien.

De zin is deze: De Hethiters, Syriers, en andere handeldrijvende Natien, hadden, met hunne vrachtwagens, den vryen doortocht door Salomons gebied, naer Egypte, en van daer terug; mids aen tol betalende 600 zilvere sikelen, of ruim 750 Guldens Hollandsch, voor elk een wagen, met koopwaren beladen, en met vier paerden bespannen.

(*l*) 1 Kon. 10: 28. 2 Chron. 9: 28.

HET II. KAPITTEL.

Salomo maekte schikkingen, tot het bouwen van den Tempel.

1. SAlomo nu dachte, nadat hy de noodige schikkingen, omtrend de Amptenaren en andere bedienden van zijn Koningrijk, gemaekt had, aen het bevel van zijnen Vader David, om voor den name des HEEREN een Huys te bouwen; ende na dat de Tempel zou voltooid zijn, wilde hy een huys voor sijn Koninckrijcke, een Koninglyk Paleis bouwen.

2. Ende Salomo telde tseventigh duysent lastdragende mannen, zijnde mindere bedienden, geschikt om te torschen en te kruiden, ende tachtentigh duysent mannen, die steenen houwen souden in 't gebergte; in alles 150000 werklieden, die alle vreemdelingen waren, uit andere landen oorsprongelyk 1 Kon. 9: 15; (*a*) mitsgaders en daerenboven had Salomo drie duysent, ende ses hondert Opsienders over deselve, die het opzicht hadden over de gemelde werklieden.

Hier wordt het getal der opzienderen, op 3600, maer 1 Kon. 5: 16. slechts op 3300, bepaeld. — De zwarigheid wordt wechgenomen, op deze wijs, dat 'er 3300 gewoone Opzieners geweest zijn, en over deze nog 300 Overste Opzichters, in alles te zamen 3600.

3. Ende Salomo (*b*) sondt een gezantschap tot Huram den Koningh van Tyrus, om met dien Vorst, over de noodige bouwstoffen tot den Tempel, in onderhandeling te treden: seggende, Gelijck als gy met mijnen vader David gedaen hebt, ende hebt hem cederen gesonden, om voor hem een huys of Koninglyk Paleis, te bouwen, om daer in te woonen: [*soo doet oock met my.*]

4. Siet ick sal een huys, een zeer prachtigen Tempel, voor

(*a*) 1 Kon. 5: 16. (*b*) 1 Kon. 5: 2.

voor den name, en tot den openbaren eerdienst, des HEEREN mijnes Godts bouwen, om hem te heyligen, om reuckwerck der welrieckender specceryen voor sijn aengesicht aen te steken, ende [*voor*] de toerichtinge des geduerigen [*broots*], ende [*voor*] de (*c*) brand-offeren des morgens, ende des avonts, op de Sabbathen, ende op de nieuwe maenden, ende op de gesette hoogtijden des HEEREN onses Godts: 't welck voor eeuwigh is in Israël, zoo lang het een afgezonderd volk moet blijven.

5. Ende het Huys, dat ick sal bouwen, sal groot en ongemeen luisterrijk zijn; want onse Godt is grooter dan alle goden.

6. Doch zoo niet, dat ik my verbeelden zoude, dat de God van Israël, in eenen Tempel, hoe groot dezelve ook wezen mogt, zou kunnen bevat worden; wie soude de kracht hebben, om voor hem een huys te bouwen, in het welk hy zou kunnen besloten worden; (*d*) dewijle de hemelen, ja de hemel der hemelen hem, die oneindig en overaltegenwoordig is, niet begrijpen en souden? Ende wie ben ick, dat ick voor hem een huys soude bouwen, ten ware om [*reuckwerck*] voor sijn aengesichte aen te steken, en Hem, in het zelve, met Godsdienstige plechtigheden, te vereeren? — Dit geevt my alleen daertoe vrymoedigheid, dat die Tempel geschikt zal zijn, om Hem op zulk eene wijze te vereeren als Hy zelve ingesteld heeft.

7. Er zijn, op dat gedeelte van den Libanon, het welk onder mijn gebied behoort, wel cederen in overvloed; maer het ontbreekt my aen bekwame werklieden, om in het cederenhout te arbeiden, daer in is uw volk veel meer bedreven dan het mijne. Heb daerom de goedheid, eenige van de meest bekwame werklieden, naer den Libanon, te zenden; ik zal 'er ook van mijn volk zenden, om uwe werklieden te helpen, en naer hun voorschrivt te arbeiden.

(*c*) Num. 28: 9, 10, 11. (*d*) 1 Kon. 8: 27. 2 Chron. 6: 18. Job 11: 7, 8, 9. Jes. 66: 1. Jer. 23: 24. Matth. 5: 34, 35. Hand. 7: 49. ende 17: 24.

Ook ontbreekt het, onder mijn volk, aen andere kunstenaers, en deze zijn gemeener onder de Tyriers, die zich, door de bouwkunde, hebben beroemd gemaekt; So ſendt my nu eenen wijſen man, eenen beroemden kunstenaer, om te wercken; in gout, ende in ſilver, ende in koper, ende in yſer, ende in purper, ende karmeſijn, ende hemelsblaeuw, ende die wete graveerſelen te graveeren, met de wijſe en kunstenaers, die by my zijn in Juda, ende in Jeruſalem, die mijn vader David beſchickt heeft.

8. Sendt my oock cederen, dennen, ende Algummimhout uyt Libanon, want ick weet dat uwe knechten het hout van Libanon zeer kunstig weten te houwen, ende ſiet mijne knechten ſullen met uwe knechten zijn, en onder hun opzicht werken.

9. Ende dat om my hout in menigte te bereyden: want het Huys, dat ick ſal bouwen, ſal groot, ende wonderlick zijn, een kunstſtuk, grooter dan 'er nog ooit vervaerdigd is.

10. Ende ſiet, ick ſal uwen knechten den houwers, die het hout houwen, twintigh duyſent Cor uytgeſlagen tarwe, ende twintigh duyſent Cor gerſte geven: daer toe twintigh duyſent Bath wijns, ende twintigh duyſent Bath olie, dit alles zal ik jaerlyksch geven, tot onderhoud der werklieden, zoo lang zy bezig zijn.

20000 Cor maken omtrend 2000 Lasten, en 20000 Bath, genoegzaem 2400 Oxhoofden.

11. Huram nu de Koningh van Tyrus antwoordde door ſchrift, ende ſondt tot Salomo: Daerom dat de HEERE, de God van Israël, ſijn volck lief heeft, heeft hy u, die, met zulk eene uitnemende wijsheid begiftigd zijt, over hen Koningh geſtelt.

12. Voorder ſeyde Huram; Gelooft zy de HEERE de Godt Iſraëls, (e) die, volgens uwe leer, den he-

(e) Geneſ. capp. 1. ende 2. Exod. 20: 11. Pſalm 33: 6. ende 96: 5. ende 102: 26. ende 124: 8. ende 136: 5, 6. Hand. 4: 24. ende 14: 15. Openb. 10: 6.

hemel ende de aerde gemaeckt heeft, dat hy den Koningh David eenen wijſen ſone, kloeck in voorſichtigheyt ende verſtant, gegeven heeft, die een Huys voor den HEERE, ende een huys voor ſijn Koninckrijcke bouwe.

13. So ſende ick nu eenen wijſen man, kloeck van verſtande, die de grootſte kunstenaer is, in mijn ganſche Koningrijk. Zijn naem is Huram Abi;

14. Van 's moeders zijde is hy, uit uwe onderdanen, oorſprongelyk; Den ſoon eener vrouwe uyt de dochteren Dan, ende wiens vader een man geweeſt is van Tyrus, die is een zeer beroemd werkmeester, in allerlei kunstſtukken: hy weet zeer fraei en net te wercken in gout, ende in ſilver, in koper, in yſer, in ſteenen, ende in hout, in purper, in hemelsblaeuw, ende in fijn linnen, ende in karmeſijn, ende om alle graveerſel te graveeren, ende om te bedencken allen vernuftigen vont, die hem ſal voorgeſtelt worden. Beſchik over hem, en laet hem werken, met uwe wijſe kunstenaers, ende met de wijſe mijns heeren uwes vaders Davids.

15. So ſende nu mijn heere ſijnen knechten de tarwe, ende de gerſte, de olie, ende den wijn, die hy (*f*) geſeyt en beloovd heeft tot hun onderhoud te zullen zenden.

16. Ende wy, dat is de werklieden, welke ik zenden zal, ſullen hout houwen uyt den Libanon, het zelve zagen, bytelen, en tot het timmergebruik gereed maken, nae allen uwen nootdruſt, ende ſullen 't tot u met vlotten over de Middellandſche zee, nae Japho brengen: ende gy ſult het klaer-gemaekte hout van daer laten ophalen nae Jeruſalem.

17. Ende (*g*) Salomo telde alle de vreemde mannen, die in 't lant Iſraëls waren, achtervolgens de tellinge, (*h*) met dewelcke ſijn vader David die getelt hadde: ende daer wierden gevonden hon-

(*f*) bov. vs. 10. (*g*) 1 Kon. 5: 15. (*h*) 1 Chron. 22: 2.

dert, ende drie en vijftigh duysent, ende ses hondert vreemdelingen. Deze wilde de Koning gebruiken, tot zulke moeilyke diensten, als met welke hy de Israëliten niet belasten wilde.

18. Ende hy maeckte uyt deselve tseventigh duysent lastdragers, ende tachtentigh duysent houwers in het gebergte, mitsgaders drie duysent, ende ses hondert Opsienders, om het volck te doen arbeyden.

HET III. KAPITTEL.

De Geschiedenis van den Tempelbouw.

1. ENde Salomo begon, nadat de noodige voorraed van bouwstoffen in gereedheid was, in het vierde jaer van zijne Regeering, het huys des HEEREN te bouwen te Jerusalem op den bergh Moria, die (*a*) sijnen vader David, door den HEER zelven, als de plaets van den Tempel, gewesen was: in de plaetse, die David toebereydt hadde, door het nederwerpen der gebouwen, en het slechten van den grond, op den gewezenen dorschvloer Ornans des Jebusiters. Vergel. 1 Kon. 21: 26.

2. Hy (*b*) begon nu te bouwen in de tweede Kerkelyke maent Ziw, op den tweeden [*dagh*], in 't vierde jaer sijns Koninckrijcks.

Vergelijk onze *Inleiding* tot het VIJFDE DEEL. bl. XXXIX-XLVIII.

3. Ende dese zijn de grontleggingen of platte grondteekeningen van Salomo, welke hy, met de juiste afmetingen, van zijn Vader David ontvangen had 1 Chron. 28: 11, 12. om het huys Godes te bouwen: de lengte in

(*a*) 1 Chron. 21: 18, 26. (*b*) 1 Kon. 6: 1.

in ellen nae de eerste mate, op welke men, van de oudste tijden af, de ellen gerekend had, was tsestigh ellen, of 106 Rhijnlandsche voeten, ende de breette twintigh ellen, of $35\frac{1}{5}$ Rhijnlandsche voeten.

4. Ende het voorhuys, 't welck voor aen was, aen den ingang van den Tempel, en een soort van gaendery uitmaekte, was in de lengte nae de breette van het huys, twintigh ellen, zoodat deze gaendery, in hare lengte van 20 ellen, de geheele breedte van het huis besloeg; 10 ellen was die gaendery breed 1 Kon. 6: 3, zoodat dit voorhuis, met den Tempel zelven, in de lengte, te zamen 40 ellen, uitmaekte; ende de hoogte van dit voorgebouw was van hondert ende twintigh ellen, of 212 voeten, makende dus een soort van toren uit; 't welck hy van binnen overtrock met louter gout, even als het overige van den Tempel.

5. Het groot huys nu, zijnde het Heilige der Priesteren, het welk driemael grooter was, dan het Heilige der Heiligen, overdeckte of beschoot hy van binnen, met dennenhout; daer na overtoogh hy dat met goet gout: ende hy maeckte daer op palmen, ende keten en ander kunstig snijdwerck.

6. Hy overtoogh oock het huys met kostelicke steenen tot vercieringe: het gout nu was gout van de kust bekend onder den naem van Parvaim.

Of Parvaim dezelvde plaets geweest zy, met Ophir, waerover men onze aenteekening vergelijke by 1 Kon. 9: 28. VII Deel. pag. 125—127, kunnen wy niet bepalen.

7. Daer toe overdeckte hy aen het huys de balcken, de posten, ende de wanden daer van, ende de deuren daer van met gout: ende hy graveerde Cherubim aen de wanden.

8. Voorder maeckte hy het huys van het heylige der heyligen, welckes lengte nae de breette van het huys, was twintigh ellen, ende de breette daer van twintigh ellen. Dit Heilige der Heiligen besloeg derhalven een derde van den eigenlyk gezegden Tempel. Hy beschoot het ook van binnen, met

cederenhout: ende hy overtoogh dat met goet gout, tot ses hondert talenten.

9. Ende het gewichte of de waerde der nagelen, met welke de gouden platen, op het hout, werden vastgemaekt, was voor elk tot vijftigh sikelen gouts: ende hy overtoogh de oppersalen, dat is de zoldering, beide van het Heilige, en het Heilige der Heiligen, van binnen, met gout.

10 Oock maeckte hy in 't huys van het heylige der heyligen twee Cherubim van olijven-hout 1 Kon. 6: 23. Deze Cherubs liet Salomo maken van *uyttreckende werck, of van *beweegbaer werk*: zy waren zeer onderscheiden van de Cherubs, op het Verzoendeksel; die daerop vast waren, maer deze stonden afzonderlyk op den grond, ende waren derhalven beweegbaer: hy overtoogh die houten Cherubs, ook met gout.

11. Aengaende de vleugelen der gemelde Cherubim, hare lengte was te zamen van twintigh ellen: Elk een Cherub had twee vleugels, ieder van 5 ellen; des eenen vleugel was van vijf ellen, rakende aen den eenen kant den wandt van het huys, ende de ander vleugel van vijf ellen, rakende aen den vleugel des anderen Cherubs.

12. Insgelijcks was de vleugel des anderen Cherubs van vijf ellen, rakende aen de andere zijde den wandt van 't huys: ende de ander vleugel was van vijf ellen, klevende aen den vleugel des anderen Cherubs.

13. De vleugelen deser Cherubim spreydden haer uyt, twintigh ellen: ende sy stonden op hare voeten, op den vloer van het Heilige der Heiligen, ende hare aengesichten waren ten huysewaert: met hunne aengezichten waren zy naer het Heilige gekeerd, zoodat zy den genen, die in het Heilige intrad, schenen aen te zien. Zy waren 10 ellen hoog, en derhalven besloegen zy de halve hoogte van het vertrek, die 20 ellen bedroeg.

Men zie nader, over deze Cherubs van Salomo, het VII Deel. pag. 74, 75.

14. Hy

14. Hy maeckte oock (*c*) den voorhangh, die het Heilige, van het Heilige der Heiligen, affcheidde, van hemelsblaeuw, ende purper, ende karmesijn, ende fijn linnen: ende hy maeckte zeer kunstig geborduurde Cherubim daer op.

15. Nogh maeckte hy voor het huys (*d*) twee koperen pilaren, of hoog opgaende zuilen, welke van binnen hol waren. Deze pilaren waren te zamen van vijf en dertigh ellen in lengte: want elk van deze pilaren had, wat de zuilen of schachten aenging, zonder het hoofdgestel en het voetstuk, de lengte van 17½ ellen; ende het capiteel dat op derselver hooft was, was, voor elken pilaer, van vijf ellen.

16. Oock maeckte hy ketenen, gelijk [*als*] die, welke hy in de Aenspraeckplaetse, of in het Heilige der Heiligen, gemackt had, ende hy settese op de hoofden der pilaren. Te weten het onderste gedeelte van het Kapiteel of Kroonwerk, bestond uit twee bollen Kap. 4: 12. Deze bollen waren van buiten, met een soort van netwerk, omgeven. Om dit netwerk waren bandekens gespannen van ketenwerk, welke aen en door dit netwerk, uit en inwaerds, werden vastgemaekt: daer toe maeckte hy hondert granaet-appelen, ende settese tusschen de ketenen, zoodat deze granaetappelen, met ketenen, hongen aen de platte ringen, die boven het netwerk waren.

17. Ende hy richtede de pilaren op voor aen den Tempel, eenen ter rechterhant, ende eenen ter slinckerhant: ende hy noemde den naem des rechteren Jachin, ende den naem des slinckeren Boaz.

Men vergelijke, over deze zeer kunstige pilaren, nader het gene wy daeromtrend hebben aengeteekend VII Deel, pag. 85—91.

(*c*) Matth. 27: 51. (*d*) 1 Kon. 7: 15. Jer. 52: 21.

HET IV. KAPITTEL.

Eene beschrijving der gereedschappen en cieraden van den Tempel, welke Salomo liet maken.

1. KOning Salomo liet verscheidene kunststukken vervaerdigen, tot gereedschappen en cieraden van den Tempel. Hy maeckte onder andere oock eenen koperen altaer, van twintigh ellen in sijne lengte, ende twintigh ellen in sijne breette: ende tien ellen in sijne hoogte.

In den Tabernakel was ook een *koperen altaer*, gemaekt van Sittimhout, met goud overtrokken. Deze was draegbaer, zijnde 5 ellen lang en breed, maer drie ellen hoog Exod. 27: 1-8. — Maer die koperen altaer, welken Salomo liet maken, was een veel grooter stuk werks. — Dezelve wordt een *koperen altaer* genaemd, omdat zy gemaekt was, of van hout met koperen platen overtrokken, of geheel van koper. Deze Altaer behoorde niet verdragen te worden, gelijk die in den Tabernakel, en zou in den Tempel onbeweeglyk blijven staen.

Dit werkstuk van Salomo was veel grooter, dan de koperen Altaer in den Tabernakel. Het zelve was 20 ellen of $35\frac{1}{3}$ voet lang en 20 ellen breed, zoodat de oppervlakte 400 vierkante ellen, of 1248 vierkante voeten besloeg; daer de koperen altaer in den Tabernakel, als 5 ellen lang en even zoo breed zijnde, slechts eene oppervlakte had van 25 ellen. Die van Salomo derhalven was in de oppervlakte, 16 malen zoo groot, als die van Mose.

De hoogte van dit werkstuk was 10 ellen of $17\frac{2}{3}$ voet, daer de koperen altaer in den Tabernakel maer 3 ellen hoog was. Geen Priester kon derhalven tot op den Altaer van Salomo raken, zoodat 'er noodzakelyk een opgang wezen moest. Deze opgang zal een schuinsch opwaerds gaende voet geweest zijn, langs welken de Priesters tot de oppervlakte van dien Altaer na-

naderden, en hunne offeranden derwaerds opvoerden: want trappen mogten 'er aen geen altaer wezen Exod. 20: 26. Deze koperen altaer heeft een zeer groot vak beslagen, in het voorhov der Priesteren. — Hy was tot het zelvde gebruik geschikt, als de koperen altaer in den Tabernakel; maer deszelvs oppervlakte was 16 malen zoo groot, omdat Israël zeer was toegenomen, zoo in aental van menschen, als in vermogen.

Deze verheven Altaer, op welken het Godlyk vuur altoos branden moest, om de offergaven te verteeren, vertoonde eene ontzachlyke gedaente, en herinnerde geduurig, hoe zeer Gods toorn ontstoken zy tegen de zonden; gelijk dezelve ook tevens, aen het geloovsoog, de volmaekte offerande van den beloovden Middelaer vertegenwoordigde.

2. Daer toe maeckte Salomo ook de noodige schikkingen tot de wasschingen. Daertoe liet hy verscheidene vaten vervaerdigen, onder welke de gegotene zee het voornaemste was; zijnde een groot watervat, uit koper gegoten, eene zee genoemd, van wege deszelvs ongemeene grootheid: van tien ellen was sy, in den Diameter, van haren eenen rant, tot haren anderen rant, rontom ront, zoodat dit vat op alle plaetsen evenwijdig was, en 10 ellen of $17\frac{2}{3}$ voeten over het kruis besloeg; ende van vijf ellen was deze zee in hare hoogte, van den bodem tot aen den rand, ende een meetsnoer van dertigh ellen omvinghse rontom, zoodat de omtrek of Peripherie van de binnen-zijde 30 ellen besloeg, of 53 voeten. Dit waschvat kon derhalven eene zeer groote hoeveelheid van water bevatten.

De zwarigheid, uit de bekende evenredigheid van den Diameter, tot den omtrek, ontleend, hebben wy by 1 Kon. 7: 23. reeds met opzet opgelost VII. Deel. p. 92, 93.

3. Onder deselve koperen zee nu was de gelijckenisse van runderen, rontom henen, die omcingelende beneden den rand, tien hoofden van runderen waren 'er in elk een elle, en derhalven 300 in alles, omringende of liever *doorborende* de zee rontom, voor zoo ver die runderhoofden in het midden doorboord waren, om tot kranen te dienen: twee rijgen deser runderen wa-

ren 'er onder den rand van dit groote waschvat. Deze waren 'er niet naderhand ingewerkt; maer in hare gietinge gegoten, zoo veel de openingen betrof, in welke naderhand de kranen geplaetst werden.

4. Wat het voetstuk van deze koperen zee aengaet. Sy stont op twaelf beelden, die de gedaente hadden van runderen, welke, met hunne koppen, naer de vier zijden, gekeerd waren, drie aen elk eene zijde, zoodanig dat 'er drie waren siende nae het noorden, ende drie siende nae het westen, ende drie siende nae het zuyden, ende drie siende nae het oosten; ende de zee was boven op deselve: ende alle hare achterdeelen waren in of binnenwaerts onder de koperen zee.

5. Hare dickte nu, de dikte namelyk van dit koperen waschvat, was een hantbreet, het gene dit vat in staet stelde, om eene menigte van water te dragen, ende de vorming van hare rant was als het werck van den rant eenes bekers [*ofte*] eener leliebloeme, zoodanig dat de rand naer buiten was omgebogen, op soortgelijk eene wijs, als eene lelie zich buitenwaerds omkrult; voor het overige maekte deze rand een zeshoek uit, gelijk eene lelie ses bladeren heeft: Dit vat kon zeer veel water houden, begrijpende [*vele*] Bathen; sy hieldt drie duysent Bathen of ruim 360 oxhoofden water.

3000 Bathen waters kon deze koperen zee des noods bevatten, wanneer zy tot den rand toe werd vol gedaen; maer gewoonlyk deed men 'er 2000 bathen of ruim 240 oxhoofden water in. Men vergelijke 1 Kon. 7: 26, en het gene wy daerby hebben aengeteekend VII. Deel. p. 94, alwaer men ook tevens de 4 vragen zal beantwoord vinden, welke men, omtrend de koperen zee, zou kunnen doen: Hoe het water in dit waschvat kwam? — hoe 'er het water uit-vloeide? — waer het uitvloeiend water bleev? — en tot welk een gebruik dit water diende? —

6. Ende Salomo liet door Hiram ook nog andere mindere waschvaten vervaerdigen; hy maeckte tien koperen waschvaten, welke op stellingen stonden met raderen. Elk zulk een waschvat was van boven vier ellen wijd, in den Diameter,

en

en hield 40 Bath of bykans 5 oxhoofden water. Deze waschvaten verdeelde Salomo in twee partyen, ende ſteld 'er vijve ter rechter, ende vijve ter ſlinckerhant van het huis, om daer in te waſſchen; wat ten brandoffer behoort, ſtaken ſy daer in, om het af te wasſchen: maer de voorheen gemelde koperen zee was, op dat de Prieſteren ſich daer in ſouden waſſchen.

7. Behalven deze koperen gereedſchappen in het voorhov, liet Salomo ook gouden cieraden in het Heiligdom vervaerdigen. Hy maeckte oock (a) tien gouden kandelaren, nae hare wijſe, ende hy ſteldeſe in den Tempel, vijve aen de rechterhant, ende vijve aen de ſlinckerhant voor het Heilige der Heiligen.

Men had, in den Tabernakel, een gouden kandelaer, en deze was voorzien van zeven lampen. Maer Salomo liet tien kandelaers maken van masſief goud. Of die van den Tabernakel daerby nog in gebruik bleev, kunnen wy niet bepalen. De geſteldheid van deze kandelaren wordt ons niet beſchreven; alleenlyk zegt de Text, dat Salomo dezelve maekte, *nae hare wijze*, dat is, nae dat voorſchrivt, het welk de Wetgever daeromtrend gegeven had Exod. 30: 1-12. want de uitdrukking *nae de wijze* is een gewoone ſpreektrant, in de wetten van het Heiligdom zeer bekend Num. 29: 18, 21, 24, 27, 30, 33, 37.

8. Oock maeckte hy tien tafelen, om daerop de toonbrooden voor het aengezicht des HEEREN te plaetſen, welke elken Sabbath moesten verwisſeld worden, daer 'er in den Tabernakel maer één zodanige tafel geweest was; ende hy ſetteſe in den Tempel, in het Heilige, vijve aen de rechterhant, ende vijve aen de ſlinckerhant: ende hy maeckte hondert gouden ſprengbeckens, welke geſchikt waren, om het bloed, in het Heilige der Heiligen te brengen, ten einde het zelve aldaer op en voor het verzoendekſel te ſprengen Lev. 16: 14, en om verzoening te doen over de hoornen des reuk-altaers, met het bloed van het zoen-offer der verzoening Exod. 30: 10.

(a) 1 Kon. 7: 48, 49.

Omtrend dit 8sten vers rijzen twee bedenkingen.

A. De eerste betreft het tiental der tafelen voor de toonbrooden, daer 'er 1 Kon. 7: 48. maer, van ééne tafel, gesproken wordt. — Sommige Joden hebben daeruit afgeleid, dat 'er maer één tafel was voor de toonbrooden, terwijl de negen overige zouden gediend hebben, om daerop de gouden en zilveren vaten te leggen, maer vs. 19. worden de toonbrooden tot alle de tafelen bepaeld.

B. De andere bedenking raekt de honderd gouden sprengbekkens. Waertoe, zou men kunnen vragen, zulk een groot aental; daer 'er maer één te gelijk, op den grooten Verzoendag, schijnt gebruikt te zijn? — Misschien werd 'er telkens een nieuw bekken gebruikt, en dan, onder de schatten van het Heiligdom, bewaerd.

9. Voorder maeckte hy het voorhof der Priesteren, zijnde die groote ruimte, welke voor en rondom den eigenlyk gezegden Tempel was, en alwaer de Priesters hunne gewoone diensten verrichten moesten 1 Kon. 6: 36, ende wijders bouwde hy het groote voorhof, of het voorhof van Israël, het welk het even gemelde voorhof der Priesteren rondom omving, en in zich bevatte: mitsgaders de deuren voor het voorhof, ende overtoogh hare deuren met koper.

Het voorhof der Priesteren wordt ons 1 Kon. 6: 36. nader beschreven. Het was van drie rijgen gehouwen steenen, en eene rijge van cederen balken. — Maer hoedanig het groote Voorhov van Israël gemaekt was, wordt ons niet aengeteekend.

Hoedanig deze Voorhoven gesloten wierden, wordt ons ook niet gemeld. — Uit de bestelling der Poortiers 1 Chron. 26, blijkt het, dat 'er verscheidene Poorten waren, welke elk hare deuren hadden. — Deze *deuren* maekte Salomo ook. — Aen het voorhov der Priesteren schijnen vijf deuren geweest te zijn: want 1 Chron. 26. vinden wy 'er eene poort in het Oosten, eene in het Noorden vs. 14, eene in het

Zui-

Zuiden vs. 15, eene in het Westen, en dan nog de Poort Schallecheth vs. 16. — De Poorten van het buitenste Voorhov worden ons niet gemeld.

Aen alle deze Poorten maekte Salomo deuren, en deze deuren *overtrok hy met koper;* dat is hy bekleedde dezelve met koperen platen, niet alleen tot cieraed, maer ook om dezelve te versterken en duurzaem te maken.

10. De zee nu settede hy aen de rechter zijde, nae het oosten, tegen over het zuyden, dus naby den ingang van den Tempel, die in het Oosten was, doch Zuidwaerds van den grooten Altaer.

11. Daer toe maeckte Huram, op het bevel van Koning Salomo, en met behulp van zijne arbeidslieden, de potten, die geschikt waren, tot het vleesch der dank-offeren, en andere gedeeltens der offerdieren, welke den Priesteren ten deele vielen, of tot de spijs-offeren des ketels; ende de schoeffelen, zijnde zekere gereedschappen, welke tot den Altaer behoorden, zoo ten opzichte van het vuur, als de offeren, om alles bekwamelyk, op den Altaer, te kunnen behandelen; ende de sprengbeckens, welke, in het Voorhov der Priesteren, gebruikt werden, om het bloed op te vangen, aen den Altaer uit te gieten, en op de hoornen van den Altaer te sprengen. Deze alle werden van koper gemaekt; in onderscheiding van de 100 gouden sprengbekkens voor het Heilige: alſo voleyndde de kunstenaer Hiram het werck te maken, dat hy den Koningh Salomo aen 't huys Godes maeckte. Te weten:

12. De twee kunstige pilaren Jachin en Boaz, welke vooraen den Tempel geplaetst werden, de eene aen de rechte en de ander aen de slinkerzijde Kap. 3: 15-17, ende de bollen van die pilaren, zijnde de onderbalken of architraven, welke de gedaente hadden van ronde bollen, gemaekt van koper en van binnen hol. Deze koperen bollen waren, op het hoofd of het boven-einde der pilaren, gesteld; ende Hiram maekte ook de twee capiteelen op het hooft der pilaren: ende de twee netten, zijnde een doorluchtig koperwerk, het welk, met schuinsch elkander krui-

fend net of traliewerk, gevormd was, en waermede de bolsgewijze architraev rondom bedekt was: want deze netten waren, om de twee bollen der capiteelen te bedecken, die op der pilaren hooft waren:

13. Ende Hiram maekte ook de vier hondert granaet-appelen tot de twee netten: twee rijgen van granaet-appelen tot elck net, om de twee bollen der capiteelen te bedecken, die boven op de pilaren waren. Te weten de netten, vs. 12. gemeld, hadden nog wederom een bekleedfel, beftaende uit 400 granaetappelen van koper gemaekt; zoodat elk een net had 200 granaet-appelen, welke in twee rijgen, 100 in elke rijge, op of tegen de netten hingen, aen de bandekens van het ketenwerk 1 Kon. 7: 17.

De befchrijving, welke wy hier vs. 12, 13. van deze Pilaren vinden, is maer gedeeltelyk. — Men kan 'er zich een volledIger denkbeeld van maken, door vergelijking van 1 Kon. 7: 15-22. 2 Kon. 25: 17. 2 Chron. 3: 15. en Jer. 52: 21-23. Men zie ook het gene wy omtrend deze overkunstige pilaren hebben aengeteekend VII. Deel. p. 89-91.

14. Hy maeckte oock de ftellingen, of beweegbare voetftukken, welke van raderen voorzien waren 1 Kon. 7: 27-37. ende wafchvaten maeckte hy op de ftellingen vs. 6.

15. Eéne koperen zee had hy daerenboven gemaekt, ende de twaelf runderen daer onder vs. 2-5.

16. Insgelijcks de potten om te zieden, ende de fchoeffelen, ende de krauwelén, om, op den koperen altaer, ter behandeling van het vuur en de offeranden, gebruikt te worden, ende alle hare andere vaten maeckte Huram Abiv, de voornaemfte kunstenaer van den Tyrifchen Koning, voor den Koningh Salomo voor het huys des HEEREN van gepolijftert koper.

17. In de vlackte der Jordane, aen de Oostelyke zijde van Canaan, alwaer het land vlakker was en minder bergachtig, gootfe de Koningh, door Hiram en zijne bedienden, in dichte aerde, in vormen van klei: tuf-

fchen

ſchen Succoth, ende tuſſchen Zeredatha, alwaer de grond, door de overſtrooming der rivier, kleiachtiger en vaster was, dan in andere gedeelten van het land.

18. Ende Salomo maeckte alle deſe vaten in groote menigte: want het gewichte des kopers en wert niet onderſocht.

Deze woorden zijn, volgens onze vertaling, eenigzins duister. — Zy ſchijnen te kennen te geven, dat Salomo zeer vele vaten maekte, en van elk ſoort een groot getal; maer hoe komt dan de bygevoegde reden te pas: *want het gewicht des kopers werd niet onderzocht?* — Men kan de woorden ook dus vertalen: *Salomo maekte alle deze vaten* BY *de groote menigte*, zoodat de meening zy, Salomo bepaelde alleen aen Hiram het getal der vaten, welke 'er moesten gemaekt worden, zonder het juiste gewicht aentewijzen; en, om deze reden, werd het gewicht van het koper, het welk daertoe beſteed werd, niet eens afgewogen.

19. (*b*) Oock maeckte Salomo, behalven de reeds gemelde koperen gereedſchappen, ten dienste van het voorhov der Priesteren, alle de gouden vaten, die ten dienste van het Heiligdom, voor het huys Godes noodig waren: ende den gouden altaer des reukwerks, waerop de Priesters dagelyks, by het morgen en avond-offer, den wierook aenſtaken, voor den binnenſten voorhang, die het Heilige, van het Heilige der Heiligen, afſcheidde, ende de gouden tafelen, daer op de toonbrooden zijn:

By den gouden altaer, van welken hier geſproken word, moeten wy een weinig ſtilſtaen.

In den Tabernakel, was een Reuk-Altaer van Sittimhout, met goud overtogen, zijnde een el lang, een el breed, en 2 ellen hoog Exod. 30: 1-10. — Maer Salomo maekte een nieuwen *gouden altaer*, waervan de maet niet bepaeld wordt. Wy ſchijnen 'er uit te mogen beſluiten, dat de maet de-

(*b*) 1 Kon. 7: 48.

zelvde geweest zy, met die van den gouden Altaer in den Tabernakel.

Ondertusschen zou men kunnen vragen, waerom deze Reuk-Altaer niet vergroot zy, daer de koperen Altaer zoo veel grooter was gemaekt; en daer de Kandelaer en Toon-tafel, van een tot tien, vermenigvuldigd werden? — Men zou 'er op kunnen antwoorden, dat 'er geene verandering plaets had, in de opoffering van het Reukwerk. De koperen Brand-altaer moest meerder offeranden kunnen bevatten, naer mate Israël meer was vermenigvuldigd, en derhalven meer zond-offeren en dank-offeren aenbracht. Maer de hoeveelheid van reukwerk, by het morgen en avond-offer, bleev altoos dezelvde.

20. Ende de kandelaren met hare lampen liet Salomo maken tien in getal, van gesloten of masfiev gout, om die nae de wijse, volgens de Godlyke wet Exod. 25: 31. 37: 17, des morgens en des avonds aen te steken, voor de Aenspraeckplaetse, ten dienste der Priesteren, die in het Heiligdom verkeeren moesten.

21. Ende de bloemen, of de cieraden van deze kandelaers, met de schaelkens en de knoopen, welke aen de rieten wezen moesten Exod. 25: 33-35, ende de lampen, welke boven aen de rieten of de schachten waren, ende de snuyters, dit alles liet Salomo maken van het beste gout: het was 't volmaecktste gout, het welk Salomo daertoe liet gebruiken.

Men moet hier wel opmerken, dat Salomo geen nieuwe Verbonds-kist liet maken: want de geheele toeleg van den Tempelbouw was, om, voor de Verbonds-Ark, eene vaste en heerlyke verblijvplaets te vervaerdigen. — Maer, zal men vragen, waerom werden de cieraden en de gereedschappen, welke in den Tabernakel gediend hadden, vernieuwd, en waer zijn de oude gebleven?

Men herinnere zich, dat de geheele Tabernakel, met alle deszelvs vaten en gereedschappen, de Verbonds-Ark alleen uitgezonderd, zich op de hoogte van Gibeon bevond Kap. 1: 3. Salomo bereidde daerom een geheel nieuw gestel; eenen vasten Tempel, met nieuwe vaten en cieraden. Van het

het oude geſtel des Tabernakels werd niets in den Tempel gebracht, dan alleen de Verbonds-Ark. Alleen werd 'er, voor dit voornaemſte gedeelte van het Heiligdom, een wagen of voertuig gemaekt,' om daerop te rusten 1 Chron. 28: 18, en twee groote Cherubs. — Na de inwijing van den Tempel, werd de Tabernakel, met alle deszelvs vaten, naer Jeruſalem opgevoerd, en, benevens alle deszelvs oude cieraden en gereedſchappen, in een der ſchatkameren of by-vertrekken van den Tempel, wechgelegd.

22. Alle de even gemelde gouden vaten liet Salomo maken, Mitſgaders verſcheidene kleinere ſtukken, als de gaffelen, die tot de tafels behoorden, om de toonbrooden van den anderen te onderſcheiden, ende de ſprengbeckens, om het bloed, op den grooten Verzoendag, in het Heilige der Heiligen, te dragen, ende de roockſchalen, om daerin den wierook te doen, welke geplaetst werden, op de tafelen der toonbrooden, ende de wieroockvaten, met welke de Hoogepriester, op den grooten Verzoendag, in het binnenſte Heiligdom, inging; alle deze kleinere vaten werden mede gemaekt van geſloten of masſiev gout: aengaende den ingangh van het huys, men had, op twee plaetſen, deuren; binnenſte deuren van het Heilige der Heiligen, die, zoo het ſchijnt, openſtonden, doch, met een voorhangſel, behangen waren. Deze waren in den Tempel ſijne binnenſte deuren, van het heylige der heyligen, ende behalven de gemelde binnen-deuren waren 'er nog deuren van het huys des Tempels, dat is van het Heilige; het zy voordeuren van het voorhuis of voorportael, het zy middeldeuren, tusſchen het voorportael, en tusſchen het Heilige. Hoe het ook wezen moge, alle deze deuren waren van gout; dat is overdekt met gouden platen, en in zoo ver konden zy gouden deuren genaemd worden, vergelijk 1 Kon. 6: 31, 34, 35.

Dit alles wordt hier verhaeld, om ons onder het oog te brengen, hoeveel kunst en kosten Salomo hebbe aengewend, om den Tempel te vercieren en prachtig te maken.

HET V. KAPITTEL.

Nadat de Tempel, met alle deszelvs gereedschappen, vervaerdigd was, werd dezelve plechtig ingewijd.

1. ALso wert al het werck volbracht, dat Salomo aen het huys des HEEREN maeckte: Daer na bracht Salomo de geheyligde dingen sijns vaders Davids, welke die Vorst den HEER *geheiligd had 2 Sam. 8: 7, 11; ende het silver, ende het gout, ende alle de overige kostbare vaten, leyde hy onder de schatten van het huys Godts in de schatkamer van den Tempel. Hy nam 'er niets van tot zijn eigen gebruik, noch tot het vervaerdigen zijner overige gebouwen.

2. Doe nu de Tempel, met alle deszelvs vaten en gereedschappen, vervaerdigd was, vergaderde Salomo de Oudtste Israëls, alle mannen van rang en aenzien, ende alle de Hoofden der stammen, de Overste der vaderen onder de kinderen Israëls, of de voornaemsten der byzondere hoofdgeslachten, in elk eene stam; deze alle vergaderde Koning Salomo tot Jerusalem, alwaer nu de Tempel volbouwd was: om de Arke des verbonts des HEEREN op te brengen uyt de stadt Davids, dewelcke is Zion.

3. Ende alle de gemelde mannen Israëls van rang en aenzien versamelden hen tot den Koningh, om deze plechtigheid by te woonen en luister by te zetten, op het feest: 't welcke was [*in*] de sevende Kerkelyke maent Ethanim, of gewoonlyk Tisri genaemd, in het 11de jaer van Salomons Regeering. Vergel. 1 Kon. 8: 3.

Het oogmerk van deze groote Vergadering was, om de Verbonds-Ark, uit Davids Stad, welke Sion is, luisterrijk op te brengen, en in den Tempel te plaetsen. Trouwens deze

deze Ark, in welke de tafelen des Verbonds lagen, was de grondslag van 's HEEREN throon, het zichtbaer teeken van Gods byzondere tegenwoordigheid. Zou derhalven de HEER, met den luister zijner Majesteit, in den nieuw gebouwden Tempel woonen, dan moest ook de Verbonds-Ark in denzelven worden overgebracht. — Zulk een Godsdienstig bedrijv wilde Salomo, met de grootste staetsie, verrichten. Hy verzamelde daerom al wat aenzienlyk was in zijn Koningrijk. Die aenzienlyke trein zal, met den Koning aen het hoofd, uit Davids Stad, welke hier Sion genaemd wordt, om dezelve van Bethlehem, zijne geboorteplaets, te onderscheiden, alwaer de Ark onder eene gespannen tent stond; zijn opgetogen, en de dienaers van het Heiligdom, die de Ark droegen, in de eerbiedigste houding, vergezeld hebben, tot dat men, met dezelve, op den Tempelberg gekomen was.

Door het *Feest*, van het welk hier gesproken wordt, heeft men het Feest der Loovhutten te verstaen, het welk, op den vijftienden dag van de zevende maend, eenen aenvang nam, en zeven dagen, met uitnemende vreugde, gevierd werd. — Deze gansche zevende maend was bykans een aeneengeschakelde Feesttijd, wegens de verscheidene Feesten, welke in dezelve invielen; vooral nu, daer 's HEEREN Altaer en Tempel moesten worden ingewijd, waermede ook zeven dagen werden doorgebracht Kap. 7: 9; en vermids Kap. 7: 10. gezegd werd, dat Salomo, op den 23sten der zevende maend, het volk liet gaen, naer hunne tenten, blijde en goedsmoeds, over al het goede dat de HEER gedaen had; moet men daeruit besluiten, dat de zeven dagen, van het Feest der inwijing, zijn voorafgegaen, en dat het Feest der Loovhutten, den 15de dier maend, daerop gevolgd is, en tot den 23ste geduurd hebbe. Deze tijd was recht geschikt tot de inwijing van den Tempel: naerdien het volk nu den oogst had ingezameld; en zich derhalven, zonder stremming des gewoone bezigheden, met Godsdienstige verrichtingen kon onledig houden.

4. Ende alle de Oudtste Israëls quamen tot de tente, in welke de Ark nu, geduurende eenen geruimen tijd, bewaerd was, om dezelve in hunne tegenwoordigheid te doen afhalen, ende de Leviten namen de Arke op.

5. Ende sy brachten de Arke, ende de Tente der t'samenkomste opwaerts naer den Tempelberg, mitsgaders alle de heylige vaten, die in de Tente waren: dese brachten de Priesters [*ende*] de Leviten opwaerts, en voords werd de Verbonds-Ark geplaetst in het Heilige der Heiligen van den Tempel, en de oude Tabernakel, met deszelvs gereedschappen, werden in de schatkameren van den Tempel gebracht.

Hier wordt het opnemen van de Ark, aen den Leviten, maer 1 Kon. 8: 3. aen den Priesteren, toegeschreven. Men moet de zaek, gelijk wy by de laetstgemelde plaets reeds hebben opgemerkt, zoo begrijpen; dat de Leviten, welker werk het eigenlyk was de Ark te dragen, dezelve opgenomen en gedragen hebben, tot aen den ingang van den Tempel, en dat de Priesters aldaer de Ark overgenomen, en in het binnenste Heiligdom gedragen hebben.

6. De Koningh Salomo nu, ende de gantsche vergaderinge Israëls, die by hem vergadert waren, gingen voor de Arke, terwijl dezelve, door de Leviten, naer den Tempel gedragen werd; en, zoodra de Ark in het binnenste Heiligdom geplaetst was, offerden zy schapen, ende runderen, die van wegen de menigte niet en konden getelt, nochte gerekent worden. 1 Kon. 8: 62-64.

7. Also brachten de Priesters de Arke des verbonts des HEEREN tot hare plaetse, tot de Aenspraeckplaetse van het Huys, tot het heylige der heyligen: tot onder de vleugelen der groote Cherubim, welke Salomo had laten maken 1 Kon. 6: 23, 24, 27. 8: 6.

8. Want de gemelde groote Cherubim, welke Salomo, op den grond van het binnenste Heiligdom, had laten maken, spreydden de beyde vleugelen over de plaetse der Arke: ende de Cherubim overdeckten de Arke, ende hare hantboomen van boven, vermids die Cherubs zoo groot waren, dat hunne vleugels zich, van den eenen wand, tot den anderen, uitstrekten.

9. Daer na schovense de hantboomen verder uyt,

uyt, dat de hoofden der hantboomen gesien werden uyt de Arke, voor aen de Aenspraeckplaetse, dat is, zoodat de Hoogepriester, wanneer hy, op den grooten Verzoendag, in het Heilige der Heiligen intrad, aenstonds de uitstekende handboomen zien konde, maer dat ze, buyten het Heilige der Heiligen, van de Priesters, die in het Heilige verkeerden, niet gesien en werden: ende sy was daer tot op desen dagh, op welken dit boek geschreven wordt, in dezelvde gestalte.

10. Daer en was niets binnen in de Arke, dan alleen de twee tafelen, die Mose by Horeb [*daer in*] gedaen hadde, als de HEERE [*een verbont*] maeckte met de kinderen Israëls, doe sy uyt Egypten uytgetogen waren: want de gouden kruik met het manna, en de bloeiende staf van Aaron, waren by of voor de Ark Exod. 16: 33, 34. Num. 17: 10. Hebr. 9: 4.

11. Ende het geschiedde, als de Priesters uyt het heylige der heiligen uytgingen, nadat zy aldaer de Verbonds-Ark geplaetst hadden, dat een wolk, in welke de Heerlykheid des HEEREN was, het luisterrijk teeken van Gods byzondere tegenwoordigheid, den ganschen Tempel vervulde. Thans waren de gemeene Priesters, in het binnenste Heiligdom geweest, om de Bond-ark daer te brengen, op welke JEHOVAH nu in dezen Tempel zoude woonen; dus hadden zy Hem nog niet gezien als reeds dadelyk daer woonende: dit was, op alle andere tijden, aen den Hoogepriester alleen, en dat slechts eenmael des jaers, op den grooten Verzoendag, geoorloovd. Ook was deze hulp der Priesteren thans, by deze buitengewoone gelegenheid, noodig, omdat de Hoogepriester alleen al het werk niet verrichten konde: (want alle de Priesters, die by deze gelegenheid gevonden werden en tegenwoordig waren, hadden sich, naer de Levitische Wet, geheyliget, en zich, door onthouding, wassching, en het aentrekken van hunne amptskleederen, in staet gesteld, om de Priesterlyke diensten in het Heiligdom te kunnen waernemen, sonder de verdeelingen te houden. Te weten Koning David had, onder de Priesteren, zoo wel als de Leviten, verscheidene verdeelingen gemaekt;

opdat elk, die tot eene byzondere verdeeling behoorde, in zijne dagordening dienen mogt. Er waren vier en twintig ordeningen, welke elk, een week lang, het Heilig dienstwerk moesten waernemen. Maer, by deze buitengewoone gelegenheid, werden die verdeelingen niet gehouden; alle de Priesters, die gevonden werden, hadden zich nu tot den dienst des HEEREN geheiligd, zonder acht te geven op hunne dagordeningen.

12. Ende de Leviten, die Sangers waren van hen allen, die onder het bestuur stonden van Asaph, van Heman, van Jeduthun, ende van hare sonen, ende van hare broederen, waren, by deze plechtigheid, ook alle tegenwoordig, zonder acht te geven op hunne verdeelingen en dagordeningen, alle in fijn linnen gekleedt, met cymbalen, ende met luyten, ende harpen, stonden zy tegen het oosten des altaers, zoodat zy den Brand-offers Altaer voor hunne oogen hadden, in eene zeer eerbiedige houding, gereed, om 's HEEREN lov, op hooge toonen, uit te galmen, ende met hen tot hondert ende twintigh Priesteren toe, trompettende met trompetten.)

13. Het geschiedde dan, als sy eenpaerlick trompetteden, ende songen, om eene eenparige stemme te laten hooren, prijsende, ende lovende den HEERE; ende als sy de stemme verhieven met trompetten, ende met cymbalen, ende [*andere*] musicale instrumenten, ende als sy den HEERE presen, dat hy goet is, dat sijne weldadigheyt is tot in eeuwigheyt: dat het Huys met een wolcke vervult wert, [*namelick*] het huys des HEEREN.

14. Ende de Priesters, die gereedheid maekten, om hun dienstwerk te beginnen, en konden van wegen die wolcke niet staen, om te dienen: want de heerlickheyt des HEEREN, de wolk, in welke het luisterrijk teeken was van Gods byzondere tegenwoordigheid, hadde het huys Godes vervult.

Om-

Omtrend het vervullen van den Tempel, met de wolk, hebben wy het een en ander aen te merken.

Deze *Wolk* was een donkere wolk, welke het daglicht verdonkerde, en, door hare donkerheid, eerbied verwekken moest. Daerom zeide Salomo, dat de HEER verklaerd had, in de donkerheid te zullen woonen. — Doch ſchoon de wolk in zich zelvs donker was, had zy evenwel een heerlyk en glansrijk licht in zich beſloten, het welk zoo ſterk ſchitterde, dat de ſtralen, door de wolk, heen drongen, en zich overal verſpreidden. — Dit licht wordt de *Heerlykheid des* HEEREN genaemd, en was het luisterrijk teeken van Gods byzondere tegenwoordigheid.

Deze wolk *vervulde het huis, namelyk het huis des* HEEREN, dat is den ganſchen eigenlyk gezegden Tempel, niet alleen het Heilige, en het Heilige der Heiligen, maer ook het binnenſte Voorhov, zoodat ook de Priesters, die daer ſtonden, om hun dienstwerk te verrichten, overſchaduwd wierden.

Dit merkwaerdig verſchijnſel diende ten openbaren vertoge, dat de HEER den Tempel, met al deszelvs toebehooren, tot zijnen dienst, heiligde, en voortaen in die plaets wilde verheerlykt worden.

De Priesters konden van wege de wolk niet ſtaen, om te dienen. De uitdrukking ſluit het volgende in; (1). dat de donkerheid van de wolk hun het licht des daegs benomen, en het zoo duister gemaekt hebbe, dat zy hun werk niet verrichten konden; (2). dat een eerbiedige vrees, voor dit ontzach-verwekkend verſchijnſel, hen op de aerde deed nedervallen, om den HEER, in zijne luistervolle Heerlykheid, te aenbidden. (3). Dat de Trompetters, Speellieden en Zangers, zoodra de HEER zich in de wolk openbaerde, diep ſtil zwegen, en de overige dienaers alle hunne verrichtingen ſtaekten. Trouwens, als God zich, in zijne Heerlykheid, openbaert, dan legt Hy alle vleesch een diep ſtilzwijgen op, en laet niets anders overig, dan hem te aenbidden en te bewonderen.

HET VI. KAPITTEL.

By gelegenheid der plechtige inwijing van den Tempel, deed Salomo eene openbare Redenvoering.

1. DOe feyde Salomo, toen hy het luisterrijk teeken zag van Gods byzondere tegenwoordigheid, tot de verfchrikte Priesteren, om hen te bemoedigen: Vreest niet; deze wolk is een teeken van Gods byzondere en gunstige tegenwoordigheid: want De HEERE heeft gefeyt, dat hy in de donckerheyt foude woonen, en, in eene donkere wolk, op eene zeer byzondere wijs, onder Israël tegenwoordig zijn.

2. Ende voegde Salomo 'er by, zijne aenfpraek onmidlyk tot den HEER wendende, ick hebbe u een huys ter woonftede gebouwt, ende geen draegbaer Heiligdom, gelijk de Tabernakel van Mofe was, maer eene vafte plaetfe, tot uwe eeuwige wooninge, het welk Gy beftendig, met uwe gunstige inwooning, vereeren zult.

3. (*a*) Daer na wendde de Koningh fijn aengeficht om, van de Priesteren en den Tempel, naer de vergaderde menigte des volks, om eene plechtige redevoering te doen, by deze merkwaerdige en buitengewoone gelegenheid, ende hy fegende de gantfche gemeynte Ifraëls: ende de gantfche gemeynte Ifraëls ftont, zoo uit eerbied voor God, als uit ontzach voor hunnen Koning.

4. Ende hy feyde, met een verhevene ftem, zoodat hy, van de ganfche Vergadering, kon gehoord en verftaen worden: GeloofT zy de HEERE dé Godt Ifraëls, die eene zeer groote belovte, met fijnen mont tot mijnen vader David gefproken heeft, ende heeft het gene

(*a*) 1 Kon. 8: 14, 15.

gene hy beloovd had, met ſijne handen en met de daed vervult, ſeggende:

5. Van dien dage aen, dat ick mijn volck uyt Egyptenlant uytgevoert hebbe, en hebbe ick geene ſtadt verkoren uyt de ſteden van alle ſtammen Iſraëls, om een huys te bouwen, dat mijn naem daer ſoude weſen: nochte geenen man verkoren, om een Voorganger en ervelyken Koning te zijn over mijn volck Iſraël: want Saul bezat de Koninglyke waerdigheid alleen voor zijn perſoon.

6. Maer ick hebbe nu Jeruſalem verkoren, dat mijn naem en openbare eerdienst daer ſoude weſen: Ende ick hebbe David verkoren, dat hy over mijn volck Iſraël Koning weſen ſoude, en zijne zoonen, by ervopvolging, na hem.

7. En, voegde Salomo 'er by, (*b*) Het was, uit kracht van deze belovte, oock in 't herte en het voornemen mijns vaders Davids, een huys te bouwen den name des HEEREN des Godts Iſraëls.

8. Maer de HEERE liet hem niet toe dit voornemen ter uitvoering te brengen; Hy ſeyde tot mijnen vader David: Dewijle dat in uw herte geweeſt is, mijnen name een huys te bouwen; gy hebt welgedaen, dat 'et in uw herte geweeſt is.

9. Evenwel gy zelvs en ſult, om wijze redenen, dat huys niet bouwen: maer uw ſone, die uyt uwe lendenen voortkomen ſal, die ſal mijnen naem dat huys bouwen.

10. So heeft de HEERE ſijn woort ook met de daed beveſtigt, dat hy geſproken hadde: want ick ben opgeſtaen in de plaetſe mijnes vaders Davids, ende ick ſitte op den throon Iſraëls, gelijck als de HEERE geſproken heeft, ende ick hebbe nu een huys gebouwt, den name des HEEREN des Godts Iſraëls.

11. Ende ick hebbe daer in het binnenſte Heiligdom

(*b*) 2 Sam. 7: 2. 1 Kon. 8: 17. 1 Chr. 17: 1. ende 28: 2.

de Arke gestelt, daer in het verbont des HEEREN is, voor zoo ver daerin de Wettafelen bewaerd werden, welke de voorwaerden behelzen van het Sinaitisch verbond, het welcke hy maeckte met de kinderen Israëls.

12. Ende hy stont, met zijn aengezicht voor of naer den altaer des HEEREN, tegen over de gantsche gemeynte Israëls: ende hy breydde sijne handen uyt:

13. (Want Salomo hadde een verheven koperen gestoelte gemaeckt, ende hadde 't gestelt in 't midden des voorhofs, zijnde vijf ellen in sijne lengte, ende vijf ellen in sijne breette, ende drie ellen in sijne hoogte, ende hy stont daer op, om, van de gansche Vergadering, gehoord en gezien te worden, ende, nadat de Koning zoo lang gestaen had, als hy tot het volk sprak, knielde hy op sijne knien voor de gantsche gemeynte Israëls, ende breydde sijne handen uyt nae den hemel.)

14. Ende hy seyde, in deze eerbiedige gestalte, al biddende, zoodat het gansche volk het hooren konde; HEERE Godt Israëls, daer en is (c) geen Godt gelijck gy in den hemel, noch op der aerde: alle de afgoden der Heidenen zijn nietige schepselen, maer gy zijt de eenige en waerachtige God, houdende het verbont, ende de weldadigheyt uwen knechten, die voor uw aengesicht (d) met haer gantsche herte wandelen:

15. Die uwen knecht mijnen vader David gehouden hebt, (e) dat gy tot hem gesproken hadt: want met uwen mont hebt gy gesproken, ende met uwe hant vervult, gelijck het te desen dage is, dat ik, op den Throon van mijnen Vader, geplaetst zijnde, eenen Tempel, ter uwer eere, bouwen zoude.

16. Ende nu HEERE Godt Israëls; houdt uwen knecht

(c) Exod. 15: 11. Deut. 4: 39. ende 7: 9. (d) 1 Kon. 2: 4.
(e) 1 Chron. 22: 9.

knecht mijnen vader David ook dat ander gedeelte van uwe belovte, dat gy tot hem gesproken hebt, seggende, (*f*) Geen man en sal u van voor mijn aengesichte afgesneden worden, die sitte op den throon Israëls. Zoo lang het Koningrijk van Israël duuren zal, zoo beloovdet Gy mijnen Vader al verder, zullen uwe nakomelingen den Throon ervelyk bezitten: alleenlick evenwel so uwe sonen haren wegh bewaren, om te wandelen in mijne wet, gelijck als gy gewandelt hebt voor mijn aengesichte.

17. Nu dan, o HEERE Godt Israëls, laet uw woort waer en bevestigd worden, 't welck gy gesproken hebt tot uwen knecht, tot David mijnen Vader; en woon zoo by dit Volk en in dit Huis.

18. Maer wat verzoek ik? waerlick, soude Godt by de menschen op der aerde woonen? Zou de allerhoogste God zich vernederen willen, om op aerde, onder Israël, in dezen Tempel, op eene meer byzondere wijs, tegenwoordig te zijn? welk eene onnadenkelyke nederbuiging van uwe eeuwige ontferming! (*g*) Siet alle de zichtbare hemelen, ja de hemel der hemelen en souden u niet begrijpen; hoe veel te min dit huys, dat ick gebouwt hebbe?

Door deze uitroep wilde Salomo der vergadering van Israël alle lichamelyke denkbeelden, omtrend de Godheid, ontnemen, hoedanige de Heidenen hadden, die zich verbeelden, dat hunne afgoden, binnen derzelver Tempelen, bepaeld waren. — Daerop vervolgde Salomo dus:

19. Wendt u dan nogh, hoe hoog verheven Gy zijt, met gunstige ooren, tot het gebedt uwes knechts, ende tot sijne smeeckinge, o HEERE mijn Godt, om te hooren nae het geroep, ende nae het gebedt, dat uwe knecht voor uw aengesicht biddet.

20. Dat uwe oogen open zijn, dagh ende nacht over dit huys, om het zelve in uwe gunst te beschou-

(*f*) 2 Sam. 7: 12, 16. Psalm 132: 12. (*g*) 1 Kon. 8: 27. 2 Chr. 2: 6. Jes. 66: 1. Hand. 7: 49.

wen, over de plaetse van dewelcke gy geseyt hebt, uwen name daer te sullen setten: om te hooren nae het gebedt, 't welck uwe knecht van tijd tot tijd bidden sal in dese plaetse, of immers met zijn aengezicht naer dezelve toegewend.

21. Hoort dan nae de smeeckingen uwes knechts, ende uwes volcks Israëls, die in dese plaetse sullen bidden: ende hoort gy uyt de plaetse uwer vaste wooninge, uyt den hemel; ja hoort, ende vergeeft genadig alle de zonden van uw volk, door welke zy zich uwe gunst, by aenhoudendheid, onwaerdig maken.

22. (*h*) Wanneer yemant tegens sijnen naesten sal gesondigt hebben, ende die hem eenen eedt des vloecks opgeleyt sal hebben, om hemselven te vervloecken, ende de eedt des vloecks voor uwen altaer, in dit huys komen sal: wanneer het gebeuren mogt, dat de eene Israëliet den anderen verwijt, dat hy hem iets te bewaren gegeven heeft; en de laetste het ontkent, met eenen eed van zelvsvervloeking, by het aenraken van den Altaer:

23. Toon dan, wie het recht aen zijne zijde heeft; door den meineedigen zichtbaer te straffen, en den mishandelden te zegenen: Hoort gy dan uyt den hemel, ende doet, ende richtet uwe knechten, vergeldende den godtloosen, gevende sijnen wegh op sijnen kop: ende rechtveerdigende den rechtveerdigen, gevende hem nae sijne gerechtigheyt.

24. (*i*) Wanneer oock uw volck Israël voor het aengesicht des vyants sal geslagen worden, tot eene rechtvaerdige straf, om datse tegens u gesondiget sullen hebben: ende hen bekeeren, ende uwen name belijden, door hunne zonden te erkennen en uwe wegen te billyken, ende zy voor uw aengesicht in dit huys bidden, ende smeecken sullen, om vergeving en uwen bystand:

25. Hoort gy dan uyt den hemel, ende vergeeft de

(*h*) 1 Kon. 8: 31, &c. (*i*) 1 Kon. 8: 33, &c.

de sonde uwes volcks Israëls; ende brengtse, die door de vyanden gevangen zijn, weder in het lant, dat gy hen, ende haren vaderen gegeven hebt.

26. (*k*) Als de hemel sal gesloten zijn, dat 'er geen regen en is, om dat sy tegen u gesondiget sullen hebben, ende sy in dese plaetse bidden, ende uwen name belijden, [*ende*] van hare sonde hen bekeeren sullen, als gyse geplaegt sult hebben:

27. Hoort gy dan in den hemel, ende vergeeft de sonde uwer knechten, ende uwes volcks Israëls, als gy hen, door uwe oordeelen, sult geleert hebben den goeden wegh, in den welcken sy wandelen sullen; ende geeft regen op uw lant, dat gy uwen volcke tot een erffenisse gegeven hebt.

28. (*l*) Als 'er honger in het lant wesen sal, als 'er peste wesen sal, als 'er brantkoorn of eenig verderv in de granen, ofte honichdaeuw, sprinckhanen, ende keveren wesen sullen, als yemant van sijne vyanden in 't lant sijner poorten hem belegeren sal, [*ofte*] eenige plage, ofte eenige kranckheyt wesen sal:

29. (*m*) Alle gebedt, alle smeeckinge, die van eenigh mensche, ofte van al uw volck Israël geschieden sal: als sy erkennen een yeder sijne plage, ende sijne smerte, ende [*een yeder*] sijne handen, al biddende, in of naer dit huys uytbreyden sal:

30. Hoort gy dan uyt den hemel, de vaste plaetse uwer wooninge, ende vergeeft, ende geeft eenen yegelicken nae alle sijne wegen, naer de bewegingen en verlangens van zijn gemoed, gelijck gy sijn herte kent: want gy alleene kent het herte van de kinderen der menschen.

31. Op dat sy u vreesen, om te wandelen in uwe wegen, alle de dagen, diese leven sullen op het lant, dat gy onsen vaderen gegeven hebt.

(*k*) 1 Kon. 8: 35, &c. (*l*) 2 Chron. 20: 9. (*m*) 1 Kon. 8: 38, &c.

32. (n) Selfs oock aengaende den vreemden, die van uw volck Israël niet zijn en sal; maer uyt verren lande, om uwes grooten naems, ende uwer stercker hant, ende uwes uytgestreckten arms wille, komen sal om den waren Godsdienst te omhelzen: als sy komen, ende bidden sullen in dit huys:

33. Hoort gy dan uyt den hemel, uyt de vaste plaetse uwer wooninge, ende doet nae alles, daerom die vreemde ootmoedig biddende tot u roepen sal: op dat alle volckeren der aerden uwen name, uwe volmaektheden, en groote werken, kennen, soo om u te vreesen, gelijck uw volck Israël, als om te weten, dat uwe naem genaemt wort over, en dat gy, op eene meer byzondere, en zeer gunstige wijs, tegenwoordig zijt in dit huys, 't welck ick gebouwt hebbe.

34. (o) Wanneer uw volck in den krijgh tegen sijne vyanden uyttrecken sal door den wegh, dien gyse henen senden sult, ende sullen tot u bidden, met het aengezicht gekeerd nae den wegh deser stadt, die gy verkoren hebt, ende nae dit huys, 't welck ick uwen name gebouwt hebbe.

35. Hoort dan uyt den hemel haer gebedt, ende hare smeeckinge, ende voert haer recht uyt, verleen hun uwen machtigen bystand, om hunne vyanden te verslaen, tot een teeken, dat zy voor eene rechtvaerdige zaek strijden.

36. Wanneer sy grootelyks gesondiget sullen hebben tegen u, ((p) want geen mensch en is 'er, die niet en sondigt,) ende gy tegen hen vertoornt sult zijn, ende hen leveren sult voor het aengesicht des vyants, dat de gene, die hen gevangen hebben, hen gevanckelick wechvoeren in een lant, dat verre, ofte naeby is:

37. Ende

(n) 1 Kon. 8: 41, &c. (o) 1 Kon. 8: 44, &c. (p) 1 Kon. 8: 46. Spr. 20: 9. Pred. 7: 20. Jac. 3: 2. 1 Joh. 1: 8.

37. Ende sy in 't lant, daerse gevanckelick
wechgevoert zijn, weder aen haer herte brengen
en tot inkeer komen sullen, datse sich bekeeren,
ende tot u smeecken in het lant harer gevancke-
nisse, seggende: Wy hebben gesondiget, verkeer-
delick gedaen, ende godtloosslick gehandelt:
38. Ende sy hen tot u bekeeren met haer gant-
sche herte, ende met hare gantsche ziele, in het
lant harer gevanckenisse, daer sy hen gevancke-
lick wechgevoert hebben, ende bidden sullen,
met het aengezicht gekeerd nae den wegh hares lants,
dat gy haren vaderen gegeven hebt, ende nae dese
stadt, die gy verkoren hebt, ende nae dit huys,
dat ick uwen name gebouwt hebbe:
39. Hoort dan uyt den hemel, uyt de vaste
plaetse uwer wooninge, haer gebedt, ende hare
smeeckingen, ende voert haer recht uyt: verlos hen
uit het geweld der vvarden, die, hoewel gebruikt als de
roede van uwen toorn, onrechtvaerdig handelen, ende ver-
geeft uwen volcke, datse tegen u gesondigt sul-
len hebben.
40. Nu mijn Godt, laet doch uwe oogen, in
gunst en toegenegenheid, open, ende uwe ooren op-
merckende zijn, tot het gebedt deser plaetse.
41. Ende nu, HEERE Godt, maeckt u op tot
uwe ruste, koom op eene meer byzondere wijs, in die
plaets, welke gy tot uwe vaste wooning bepaeld hebt; in
het binnenste Heiligdom, ende boven de Arke uwer
kracht: laet uwe Priesters, HEERE Godt, met
heyl bekleedt, en, als van alle kanten, met de blijken
uwer gunst en bescherming, omringd worden, ende laet
uwe gunstgenooten altoos stof en harten hebben, om
over 't goede, het welk gy hun bewijst, blijde te zijn.
42. O HEERE Godt, en wendt het aengesicht
uwes gesalfden Konings, niet af: ontzeg my uwe gunst
en genadige verhooring niet, gedenckt der weldadighe-
den Davids uwes knechts, en alle de uitnemende be-
lovten, welke gy hem hebt toegezegd.

HET VII. KAPITTEL.

De HEER *deed een wonderdadig vuur, uit den Hemel nederdalen, door het welk de offeranden verteerd werden vs.* 1-10. *Salomo werd, met eene Godlyke verschijning en aenspraek, verwaerdigd vs.* 11-22.

IN het boek der Koningen Kap. 8, gelijk ook in dit boek Kap. 5. wordt wel verhaeld, dat de Heerlykheid des HEEREN den Tempel vervulde, tot een teeken, dat God het werk van Salomo goedkeurde, en dit gebouw, met zijne byzondere tegenwoordigheid, vereeren wilde: maer, ter dezer plaets, wordt deze gansch zeer merkwaerdige gebeurtenis uitvoerig beschreven, met byvoeging van deze byzonderheid, dat 'er tevens een wonderdadig vuur, uit den hemel, zy nedergedaeld, om de offeranden te verteeren, ten blijke van het Godlyk genoegen over de offeranden, welke in dit gebouw, nu waren, en vervolgens zouden worden toegebracht.

1. Als nu Salomo voleyndt hadde te bidden, en, na dat gebed nog eenen nadruklyken zegenwensch over 't volk uit te spreken, 1 Kon. 8: 54-61, so daelde het vyer van den hemel, even als by de inwijding van den Levitischen offerdienst Lev. 9: 24, ende dat wonderdadig vuur verteerde het brand-offer, ende de slacht-offeren, (*a*) ende de heerlickheyt des HEEREN, zijnde een glansrijk licht, het welk, door de donkere wolk, heen straelde, vervulde het gansche huys van den Tempel.

2. Ende de Priesteren en konden niet ingaen in 't huys des HEEREN; want de heerlickheyt des HEEREN hadde het huys des HEEREN vervult: Kap. 5: 13, 14.

3. Ende als alle de kinderen Israëls, die, by deze plech-

(*a*) 1 Kon. 8: 10, 11, 2 Chron. 5: 13, 14.

plechtige inwijding van den Tempel, in eene zeer groote menigte, tegenwoordig waren, ſagen dat wonderdadig vyer van den Hemel afdalen, ende de heerlickheyt des HEEREN over het Huys nederkomen, en zich vervolgens binnen het zelve plaetſen; ſoo buckten ſy, om hunnen diepen eerbied te vertoonen, met hare aengeſichten ter aerden, op den vloer, ende aenbaden, ende loofden den HEERE, dat hy goedigh is; dat ſijne weldadigheyt is tot in eeuwigheyt.

4. De Koningh nu, ende al het volck offerden ſlacht-offeren tot dank-offers voor het aengeſichte des HEEREN.

5. Ende de Koningh Salomo offerde ſlacht-offeren van runderen, twee en twintigh duyſent, ende van ſchapen hondert en twintigh duyſent: alſo hebben de Koningh, ende het gantſche volck het huys Godts allerplechtigst ingewyet.

Men moet dit zoo niet verſtaen, dat 'er, op eenen keer, 22000 runderen, en 120000 ſchapen geofferd zijn; maer op deze wijs, dat Salomo aenſtonds, met het offeren, liet beginnen, zoodra de *Heerlykheid des* HEEREN den Tempel vervuld had; dat men, geduurende 14 dagen, dat dit plechtig Feest gevierd werd 1 Kon. 8: 65, met offeren hebbe aengehouden; en dat 'er, geduurende allen dien tijd, 22000 runderen en 120000 ſchapen geofferd werden. Van het vleesch dezer dank-offeren, gav de Koning, geduurende den ganſchen tijd van het Feest, aen de vergaderde menigte der Israëliten, plechtige offermaeltijden.

6. Oock ſtonden de Prieſters, geduurende dit Feest, in hare wachten, ende de Leviten met de muſicale inſtrumenten des HEEREN, die de Koningh David gemaeckt hadde, om den HEERE te loven, dat ſijne weldadigheyt is in eeuwigheyt, met Heilige liederen, welke David zelvs gemaekt had, zoodat het was als of David zelvs, door haren dienſt [*hem*], den HEERE, prees: ende de Prieſters trompetteden tegen haer over, ende gantſch Iſraël ſtont in eene eerbiedige geſtalte; al biddende en dankende.

7. Ende Salomo heyligde het middelste des voorhofs, anders genaemd het Voorhov der Priesteren, 't welcke voor het huys des HEEREN was; dewijle hy daer de brand-offeren, ende het vette der danck-offeren bereydt hadde: want de koperen altaer, die Salomo gemaeckt, en naby de deur van het Heilige geplaetst hadde, hoe groot die ook was, en konde het brand-offer, ende het spijs-offer, ende het vette, nu op ver na niet vatten: anderzins mogt 'er maer alleen, op dien koperen altaer, geofferd worden, maer het verbazend getal der offeranden maekte, voor dit mael, met de Godlyke toestemming, eene uitzondering.

8. Salomo hieldt oock ter selver tijt het feest seven dagen, ende gantsch Israël met hem, eene seer groote gemeynte, by deze plechtige gelegenheid, te Jerusalem zaemgevloeid: van den ingangh af van Hamath ten Noorden, tot de riviere van Egypten ten Zuiden, welke twee plaetsen de uiterste grenzen waren van het land, wanneer het, in deszelvs lengte, gerekend werd Jos. 13: 5.

9. Ende ten achtsten dage van het Feest der inwijing, hielden sy eenen verbodtsdagh: (*b*) want sy hielden het feest van de inwyinge des altaers seven dagen, ende het feest der loovhutten, het welk daerop onmiddelyk inviel, nog seven andere dagen, zoodat dit zaemgevoegde Feest, in alles, 14 dagen duurde.

10. Doch op den drie en twintigsten dagh der sevender maent, (*c*) liet hy het volck gaen tot hare hutten, blijde, ende goedes moets, over het goet dat de HEERE David, ende Salomo, ende sijn volck Israël gedaen hadde:

Men vergelijke onze aenteekening by 1 Kon. 8: 66.

(*b*) 1 Kon. 8: 65. (*c*) 1 Kon. 8: 66.

Na de plechtige inwijing van den Tempel, werd Salomo, met eene Godlyke verschijning, vereerd vs. 11-12.

11. (*d*) Alſo volbracht Salomo het Huys des HEEREN, ende daerna het huys des Konings of zijn Koninglyk Paleis, het welk hy, na het voltooijen van den Tempel, liet bouwen: ende al wat in Salomons herte gekomen was, om in het Huys des HEEREN ende in ſijn huys te maken, richtte hy voorſpoedelick uyt.

12. Ende de HEERE verſcheen Salomo des nachts in eenen droom: op dezelvde wijs, als Hy hem voorheen, te Gibeon verſcheenen was 1 Kon. 3: 5, ende hy ſeyde tot hem, Ick hebbe uw gebedt verhoort, het welk gy, by de inwying van den Tempel, gedaen hebt, ende hebbe my deſe plaetſe, in het Heilige der Heiligen van den Tempel, verkoren tot een offerhuys, en tot eene plaets van mijnen openbaren eerdienst; hier zal ik woonen met mijne heerlykheid en gunst.

13. Zelvs al is 't dat mijn Volk my tergt door hunne zonden, zo ik hen daerover gevoelig kastijde; So ick den hemel toeſluyte, dat 'er geen regen en zy, ofte ſo ick de ſprinckhanen gebiede, het lant te verteeren, ofte ſo ick peſte onder mijn volck ſende:

14. Ende mijn volck, over dewelcke mijn naem genoemt wort, ſich verootmoedigen, ende bidden, ende mijn aengeſichte ſoecken, ende ſich bekeeren van hare booſe wegen: ſo ſal ick uyt den hemel hooren, ende hare ſonde vergeven, ende haer lant geneſen.

15. Nu ſullen (*e*) mijne oogen open zijn, ende mijne ooren opmerckende op het gebedt deſer plaetſe.

16. Want ick hebbe nu dit huys verkoren, ende geheyligt, op dat mijn name daer zy tot in

(*d*) 1 Kon. 9: 1. (*e*) 2 Chron. 6: 40.

eeuwigheyt: Ende mijne oogen, ende mijn herte sullen daer t' allen dagen zijn, om de smeekingen van mijn volk te hooren, en hen te begunstigen.

17. Ende u aengaende, so gy voor mijn aengesichte, in vrees en in gehoorzaemheid wandelen sult, gelijck als uw vader David gewandelt heeft, ende doen nae alles, dat ick u geboden hebbe, ende mijne insettingen, ende mijne rechten houden sult;

18. So sal ick den throon uwes Koninckrijcks bevestigen, gelijck als ick [*een verbont*] met uwen vader David gemaeckt hebbe, seggende; Geen man sal u afgesneden worden, die in Israël heersche, uwe nazaten zullen den Throon van Israël, by erv-opvolging, bestendig bezitten, zoo lang het Koningrijk duuren zal.

19. Maer so gylieden u t' eenemael afkeeren sult, ende mijne insettingen, ende mijne geboden, die ick voor uw aengesichte gegeven hebbe, verlaten, ende henen gaen, ende andere goden dienen, ende u voor die nederbuygen sult:

20. So sal ickse uytrucken uyt mijn lant, dat ick hen gegeven hebbe, en hen onder de Heidenen verspreiden, ende dit huys, dat ick mijnen name geheyligt hebbe, sal ick van mijn aengesichte wechwerpen, en aen het zelve mijne byzondere tegenwoordigheid onttrekken, ende sal het volk van Israël, om hunne hoogstgaende ellenden, tot een spreeckwoort, ende spotrede onder alle volckeren maken, zoodat men, van den allerellendigsten mensch, zal zeggen, Hy is zoo ongelukkig als een Israëliet.

21. Ende dit huys, dat verheven en beroemd sal geweest zijn, daer over sal sich een yeder die voorbygaet ontsetten; dat het zoo diep vervallen is, dat hy in verwondering sal seggen, Waerom heeft de HEERE desen lande, ende desen huyse alsoo gedaen?

22. Ende men sal, ter beantwoording van deze vraeg, seggen, Om dat sy den HEERE harer vaderen Godt

Godt verlaten hebben, die hen uyt Egyptenlant uytgevoert hadde, ende hebben sich aen andere goden gehouden, ende sich voor deselve nedergebogen, ende die gedient: daerom heeft hy alle dat quaet over hen gebracht.

HET VIII. KAPITTEL.

De verdere bedrijven van Koning Salomo, in het verbeteren en versterken van eenige steden vs. 1-10. *in het beschikken van eene andere woonplaets, voor zijne Gemalin vs.* 11. *in het vaststellen van den Godsdienst in den Tempel vs.* 12-16, *in het bevorderen van den Koophandel vs.* 17, 18.

1. HEt (*a*) geschiedde nu ten eynde van twintigh jaren, in dewelcke Salomo het Huys des HEEREN, ende sijn huys, of Koninglyk Paleis, na den Tempel, gebouwt hadde, benevens de andere gebouwen, van welke 1 Kon. 7. gesproken is.

2. Dat Salomo de steden, dewelcke Huram hem terug gegeven hadde, bouwde en versterkte. Te weten Salomo had aen Hiram, den Koning van Tyrus, ter erkentenis van zijne bewezene diensten, 20 steden geschonken, in of naby het land van Galilea. Maer Hiram vond niet goed dezelve aentenemen, omdat zy, in geene voordeelige landsdouw gelegen, en grootelyks vervallen waren 1 Kon. 9: 10-13. Toen Hiram deze steden, door die weigering, had terug gegeven, liet Salomo dezelve verbeteren en versterken: ende daerna geschiedde het, dat hy de kinderen Israëls aldaer dede woonen.

(*a*) 1 Kon. 9: 10.

3. Daer na toogh Salomo nae Hamath Zoba, een land, tusschen den Euphraet en Damascus, gelegen: ende hy overweldigdese.

4. Hy bouwde oock Tadmor in de woestijne: ende alle de schatsteden, die hy bouwde, om 'er oorlogsbehoevtens in op te leggen, in Hamath, buiten de grenzen van Canaan.

5. Oock bouwde en versterkte hy de plaetsen, gelegen in het hooge Beth-Horon, ende in het neder Beth-Horon; hy mackte 'er van vaste steden, met mueren, deuren, ende grendelen.

6. Mitsgaders Baalath, ende alle de schat of voorraed steden, die Salomo hadde, ende alle wagensteden, ende de steden der ruyteren, in welke oorlogsbehoevtens bewaerd werden, (*b*) ende wat de begeerte van Salomo begeert hadde te bouwen, in Jerusalem, ende in den Libanon, ende in 't gantsche lant sijner heerschappye.

7. Aengaende al het volck, dat overgebleven was van de Hethiten, ende de Amoriten, ende de Pheriziten, ende de Hiviten, ende de Jebusiten, die niet uyt Israël en waren;

8. Uyt hare kinderen, die na hen in 't lant overgebleven waren, welcke de kinderen Israëls niet verdaen en hadden, gelijk zy, volgens het Godlyk bevel, hadden behooren te doen, die bracht Salomo op uytschot tot op desen dagh, en veroordeelde hen tot slaven.

9. Doch uyt de kinderen Israëls, (*c*) die Salomo niet en maeckte tot slaven in sijn werck; dat ook niet noodig was, omdat de nazaten van die verbannen volkeren een genoegzaem aental van slaven uitmaekten: (want sy waren krijgslieden, ende de meer aenzienlyken stelde hy tot Overste sijner Hooftlieden, ende Overste sijner wagenen, ende sijner ruyteren.)

10. [*Uyt*] dese dan, waren Overste der Bestelden,

(*b*) 1 Kon. 9: 1. (*c*) 1 Kon. 9: 22.

den, die de Koningh Salomo hadde, dat is opzieners over 's Konings werklieden, twee hondert ende vijftigh, die over het volck heerschappye hadden.

Hier rijst eene aenmerkelyke zwarigheid, uit vergelijking van 1 Kon. 9: 23, daer het getal dezer opzieneren, op 550, begroot wordt. — Dan over deze schijnstrijdigheid, hebben wy, by 1 Kon. 9: 23, reeds uitvoerig gehandeld, VII. Deel. pag. 123.

11. (*d*) Salomo nu dede de dochter Pharaos, zijne Koninglyke Gemalin, opkomen uyt de stadt Davids tot het huys, dat hy voor haer gebouwt hadde, zoodra hetzelve voltooid was: want hy seyde; Mijne vrouwe, welke, door vreemde dienstboden, omringd is, die zich, van alle wettische onreinheden, niet zorgvuldig genoeg wachten, en sal in 't huys Davids, des Konings Israëls, niet woonen, om dat [*de plaetsen*] heyligh zijn, tot dewelcke de Arke des HEEREN gekomen en zoo lang gebleven is.

12. Doe regelde de Koning het dagelyksch offer in den Tempel, en vervolgens offerde Salomo zeer dikwijls den HEERE brand-offeren op den altaer des HEEREN, dien hy voor het voorhuys des Tempels gebouwt hadde:

13. Selfs nae den eysch van elcken dagh, offerende, nae het gebodt van Mose, op de Sabbathen, ende op de nieuwe maenden, ende op de gesette hoogtijden (*e*) drie malen in 't jaer: op het feest van de ongesuerde [*brooden*], ende op het feest der weken, ende op het feest der Loofhutten.

14. Hy stelde oock nae de wijse sijnes vaders Davids de verdeelingen der Priesteren over haren dienst, ende der Leviten over hare wachten, om [*Godt*] te prijsen, ende voor de Priesteren te dienen, nae den eysch van elcken dagh; ende de (*f*) poortiers in hare verdeelingen, aen elcke poorte: want alsoo was het gebodt van David den man Godts.

(*d*) 1 Kon. 3: 1. ende 7: 8. ende 9: 24. (*e*) Exod. 23: 14, 15. Deut. 16: 16. (*f*) 1 Chron. 9: 17.

15. Ende men en weeck niet van des Konings gebodt aen de Priesteren, ende de Leviten, aengaende alle sake, ende ook aengaende de schatten. Alles, het welk David verordend had, bevestigde Salomo, gelijk ook de Priesters en Leviten gehoorzaemden.

16. Also wert al het werck Salomons bereydt, en alle de bouwstoffen te vooren gereed gemaekt, tot den dagh der grontlegginge van het huys des HEEREN, ende tot het volbrengen desselven; [*dat*] het huys des HEEREN volmaeckt wert.

17. Doe toogh Salomo nae Ezeon-Geber, een haven aen de roode zee, ende nae Eloth, eene andere plaets aen den oever der gemelde roode zee, in 't lant van Edom, het welk David, aen zijne heerschappy, onderworpen had 2 Sam. 8: 14. Deze zeehavens ging Salomo in persoon bezien, om de beste schikkingen te maken, ter bevordering van Zeevaert en Koophandel.

18. Ende Huram sondt hem door de hant sijner knechten, schepen, mitsgaders knechten, kenners van de zee, kundige Scheepslieden, ende sy gingen met Salomons knechten, om deze, in de zeevaert, te onderwijzen, nae Ophir, ende sy haelden van daer vier hondert ende vijftigh talenten gouts bedragende, in onze munt, eene som van ruim 26½ Millioenen Guldens; dewelcke sy brachten tot den Koningh Salomo.

Over de gelegenheid van dit Ophir, en de hoeveelheid van goud, welke deze vloot aenbracht, hebben wy reeds met opzet gehandeld by 1 Kon. 9: 28. VII. Deel. p. 125—127.

HET IX. KAPITTEL.

De Koningin van Scheba kwam Salomo bezoeken, om zijne wijsheid en rijkdom in persoon te onderzoeken vs. 1-12. hierop volgt eene opgave van Salomons inkomsten vs. 13-28. en eindelyk wordt de geschiedenis van zijne Regeering besloten vs. 29-31.

1. (*a*) ENde doe de Koninginne van Scheba het geruchte, het welk allerwege uitging van Salomons wijsheid en rijkdommen, hoorde, quam sy in eigen persoon, om Salomo met raetselen, ter welker oplossing een scherpzinnig verstand noodig was, te versoecken, te Jerusalem, met een seer groot en talrijk gevolg, het welk een zeer swaer heyr uitmaekte, overeenkomstig haren staet en rang; ende zy was ook vergezeld van kemelen, welke, in het Oosten, het meest gebruikt werden, om zware vrachten te dragen. Deze lastdieren waren dragende zeer kostbare speceryen, welke in haer land overvloedig vielen, ende gout in menigte, ende een zeer groot aental van kostelick gesteente: ende sy quam tot Salomo, ende sprack met hem al wat in haer herte was: zy stelde hem alle die raedselen voor, welke zy te vooren bedacht had, om de scherpzinnigheid van Salomo te beproeven.

Tot nader verstand van dit merkwaerdig bezoek, zou men kunnen vragen; — Wie was de Koningin van Scheba? — Wat bewoog haer, om Salomo, in persoon, te bezoeken? Wat bedoelde zy met dit bezoek. — Dan deze drie vragen hebben wy reeds, by 1 Kon. 10: 1, met opzet beantwoord VII. Deel. pag. 128—131.

2. Ende Salomo verklaerde haer alle hare woor-

(*a*) 1 Kon. 10: 1, &c. Matth. 12: 42. Luc. 11: 31.

den: hy loste alle hare raedſelachtige voorſtellen op, met eene buitengewoone vaerdigheid, zonder ergens voor te ſtaen; ende geen dingh en was 'er verborgen voor Salomo, dat hy haer niet en verklaerde: hoe zeer zy 'er op gedacht had, wist zy Salomo niets voor te ſtellen, of hy beantwoordde het aenſtonds, zonder zich eens te bedenken.

3. Salomo onthaelde deze Vorstin dagelyksch aen zijne Koninglyke tafel, hy vertoonde haer alle de werken, welke hy had laten maken, en gav haer redenen van elk eene byzonderheid, op welke hare aendacht viel. Als nu de Koninginne van Scheba ſagh de wijſheyt van Salomo, ende het huys, dat hy gebouwt hadde, zoo voor zich zelven, als vooral den Tempel, tot den openbaren eerdienst des HEEREN: kon zy zich, over Salomons wijsheid en rijkdommen, niet genoeg verwonderen.

4. Ende zy zag, met dezelvde verwondering, de ſpijſe ſijner tafel, den grooten overvloed der ſpijzen, welke hy dagelyksch liet opdisſchen, de toebereiding van dezelve, en de ſchikking der gerechten; ende niet minder was zy opgetogen, over het ſitten ſijner knechten, want alle zijne Staetsdienaers en Hovelingen waren, aen de Koninglyke tafel, elk nae zijnen onderſcheiden rang, zoodanig geplaetst, dat men aenſtonds hunne meerdere of mindere waerdigheid kennen konde; ende even zoo opmerkelyk vond zy ook het ſtaen ſijner dienaren, die den Koning en zijne gasten, als op den wenk hunner oogen, dienden; ende niet minder vestigde zy hare aendacht op hare kleedingen, naedien, zoo de Hovelingen, als de mindere dienaers, elk overeenkomſtig zijnen rang, op eene onderſcheidene wijs, waren uitgedoscht; ende zy zag ook, dat ſijne ſchenckers op eene byzondere wijs waren uitgedoscht; ende dat hare kleedingen zeer wel voegden by hunne bediening; ende vooral bewonderde zy ſijnen opgangh, waer door hy, uit zijn Koninglyk Paleis, als over eene zeer prachtige brug, opgingh in het huys des HEEREN: Toen zy alle die blijken van Salomons wijsheid en grootheid aendachtig gadeſloeg, ſo en was in haer ten laetſten geen geeſt meer,

meer, zy werd dermate door verwondering opgetogen en verrukt, dat zy buiten zich zelve geraekte.

5. Ende ſy ſeyde, zoodra zy eenigermate weder by zich zelve gekomen was, tot den Koningh, Het is een waerachtigh woort geweeſt, dat ick in mijnen lande gehoort hebbe, van uwe ſaken, ende van uwe wijſheyt, ik heb de blijken van uwe Wijsheid en luisterrijke grootheid indedaed zoo gevonden, als men my bericht had.

6. Ende vele lieden hadden 'er my zeer veel van gezegd; maer het kwam my ongeloovlyk voor, ick en hebbe daerom hare woorden niet geloofτ, tot dat ick in eigen perſoon gekomen ben, ende mijne oogen [*dat*] geſien hebben, ende ſiet, ik moet bekennen, dat men 'er my nog op ver na niet genoeg van gezegd had! zelvs de helſt van de grootheyt uwer wijſheyt en is my nog niet eens aengeſeyt: gy hebt zeer verre overtroffen het geruchte, dat ick gehoort hebbe.

7. Welgeluckſaligh zijn uwe mannen, uwe Rijksgrooten en Hovelingen, ende welgeluckſaligh zijn zelvs deſe uwe knechten, en mindere bedienden, die gedueriglick voor uw aengeſicht ſtaen, ende daerdoor gelegenheid hebben, om uwe wijſheyt te hooren.

8. Geloofτ zy de HEERE uwe Godt, die behagen in u gehadt heeft, om u op ſijnen throon den HEERE uwen Godt tot een Koningh te ſetten: overmits uwe Godt Iſraël bemint, om 't ſelve tot in eeuwigheyt op te richten; ſo heeft hy u tot een Koningh over hen geſtelt, om recht, ende gerechtigheyt te doen.

In deze woorden erkende de Koningin van Scheba, dat JEHOVAH, zo niet de eenige en ware, althans een zeer groot God ware, die zijn volk Israël by uitnemendheid zeer begunſtigde. Men vergelijke verder onze aenteekening by 1 Kon. 10: 9. VII. Deel. pag. 135.

9. Ende ſy gaf den Koningh Salomo, naer de Oosterſche gewoonte, een zeer rijk geſchenk, om daerdoor hare zeer byzondere hoogachting te kennen te geven. Dit ge-

ſchenk beſtond uit hondert ende twintigh talenten gouts, makende 7,300000 guldens, ende de allerkostbaerſte ſpeceryen in groote menigte, ende koſtelick geſteente en edele Juweelen: ende daer en was gelijck deſe ſpecerye, die de Koninginne van Scheba den Koningh Salomo gaf, geene geweeſt, in Canaan, die 'er, ten aenzien der menigte, of ten opzichte der kostbaerheid, by kon vergeleken worden, niet tegenſtaende de Scheepvaert Salomo reeds zeer rijke ladingen, van allerlei kostbaerheden, had aengebracht.

10. Voorder oock Hurams knechten, ende Salomons knechten, die naer Ophir voeren, en naer andere plaetſen van Africa, die gout brachten uyt Ophir, brachten Algummimhout, ende edel geſteente, en voerden onder anderen ook ſpeceryen aen.

11. (*b*) Ende de Koningh maeckte van dat Algummimhout hooge gangen tot het Huys des HEEREN, ende tot het huys des Konings, zijnde kostbare en kunstige leuningen, die van weerskanten, op de voorheen gemelde brug, geplaetst waren, langs welken de Koning, uit zijn Paleis, in den Tempel, gaen konde; mitſgaders behalven deze leuningen liet Salomo ook, van dat kostbaer Algummimhout, harpen, ende luyten, voor de ſangers maken: deſgelijcks oock en was te vooren in het lant van Juda niet geſien geweeſt, dat men van het Algummimhout zulk een voorraed had, dat 'er werktuigen van konden gemaekt worden.

12. Ende de Koningh Salomo, die de Koningin van Scheba, in rijkdom, ver weg overtrof, wilde ook voor haer, in milddadigheid, niet wijken. Hy gaf de Koninginne van Scheba al haer behagen, watſe begeerde. Hy liet haer eene onbepaelde vryheid, om, uit alle zijne kostbaerheden, dat gene te kiezen, het welk haer meest behaegde. Dit alles was nog buiten en behalven het gene, dat ſy tot den Koningh ten geſchenke gebracht hadde: want, het gene zy aen Salomo geſchonken had, werd haer

(*b*) 1 Kon. 10: 12.

haer rijkelyk vergoed. So voldaen over 's Konings wijsheid, en zoo rijkelyk met geschenken beladen, keerdese zeer vergenoegd weder, ende toogh nae haer lant, sy, ende hare knechten, en haren ganschen stoet.

13. Het gewichte nu van het gout, dat voor Salomo op één jaer inquam, was ses hondert en ses en tsestigh talenten gouts;

Een talent gouds bedroeg 60833 Hollandsche Guldens; INLEIDING tot EXODUS II. Deel. pag. 45. Derhalven maken 666 Talenten rijkelyk 40 en een halve Millioen Guldens.

14. Behalven dat sy van de kramers of *onderzoekers*, dat is Licentmeesters, die de uitgaende en inkomende rechten ontvingen, ende van de lasten, welke de kooplieden, die met Karavanen reisden, betalen moesten, van tijd tot tijd inbrachten; oock brachten alle Koningen van Arabien, die door David overwonnen en cijnsbaer gemaekt waren, ende de Vorsten desselven lants, de Gouverneurs van die Provincien, welke geenen Koning hadden, schattingen van gout ende silver aen Salomo.

Vergel. VII. Deel. pag. 138, 139.

15. Daer toe maeckte de Koningh Salomo twee hondert rondassen van geslagen gout, zijnde een soort van wapenschilden, welke eene ovael gebogen gedaente hadden, en, door de Lijvwachten, voor den Koning henen, gedragen werden, wanneer hy zich in het openbaer vertoonde: ses hondert [*sikelen*] van geslagen gout liet hy opwegen tot elcke rondasse.

16. Insgelijcks liet Salomo drie hondert korte schilden maken van of overtrokken met geslagen gout; drie hondert [*sikelen*] gouts liet hy opwegen tot elcken schilt: ende de Koningh leydese, omdat zy niet, dan by zeer plechtige gelegenheden, gebruikt werden, in het huys des wouts Libanons, alwaer zy, van de vreemdelingen, konden bezien worden.

17. Nogh maeckte de Koningh eenen grooten en ruimen elpenbeenen throon, ende hy overtoogh denselven kostbaren en kunstigen Throon, die geheel van

yvoor gemaeckt was, met louter gout van het beste soort. Hier en daer was deze Throon met goud bedekt, opdat het witte yvoor des te fraeijer zou uitblinken.

18. Ende de throon hadde ses trappen, insgelyks gemaekt van yvoor, met goud belegd, langs welken de Koning tot denzelven opklom, ende eenen voetbanck van yvoor, mede met gout belegd, aen den throon vast zijnde, ende lenen aen beyde zijden der trappen tot de sitplaetse toe; ende twee leeuwen, mede van yvoor, met goud ingelegd, stonden op elken trap by de lenen aen den buiten kant.

19. Ende twaelf zulke leeuwen stonden daer aen beyde buitenste zijden der leuningen op de ses trappen, twee op elk een trap. Dit maekte eene allerluisterrijkste vertooning: iets desgelijcks en is in geen Koninckrijck gemaeckt geweest.

20. Oock waren alle drinckvaten des Konings Salomo, welke aen zijne tafel gebruikt werden, van louter gout gemaekt, ende alle vaten van het huys des wouts Libanons, van welke hy zich, op zijn Koninglyken lusthov, bediende, alle schotels, borden, en alle andere tafel en kamer gereedschappen, waren van gesloten of massiev gout: Het silver en was in de dagen Salomons niet voor yet geacht, immers zoo veel niet, dat het, tot de gereedschappen der Hovhouding, zoude gevoegd hebben.

21. En geen wonder dat het goud zeer overvloedig was: Want des Konings schepen voeren nae Tharsis, met de knechten Hurams: eens in drie jaren quamen de schepen van Tharsis in, brengende gout, ende silver, elpenbeen, ende apen, ende paeuwen, of *Meerkatten* en *Papegaaijen*, en allerlei andere zeldzaemheden.

22. Also wert de Koningh Salomo grooter dan alle Koningen der aerde, in rijckdom, ende wijsheyt.

23. Ende alle Koningen der aerde sochten Salomons aengesichte, Koningen, Vorsten en aenzienlyke personen kwamen, van alle kanten, te Jerusalem, om zulk

eenen

eenen machtigen Koning te zien, en vooral om ſijne wijſheyt te hooren, die Godt in ſijn herte gegegeven hadde.

24. Ende ſy brachten, volgens de Oosterſche gewoonte, tot een teeken van hunnen eerbied, een yeder ſijn geſchenck. Deze rijke geſchenken beſtonden in ſilveren vaten, ende gouden vaten, alle even kunstig gewerkt; ende kleederen van de rijkſte ſtoffen gemaekt; harnaſch of allerlei ſoort van vreemd en kostbaer wapentuig, ende de kostbaerſte ſpeceryen, ook peerden, ende muyl-eſelen: elcks van jaer tot jaer. Dit alles brachten zy jaerlyksch vrywillig, ten geſchenke, aen Koning Salomo, tot een teeken van hunnen gansch byzonderen eerbied.

25. Oock hadde (c) Salomo vier duyſent peerdeſtallen, in elk van welke tien paerden konden geplaetst werden, geſchikt voor 40000 paerden, vergel. 1 Kon. 4: 26; ende hy had duizend en vier honderd Krijgs-wagenen, ende twaelf duyſent ruyteren: ende hy leydeſe in de wagenſteden, welke hy tot garniſoen ſteden voor de ruitery had laten aenleggen, vergel. 1 Kon. 9: 9, ende een gedeelte bleev 'er van by den Koningh te Jeruſalem, zoo om zijn perſoon te bewaren, als om zijnen luister te vergrooten.

26. Ende hy heerſchede over alle Koningen van de riviere de Euphrat, tot aen het lant der Philiſtijnen, ende tot aen de lantpale van Egypten. Vergel. 1 Kon. 4: 24.

27. Hoe veel de onderhouding van deze groote Oorlogsmacht ook kosten mogt; 's Konings ſchatkisten werden daerdoor, in het minste, niet uitgeput. (d) Oock maeckte de Koningh, door alle zijne verbazende uitgivten, het ſilver in Jeruſalem van zulk eene geringe waerde te zijn, dat het, by manier van ſpreken, zoo gemeen en weinig geacht ware, als ſtraet-ſteenen; ende de cederen maeckte hy zoo gemeen te zijn als de wilde vijge-

(c) 1 Kon. 4: 26. ende 10: 26: 2 Chr. 1: 14. (d) 2 Chron. 1: 15.

boomen in Canaan zijn, die in de leegte zijn, in menigte; doordien niet alleen de Koning, maer ook zijne Rijksgrooten, en vele welvarende ingezetenen, alom kostbare lusthoven aenleiden.

28. Ende Salomo had ook zeer rijke inkomsten van de kooplieden, die handel dreven op Egypte; sy brachten voor Salomo peerden uyt Egypten, ende uyt alle die landen. Dat is: zy brachten hunne koopwaren, op wagens, met paerden bespannen, naer Egypten, en uit Egypte weder naer hun land. Met deze vrachtwagens, hadden zy den vryen doortocht, door Salomons land, mids zekere tollen betalende, in 's Konings schatkist. — Vergelijk VII. Deel. pag. 144, 145.

29. Het overige nu (*e*) der geschiedenissen diens grooten en wijd-beroemden Salomons, der eerste, ende der laetste; zijn die niet geschreven in de woorden Nathans des Propheten, ende in de prophetie van Ahia den Siloniter, ende in de gesichten van Jedi den Siender, Iddo genoemd Kap. 12: 15. die alle afzonderlyk de daden van Koning Salomo beschreven hebben; gelijk de laetste ook, in volgende tijden, aenteekeningen gemaekt heeft aengaende de bedrijven van Jerobeam den sone Nebats?

Salomons zware afval, en de onaengenaemheden welke hem daerom, in 't laetst zijner dagen, zijn overgekomen, wordt, even als die van David, in deze Boeken verzwegen; waertoe de Schrijver zekerlyk byzondere redenen zal gezien hebben.

30. Ende Salomo regeerde te Jerusalem over gantsch Israël, veertigh jaer.

31. Ende Salomo ontsliep met sijne vaderen, ende sy begroeven hem in de stadt sijns vaders Davids: ende sijn sone Rehabeam wert Koningh in sijne plaetse.

(*e*) 1 Kon. 11: 41.

HET X. KAPITTEL.

Rehabeam was de opvolger van zijnen Vader Salomo; maer nauwlyks had hy den Throon beklommen, of hy gav aenleiding, dat 'er X stammen van hem afvielen, en een afzonderlyk Koningrijk oprichteden.

1. (*a*) ENde Rehabeam toogh, nadat hy zijnen Vader zeer plechtig begraven had, nae Sichem, eene Stad, in het midden van het land gelegen, en werwaerds men zeer gemakkelyk van alle kanten kon zamenkomen: want het gantsche Israël was tot Sichem gekomen, om hem Koningh te maken, en als zoodanig openlyk hulde te doen.

2. Het geschiedde nu als Jerobeam de sone Nebats [*dat*] hoorde, dat Salomo gestorven was, (*b* deselve nu was in Egypten, alwaer hy van het aengesichte des Konings Salomo gevloden was: gelijk breeder verhaeld wordt 1 Kon. 11: 40.) dat Jerobeam uyt Egypten wederkeerde:

3. Want sy, zeer velen der Oudsten van Israël, sonden boden henen naer Egypte, ende lieten hem roepen. Jerobeam was voorheen de Opper-Tollenaer geweest van Salomo, onder de Ephraimiten en Manassiten, en had zich by de Oudsten van Israël grootelyks weten te veraengenamen. Zy ontboden hem daerom te Sichem, om hem te raedplegen, over de voorwaerden, op welke zy Rehabeam, tot Koning, in Salomons plaets, zouden uitroepen. So drae hy deze boodschap in Egypte ontvangen had, quam Jerobeam, met blijdschap, naer Sichem. Hy begav zich, aen het hoofd van en met de afgevaerdigde Oudsten uit het gantsche Israël, tot den nieuwen Koning, ende zy spraken tot Rehabeam, seggende:

(*a*) 1 Kon. 12: 1, &c. (*b*) 1 Kon. 11: 40.

4. Uw vader heeft ons jock hart gemaeckt, en ons, door zware belastingen, zeer gedrukt: nu dan, maeckt gy uwes vaders harden dienst, ende sijn swaer jock, dat hy ons opgelegt heeft, lichter, door de belastingen te verminderen; ende wy sullen u dienen, en ons, met gansch Israël, aen uwen scepter onderwerpen.

Vergelijk onze aenteekening by 1 Kon. 12: 4. VII. Deel. pag. 159, 160.

5. Ende hy verzocht eenen bekwamen tijd van beraed. Hy seyde daerom tot hen; Komt over drie dagen weder tot my, om mijn wel beraed en antwoord te ontvangen: ende het volck gingh henen.

6. Ende de Koningh Rehabeam hieldt raet met den Oudsten, die gestaen hadden voor het aengesichte sijns vaders Salomo, als hy leefde, en die, door verkeering met zulken wijzen Vorst, ongemeen veel geleerd hadden, seggende; Hoe raedt gylieden dat men desen volcke antwoorden sal?

7. Ende sy spraken tot hem, seggende; Indien gy desen volcke goedertieren ende tegen hen goetwilligh wesen sult, ende tot hen goede woorden spreken, om hunne gemoederen, door zachtheid, in te nemen: so sullen sy tot allen dagen uwe knechten zijn. Geev nu een weinig toe, en zy zullen zich, in het vervolg, gemakkelyk laten leiden, om zich naer uw bevel te gedragen.

8. Maer hy verliet den wijzen raet der Oudsten, dien sy hem geraden hadden: ende hy hieldt raet met den jongelingen, die met hem opgewassen, die even los en onbedachtzaem waren als hy zelvs, die voor sijn aengesichte stonden.

9. Ende hy seyde tot hen; Wat radet gylieden, dat wy desen volcke antwoorden sullen, die tot my gesproken hebben, seggende; Maeckt het jock, dat uw vader ons opgelegt heeft, lichter?

10. Ende de onbedachtzame jongelingen, die met

hem opgewassen en onder zijne Hovelingen waren, spraken tot hem, seggende; Alsoo sult gy stoutelyk seggen tot dat volck, die tot u gesproken hebben, seggende; Uw vader heeft ons jock swaer gemaeckt, maer maeckt gy 't over ons lichter; alsoo sult gy tot hen spreken, om uw Koninglyk gezach aenstonds te doen gelden: Mijn kleynste [*vinger*] sal dicker zijn, dan mijns vaders lendenen; zoo veel dikker de lendenen zijn, dan de kleinste vinger, zoo veel zwarer zullen ook de lasten zijn, welke ik u opleggen zal, dan de belastingen, welke mijn Vader van u gevorderd heeft; want ik bemerk, dat gylieden, met geweld, moet in toom gehouden worden.

11. Indien nu mijn vader een swaer jock op u heeft doen laden, so sal ick boven uw jock nogh daer toedoen: Ik zal mijn Koninglyk gezach zeer wel weten te handhaven; mijn vader heeft u met geesselen gekastijdt, maer ick [*sal u*] met scorpioenen, met gehaekte geesselriemen, [*kastijden*], om u te beter te bedwingen.

12. So quam Jerobeam, ende al het volck tot Rehabeam, op den derden dagh, om des Konings antwoord te vernemen; gelijck als de Koningh gesproken hadde, seggende; Komet weder tot my op den derden dagh.

13. Ende de Koningh antwoordde hen hardelick: want de Koningh Rehabeam verliet den raet des Oudtsten.

14. Ende hy sprack tot hen nae den raet der jongelingen, seggende; Mijn vader heeft uw jock swaer gemaeckt, maer ick sal nogh daer boven toedoen: mijn vader heeft u met geesselengekastijdt, maer ick [*sal u*] met scorpioenen [*kastijden*].

15. Also en hoorde de Koningh nae het volck niet. En hoe dwaes deze handelwijze des Konings ook ware, in dit geval was des HEEREN Voorzienigheid zeer merkwaerdig, die, langs dezen weg, het oordeel, aen Salo

mo bedreigd, wilde ter uitvoering brengen: want dese omwendinge was van Godt, op dat de HEERE sijn woort bevestigde, (*c*) 't welcke hy door den dienst van Ahia den Siloniter gesproken hadde, tot Jerobeam den sone Nebats.

16. Doe het gantsche Israël sagh, dat de Koningh nae hen niet en hoorde; so werd het zeer misnoegd en verbitterd; daerom antwoordde het volck den Koningh, door den mond van Jerobeam, hunnen aenvoerer, seggende; Wat deel hebben wy aen en wat voordeel zullen wy trekken van het geslacht van David? ja geene erve [*en hebben wy*] aen den sone van Isai, wy zijn immers niet verplicht, om ons ervelyk, aen Davids nageslacht, te onderwerpen! een yeder nae uwe tenten, o Israël; laten wy naer onze huizen terug keeren, en bedaerdelyk overleggen, welke beschikkingen wy zelvs, over het Koningrijk, maken zullen: voorsiet nu uw huys, o Rehabeam, gy trotsche kleinzoon van David, en zie nu, hoe gy aen het Koningrijk komt. So gingh het gantsche Israël nae sijne tenten, zeer misnoegd op Rehabeam.

17. Doch twee stammen, Juda en Benjamin, bleven Rehabeam aenkleven: want aengaende de kinderen Israëls, die in de steden Juda en Benjamin woonden, over die regeerde Rehabeam oock, zoo wel als over de eigenlyk gezegde stammen van Juda en Benjamin zelve.

18. Doe sondt de Koningh Rehabeam zijnen Opperften Ontvanger Hadoram, die over de schattinge en even daerom, in dit geval, aller-onaengenaemst by het volk was, om, met de afgevallene stammen, in onderhandeling te treden. Maer daerdoor werden zy des te meer verbitterd; ende deze Hadoram werd het slagt-offer van hunne woede: want de kinderen Israëls steenigden hem met steenen, dat hy sterf: maer de Koningh Rehabeam, begrijpende, dat zijn persoon, te Sichem eene Stad van Ephraim,

(*c*) 1 Kon. 11: 31.

Ephraim, de machtigste der afgevallen stammen, niet veilig was, verkloeckte sich, om op eenen wagen te klimmen, dat hy nae Jerusalem vluchtede.

19. Also vielen 'er 10 stammen van de Israëliten van den huyse Davids af, en maekten een afzonderlyk Koningrijk uit, het welk het Rijk van Israël, of der X stammen, genaemd is; en zoo is het nog tot op desen dagh, dat die dingen geboekt zijn.

HET XI. KAPITTEL.

Rehabeam poogde te vergeevsch, om de X afgevallene stammen weder onder zyne Heerschappy te brengen vs. 1-4. Hy sterkte zijne steden vs. 5-12. Hy ontving de Priesteren en Leviten zeer gunstig, die, uit het Rijk der X stammen, tot hem overkwamen vs. 13-17. Zijn huisgezin werd zeer vermeerderd vs. 18-23.

1. (*a*) DOe nu Rehabeam te Jerusalem te rug gekomen was, vergaderde hy het huys Juda, ende Benjamin, een hondert ende tachtentigh duysent uytgelesene, geoeffent ter oorloge: om tegen de X stammen van Israël, die van hem afgevallen waren, te strijden, op dat hy het Koninckrijcke, met geweld, weder aen Rehabeam brachte.

Indien Rehabeam een man van doorzicht geweest ware, zou hy zijnen misslag hebben opgemerkt; maer, in plaets van dit, liet hy zich, door den raed van onbedachtzame jongelingen, met wreede voornemens vervullen, en uit het oog verliezende, dat de Israëliten zijne broeders waren, die zich eertijds, vrywillig en blymoedig, aen David en zijn huis, ver-

(*a*) 1 Kon. 12: 21.

bonden hadden, beſchouwde hy de X ſtammen, als een hoop van wederſpannige muitelingen, die, niet door redenen, maer door geweld van wapenen, moesten beteugeld worden.

Het *huis van Juda en Benjamin* worden hier zamengevoegd, en zoo wordt vs. 12. ook gezegd, dat Juda en Benjamin Rehabeams waren. Evenwel heeft Rehabeam geheel Benjamin niet bezeten: want Bethel, Rama, en Gibea, in Benjamin gelegen, waren onder het Rijk der X ſtammen 1 Kon. 12: 29; een deel derhalven van Benjamin behoorde, aen het Koningrijk van Israël, en een deel, in het welk Jeruſalem lag, behoorde aen het Koningrijk van Juda.

De twee ſtammen van Juda en Benjamin leverden een leger op van 180000 gewapende mannen. Een verbazend getal zeker, voor ſlechts twee ſtammen. Trouwens Abia bracht naderhand 400000 mannen te veld, Aza 580000, en Joſaphat had een leger van 1160000 mannen, in zijnen dienst Kap. 13. en 17.

2. Had Rehabeam zijn voornemen ter uitvoering gebracht; er zouden ſtroomen van bloed vergoten zyn. Rehabeam zou niets onbeproevd gelaten hebben, om de afgevallene ſtammen weder, onder zijne Heerſchappy, te brengen. Jerobeam zou ſterken tegenſtand geboden hebben, om de kroon, welke hy in het oog had, niet te verliezen. De afgevallen Israëliten zouden, als leeuwen, gevochten hebben, om niet aen de woede van den wreeden Rehabeam te worden blootgeſteld, maer onder het beſtuur van Jerobeam te leven, die zich als een yverig voorſtander van de vryheid voordeed. Doch de HEER verhinderde dit voornemen, het welk niet anders, dan de ſchromelykſte gevolgen, hebben konde: want het woort des HEEREN geſchiedde, door eene Openbaring, tot den Propheet Semaja den man Godts, die meermalen, met Godlyke aenſpraken en Openbaringen, verwaerdigd was, ſeggende:

3. Segt tot Rehabeam den ſone Salomons, den Koningh van Juda; ende tot de hoofden van het gantſche Iſraël in Juda, ende Benjamin, die zich aen Rehabeam, en zyne Heerſchappy, onderworpen hebben, ſeggende:

4. Soo

4. Soo ſeyt de HEERE; (*b*) Gy en ſult niet optrecken, nochte ſtrijden tegens uwe broederen, de X ſtammen, die van Davids huis zijn afgevallen: een yeder keere weder tot ſijn huys en legge de wapenen af; want deſe ſake, dat de X ſtammen van Rehabeam zijn afgevallen, is van my geſchiet: ende ſy hoorden de woorden des HEEREN, ende ſy, zoo de Koning Rehabeam, als zijne krijgslieden, die gereed ſtonden, om den inval te doen op de afgevallene ſtammen, keerden weder van tegen Jerobeam te trecken.

Deze zaek, zegt de HEER *is van my geſchied*, dat is, door de verborgene beſtiering mijner Voorzienigheid, veroorzaekt. Maer dan mag men vragen; hebben Jerobeam en de X ſtammen zich niet, aen afval en rebellie, ſchuldig gemaekt? heeft de HEER dezen afval goedgekeurd, en voor de oorzaak daervan willen gehouden worden?

Deze vraeg is van aengelegenheid, en daerom zullen wy dezelve kortelyk beantwoorden.

Er is geen twijfel aen, of Jerobeam, en de X ſtammen, hebben zich, aen eene grouwzame rebellie, ſchuldig gemaekt. Door het ontbieden van Jerobeam uit Egypte, van welken zy wisten, dat hy een wederpartyder van Salomo geweest was, en dezen man aen hun hoofd te plaetſen, betoonden zy ten eersten, dat zy oproerige voornemens hadden. Ook bleek het daeruit, dat de voorwaerde, op welke zy de Heerſchappy, aen Rehabeam, aenboden, ſlechts een voorwendſel was, om zich aen Jerobeam te onderwerpen. — Daerenboven gedroegen zy zich, by den afval zelven, zeer oproerig; dit bleek in het dooden van Adoram, terwijl Rehabeam zelvs, pas ter nauwer nood, hunne handen ontvluchtte.

En wat Jerobeam aengaet: God had hem en zijn zaed den throon beloovd, zoo hy des HEEREN geboden hield. Maer dit deed hy niet, en in zoo ver was het niet van den HEER, dat de volgende Koningen, Jerobeams zoonen en opvolgers, den Throon bezaten Hoſ. 8: 4. Daerenboven had Jerobeam

(*b*) 1 Kon. 12: 24.

des HEEREN tijd niet afgewacht; maer met behulp van ydele lieden, eenen opstand verwekt Kap. 13: 5-7.

Terwijl nu de HEER volmaekt heilig is, zoo kan hy dien afval, als eene grouwzame zonde beschouwd, geenszins hebben goedgekeurd, en nog veel minder, als de oorzaek daervan, worden aengemerkt. — Maer de zaek der afscheuring was in zoo ver van den HEER, als Hy dezelve voorgenomen, voorzegd, en tot zijn oogmerk bestuurd had. Hoe zeer Jerobeam, en de X stammen, uit een verkeerd beginsel, gewerkt hadden, zoo hadden zy evenwel, onwetende, den raed van God gediend.

Ondertusschen moesten Rehabeam, en de stammen van Juda en Benjamin, die hem bleven aenkleven, uit deze boodschap leeren, dat zy zich vruchteloos, tegen Jerobeam, verzetten zouden. Ook moesten zy zich daerdoor de bedreiging herinneren, welke de HEER aen Salomo gedaen had 1 Kon. 11: 11-13, en de voorzegging van Abia aen Jerobeam vs. 37, als mede dat de bron van dit kwaed, in Salomons afgodery, gelegen was vs. 10.

5. Rehabeam nu, moest zich, met de heerschappy, over de stammen van Juda en Benjamin alleen, vergenoegen; hy woonde daerom te Jerusalem, terwijl Jerobeam, als Koning der X stammen, zijnen zetel in 't begin te Sichem vestigde. Rehabeam was aenstonds op middelen bedacht, om zich, in zijne Heerschappy, te bevestigen: ende hy bouwde of versterkte de steden tot vastigheden in Juda, en liet verscheidene vestingwerken aenleggen, om zich, tegen den aenval zijner vyanden, te beveiligen.

6. Hy bouwde nu 15 steden, en versterkte dezelve met vestingwerken, naer de krijgsbouwkunde van dien tijd; te weten Bethlehem, de geboorte-stad van David, gelegen op het gebergte van Juda, ende Etam, dat wel eigenlyk tot Simeon behoorde, maer bevolkt was uit Juda, ende Thekoa, naer den kant der doode zee gelegen.

7. Ende Beth-Zur op het gebergte van Juda, ende Socho, ende Adullam in de laegte; daer een spelonk, met eene vesting was 2 Sam. 22: 1. 1 Chron. 11: 15.

8. Ende Gath, voorheen eene der voornaemste steden

van

van de Philiſtijnen, ende Mareſa in de laegte Joſ. 15: 44. ende Ziph in het Zuiden van het land Joſ. 15: 24.

9. Ende Adoraim, ende Lachis, voorheen eene Koninglyke Stad der Canaaniten Joſ. 10: 3-35. ende Azeka in de laegte Joſ. 15: 35.

10. Ende Zora, daer wel eer het leger der Daniten was Richt. 13: 25. ende Ajalon, daer de Philiſtijnen geſlagen werden 1 Sam. 14: 31. ende Hebron op het gebergte, voorheen een Koninglyke Stad der Enaks Joſ. 15: 13, deze waren het, dewelcke Rehabeam, met vestingwerken, liet verſterken, en die daerdoor in Juda, ende in Benjamin de vaſte ſteden waren.

Alle de gemelde ſteden waren meest gelegen, ten Zuiden van Jeruſalem. Wy mogen 'er uit beſluiten, dat Rehabeam zich, met het aenleggen van deze Barrieres, heeft willen dekken, tegen de Philiſtijnen in de laegte; tegen de Moabiten en Ammoniten, naer de zijde van het gebergte in de Woeſtijne; als mede tegen de Egyptenaren, van welke men te vreezen had, dat zy Jerobeam byſtand bieden zouden. — Te weten Jerobeam was een gunsteling van Siſak, den Koning van Egypte 1 Kon. 11: 40. Des ſtond het te duchten, dat Rehabeam, wanneer hy ter eeniger tijd Noordwaerds mogt optrekken, tegen de X afgevallen ſtammen, van achteren, door de Egyptenaren, zoude beſprongen worden.

11. Ende, wat ook het eigenlyk oogmerk van Rehabeam moge geweest zijn, hy ſterckte althans deſe vaſtigheden, ende voorzag dezelve vervolgens van het noodige, om eenen dapperen wederſtand te kunnen bieden: want hy leyde Overſte daer in, Kommandeurs, die, in het onderhouden en beſchermen van vestingwerken, bedreven waren; ende de Koning liet ook eenen rijken voorraed van mond- en andere behoevtens, ſchatten van ſpijſe, ende olie, ende wijn, in de magazijnen brengen.

12. Ende deze Barrieres voorzag hy verder van de noodige wapenen; hy liet in elcke ſtadt rondaſſen, ende ſpieſſen brengen; ende ſterucktese, op de gezegde wijs, gantſch ſeer: ſo was Juda, ende Benjamin ſijne.

Van het Wapentuig worden alleen *rondasſen en ſpiesſen* genoemd, van pijlen en bogen wordt in het geheel niet geſproken. — Na den dood van Saul, had David wel gelast, dat men den kinderen van Juda den boog zoude leeren 2 Sam. 1: 18; dan, hoe zeer Benjamin, met ſchild en boog, te veld kwam 2 Chron. 14: 8, zoo ſchijnen evenwel die van Juda meer gewoon geweest te zijn, met rondas en ſpies te ſtrijden. De Gaditen voerden het een en ander 1 Chron. 12: 8. — Terwijl nu de Barriere ſteden in Juda gelegen waren, is het ligt te begrijpen, dat Rehabeam dezelve voorzag, van rondasſen en ſpiesſen, zijnde die wapenen, aen welke de ſtam van Juda meest gewoon was.

Men leest niet, dat Rehabeam manſchap, in deze ſteden, in bezetting leidde. Alleen ſtaet 'er vs. 11, hy *leide Overſte daerin.* — Trouwens hier was geene bezetting noodig; de ingezetenen van elk eene Stad maekten de bezetting uit. Zy verdedigden zich zelven; en dit heeft indedaed meer eigenſchap, dan dat Soldaten, voor een gering loon gehuurd, hun leven wagen tot behoudenis van anderen. — Er waren derhalven maer weerbare ſteden noodig, met eenen genoegzamen voorraed van mondbehoevten, wapenen, en kundige Overſten, die de burgeren, in tijd van vrede, de wapenhandeling leerden, en, als het 'er op aenkwam, in den ſtrijd aenvoerden.

Ondertusſchen zien wy, uit deze toerusting, dat de krijgskunde, en de bereiding van verdervelyke wapenen, in dien tijd, op lang na zoo niet gevorderd was, als in onze dagen. — Het land was ook anders geſchikt. Een muur om de ſteden, welke doorgaends op hoogten lagen, was al de verſterking. De burgery bevond zich op den muur, of achter denzelven. De belegeraers moesten de Stad beklimmen, en beyverden zich, om de burgeren, door het werpen met ſteenen, en het ſchieten met pijlen, van den muur te doen wijken. De belegerden dekten zich, met hunne rondasſen, tegen de ſteenen en pijlen; ook wierpen zy allerlei zware dingen naer beneden, of zy gebruikten hunne ſpiesſen, om de opklimmende te kwetſen. Voords geraekte men, met het zwaerd zelve, handgemeen.

De

De laetste woorden van vs. 12. *zoo was Juda en Benjamin de zijne*, geven te kennen, dat deze twee stammen by Rehabeam bleven, en wel zoo, dat de gemelde versterking hen in staet stelde, om veilig by Rehabeam, en onder zijne Heerschappy te blijven. — De Geschiedschrijver wil 'er ook door aenwijzen, dat Rehabeam in de geruste bezitting was van deze stammen. Het is waer 1 Kon. 14: 30. lezen wy, dat 'er krijg was tusschen Rehabeam en Jerobeam, alle hunne dagen. Evenwel lezen wy niet, van eenen gezetten oorlog, en herhaelde veldslagen; de Schrijver van de boeken der Koningen wil alleen dit te kennen geven, dat 'er altoos nijd en vyandschap plaets hadden, tusschen de twee Rijken, welke dikmaels openbaer werden, in kleine schermutselingen, en allerlei kunstgrepen, om elkander te benadeelen; zoo evenwel, dat Rehabeam Koning bleev van Juda en Benjamin, terwijl de overige stammen, aen Jerobeam, onderworpen waren.

13. Ondertusschen voegden zich de Leviten, en de Godvruchtigen uit de X stammen, by Rehabeam. Daer toe, dat is, behalven de gemelde stammen van Juda en Benjamin, de Priesteren, ende de Leviten, die in het gantsche Israël waren, stelden sich by hem uyt alle hare lantpalen, zy begaven zich naer Jerusalem, en vermeerderden het getal van Rehabeams onderdanen.

14. Want de Leviten verlieten hare voorsteden, ende hare besittinge, ende quamen in Juda, ende in Jerusalem: want (*c*) Jerobeam, ende sijne sonen haddense verstooten, van het Priesterdom den HEERE te mogen bedienen, naedien zy den plechtigen eerdienst van JEHOVAH, den waren God, afgeschaft, en den grouwzamen Kalverdienst hadden ingevoerd.

15. Want Jerobeam had het dienen van JEHOVAH verboden, Ende hy (*d*) hadde sich Priesteren gestelt voor de hoogten, ende voor de duyvelen, ende voor de kalveren, die hy gemaeckt hadde.

16. Na die quamen oock uyt alle stammen If-

(*c*) 2 Chron. 13: 9. (*d*) 1 Kon. 12: 31.

raëls tot Jerusalem zulke godvruchtige menschen, die haer herte begaven, om den HEERE den Godt Israëls te soecken, datse den HEERE den Godt harer vaderen offerhande deden.

By dit gedrag der Leviten en Godvruchtigen moeten wy een weinig stilstaen.

Aen den kinderen van Levi waren, onder alle de stammen van Israël, Steden en Voorsteden, tot hunne ervelyke bezitting gegeven. — Deze hunne rechtmatige bezitting verlieten zy; en zy begaven zich, met hunne wijven, kinderen, en roerende goederen, naer Jerusalem, omdat daer des HEEREN Altaer was.

Hier vonden zy eene veilige schuilplaets, tegen de vervolgingen van de Afgods-Priesteren, die door Jerobeam begunstigd werden. Het was voor hun wel eene harde zaek, om hunne bezittingen te verlaten; maer zy konden, in het Koningrijk der X stammen, geen nut doen, en werden 'er, op allerlei wijzen, vervolgd.

Ondertusschen schijnt hunne verhuizing niet geschied te zijn, zonder kennis en toestemming, zoo van de Priesteren en Leviten, die in Juda woonden, als van den Koning Rehabeam: want de Leviten, in Israëls landpalen verspreid, bestonden uit vele duizenden. Zy waren de inwooners van meer dan 30 steden, daer 'er, in de stammen van Juda en Benjamin, slechts 13 steden waren voor de Priesteren. Er moest derhalven plaets voor hun worden ingeruimd, het zy in de gemelde dertien, het zy in andere steden; het welk, zonder voorafgaende schikking, niet geschieden konde. — Voor het naest evenwel zouden wy denken, dat deze optocht, van tijd tot tijd, kort op elkander geschied zy.

De aenleiding tot de gemelde verhuizing der Leviten lag in de handelwijs van *Jerobeam en zijne zoonen, die hen verstooten hadden, van het Priesterdom den* HEERE *te mogen bedienen* vs. 14b. — Jerobeam had hun verboden, om zich, voor Priesters van den HEER uittegeven, en elk, op zijne beurt, naer Jerusalem te gaen, om de Godsdienstige plechtigheden

te

te verrichten. — By Jerobeam worden, in dit geval, zijne zoons gevoegd, die, met hem in Egypte getrokken, aldaer even verzot als hy zullen geworden zijn, op de Egyptifche afgodery. — Zijn zoon Abia evenwel zal, in dezen grouwzamen handel, niet hebben toegeftemd: want 'er was wat goeds in hem 1 Kon. 14: 12, 13.

Jerobeam had, in de plaets van den dienst des HEEREN, den grouwzamen kalverdienst ingevoerd. — Omtrend deze handelwijs, het beginfel en het oogmerk daervan, hebben wy reeds het een en ander aengemerkt VII. Deel. p. 167-169. Behalven de Priesteren, die hy voor de kalveren ftelde, worden 'er vs. 15. ook Priesters genaemd *voor de hoogten en voor de duivelen.* — De hoogten waren zekere heuvelen en verhevene plaetfen, op welke de afgoden der Heidenen gediend werden; en, op zulke verhevene plaetfen, welke voor heilig gehouden werden, liet Jerobeam, tot gemak van het volk, verfcheidene Tempelen bouwen, alle voorzien met hunne Priesteren 1 Kon. 12: 31.

Ook waren 'er Priesters, *voor de duivelen.* — Het Hebreeuwfche woord beteekend eigenlyk iets, het welk *ruig* en *hairig* is. Zoo hebben het de onzen vertaeld Gen. 27: 11, 23. Het wordt daerom zeer dikwijls, voor *bokken* genomen Lev. 4: 24. 9: 15. 16: 7-10, 15, 18, 20-22, 26, 27. Num. 28: 22. 29: 22, 28, 31, 34, 38. Onze Overzetters vertalen het hier, gelijk ook Lev. 17: 7. en Jef. 34: 14. door *Duivelen.*

Ondertusfchen wijst het zich van zelvs, dat hier voorwerpen van afgodery bedoeld worden. — Uit Jef. 34: 14; en 13: 21, 22; en Jer. 50: 39. blijkt het; dat de *duivelen*, in de woeste plaetfen, gefteld worden, met de verfchrikkelykfte gediertens en onreine vogelen.

Dit wijst ons, naer zulke voorwerpen van afgodery, welke hairig waren, en zich het meest in de wildernisfen onthielden. — By de Heidenen eigende men, aen de bosfchen en de woeftijnen, de zogenaemde Satyrs en Faunen toe, welke gezegd werden, het onderlijv van eenen hairigen bok, en het bovenlijv van eenen mensch te hebben. — De Joden willen, dat oudtijds de onreine geesten zich, in woeste

plaetſen, aen den menſchen, in ſoortgelijke gedaenten, vertoonden. — Uit dit alles mogen wy gisſen, dat de onreine geesten, nae de begrippen der ouden, in de bosſchen en wildernisſen, onder het wild gedierte, verkeerden, en dat de oude Heidenen, byzonder de Egyptenaers, deze zoogenaemde Duivelen, met offeranden en andere plechtigheden, geëerd hebben, mogelyk als *Deï averrunia*, om hun niet te beſchadigen.

Tot Priesters, zoo voor de hoogten en de duivelen, als vooral voor de kalveren, ſtelde Jerobeam de geringſten van het volk 1 Kon. 12: 31. 13: 33; en waerſchijnlyk heeft hy, aen deze nieuwe Priesteren, die ſteden, onder de X ſtammen, in bezitting gegeven, welke Priesterlyke ſteden plegen te wezen.

Behalven de Leviten, begaven zich ook alle, immers de meeste, Godvruchtigen, uit de X ſtammen, naer Jeruſalem, en daerdoor werd het getal van Rehabeams onderdanen grootelyks vermeerderd. Zy werden, tot deze verhuizing, aengeſpoord, door de boosheid van Jerobeam, die hen niet wilde toelaten, dat zy, driemalen des jaers, op de hooge Feesten, naer Jeruſalem opgingen.

Wy leeren 'er uit; dat, hoe groot het verval ware, de HEER nog harten had, die de afgoden verfoeiden, en aen zijnen dienst getrouw bleven; die moeds genoeg hadden, om deswegen het ongenoegen van den Koning en van de menigte te ondergaen; die het loffelyk voorbeeld der Priesteren en Leviten naevolgden, en liever hunne woonplaetſen en bezittingen verlaten wilden, dan afſtand te doen van den waren Godsdienst.

17. Alſo ſterckten ſy, zoo de Leviten, als andere Godvruchtigen, die, uit het Koningrijk der X ſtammen, te Jeruſalem kwamen, het Koninckrijcke van Juda, zoo door het vermeerderen van het getal der onderdanen, als door de goederen, welke zy konden medebrengen, maer vooral door hunne Godvruchtige voorbiddingen; ende zy bekrachtigden Rehabeam, door hem moed in het lijv te ſpreken, om niet te vreezen voor den overval der Israëliten, omdat zy den HEER verlaten hadden, en even daerom

van

van Hem verlaten waren. Evenwel duurde deze voorspoed en rust van Rehabeam den sone Salomons niet langer, dan drie jaren: want drie jaren wandelden sy in den wegh der Godsvrucht en lovwaerdige gedragingen van David, ende Salomo.

18. Ende Rehabeam handelde, in het stuk van het Huwelyk, wijzer dan zijn Vader Salomo. Hy nam sich geene vreemde wijven, maer Israëlitische dochteren, uit Davids huis; beneven Mahalath, de dochter Jerimoths des soons Davids, uit eene der bywijven geboren 1 Chron. 3: 9, nam hy zich ter vrouwe, Abihaïl de kleindochter Eliabs des soons Isai.

19. Dewelcke laetstgemelde vrouw, terwijl zijn eerste huwelyk, met Mahalath, onvruchtbaer was, hem sonen baerde, Jeüs, ende Semarja, ende Zaham.

20. Ende na haer nam hy, tot eene derde vrouw, (*e*) Maacha de klein-dochter Absaloms, vergelijk het gene wy by 1 Kon. 15: 2. hebben aengemerkt: dese baerde hem Abia, die zijn opvolger geworden is, ende Attai, ende Ziza, ende Selomith.

21. In het vervolg evenwel verliep zich Rehabeam al mede, in de veelwijvery; Ende Rehabeam hadde Maacha Absaloms dochter liever dan alle sijne wijven, ende sijne bywijven; want hy hadde achttien wijven genomen, welke hy, met de gewoone plechtigheden, getrouwd had, ende tsestigh bywijven: ende hy gewan acht en twintigh sonen, ende tsestigh dochteren, te zamen 88 kinderen.

22. Ende Rehabeam stelde Abia den sone van Maacha, welke de geëerdste onder zijne vrouwen was; offschoon hy geenszins de oudste was, tot een Hooft, om een Overste te zijn onder sijne broederen: want het was om hem Koningh te maken in zijne plaets.

23. Ende hy handelde verstandelick en met groot beleid, zoo wel om alle zijne onderdanen, door de tegenwoordigheid van eenen zijner zoonen, in onderwerping te houden,

(*e*) 1 Kon. 15: 2.

als byzonder om zijn oogmerk met Abia te bereiken, dat hy van alle sijne sonen door alle landen van Juda, ende Benjamin, in alle vaste steden versspreydde. Daer door verhinderde hy, dat zy niet te zamen konden spannen, om Abia het recht op den Throon te betwisten. Evenwel gav hy alle zijne zoonen een Vorstelyk onderhoud; den welcken hy spijse gaf in overvloet: ende hy begeerde de veelheyt van wijven. Hy droeg zorg, dat zijne zoonen vele wijven namen, om hen onder banden te brengen, welke recht geschikt waren, om hen, van oproerige ontwerpen, terug te houden.

HET XII. KAPITTEL.

Het vervolg van Rehabeams geschiedenis, tot op zijnen dood toe.

1\. (*a*) HEt geschiedde nu, als Rehabeam het Koninckrijcke bevestigt hadde, ende hy, nae zijne gedachten, sterck genoeg geworden was, zoodat hy, volgens zijne verbeelding, noch voor Jerobeam, noch voor eenigen anderen vyand, te vreezen had, dat hy de wet des HEEREN verliet, ende eerlang gantsch Israël met hem.

2\. Geduurende de drie eerste jaren van Rehabeams heerschappy, had de Koning en het volk zich aen des HEEREN dienst gehouden; maer toen begon het bederv der zeden, met zoo veel spoed door te dringen, dat de afgodery en allerlei gruwelen, reeds in het vijfde jaer, waren algemeen geworden, vergel. 1 Kon. 14: 22-24. Daerom bezocht de rechtvaerdige Richter het afvallig Juda, met zichtbare oordeelen: want, tot hunne rechtmatige straf, geschiedde 't in (*b*) het vijfde jaer des Konings Rehabeams, dat Sisak de Koningh van Egypten, de vriend en begun

(*a*) 1 Kon. 14: 22. (*b*) 1 Kon. 14: 25.

günſtiger van Jerobeam 1 Kon. 12: 40. tegen Jeruſalem optoogh, om die hoofdſtad van Rehabeams rijk te belegeren. Naer allen ſchijn deed Siſak dezen vyandigen inval, op aendrijven van Jerobeam, die denkelyk van de Noord zijde aenkwam. Hoe het ook wezen moge; Gods vergeldende Voorzienigheid was, in dit geval, byzonder werkzaem, terwijl Siſak de roede was van Gods toorn, om Rehabeam en zijne onderdanen te tuchtigen; (want ſy hadden grootelyks overtreden tegen den HEERE.)

3. Siſak kwam, met een zeer zwaer heir, tegen Rehabeam en Jeruſalem, optrekken, Met duyſent, ende twee hondert Krijgs-wagenen, ende met tſeſtigh duyſent ruyteren: ende des volcks en was geen getal, dat met hem quam uyt Egypten, Libyers, Suchiten, ende Mooren, volken uit Africa, die zijne bondgenooten, en alle even tuk waren op roov en buit.

4. Ende hy nam de voorheen gemelde vaſte ſteden Kap. 11: 5. in, die Rehabeam tot barrieren van zijn Koningrijk, over Juda en Benjamin, geſterkt hadde: ende hy quam zegepralend voorttrekkende tot Jeruſalem toe.

5. Doe quam dezelvde Semaja de Propheet, van wien Kap. 11: 2-4. reeds geſproken was, tot Rehabeam ende de Overſte van Juda, alle de hoofden der beide ſtammen van Juda en Benjamin, met de hoofden der vaderlyke huizen, en denkelyk ook de aenzienlykſte Amptenaers, zoo van het Hov, als van het Krijgswezen, die, in eene groote Raedsvergadering, tot Jeruſalem verſamelt waren, uyt oorſake van Siſak en zijne aennadering by Jeruſalem, om te beraedſlagen, wat men, in deze benauwde omſtandigheden, zou by de hand nemen. Joſephus zegt, dat Rehabeam zich thans, in den gebede, tot God keerde. Het kan daerom wel zijn, dat alle de hoofden des volks vergaderd waren, om eenen plechtigen biddag te houden. Semaja kwam althans, tot deze luisterrijke Vergadering, op Gods bevel, hem in eene Openbaring bekend gemaekt: ende hy ſeyde tot hen; Alſoo ſeyt de HEERE, Gy hebbet, met het gansche volk, my en mijnen dienst verlaten, daerom

hebbe ick u oock verlaten in de hant van Sisak, tot eene rechtvaerdige straf van uwe overtreding.
6. Doe verootmoedigden sich de Overste Israëls, ende de Koningh, door het doen van eene ootmoedige schuldbelijdenis; ende sy seyden, De HEERE is rechtveerdigh, in het toelaten van dezen aenval, hoe onrechtvaerdig en zonder reden die is aen de zijde van Sisak.
7. Als nu de HEERE sagh, datse hen verootmoedigden, en dat zy daerin, ook van het gansche volk, wierden naergevolgd, geschiedde het woort des HEEREN tot Semaja, in eene nieuwe Openbaring, seggende: Sy hebben hen verootmoediget, ick en salse daerom niet verderven; maer ick sal hen in korten ontkominge geven, dat mijne grimmigheyt over Jerusalem door de hant van Sisak niet en sal uytgegoten worden, om Rehabeam, en zijn Koningrijk, geheel onder te brengen.
8. Doch sy sullen hem tot cijnsbare knechten zijn; op datse onderkennen mijnen dienst, en deszelvs heilrijke gevolgen, ende den dienst van de Koninckrijcken der landen, aen welker afgoden zy zich verzondigd hebben.
9. So toogh Sisak de Koningh van Egypten op tegen Jerusalem, ende hy bemachtigde die Stad; vervolgens nam hy de schatten van het Huys des HEEREN, ende de schatten van het huys des Konings wech, het welk in de schatkisten van den Tempel, en van het Koninglyk Paleis, gevonden werd; alleenlyk liet hy de gouden en zilveren vaten, die tot de oeffening van den plechtigen Godsdienst behoorden, in den Tempel blijven; hy nam anders alles wech: hy nam oock alle de gouden schilden wech, die Salomo (c) gemaeckt hadde.
10. Ende de Koningh Rehabeam maeckte in plaetse van die, kopere schilden: ende hy beval [*die*] onder de hant der Overste der Trauwanten, die de deure van het huys des Konings bewaer-

(c) 1 Kon. 10: 16, 17. 2 Chron. 9: 15, 16.

waerden, dat is onder de bewaring der Officieren van zijne lijvwacht.

11. Ende het gefchiedde, fo wanneer de Koningh vervolgens weder in het huys des HEEREN gingh, dat de Trauwanten quamen, ende die droegen, ende die daerna wederbrachten in der Trauwanten wachtkamer.

12. Ende als hy fich verootmoedigde, keerde de toorn des HEEREN van hem af, op dat hy [*hem*] niet ten uyterften toe en verdorve. Dit was indedaed eene zeer aenmerkelyke matiging van het Godlyk oordeel. Sifak was, met zijn ontzachlyk heirleger, genoeg in ftaet geweest, om Juda geheel te verderven. Hy had den Tempel kunnen verwoesten, de Stad verbranden, en al het volk gevangelyk naer Egypte voeren. Oock waren in Juda nogh goede dingen.

Deze laetfte uitdrukking dient wat nader opgehelderd te worden.

Goede dingen worden fomtijds, in de Heilige Schriften, genomen, voor zulke daden, welke de HEER verricht, om iemand te zegenen en wel te doen. — In dezen zin kan hier gezien worden, op de voorrechten of zegeningen, welke de HEER nog aen het Koningrijk van Juda liet, onaengezien het rechtvaerdig oordeel, onder het welk zy gebracht waren. — Tot deze goede dingen en zegeningen behoorde, dat de HEER nog de God bleev van Juda, en dat Hy nog met hun in de fpitfe was tegen den vyand Kap. 13: 10, 12. Ook was het nog een zegen voor Juda, dat onder hen de plechtige Godsdienst gevonden werd Kap. 13: 10, in tegenftelling van het Koningrijk der X ftammen, daer de Kalverdienst was ingevoerd. Daerenboven had de HEER ook nog zijne gezanten onder Juda, die het volk beftraften en vermaenden. Men had 'er Ahia den Siloniter, die, reeds ten tijde van Salomo, een Propheet was in Juda 1 Kon. 11: 29, en die nog, in hoogen ouderdom, leevde, geduurende de Regeering van Je-

robeam, welke, met die van Rehabeam, gelijktijdig was 1 Kon. 14: 4. Ook was 'er Semaja, die, in het eerste en vijfde jaer van Rehabeam, opzettelyke boodfchappen bracht, in 's HEEREN naem Kap. 11: 2-4. 12: 5; deze leevde geduurende de ganfche Regeering van Rehabeam, gelijk hy ook de daden en lotgevallen van dien Koning befchreven heeft Kap. 12: 15. Hiertoe behoorde ook Iddo de ziender Kap. 12: 15: Behalven alle deze wordt 'er nog een man Gods vermeld, die naer Bethel optoog, om tegen Jerobeam en den Altaer te propheteeren 1 Kon. 13: 1. — Wijders bleek des HEEREN gunstige zorg voor Juda daerin, dat 'er onder hen nog verftandige Oudften waren, die, fchoon hunne raed niet gevolgd werd, evenwel het ware belang van den Koning vrymoedig voorftelden, en die, in tijden van benauwdheid, door hunne verootmoedigingen, aengename leerbeelden waren voor het volk, zie hier voor, vs. 6. — Ook mag men het eindelyk, als eene goede zaek voor Juda, befchouwen, dat alle, die onder Israël den HEER zochten, en derhalven het beste gedeelte der X afgevallene ftammen, zich by Rehabeam gevoegd, en aen zijne heerfchappy onderworpen hadden.

Door *goede dingen* kan men ook, in eenen zedelyken zin, lovwaerdige hoedanigheden en verrichtingen verftaen. — Zulke goede dingen waren 'er ook nog in Juda, niet tegenftaende 'er anderszins een fchromelyk verval plaets had. De plechtige Godsdienst was nog in vollen ftand Kap. 13: 10-12. De ftraks gemelde Propheten, byzonder Semaja, deden nog hunnen plicht. De Oudften meenden het wel, met de wezenlyke belangen van den Koning en het volk, offchoon zy tegen den ftroom van het heerfchend bederv, niet konden oproeien. Er waren nog verfcheiden Godvruchtigen, die den HEER, in oprechtheid, vreesden. In den dag der benauwdheid, zag men nog eene algemeene verootmoediging.

13. So drae dan des HEEREN toorn zich, op de gemelde wijs, van Juda had afgekeerd, verfterckte fich de Koningh Rehabeam in Jerufalem, de voorige luister van zijn Koningrijk begon weder te herleven, ende hy regeerde den overigen tijd van zijn leven, in vrede en in voorfpoed:

(*d*) want

(*d*) want Rehabeam was een en veertigh jaer oudt, als hy Koningh wert, ende hy regeerde seventien jaer in Jerusalem, de stadt, die de HEERE uyt alle stammen Israëls (*e*) verkoren hadde, om sijnen name en eerdienst daer te setten: ende sijns moeders naem was, Naama, eene Ammonitische.

Naama, de moeder van Rehabeam, was eene Ammonitische vrouw geweest. — Sommigen hebben hieruit willen afleiden, dat dit werd aengeteekend, om de aenleiding tot zijne afgodery aen te wijzen, en dat deze Naama eene van die Ammonitische wijven geweest zy, welke Salomo hadden doen zondigen, en hem verleid hadden, om Milcom, het verfoeisel der Ammoniten, nae te volgen. Maer dit is zoo zeker niet, en zelvs het tegendeel vry zeker: want Salomo verviel, eerst in zijnen ouderdom, tot afgodery, en Naama was de huisvrouw zijner jeugd, by welke hy Rehabeam gewonnen had, een jaer voordat hy op den Throon kwam Kap. 10: 30; zelvs schijnt deze Maacha den Joodschen Godsdienst aengenomen, en haren zoon daerin onderwezen te hebben Spreuk. 1: 8.

14. Ende wat ondertusschen het zedelyk bestaen van Rehabeam aengaet; hy dede dat quaet was, dewijle hy sijn herte niet bestendig en richtede, om den HEERE te soecken, en na de voorige verootmoediging, niet volhardde aen God en zijnen dienst getrouw te blijven, maer de afgodery haren gang liet gaen.

15. De geschiedenissen nu van Rehabeam, de eerste, ende de laetste; zijn die niet geschreven in de woorden van Semaja den Propheet, ende Iddo den Siender, verhalende de geslacht-registeren? daer toe de krijgen Rehabeams, ende Jerobeams in alle [*hare*] dagen? vergel. 1 Kon. 14: 30.

16. Ende Rehabeam ontsliep met sijne vaderen, ende wert begraven in de stadt Davids: ende sijn soon Abia wert, volgens de schikkingen, welke Rehabeam al vroeg gemaeckt had Kap. 11: 22, 23, Koningh in sijne plaetse.

(*d*) 1 Kon. 14: 21. (*e*) 2 Chron. 6: 6.

HET XIII. KAPITTEL.

De geschiedenissen van Koning Abia, den zoon van Rehabeam.

1. IN 't begin van (*a*) het achttiende jaer des Konings Jerobeams, so wert Abia Koningh over Juda. Hy was reeds van zijnen Vader, schoon hy geenzins de oudste zoon ware, tot een hoofd en eenen Oversten over zijne broederen gesteld, met oogmerk, om hem tot Koning te maken, vermids Rehabeam de moeder van Abia meer beminde, dan alle zijne andere wijven Kap. 11: 21, 22.

2. Hy regeerde schaers drie jaren te Jerusalem: ende de naem sijner moeder was Michaja, de dochter Uriëls, van Gibea: ende daer was krijgh tusschen Abia, ende tusschen Jerobeam.

Hier heet de moeder van Abia, *Michaja de dochter Uriëls van Gibea*, maer Kap. 11: 20, 21. en 1 Kon. 15: 2, wordt zy Maacha, eene dochter Abisaloms genaemd. Men zou de zaek zoo begrijpen kunnen, gelijk het ook Josephus verklaert; dat Uriël, van Gibea afkomstig, deze Maacha, welke ook Michaja genaemd werd, verwekt had by Thamar, de eigen dochter van Absalom; zoodat zy eene dochter was van Uriël, en eene kleindochter van Absalom.

De uitdrukking, *daer was krijg tusschen Abia en tusschen Jerobeam*, geevt, in vergelijking van 1 Kon. 15: 6, te kennen, dat 'er een ervelyke afkeerigheid, en eene wederzijdsche benadeeling, tusschen de Koningen van Israël en Juda, geheerscht hebbe, die van vader tot zoon overging.

3. Ende ten laetsten sloeg het, tot eenen openbaren oorlog, over: want Abia bondt den strijt aen met een heyr

(*a*) 1 Kon. 15: 1, &c.

heyr van ſtrijtbare helden, vier hondert duyſent uytgeleſene mannen: ende Jerobeam ſtelde tegens hem de ſlagh-order met acht hondert duyſent uytgeleſene mannen, kloecke helden.

Het ſchijnt, dat Abia de openbare vyandelykheden het eerst begonnen hebbe. Althans de veldſlag viel voor, op het grondgebied van Jerobeam, waeruit men ſchijnt te mogen afleiden, dat Abia de aenvaller geweest zy; ſchoon hy welligt een toeleg van Jerobeam bemerkt had om hem eerst op 't lijv te vallen, gelijk men denken mag uit vs. 8. en 12. — Het leger van Abia beſtond uit 400000 uitgelezene mannen. Waerlyk eene ontzachlyke krijgsmacht. Trouwens, by de telling van Joab, waren 'er, in Juda alleen, 500000 ſtrijdbare mannen gevonden 2 Sam. 24: 9. — Jerobeam bracht nog eens zoo veel krijgshelden te velde. Zijn leger beſtondt uit 800000 ſtrijdbare manſchap. — Was nu de overwinning altoos, aen het grootere getal, verbonden, dan had Abia zekerlyk moeten onderdoen. Doch, wanneer men zich herinnert, dat Gideon, met 300 mannen, de ontelbare menigte der Midianiten verſlagen hebbe, dan kon Abia ook, goedsmoeds, op Gods machtigen byſtand vertrouwende, eenen veldſlag wagen, tegen zulk eene zeer groote overmacht.

4. Ende Abia deed vooraf eene plechtige redevoering, voor de ooren van Jerobeam en zijn volk. Ten dien einde maeckte hy hem op van boven den bergh Zemaraim, dewelcke is in 't gebergte Ephraims, ende hy ſeyde van dien berg, alwaer hy veilig was tegen de pijlen zijner vyanden, en van hun allen konde gehoord worden: Hooret my toe, Jerobeam, ende gantſch Iſraël.

5. Staet het u niet toe te weten, kan het iemand uwer onbekend zijn, dat de HEERE de Godt Iſraëls, het Koninckrijcke over gansch Iſraël David gegeven heeft, tot in eeuwigheyt, hem, ende ſijnen ſonen na hem, by ervopvolging, met een ſoutverbont, het welk, door offeranden, met zout beſprengd, op eene zeer plechtige wijs, geſtaevd is.

6. (*b*) Evenwel is Jerobeam, de fone Nebats, de knecht mijns Vaders Salomons des foons Davids, opgeftaen; ende heeft gerebelleert tegen fijnen heere. Hoe zeer de HEER, door zijnen Propheet, voorfpeld had, dat Jerobeam Koning worden zoude, zoo was hy evenwel, van zijnen kant, een oproermaker, die uit heerschzuchtige beginfelen werkte 1 Kon. 11: 27.

7. Daer toe hebben fich ydele mannen, kinderen Belials, die op wetten en verplichting geenen acht flaen, tot hem vergadert, ende hebben fich fterck gemaeckt tegen Rehabeam den fone Salomons; als Rehabeam jongh was, want, hoewel hy reeds veertig jaren bereikt hadde, gedroeg hy zich nog als een onbedachtzaem jongeling, ende teder van herten, vatbaer voor allerlei indrukken, onftandvastig van geest, en ook niet geoefend in Krijgszaken; zoo dat hy fich tegen hen, die van hem afvielen, niet en konde verftercken en zijn gezach handhaven.

8. Ende nu, gy dencket u te verftercken tegen het Koninckrijcke des HEEREN, ['t *welck*] in de hant [*is*] der fonen Davids: Gy zoudt ook de ftammen Juda en Benjamin, welke aen Davids huis zijn getrouw gebleven, nog wel aen uwe Heerfchappy onderwerpen willen; maer uw aenflag zal niet gelukken, omdat gy den HEER, den eenigen en waren God, verlaten hebt, en u gewend tot nietige afgoden. Te vergeevsch vertrouwt gy op de talrijkheid van uw heirleger; gy zijt wel eene groote menigte; maer gy hebt gouden kalveren by u, (*c*) die u Jerobeam tot goden gemaeckt heeft.

9. Hebt (*d*) gy niet de Priefteren des HEEREN de fonen Aarons, ende de Leviten uytgedreven, ende hebt u Priefteren gemaeckt voor nietige afgoden, gelijck de heidenfche volckeren der landen? een yegelijck, die komt om fijne hant te vullen (*) met een jongh runt, ende feven rammen, die wort, onverfchillig uit welk een geflacht hy ook wezen mag,

(*b*) 1 Kon. 11: 26. (*c*) 1 Kon. 12: 28, &c. (*d*) 1 Kon. 12: 31. 2 Chron. 11: 14, 15. (*) *Hebr.* met eenen varre, den fone eenes runts.

mag, en hoe zijn bestaen en gedrag ook zy, Priester der gener, die Goden genaemd worden, maer geene Goden en zijn.

10. Maer ons aengaende, al is onze krijgsmacht de helvt minder, wy vertrouwen op den machtigen bystand van dien eenen en waren God, die een onbeperkt Alvermogen bezit; de HEERE is onse Godt, ende wy en hebben hem niet verlaten: ende de Priesters, die den HEERE dienen, zijn de sonen Aarons; ende de Leviten zijn in 't werck, mannen uit dat geslacht, het welk de HEER zelve tot de heilige diensten verkozen heeft.

11. (e) Ende sy steken aen voor den HEERE, brand-offeren op elcken morgen, ende op elcken avont, oock reuckwerck van welrieckende specerven, neffens de toerichtinge des broots, op de reyne tafel, ende den gouden kandelaer, ende sijne lampen, om [*die*] op elcken avont te doen branden; want wy nemen waer de wacht, en den plechtigen eerdienst des HEEREN onses Godts: maer gy hebt hem verlaten.

12. Daerom siet, Godt is met ons aen de spitse, Hy trekt, met zijnen onwederstaenbaren arm, voor ons uit, om ons te beveiligen, en u te bestrijden, ende sijne Priesteren met de trompetten des geklancks zijn by ons, om tegens u alarm-gekl[anck] te maken: o kinderen Israëls en strijdt dan niet tegen den HEERE den Godt uwer vaderen; want gy en sult geen voorspoet hebben. Die tegen ons strijdt, die strijdt tegen den Almachtigen God zelven, die ons, onder zijne bescherming, genomen heeft.

Abia geevt, in deze redevoering, zeer breed op van den bloei, waerin de ware Godsdienst in zijn Rijk was: daer hy ons 1 Kon. 15: 3. beschreven wordt als een Vorst die niet recht voor den HEERE wandelde. — Maer men mag denken dat, schoon hy de afgodery en 't zedenbederv liet voorgaen, hy echter ook den plechtigen tempeldienst zal in

(e) 2 Chron. 2: 4.

gehouden hebben, om het beste deel des volks genoegen te geven, en een vleeschelyk vertrouwen daer op te stellen.

13. Maer deze redevoering van Abia maekte geenen den minsten indruk, op den afgodischen Jerobeam. De Koning der X stammen dede eene achterlage omwenden, om van achter hen te komen: so waren sy voor het aengesichte Juda, ende de achterlage van achter hen, als tusschen twee vuuren ingesloten.

14. Doe nu Juda omsagh, siet so haddense den strijt voor, ende achter; ende sy riepen tot den HEERE: ende de Priesters trompetteden met de trompetten.

15. Ende de mannen van Juda maeckten een alarmgeschrey: ende het geschiedde, als de mannen van Juda een alarmgeschrey maeckten; dat Godt Jerobeam, ende het gantsche Israël sloegh voor Abia, ende Juda, door eenen buitengewoonen bystand, welke de HEER aen Abia en zijn volk verleende. Mogelyk werden de Israëliten, door den schrik, welken de HEER, by het alarmgeschrei, op hen deed vallen, zoo verbaesd, dat zy zich niet verweeren konden.

16. Ende de kinderen Israëls vloden, in die verbaesdheid, voor het aengesichte van Juda: ende Godt gaffse in hare hant.

17. Abia dan, ende sijn volck, sloeghse met eenen grooten slagh: want uyt Israël vielen verslagen vijf hondert duysent uytgelesene mannen. Een allervreeslykste slagting, waer van de weergae, in éénen veldslag, in geene andere geschiedenissen te vinden is.

18. Also werden de kinderen Israëls vernedert te dier tijt: maer de kinderen Juda werden machtigh, dewijle sy op den HEERE harer vaderen Godt gesteunet hadden.

19. Ende Abia jaegde Jerobeam achter na; ende nam van hem de steden, Beth El, alwaer een der kalveren was, maer het welk Jerobeam zal geborgen hebben, met hare onderhoorige plaetsen, ende Jesana,

met hare onderhoorige plaetsen, ende Ephron, Ophra genaemd Jos. 18: 23. met hare onderhoorige plaetsen.

20. Ende Jerobeam en behieldt geene kracht meer in de dagen van Abia: maer de HEERE sloegh hem, met eene pijnelyke en ongeneeslyke ziekte, dat hy, in 't begin van Asas derde jaer, daeraen sterf.

21. So versterckte sich Abia; zijn Koningrijk nam toe, in luister en vermogen; Ende hy nam sich veertien wijven: ende gewan twee en twintigh sonen, ende sestien dochteren, in alles 38 kinderen.

22. Het overige nu der geschiedenissen van Abia, soo sijne wegen, als sijne woorden; (want dat hy een kundig en welsprekend man was, blijkt uit zijne zoo even verhaelde redevoering,) zijn beschreven in de historie van den Propheet Iddo.

HET XIV. KAPITTEL.

De Geschiedenis van Koning Asa, die, na den dood van zijnen Vader Abia, den Throon van Juda beklom.

1. SO ontsliep Abia met sijne vaderen, ende sy begroeven hem, met Koninglyke staetsie, in de stadt Davids; ende (*a*) sijn sone Asa, die nog zeer jong was, wert Koningh in sijne plaetse: in sijne dagen was het lant tien jaren stille, 'er vielen wel eenige kleine schermutselingen voor, tusschen zijne onderdanen, en die van het Rijk der X stammen 1 Kon. 15: 16; maer, geduurende 10 jaren, werd Asa in geenen openbaren oorlog gewikkeld. Zie nader bl. CII. der Inleiding van 't VII. Deel.

2. Ende Asa was een deugdzaem en godvruchtig Vorst; hy dede dat goet, ende dat recht was in de oogen des HEEREN sijnes Godts

3. Want hy roeide de afgodery uit; (*b*) hy nam de

(*a*) 1 Kon. 15: 8, &c. (*b*) 1 Kon. 15: 13.

altaren der vreemden, ende de hoogten wech; ende brack de opgerechte beelden; ende hieuw de bosschen af, ook deed hy de schandjongens, uit zijn land, wech, zoo veel hem mogelyk was: want, in het heimelyke bleven 'er nog eenigen overig.

Men vergelijke verder het gene wy by 1 Kon. 15: 11-14, hebben aengeteekend, VII. Deel. pag. 202, 203.

4. Ende hy seyde tot Juda, door openbare bevelen, en Koninglyke ordonnantien, datse, met achterlating der afgoden, den HEERE den Godt harer vaderen soecken, ende datse de wet, ende het gebodt van dien God doen souden.

5. Hy nam oock wech uyt alle steden van Juda de hoogten, op welke men gewoon was, de afgoden te dienen, ende de sonnebeelden: ende het Koninckrijcke was voor hem stille, hy regeerde in rust en vrede.

6. Daer toe bouwde hy vaste steden tot Barrieren in en op de grenzen van Juda: want het lant was stille, ende daer en was geene oorloge in die jaren tegens hem, dewijle de HEERE hem ruste gaf, en van dezen vredestijd bediende hy zich zeer wijsselyk, om den Godsdienst te hervormen, en zich, in eenen geduchten staet van tegenweer, te stellen.

7. Want hy seyde tot Juda; Laet ons dese steden bouwen, ende mueren daer omtrecken, ende torens, deuren, ende grendelen, terwijle het lant nogh is voor ons aengesichte en in onze bezitting, opdat niemand bestae, het zelve ons te ontnemen; want wy hebben den HEERE onsen Godt gesocht, wy hebben [*hem*] gesocht, ende hy heeft ons rontom henen ruste gegeven: so bouweden sy sterktens ende hadden voorspoet.

8. Deze toerusting van Asa was zeer verstandig, en kwam hem naderhand ongemeen wel te stade. Na verloop van tien jaren, raekte hy in oorlog met de Ethiopiers. Asa nu hadde een heyr van drie hondert duysent uyt Juda, rondasse, ende spiesse dragende, ende twee hondert ende tachtentigh duysent uyt Benjamin,

den

den schilt dragende, ende den boge spannende: alle dese waren kloecke helden, zoodat zijn leger bestond, uit 580000 helden. Vergelijk, over hun onderschei- den wapentuig, de aenteekening by Kap. 11: 12.

9. (c) Ende Zerah, de Moor, quam tegens hen uyt, met een heyr van duysentmael duysent mannen, Ethiopiers en Lybiers, Kap. 16: 8, en dus van dezelve volken die met Sisak tegen Rehabeam getogen waren, Kap. 12: 3, ende drie hondert Krijgs-wagenen: ende hy quam tot Maresa toe, eene Stad op de grenzen van Juda Jos. 15: 44.

10. Doe toogh Asa, met het gemelde leger, tegens hem uyt: ende sy stelden de slagh-orden in het dal Zephatha by Maresa.

11. Ende Asa riep tot den HEERE sijnen Godt, ende seyde, HEERE, 't is niets by u te helpen, (d) 't zy den machtigen, 't zy den krachteloosen, dit maekt by u geen verschil: Helpt ons o HEERE, onse Godt. Door uwe macht zullen wy zegepralen, over het leger onzer vyanden, die veel sterker zijn dan wy; want wy steunen op u, ende in uwen name zijn wy gekomen tegen dese menigte: o HEERE, gy zijt onse Godt, laet den sterffelicken mensche tegens u niets vermogen.

12. Ende de HEERE plaegde de Mooren en jaegde hun eenen verborgen schrik aen voor Asa, ende voor Juda: ende de Mooren vloden.

13. Asa nu, ende het volck, dat met hem was, jaegdense na, tot Gerar toe, eene vermaerde Stad der Philistijnen, ende [*soo vele*] vielender van de Mooren, dat 'er voor hen geen hervattinge en was; het was hun onmogelyk zich weder te herstellen, en eenen nieuwen aenval te wagen: want sy waren verbroken voor den HEERE, ende voor sijn leger: ende de Israëliten maekten eenen grooten buit, zoo van de lijken der verslagenen, als van het gene de vluchtenden achterlieten; sy droegen seer veel roofs daer van.

(c) 2 Chron. 16: 8. (d) 1 Sam. 14: 6.

14. Ende sy sloegen alle de Philistijnsche steden rontom Gerar, omdat zy zich by Zerah gevoegd hadden; want de verschrickinge des HEEREN was over hen: ende sy beroofden alle de steden, om dat vele roofs in deselve was.

15. Ende sy sloegen oock de tenten van het vee der soetelaers, die gekomen waren, om het vyandelyk leger van leevtocht te voorzien, ende voerden wech schapen, in menigte, ende kemelen: ende quamen weder te Jerusalem in zegeprael, en met eenen rijken buit beladen.

HET XV. KAPITTEL.

Het vervolg der Geschiedenis van Asa, den Koning van Juda.

1. DOe quam de Geest Godts op Azaria den sone Oded, eenen wel bekenden Propheet van dien tijd, door eene Openbaring.

2. Ende hy gingh uyt, Asa tegen, ende hy seyde tot hem; Hooret my Asa, ende gantsch Juda, ende Benjamin: De HEERE is met uliеden, terwijle gy met hem zijt, gelijk gy, by de overwinning van Zerah, zoo blijkbaer gezien hebt; ende (a) so gy hem by aenhoudendheid soecket, en getrouwelyk dient, gelijk gy tot dus ver gedaen hebt, hy sal van u gevonden worden, (b) maer so gy hem verlatet, hy sal u verlaten.

3. (c) Israël nu, dat het Rijk der X stammen uitmaekt, is reeds vele dagen geweest sonder den waren Godt, ende sonder een leerenden Priester, ende sonder de wet.

4. (d)

(a) 1 Chron. 28: 9. 2 Chron. 33: 12, 13. Matth. 7: 7. (b) 2 Chron. 24: 20. (c) Hos. 3: 4.

4. (*d*) Maer als sy sich in haren noot bekeerden tot den HEERE den Godt Israëls, ende hem sochten, so wert hy van hen gevonden.

Wy zouden het liever vertalen: *als zy zich, in hunnen nood, bekeerd hadden, tot den* HEER, *den God van Israël, en hem gezocht hadden, zoo zoude Hy van hun gevonden zijn.*

5. Ende in die tijden en was 'er geene vrede voor den genen, die uytgingh, ende den genen, die inquam: maer vele beroerten waren over alle de inwoonderen van die landen;

6. Dat volck tegen volck, ende stadt tegen stadt in stucken gestooten wierden: allerwegen heerschte onrust en verwarring; want Godt, dien zy verlaten hadden, haddese, tot eene rechtvaerdige straf, met allen angst verschrickt:

7. Daerom weest gy sterck, ende en laet uwe handen niet verslappen, in het uitroejen van de afgodery, en in het bevorderen van den waren Godsdienst: want daer is genadig loon nae uw werck, en langs dezen weg zal uw Koningrijk gezegend zijn en blijven.

8. Als nu Asa dese woorden hoorde, ende de prophetie des Propheten Odeds, aen welken, zoo wel als aen zijnen zoon deze Openbaring geschied was, sterckte hy sich, en begon zich, met nieuwen moed, tegen de nog overgeblevene afgodery, aen te kanten; ende hy dede wech de versoeysselen uyt den gantschen lande Juda, ende Benjamin, ende uyt de steden, die hy, door zijnen vader Abia, van het gebergte Ephraims genomen hadde Kap. 13: 19. ende vernieuwde den altaer des HEEREN, die voor het voorhuys des HEEREN, en merkelyk vervallen was.

9. Ende hy vergaderde het gantsche Juda, ende Benjamin, ende de vreemdelingen met hen uyt Ephraim, ende Manasse, ende uyt Simeon, die zich aen zijnen scepter onderwierpen: want uyt het Koningrijk van Israël, of der X stammen, vielense tot

(*d*) Deut. 4: 29.

hem in menigte, als ſy ſagen, dat de HEERE ſijn Godt met hem was.
10. Ende ſy vergaderden ſich te Jeruſalem, in de derde maent van het Kerkelyk jaer, in welke het Pinxter Feest inviel Exod. 23: 16; in het vijftiende jaer des Koninckrijcks van Aſa.
11. Ende ſy offerden den HEERE ten ſelven dage van den roof [*dien*] ſy gebracht, en in den veldſlag tegen Zerah behaeld hadden, ſeven hondert runderen, ende ſeven duyſent ſchapen.
12. Ende ſy (*e*) traden in een verbont, dat ſy den HEERE den Godt harer vaderen ſoecken ſouden met haer gantſch herte, ende met hare gantſche ziele.
13. Ende 'er werd eenparig vastgeſteld, dat al wie den HEERE den Godt Iſraëls niet en ſoude ſoecken, maer zich tot de afgodery begeven, (*f*) ſoude gedoodt worden; van den kleynen tot den grooten, ende van den man tot de vrouwe toe.
14. Ende ſy ſwoeren den HEERE met luyder ſtemme, ende met gejuych: desgelijcken met trompetten, ende met baſuynen, dat zy Hem alleen en oprechtelyk dienen zouden.
15. Ende gantſch Juda was verblijdt over deſen eedt: want ſy hadden met haer gantſch herte welmenende geſworen, ende met haren gantſchen wille hem geſocht, ende hy wert van hen gevonden, ende de HEERE gaf hen ruſte en vrede rontom henen.
16. De yver van Koning Aſa, in het uitroejen der afgodery, was zoo groot, dat hy niemand ontzag, zelvs niet zijne Grootmoeder, de Koningin Weduw. Aengaende oock Maacha de Groot-moeder des Konings Aſa, hy ſettese af, dat ſy geen (*g*) Koninginne en ware. Tot dus ver was zy, als de Koningin Weduw van Re-

(*e*) Joſ. 24: 25. Neh. 10: 29. (*f*) Deuter. 13: 9. (*g*) 1 Kon. 15: 13.

Rehabeam, geëerd, en misschien had zy, geduurende zijne minderjarigheid, als Voogdes, de zaken bestuurd. Maer om dat sy eenen afgrijselicken afgodt, die met verfoeilyke plechtigheden gediend werd, in eenen bosch gemaeckt hadde, beroovde hy haer, van de voorige waerdigheid, door haer de lijvwacht, en andere teekenen van Koninglyken luister, te ontnemen: oock roeyde Asa uyt, haren afgrijselicken afgodt, ende verbrijselde, ende verbrandde [*hem*] aen en wierp de assche in de beke Kidron.

17. De hoogten en werden wel niet wechgenomen uyt Israël, op welke het volk den HEERE bleev offeren, volgens eene gewoonte, voor het bouwen van den Tempel, ingevoerd; het herte van Asa nochtans was volkomen alle sijne dagen, en het overblijven der gemelde hoogten moest hy, tegen zijn wil, toelaten.

18. Ende hy bracht in het huys Godts de geheyligde dingen sijns vaders, welke Abia, van den buit op Jerobeam behaeld, den HEERE geheiligd, maer niet betaeld had Kap. 13: 10; ende daerenboven bracht hy ook in 's HEEREN schatkist sijne eigene geheyligde dingen, silver ende gout, ende vaten, welke hy, van den buit op Zerah behaeld, den HEER had toegewijd Kap. 13: 13, 14.

19. Ende daer en was geen openbare oorloge tot in het vijf en dertigste jaer des Koninckrijcks van Asa, schoon 'er nu en dan kleine schermutselingen voorvielen, tusschen zijne onderdanen, en die van het Rijk der X stammen.

In de Tijdrekenkundige verhandeling voor het VII. Deel, bl. CI, CII. is meer dan waerschijnlyk bewezen, dat dit 35ste jaer en 't 36ste Kap. 16: 1, moeten gelezen worden 't 25ste en 26ste, dewijl Baëza de Koning van Israël reeds in dat 26ste gestorven is; en dit kan nog nader bevestigd worden uit *Josephus*, die Baëzas dood zeer kort na het gebeurde te Rama stelt.

HET XVI. KAPITTEL.

Het overige der Geschiedenissen van Asa den Koning van Juda.

1. (*a*) IN 't ses en dertigste of *zes en twintigste* jaer des Koninckrijcks van Asa, toogh Baësa de Koningh Israëls op tegen Juda, verbitterd zijnde, omdat velen zijner onderdanen van hem afvielen, en zich aen Asa, den Koning van Juda, onderwierpen Kap. 15: 9; ende Baeza, de Koning van het Rijk der X stammen, bouwde of versterkte Rama, eene Stad, in het ervdeel van Benjamin, welke hy Juda ontweldigd had. Deze Stad, welke in eene engte, op de grenzen tusschen de beide Koningrijken, gelegen was, versterkte Baëza, om alle gemeenschap, tusschen zijne onderdanen en die van Baëza, aftesnijden, op dat hy niemant toe en liete uyt te gaen, ende in te komen tot Asa den Koningh van Juda, en het verder overlopen van zijn volk, en het opgaen tot de hooge Feesten naer Jerusalem, mogt voorkomen.

2. Doe bracht Asa het silver, ende het gout voort, uyt de schatten van het Huys des HEEREN, alles, het welk, uit zijnen eigenen buit, zoo wel als uit dien van zijnen Vader, den HEER geheiligd was, ende ook alle de schatten van het huys des Konings; ende sondt een gezantschap, met deze schatten, als een zeer aenzienlyk geschenk, in stilte tot Benhadad den Koningh van Syrien, die te Damascus woonde, om Benhadad daerdoor te bewegen, dat hy hem bystand bood, tegen Baëza, den Koning van Israël, seggende:

3. Daer is een verbont van vriendschap tusschen my, ende tusschen u, ende zoodanig een verbond is 'er

(*a*) 1 Kon. 15: 17.

'er reeds geweest, tusschen mijnen vader, ende tusschen uwen vader: Siet ick sende u een zeer aenzienlyk geschenk van silver, ende gout; gaet henen, maeckt uw verbont te niete met Baësa den Koningh Israëls, en val hem gewapenderhand op het lijv, op dat hy van tegen my aftrecke.

4. Ende Benhadad hoorde nae den Koningh Asa, de aengebodene geschenken vervoerden hem, om zijn verbond, met Baëza, op eene trouwloze wijs te verbreken, ende hy sondt de Overste der heyren, die hy hadde, tegen de steden Israëls: ende sy sloegen Ijon, ende Dan, ende Abel Maim; ende alle schatsteden van Naphtali 1 Kon. 15: 20.

5. Ende het geschiedde, als Baësa [*sulcks*] hoorde, dat de Koning van Syrien in zijn land gevallen was; dat hy afliet van Rama te bouwen, ende sijn werck staeckte.

6. Doe nam de Koningh Asa alle manschap van gantsch Juda, en gebood dezelve, om de Barriere-stad Rama aftebreken. Niemand was 'er vry van, dan die, door ouderdom, buiten staet waren. Alle zijne onderdanen gehoorzaemden zijn bevel, ende sy droegen wech de steenen van Rama, ende het hout daer van, daer mede Baësa gebouwt hadde; ende hy bouwde daer mede twee andere steden. Hy verbeterde en versterkte daermede Geba Benjamins, ende Mizpa.

7. Ende in de selve tijt quam de Siender Hanani, een zeer bekend Propheet van dien tijd, tot Asa den Koningh van Juda; ende hy seyde tot hem: Om dat gy gesteunt hebt op den Koningh van Syrien, ende nu niet gesteunt en hebt op den HEERE uwen Godt, daerom is het heyr des Konings van Syrien uyt uwe hant ontkomen.

8. Waren niet de Mooren, ende de Libyers een groot heyr, met seer vele wagenen, ende ruyteren, zoodat gy, met uw volk, veel te zwak waert om hun te wederstaen? Doe gy nochtans op den HEERE steundet, heeft hyse in uwe hant gegeven.

9. Want den HEERE [*aengaende*], (*b*) zijne oogen doorloopen de gantsche aerde, zijne waekzame Voorzienigheid verkeert omtrend alle dingen. Hy is machtig en gewillig, om sich sterck te bewijsen aen [*de gene*] welcker herte volkomen is tot hem; gy hebt hier in sottelick gedaen: want van nu af sullen oorlogen tegen u zijn.

Indedaed Asa, hoe zeer hy allen lov verdiende, in het uitroejen van de afgodery, en het herstellen van den Godsdienst, had zich, in dezen oorlog, zeer zottelyk en onbetamelyk gedragen. Door, tot Benhadad den Koning van Syrie, de toevlucht te nemen, betoonde hy een ongelovig wantrouwen aen de macht en de getrouwheid van dien God, die hem jongstleden, tegen de Mooren, zoo blijkbaer geholpen had. Daerenboven had hy de schatten, welke den HEER geheiligd waren, tot een geschenk gegeven, aen eenen afgodischen Koning; en zulks, om dien Vorst te bewegen tot eene trouwloze bondbreuk met de Israëliten.

Het heir van den Syrischen Koning was uit zijne hand ontkomen vs. 7[b]. Indien Asa tot dien stap niet gekomen was, en zelvs, volgens zijne vreze, Benhadad zich, met Baëza, tegen hem verëenigd had; dan zou hy, door den Godlyken bystand, den eenen en den anderen verslagen hebben. Daerdoor zou hy het onheil hebben voorgekomen, het welk Benhadad naderhand, aen zijn geslacht, heeft toegebracht. Door deze zijne dwaesheid, baende hy nu den weg, dat de Syriers gespaerd werden, als tot eene roede in Gods hand, om hem en zijn nageslacht te geesselen.

10. Doch, in plaets dat Asa zijne dwaesheid boetvaerdig belijden zoude, wert hy toornigh tegen den Siender, ende leyde hem in het gevangenhuys; want hy was hier over tegens hem ontstelt en grootelyks verbitterd. Dit was het nog niet al. Van nu af begon hy zijn Koninglyk gezach te misbruiken: daer toe onderdruckte Asa [*eenige*] uyt den volcke ter selver tijt, denkelyk zulken die de zaek van Hanani verdedigden.

Of

(*b*) Job 34: 21. Spr. 5: 21. ende 15: 3. Jer. 16: 17. ende 32: 19.

Of hy naderhand door Afa weder vrygelaten is, wordt ons niet gemeld; althans zeker zal zulks gefchied zijn door Jofaphat, wien zijn zoon Jehu nog als Propheet diende, Kap. 19: 2.

11. Ende fiet, de gefchiedeniffen van Afa, de eerfte, met de laetfte; fiet, fy zijn befchreven in het boeck, in de openbare gedenkfchrivten der daden van de Koningen van Juda, ende Ifraël.

12. Afa nu in 't negen en dertigfte jaer fijns Koninckrijcks, wert geweldig gefolterd, door jicht en podagra. Door deze fmertelyke ziekte was hy kranck aen fijne voeten; tot op het hoogfte toe was fijne kranckheyt, zijne fmerten waren duldeloos: daer toe oock openbaerde hy, in deze ziekte, al wederom zijn ongelovig wantrouwen op den HEER; want, in deze zijne fmerten, en focht hy den HEERE niet in fijne kranckheyt, om Hem daerover, door den Hoogepriester, in 't Heiligdom te laten raedvragen, maer hy nam zijne toevlucht alleen tot de Medicijnmeefters.

13. Alfo ontfliep Afa met fijne vaderen: ende hy fterf in 't einde van het een en veertigfte jaer fijner regeeringe.

14. Ende fy begroeven hem, met eene meer dan gemeene pracht, ten blijke dat hy, niet tegenftaende zijne afwijkingen, by 't volk zeer bemind gebleven was, en voor een braev Vorst erkend werd, in fijn graf, dat hy voor fich gegraven hadde in de ftadt Davids, ende leyden hem op het parade-bedde, 't welck hy gevult hadde met fpeceryen, ende dat van verfcheydene foorten, nae der Apothekeren konfte toebereydt: ende fy brandden over hem eene gantfch groote brandinge van kostbare fpeceryen, tot een teeken van 's volks dankbare erkentenis, voor de voordeelen, welke hy het Rijk, onaengezien zijne latere misflagen, had toegebracht.

HET XVII. KAPITTEL.

De Geschiedenis van Josaphat, den zoon van Asa, Koning van Juda.

1. (*a*) ENde nadat Asa gestorven was, aenvaerdde sijn sone Josaphat de Koninglyke Heerschappy; dees wert aenstonds Koningh in sijne plaetse, op den ouderdom van 35 jaren 1 Kon. 22: 41, 42. De eerste zorg van Josaphat was, te waken voor de veiligheid van zijn Rijk, om het te bevrijden van den overval der Israëliten, of het zelve te verdedigen, zo het de nood vorderde: ende hy stercktе sich tegen Israël.

De laetste tijden van Asa hadden welligt eene verzwakte gesteldheid, aen het Rijk van Juda, aengebracht; ten deele omdat hy, door zijne onderdrukking Kap. 16: 10, sommiger gemoederen van hem vervreemd had; ten deele omdat zijne pijnelyke ziekte hem den lust benomen had, om op alles behoorlyk acht te geven.

Byzonder *versterkte* Josaphat zich *tegen Israël.* — In het 3de jaer van Asa, was Baëza Koning geworden van het Rijk der X stammen, die, door het bouwen van Rama, Asa in de engte bracht. Dan, door omkoping der trouwloze Syriers, werd Asa gered Kap. 16: 1-6. Evenwel bleven de beide Rijken van Juda en Israël, zoo lang Baëza leevde, in eenen staet van oorlog. — Geduurende de 12 volgende jaren, van het 26ste tot het 38ste van Asa, had het Rijk van Juda weinig van Israël te duchten: ten deele door de goede voorzorg van Asa, die een machtig leger op de been had; ten deele uit hoofde der inwendige beroerten van Israëls Koningrijk: want Ela, de zoon van Baëza, werd, reeds in zijn

(*a*) 1 Kon. 15: 24.

zijn tweede jaer, door Zimri, vermoord 1 Kon. 16: 10. Zimri zelvs behield het gebied niet langer dan 7 dagen, wanneer hy, door Omri, gedood werd; die, van het Krijgsvolk, tot Koning werd uitgeroepen, terwijl de helvt van het volk Tibni volgde. Hieruit ontſtond een binnenlandſche tweeſpalt, welke 4 jaren duurde, tot dat de party van Omri de ſterkſte werd. — Onder Omri kwam het Rijk van Israël tot ſtilte, zoodat hy tijd had zijne hoofd- en hovſtad Samaria, op den berg Semer, te bouwen. — Omri werd opgevolgd, door zijnen zoon Achab. De handelingen van dezen Achab waren zorglyk voor het Koningrijk van Juda: want Achab trouwde Iſabel, de dochter des Konings van Zidon 1 Kon. 16: 31. Daerdoor kreeg hy eenen nieuwen bondgenoot; ook nam hy den Baalsdienst der Zidoniers over. — Joſaphat, dit alles in aenmerking nemende, vond het raedzaem, tegen Israël, op zijne hoede te zijn.

Hy handelde daerom geheel anders dan Rehabeam; dees had de Zuidzijde van zijn land verſterkt, naer den kant van Egypte Kap. 11: 5-12: maer Joſaphat verſterkte zich aen de Noordzijde, naer den kant van Israël: ook handelde hy verſtandiger dan zijn Vader Aſa, die hulp zocht by den Koning van Syrien. Joſaphat zocht ſterkte in zijnen eigenen boezem, terwijl hy vooral het oog had op den HEER.

2. Ende hy leyde krijgsvolck, tot bezetting, in alle vaſte ſteden van Juda, welke op ſteile hoogten aengelegd, en met vestingwerken voorzien waren, naer de Krijgsbouwkunde van dien tijd, ende leyde ook beſettingen in 't lant van Juda, op alle daertoe geſchikte plaetſen van het platte land, ende (b) in de ſteden van Ephraim, die ſijn vader Aſa ingenomen hadde, om een wakend oog te houden, op de bewegingen der Israëliten, en, wanneer zy eenen aenval wagen mogten, in behoorlyken ſtaet van tegenweer te wezen.

3. Ende de HEERE was met Joſaphat, en maekte zijne ondernemingen voorſpoedig: want hy wandelde in

(b) bov. 15: 8.

de voorige wegen ſijnes vaders Davids, eer hy tot die ſchromelyke afwijking gekomen was, in de zaek van Bathſeba. Hy diende den HEER oprechtelyk, ende en ſocht de Baalim niet.

4. Maer hy ſocht den Godt ſijnes vaders, ende wandelde in ſijne geboden, ende niet nae het doen van Iſraël, daer, behalven de kalveren van Jerobeam, vele andere afgoden gediend werden.

Joſaphat was voor zich zelven een man die God vreesde; maer, met dat alles, had hy zeer groote zwakheden. Door eene verkeerde Staetkunde misleid, verzwagerde hy zich met den godlozen Achab. Door dezen Achab, liet hy zich noodeloos in eenen ſtrijd inwikkelen, daer hy zijne onvoorzienigheid, byna met verlies van zijn leven, zou geboet hebben. Ook baende die verzwagering den weg, dat de Baalsdienst, na zijnen dood, uit Israël, in Juda wierd overgebracht Kap. 21: 6.

5. Ende de HEERE beveſtigde het Koninckrijcke in ſijne hant, zoodat het luisterrijk en bloeiende was, ende gantſch Juda deed hem hulde en manſchap; alle zijne onderdanen gaven Joſaphat geſchencken, naer de oude gewoonte van dien tijd, tot een teeken van hunne onderwerping en hunnen eerbied, aen en voor hem: ende hy hadde dus rijckdom, ende eere in menigte.

6. Ende ſijn herte verhief ſich in de wegen des HEEREN: Zijne Godsdienstigheid beſtond niet enkel, in eene uitwendige vertooning, maer zijn ganſche hart was oprechtelyk geneigd tot den HEER en zijnen dienst. Zelvs ſtelde hy de wegen des HEEREN op eenen zeer hoogen prijs, zoodat hy het zich, tot eer en gelukzaligheid, rekende, in 's HEEREN wegen te wandelen: ende hy nam voorder de hoogten wech, op welke de afgoden gediend werden. Aſa had hiervan reeds een begin gemaekt Kap. 14: 3-5, maer het werd, door onzen Joſaphat, verder voortgezet, ende de boſſchen, in welke de altaren voor de afgoden geplaetst waren, nam hy uyt Juda mede wech.

7. Geduurende de twee eerste jaren van zijne Regeering, had Joſaphat zijn werk gemaekt, om op alle zaken, welke, in

in den laetsten tijd van Asa, vry wat vervallen waren, behoorlyke orde te stellen, de vestingen, op de grenzen, te versterken, en van genoegzame garnizoenen te voorzien, en, op alle geschiktste plaetsen van het platte land, wachtposten te leggen, terwijl die yverige Vorst tevens zijn werk maekte, van den Godsdienst te hervormen. In het derde jaer nu sijner regeeringe maekte hy de noodige schikkingen, om zijne onderdanen, in zaken van den Godsdienst, behoorlyk te onderwijzen. Daerom sondt hy tot sijne Vorsten, tot Benchaïl, ende tot Obadja, ende tot Zacharia, ende tot Nethaneël, ende tot Michaja, met last, om, by den Koning, aen het Hov, te komen. Deze vijf mannen waren *Vorsten*, dat is Oversten en voorname Magistraets-personen van de aenzienlykste steden des lands. Mannen, die van naby kennis hadden van de gesteldheid des volks, en van welke Josaphat wist, dat zy lieden waren van yver en beproevde trouw. Met deze mannen sprak de Koning, over de beste middelen, welke het meest zouden geschikt zijn, om het volk, onder het welk zeer veel onkunde in den Godsdienst heerschte, in deze zeer aengelegene zaek, te onderwijzen, op dat men soude leeren in de steden van Juda, den HEER op de rechte wijs te dienen.

8. Ende deze vijf mannen sond de Koning naer onderscheidene plaetsen van het Koningrijk, om het Godsdienstig onderwijs op de beste wijs te bevorderen. Hy gelastte, om met hen te gaen de kundigste en Godvruchtigste Leviten Semaja, ende Nethanja, ende Zebadja, ende Asahel, ende Semiramoth, ende Jonathan, ende Adonia, ende Tobia, ende Tob Adonia, de Leviten, ende met hen de Priesters Elisama, ende Joram.

9. Ende sy leerden, in de onderscheidene plaetsen des Koningrijks van Juda, hoe men den HEER, volgens het voorschrivt van zijne Wet, dienen moest; ende een afschrivt van het wetboeck des HEEREN was ten dien einde by haer, om het zelve te verklaren, en daeruit de plichten, welke zy aen het volk voorstelden, aen te dringen en te be-

wijzen: ende ſy gingen rontom, in alle ſteden van Juda, ende leerden onder het volck.

Omtrend dit onderwijs vallen verſcheidene vragen.

A. Wat bewoog den Koning Joſaphat, om overal Priesteren en Leviten te zenden? Er waren immers Priesterlyke ſteden in Juda en Benjamin, in welke vele Priesters woonden. Daerenboven waren 'er zeer vele Priesters en Leviten, uit het Rijk der X ſtammen, overgekomen, toen Jerobeam hen verdreven had.

Dan 'er was nu een buitengewoon en algemeen onderwijs van het volk noodig; omdat de Priesters en Leviten, in hun gewoon werk, verſlapt waren, als mede omdat de onkunde onder het volk, en de afkeerigheid van Godsdienstig onderwijs, zoo algemeen geworden was, dat 'er buitengewoone middelen, door 's Konings gezach bekrachtigd, moesten worden aengewend.

B. Waerom namen de Priesters en Leviten een Wetboek mede? waren 'er dan geene afſchrivten meer van de Godlyke Wet, onder het volk?

Het kan zijn, dat 'er, door verval in den Godsdienst, onder 't volk, gebrek was aen afſchrivten van de Wet; óf dat dezelve langzaem verdonkerd waren, door de ſteeds toenemende zucht tot áfgodery en bygeloov. Maer bovendien was het nuttig, dat de Priesters en Leviten de Wet by zich hadden; opdat zy 'er nergens om mogten verlegen zijn, om daeruit hunne lesſen te bewijzen, en ook om de verbasteringen in de afſchrivten, zoo zy dezelve ergens vinden mogten, te verbeteren.

10. Ende God zegende de lovwaerdige pogingen van Joſaphat, en maekte hem ontzachlyk voor zijne vyanden, zoodat niemand het ondernemen durvde, hem leed aen te doen: want eene verſchrickinge des HEEREN wert over alle Koninckrijcken der landen, die rontom Juda waren: datſe niet en krijgden tegen Joſaphat.

11. Integendeel de nabuurige volken zochten zijne vriendſchap.

schap. Ende van de Philistijnen ten Westen brachten sy Josaphat geschencken met het opgeleyde gelt, met de verschuldigde schatting, als een jaergeld: oock brachten hem de Arabiers, die zijne nabuuren waren ten Oosten, en langs de grenzen van Canaan woonden, geschenken van hunne veefokkery, kleyn vee, seven duysent, ende seven hondert rammen, ende seven duysent, ende seven hondert bocken.

12. Alſo nam Josaphat toe, ende wert ten hoogsten groot: daer toe bouwde hy in Juda burgten of gesterkte Kasteelen, omringd met vaste muuren, ende schatsteden, geschikt om voorraed op te leggen, het zy van wapenen, het zy van leevtocht; om zich daervan, in tijden van oorlog of gebrek, te kunnen bedienen.

13. Ende hy hadde veel wercks, veel zorg en bezigheid, in de steden van Juda, om alles in eenen geregelden toestand te brengen, het welk dienen konde, ter bevordering der belangen van den Burgerstaet: ende vooral zorgde hy voor de veiligheid van zijne Hoofd- en Hovstad: want hy had krijgslieden kloecke helden in Jerusalem.

14. Alle deze helden waren gemonsterd. Dit nu is hare tellinge, nae de onderscheidene huysen harer vaderen: In Juda waren Overste der duysenden; Adna de Overste, ende met hem waren drie hondert duysent kloecke helden.

15. Naest hem nu was de Overste Johanan: ende met hem waren twee hondert en tachtentigh duysent.

16. Ende naest hem was Amasia de sone van Zichri, die sich vrywilligh den HEERE overgegeven hadde: ende met hem waren twee hondert duysent kloecke helden, een vermogend man, die niet alleen groote gaven, ten dienste van het huis des HEEREN geschonken had, maer die zich ook vrywillig, en uit liefde tot 's HEEREN eer, tot den Krijgsdienst schijnt overgegeven te hebben, zonder eenige bezolding te trekken.

17. Ende uyt Benjamin was Eljada, een kloeck helt: ende met hem twee hondert duysent, die

met den boge ende ſchilt gewapent waren, de gewoone toerusting der Benjaminiten; terwijl die van Juda meer, aen ſpies en rondas, gewoon waren.

18. Ende naeſt hem was Jozabad: ende met hem waren hondert en tachtentigh duyſent, ten krijge toegeruſt.

19. Deſe waren in den dienſt des Konings: behalven de gene, die de Koningh in de vaſte ſteden door gantſch Juda in bezetting geſett hadde.

Uit dit bericht, leeren wy den ſtaet van het Krijgswezen, onder Joſaphat, kennen.

Uit Juda waren 'er 780000 krijgslieden, en uit Benjamin 380000, te zamen 1160000. Juist het dubbeld getal der Krijgsmacht van den voorigen Koning Aſa, die 580000 man in het veld bracht Kap. 14: 8.

Men moet dit leger ondertusſchen niet beſchouwen, als gehuurde Soldaten, hoedanige men in dezen tijd heeft; maer als ingezetenen, die aen de wapenen gewoon waren, en zich geduurig in den wapenhandel oeffenden; die, als het nood was, werden t'zamen geroepen: maer, in tijd van vrede, bleev elk in zijn huis, behalven zy, die, op hunne beurt, de wachten moesten waernemen, volgens de verdeeling door David gemaekt 1 Chron. 27. — Hier uit kan men verklaren van waer deze verbazende vermeerdering kwam, dewijl Joſaphat alle zijne onderdanen, zonder onderſcheid, tot de wapenoefening opleidde. — Intusſchen is het een verbazend aental, alleen of grootendeels uit twee ſtammen: dus werden in dezen tijd, op eene zeer nadruklyke wijze, de beloften van Israëls groote vermenigvuldiging bewaerheid.

HET XVIII. KAPITTEL.

Josaphat verzwagerde zich, met Achab, den zeer godlozen Koning van Israël. Door dezen Achab, liet hy zich in eenen oorlog inwikkelen, tegen de Syriers. Achab sneuvelde in eenen veldslag, en Josaphat zelvs ontkwam maer ter nauwer nood.

1. JOsaphat nu hadde rijckdom, ende eere in overvloet; zijn Koningrijk nam van dag tot dag toe, in luister en vermogen. Dan hoe verstandig en godvruchtig Josaphat ook wezen mogt; ten aenzien van het Huwelyk zijnes zoons, deed hy eene zeer groote ende nadeelige dwaesheid, hy verswagerde sich aen Achab den toenmaligen Koning van Israël, die zich, in allerlei afgoderyen en boosheden, schandelyk verliep. Te weten Joram, de zoon van Josaphat den Koning van Juda, begav zich in het Huwelyk, met Athalia, de dochter van den even gemelden Achab 2 Kon. 8: 18.

2. Deze verzwagering gav aenleiding, dat niet alleen de vyandelykheden tusschen de beide Rijken een einde namen, maer zelvs dat Josaphat een personeel bezoek ging afleggen by den grouwzamen Achab, Ende (*a*) ten eynde van [*eenige*] jaren, na het voltrekken van het Huwelyk zijns zoons met Achabs dochter, toogh hy af tot Achab nae Samaria; ende Achab onthaelde zijnen Koninglyken gast op eene zeer vorstelyke wijs: want hy slachtede schapen, ende runderen voor hem, in menigte, ende voor het volck, dat met hem was, ende hy porde hem, door allerlei vleijeryen en beleevde verzoeken, aen, om op te trecken nae Ramoth in Gilead, ten einde deze Stad aen de Syriers te ontweldigen.

(*a*) 1 Kon. 22: 2.

Het Rijk der X ſtammen was thans in oorlog, met de Syriers. Er was voorheen een onderling verdrag gemaekt, tusſchen Achab, den Koning van Israël, en Benhadad, den Koning van Syrien, dat de laetſte alle de ſteden moest terug geven, welke de Syriers aen Israël ontnomen hadden 1 Kon. 20: 34. Dit deed Benhadad niet, en daeruit was de oorlog ontſtaen. Onder alle de ſteden der Israëliten, welke nog in handen der Syriers waren, was althans Ramoth in Gilead. Deze Stad wilde Achab voor alle werken terug hebben. Hy hield daerom, met allerlei vleijeryen, by Joſaphat aen, om hem te bewegen, dat hy, tot dezen Veldtocht, zoude medegaen.

3. Want Achab de Koningh Iſraëls ſeyde tot Joſaphat den Koningh van Juda; Sult gy met my gaen nae Ramoth in Gilead, om deze Stad, gewapender hand, van de trouwloze Syriers, terug te nemen? ende Joſaphat liet zich, door de geduurige aenzoeken van Achab, overhalen, hy ſeyde tot hem; ik zal met u gaen, en mijne Krijgsmacht, met de uwe, vereenigen. (*b*) Soo ſal ick zijn, gelijck gy zijt, ende gelijck uw volck is, ſal mijn volck zijn, ende wy ſullen met u zijn in deſen krijgh, mijne mannen zullen, in dezen oorlog, met de uwe, één volk uitmaken, en ik zal uwe belangen, als waren het mijne eigene, met alle mijne vermogens, bevorderen.

4. Voorder ſeyde Joſaphat tot den Koningh Iſraëls: (*c*) Vraegt doch als heden, door den mond van den eenen of anderen Propheet, nae het woort des HEEREN: om te vernemen, of de HEER deze onze onderneming zal goedkeuren en begunstigen. Hierin openbaerde Joſaphat al weder zijn Godsdienstig karakter, dat hy niets van gewicht ondernemen wilde, zonder den HEER te hebben raedgepleegd.

5. Doe vergaderde Achab de grouwzame Koningh Iſraëls de Propheten van Baal, omtrend vier hondert mannen, ende hy raedpleegde met deze bedriegers, die thans de vertooning maekten, als of zy Propheten van Jehovah

(*b*) 1 Kon. 22: 4. (*c*) 1 Sam. 23: 2. 2 Sam. 2: 1.

vah waren, in de tegenwoordigheid van Josaphat, en seyde tot hen: Sullen wy tegen Ramoth in Gilead ten strijde trecken, ofte sal ick het nalaten? hoedanig zal de uitslag van dezen veldtocht wezen? ende sy seyden; Treckt op, want Godt salse in de hant des Konings geven.

6. Maer hoe zeer deze bedriegers zich, voor Propheten van den eenigen waren God, uitgaven, zoo kon Josaphat evenwel, in hunne verzekering, niet berusten. Hy schijnt bemerkt te hebben, dat zy. zonder waren eerbied voor den Allerhoogsten God, maer onbedachtzaem en stoutelyk spraken, zoo als Achab het lievst hadde. Daerom seyde hy; Is hier niet nogh een Propheet des HEEREN, dat wy van hem vragen mochten?

7. Doe seyde de Koningh Israëls tot Josaphat: Daer is nogh één man, die geschikt is, om door hem den HEERE te vragen; maer ick hate hem en mag hem voor mijne oogen niet zien, want hy en propheteert over my niet goets, maer altijt quaet; dese is Micha de soon van Jimla: ende Josaphat seyde; De Koningh van Israël en segge niet alsoo, dat zulke Propheten ons alleen moeten aengenaem zijn, die naer onzen zin spreken; zy moeten ons verklaren het gene hun, van God zelven, door den Prophetischen Geest, geopenbaerd is, hoe zeer zy begrijpen, dat het ons onaengenaem wezen zal. Ik verzoek daerom, dat die gemelde Micha mag ontboden worden.

8. Doe riep de Koningh Israëls éénen Kamerlingh: ende hy seyde, Haelt haestelick Micha den sone Jimla, dat hy, met allen spoed, ten Hove verschijne.

9. De Koningh Israëls nu, ende Josaphat de Koningh van Juda, saten elck op sijnen throon, bekleedt met [*hare*] Koninglyke staetsie-kleederen, en alle luisterrijke teekenen van Majesteit, ende sy saten, elk op eenen Throon, op de pleyne aen de deure der poorte van Samaria: ende alle de gemelde Propheten van Baal propheteerden in hare tegenwoordig-

heyt, verzekerende, dat de Veldtocht op Rama in Gilead eenen allergewenschten uitflag hebben zoude.

10. Ende Zedekia de ſoon van Cnaana, een dezer Propheten van Baal, hadde ſich yſeren hoornen gemaeckt: ende hy ſeyde, Soo ſeyt de HEERE, Met deſe ſult gy de Syriers ſtooten, tot dat gyſe gantſch verdaen ſult hebben. Door deze zinbeeldige teekenen, wilde hy, gelijk de Propheten oudtijds meermalen gewoon waren, de uitkomst der zaken, levendig afteekenen, en, door het ſtooten met de yzeren hoornen, vertoonen, hoe Achab en Joſaphat de Syriers ſtooten zouden, tot dat zy geheel verdelgd waren, verzekerende, dat deze zaek hem, door den HEER zelven, geopenbaerd ware.

11. Ende alle de overige Propheten van Baal propheteerden alſoo en op dezelvde wijs, ſeggende; Treckt op nae Ramoth in Gilead, ende gy ſult voorſpoedigh zijn; want de HEERE ſalſe in de hant des Konings geven.

12. De bode nu, die henen gegaen was, om Micha te roepen, ſprack tot hem, onder het henen gaen naer den Koning, over het oogmerk tot het welk hy ontboden was, ſeggende; Siet de Koning heeft u laten roepen, om met u, over den uitſlag van eenen voorgenomen veldtocht op Ramoth in Gilead, te raedplegen, en de woorden der Propheten zijn uyt éénen monde goet tot den Koningh, dit wilde ik u vooraf mededeelen, om 'er uwe maetregelen naer te nemen: dat nu doch uw woort zy, gelijck als éénes uyt hen, ende ſpreeckt het goede. Wanneer gy even eens ſpreekt, als de overige Propheten reeds gedaen hebben, zult gy u by den Koning, die reeds van overlang grootelyks tegen u verbitterd is, nu by uitnemendheid veraengenamen.

13. Doch Micha ſeyde tot den Hoveling, die zich verbeeldde, dat het gunstige of ongunstige eener Voorzegging, van den Propheet zelven, afhing: [*Soo waerachtigh als*] de HEERE leeft, 't gene dat mijn Godt ſeggen, en my, door Godlyke ingevinge, openbaren ſal, dat ſal ick ſpreken, en wel zonder iets achter te houden.

14. Als hy tot den Koningh van Israël, in de tegenwoordigheid van Josaphat, op het plein aen de poort van Samaria, gekomen was, so seyde de Koningh Achab tot hem; Micha wat zegt gy 'er van? sullen wy nae Ramoth in Gilead ten strijde trecken, om die Stad, aen de Syriers te ontweldigen, of sal ick het nalaten? Ende hy seyde, met eene spottende houding, welke duidelyk openbaer maekte, dat hy niet in goeden ernst wilde verstaen zijn: Trecket op, ende gylieden sult voorspoedigh zijn; want sy sullen in uwe hant gegeven worden, zoo wilt gy toch lievst dat ik spreken zal.

Men vergelijke verder onze aenteekening by 1 Kon. 22: 15. VII. Deel. pag. 274, 275.

15. Ende de Koningh Achab, zeer duidelyk bemerkende, dat Micha spotsgewijs gesproken had, seyde tot hem; ik beveel en zelvs bezweer ik u, dat gy, in goeden ernst, zoo zult spreken als gy denkt; en Tot hoe vele reysen sal ick u besweeren, op dat gy tot my niet en spreeckt, dan de waerheyt in den naem des HEEREN, zoo als het u, door JEHOVAH zelven, geopenbaerd is?

16. Ende hy seyde toen, op aendrivt eener Godlyke Ingeving: Ick sagh het gantsche Israël verstroyt op de bergen, gelijck schapen, die geenen herder en hebben: ende de HEERE seyde; Dese en hebben geenen heere; een yegelick keere weder nae sijn huys in vrede. Dit gezicht heb ik onder den weg gehad, toen ik, met uwen Kamerling, herwaerds reisde; en gy begrijpt van zelve, dat dit gezicht eene zinbeeldige afteekening zy, hoe de Israëliten, door de Syriers, zullen verslagen worden, en hoe gy zelvs zult sneuvelen.

17. Doe seyde de Koningh Israëls tot Josaphat den Koning van Juda, die naest hem zat, op eenen anderen Throon, Hebbe ick tot u niet geseyt, Hy en sal over my niet goets, maer quaet propheteeren? ik wist dit reeds te vooren; ik weet, dat die Micha my altoos nijdig is.

18. Maer Micha ging, met eene onverschrokkene vry-

moedigheid, voort te spreken het gene hem geopenbaerd was. Voorder seyde hy; Daerom o Koning Achab, omdat gy my bezworen hebt de waerheid te zeggen, hooret het woort des HEEREN: Ick sagh den HEERE sittende op sijnen throon, ende al het hemelsche heyr staende tot sijner rechter, ende sijner slinckerhant.

19. Ende de HEERE seyde; Wie sal Achab den Koningh Israëls overreden, dat hy optrecke, ende valle te Ramoth in Gilead? Daer na seyde hy: Dese seyt, Aldus; ende die seyt, Alsoo.

20. Doe quam een (*d*) geest voort, ende stont voor het aengesichte des HEEREN, ende seyde; Ick sal hem overreden: Ende de HEERE seyde tot hem; Waer mede?

21. Ende hy seyde; Ick sal uytgaen ende een leugengeest zijn in den mont aller sijner Propheten: ende hy seyde, Gy sult overreden, ende sult oock vermogen; gaet uyt, ende doet alsoo.

22. Nu dan, (*e*) siet de HEERE heeft eenen leugengeest in den mont deser uwer Propheten gegeven: ende de HEERE heeft quaet over u gesproken.

Omtrend dit zonderling gezicht, hebben wy, by 1 Kon. 22: 19-23, eenige ophelderingen gegeven. VII. Deel. p. 276-278. Alleenlyk merken wy nu maer aen, dat het eene zinbeeldige vertooning geweest zy, welke Micha gezien had, en recht geschikt was, om Achab te leeren, dat de Propheten van Baal hem bedrogen, vermids God, den boozen geest, in dit geval, om wijze en rechtvaerdige redenen, had toegelaten, zijne bedriegeryen, door de Baals Priesteren, in het werk te stellen.

23. Doe Micha dit zonderling gezicht verhaeld had, tradt de evengemelde Propheet van Baal, Zedekia de soon van Cnaana toe, ende (*f*) sloegh Micha op het

(*d*) Job 1: 6. (*e*) Job 12: 16, 20. Jes. 19: 14. Ezech. 14: 9.
(*f*) Jer. 20: 2. Marc. 14: 65. Hand. 23: 2.

het kinnebacken: ende hy seyde; Door wat wegh is de Geest des HEEREN van my doorgegaen, om u aen te spreken? hoe zou de Geest des HEEREN, die my geopenbaerd heeft, dat 's Konings Veldtocht voorspoedig wezen zal, door uwen mond, juist het tegendeel laten aenkondigen?

24. Ende Micha seyde tot den gemelden Zedekia, het hoofd of immers de yverigste der Propheten van Baal: De uitkomst zal mijn zeggen bevestigen; Siet gy sult het sien en gevoelig ondervinden aen dien selven dage, als gy van angst en vrees sult gaen [*van*] kamer in kamer, om u te versteken.

25. De Koningh Israëls nu bleev alle de gezegdens van Micha beschouwen, als uitwerkselen van zijne boosaertigheid. Hy seyde daerom tot zijne dienaren; Nemet Micha, ende brenget hem weder tot Amon den Oversten der stadt, ende tot Joas den sone des Konings:

Vergelijk onze aenteekening by 1 Kon. 22: 26. VII. Deel. pag. 279.

26. Ende voegde Koning Achab 'er by, gylieden sult, uit mijnen naem, seggen, tot den Oversten van het gevangenhuis: Soo seyt de Koningh; Settet desen in 't gevangenhuys, ende spijset hem met broot der bedrucktheyt, ende met water der bedrucktheyt, gy moet hem maer weinig spijs en drank, en dat van de geringste soort, laten geven, tot dat ick met vrede en in zegeprael, van mijne onderneming op Ramoth in Gilead wederkome. Zoo lang moet hy nauwkeurig bewaerd worden, en dan zal ik hem, over zijne boosaertigheid, laten te recht stellen.

27. Ende Micha seyde; Indien gy eenigsins met vrede wederkomt, so en heeft de HEERE door my niet gesproken, en dan zult gy recht en reden hebben, om my, als eenen leugen-propheet, naer verdiensten, te laten straffen: Voorder seyde hy; Hoort gy volckeren allegaer, die hier thans vergaderd zijt; ik neem u

allen tot getuigen van het gene ik, den Koning Achab, geprophe teerd hebbe.

28. Alſo, nadat Micha in den kerker geſloten was, toogh de Koningh Iſraëls, ende Joſaphat de Koning van Juda, met hem op, nae Ramoth in Gilead, om deze Stad, aen de Syriers, te ontweldigen.

29. Ende toen de beide Koningen by Ramoth gekomen waren, vonden zy daer een zeer talrijk leger van Syriers: want Benhadad, van dezen aenſlag de lucht gekregen hebbende, had zich, met zijne Krijgsmacht, derwaerds begeven. de Koningh Iſraëls ſeyde daerom tot Joſaphat den Koning van Juda; Als ick my verſtelt en onkenbaer gemaekt hebbe, ſal ick in den ſtrijt komen, maer gy treckt uwe Koninglyke ſtaetſie-kleederen vry aen: want de Syriers hebben het niet op u geladen; alſo verſtelde ſich de Koningh Iſraëls, dat niemand zien konde, dat hy de Koning ware der X ſtammen; ende ſy quamen in den ſtrijt.

30. De Koningh nu van Syrien hadde geboden de Overſte der Krijgs-wagenen, die hy hadde, dat zy 'er zich op moesten toeleggen, om Achab, den Koning van Israël, levendig in zijne handen te leveren, en alle verdere bloedſtortingen, zoo veel mogelyk, te vermijden, ſeggende; Gylieden en ſult niet ſtrijden tegen kleynen, noch grooten, maer tegen den Koningh Iſraëls alleen, ook zult gy Joſaphat, den Koning van Juda verſchoonen, die eigenlyk mijn vyand niet is, en alleen door den boozen Achab verleid is, om hem, in zijne onderneming, te vergezellen.

31. Het geſchiedde dan, als de Overſte der Krijgs-wagenen Joſaphat, in zijne Koninglyke ſtaetſie kleederen ſagen, datſe ſeyden, Die is de Koningh Iſraëls; ende ſy togen rontom hem, om te ſtrijden, en hem, zo het mogelyk ware, levendig te vangen: Maer Joſaphat riep, in dezen dringenden nood, luidkeels biddende, tot den HEER; ende de HEERE hielp hem: ende Godt wenddeſe van hem af, zoodat hy beveiligd wierd.

32. Want

32. Want het geschiedde, als de Overste der wagenen sagen, dat 'et de Koningh Israëls niet en was, welken zy, volgens Benhadads bevel, levendig grijpen moesten, datse van achter hem afkeerden.

33. Doe spande een man den boge in sijne eenvoudigheyt, zonder toeleg, om juist Achab te raken, ende schoot den Koningh Israëls, door een verborgen bestuur der Godlyke Voorzienigheid, juist zoo, dat de pijl doorging, tusschen de gespen, ende tusschen het pansier: tusschen de onderste en bovenste wapenrusting, ter plaetse daer die aen malkander gegespt waren. Doe Achab voelde, dat hy zwaer gewond was, seyde hy tot den voerman; Keert uwe hant, ende voert my uyt het leger; want ick ben verwondt.

34. Ende de strijt nam op den selven dagh toe, 'er werd van weerskanten heet gevochten, ende de Koningh Israëls, dit bemerkende, dede sich weder in zijn leger brengen, en liet zich met den wagen staende houden tegen over de Syriers, om zijn volk aen te moedigen; maer hy kon het niet langer uithouden, dan tot den avont toe. Door het verlies van bloed, het welk niet konde gestelpt worden, bezweek hy ten laetsten: ende hy sterf ter tijt, als de sonne ondergingh.

Hierop nam deze oorlog ten eersten een einde, volgens 't verhael 1 Kon. 22: 36-38.

HET XIX. KAPITTEL.

Josaphat, uit den even gemelden veldslag, terug gekomen, werd van den HEER *ernstig bestraft, over zijne onbedachtzaemheid, dat hy zich, met den grouwzamen Achab, vereenigd had vs.* 1-3. *Vervolgens beyverde hy zich op nieuws, om den Godsdienst en de gerechtigheid te handhaven vs.* 4-11.

1. ENde Josaphat, het dreigend gevaer ontkomen
zijnde, aen het welk hem Achab had blootgesteld, door zijnen trouwlozen raed, dat hy zijne Koninglyke staetsie klederen zou aentrekken, kwam gelukkig in zijne Hoofd en Hovstad terug, terwijl Achab gesneuveld was, Kap. 18. de Koningh van Juda keerde met vrede weder nae sijn huys tot Jerusalem.
2. Ende Jehu de soon van Hanani de Siender
gingh, op Godlyken last, uyt, om den Koning te gemoet te gaen, op den weg, langs welken hy naer Jerusalem moest wederkeeren. Hy ging hem tegen, ende seyde tot den Koning Josaphat; Gy hebt zeer dwaselyk gehandeld, in u, met den grouwzamen Achab, tegen de Syriers te vereenigen: Soudt gy den godtloosen helpen, ende die, door afgodery en allerlei boosheden, betoonen, dat zy den HEERE haten, lief hebben? nu is daerom over u van het aengesichte des HEEREN groote toornigheyt. Over deze handelwijs is de Godlyke gramschap, tegen u, grootelyks ontstoken.
3. Evenwel zal de HEER u niet geheel verstooten, maer
zijne gramschap matigen, omdat 'er goede dingen zijn by u gevonden, in welke de HEER een byzonder welgevallen genomen heeft: (*a*) want gy de bosschen uyt den lande

(*a*) 2 Chron. 17: 4. 6.

lande wechgedaen, ende uw herte gericht hebt, om Godt te soecken.

Er wordt niet aengeteekend, hoe Josaphat deze bestraffing beantwoord hebbe. — Maer, wanneer men in aenmerking neemt, dat deze Vorst den HEER vreesde, zoo kan men 'er niet aen twijffelen, of hy zal zich, met den diepsten eerbied, voor God verootmoedigd hebben, in schuldbelijdenis, in smeekingen, en in vernieuwde verbintenissen aen den HEER, om, in zijnen dienst, getrouw te zijn. Dit is ook gebleken uit het gevolg, zijnde eene vernieuwde voortzetting van zijnen ouden yver.

4 Josaphat nu woonde vervolgens in rust en vrede te Jerusalem: ende hy toogh wederom, in den volgenden Winter of Lente, uyt, en dede eene gansche omreis, ter hervorming van den Godsdienst, gelijk hy te vooren meermalen gedaen had, door het volck, van het eene einde zijnes Koningrijks tot het andere, van Berseba aen, tot het gebergte Ephraims toe, ende dedese wederkeeren tot den HEERE harer vaderen Godt: want, op deze omreis, was hy vergezeld van Priesteren en Leviten, om het volk, in den Godsdienst, te onderwijzen.

5. Ende hy stelde Richteren in het lant, in alle vaste steden van Juda, van stadt, tot stadt, opdat 'er overal recht en gerechtigheid zoude gehandhaevd worden.

6. Ende hy seyde tot de Richteren, die hy van tijd tot tijd aenstelde: Siet wat gy doet, en laet toch de handhaving van recht en gerechtigheid u ter harte gaen: want gy en houdet het gerichte niet den mensche, als of gy van uw ampt, alleenlyk aen menschen, rekenschap verschuldigd waert, maer den HEERE; ende hy, die alle dingen weet en ziet, is altoos by u in de sake van 't gerichte.

7. Nu dan, de verschrickinge des HEEREN zy op ulieden: Laet het ontzach voor den Koning aller Koningen invloed hebben, op uwe harten en handelingen; nemet uwen post getrouwelyk waer, ende doet, met allen yver, het gene uw plicht van u vordert:

(*b*) want by den HEERE onſen Godt en is geen onrecht, daer heeft Hy eenen gruwel van, (*c*) nochte aenneminge van perſonen, nochte ontfanginge van geſchencken, om zich daerdoor, tot onrecht, te laten omkoopen. Van dit alles heeft de HEER eenen eeuwigen afkeer.

8. Daer toe ſtelde Joſaphat oock te Jeruſalem, de hoofdſtad van het Koningrijk, daer de ſtoelen des Gerichts waren, [*eenige*] van de Leviten, ende van de Prieſteren, ende van de Hoofden der vaderen Iſraëls, de Overſten van de Vaderlyke huizen, in de twee ſtammen Juda en Benjamin, om, in de hoofdſtad, recht en gerechtigheid te handhaven. Deze mannen werden, door den Koning, geſteld over het gerichte des HEEREN, om, in onderſcheidene gevallen, te bepalen, wat de meening der Godlyke Wet ware, ende over rechtsgeſchillen, om, in het ſtuk van twistgedingen, uitſpraek te doen; Dit Collegie werd aengeſteld, zoo dra als ſy, de Koning en zijne reisgenoten, weder te Jeruſalem gekomen waren, van de omreis, welke zy, ter hervorming van den Godsdienst, gedaen hadden vs. 4, 5. Deze Richters te Jeruſalem zullen een hooger Gerichts-Hov hebben uitgemaekt; tot het welk men zich, van de lagere Rechtbanken, beroepen konde.

9. De Godvruchtige Koning Joſaphat wekte deze Richteren tot hunnen plicht op, Ende hy geboodt hen, ſeggende; Doet alſoo in de vreeſe des HEEREN. Herinnert u altoos, met eenen diepen eerbied, dat de rechtvaerdige Richter eenen eeuwigen afkeer hebbe van alle onrecht; volbrengt, in alles, uwen plicht met getrouwigheyt, ende met een volkomen herte, en laet u daervan, noch door menſchen-vrees, noch door iets anders, aftrekken.

10. Ende [*in*] alle geſchil, het welcke van uwe broederen, die in hare onderſcheidene ſteden woonen, by wijs van beroep of Appel, tot u ſal komen, tuſſchen bloet, ende bloet, en gy beſlisſchen moet, of een

(*b*) Deut. 32: 4. Rom. 9: 14. (*c*) Deut. 10: 17. Job 34: 19. Hand. 10: 34. Rom. 2: 11. Galat. 2: 6. Epheſ. 6: 9. Coloſſ. 3: 25. 1 Petr. 1: 17.

een doodslag moedwillig, dan by ongeluk geschied zy, of tusschen wet, ende gebodt, ende insettingen, ende rechten; en gy beslisschen moet wat Gods Wet, ten aenzien van eene zekere zaek, of met opzicht tot byzondere omstandigheden, bepaeld hebbe: so vermaent haer, dat is, volgens het oorspronglyke, doet vrymoedig uitspraek, zonder dubbelzinnigheid of achterhouding. Langs dezen weg, zult gy voorkomen, datse niet schuldigh en worden aen den HEERE, noch eene groote misdaed ongestraft blijve, ende opdat 'er even daerdoor niet eene groote toornigheyt over u, ende over uwe broederen zy, vermids de HEER het onrecht niet kan ongewroken laten: doet alsoo, ende gy en sult niet schuldigh worden, wanneer gy rechtmatige vonnisfen velt, zult gy, voor u zelven, uwe ziel bevrijd hebben, en zo dan uwe Broeders naer u niet hooren, dan ligt de schuld voor hunne rekening.

11. Ende siet, Amaria de Hooftpriester is over u in alle sake des HEEREN, deze Amaria is de Voorzitter van uw Gerechtshov, wanneer 'er zaken behandeld worden, welke den Godsdienst betreffen; ende Zebadja de sone Ismaëls, de Vorst van het huys Juda in alle sake des Konings; deze Zebadja, de opperste der hoofden van Judas stam, is de Voorzitter, wanneer 'er zaken van den Staet, of burgerlyke aengelegenheden behandeld worden: oock zijn de Amptlieden, de Leviten, voor uw aengesicht, die Leviten hebt gy tot uwen dienst; die geschikt zijn, om zorg te dragen, dat de bevelen der Overheid behoorlyk uitgevoerd, en de overtreders, nae verdiensten, gestraft worden: weest sterck, ende doet het, ende de HEERE sal met den goeden zijn, en den genen begunstigen, die, in de vrees voor zijnen Naem, hunnen plicht betrachten.

HET XX. KAPITTEL.

Het besluit der geschiedenis van Koning Josaphat. Hy voerde, met eenen zeer gelukkigen uitslag, oorlog tegen de Moabiten, Ammoniten en andere Heidenen vs. 1-30. Hy sterv, in eenen gezegenden ouderdom vs. 31-34. — By wijs van aenhangsel, werd vs. 35-37. verhaeld, hoe hy zich rampspoedig, met Ahazia, vereenigd hebbe.

1. NAdat de Godvruchtige Josaphat zich, door het huwelyk van zijnen zoon Joram, met Athalia, de dochter van Achab, dien grouwzamen Koning van Israël, zeer onvoorzichtig, in eenen oorlog met de Syriers, had laten inwikkelen, waer uit hy, ter nauwer nood, het leven redde Kap. 18; nadat hy deswegens van God bestraft zijnde, zich, met eenen nieuwen yver, bevlijtigd had, om de vervallene zaken van den Godsdienst en den Burgerstaet te herstellen Kap. 19, kwam hy in eenen zeer geduchten Krijgsnood. Het geschiedde nu na desen, in den volgenden Zomer, dat de kinderen Moabs, ende de kinderen Ammons, ende met hen, [*andere*], het zy Arabiers, het zy Edomiten, den Koning van Juda den oorlog aendeden; beneven de Ammoniten en Moabiten, quamen hunne bondgenooten tegen Josaphat ten strijde

2. Deze volken begonden de vyandelykheden, zonder eene voorafgaende oorlogsverklaring, door eenen plotselingen overval, in stilte overlegd, en onverwacht uitgevoerd. Evenwel kreeg Josaphat 'er nog tijdig kundschap van: want Doe quamender, het zy onderdanen van Josaphat, die op de grenzen woonden, het zy onderhoorigen aen het Overjordaensche Rijk van Israël, het zy afgevaerdigden van nabuurige Vorsten, die met Josaphat in vriendschap leevden; althans 'er kwamen 'er eenigen, aen het Koninglyk Paleis, die Josaphat den vyandigen inval nog tijdig boodschapten,

ten, ſeggende; Daer komt eene groote menigte van vyanden, ten ſtrijde gewapend, tegens u van gene zijde der doode zee, van den Oostkant, uyt en van den kant van Syrien: Het zijn Moabiten en Ammoniten, met hunne hulpbenden, die naer den kant van Syrien zamengetrokken, en van daer, door het Overjordaenſche, buiten de grenzen der Israëliten, zijn afgezakt; tot dat zy zuidwaerds getrokken zijn, tot op de hoogte der doode zee, van waer zy westwaerds, naer het land van Juda, den aentocht richten; ende ſiet, ſy zijn reeds te Hazezon Tamar, welcke is En-Gedi.

Hazezon Tamar was eene Stad, gelegen aen de Noord-Wester oever van de doode zee, digt by den Noordertong van die zee, daer zich de Jordaen in dezelve ontlast. — Vermids nu deze Stad, tot het grondgebied van Juda, behoorde Joſ. 15: 62, waren de vyanden reeds geheel, of immers ten deele, over de Jordaen getrokken, tot op het grondgebied van Joſaphath. Zy konden derhalven, binnen zeer korten tijd, op de ſteden van Juda, en zelvs op Jeruſalem, aentrekken, alles uitplunderen, en overal ſchrik en verwoesting verſpreiden.

3. Joſaphat nu vreeſde zeer, zoodra deze beroerende tijding tot zijne ooren gekomen was. Het is waer, hy kon eene zeer geduchte legermacht op de been brengen, van niet minder dan 1160000 mannen Kap. 17: 14-19. Maer het kan zijn, dat de vereenigde macht van zijne vyanden nog grooter geweest zy, en ook dat hy, in den ſtrijd tegen de Syriers, met Achab vereenigd zijnde, veel van zijne beste manſchap verloren hadde. Althans zijn leger was niet verzameld; het ontbrak wel, in zijne ſteden, aen geene bezetting Kap. 17: 2, maer Joſaphat had geen vermoeden gehad, op eenigen vyandigen aenval, en, in vredestijden, waren de gewapende landzaten, die het leger uitmaekten, elk in zijne woonplaets. Dan, hoe zeer Joſaphat vreesde, hy was evenwel geenzins werkeloos; hy ſloeg eenen zeer bedachtzamen weg in, zoo voor zijn perſoon, als voor zijn volk. Hy begreep, dat het zijn grootſte belang was, den HEER op zijne zijde te hebben, ende daerom ſtelde hy ſijn aengeſichte, om den

HEERE en zijnen machtigen bystand, door ernstige gebeden, te soecken: ende hy riep een vasten uyt in gantsch Juda, opdat elk een ingezeten zich, met nedrige schulderkentenis, voor God verootmoedigen zoude.

Men denke niet, dit was eene vreemde handelwijs; ware het niet veel beter geweest, dat hy zich eerst, in eenen behoorlyken staet van tegenweer, gesteld hadde, dan dat hy de menigte zijner onderdanen, tot het houden van eenen algemeenen Vastendag, te zamen riep? — Hierin immers betoonde Josaphat zijne Godsvrucht; en het groot belang, het welk hy in 's HEEREN gunst stelde. Ook herinnerde hy zich, wat de HEER, in een soortgelijk geval, ten behoeve van zijnen Vader Asa, gedaen had, toen Zerah tegen hem optrok Kap. 34: 9. Daerenboven kon dit opontbod van alle de ingezetenen, tot eenen algemeenen Vastendag, tevens dienstbaer zijn, om zijne Krijgsmacht, in de hoofdstad van zijn Rijk, te verzamelen, en, onder 's HEEREN oog, de noodige schikkingen, tot verdediging, te maken; dewijl die toch, gelijk reeds gezegd is, uit ingezetenen bestond.

4. Ende alle ingezetenen, die tot het Koningrijk van Juda behoorden, kwamen eendrachtig te Jerusalem, om den algemeenen Vastendag te vieren. Aldaer wert het gansche volk vergadert, om van den HEERE, door ootmoedige smeekingen, [*hulpe*] te soecken: oock quamense uyt alle steden van Juda, om aldaer den HEERE te soecken.

5. Ende Josaphat stont in het midden van de vergaderde gemeynte van Juda, ende Jerusalem, in het midden van alle zijne onderdanen, die eendrachtig waren opgekomen, om den plechtigen Verbodsdag te vieren. De Koning stond, midden onder het volk, in het huys des HEEREN, in den Tempel, voor het nieuwe voorhof.

Over dit nieuwe Voorhov hebben wy het een en ander op te merken.

In den Tabernakel was één Voorhov, in het welk de Priesters, voor het Heilige, by den koperen Altaer en het waschvat, de slagt-offeren en waschingen, met behulp der Leviten, plegen te verrichten, en buiten het welk de menigte

nigte des volks blijven moest Exod. 27: 9-21. Doch, by de bouwing van den Tempel, was 'er ook eene plaets, daer de menigte van Israël kon te zamen komen, zoo wel vrouwen als mannen. Immers, ten tijde van Manasſe en Joſia, lang na Joſaphat, worden 'er twee Voorhoven van den Tempel gemeld 2 Kon. 21: 5. 23: 12. Het eene was dat der Priesteren, het welk Kap. 7: 7. het Voorhov heet, en voor het huis des HEEREN was; maer Kap. 4: 9. vind men uitdrukkelyk, dat Salomo het Voorhov der Priesteren maekte, *en* het groote Voorhov.

Maer welk van deze twee Voorhoven wordt hier, onder den naem van het *nieuwe Voorhov*, bedoeld? — Sommigen denken, dat het Voorhov der Priesteren vernieuwd ware, maer dit is eene bloote onderſtelling, zonder eenig bewijs. — Anderen meenen, met meerder waerſchijnlykheid, dat hier het groote Voorhov van het volk bedoeld worde, het welk *nieuw* kon genaemd worden, niet omdat het van latere bouwing was dan dat der Priesteren, maer omdat het, by het Voorhov der Priesteren, het welk reeds aen den Tabernakel was, als een nieuw byvoegſel gebouwd was.

Nu ſtond Koning Joſaphat, in de gemeente zijner onderdanen, *in het huis des* HEEREN, *voor het nieuwe Voorhov*. Hy zal derhalven, in en onder de gemeente zijnes volks, geſtaen hebben, voor het gemelde nieuwe Voorhov, waerſchijnlyk aen de zijde van het Voorhov der Priesteren, en wel op Salomons koperen geſtoelte, Kap. 6; 13, zoodat hy, beide van Priesteren en volk, kon gezien en gehoord worden. Hier was de Godvruchtige Koning, even als zijn voorzaet Salomo, de voorganger des volks in het plechtig bidden; hy deed in het openbaer, eene ſmeekende aenſpraek, tot den HEER, bevattende deels eene dankbare erkentenis van 's HEEREN voorige wegen, met zijn volk vs. 6-9; deels een ootmoedig gebed, om eene gunstige verlosſing, uit den tegenwoordigen nood vs. 10-12, het welk, door het ganſche volk, bevestigd werd vs. 13.

6. Ende hy ſeyde; O HEERE, Gy, die altoos betoond hebt, in eene zeer byzondere betrekking, de Godt onſer vaderen te wezen, zijt gy niet die eenige en ware Godt, die in den hemel woont, met de zichtbare

teekenen van uwe luisterrijke tegenwoordigheid? ja gy zijt de Heerſcher over alle Koninckrijcken der Heydenen: hoewel zy u niet kennen, worden zy evenwel alle, door uwe Voorzienigheid, beſtuurd; ende (*a*) in uwe hant is kracht, ende ſterckte, gy hebt een inwendig vermogen in u zelven, om dingen te doen, welke eindige krachten te boven gaen, ſo dat niemant der geſchapene wezens ſich, ſtraffeloos of met eenig gevolg, tegen u ſtellen en kan.

7. Hebt gy niet, onſe Godt, die Jacobs zaed, tot het volk van uw byzonder ervdeel, hebt uitverkoren, de oude en afgodiſche inwoonderen deſes gezegenden lants Canaan, door wonderen van uwe macht en goedheid, van voor het aengeſichte uwes volcks Iſraëls verdreven, ende dat den zade Abrahams uwes liefhebbers, die de eer genoot, van een vriend Gods genaemd te worden, tot in eeuwigheyt gegeven, om het zelve ervelyk te bezitten, zoo lang de Gods-regeering duuren zal?

8. Sy nu hebben daer in eenige eeuwen gewoont, ende ſy hebben u daer in een heyligdom gebouwt voor uwen name en openbaren eerdienst, ten tijde van mijnen voorzaet Salomo: en die badt by de inwying van dezen Tempel, ſeggende;

9. (*b*) Indien over ons [*eenigh*] quaet komt, als eene rechtvaerdige ſtraf van onze zonden, het zy het ſweert des oordeels, ofte peſtilentie, ofte honger, wy ſullen voor dit Huys, alwaer Gy, op eene zeer byzondere wijs, tegenwoordig zijt, ende in zoo ver voor uw aengeſichte ſtaen, dewijle uwe naem in dit Huys is: ende wy ſullen aldaer, al biddende, uyt onſe benaeuwtheyt tot u roepen; ende gy ſult verhooren, ende verloſſen.

10. Ende nu verkeeren wy, God onzer Vaderen, in zulk een geval: want ſiet, de kinderen Ammons, ende Moab, ende die van het gebergte Seïr, door dewelcke gy Iſraël niet toe en liet te trecken, als ſy

(*a*) 1 Chron. 29: 12. Matth. 6: 13. (*b*) 1 Kon. 8: 33, 34, 35, &c. nov. 6: 28, 29, &c. ende 7: 13, 14.

ſy uyt Egyptenlant togen, maer ſy weecken van hen, ende en verdelgdenſe niet, gelijk zy de Amoriten en andere volken deden.

11. Siet dan, ſy vergelden 't ons zeer kwalyk; zy vergelden ons kwaed voor goed, zonder dat wy 'er eenige ſchijnbare redenen toe gegeven hebben; komende onverhoeds en ongetergd, om ons uyt uwe erve, die gy ons te erven gegeven hebt, te verdrijven, zoodat zy U, niet minder dan ons, beleedigen.

12. O onſe Godt, ſult gy dan, daer deze dingen zoo zijn, geen recht tegen hen oeffenen? zult gy, Richter der ganſche aerde, deze mishandeling ongewroken laten? Van u alleen verwachten wy de verlosſing: want in ons en is geene kracht tegen deſe groote menigte, die tegen ons komt: ende wy en weten niet, wat wy doen ſullen, wy zijn radeloos, en weten niet, hoe wy het zullen aenleggen, om hun te wederſtaen, dewijl wy onbereid zijn, en onverhoeds overvallen worden; maer onſe oogen zijn op u, wy wachten van U de uitkomst; omdat gy oneindig wijs, goedertieren en machtig zijt.

13. Ende gantſch Juda paerden hunne ſmeekingen, met die van den godvruchtigen Koning: want het geheele volk ſtont, by die gelegenheid, voor het aengeſichte des HEEREN: oock hare kinderkens, hare wijven, ende hare ſonen, alle deze waren te Jeruſalem gekomen, om den plechtigen Vastendag te vieren.

Op dit gebed volgde de verlosſing, welke beloovd werd vs. 14-19. en dadelyk geſchonken vs. 20-30.

14. Doe Joſaphat, met al zijn volk, zich voor het aengezicht des HEEREN bevond, bezig zijnde, om den HEER hunnen nood te klagen en zijne machtige hulp in te roepen, quam de Geeſt des HEEREN, in 't midden der gemeynte, door eene Openbaring op Jahaziël den ſone Zacharia, des ſoons Benaja, des ſoons Jeïels, des ſoons Mattanja, den Levijt uyt de ſonen Aſaphs:

15. Ende hy ſtond op voor de oogen van 't ganſche volk, en ſeyde, uit kracht der gemelde Ingeving: Merc-ket op, geheel Juda, ende gy inwoonderen Je-ruſalems, ende gy Koningh Joſaphat: Alſoo ſeyt de HEERE tot ulieden, door mijnen mond, (c) En vreeſet gylieden niet, ende wort niet ontſettet van wegen deſe groote menigte; want de ſtrijt en is niet uwe, maer Godes, de vyanden zullen u niet aenvallen en nog veel minder beſchadigen, maer God zelvs zal zich, tegen deze zijne en uwe vyanden opmaken, zoodat zy, met ſchade en ſchande, zullen wederkeeren.

16. Trecket morgen vroeg, met alle mannen, die de wapenen dragen, uit deze hoofdſtad, tot hen af; begeevt u in het open veld, en trekt den aennaderenden vyand man-haftig te gemoet: ſiet, ſy komen op, by den opgangh van Ziz, ten Zuid-Oosten van deze hoofdſtad; ende gy ſultſe, hun onvertzaegd te gemoet trekkende, vinden in 't eynde des dals voor aen de woeſtijne van Jeruël.

17. Op eene gansch zonderlinge wijs zult gy de overwin-ning behalen, zonder 'er zelve iets toe te doen. Gy en ſult in deſen [*ſtrijt*] niet te ſtrijden hebben: ſtel-let uſelven in eenen welgeordenden en geregelden ſtand, wanneer gy, ter gemelder plaets, zult gekomen zijn, ſtaet dan ſtil, ende ſiet het heyl des HEEREN met u, o Juda, ende Jeruſalem. Gy hebt niets te doen, dan de zonderlinge verloſſing op te merken, welke de HEER u, door zijn onbeperkt Alvermogen, verſchaffen zal; vreeſet niet, nochte en ontſettet u niet, gaet morgen kloekmoe-dig uyt, hen tegen; want de HEERE ſal, op eene gansch byzondere wijs, tot uwe uitredding, met u weſen.

18. Doe neygde ſich Joſaphat met het aenge-ſichte ter aerde, om eene zeer eerbiedige buiging te ma-ken, en daerdoor zijn geloov en dankbare erkentenis te be-toonen: ende gantſch Juda, ende de inwoonderen Jeruſalems vielen, met en in naevolging van den Koning, neder voor het aengeſichte des HEEREN, om hun-

(c) Exod. 14: 13.

hunnen diepsten ootmoed te vertoonen, en hunne dankbare erkentenis aen den HEER, die hen, door het woord van Jahaziël, van zijne hulp verzekerd had, aenbiddende den HEERE om den beloovden bystand.

19. Ende de Leviten uyt de kinderen der Kahathiten, ende uyt de kinderen der Korahiten, stonden op, en maekten zich gereed, om den HEERE den Godt Israëls met luyder stemme ten hoogsten te prijsen, en Gods lov werd, door hem, openlyk uitgeroepen.

Gelijk de HEER beloovd had, zoo werd het ook vervuld. De vyanden van Juda werden, door Gods zonderling bestuur, t' eenemael verdelgd.

20. Ende sy maeckten sich des anderen daegs, nadat zy die plechtige vasten gehouden hadden, 's morgens vroegh op, ende togen, in eene geregelde orde, uyt nae de woestijne Thekoa: ende als sy uyttogen en een eind weegs gevorderd waren, stont de Koning Josaphat, ende seyde, tot de gansche menigte, met eene luide stem: Hooret my, o Juda, ende gy inwoonders van Jerusalem; geloovet in den HEERE uwen Godt, houd vast aen Hem, en verlaet u volkomen op zijne belovten, so sult gy bevestiget worden, God zal u staende houden, Hy zal u niet overgeven in de handen uwer vyanden, Hy zal u sterken en ondersteunen; geloovet aen sijne Propheten, byzonder aen de woorden van Jahaziël, ende gy sult voorspoedigh zijn, uwen optocht gelukkig volvoeren.

Deze vermaning van den godvruchtigen Koning was recht geschikt, om Juda alle vrees en ontzetting te doen afleggen, en den vyand wel gemoed te doen tegen gaen, om het heil des HEEREN'aftewachten.

21. Hierop hield Josaphat raed, met de hoofden en oudsten des volks, om te overleggen, hoe men zich verder in den optocht, gedragen zoude. Hy nu beraetslaegde sich daerover met de hoofden van het volck, ende hy stelde, volgens het besluit van de gemelde Raedsvergadering, den HEERE sangers, die de heylige Maje-

steyt prijsen souden, voor de toegeruste uytgaende, ende deze sangers uit de Leviten maekten de voorhoede uit, gaende voor de gewapende manschap, seggende: Lovet den HEERE, want sijne goedertierenheyt is tot in eeuwigheyt.

Eene zonderlinge schikking voorwaer! een Godsdienstige optocht, tegen eenen machtigen vyand! — Trouwens zy kwamen maer, om de daden des HEEREN te aenschouwen; zonder zelve iets te verrichten.

22. Op dat zelve oogenblik, dat de zangers hun lovlied begonnen op te heffen; streed de HEER zelvs, tegen de vyanden van Juda. Ter tijt nu als sy aenhieven met een vreugdengeroep, ende loffangh; (*d*) stelde de HEERE achterlagen tegen de kinderen Ammons, Moab, ende die van het gebergte Seïr, die tegen Juda gekomen waren, ende sy werden geslagen.

De HEER *stelde achterlagen tegen de kinderen Ammons* enz., dat is de HEER bestuurde de zaek zoo, in den weg zijner merkwaerdige Voorzienigheid, dat de vyanden eenige manschap, in eene verborgene plaets, stelden, om Juda onver hoeds op het lijv te vallen. Maer, door dezen list, berokkenden de vyanden van Juda hunnen eigenen ondergang.

23. Want de kinderen Ammons, ende Moab stonden op tegen hunne bondgenoten, die zich met hun vereenigd hadden, de Edomiten namelyk, die inwoonderen waren van het gebergte Seïr, om te verbannen, ende te verdelgen: ende als sy met de inwoonderen van Seïr een eynde gemaeckt en dezelve gezamenlyk verslagen hadden, vielen de Moabiten en Ammoniten op elkander aen, en, langs dezen weg, hielpen sy d'een den anderen ten verderve.

Hoe heeft zich deze zaek eigenlyk toegedragen? — De Joden zeggen, dat de HEER eene hinderlaeg van Engelen, tegen de Edomiten, gesteld hebbe, die hen versloegen. Maer de text eigent het verslaen der Edomiten, aen Moab en Am-

(*d*) Richt. 7: 22. 1 Sam. 14: 20.

Ammon. — De zaek schijnt, voor het naest, zoo te moeten begrepen worden, dat deze vyanden zijn verbaesd geworden, door de lovzangen van Juda, welke, in die bergachtige landstreken, zeer sterk weergalmd hebben; dat zy daerop gevlucht zijn, en die genen ontmoet hebben, die in de hinderlaeg gesteld waren, welke, de vluchtende voor vyanden aenziende, zich met hun in den strijd hebben ingewikkeld.

24. Als nu Juda tot den wachttoren in de woestijne gekomen was, wendden sy sich nae de menigte der vyanden, ende siet, 't waren doode lichamen, liggende geveld op der aerde, of wentelende in het bloed, ende niemant en was ontkomen, alle hadden zy elkander verslagen.

Welk eene gansch zonderlinge gebeurtenis! — Hier ziet men de kennelykste proeven van 's HEEREN macht en goedheid. Hy kan den krachtelozen helpen. Hy weet de machtigen te verbreken, en alle hunne raedslagen te verydelen.

25. Josaphat nu, ende sijn volck quamen, om haren buyt te rooven. Offschoon die van Juda zelve niet gestreden hadden, mogten zy evenwel den vyand, als overwonnen, aenmerken, en zich, naer het gemeene recht der volken, deszelvs schatten en bezittingen toeeigenen. Zy namen daerom den buit, ende sy vonden by hen in menigte, soo wel have of vee, het welk de vyanden mede gevoerd hadden, om hun tot spijs te verstrekken, en allerlei andere mondbehoevten, ende de kleederen van de doode lichamen, als kostelicke gereetschap en cieraden, met welke de Krijgslieden, in het Oosten, plegen te pronken, ende namen voor hen zoo veel wech tot dat sy niet meer dragen en konden en het overige moesten laten liggen: ende sy roofden den buyt drie dagen; want dies was vele, de buit was zoo groot, dat 'er zoo veel tijd vereischt wierd, om alles te kunnen opzamelen.

26. Zoodra de buit verdeeld was, zag men openbare blijken van des volks dankbaerheid, welke ook, met de Godlyke goedkeuring, bekroond werden. Ende op den vierden

dagh vergaderden ſy ſich in het dal van Beracha, het welk tot de woeſtijne van Thekoa behoorde. Zoo ver waren zy nu wedergekeerd, om huiswaerds terug te trekken. In dit dal verzamelden zy zich, op 's Konings bevel, in eene geſchikte orde, om Gode de eer der overwinning te geven: want daer loofden ſy den HEERE, met openbare dankzeggingen, voor de wonderen van zijne macht en goedheid, aen hun bewezen; het welk gepaerd ging, met het vrolyk gejuich der zangers, die de Godlyke Majeſteit blymoedig prezen: daerom naemden ſy den naem dier ſelver plaetſe, het dal van Beracha, of de vallei der lovzangen, en dien naem draegt dit dal nog tot op deſen dagh, dat die dingen geboekt werden.

27. Daer na keerden alle mannen van Juda, ende Jeruſalem, die tegen de vereenigde vyanden waren uitgetrokken, weder naer hunne huizen, met gejuich en dankbare lovzangen, ende Joſaphat, de Godvruchtige Koning, was in de voorſpitſe van hen, om wederom met blijtſchap tot Jeruſalem te komen: want de HEERE haddeſe verblijdt over hare vyanden.

28. Ende ſy quamen te Jeruſalem, alwaer zy, daegs voor hunnen uittocht, een plechtige vasten gehouden hadden, dankbaer terug met luyten, ende met harpen, ende met trompetten. Zoodra zy, binnen de hoofdſtad, terug gekomen waren, gingen zy aenſtonds tot het huys des HEEREN: om hunnen God te loven, en, met dank-offeren, te vereeren.

29. Ende daer wert eene verſchrickinge Godts op alle de omliggende volken. Zy werden bevreesd voor den God van Israël. Die vrees kwam over alle Koninckrijcken dier landen, welke rondom Canaan gelegen waren, als ſy hoorden, dat de HEERE, op zulk eene zonderlinge wijs, tegen de vyanden Iſraëls geſtreden hadde. Niemand durvde 'er meer aen denken, om het volk van JEHOVAH eenig leed aen te doen.

30. Alſo was het Koninckrijcke Joſaphats ſtille, hy bezat den Throon vervolgens in rust en vrede,

ende

ende ſijn Godt gaf hem ruſte rontom henen, zoodat niemand hem eenig leed aendeed, en elk hem met ontzach behandelde.

31. So regeerde Joſaphat over Juda: hy was (e) vijf en dertigh jaer oudt, als hy Koningh wert, ende hy regeerde vijf en twintigh jaer te Jeruſalem; ende de naem ſijner moeder was Azuba, eene dochter Silhi.

32. Ende hy wandelde in den wegh ſijns vaders Aſa, ende hy en weeck daer van niet af, doende dat recht was in de oogen des HEEREN.

Joſaphat was tot een zegen van zijn volk. Hy kleevde den HEER aen, ſchoon zijn voorbeeld niet genoegzaem was, om het volk tot dezelvde keus te brengen. Hun hart was niet gericht, tot den God hunner Vaderen. — Joſaphat zelvs was ook niet vry van zwakheden, gelijk gebleken was, uit zijne verzwagering met den grouwzamen Achab 1 Kon. 22.

33. Joſaphat had de afgodiſche bosſchen wel laten omhouwen, en de heuvelen laten ſlechten, op welke de afgoden gediend waren, maer Evenwel en werden de hoogten niet wechgenomen, op welke men, reeds van voor den Tempelbouw af, den waren God had aengebeden: want het volck en hadde nogh ſijn herte niet geſchickt tot den Godt harer vaderen, om Hem eenparig, en op de rechte wijs, volgens het voorſchrivt van zijne wet, te dienen.

34. Het overige nu der geſchiedeniſſen Joſaphats, der eerſte, ende der laetſte; ſiet, die zijn geſchreven in de geſchiedeniſſen van Jehu den ſoon van Hanani, die men hem opteeckenen dede in het boeck der openbare Staetsregisters van de Koningen Iſraëls.

Deze Jehu heeft zoo wel in Israël als Juda geprophetеerd, vergelijk 1 Kon. 16: 1. met 2 Chron. 19: 2, dus ſchijnt hem dezen last in Iſraëls Rijk te zijn opgedragen uit aenmerking

(e) 1 Kon. 22: 42.

der betrekking van verzwagering, welke Josaphat had tot de Koningen der X stammen.

35. Doch kort na desen, en wel in den eerstvolgenden winter na de groote overwinning in dit Kap. verhaeld, (dit is zeker uit de korte regeering van Ahazia), toen beging Josaphat op nieuw eene groote dwaesheid, dat hy vriendschap maekte, met den zoon van den grouwzamen Achab, daer hy zoo scherpelyk bestraft was, Kap. 19: 2. omdat hy zich by Achab gevoegd had, en daer de zoon niet beter was dan de Vader. In weerwil evenwel van dit alles, vergeselschapte sich Josaphat de Koningh van Juda met Ahazia den Koningh Israëls: die handelde godtloosliick in [*sijn*] doen, en gav zich over aen allerlei soort van afgoderyen.

36. Ende hy vergeselschapte sich met hem, (*f*) om schepen te maken, om nae Tharsis en van daer op Ophir te gaen, om 'er goud van daen te halen, vergel. 1 Kon. 10: 22, ende sy maeckten de daertoe benoodigde schepen in de Zeehaven te Ezeon-Geber:

37. Maer Eliëzer de soon van Dodava van Maresa, een bekend ziender van dien tijd, propheteerde tegen Josaphat, seggende; Om dat gy u met Ahazia vergeselschapt hebt, heeft de HEERE uwe wercken verscheurt: AlSo en in gevolge van deze voorzegging, werden de gemelde schepen, zoodra zy in gereedheid waren, om de reis aen te nemen, door eenen geweldigen storm, in de haven verbroken, en geheel verbrijzeld, datse niet en konden nae Tharsis gaen. Ahazia zocht den Koning Josaphat wel aen, om de toerusting nog eens te herhalen, maer Josaphat bewilligde niet; hy had, in het verbrijzelen der gereed liggende Schepen, de blijken van het Godlyk ongenoegen al te wel opgemerkt, over zijne vereeniging met den afgodischen Koning van Israël 1 Kon. 22: 50.

(*f*) 1 Kon. 22: 49.

HET XXI. KAPITTEL.

De Geschiedenis van Joram, den zoon en opvolger van Josaphat.

1. (a) DAer na ontsliep Josaphat met sijne vaderen, ende wert begraven by sijne vaderen in de stadt Davids: ende sijn sone Joram wert de vijfde Koningh van Juda in sijne plaetse.

2. Ende hy hadde broederen en halve broederen, zy hadden alle éenen Vader gehad, en waren Josaphats sonen, Azaria, ende Jehiël, ende Zacharia, ende Azariahu, ende Michaël, ende Sephatja: dese alle waren sonen Josaphats des Konings Israëls: zoo kan hy hier genoemd zijn, omdat zich velen uit de andere stammen onder zijn Rijk gevoegd hadden.

3. Ende haer Koninglyke vader hadde hen vele gaven gegeven van silver, ende van gout, ende van kostelickheden, met vaste steden in Juda, tot hun ervdeel, om als Princen van den bloede, nae de hooge waerdigheid van hunne geboorte, te kunnen leven: maer het recht der opvolging, in de bestuuring van het Koninckrijcke gaf hy Joram, om dat hy de eerstgeboren was, en hem dus 't Rijk wettig toekwam; niet tegenstaende Josaphat wel reeds niet veel goeds van hem zal hebben kunnen voorzien.

4. Als Joram tot het Koninckrijcke sijns vaders opgekomen was, ende sich op den Throon versterckt hadde, so doodde hy alle sijne broederen met den sweerde, om voor te komen, dat het volk hem, hoe slecht hy het ook maken mogt, afzette, en eenen zijner broederen in zijne plaets stelde: mitsgaders liet hy oock [*eenige*] van de Vorsten Israëls om hals brengen, van welke hy reden had te vermoeden, dat zy den afgodsdienst zouden tegenstaen, welken hy voornemens was in te voeren.

(a) 1 Kon. 22: 51. 2 Kon. 8: 16.

5. (*b*) Twee en dertigh jaer was Joram oudt, doe hy Koningh wert: ende hy regeerde schaers acht jaren te Jerusalem.

Over deze byzonderheid der Tijdrekenkunde, kan men onze INLEIDING tot het VII. Deel. nader raedplegen.

6. Ende hy wandelde in den wegh der Koningen Israëls, in naevolging der Koningen van het Rijk der X stammen, verliep hy zich in de snoodste afgoderyen, zelvs wilden hy den grouwzamen Achab niet toegeven, den slechtsten van alle de Koningen Israëls; gelijck als het huys Achabs gedaen had, dede hy ook; want hy hadde Athalia de dochter Achabs tot eene vrouwe: ende hy dede, zoo door zijne eigene boosheid, als door verleiding van zijne grouwzame Gemalin, op allerlei wijzen, dat quaet was in de oogen des HEEREN.

7. Doch de HEERE en wilde het huys en het nageslacht Davids niet verderven, om des verbonts wille, (*c*) dat hy met David gemaeckt hadde: ende gelijck als hy (*d*) geseyt hadde, hem, ende sijnen sonen t' allen dagen een lampe te sullen geven, en, uit kracht van deze belovte, droeg de HEER den ondeugenden Joram, in zijne langmoedigheid, die zich anderzins eene geheele verdelging had waerdig gemaekt.

8. Dan met dit alles werd het Koningrijk van Juda, het welk onder Josaphat, in vollen luister, gebloeid had, onder de regeering van dezen grouwzamen Joram, geweldig verzwakt. (*e*) In sijne dagen vielen de Edomiten, die door David te ondergebracht, en schatplichtig gemaekt waren, af van onder het gebiet van Juda: ende sy maeckten over hen eenen onafhangelyken Koningh, die aen Joram alle verdere hulde weigerde.

9. Daerom toogh Joram voort met sijne Oversten, ende alle de Krijgs-wagenen met hem: naer Zair, eene Stad, op de grenzen der Edomiten 2 Kon. 8: 21, ende hy maeckte sich des nachts op, (*f*) ende sloegh de

(*b*) 2 Kon. 8: 17. (*c*) 2 Sam. 7: 12. 1 Kon. 11: 36. Psalm 132: 11, 17. (*d*) 1 Kon. 11: 36. (*e*) 2 Kon. 8: 20. (*f*) 2 Kon. 8: 21.

de Edomiten, die rontom hem waren, ende de Overste der wagenen, en het volk vlood binnen de legerplaets, alwaer zy zich verschanst hadden.

10. Maer Joram kon hen niet weder tot gehoorzaemheid brengen. (g) Evenwel vielen de Edomiten af van onder het gebiet van Juda, en stelden zich, als eene onafhangelyke Natie, in vryheid, en zy zijn vry gebleven tot op desen dagh, dat deze dingen worden te boek gesteld. Dit was het nog niet al; doe, ter selver tijt, viel Libna, eene zeer voorname Priesterlyke Stad in Juda Jos. 15: 42. 21: 13. ook af van onder sijn gebiet, terwijl de inwooners weigerden, om Koning Joram langer te gehoorzamen. Alle deze verminderingen van zijne macht en van zijn aenzien, had Joram, aen zijne eigene boosheid, te wijten: want hy den HEERE den Godt sijner vaderen verlaten, en zich aen den verfoeilykften afgodsdienst overgegeven hadde.

11. Dan in plaets, van zich voor den HEER te vernederen, ging hy van kwaed tot erger. Oock maeckte hy hoogten op de bergen van Juda, om de afgoden op dezelve te dienen, naer de wijs der Heidenen, ende hy dede de inwoonderen van Jerusalem zelve, daer de zetel was van den waren Godsdienst, in afgoderyen hoereeren, ja hy dreef Juda [*daer toe*], hy lokte de burgeren van Jerusalem, ja al het volk, niet alleen tot den afgodsdienst, maer hy dwong hen 'er met geweld toe.

12. So quam een schrift tot hem van den Propheet Elia, waerin hem de meest geduchte plagen, tot rechtvaerdige straffen van zijne euveldaden, bedreigd werden, seggende, dat is, het gemelde schrivt was van dezen inhoud: Alsoo seyt de HEERE, de Godt uwes vaders Davids; Om dat gy in de wegen uwes vaders Josaphats, ende in de wegen van Asa den Koningh van Juda, die zich beyverden, om den afgodsdienst uitteroejen, en den waren Godsdienst te herstellen, niet gewandelt en hebt:

(g) 2 Kon. 8: 22.

13. Maer hebt gewandelt in den wegh der Koningen Israëls, en het voorbeeld van hunne grouwzame afgoderyen naegevolgd, ende hebt Juda, ende de inwoonderen van Jerusalem doen hoereeren, achtervolgende het hoereeren van het huys Achabs, het welk zich, door allerlei soort van heidensche afgoderyen en boosheden, zoo zeer heeft berucht gemaekt: ende boven dit alles oock nog, toen gy den Throon van Juda beklommen had, uwe broederen, van uwes vaders huys, gedoodt hebt, die beter waren dan gy, zult gy, met de meest geduchte plagen, gestraft werden.

14. Siet de HEERE sal [*u*] plagen met eene groote plage aen uw volck, ende aen uwe kinderen, ende aen uwe wijven, ende aen al uwe have.

15. Gy sult oock in eigen persoon in groote kranckheden zijn, door de kranckheyt uwer ingewanden, een geweldige roodeloop zal u de meest duldeloze pijnen veroorzaken, tot dat uwe ingewanden uytgaen van wegen de kranckheyt, en deze pijnelyke ziekte zal jaer op jaer, dat is twee jaren lang duuren, vergel. vs. 19.

Hier moeten wy een paer vragen beantwoorden.

A. Hoe kon 'er een schrivt van den Propheet Elia, tot den Koning Joram komen, daer die Elia reeds lang te vooren, in 't 4de jaer voor Josaphats dood, was ten hemel gevaren? zou de Propheet dit geschrivt, door een wonderwerk, uit den hemel gezonden hebben, of aen Eliza verscheneu zijn, en hem gelast hebben, dit geschrivt aen den Koning te brengen? — Zoo begrijpen het sommigen, met Josephus.

Maer 'er staet in den Text niet, dat Elia dit geschrivt, aen den Koning Joram, gezonden hebbe. De Geschiedschrijver zegt eenvouwig: *zoo kwam een schrivt tot hem van den Propheet Elia*, dat is, een zeker geschrivt van den Propheet Elia werd den Koning ter hand gesteld. — Wy besluiten 'er uit, en dan laet zich de gansche zaek zeer natuurlyk begrijpen, dat de Propheet Elia, toen hy nog op aerde was, de afgoderyen van Joram, door den Propheti-

schen

fchen Geest voorzien, de hier gedane bedreiging in fchrivt gefteld; en aen Eliza gelast hebbe, dit gefchrivt, ter gelegener tijd, of in perfoon, of door iemand anders, in 's Konings handen te bezorgen.

Zulk een gefchrivt was ongemeen gefchikt, om den godvergetenen Joram te doen opmerken, dat de God van Israël alwetend en rechtvaerdig ware, als mede dat Elia, en andere Propheten, door den Geest der voorzegging, beftuurd werden.

B. Dat de afgodifche Joram geftraft wierd, was allerbillykst; maer, zou men kunnen vragen, waerom zouden, niet alleen zijne wijven en kinders, maer ook zijne onderdanen, in deze plagen deelen vs. 14? — Dan men zal hierin geen fchijn van onrechtvaerdigheid vinden, wanneer men in aenmerking neemt, dat het volk zich, aen dezelvde grouwelen, had fchuldig gemaekt. Het is waer, de Koning had zijne onderdanen, door bedreigingen en geweldenaryen *gedreven*, tot het dienen der afgoden vs. 11, maer, in dit geval, hadden zy den Koning niet moeten gehoorzamen: zy hadden den godlozen Vorst, door ernftige en eerbiedige vertogen, van zijne verfoeilyke handelingen, moeten trachten terug te brengen; of, zoo hy onverzettelyk bleev, liever fmaed en geweldige mishandelingen moeten ondergaen, dan den HEER ontrouw te werden.

Gelijk de Propheet Elia voorzegd had, zoo is het ook vervuld geworden. Behalven dat Jorams Rijk, door de omliggende volken, geweldig verzwakt werd; moest hy in eigen perfoon de allerduldelooste fmerten, twee jaren lang, ondergaen.

16. So dra de maet van Jorams ongerechtigheid vervuld was, verweckte de HEERE tegen Joram den geeft der Philiftijnen, dat zy zich verftoutten, om van onder Juda's heerfchappy aftevallen, ende der Arabiers, die aen de zijde der Mooren zijn. Deze twee volkeren, de Philiftijnen, die ten Westen, en de Arabiers, die ten Oosten van Juda, gelegen waren, die door David te ondergebracht en cijnsbaer gemaekt waren, ontzeiden aen Joram alle verdere

hulde, en ftelden zich in vryheid. Deze afval der Philiftijnen en Arabiers was een geweldige krak voor het Koningrijk van Juda. Dan dit was het nog niet al. Deze volken waren nog niet eens vergenoegd, met hunne onafhangelykheid, zy verftoutten zich ook daerenboven, om Jorams onderdanen te plunderen.

17. Die togen op in het land van Juda, met hunne ftropende benden, ende braken daer met geweld in, zonder dat Joram in ftaet was, om hunne roovzucht te beteugelen, ende zelvs kwamen zy in de hoofdftad Jerufalem, zy voerden alle have wech, die in het huys des Konings gevonden wert; felfs oock fijne kinderen, ende fijne wijven, behalven de ondeugende Athalia, die zich had weten te bergen: 's Konings kinders werden, door de rovers gedood, fo dat hem geen fone overgelaten en wert, dan Joahaz de kleynfte fijner fonen.

18. Ende na defen allen plaegde hem de HEERE, gelijk Elia voorfpeld had, in fijn ingewant met eene kranckheyt, daer geen genefen aen en was.

19. Dit gefchiedde van jaer tot jaer, fo dat wanneer de tijt van het eynde der twee jaren uytgingh, fijne ingewanden met de kranckheyt uytgingen, dat hy fterf van boofe kranckheden: ende fijn volck en maeckte hem geene brandinge, als de brandinge fijner vaderen. Vergel. Kap. 16: 14.

20. Hy was twee en dertigh [*jaren*] oudt, als hy Koningh wert, ende regeerde acht jaren te Jerufalem: ende hy gingh henen fonder begeert te zijn. Niemand zijner onderdanen was, over zijnen dood, bedroevd, zoo zeer was hy het voorwerp van den algemeenen haet; ende fy begroeven hem in de ftadt Davids, om hem nog eenige Koninglyke eer aen te doen, maer niet in de graven der Koningen, daer toe rekende men hem te onwaerdig.

HET

HET XXII. KAPITTEL.

De Geschiedenis van Ahazia, den zoon en opvolger van den godlozen Joram.

1. (*a*) ENde de inwoonders van Jerusalem maeckten Ahazia sijnen kleynsten sone Koningh in sijne plaetse; want eene bende die met de Arabiers in het leger en voords in de Stad gekomen was, hadde alle de eerste gedoodt: gelijk reeds verhaeld is in 't voorige Kap. vs. 17, Ahazia dan de sone Jorams des Konings van Juda regeerde.

Deze Vorst heet hier Ahazia, Kap. 21: 17. wordt hy Joahaz genaemd, en in het volgende vs. 6. wordt hy Azaria genaemd. De zaek schijnt zoo te moeten begrepen worden, dat hy te vooren den naem van Joahaz droeg, doch nu Ahazia heette; hoedanig eene verandering ook, in den naem van Jehojachin plaets heeft Kap. 36: 9. en 2 Kon. 24: 8, die Jer. 22: 24. Chonja genaemd werd. — Tusschen de namen Ahazia en Azaria vs. 6, is geen ander onderscheid, dan de tusschenvoeging van ééne letter.

2. Twee en veertigh jaer was Ahazia oudt, doe hy Koningh wert, ende hy regeerde schaers één jaer te Jerusalem: ende de naem sijner moeder was Athalia, een dochter van Achab, en eene kleindochter van Omri, den Koning van het Rijk der X stammen.

De ouderdom van dezen Ahazia, toen hy den Throon van Juda beklom, wordt hier op 42 jaren bepaeld, maer volgens 2 Kon. 8: 26. had hy nauwlyks 22 jaren bereikt. — Over deze tijdrekenkundige zwarigheid, vergelijke men onze INLEIDING tot het VII. Deel. bl. CII.

3. Deze Ahazia had zich niet gespiegeld, aen het rampzalig uiteinde van zijnen Vader. Door de afgodische opvoe-

(*a*) 2 Kon. 8: 24, 25, &c.

ding van zijne moeder Athalia was hy al vroeg bedorven. Op den Throon gekomen, maekte hy het niet beter, dan zijn vader Joram. Hy wandelde oock in de wegen van het huys Achabs: want sijne moeder was sijne raetgeefster, om godtloosfelick te handelen, en allerlei afgoderyen te begunstigen.

4. Ende hy dede dat quaet was in de oogen des HEEREN, gelijck het huys Achabs, uit het welk hy, van moeders zijde, oorsprongelyk was. Door zijne bloedverwanten werd hy, in de boosheid, gestijvd: want sy waren sijne raetgevers, na de doot sijns vaders, hem ten verderve.

5. Hy wandelde oock in haren raet, hy stelde zulk een blind vertrouwen, in zijne moeder Athalia, de Koningin Weduwe, en hare maegschap, dat hy alles ter uitvoering bracht, waertoe zy hem aenspoorden; (*b*) ende, op aendrang van deze verdervende raedslieden, maekte hy een bondgenootschap, met den Koning van het Rijk der X stammen, hy toogh henen met Joram, den sone Achabs, den Koningh Israëls, tot den strijt, tegen Hazaël den Koningh van Syrien, by Ramoth in Gilead: ende de Syriers sloegen Joram.

Achab had 'er zich, reeds ten tijde van Koning Benhadad, op toegelegd, om Ramoth in Gilead, aen de Syriers, te ontweldigen; maer dit was niet gelukt. Na den dood van Achab, was eerst zijn zoon Ahazia, en, na dezen, zijn andere zoon Joram, Koning der X stammen geworden. In het Rijk van Syrien, zat Hazaël thans op den Throon. — Na den dood van Achab, schijnt Ramoth in Israëls handen gekomen te zijn. Maer Hazaël lag 'er zich op toe, om weder meester te worden van Ramoth, en Israël, door dit middel, te benauwen. Dit bewoog Joram, den Koning van Israël, om tegen Hazaël op te trekken. In dezen optocht vergezelde hem Ahazia, de Koning van Juda; en de beide legermachten werden vereenigd, om Hazaël des te beter te beteugelen. Hierin volgde Ahazia al weder den raed van Achabs

(*b*) 2 Kon. 8: 28.

Achabs huis, van zijne moeder en haren aenhang, die hem daertoe het voorbeeld van zijnen Grootvader Josaphat, en de bloedsbetrekking, welke hy, van moeders zijde, op den Koning van Israël had, zullen hebben onder het oog gebracht.

Doch deze veldtocht viel ongelukkig uit. De Syriers floegen Joram, zoodat hy, met zijn volk en hulpbenden, de vlucht moest nemen, en Joram zelvs werd zwaer gekwetst.

6. Ende hy keerde, na het eindigen van dien veldslag, uit het leger, het welk Ramoth had ingenomen 2 Kon. 9: 14. weder om sich te laten genesen te Jizreël, hy liet zich, over de Jordaen brengen, want [*hy hadde*] wonden, die men hem by Rama geslagen hadde, als hy streedt tegen Hazaël den Koningh van Syrien: Joram, de gewonde Koning van Israël, liet Ahazia, den Koning van Juda, met de vereenigde legermachten, te Ramoth blijven, en gav het bestuur der zaken zoo lang, aen zijne hoofdmannen, over, onder welke ook Jehu behoorde 2 Kon. 9: 2, 3, ende Azaria, de sone Jorams des Konings van Juda, quam af, om Joram den sone Achabs te Jizreël te besien; want hy was kranck. Ahazia kwam zijnen gewonden bondgenoot een bezoek geven, en met hem overleg te maken, over de zaken van den oorlog.

7. De vertredinge nu van Ahazia, het onheil, het welk dezen Vorst te Jisreël bejegende, toen hy aen Joram, den gewonden Koning van Israël, een bezoek gav, was van Godt, en deze gansche zaek werd, door de Godlyke Voorzienigheid, op eene zonderlinge wijs, bestuurd. Deze merkwaerdige bestuuring was de oorzaek, dat hy tot Joram quam te Jisreël, zijnde de plaets, door den HEER bestemd, om zijne oordeelen uit te oeffenen, over het huis van Achab, en de genen die het daermede hielden: want als hy gekomen was, toogh hy met Joram uyt tot Jehu den sone van Nimsi, den welcken de HEERE gesalft hadde, om het huys Achabs uyt te roeyen.

Tot nader verstand der laetste woorden, moet men het verhael van de boeken der Koningen vergelijken.

1 Kon. 19: 16. lezen wy, dat de HEER, eenige jaren te

vooren, aen den Propheet Elia bevolen had, om Hazaël te zalven, tot Koning van Syrien, en Jehu, den zoon van Nimsi, tot Koning van Israël, en, volgens vs. 17, voegde de Propheet 'er by, dat Jehu hem, die van Hazaëls zwaerd ontkomen was, dooden zoude. 1 Kon. 21: 21, 22. vinden wy den gemelden Propheet Elia, die, aen den godlozen Koning Achab, niet alleen zijnen ondergang voorspelde, maer ook dien van zijn geheele huis. — 2 Kon. 9. vinden wy de vervulling van deze voorzegging. Terwijl Joram naer Jisreël getrokken was, om van zijne wonden genezen te worden, en Ahazia zich derwaerds begeven had, om Joram te bezoeken, zond Eliza eenen uit de zoonen der Propheten, naer het leger te Ramoth, om Jehu tot Koning te zalven vs. 1-3, de zoon der Propheten voegde 'er by, dat Jehu Gods oordeelen, over het huis van Achab, zoude uitoeffenen vs. 4-10. Hierop werd Jehu, te Ramoth, tot Koning uitgeroepen, en spoedde zich in alleryl naer Jisreël vs. 11-16. Zoodra Joram kondschap bekomen had, dat Jehu in aentocht was, liet hy zijnen wagen aenspannen, en reed Jehu, hoe krank hy ook wezen mogt, te gemoet.

Nu verhaeld de gewijde Schrijver van de boeken der Chronijken, dat Ahazia, de Koning van Juda, met Joram, uittoog, om Jehu te gemoet te rijden. Daertoe zat Ahazia, op zijnen eigen wagen 2 Kon. 9: 21. De beide Koningen ontmoetten Jehu, juist op dat stuk lands, dat wel eer aen Naboth had toebehoord, die, door Achab, zoo godvergeten mishandeld was. — By die gelegenheid schoot Jehu, den Koning Joram, met een pijl, dat hy stierv, en wierp het lijk, ter vervulling van 's HEEREN last, op het stuk lands van Naboth, 2 Kon. 9: 22-26.

By deze gelegenheid raekte Ahazia, de Koning van Juda, ook aen zijn einde.

8. So geschiedde 't, als Jehu Gods bedreigde en rechtvaerdige oordeel uytvoerde tegen het huys Achabs, dat hy ook te gelijk alle die genen doodde, die het met Achabs huis hielden: want het was by de gemelde gelegenheid, dat hy de Vorsten en voornaemste hoofden der vaderen in het Koningrijk van Juda, ende de sonen

ſonen der broederen van Ahazia, die overgebleven waren, toen hunne Vaders door de vyanden omkwamen, vs. 1. en Kap. 21: 17, en Ahazia, als zijne Hovelingen, dienden, by die gelegenheid was het, dat hy alle deze aenzienlyke mannen vondt, (*c*) ende die doodde.

Deze Vorsten en Neven van Ahazia waren, uit het gebied van Juda, naer het Koningrijk van Israël, overgekomen, om de zoonen van Koning Achab, en van de Koningin Iſabel te bezoeken 2 Kon. 10: 1-12, hoewel zy, buiten hun weten, reeds, door Jehu, gedood waren. — Deze bloedverwanten van Ahazia ontmoette Jehu, tusſchen Jizreël en Samaria, en en liet hen alle dooden, omdat zy het met Achabs huis hielden.

9. Dit lot trof nu ook Ahazia, den Koning van Juda zelven, want Jehu rustte niet, voor dat hy ook dezen ondeugenden Koning van Juda had omgebracht. (*d*) Daer na ſocht hy Ahazia, en zondt eenige mannen uit, om dien Vorst in zijne handen te leveren, ende ſy kregen hem, (want hy was verſteken in Samaria,) ende ſy brachten hem tot Jehu, ende ſy doodden hem, ende begroeven hem; want ſy ſeyden, Hy is de ſone Joſaphats, die den HEERE met ſijn gantſche herte geſocht heeft: So en hadde het huys Ahazia niemant, die kracht behieldt tot het Koninckrijcke: want zijne broeders waren, door de ſtropende benden der Arabiers, gedood, de zoons van zijne broeders waren door Jehu omgebracht, en zijne eigene kinders waren nog zeer jong.

2 Kon. 9: 27. wordt het bericht, omtrend den dood van Ahazia, dus opgegeven: *als Ahazia, de Koning van Juda, dat zag*, dat namelyk Joram werd doodgeſchoten, en dat zijn lijk verſmadelyk werd wechgeworpen, op den akker van Naboth, *zoo vlood hy, door den weg van het huis des hofs*; hy ſloeg dien weg in, die naer het Paleis liep, het welk het zomer-verblijv van Achab geweest was: *doch Jehu vervolgde hem achter na*, of liet hem vervolgen, met bevel, om hem te verſlaen op den wagen, *aen den opgang naer Gur, die by Jibleam is*, aen

(*c*) 2 Kon. 10: 14. (*d*) 2 Kon. 9: 27.

den weg naer Samaria, *ende hy vlood na Megiddo*, zijnde niet ver van Samaria, en ſterv aldaer.

Wanneer wy nu hier mede onzen Geſchiedſchrijver vergelijken, zullen wy bevinden, dat de zaek zich, op deze wijs, hebbe toegedragen: Ahazia vluchtte eerst naer Samaria, en verſtak zich aldaer; maer, ontdekt zijnde, vluchtte hy naer Megiddo, en werd aldaer gedood.

Het doode lijk van Ahazia werd begraven, doch niet, door Jehu, of de mannen van Israël, maer, volgens 2 Kon. 9: 28. door zijne eigene knechten, die hem, met toeſtemming van Jehu, naer Jeruſalem voerden en aldaer begroeven.

10. Doe Athalia de Koningin Weduw van Joram, en moeder van Ahazia ſagh, dat haer ſoon doot was, ſo maeckte ſy haer op, en kwam, in het openbaer, voor den dag, om, als moeder van den geſneuvelden Koning, het beſtuur der zaken van zijn huis en Koningrijk te aenvaerden. Maer welk eene ontaerte wreedheid beging zy! door heerschzucht vervoerd, ſloeg zy de handen aen hare kleinkinderen, ende bracht om al het Koninckliche zaet van het huys Juda, en, de kinders van Ahazia, die nog zeer jong waren, allen, zoo zy meende, gedood hebbende, maekte zy zich meesteres van de heerſchappy.

11. Buiten haer weten evenwel, was 'er nog één van s Konings zoonen beveiligd. Maer Joſabath de dochter des Konings Jorams 2 Kon. 12: 1, kennis gekregen hebbende, omtrend den ontmenschten aenſlag van Athalia, wist middel te vinden, om een van 's Konings kinderen te redden: want zy nam Joas den ſone van Ahazia, ende ſtal hem heimelyk uyt het midden van des Konings ſonen, die gedoodet werden, ende ſettede hem, ende ſijne voeſter in eene ſlaepkamer, daer die Koninglyke ſpruit, voor dien tijd, veilig was, en het gevaer ontkwam: So verbergde hem Joſabath de dochter des Konings Jorams de huyſvrouwe des Prieſters Jojada, (want ſy was de ſuſter van Ahazia,) voor Athalia, datſe hem niet en doodde. Deze Joſabat was getrouwd aen Jojada, den Hoogepriester van dien tijd, die, in het midden van het diep verval, waerin Juda ver-

keer-

keerde, nog voor de belangen van den Godsdienst waekte Kap. 24: 16. Zy was de dochter van Koning Joram, de zuster van Ahazia, en derhalven de moeje van het Koninglyk kind, het welk zy beveiligde.

12. Ende hy was by hen verfteken in een der zijdvertrekken, welke aen het voorhov van het huys Godts gebouwd waren; en daer werd hy verborgen fes jaren; ende Athalia regeerde over het lant, op eene zeer onwettige wijs. Zy was de eenige vrouw, die ooit op den Throon van Israël gezeten heeft. Buiten twijffel regeerde zy, naer den trant van Achabs huis, en waerfchijnlyk in eene geduurige vyandfchap met Jehu.

Voords kan men, over den aert van Athalias Regeering, eenigermate oordeelen, uit het karakter der Vorsten van Juda, die zich, na den dood van Jojada, voor den Koning Joas nederbogen, en hem ligtelyk tot den afgodsdienst aftrokken.

HET XXIII. KAPITTEL.

De verheffing van den jongen Joas, tot Koning van Juda.

1. DOch in 't fevende jaer der onwettige Regeering van Athalia, de Koningin Weduwe, verfterckte fich de brave Hoogepriester Jojada, en maekte de noodige fchikkingen, om den jongen Joas, den eenigen, die uit de princen van den bloede bewaerd, en dus lang verborgen was, als den wettigen ervgenaem van zijnen Vader, op den Throon van Juda te plaetfen, die, door de heerschzuchtige Athalia, zoo onrechtmatig was ingenomen: ende ten dien einde nam Jojada zulke uit de Overfte der honderden, welke hy, in deze aengelegene onderneming, vertrouwen konde, te weten Azaria den fone Jerohams, ende Ifmaël den fone Johanans, ende Azaria den

fone Obeds, ende Maafeja den fone van Adaja, ende Elifaphat den fone van Zichri, met hem in een verbont, dat zy Joas, op den Throon van Juda, zouden helpen plaetfen.

2. Die gemelde Overften togen, op den raed van Jojada, heimelyk om in het ganfche land van Juda, ende vergaderden de Leviten uyt alle fteden van Juda, ende de Hoofden der vaderen Ifraëls, op welke men genoegzaem vertrouwen konde: ende fy quamen nae Jerufalem, de hoofdftad van het Rijk, om, met Jojada, nader te handelen.

3. Ende die gantfche gemeynte vergaderde in den Tempel, en maeckte een verbont in het huys Godts met Joas den aenftaenden en wettigen Koningh, dien men ook heimelyk naer den Tempel gebracht had, dat men hem in zijn wettig recht op den Throon herftellen zoude. Jojada was aen het hoofd van deze vergadering: ende hy feyde tot hen, die zich met hem vereenigd hadden: Siet deze Joas de eenig overgebleven fone des gefneuvelden Konings, die de bloeddorstige handen van zijn heerschzuchtige Grootmoeder ontfnapt is, fal Koningh zijn, (*a*) gelijck als de HEERE van de fonen Davids gefproken heeft; dat zijne manlyke nazaten altoos den Throon van Juda bezitten zullen, zoo lang dit Koningrijk duuren zal.

4. Wijders fprak de Hoogepriester Jojada, tot de Priesteren en Leviten, die onder zijn bevel ftonden, (*b*) Dit is de fake, die gy doen fult, om Joas, in zijn wettig recht, op den Throon van Juda, te herftellen: Een derde deel van u, die op den Sabbath ingaen, van den Priefteren, ende van den Leviten, een derde deel van die ordening, welke, op den aenftaenden Sabbath, haren weekelykfchen dienst beginnen moet; deze fullen tot poortiers der dorpelen zijn, aen de poorte Seir, anders genaemd de Oost- of hoofdpoort van den Tempel 2 Kon. 6. 6.

5. Ende een ander derde deel van de gemelde ordening,

(*a*) 2 Sam. 7: 13. 2 Chr. 21: 7. (*b*) 2 Kon. 11: 5, &c.

ning, welke, in de volgende week, moet dienst doen, ſal zijn aen het huys des Konings; om de wacht waer te nemen, aen die poort van den Tempel, uit welke men recht uit gaet, naer het Paleis van den Koning, 2 Kon. 11: 5, ende een ander derde deel der gemelde ordening zal de wacht houden aen de fondamentpoorte, of de Poort Sur, dat is de Oostpoort 2 Kon. 11: 6. Op deze wijs zult gy alle de ingangen van den Tempel, van binnen, bezetten, om voor te komen, dat noch Athalia, noch iemand anders, 'er indringe: ende al het overige volck, die tot de Priesteren en Leviten behooren, die alsdan vrybeurten hebben, ſal in de voorhoven zijn van het huys des HEEREN.

6. Maer dat niemant en kome in het huys des HEEREN, dan de meermalen gemelde Prieſteren, ende de Leviten, die, in de aenſtaende week, op hunne tourbeurt, dienen moeten; die ſullen alleen in den Tempel ingaen, want ſy zijn heyligh en afgezonderd, om alsdan den dienst van het Heiligdom waer te nemen: maer, gelijk gezegd is, al het overige Levitiſche volck ſal de wacht des HEEREN, in het voorhov, waernemen.

7. Twee deelen van de Leviten nu, die, op den aenſtaenden Sabbath, na het waernemen van hunne weeklykſche tourbeurt, zouden moeten uitgaen, ſullen zich, als eene lijvwacht, rondom den nieuwen Koning, ſcharen, om hem, tegen allen aenval, te beſchermen 2 Kon. 11: 7. Dat deze laetstgemelde Leviten daerom den aenſtaenden Koningh rontom omcingelen, een yeder met ſijne wapenen in ſijne hant, ende een iegelyk, wie hy ook wezen mag, die tot het Huys inkomt, en tusſchen de ordeningen, welke den Koning omcingelen, in den Tempel indringt, ſal, zonder verſchooning, gedoodt werden: doch weeſt gylieden by den Koningh, als hy inkomt, ende uytgaet, nimmer moet gy zijn perſoon alleen, en onbewaekt, laten.

8. Ende de Leviten, ende de Overſten van gantſch Juda, die zich, tot deze omwenteling, verbonden hadden, deden nae alles, dat de Prieſter Jojada geboden

hadde; ende sy namen een yeder sijne mannen, die op den Sabbath inquamen, om den poorten van den Tempel te bewaken, met de gene, die op den Sabbath uytgingen, om den persoon van den aenstaenden Koning, als zijne lijvwachten, te omcingelen: want de Hoogepriester Jojada en hadde de laetstgemelde verdeelingen, die hun werk voor ditmael verricht hadden, geen verlof gegeven om naer huis te gaen.

9. Voorder gaf de Priester Jojada den Oversten der honderden, die hy, onder den voorheen gemelden eed gebracht had, de spiessen, ende de rondassen, ende de schilden, die des Konings Davids geweest waren, die in den huyse Godes waren om aldaer bewaeid te worden, en dus in deze omstandigheid by de hand waren; dewijl men ongewapend in den Tempel moest komen. Deze gewapende bevelhebbers van de Krijgsmacht stelde Jojada, als hoofdmannen, over de ordeningen der Priesteren en Leviten.

10. Ende hy stelde al het volck, ende een yeder met sijn geweer in sijne hant, van de rechter zijde van het Huys, tot de slincker zijde van het Huys, nae den altaer, ende, van den altaer, weder nae de andere zijde van het Huys des HEEREN, by den Koningh rontom, zoodat zy den Tempel, van binnen, aen alle zijden, rondom omringden.

11. Doe brachten sy den jongen Joas, des Konings eenig overgeblevenen sone voort, ende setteden hem de kroone op, ende [*gaven hem*] het Getuygenisse, dat is het Godlyk Wetboek, in zijne handen, ende sy maeckten hem Koningh: ende Jojada, ende sijne sonen salfden hem, het welk, in dit buitengewone geval, noodig was, omdat Athalia zich de Regeering, op eene onrechtvaerdige en geweldige wijs, had aengematigd. En alle, die hier vergaderd waren, deden den Koning blymoedig hulde, ende seyden, onder een vrolyk handgeklap: De Koningh leve 2 Kon. 11: 12.

12. Doe nu Athalia hoorde de stemme des volcks, dat op het gerucht van dit gejuich en handgeklap toeliep naer den Tempel, ende den nieuwen Koningh,

met

met blijde gelukwenschingen, roemde en geluk wenschte, quam sy tot het volck, in het voorhov van het huys des HEEREN, om te vernemen, wat 'er te doen ware.

13. Ende sy sagh toe, ende siet, een kind, dat als de Koningh geëerbiedigd werd, stont by sijnen pilaer, aen den ingangh van het binnenste Voorhov; daer de gewoone plaets was van den Koning Kap. 6: 13, ende de Overste, ende de trompetten waren by den jongen Koningh; ende al het volck des lants was blijde, ende blies met trompetten; ende de sangers warender met musicale instrumenten, ende gaven te kennen, dat men loffsingen soude, ter eere van den nieuwen en wettigen Koning: doe verscheurde Athalia hare kleederen, ende sy riep; Verraet, verraet.

14. Maer de Priester Jojada bracht de Overste der honderden, die over het heyr gestelt waren, uyt, ende seyde tot hen; Brengtse uyt tot buyten de ordeningen, binnen welke zy is doorgedrongen, en dood haer buiten den Tempel, opdat dit Heiligdom, met haer bloed, niet verontreinigd werde: ende diese volgt, of eenig teeken geevt dat de zijde kiest van deze overheerschter, sal ook met den sweerde gedoodt worden: want de Hoogepriester hadde, om de gemelde reden, geseyt, Gy en sultse in het huys des HEEREN niet dooden.

15. Ende de Oversten der honderden deden, zoo als Jojada geboden had, sy leyden de handen aen haer, en verdreven haer uit den Tempel, ende sy gingh vluchtende nae den ingangh van de peertspoorte, nae het huys des Konings: zy liep den breeden weg op, langs welken men, met wagenen en paerden, naer het Koninglyk Paleis reed; ende sy dooddense daer.

By 2 Kon. 11. hebben wy deze handelwijs van den Hoogepriester Jojada, tegen alle bedenkingen, verdeedigd VII. Deel. pag. 390, 391.

16. Ende Jojada maeckte een verbont tusschen Hem, dat is den HEER, den God hunner Vaderen 2 Kon.

11: 17. ende tusschen al het volck, ende tusschen
den Koningh; datse den HEERE tot een volck
souden zijn. Hy deed al het volk, op eene zeer plech-
tige wijs beloven, dat zy den afgodsdienst verlaten, en den
HEER getrouwelyk dienen zouden; en den Koning deed hy
beloven, dat hy het volk zou regeeren in rechtmatigheid, als
mede het volk, dat zy den Koning trouw en gehoorzaemheid
bewijzen zouden. De Koning was wel nog een kind; maer Jo-
jada verbond zich, den jongen Koning, in alle Vorstelyke
en Godsdienstige deugden, te zullen opvoeden, en hem,
geduurende zijne minderjarigheid, met raed en daed by
te staen.

17. (c) Daer na gingh al het volck in het huys
Baals, het welk de afgodische Joram ook al te Jerusalem had
laten bouwen, ende braken dat af, ende sijne altaren,
ende sijne beelden verbrakense, zoodat 'er niets van
geheel bleev: ende Mattan den Priester Baals (d)
sloegense doot voor de altaren.

18. Jojada nu bestelde de ampten in den huyse
des HEEREN, opdat de dienst van den Tempel, nae
behooren, zoude waergenomen worden, onder de hant
der Levitische Priesteren, (e) die David in het
huys des HEEREN, in onderscheidene ordeningen, af-
gedeelt hadde, om de brand en andere offeren des
HEEREN te offeren, (f) gelijck in de wet Mose
geschreven is, met blijtschap, ende met gesangh;
nae de instellinge Davids.

19. Ende hy stelde de poortiers aen de poorten
van het huys des HEEREN: op dat niemant in
eenigh dingh onreyn zijnde, in en quame, want
alle deze dingen waren, door de afgoderyen der voorige Ko-
ningen, grootelyks in verval geraekt.

20. Ende hy nam de Overste der honderden,
ende de machtige, ende die heerschappye hadden
onder den volcke, ende al het volck des lants,
ende

(c) 2 Kon. 11: 18. (d) Deut. 13: 9. (e) 1 Chron. capp. 23.
24. 25. 26. (f) Lev. 1: 3.

ende bracht den Koningh van het Huys des HEEREN af, ende ſy quamen door het midden der hooger poorte, in het huys des Konings, tot binnen in het Koninglyk Paleis, het welk tot dus ver, door Athalia, bewoond was, ende ſy ſetteden den Koningh op den throon des Koninckrijcks.

21. Ende al het volck des lants was, over deze Staetsomwenteling, zeer blijde, ende de ſtadt wert ſtille; alle de inwoonders waren gerust en wel te vrede, na dat ſy Athalia, onder welker dwinglandy een algemeen gemor had plaets gehad, met den ſweerde gedoodet hadden.

HET XXIV. KAPITTEL.

Zoo lang de Hoogepriester Jojada leevde, gedroeg Joas zich, als een braev en deugdzaem Koning vs. 1 - 14, maer, na den dood van dezen zijnen Oom, verviel hy tot allerlei godloosheid vs. 15 - 27.

1. (*a*) JOas was ſeven jaren oudt, en gevolgelyk nog zeer jong en teder, doe hy Koningh wert van Juda, ende hy regeerde veertigh jaer te Jérusalem: ende de naem ſijner moeder was Zibja, van Berſeba, uit de ſtam van Juda, zoodat hy niet vermaegſchapt was aen Achabs huis.

2. Ende Joas gedroeg zich, in den beginne, zeer lovwaerdig; hy dede dat recht was in de oogen des HEEREN, alle de dagen van den Prieſter Jojada, die hem, geduurende zijne minderjarigheid, zorgvuldig en godsdienstig opvolgde, en in alle aengelegene zaken van zijnen raed diende. Trouwens de Koning was zijn

(*a*) 2 Kon. 12: 1, &c.

leven, den Throon, en alles wat hy bezat, aen Jojada verſchuldigd, en uit dezen hoofde had hy eerbied voor den braven Jojada en zijne raedgevingen. Gelukkige Joas, die de grijze ervarenheid te baet had van Jojada, die welmeenend en godvruchtig was! Naer alle gedachten, is Jojada wel, aen het Hov, benijd geweest; maer evenwel, zoo lang die brave man leevde, durvde niemand iets ondernemen, tegen de belangen van den Godsdienst.

3. Ende Jojada, toen de Koning tot huwbare jaren gekomen was, nam voor hem twee wijven. Hoe zeer de veelwijvery op zich zelve ongeoorloovd zy, volgde Jojada de heerſchende gewoonte van dien tijd. Ook betoonde hy daerin eene groote voorzichtigheid. Mogelyk wilde hy, langs dezen weg, zorgen, voor de bewaring van Davids zaed, het welk nu, op Joas zelven na, geheel en al was uitgeroeid. Zekerlyk heeft Jojada zulke vrouwen verkozen, door welke hy wist, dat Joas niet, tot afgodery, zou verleid worden. De eene, Joaddan van Jeruſalem, was eene Joodſche vrouw Kap. 25: 1, de andere is onbekend, doch wy moeten van haer met alle zekerheid het zelvde denken. Ook werd dit Huwelyk van Joas gezegend: ende hy gewan ſonen ende dochteren.

4. Het geſchiedde nu na deſen, dat 'et in 't herte van Joas was, en dat hy het voornemen opvatte, om het huys des HEEREN te vernieuwen, en het vervallene aen den Tempel te herſtellen.

De Tempel was in groot verval geraekt, na den dood van Joſaphat: want Joram maekte hoogten, op de bergen van Juda, hy verlokte de burgeren van Jeruſalem niet alleen, maer dwong hen, tot de afgodery Kap. 21: 11. Ahazia volgde de gruwelen van Achabs huis na, en Athalia zijne afgodiſche moeder was zijne raedgeevſter Kap. 22: 3. Onder de overheerſching van de gemelde Athalia, was de ware Godsdienst byna geheel en al vervallen. Dus doende was de Tempel verwaerloost, en deszelvs vaten geſchonden. Joas vatte daerom het voornemen op, om het vervallene van den Tempel te herſtellen.

Dit voornemen van den Koning was, by uitnemendheid, lovwaerdig. Hy ſloeg 'er eenen weg toe in, die zeer geſchikt

schikt scheen, maer evenwel die uitwerking niet had, welke men had kunnen verwachten. Hy liet orde stellen, tot het doen van eene Collecte.

5. So vergaderde hy de Priesteren, ende de Leviten, de gewoone dienaers van het Heiligdom, die de naeste betrekking tot den Tempel, en het meeste belang hadden, by deszelvs herstelling, ende seyde tot hen; Trecket uyt tot de steden van Juda, reist het geheele Koningrijk door, ende vergadert gelt van het gantsche Israël, om het huys uwes Godts te beteren. Het geld, het welk zy verzamelen moesten, was deels de halve sikkel, welke, voor elken mansperfoon, die boven de 20 jaren oud was, moest betaeld worden Exod. 30: 13, deels de som, waerop ieder, die zich, door gelovte, aen den HEER, had opgedragen, door den Priester geschat werd Lev. 27: 2, 3, deels een vrywillig geschenk, het welk elk een ingezeten, nae zijne edelmoedigheid, geven konde 2 Kon. 12: 4. zulk eene Collecte, zeide de Koning tot de Leviten, zult gy, van nu voortaen, jaerlyks doen, van jaer tot jaer; ende gylieden, haestet tot dese sake, maekt nu mijn bevel, met allen spoed, werkstellig: maer de uitwerking beantwoordde niet aen 's Konings verwachting: want de Leviten en haesteden niet, het duurde lang, eer zy op reis gingen, zy gingen langzaem voort. Het ontbrak den Leviten, aen lust of eensgezindheid; en het geld, het welk zy nog verzamelden, werd, tot de rechte einden, niet besteed. Er werd niets van het beteren des Tempels: want, in het 23ste jaer van Joas, waren de breuken van den Tempel nog niet geheeld 2 Kon. 12: 6.

6. Dit mislukken gav aenleiding, tot eene tweede poging, welke beter slaegde. Ende de Koningh riep Jojada, den Hoogepriester, het Hooft van de gansche Priesterschaer, ende seyde tot hem; Waerom en hebt gy geen ondersoeck gedaen by de Leviten, datse uyt Juda, ende uyt Jerusalem inbrengen souden de schattinge van (*b*) Mose den knecht des HEE-

(*b*) Exod. 30: 11, 12, 13.

REN, ende van de gemeynte Israëls, voor de Tente der getuygenisse? hoe komt het, dat gy geen onderzoek gedaen hebt, over de nalatigheid der Leviten, in het uitvoeren van mijne bevelen? Ook riep de Koning de Priesters, en vraegde hen, naer de oorzaek, waerom zy de breuken van den Tempel niet gebeterd hadden 2 Kon. 12: 7.

7. Ik heb reden, voegde de Koning 'er by, om deze nalatigheid niet ongemerkt te laten doorgaen: Want als Athalia godtloosselick handelde en alles beroovde, zoo lang deze overheerschter het bewind van zaken in handen had; hadden hare sonen, dat is de zoonen der broederen van Ahazia, welke broeders zelve gevangelyk waren wechgevoerd en gedood, Kap. 21: 17, 22: 1, het huys Godes opgebroken, zy hadden de ringmuuren van den Tempel opengebroken, zoodat 'er groote scheuren en openingen waren, ja selfs alle geheyligde dingen van het huys des HEEREN bestedet aen de Baalim, zy hadden de gereedschappen van den Tempel geroovd, en, tot den dienst der afgoden, gebruikt.

8. Ende de Koningh zijn rechtmatig ongenoegen, aen den Priesteren, getoond hebbende, sloeg eenen anderen weg in, om zijn Godvruchtig oogmerk te bereiken. Hy geboodt, dat de Priesters, onder de hand, geen geld meer zouden aennemen, van hunne bekenden 2 Kon. 12: 7-8. De Koning verzorgde eene andere gelegenheid, dat een ieder zijne eigene gaven, in het huis des HEEREN, brengen konde, ende sy maeckten, op zijn bevel, één gesloten kiste, die, in het geheel, ééne opening had; om 'er daer door het geld in te steken, ende stelden die buyten aen de poorte van het huys des HEEREN, in het Voorhov der Priesteren, na den kant van het Voorhov des volks, by den Altaer, ter rechter hand, als men in het Heiligdom inkwam 2 Kon. 12: 9.

9. Ende men dede uytroepinge in alle plaetsen des Koningrijks van Juda, ende in de hoofdstad Jerusalem, dat men den HEERE inbrengen soude de schattinge Mose des knechts Godes over Israël in de woestijne. Overal werd aen het volk bekend gemaekt; dat

dat men gezamenlyk moest opbrengen, de schatting, welke Moses, in de woestijne, als eene belasting, op elk eenen Israëliet, gelegd had; als mede dat elk zijne verschuldigde gaven, en vrywillige geschenken, in den Tempel brengen moest.

10. Doe verblijdden sich alle Overste, ende al het volck. Er waren 'er wel onder, die weinig belang stelden in den Godsdienst; maer ook deze voegden zich, welstaenshalve, by de weldenkenden: ende sy brachten hun geld gewillig in, ende wierpen in de kiste, tot dat men voleyndt hadde. Het volk zelvs bracht het geld niet in de gemelde kiste, want deze stond in het voorhov der Priesteren; maer elk overhandigde zijne gaven aen de Priesters, en deze staken het, voor hunne oogen, in de daertoe verordende kist. Vermids toch deze kist, in het voorhov der Priesteren, digt aen den ingang geplaetst was, kon het volk, het welk, in het voorhov der Joden, bleev staen, zeer gemakkelyk zien, dat de Priesters het geld, het welk hun werd ter hand gesteld, in de kiste staken 2 Kon. 12: 9.

11. Van de zijde des Konings, was 'er eene zeer nauwkeurige oplettendheid, over deze inzameling. By nacht, liet hy de kist in eene der schatkameren brengen, welke ter zijde van den Tempel waren. Het geschiedde nu ter tijt van den avond, als hy, te weten Jojada de Hoogepriester, de kiste nae des Konings bevel door de hant der Leviten, in eene der schatkameren, inbracht, ende als sy sagen, dat 'er vele gelts was; dat de Schrijver des Konings quam, ende de Bestelde des Hooftpriesters, die, in dit geval, zijne plaets verving, ende dat zy de kiste ledigh maeckten, ende de som van penningen opnamen, ende die kiste des morgens wederbrachten aen hare plaetse: alsoo dedense van dage te dage, ende versamelden gelt in menigte;

12. 't Welck de Koningh, ende Jojada, wel gewogen en geteld, gaven den genen, die het werck des dienstes van het huys des HEEREN versorgden; ende sy huerden, voor dat geld, houwers, ende timmerlieden, om het huys des HEEREN te ver-

nieuwen: mitsgaders oock werckmeesters in yser, ende koper, om het huys des HEEREN te beteren.

13. So deden de versorgers van het werck, de opperbouwmeesters, die het opzicht hadden over de werklieden, en droegen zorg, dat de beteringe des wercks door hare hant toenam: ende sy herstelden het huys Godes in sijne gestaltenisse, ende maeckten 't vast. De zoons van Athalia hadden ook de vaten en gereedschappen van den Tempel geroovd, voor den Baalsdienst. Joas evenwel liet niet aenstonds nieuwe vaten maken; omdat men nog niet wist, of de ingezamelde penningen daertoe wel toereikende wezen zouden. Maer, toen men, na de herstelling van den Tempel, nog geld overig had, werden ook daervan gouden en zilveren vaten, voor den Tempel, ingekocht.

14. Als sy nu de herstelling van den Tempel zelven voleyndt hadden, brachten sy voor den Koningh ende Jojada den Hoogepriester, het overige des gelts, waer van hy vaten maeckte voor het huys des HEEREN, vaten om te dienen, ende te offeren, ende roockschalen, ende goudene, ende silvere vaten. Dan het was Joas niet genoeg den Tempel te herstellen, hy droeg ook zorg, dat 'er de Heilige dienst gezettelyk in wierd waergenomen; ende sy offerden gedueriglick brand- en andere offeren in het huys des HEEREN, alle de dagen van Jojada, den Hoogepriester, die zoo veel invloed had, op het hart en de gedragingen van den Koning.

15. Ende Jojada wert middelerwijl zeer oudt, ende sadt van dagen, ende sterf in eenen buitengewoon hoogen ouderdom: hy was hondert ende dertigh jaer oudt, doe hy sterf.

16. Ende sy begroeven hem in de stadt Davids, by de Koningen, aen welke hy verwand was; dit geschiedde zekerlyk op bevel van Koning Joas, daerenboven werd hem deze eer aengedaen, om zijne voortreffelyke hoedanigheden: want hy hadde goet gedaen in Israël, beyde aen Godt, ende sijnen Huyse, door de belangen van

den

den Godsdienst, en de herftelling van den vervallen Tempel, in Juda, welk Rijk toen alleen den naem Israël waerdig was, te bevorderen.

17. Maer na de doot van dezen braven Jojada, namen de zaken eenen geheel anderen keer. Aenftonds q .amen de Vorften van Juda en de hoofden der Familien ten hove, ende bogen fich neder voor den Koningh: Met allerlei lafhartige pluimflrijkeryen zochten zy zich, in de byzondere gunst van den Koning, in te wikkelen; en, toen zy het oor hadden van den onbedachtzamen Vorst, verzochten zy hem, dat het volk niet langer mogt genoodzaekt worden, om moeilyke en kostbare reizen naer Jerufalem te doen, te verrichting van den Godsdienst, maer dat elk de vryheid mogt hebben, gelijk in voorige dagen, om God, op de hoogten, aentebidden. Hun oogmerk was, om, langs dezen weg, den afgodsdienst weder ongevoelig in te voeren: doe hoorde de Koningh nae hen en willigde hun verzoek in.

18. So verlieten fy het huys des HEEREN des Godts harer vaderen, ende binnen korten werd niet alleen die onwettige dienst van God op de hoogten, welke niet geheel had kunnen belet worden, weder algemeen, maer daerby de heidenfche afgodsdienst weder ingevoerd. De ingezetenen des lands dienden de boffchen, ende de afgoden: doe was eene groote toornigheyt des HEEREN over Juda, ende Jerufalem, om defe hare fchult, die zy zich, door het vervallen tot den afgodsdienst, hadden op den hals gehaeld.

19. Doch, eer de HEER zijne gramfchap uitoeffende, wendde hy alle middelen aen, om Juda tot zich te doen wederkeeren; hy fondt Propheten onder hen, om haer, door beftraffingen en vermaningen, tot den HEERE te doen wederkeeren: die betuygden tegens haer, op de allerernftigfte wijs, dat zy hun eigen verderv berokkenden, maer fy en neygden de ooren niet, en gingen, in het kwaed, even hardnekkig voort. Zelvs niet tegenftaende God reeds zijne tuchtigende hand daermede paerde; en Hazaël den Koning van Syrien toeliet Juda aen te vallen, Gath in te nemen, en deze barriere-ftad overweldigd heb-

bende, op Jerusalem aen te trekken; schoon Joas hem toen nog door groote schatten afkocht 2 Kon. 12: 17, 18.

20. Ende de Geest Godts toogh Zacharia den sone van Jojada den overledenen Hooge Priester aen, hoewel, zoo 't schijnt, niet de oudste zoon, die in zijns Vaders waerdigheid opgevolgd was. Gods geest spoorde hem aen, en boezemde hem eenen onverschrokken moed in, om het volk openlyk te bestraffen; zoodat die Zacharia, zich op eene verhevene plaets gesteld hebbende, boven het volck stont, ende hy seyde onbeschroomd tot hen: Soo seyt de eenige en ware Godt; Waerom overtredet gy de geboden des HEEREN? wat beweegt u toch, tot den dwazen afgodsdienst? (c) daerom en fult gy niet voorspoedigh zijn; dewijle gy den HEERE verlaten hebt, so sal hy u verlaten, hy zal u zijne hulp en gunst onttrekken.

21. Maer, in plaets van naer Zacharias te hooren, werden zy verbitterd, Ende sy maeckten eene verbintenisse tegens hem, ende (d) steenigden hem met steenen door het gebodt des Konings, in 't voorhof van het huys des HEEREN: zekerlyk eene plaets, daer het minst betaemde. Of dit nu aenstonds geschied zy, na het uitspreken van Zacharias redevoering, dan by eene andere plechtige gelegenheid, kunnen wy niet bepalen. Ondertusschen liep hier allerlei soort van godloosheid te zamen. Het in den wind slaen van ernstige waerschouwingen; het wederstaen van den Heiligen Geest; aenkleving aen de afgodery; snoode ondankbaerheid; onschuldig bloedvergieten; en ontheiligen van den Tempel.

22. So slegt maekte het Joas, na den dood van zijnen Oom, den Hoogepriester Jojada. In plaets van des grijsaerts lessen in het oog te houden, en gedacht de Koningh Joas niet der weldadigheyt, die sijn vader Jojada, aen welken hy alles, als ware het zijn Vader geweest, verschuldigd was, aen hem gedaen hadde, maer in plaets van deze weldaden van Jojada, die hem in het leven ge spaerd,

(c) 2 Chron. 15: 2. (d) Matth. 23: 35.

ſpaerd, op den Throon gebracht, en met raed en daed had bygeſtaen, aen zijn nageſlacht dankbaer te vergelden, doodde hy ſijnen ſone Zacharia: dewelcke, als hy ſterf, ſeyde; De HEERE ſal 't ſien, ende ſoecken. Hy zal toonen, dat Hy de mishandeling my aengedaen in opmerking neme, en wraek nemen over mijn onſchuldig bloed.

Deze laetſte woorden van Zacharia behelsden geen roepen om wraek, maer eene voorzegging van het gene de HEER eerlang doen zoude.

23. Daerom toch geſchiedde 't met den omgangh des jaers, in het eerstvolgende voorjaer, dat Joas, door eenen oorlog met de Syriers, geſtraft wierd, zoodat de heyrkracht van Syrien tegens hem optoogh. Benhadad, de zoon van Hazaël, deed een nieuwen aenval in zijn land, ende ſy quamen tot Juda, ende tot Jeruſalem de hoofdſtad zelve, zonder dat Joas hen konde afweeren, ende zy verdorven uyt het volck alle de Vorſten des volcks: den gemeenen man lieten de Syriers vry, maer, door Gods merkwaerdige beſtuuring, velden zy de aenzienlykſte hoofden, die Joas van den HEER afgetrokken en Zacharia gedood hadden, ende ſy, te weten de Syriers, behaelden eenen zeer grooten buit, en ſonden allen haren roof tot Benhadad den Koningh van Damaſcus en van gansch Syrien, die daerop met zijn heir van Jeruſalem aftrok.

24. Deze vernedering van Judaes Koningrijk werd geenzins veroorzaekt door de groote macht der Syriers. Hoewel de heyrkracht van Syrien met weynige mannen quam; hoewel het ſlechts een ſmaldeel van hun leger was; evenwel gaf de HEERE in hare hant eene heyrkracht van groote menigte, die by Juda was, dewijle ſy den HEERE den Godt harer vaderen verlaten hadden. Zoo leerde Juda, by ondervinding, dat alles van Gods zegen en byſtand afhange. In dit geval waren de Syriers de roede van Gods toorn: want alſo voerden ſy de oordeelen des HEEREN uyt tegen Joas.

25. Maer het oordeel van Joas werd nog verzwaerd, door werktuigen van binnen. Ende doe Joas de handen der

Syriers ontkomen was, ende sy, met eenen rijken buit, van hem getogen waren, kwam Joas ongelukkig aen zijn einde: (want sy lieten hem in groote kranckheden.) Hy lag, by den aftocht der Syriers, ziek te bedde. Welk een ongelukkig Vorst! hy was van God verlaten, zijn lichaem was krank, zijn geest wanhopig, zijne schatten waren wechgevoerd, zijn Vorsten waren gedood, en zijne Hovelingen waren hem ontrouw. De wraek van God vervolgde hem op zijn leger, daer hy tijd had, de lessen van Jojada, zijne ondankbaerheid, in het verlaten van God, en den moord van Zacharias, na te denken. Ten laetsten werd hy, door zijne ontrouwe Hovelingen, vermoord, want toen maeckten sijne knechten, om het bloet der sonen des Hooge-Priesters Jojada, 't zy hier, alleen van Zacharias, in 't meervoud gesproken worde, 't zy de Koning nog meer zoonen van Jojada hebbe laten van kant maken, welk bloed zy, door de Godlyke bestuuring, wreekten; eene verbintenisse tegens hem, ende sy sloegen hem doot op sijn bedde, dat hy sterf: ende sy begroeven hem in de stadt Davids, maer sy en begroeven hem niet in de graven der Koningen, omdat hy zich deze eer had onwaerdig gemaekt.

26. (e) Dese volgende mannen nu zijn het, die eene verbintenisse tegens hem maeckten, Zabad anders genaemd Jozacar, de sone van Simeath de Ammonitische, ende Jozabad de sone van Simrith of Somer 2 Kon. 12: 21. de Moabitische. Deze beide moordenaers waren derhalven afgodendienaers, door welke Joas, om zijne afgodery, gestraft werd.

27. Aengaende nu sijne sonen, derzelver getal, ouderdom, moeders, en wat van dien aert meer is, ende de grootheyt van den last den Godlyken toorns hem op-[*geleyt*], ende de onkosten, welke hy tot het gebouw of de herstelling van het huys Godts besteed heeft; siet, sy zijn geschreven in de historie van het boeck der Koningen: ende sijn sone Amazia wert Koningh in sijne plaetse.

HET

(*e*) 2 Kon. 12: 21.

HET XXV. KAPITTEL.

De Geschiedenissen van Amazia, den agtsten Koning van Juda In den beginne regeerde hy in rechtmatigheid, en was zeer voorspoedig, in zijnen oorlog tegen de Edomiten vs. 1-13, in later tijd verviel hy tot de afgodery, met dat gevolg, dat zijn leger, in eenen oorlog met het Rijk der X stammen, verslagen, en hy zelvs, door zijn eigen volk gedood wierd vs. 14-28.

1. (*a*) AMazia, vijf en twintigh jaer oudt zijnde, wert Koningh over Juda, in de plaets van zijnen vermoorden Vader Joas, ende regeerde negen en twintigh jaer te Jerusalem: ende de naem sijner moeder was Joaddan, van Jerusalem.

2. Ende hy dede, in den eersten tijd van zijne Regeering, dat recht was in de oogen des HEEREN: doch niet met een volkomen herte; in het uiterlyke kleevde hy den Godsdienst aen, maer zijn hart was niet oprecht, gelijk de ondervinding naderhand geleerd heeft. Ook liet hy toe, dat het volk op de hoogten offerde.

3. Het geschiedde nu, als het Koninckrijcke aen hem gesterckt en hy genoegzaem op den throon gevestigd was; dat hy sijne knechten, die den Koningh sijnen vader geslagen hadden, doodde.

4. Doch hare kinderen en doodde hy niet, maer [*hy dede*] gelijck in de wet (*b*) in het boeck van Mose geschreven is, daer de HEERE geboden heeft, seggende; De vaders en sullen niet sterven om de kinderen, ende de kinderen en sullen niet

(*a*) 2 Kon. 14: 1, &c. (*b*) Deut. 24: 16. 2 Kon. 14: 6. Jer. 31: 30. Ezech. 18: 20.

ſterven om de vaders; maer een yeder ſal om ſijne ſonde ſterven. Een ander Vorst zou ook de kinderen van deze moordenaers gedood hebben, om voor te komen, dat zy den dood hunner vaderen wreekten. Maer Amazia gav, in dit geval, een blijk van zijne goedaertigheid, en van zijne gehoorzaemheid aen de Godlyke Wet.

5. Ende Amazia beſloot vervolgens, om de Edomiten, die, onder de regeering van Koning Joram, van Juda waren afgevallen 2 Kon. 8: 20, weder onder zijne heerſchappy te brengen. Ten dien einde rustte hy zich, ten oorloge, toe; hy vergaderde de krijgshelden van Juda, ende ſteldeſe nae de huyſen der vaderen, tot Overſte van duyſenden, ende tot Overſte van honderden, door gantſch Juda, ende Benjamin: ende hy monſterdeſe, van twintigh jaer oudt, ende daer boven, ende vondtſe drie hondert duyſent uytgeleſene, uyttreckende ten heyre, handelende ſpieſſe, ende rondaſſe.

6. Daer toe huerde hy uyt Iſraël hondert duyſent kloecke helden tot eene hulpbende, voor hondert talenten ſilvers, of 380000 guldens; zoodat het vereenigde leger beſtond uit 400000 mannen.

7. Maer daer quam een man Godts tot hem, ſeggende; O Koningh, laet het heyr Iſraëls, het welk gy van den Koning der X ſtammen gehuurd hebt, met u niet gaen: want de HEERE en is niet met Iſraël, [*met*] alle kinderen Ephraims, God heeft hun verlaten, en, om hunnent wil, zou de vloek in uw leger komen.

8. Maer ſo gy gaet, zo gy deze waerſchouwing niet mogt willen opvolgen, doet het vry, weeſt dan ſterck ten ſtrijde; maer zie wat 'er de gevolgen van zullen zijn: Godt ſal u dan, onaengezien uwe grootere magt, doen vallen voor den vyant; want de overwinning hangt van de menigte der Krijgsknechten niet af: in Godt is kracht, om te helpen met een kleiner macht als men op Hem vertrouwt, ende ook om te doen vallen als men zijne ſtemme ongehoorzaem is.

9. Ende Amazia ſeyde tot den man Godts, die
deze

deze woorden, op het bevel des HEEREN, tot hem gesproken had: Ik moet uw voorstel billyken, en ik zou de gehuurde benden wel willen ontslaen; Maer 'er is eene zwarigheid van aenbelang: wat sal men doen met de hondert talenten, die ick aen den gehuurden benden Israëls reeds gegeven hebbe? Dan is die aenmerkelyke som van honderd talenten geheel wech; deze heb ik reeds betaeld, en de Israëliten zullen dezelve niet willen terug geven. Maer deze zwarigheid loste de Propheet ook op, ende de man Godts seyde; De HEERE heeft meer dan dit, om u te geven: het is waer, gy zult eene aenmerkelyke somme gelds, voor niets, hebben uitgegeven; maer de HEER, die het bewind voert over alle dingen, zal dit verlies, zo gy zijnen wil doet, rijkelyk vergoeden.

10. Doe scheydde Amazia die gehuurde benden, van zijn leger af, te weten de benden die uyt Ephraim tot hem gekomen waren, hy ontsloeg hem uit zijnen dienst, en gav hun vryheid datse nae hare plaetse gingen: daerom ontstack haer toorn seer tegen Juda. De Israëliten rekenden zich, door dit ontslag, ten uitersten gehoond, ende sy keerden weder tot hare plaetse in hittigheyt des toorns.

11. Amazia nu sterckte sich, om de Edomiten, met zijn eigen volk alleen, te beoorlogen, ende leydde sijn volck kloekmoedig uyt, ende toogh in het Soutdal 2 Sam. 8: 13. ende sloegh der kinderen van Seïr tien duysent.

12. Daer toe vingen de kinderen van Juda tien duysent levendigh, ende brachtense op de hoogte der steenrotze, ende stietense van de spitse der steenrotze af, datse alle bersteden.

Deze handelwijs, met de gevangene Edomiten, was zeer geweldig en wreedaertig. Dan men heeft hier in aenmerking te nemen, dat men, in oude tijden, ook zelvs by de Romeinen, meermalen gewoon ware, op dergelijk eene wijs, met de Krijgsgevangen te handelen. Daerenboven hadden de Edomiten, door hunnen afval van Koning Joram, die van Juda grootelyks verbitterd 2 Kon. 8: 20-22.

13. Maer de mannen der gehuurde benden van de Israëliten, die Amazia, uit zijn leger, hadde doen wederkeeren, datse met hem in den ſtrijt niet en ſouden trecken, die deden in dien tusſchen-tijd, dat Amazia de Edomiten vernederde, en zijn land bloot lag, eenen vyandelyken inval in de ſteden van Juda, van Samaria, dat is van de grenspalen der X ſtammen af, tot Beth-Horon toe, dat in de ſtam van Benjamin gelegen was; ende ſloegen van hen drie duyſent, ende roofden veel roofs, om zich te wreken, over den hoon hun aengedaen.

14. Het geſchiedde nu, na dat Amazia van het ſlaen der Edomiten, in zijne Hovſtad Jeruſalem, terug gekomen was, ende dat hy de goden der kinderen van Seïr, onder den behaelden buit, medegebracht hadde; dat hy tot de buitenſpoorigſte dwaesheid verviel, welke men zich verbeelden kan: zijne dwaesheid ging zoo ver, dat hy die afbeeldingen, welke de voorwerpen geweest waren van de afgodery der Edomiten, ſich tot goden ſtelde, ende ſich voor deſelve nederboogh, ende die roockte.

15. Doe ontſtack de rechtmatige toorn des HEEREN tegen Amazia, op eene zeer geduchte wijs, ende hy ſondt tot hem eenen Propheet, die ſeyde tot hem, uit Gods naem: Waerom hebt gy de goden van dat volck geſocht, die haer volck niet gereddet en hebben uyt uwe hant? hoe is het mogelyk, dat zulk eene verregaende dwaesheid immer by u zy opgekomen? de HEER zal u doen ondervinden, wat het zy Hem te verlaten, die u geholpen heeft, en de toevlucht te nemen tot afgoden, van welker onvermogen gy zelvs de kennelykſte proeven gezien hebt.

16. Ende de Koning, in plaets van zijne dwaesheid te verfoejen, verbitterde zich tegen den Propheet; ende het geſchiedde, als hy tot hem ſprack, dat hy hem ſeyde; Heeft men u tot des Konings Raetgever geſtelt? houdt gy op, waerom ſouden ſy u ſlaen? terg my niet langer, opdat ik geen bevel geve, om u te doo-

dooden. doe hieldt de Propheet op, ende seyde; Ick mercke dat Godt besloten heeft u te verderven, dewijle gy dit gedaen, ende nae mijnen raet niet gehoort en hebt, dit is my bewijs genoeg, dat het oordeel des HEEREN over u onherroepelyk zy.

17. (*c*) Ende Amazia ondervond het ook, binnen korten; de verdwaesde Koningh van Juda wert des raets, dat hy sondt tot Joas den sone van Joahaz, den sone van Jehu, den Koningh Israëls, om te seggen; Komt, laet ons malkanders aengesichte sien, en onze geschillen, met de wapenen, beslisschen. Hy daegde den Koning van Israël uit, om tegen hem te strijden. Deze onderneming kwam voort, aen de eene zijde, uit hoogmoed; opgeblazen van wegens de overwinning, welke hy op de Edomiten behaeld had, had hy by zichzelven het ontwerp gesmeed, om de X stammen wederom, onder de heerschappy van Judaes scepter te brengen: aen den anderen kant, uit wraekzucht; omdat de Israëliten, toen hy hunne gehuurde benden had afgedankt, in zijn land gevallen en gestroopt hadden vs. 13.

18. Maer Joas de Koningh Israëls sondt tot Amazia den Koningh van Juda, om te seggen; (*d*) De distel, die op den Libanon is, sondt tot den ceder, die op den Libanon is, om te seggen; Geeft uwe dochter mijnen sone ter vrouwe: maer het gedierte des velts, dat op den Libanon is, gingh voorby, ende vertradt de distel.

Het zinbeeldig antwoord van Joas was even trots, als de uitdaging van Amazia. Hy vergeleek zichzelven by eenen hoogen ceder, en Amazia by eenen verachtelyken distel. Hy wilde 'er mede te kennen geven, dat hy een verzoek van Amazia, om zich met hem te verzwageren, met verachting, zou van de hand wijzen, en dat zijn leger, dat van Amazia, met even zoo weinig moeite, zou kunnen vernielen, als het wild gedierte eenen distel vertrapt.

19. Gy segt, zoo voegde Joas 'er by, by u zelven: ik

(*c*) 2 Kon. 14: 8. (*d*) Richt. 9: 8.

zal de Israëliten even gemakkelyk verslaen, als de Edomiten.
Dit is eene onberedeneerde trotsheid; Siet, gy hebt de
Edomiten geslagen; daerom heeft uw herte u verheven,
om te roemen: nu vergenoeg u met deze eer.
Stel dezelve niet in de waegschael; blijft stil in uw huys;
waerom soudt gy den kans van den oorlog tegen my wagen,
die veel machtiger ben, en u even daerdoor in 't
quade mengen, dat gy vallen soudt, gy, ende
Juda met u?

20. Doch Amazia en hoorde niet; hy liet zich,
door het antwoord van Joas, van zijn voornemen niet aftrekken:
want het was van Godt, die hem in zijne blindheid
liet voortgaen, om Juda, over de afgodery met de
goden der Edomiten te straffen, op dat hyse in [*hare*]
hant gave: overmits sy de goden der Edomiten
gesocht hadden.

21. So toogh Joas de Koningh Israëls op, om
tegen Juda te strijden, ende hy, ende Amazia de Koningh
van Juda sagen malkanders aengesichten en
leverden elkanderen eenen veldslag te Beth-Semes, dat
in Juda is 1 Sam. 6: 12.

22. Ende Juda, van God verlaten zijnde, wert, tot
eene rechtvaerdige straf van hunne dwaze afgodery, geslagen
voor het aengesichte Israëls: ende sy vloden,
een yegelick in sijne tenten.

23. Ende Joas de Koningh Israëls greep Amazia,
den Koningh van Juda, den sone Joas, des
soons van Joahaz of Ahazia zie Kap. 21: 17, te Beth-Semes:
ende hy bracht hem te Jerusalem, als in
triumf in zijne eigen Stad, bevelende dat men hem daerin zou
laten trekken, misschien onder bedreiging van anders hunnen
Koning te zullen dooden, gelijk het Josephus verhaelt: ende
(*e*) hy brack, dus in de Stad gekomen zijnde, aen den
muer Jerusalems, van de poorte Ephraims tot aen
de hoeckpoorte, vier hondert ellen, deels om Amazia
smaedheid aen te doen, deels om te maken, dat Jerusalem,

(*e*) 2 Chron. 32: 5.

tem, in het vervolg, geene plaets van verdediging meer wezen zoude, maer open liggen voor eenen nieuwen inval, zoodra men aen de bedingen des vredes niet voldeed.

24. Daer toe [*nam hy*] al het gout, ende het ſilver, ende alle de vaten, die in het Huys Godes gevonden werden, by de nakomelingen van Obed-Edom, die 'er het opzicht over had, vergelijk 1 Chr. 26: 15, ende de ſchatten van het huys des Konings, mitſgaders gyſelaers, tot verzekering des vredes voor het toekomende: ende hy keerde weder nae Samaria met eenen rijken buit.

25. Amazia nu de ſone van Joas, de Koningh van Juda, leefde na de doot van Joas, den ſone Joahaz, des Konings Iſraëls omtrend vijftien jaer, maer in een zeer gering aenzien.

26. (*f*) Het overige nu der geſchiedeniſſen van Amazia, de eerſte, ende de laetſte; ſiet, zijn die niet geſchreven in het boeck der Koningen van Juda, ende Iſraël?

27. Van den tijt nu aen, dat Amazia afgeweken was van achter den HEERE en tot den afgodsdienst vervallen, ſo maecktenſe in Jeruſalem eene verbinteniſſe tegens hem, om hem van kant te maken, doch hy vluchtede, toen de t' zamenzwering eindelyk uitbrak, nae Lachis: Doe ſonden ſy hem na tot Lachis, ende doodden hem aldaer.

28. Ende ſy brachten hem op eenen wagen, door peerden voortgetrokken, naer Jeruſalem, ende begroeven hem by ſijne vaders in de hoofdſtadt van Juda.

(*f*) 2 Kon. 14: 18.

HET XXVI. KAPITTEL.

De geschiedenis van Uzzia, den negenden Koning van Juda. Zijne Regeering was, grootendeels, zoo lang hy Gode gehoorzaemde, zeer voorspoedig vs. 1-15. maer naderhand wilde hy zich in 't Priesterampt dringen, en werd daerover met melaetschheid gestraft, vs. 16-23.

1. (*a*) DOe nam het gantsche volck van Juda Uzzia, anders genaemd Azaria 2 Kon. 14: 21. 15: 1, (die nu sestien jaer oudt was,) ende maeckten hem Koningh in sijns vaders Amazia plaetse.

2. (*b*) Deselve bouwde Eloth, ende brachtse weder aen Juda. Deze Stad schijnen de Israëliten te hebben ingenomen, toen hunne hulpbenden, door den voorigen Koning Amazia, waren afgedankt. Uzzia heroverde deze Stad en versterkte dezelve; na dat de voorige Koningh Amazia met sijne vaderen ontslapen was.

3. (*c*) Sestien jaer, gelijk gezegd is, was Uzzia oudt, doe hy Koningh wiert, ende hy regeerde twee en vijftigh jaer te Jerusalem: ende de naem sijner moeder was Jecholia, van Jerusalem.

4. Ende hy dede dat recht was in de oogen des HEEREN, nae alles dat sijn vader Amazia, in het begin van zijne Regeering, gedaen hadde, toen hy een deugdzaem Vorst was.

5. Want hy begaf sich om Godt te soecken, in de dagen van eenen zekeren vermaerden Propheet Zacharia, die zeer dikwijls verwaerdigd werd met, en verstandigh was in de gesichten Godts: in de dagen nu, dat hy den HEERE socht, maeckte hem Godt voor-

(*a*) 2 Kon. 14: 21. (*b*) 2 Kon. 14: 22. (*c*) 2 Kon. 15: 2.

voorſpoedigh, ten blijke van Gods gunstige goedkeuring, over zijne lovwaerdige pogingen, welke evenwel, met aenmerkelyke zwakheden, gepaerd gingen: want hy liet de hoogten niet wechnemen, op welke het volk, buiten den Tempel, den HEER offerde en rookte 2 Kon. 15: 4.

6. God maekte Uzzia zeer voorſpoedig, in alle zijne ondernemingen: Want hy toogh uyt, met zijne legermacht, ende krijgde tegen de Philiſtijnen, ende brack den muer van Gath, ende den muer van Jabne, ende den muer van Aſdod, om, langs dezen weg, de vyandelyke vestingen, op de grenzen, te vernielen, en buiten ſtaet van tegenweer te ſtellen: daer toe bouwde hy ſteden in het rondom liggende land van Aſdod, ende onder de Philiſtijnen, om daerdoor zijne landpalen, met barrieren, te verſterken.

7. Ende Godt hielp hem tegen de Philiſtijnen, ende tegens de Arabiers, die te Gur-Baal woonden, ende [*tegen*] de Meüniten. vergel. Richt. 10: 11, 12.

8. Ende de Ammoniten gaven Uzzia geſchencken, tot een teeken van hunnen eerbied, en om zijne vriendſchap te gewinnen; ende ſijn naem werd allerwegen bekend, by de omliggende volken, zoodat zijn roem zelvs uit gingh tot den ingangh van Egypten: want hy ſterckte ſich ten hoogſten, en was geducht voor alle zijne nabuuren.

9. Daer toe vercierde hy zijne Koninglyke Hovſtad by uitnemendheid. Ten tijde van zijnen Vader, was de muur van Jeruſalem afgebroken, ten lengte van 400 ellen Kap. 25: 23. Deze breuken werden nu niet alleen herſteld, maer zelvs bouwde Uzzia torens ter verdediging op de muuren, te Jeruſalem. Zulk een toren werd gebouwd aen de hoeckpoorte, daer de voorige breuk geeindigd was, ende een aen de dalpoorte, ende de anderen aen alle de hoecken van de Stadsmuuren: ende hy ſtercktese, door 'er bezetting en eenen genoegzamen voorraed van oorlogs-behoevten in te leggen.

10. Hy bouwde oock hier en daer dergelijke torens in de woestijne, op plaetsen die 't eerst voor den inval open lagen, ende ook hieuw hy vele putten uyt, overmits hy veel vees hadde, beyde in de leegten, ende in de effene velden; ackerluyden, ende wijngaerdeniers op de bergen, ende op de vruchtbare velden: want hy een liefhebber der lant[*bouwerye*] was, en dezelve dus, met zijn voorbeeld, door zijn geheele Rijk zeer aenmoedigde.

11. Voorder hadde Uzzia eene heyrkracht van geoeffende ter oorloge, uyttreckende ten heyre by benden, nae het getal harer monsteringe, door de hant van Jeïel den Schrijver, ende Maaseja den Amptman: onder de hant van Hananja [*een*] van de Vorsten des Konings.

12. Het geheele getal van de Hoofden der vaderen, der strijtbare helden, was twee duysent, ende ses hondert.

13. Ende onder hare hant was een krijgsheyr, van drie hondert duysent, ende seven duysent, ende vijf hondert, die met strijtbare kracht, sich ter oorloge oeffenden, om den Koningh tegen den vyant te helpen.

14. Ende Uzzia bereydde voor hen, voor het gantsche heyr schilden, ende spiessen, ende helmen, ende pansieren, ende bogen; selfs tot de slingersteenen toe, zoodat hy eene geduchte legermacht van 307500 welgewapende mannen in zijnen dienst had, behalven 2600 zoo hoogere, als lagere officieren.

15. Hy maeckte oock te Jerusalem konstige oorlogs-wercken, bedenckinge van konstige werckmeesters, datse op de torens, ende op de hoecken zijn souden, om met pijlen, ende met groote steenen te schieten: so gingh sijn naem tot verre toe uyt; want hy wert van God, door zijnen zegen, wonderlick geholpen, tot dat hy sterck wiert, en een zeer machtig Koning was.

16. Maer

16. Maer de hoogmoed bracht hem ongelukkig tot den val; als hy ſterck geworden, en tot het toppunt van macht en aenzien verheven was, verhief hem ſijn trotſche herte tot verdervens toe; ende hy overtradt tegen den HEERE ſijnen Godt: want hy gingh in het Heilige van den Tempel des HEEREN, om te roocken op den reuck-altaer, het welk alleen aen den Priesteren geoorloovd was; willende dus, tegen de alleruitdrukkelykſte Godlyke verordeningen, de Priesterlyke aen de Koninglyke waerdigheid verbinden.

17. Doch Azaria de toenmalige Hooge-Prieſter gingh hem na, en verhinderde hem, tot den gouden Reuk-altaer te naderen, daer hy reeds een reukvat in zijne handen hadde: ende met hem des HEEREN Prieſters tachtentigh kloecke mannen, die toen ter tijd, op hunne beurt, den Heiligen dienst waernamen.

18. Ende ſy wederſtonden den Koningh Uzzia, zoekende hem, door alle drangredenen, van zijn voornemen aftetrekken, ende ſeyden hem; Het en komt u niet toe, Uzzia, hoe zeer gy Koning zijt, en het hoog bewind voert in den burgerſtaet, den HEERE te roocken, maer deze eer is alleen toegeſtaen aen den Prieſteren Aarons ſonen, die geheyliget zijn, om te roocken; gaet uyt het heyligdom, want gy hebt reeds zwaerlyk overtreden; ende 't en ſal u niet tot eere zijn van den HEERE Godt, door zoodanig eene onderneming kunt gy uwe eer niet vermeerderen, maer het zou dienen, om u zeer te verlagen.

19. Doe wert Uzzia toornigh, ende het reuckwerck was in ſijne hant, om te roocken: als hy nu toornigh wert tegen de Prieſteren, en tegen hen indrong, om den Reuk-altaer te naderen, rees de melaetſcheyt aen hem op, en openbaerde zich het eerst aen ſijn voorhooft, voor het aengeſichte der Prieſteren in 't huys des HEEREN, die het van boven of van voor den reuck-altaer duidelyk zien konden.

20. Alſdoen ſagh de Hooftprieſter Azaria op

hem, ende alle de Priesteren, ende siet, hy was melaetsch aen sijn voorhooft, ende sy stieten hem metter haeste van daer, omdat 'er geen melaetsche in de Stad, en nog veel minder in den Tempel, komen mogt: ja, hy selfs wert oock gedreven, en maekte, zeer ontsteld zijnde, allen mogelyken haest, om uyt te gaen, om dat de HEERE hem zoo zichtbaer geplaegt hadde.

21. (*d*) Also was de Koningh Uzzia melaetsch tot aen den dagh sijnes doots, ende melaetsch zijnde, woonde in een afgesondert huys, want hy van 't Huys des HEEREN afgesneden was: zoodat hy in het Heiligdom, en zelvs in tegenwoordigheid van andere menschen, niet verschijnen mogt. Welk eene rechtvaerdige straf! omdat hy zich in den Tempel een voorrecht aenmatigde 't welk hem niet toekwam, werd hy, voor al zijn leven, ontzet van de Godsdienstige voorrechten, tot welke de geringste Israëliet gerechtigd was: en 't was eene uitnemende verschooning, dat hy niet op staende voet gedood werd als Nadab en Abihu, maer hem tijd gelaten werd tot boetvaerdige wederkeering. Jotham nu sijn soon, en naderhand zijn opvolger, wás over het huys des Konings, richtende het volck des lants als Onderkoning.

22. Het overige nu der geschiedenissen van Uzzia, de eerste, ende de laetste; heeft de Propheet Jesaia de sone van Amoz beschreven, doch dit geschiedboek is zoo min tot ons gekomen als de historie der andere Koningen.

23. Ende Uzzia ontsliep met sijne vaderen, ende sy begroeven hem by sijne vaderen, edoch niet in het Koninglyk grav, maer in het velt van de begravenisse, die der Koningen was, op het veld, het welk rondom het Koninglyk grav gelegen was; want sy seyden, Hy is melaetsch, daerom moet hy, als onrein, niet by de voorige Koningen gelegd worden: ende sijn sone Jotham wert na zijnen dood regeerend Koningh in sijne plaetse.

HET

(*d*) 2 Kon. 15: 5.

HET XXVII. KAPITTEL.

De geschiedenissen van Jotham, den tienden Koning van Juda.

1. (*a*) JOtham was vijf en twintigh jaer oudt, doe hy Koningh wert, ende hy regeerde ten naesten by seſtien jaer te Jeruſalem; ende de naem ſijner moeder was Jeruſa, eene dochter van Zadok.
2. Ende hy dede dat recht was in de oogen des HEEREN, nae alles dat ſijn vader Uzzia, in het meest zijner Regeering, goed en lovwaerdig, gedaen hadde, behalven dat hy in den Tempel des HEEREN niet en gingh; ende het volck verdorf ſich nogh.

Koning Jotham ging niet in den Tempel des HEEREN. — Zou dit te kennen geven, dat hy geen gebruik maekte van den openbaren Godsdienst, in den Tempel, maer dat hy zich hield aen het offeren op de hoogten? Dan dit ſtrookt in het geheel niet met het verband; daer hier tot lov van Uzzia geſproken wordt. — De Geſchiedſchrijver wil, onzes erachtens, het gedrag van Jotham, van dat zijnes Vaders Uzzia, onderſcheiden, die *in den Tempel des* HEEREN *ging, om te rooken, op den reuk-altaer* Kap. 26: 16; doch dit deed Jotham niet; hy was wel een yverig voorſtander van den openbaren Godsdienst, maer hy matigde zich dat gene niet aen, het welk, volgens de Godlyke verordening, alleen het werk was der Priesteren. — Jotham derhalven ſtreevde zijnen Vader na, in dat gene, het welk prijswaerdig was; maer wat de misſlagen van Uzzia aenging, daervan wachtte Jotham zich zorgvuldig. Hy betoonde hierin een zuiver oordeel en welgeſteld gemoed te hebben; het voorbeeld der onheilen van

(*a*) 2 Kon. 15: 33, &c.

zijnen Vader ſpoorde hem des te meer aen, om zich gezettelyk te houden aen dat gene, het welk recht was in de oogen des HEEREN.

Nochtans was 'er ook kwaed in zijne dagen. *Het volk verdorv zich nog*, of, gelijk 'er eigenlyk ſtaet, *het volk was nog verderv doende.* — Door dit bederv, hebben wy zekerlyk een zedelyk verderv te verſtaen; in het byzonder wordt deze uitdrukking genomen, van de afgodery en beeldendienst Deut. 4: 16, 25. 9: 12. De Geſchiedſchrijver wil derhalven te kennen geven, dat het volk de afgodery en den beeldendienst, ten minsten den Godsdienst op de hoogten, nog bleev aenkleven, gelijk dit 2 Kon. 15: 35. nader verklaerd wordt.

Hoe diep vervallen was derhalven de ſtaet van Juda! en hoeveel verkleevdheid moet Jotham gehad hebben, aen den HEER en zijnen dienst, dat hy, onaengezien den ſtroom der afgodery, waerdoor het groote gros des volks werd wechgeſleept, zich evenwel hield aen de zijde des HEEREN!

3. De ſelve brave Koning Jotham her-bouwde ook, ten blijke van zijne byzondere Godsdienstigheid, de hooge poorte aen het voorhov van het huys des HEEREN, door welke men, uit den Tempel, in het Koninglyk Paleis, ging: hy bouwde oock veel aen den muer van den toren Ophel.

4. Daer toe bouwde hy ſteden op 't gebergte van Juda, het welk het zuidelykſte gedeelte des lands was. Hier bouwde of verſterkte Jotham eenige ſteden; het zy dat hy zich beveiligen wilde, tegen de Edomiten, of andere volken, die hem ſomtijds van het Zuiden mogten zoeken aen te vallen; het zy, dat hy, uit de binnenlandſche ſteden van Juda, welke, door den toevloed uit het Rijk der X ſtammen, welligt al te opgepropt waren, een gedeelte der inwooneren, naer het Zuiden, wilde overbrengen, daer nog overvloedige ruimte was: ende in de wouden, of boschrijke landſtreken, bouwde hy burgten, ende torens, om, tegen den vyand, op zijne hoede te zijn, en zijne onderdanen, tegen alle aenvallen, te beveiligen.

5. God begunstigde hem ook zonderling, in alle zijne ondernemingen: dit bleek in zijne overwinning op de

Am-

Ammoniten; die misschien, geduurende Uzzias melaetsheid, gepoogd hadden zich onafhangelyk te maken. Hy krijgde oock tegen den Koningh der kinderen Ammons, ende hadde de overhant over hen, so dat de kinderen Ammons aen hem cijnsbaer wierden, en in dat selve jaer hem de aenmerkelyke schatting gaven van hondert talenten silvers, of 380000 guldens, ende tien duysent Cor tarwe, ende tien duysent gerste, makende van elks 1000 Lasten: dat brachten hem de kinderen Ammons wederom, oock in het tweede, ende in het derde jaer; ten teeken van onderwerping.

Of nu de Ammoniten deze jaerlyksche schatting, in het vervolg, by aenhoudendheid hebben opgebracht, wordt niet aengeteekend. Mogelyk zegt *het tweede en derde jaer* zoo veel als, geduuriglyk, zoo lang Jotham leevde. Ten zy het verdrag gemaekt ware voor 300 talenten zilvers en 30000 Cor tarwe en gerst; te betalen in drie paijen, en wel het eerste in dat zelvde jaer.

6. Alſo verſterckte ſich Jotham, dat hy een zeer machtig Vorst wierd: want hy richtede ſijne wegen voor het aengeſichte des HEEREN ſijnes Godts, en was Godvreezende.

7. Het overige nu der geſchiedeniſſen Jothams, ende alle ſijne krijgen of krijgstoerustingen, nademael Pekah, de Koning van Israël, in den laetſten tijd van Jothams Regeering, met Rezin den Koning van Syrien, reeds toebereidſelen maekten, om, op het Koningrijk van Juda, aentevallen, ende alle ſijne wegen of handelingen; ſiet, ſy zijn geſchreven in het boeck der Koningen Iſraëls, ende Juda.

8. Hy was, gelijk vs. 1. reeds gezegd is, vijf en twintigh jaer oudt, doe hy Koningh wert; ende hy regeerde ſeſtien jaer te Jeruſalem.

9. Ende Jotham ontſliep met ſijne vaderen; ende ſy begroeven hem in de ſtadt Davids: ende ſijn ſone Achaz wert Koningh in ſijne plaetſe.

HET XXVIII. KAPITTEL.

De geschiedenis van Achaz, den elvden Koning van Juda. Hy openbaerde zich dadelyk, als een zeer ondeugend Vorst vs. 1-4. Hy werd, over zijne grouwzame boosheid, blijkbaer gestraft; door eenen rampspoedigen oorlog, met de Syriers en Israëliten vs. 5-15. Naderhand werd hy, door de Asfyriers, gelijk ook door de Edomiten en Philistijnen, geweldig vernederd vs. 16-21. Onder dit alles bleev Achaz onverbeterlyk en sterv vs. 22-27.

1. (*a*) ACHaz was twintigh jaer oudt, doe hy Koningh wert, ende regeerde ruim sestien jaer te Jerusalem: ende hy en dede in het geheel niet dat recht was in de oogen des HEEREN, gelijck sijn voor-vader David. Het lovwaerdig voorbeeld van zijnen Vader Jotham had in het geheel geenen invloed, op zijn hart en gedragingen.

2. Maer hy wandelde integendeel in de wegen der Koningen Israëls, die zich in allerlei afgoderyen en boosheden verliepen. Het voorbeeld van deze godvergetene Vorsten volgde Achaz onvermoeid nae. Behalven de voorwerpen der afgodery, welke reeds te vooren in Juda waren bekend geweest, voerde hy nog nieuwe in: daer toe maeckte hy oock gegotene beelden den Baalim.

3. Dit was het nog niet al. De selve grouwzame Koning voerde zelvs de meest-onmenschelyke plechtigheden in, welke, by de afgoderyen der Heidenen, verricht werden. Hy roockte oock in het dal des soons Hinnoms aen den verfoeilyken Moloch; ende (*b*) hy brandde eenigen van sijne sonen in 't vyer, ter eere van dien Moloch, nae

(*a*) 2 Kon. 16: 2, &c. (*b*) Deut. 18: 10. 2 Kon. 21: 6. Jerem. 7: 31. ende 19: 5.

nae de grouwelen der Heydenen, die de HEERE voor het aengesichte der kinderen Israëls uyt de besittinge van Canaan verdreven hadde.

4. Oock offerde hy, ende roockte op de hoogten, ende op de heuvelen: mitsgaders onder alle groen geboomte. Nimmer hadden de Joden nog eenen Koning gehad, die het zoo grootelyks verdorv, en allerlei afgoderyen, met zijn eigen voorbeeld, aenmoedigde.

5 Daerom, terwijl nu de maet van de ongerechtigheid der Joden vervuld was, en de Koning zelvs de menschen-offeren, met alle andere grouwelen der Heidenen, had ingevoerd, werd dit volk, op eene zeer geduchte wijs, rechtvaerdig gestraft. Om de snoode grouwelen van dezen Achaz, (c) gaf hem de HEERE sijn Godt, aen wien alleen hy allen dienst verschuldigd was, in de hant van Rezin, des toenmaligen Konings van Syrien, datse hem sloegen, ende van hem gevanckelick wechvoerden eene groote menigte van gevangene, diese te Damascus brachten, in de hoofdstad van Syrien: Ende hy wert oock gegeven in de hant van Pekah, des toenmaligen Konings Israëls, die hem sloegh met eenen grooten slagh.

In dit 5de vers wordt verhaeld, dat Achaz te gelijk, door Rezin, den Koning van Syrien, en door Pekah, den Koning van Israël, geweldig geslagen zy, maer 2 Kon. 16: 5, lezen wy, dat deze twee Koningen, die zich tegen Achaz verbonden hadden, hem niet overmogten; zodat zy genoodzaekt waren het beleg, van voor Jerusalem, op te breken.

Wy mogen 'er uit besluiten, dat Rezin en Pekah, twee tochten, tegen Achaz gedaen hebben; een, in welken zy tegen hem niet vermochten, en een ander, in welken zy hem geweldig vernederden. Maer welke van deze beide tochten is het eerst voorgevallen?

De zaek moet, onzes erachtens, dus worden begrepen.

(c) Jes. 7: 1.

Nauwlyks had Achaz een jaer geregeerd, of de HEER ſtrafte hem, op eene zeer geduchte wijs, over zijne grouwzame afgoderyen. Rezin en Pekah, de toenmalige Koningen van Syrien en Israël, deden eenen vyandelyken inval, in het land van Juda, verwoestten hetzelve, en voerden eene menigte van ingezetenen gevangelyk wech; maer de hoofdſtad Jeruſalem zelve konden zy niet bemachtigen, en trokken daerom, met den buit en de gevangenen, terug 2 Kon. 16: 5, 6, en in ons Kapittel vs. 5-8. Even daerna zond Pekah de gevangene Joden, in hun land, terug vs. 9-15. — Ruim een jaer later, ondernamen Rezin en Pekah eenen nieuwen aenval, op het Koningrijk van Juda, met oogmerk, om Achaz te ontthroonen, het Koninglyk zaed van David geheel en al uit te roejen, en den zoon van Tabeal, tot hunnen Stadhouder, aen te ſtellen. Achaz zond, in dezen nood, tot de Koningen van Asſyrien, om hulp vs. 16. Tiglath Pilezer, de Koning van Asſyrien, verlostte Achaz; doordien hy, op Damascus, de hoofdſtad van Syrien aenviel, en Rezin den Koning van dat Rijk doodde; waerop Achaz, Tiglath Pilezer, zijnen verlosſer, binnen Damascus ging begroeten, om hem, met zijne overwinning, geluk te wenſchen, en hem, als leenman, hulde te doen 2 Kon. 16: 7. De grouwzame Achaz was evenwel niet verbeterd: omdat hy in zijne afgoderyen hardnekkig voortging, werd hy, door de Edomiten en Philiſtijnen, aengevallen, gelijk wy by onzen Geſchiedſchrijver vinden vs. 18, 19. Achaz nam weder zijne toevlucht, tot Tiglath Pilezer, den Koning van Asſyrien, die hem evenwel geene wezenlyke diensten bewees: want dees Asſyriſche Vorst, trok wel in ſchijn op, tegen de Philiſtijnen, maer, onder dien ſchijn, bezette hy het land van Juda, met zijn eigen volk, en bediende zich van die gelegenheid, om Achaz groote ſchattingen af te persſen vs. 20, 21.

Op dezen voet, laet zich het volgende Geſchiedverhael zeer gemakkelyk ontwikkelen.

6. De eerste inval van Rezin en Pekah, Koningen van Syrien en Israël, bracht Achaz eenen zeer gevoeligen neep toe: Want Pekah, de ſone van Remalia, de Koning

van Israël, maekte eene geweldige ſlagting in het land van Juda, waerdoor het zelve grootelyks ontvolkt werd. Hy, noch Rezin, zijn bondgenoot, kon Jeruſalem, de hoofdſtad van Juda, bemachtigen 2 Kon. 16: 5, maer hy ſloegh evenwel in eenen veldſlag, in Juda hondert ende twintigh duyſent doot op éénen dagh, alle ſtrijtbare mannen, om datſe den HEERE harer vaderen Godt verlaten hadden, en daerom ook van God geheel verlaten waren.

7. Ende Zichri, een geweldigh man van Pekahs onderdanen, wiens Rijk, naer de voornaemſte ſtam, Ephraim genaemd wordt, ſloegh zelvs Maaſeja den ſone des Konings doot, ende Azrikam den Huys-overſten, mitſgaders Elkana, den tweeden na den Koningh, 't zy dit geſchied zy in dien veldſlag, 't zy in de Stad, zoodat Zichri met eene kleine bende middel gevonden hebbe daer in te komen, want anders is in dezen oorlog Jeruſalem niet ingenomen.

8. Door Gods rechtvaerdig oordeel, hadden de Joden allen moed verloren, zoodat zy zich, zonder zich te verdeedigen, lafhartig lieten doodſlaen en wechvoeren, Ende de kinderen Iſraëls voerden van hare broederen gevanckelick wech, twee hondert duyſent, wijven, ſonen, ende dochteren, ende plonderden oock veel roofs van hen: ende ſy brachten den roof tot Samaria, de hoofdſtad van Israëls Koningrijk.

9. Aldaer nu, te Samaria namelyk, hoe ook de godloosheid aldaer, onder den ſnooden Pekah, ten top geklommen was, was een Propheet des HEEREN, wiens naem was Oded, die gingh uyt, den heyre tegen, dat, met den behaelden buit, en de gevangene Joden, in zegeprael, nae Samaria quam, ende ſeyde tot hen; Siet, door de grimmigheyt des HEEREN des Godts uwer vaderen over Juda, heeft hyſe in uwe hant gegeven, omdat zy Hem, door hunne gruwelen, getergd, en Zijnen toorn geweldig ontſtoken hadden. Maer, hoe zeer de HEER ulieden gebruikt heeft, als eene tuchtroede in zijne hand, om de Joden te ſtraffen, was het u evenwel niet geoorloovd, om tot allerlei wreedheden over te ſlaen: ende evenwel, gy hebtſe dootgeſlagen in toornigheyt, even of zy u

grootelyks beleedigd hadden, gy hebt u, aen eene wreedheid, schuldig gemaekt, [*die*] tot aen den hemel raeckt en om wraek roept.

10. Daer toe dencket gy nu de kinderen van Juda, ende Jerusalem, welke gy gevangelyk hebt medegevoerd, u tot slaven, ende slavinnen te onderwerpen: en zijt gy 't niet alleenlick? by ulieden zijn schulden tegen den HEERE uwen Godt. of, *zijn 'er niet zelvs by ulieden schulden tegen den* HEERE *uwen God?*

11. Nu dan hooret my, staekt alle verdere wreedheden en mishandelingen. Denkt, dat de Joden, die van God verlaten zijn, evenwel uwe broeders zijn, en hoe ontaert zou het wezen, uwe broeders tot slaven te maken? ende daerenboven zou de HEER anderszins zijne gramschap over u openbaren: brenget dan de gevangene weder, die gy van uwe broederen gevanckelick wechgevoert hebt, en stelt hen allen in vryheid: want de hitte van des HEEREN toorn is ook over u reeds ontstoken, en zou eerlang ontbranden.

12. Deze woorden van den Propheet hadden ingang op het gemoed van eenige weldenkende mannen van aenzien, die gezach hadden by het volk. Doe Oded geeindigd had met spreken, maeckten sich eenige achtbare mannen op van de Hoofden der kinderen Ephraims, Azaria de sone Johanan, Berechja de sone Mesillemoth, ende Jehizkia de sone Sallum, ende Amasa de sone van Hadlai; tegen de gene, die met de gevangene Joden, uyt het zegepralend heyr der Israëliten, na Samaria, quamen.

13. Ende sy seyden tot hen; Gy en sult dese gevangene hier niet inbrengen. Dit zou (*) tot geen ander einde kunnen dienen, dan om een schult over ons tegen den HEERE te brengen. Door zulk eene onmenschelyke handelwijs, van onze broederen tot slaven te maken, zouden wy ons grootelyks, tegen den HEER bezondigen, die zoo wel de God der Joden, als van ons volk is: denckt gylieden toe te doen tot onse sonden, ende (**) tot

(*) *Hebr.* want tot een schult &c. (**) *Hebr.* tot onse schult.

tot onse schulden: hoewel wy vele schult hebben, ende de hitte des toorns over Israël reeds blijkbaer ontstoken is.

14. Doe lieten de toegerustede en gewapende Israëliten de gevangene Joden, ende den roof voor het aengesichte der gemelde Oversten, ende der gantscher gemeynte, om over het een en ander, naer hunne wijsheid, te beschikken.

15. De gemelde mannen nu van rang en aenzien, onder de Israëliten, die vs. 12. met namen uytgedruckt zijn, maeckten sich op, ende grepen de gevangene, ende kleedden van den roof alle hare naeckte; ende sy kleeddense, ende schoeydense, ende spijsdense, ende drencktense, ende salfdense, ende voerdense op eselen, alle die swack waren, ende brachtense te Jericho de Palmstadt over de Jordaen, in het land van Juda, by hare broederen: daer na keerden sy weder nae Samaria.

Men verwondert zich billyk, zulk eene uitmuntende daed aen te treffen onder de regeering van den godlozen Pekah: maer in de diepst vervallen tijden zorgt God nog dat eenig goeds overblijvt; en vooral merke men daer in de Godlyke bestuuring, die in zijnen toorn nog des ontfermens gedacht, om Achaz op allerlei wijze tot wederkeering te bewegen.

16. Dan, de grouwzame Achaz onverbeterlyk blijvende, hadden de Godlyke oordeelen over hem nog geen einde. Ruim een jaer later deden Rezin en Pekah, de verbondene Koningen van Syrien en Israël, eenen nieuwen inval in het land van Juda, met oogmerk om Achaz te ontthroonen en het gansche Koninglyk zaed van David ten eenemael uit te roeien: en Ter selver tijt sondt de Koningh Achaz tot de Koningen van Assyrien, Tiglath Pilezer te Ninivé, en Nabonasser te Babel, met verzoek, datse hem, tegen de vereenigde heirmachten van Rezin en Pekah, helpen souden: Het geschiedde ook; Tiglath Pilezer viel op Damascus aen, de hoofdstad van Syrien, waerdoor Rezin gedwongen werd, zijne onderneming tegen Achaz te staken 2 Kon. 16: 7— en dus het rijk van Juda weder lucht kreeg.

17. Maer terwijl Achaz, in zijne afgoderyen, al even hardnekkig bleev voortgaen, werd hy Daerenboven door de Edomiten en Philistijnen aengevallen. Deze vyanden bediended zich van de gelegenheid, dat Achaz, door de Syriers, zeer verzwakt was: want toen waren oock de Edomiten gekomen; ende hadden Juda geslagen, zy deden eenen inval in het land van Achaz, ende, by die gelegenheid, hadden zy ook vele gevangene ingezetenen gevanckelick wechgevoert.

18. Daer toe waren de Philistijnen, van eenen anderen kant, in de steden der leegte, ende het zuyden van Juda ingevallen, ende hadden ingenomen Beth-Semes, ende Ajalon, ende Gederoth, ende Socho, ende hare onderhoorige plaetsen, ende Timna, ende hare onderhoorige plaetsen, ende Gimzo, ende hare onderhoorige plaetsen: ende zy vergenoegden zich niet met den buit; maer hielden ook deze steden in bezitting: want sy woonden aldaer, zonder dat Achaz vermogen had, om hen van daer te verdrijven.

19 Want de HEERE vernederde Juda ten uitersten, om Achaz des Konings Israëls wille, en tot eene rechtvaerdige straf van zijne verharding in allerlei boosheid: want hy hadde Juda afgetrocken, en door zijn grouwzaem voorbeeld vervoerd, dat 'et gantsch seer overtradt tegen den HEERE.

Achaz, de Koning van Juda, werd hier de *Koning van Israël* genaemd, voor zoo ver die van Juda, met alle de nakomelingen van Jacob, den algemeenen naem van Israël dragen, en, in deze betrekking, was Achaz Koning van Israël, schoon niet van gansch Israël. Behalven dat 'er zich eene menigte van Israëliten, uit de X stammen, by Juda en Benjamin gevoegd hadden.

20. Ende Tillegath Pilneser de Koningh van Assyrien quam tot Achaz, op zijn vernieuwd verzoek, de vertooning makende, als of hy hem, tegen den overlast der Philistijnen, helpen zoude: doch het bleev by den schijn, hy benaeuwde hem, door Achaz zware schattingen af te per-

ſen, ende en ſterckte hem niet, zoodat de Philiſtijnen ongeſtoord bleven woonen, in de ſteden welke zy veroverd hadden.

21. Hoe veel de vernederde Koning Achaz, aen den Asſyriſchen Vorst mogt opbrengen, het kon alles niet baten. De Asſyriſche hulpbenden waren veel meer tot last, dan tot voordeel. Want Achaz nam een deel der ſchatten van het Huys des HEEREN, die, onder de voorſpoedige en Godsdienstige regeering van Uzzia en Jotham, zeer aenzienlyk geworden waren, ende van de ſchatten, uit het huys des Konings, ende der Vorſten: 't welck hy den Koningh van Aſſyrien gaf; maer hy en hielp hem evenwel niet, maer liet de Philiſtijnen ongemoeid blijven woonen.

22. Ondertusſchen werd de grouwzame Achaz, door alle die veelvuldige en zware rampen, niet verbeterd; hy verhardde zich in het kwaed, Ja ſloeg zelvs van erger tot erger over: ter tijt, als men hem benaeuwde, ſo maeckte hy des overtredens tegen den HEERE nogh meer: hoe meer de HEER hem ſtrafte, hoe meer hy den HEER tergde, met allerlei ſoort van boosheden. Dit monſter, die ſchandvlek van het menſchelyk geſlacht en van Judaes throon, was de Koningh Achaz.

23. Want hy offerde den goden van Damaſcus, welke door de Syriers werden aengebeden, die hem geſlagen hadden; ende zoo ver ging zijne dwaesheid, dat hy, by zich zelven, ſeyde, Om (*d*) dat de goden der Koningen van Syrien hen helpen, gelijk ik, in mijn perſoon, maer al te gevoelig ondervonden heb, ſal ickſe offeren, op dat ſy my [*oock*] helpen. In plaets van aen den HEER te denken, die zich van de Syriers bediend had, om hem te ſtraffen, ſchreev hy alle de rampen, welke hem waren overgekomen, aen de macht der afgoden toe, welke door de Syriers werden aengebeden; en, uit dit buitenſpoorig beginſel, zocht hy de zoogenaemde goden der Syriers, door offeranden, in zijne belangen over te halen;

(*d*) Richt. 16: 23. Habak. 1: 11.

zoo dat hy zelvs hunnen Altaer te Jerusalem liet namaken, en, met ter zijde stelling van des HEEREN altaer, in den Tempel zetten 2 Kon. 16: 10-16. maer sy waren hem tot sijnen val, mitsgaders aen gantsch Israël, hy berokkende zich, en zijn volk, door zulken dwazen handel, al meerder en meerder rampen.

24. Ende Achaz liet niets onbeproevd, om den HEER te tergen. Zelvs versamelde hy de vaten van het huys Godts, de gereedschappen, welke, tot den plechtigen eerdienst des HEEREN, in den Tempel, gebruikt werden, ende hieuw de gemelde vaten van het huys Godts in stucken, op dat de Priesters buiten staet zouden zijn, om den Heiligen dienst te verrichten, ende hy sloot de deuren van het Heiligdom in het huys des HEEREN toe, opdat 'er niemand van 's HEEREN Priesteren zou ingaen, om de Heilige diensten te verrichten; daer toe maeckte hy sich altaren in alle hoecken te Jerusalem, om het volk al meer en meer tot den afgodsdienst te verleiden.

25. Oock maeckte hy in elcke stadt van Juda hoogten, om anderen goden te roocken: also verweckte hy den HEERE sijner vaderen Godt, by aenhoudendheid, en op de schromelykste wijs, tot toorne.

26. Het overige nu sijner geschiedenissen, ende alle sijne grouwzame wegen, de eerste, ende de laetste; siet, sy zijn geschreven in het boeck der Koningen van Juda, ende Israël.

27. Ende Achaz ontsliep met sijne vaderen, ende sy begroeven hem in de stadt te Jerusalem; maer sy en brachten hem niet in de graven der Koningen Israëls, omdat hy zich dezer eer had onwaerdig gemaekt, zoo door zijne grouwelen, als door de rampen waer in hy het Rijk gestort had: ende sijn soon Jehizkia wert Koningh in sijne plaetse, onder wien de Godsdienst en het Rijk eene allerheugelykste omkeering ten goede ondervond!

HET XXIX. KAPITTEL.

De Geschiedenis van Hiskias, den elvden Koning van Juda, die zeer godvruchtig was.

1. (a) JEhizkia de zoon van Achaz, wert Koningh over Juda, in de plaets van zijnen grouwzamen vader, vijf en twintigh jaer oudt zijnde, ende regeerde negen en twintigh jaer te Jerusalem: ende de name sijner moeder was Abia, eene dochter van Zacharia, misschien de Koning van Israël.

2. Ende hy dede dat recht was in de oogen des HEEREN; nae alles wat sijn Voor-vader David gedaen hadde, hy beyverde zich, om het lovwaerdig voorbeeld van David, in alles, nae te volgen.

3. De selve dede in 't eerste jaer sijner regeeringe, in de eerste maent van 't Kerklyk jaer, (b) de deuren van het huys des HEEREN open, welke zijn Vader had laten toesluiten Kap. 28: 24, opdat het volk weder gelegenheid hebben zoude, om den waren Godsdienst te verrichten, in de voorhoven van den Tempel, ende beterdese, door het vervallene te doen herstellen.

4. Ende hy bracht de Priesteren, ende de Leviten weder in den Tempel, om den Heiligen dienst, die nu sedert eenigen tijd gestaekt was, als van nieuws te beginnen: ende hy versameldese, ten dien einde, in de ooststrate, voor de Oostpoort van den Tempel.

5. Ende hy seyde tot hen; Hooret my, o Leviten: Heyliget nu uselven, ende heyliget het huys des HEEREN des Godts uwer vaderen,

(a) 2 Kon. 18: 1. (b) 2 Chron. 28: 24.

ende brenget de onreynigheyt uyt van het heyligdom, welke 'er, door mijnen Vader, is ingebracht; vooral den altaer van Damascus, en alle de afgodische gereedschappen, tot denzelven behoorende 2 Kon. 16: 10.

6. Het is meer dan tijd, dat de Godsdienst hersteld worde: Want onse vaders hebben, door hunne afgoderyen, op eene hoogstgaende wijs, overgetreden, ende gedaen, dat quaet was in de oogen des HEEREN onses Godts, ende hebben hem ten laetsten geheel en al verlaten: ende sy hebben hare aengesichten van den Tabernakel des HEEREN in den Tempel omgewendt, ende hebben den necke toegekeert, mogelyk zelvs in eenen letterlyken zin, wanneer Achaz bevel gegeven had om, op de wijze der afgodendienaers, zich naer de opgaende zon te keeren, dan keerden zy den rug aen 't Heiligdom, dat in 't Westen stond; altans door Zijnen dienst te versmaden, en Hem, op allerlei wijzen, te tergen.

7. Oock hebben sy de deuren van het voorhuys des Tempels toegesloten, ende de lampen uytgebluscht, ende het reuckwerck niet geroockt: ende het brandoffer en hebben sy in het heyligdom den Godt Israëls niet geoffert, zoodat de plechtige eerdienst van den HEER, den God onzer Vaderen, geheel gestaekt is geweest.

8. Daerom is een groote toorn des HEEREN over Juda, ende Jerusalem geweest: ende hy heeftse overgegeven ter beroeringe, ter verwoestinge, ende ter aensluytinge, gelijck als gy siet met uwen oogen, uit alle de rampen, welke het Koningrijk, onder de Regeering van mijnen Vader, zijn overgekomen.

9. Want siet onse vaders (*c*) zijn door het sweert der Syriers, der Israëliten, der Edomiten en Philistijnen, gevallen: daer toe onse sonen, ende onse dochteren, ende onse wijven zijn daerom in gevanckenisse geweest, in het land van Israël, en naderhand onder de Philistijnen Kap. 28: 8, 17, 18.

10. Nu

(*c*) 2 Chron. 28: 6, &c.

10. Nu is 't in mijn herte een verbont te maken met den HEERE den Godt Israëls, om Hem alleen, met mijn gansche volk te dienen, en de afgodery uitteroejen: op dat de hitte sijnes toorns van ons afkeere.

11. Mijne sonen, en weest nu niet traegh, in het reinigen van den Tempel, en in het herstellen van den Godsdienst; gy zelvs hebt 'er belang by, en uwe betrekking roept u: (d) want de HEERE heeft u verkoren, dat gy voor sijn aengesichte staen soudet, om hem te dienen, ende op dat gy hem dienaers, ende wieroockers soudet wesen.

12. Doe maeckten sich de Leviten op, van welke deze de voornaemste en yverigste waren: Mahath de sone van Amasai, ende Joël de sone van Azaria, van den kinderen der Kehathiten; ende van de kinderen Merari, Kis de sone van Abdi, ende Azaria de sone van Jehallelel: ende van de Gersoniten, Joah de sone van Zimma, ende Eden de sone van Joah.

13. Ende van de kinderen Elizaphans, Simri, ende Jeïel: ende van de kinderen Asaphs, Zacharia, ende Mattanja.

14. Ende van de kinderen Hemans, Jehiël, ende Simeï: ende van de kinderen Jeduthuns, Semaja, ende Uzziël.

15. Ende sy versamelden hare broederen, ende heyligden sich, door het verrichten van die plechtigheden, welke in de Wet waren voorgeschreven, ende quamen nae het gebodt des Konings, het welk bevestigd werd door, en gegrond was in de woorden des HEEREN; om het huys des HEEREN te reynigen.

16. Maer de Priesteren zelve gingen binnen in het huys des HEEREN, in het Heilige, binnen het welk de Leviten niet komen mogten, om [*dat*] te reynigen, ende sy brachten uyt in 't voorhof van het

(d) Exod. 28: 1. Numer. 3: 6. ende 8: 14. ende 18: 2.

huys des HEEREN alle de onreynigheyt, die sy in de binnenste vertrekken van den Tempel des HEEREN vonden: ende de Leviten namense op, uit het voorhov, om nae buyten uyt te brengen, in het dal van Hinnom, de gewoone plaets, alwaer de onreine dingen gebracht werden, en daer de beke Kidron doorliep.

17. Sy begonnen nu te heyligen op den eersten der eerster maent; ende op den achtsten dagh der maent quamen sy in 't voorhuys des HEEREN, ende heyligden het huys des HEEREN, in acht dagen: ende op den sestienden dagh der eerster maent maeckten sy een eynde, toen was de geheele Tempel gezuiverd, en de Priesters en Leviten waren gereinigd.

18. Daer na quamen sy binnen tot den Koningh Hizkia, ende seyden; Wy hebben het geheele huys des HEEREN gereyniget: mitsgaders den brand-offers-altaer, met alle sijne gereetschap, ende de tafel der toerichtinge, met alle hare gereetschap.

19. Alle gereetschap oock, die de Koningh Achaz onder sijn Koninckrijcke door sijne overtredinge wechgeworpen, of tot den afgodsdienst gebruikt hadde, hebben wy gereinigd, en in de plaets der vaten, welke verbroken waren, hebben wy nieuwe bereydet, ende alles geheyliget: ende siet, sy zijn voor den altaer des HEEREN, zoodat alles in gereedheid is, om den Heiligen dienst weder op nieuws te beginnen.

20. Doe maeckte sich de Koningh Jehizkia, des anderen dags morgens vroegh op, ende versamelde de Overste der stadt: ende hy gingh op in het huys des HEEREN, om den heiligen dienst, op eene plechtige wijs, te herstellen.

21. Ende sy brachten seven varren, ende seven rammen, ende seven lammeren, dus alle soorten van reine dieren, ten brand-offer, ende seven geytenbocken ten (e) sond-offer voor het Koninckrijcke, ende voor het heyligdom, ende voor Juda:

(e) Levit. 4: 14.

Juda: ende hy seyde tot de sonen Aarons, de Priesteren, datse [*die*] op den altaer des HEEREN souden offeren, om verzoening te doen, over de ontheiliging van den Tempel, en alle de voorige boosheden van Juda. In al de wetten van Moses is, nooit meer dan éénen bok ten zond-offer bevolen, zelvs in zond-offer voor 't gansche volk Levit. 4: 13-21, maer alzoo nu het volk op de allerschromelykste wijze verontreinigd was, wilde Hiskia ook een zeer buitengewoon zond-offer aenbrengen.

22. So slachteden sy de runderen, ende de Priesters ontfingen het bloet, ende (*f*) sprengden 't op den altaer: Sy slachteden oock de rammen, ende sprengden het bloet op den altaer; insgelijcks slachteden sy de lammeren, ende sprengden het bloet op den altaer, handelende in alles, volgens het Godlyk voorschrivt, het welk de HEER in zijne wet gegeven had.

23. Daer na brachten sy de bocken by, ten sond-offer voor het aengesichte des Konings, ende der gemeynte, ende sy, de Koning zelve, en de Oudsten als vertegenwoordigers des volks, leyden hare (*g*) handen op deselve.

24. Ende de Priesteren slachttense, ende ontsondigden met derselver bloet op den altaer, om versoeninge te doen voor het gantsche Israël: want de Koningh hadde dat brand-offer, ende dat sond-offer voor gantsch Israël bevolen, ter verzoening van alle die grouwzame boosheden, aen welke zich Juda, met vele uit de overige stammen van Israël, die onder hen woonden, hadden schuldig gemaekt.

25. Ende (*h*) hy stelde de Leviten in het huys des HEEREN, met cymbalen, met luyten, ende harpen, (*i*) nae het gebodt Davids; ende Gads des Sienders des Konings, ende Nathans des Pro-

(*f*) Levit. 8: 14, 15. Hebr. 9: 21. (*g*) Levit. 4: 15. (*h*) 1 Chron. 16: 4. ende 25: 6. (*i*) 1 Chron. 6: 31. ende 23: 5. ende 25: 1, &c. 2 Chr. 8: 14.

pheten: want dit gebodt was van de hant des HEEREN, door de hant sijner Propheten.

26. De Leviten nu stonden met de instrumenten Davids, ende de Priesters met de trompetten.

27. Ende Hizkia beval, dat men het brand-offer op den altaer soude offeren: ter tijt nu als dat brand-offer begon, begon het gesangh des HEEREN met de trompetten, ende met de instrumenten Davids des Konings Israëls.

28. De gantsche gemeynte nu boogh haer neder, als men het gesangh songh, ende met trompetten trompettede: dit alles tot dat het brandoffer voleyndt was.

29. Als men nu ge-eyndigt hadde te offeren, buckten de Koningh ende alle die by hem gevonden waren, ende bogen sich neder, om daerdoor hunnen diepsten eerbied, voor de Godlyke Majesteit, uit te drukken.

30. Daer na seyde de Koningh Jehizkia, ende de Overste des volks, die den Godvruchtigen Vorst omringden, tot de Leviten, datse den HEERE loven souden, met de woorden Davids, ende Asaphs des Sienders, ende sy loofden tot blijtschap toe, ende neygden hare hoofden, ende bogen sich neder.

31. Ende Jehizkia antwoordde, ende seyde; Nu hebt gy uwe handen den HEERE gevullet, en uwe heilige bediening, by vernieuwing, wederom aenvaerd; tredet toe, ende brenget de slacht-offeren, ende lof-offeren tot het huys des HEEREN, welke u, door het volk, worden aengebracht: ende de gemeynte bracht slacht-offeren, ende lof-offeren, ende alle vrywillige van herten, brand-offeren, tot een teeken van hunne blijdschap, en ter dankbare erkentenis van de Godlyke goedheid. Men ziet hier uit dat onder Achaz godloze regeering nog een menigte godvruchtigen in 't verborgen waren overgebleven.

32. Ende het getal der brand-offeren, die de ge-

gemeynte brachte, was tseventigh runderen, hondert rammen, twee hondert lammeren: dese alle den HEERE ten brand-offer, het welk een vry aenmerkelyk getal was, wanneer men den zeer verarmden staet van het volk in aenmerking neemt.

33. Nogh waren der geheyligde dingen, behalven de gemelde brand-offeren, ses hondert runderen, ende drie duysent schapen, die, tot andere soorten van offeranden, geslagt werden.

34. Doch der Priesteren, die zich thans gereinigd hadden, en in den Tempel tegenwoordig waren, was te weynigh, ende sy en konden allen den brand-offeren de huyt niet aftrecken: het welk anders, alleen door de Priesteren, moest verricht worden Lev. 1: 6, daerom hielpen hen hare broederen de Leviten, in dit buitengewoone geval van noodzakelykheid, tot dat het werck ge-eyndigt was, ende tot dat de [*andere*] Priesteren sich geheyliget hadden; want de Leviten waren rechter van herten en yveriger om sich te heyligen, dan de Priesteren zelve.

35. Ende voor deze weinige Priesteren was 'er ongemeen veel werk; want oock waren de brand-offeren, welke zy de huid moesten aftrekken, in menigte, met en behalven het vet der danck-offeren, ende met de dranck-offeren, welke voor en met de brand-offeren aen den HEER, op onderscheidene wijzen, moesten worden toegebracht: also wert de dienst van het huys des HEEREN bestelt, ten deele door de Priesteren, en ten deele door de Leviten.

36. Jehizkia nu, ende alle het volck, verblijdden sich, over 't gene Godt den volcke voorbereydt hadde, dat 'er zulk eene algemeene geneigdheid, tot het herstellen van den Godsdienst, plaets had, en dat dit een gunstig vooruitzicht gav, ten goede van het diepvervallen volk: want dese sake geschiedde haestiglick, 'er werd, in deze hervorming, veel meer spoed gemaekt, dan men, van eene zoo zeer verdorvene Natie, zou hebben kunnen verwachten.

HET XXX. KAPITTEL.

De godvruchtige Koning Hiskias liet een zeer plechtig Paeschfeest vieren.

1. DAer na, nadat de Tempel gereinigd, en als by vernieuwing ingewijd was, ſondt de godvruchtige Koning Jehizkia boden, door zijne geheele land, tot het gantſche Iſraël, tot alle die lieden, uit het Koningrijk der X ſtammen, die zich, met 'er woon, onder zijn gebied, begeven hadden, ende tot de mannen van Juda en Benjamin, die eigenlyk zijne onderdanen waren; om hen, naer Jeruſalem, op te ontbieden; ende de Koning ſchreef oock brieven tot Ephraim, ende Manaſſe, de twee naest bygelegene ſtammen, welke tot het Koningrijk van Israël behoorden, en onder welke al de overige begrepen waren, gelijk blijkt vs. 5, 10 en 11; om hen uit te nodigen, dat ſy ſouden komen tot het huys des HEEREN te Jeruſalem: om den HEERE den Godt Iſraëls Paeſchen te houden, dewijl dit Feest, ſedert lang verwaerloost was.

2. Want de Koningh hadde raet gehouden met ſijnen Overſten, ende de gantſche gemeynte te Jeruſalem, om het Paeſchen te houden, in de (*a*) tweede maent, daer het anders, volgens de Godlyke Wet, op den veertienden der eerste maend moest gevierd worden.

3. Want ſy en hadden 't niet konnen houden te dier ſelver tijt, welken de Godlyke Wet bepaeld had; om dat men met de Tempel-zuivering twee dagen te laet was gereed geworden, en om dat de Prieſteren ſich niet genoegh in getal geheyliget en hadden, ende bygevolg

(*a*) Numer. 9: 10, 11.

volg ook het volck sich toen niet versamelt en hadden te Jerusalem.

4. Ende dese sake was recht in de oogen des Konings, ende in de oogen der gantscher gemeynte. Trouwens dit voorstel steunde, deels op de betamelykheid der zake zelve, deels ook op de Godlyke Wet Num. 9: 10, daer de HEER vryheid gegeven had, om een Na-paschen te houden, voor zulken, die, op den gewoonen tijd, onrein of op reis waren; en nu het gansche volk onrein geweest was.

5. So steldense sulcks vast, met eene algemeene goedkeuring, dat men eene stemme, een gebod van 's Konings wege, door gantsch Israël van het eene einde des lands, tot het ander toe, van Berseba tot Dan soude laten doorgaen, op dat sy souden komen, om het Paeschen den HEERE den Godt Israëls te houden in Jerusalem: want sy en hadden 't in lange niet gehouden, gelijck 't geschreven was.

6. De loopers dan gingen henen met de brieven van de hant des Konings, ende sijner Vorsten door gantsch Israël, ende Juda, ende nae het gebodt des Konings, seggende: Gy kinderen Israëls, bekeeret u tot den HEERE den Godt Abrahams, Isaacs, ende Israëls, so sal hy hem in gunst keeren tot de ontkomene, die ulieden overgebleven zijn uyt de hant der Koningen van Assyrien, en, door de Godlyke goedheid gespaerd zijn, toen de Asfyrische Koning, nadat hy, op het verzoek van Achaz mijnen Vader, de Syriers beteugeld had, Israël op het lijv viel, en eene groote menigte volks gevangelyk, naer Asfyrien, wechvoerde.

7. Ende en zijt niet als uwe vaders, ende als uwe broeders, die tegen den HEERE den Godt harer vaderen overgetreden, en zich, in de boosheid, verhard hebben: daerom hyse tot verwoestinge overgegeven heeft, gelijck als gy siet.

8. Ende zijt toch niet wederspannig, door eene aenhou-

dende ongehoorzaemheid, of verhardet nu ulieder necke niet, als een wederspannig dier, het welk zich, met opgestoken halze, tegen toom en juk aenkant; gelijck uwe vaderen gedaen hebben: Neen, gevet den HEERE de hant, verbind u, op eene plechtige wijs, aen den HEER, om Hem alleen, met achterlating der afgoden, oprechtelyk te dienen, ende komet eerbiedig en gezettelyk, op de Feesttijden, en nu byzonder op dit plechtig Paeschfeest, gelijk gy toch ook, zoo wel als mijne onderdanen, daertoe door Gods wet verpligt zijt; tot sijn heyligdom, 't welck hy geheyligt heeft tot in eeuwigheyt, zoo lang de Levitische offerdienst duuren zal, ende dienet den HEERE uwen Godt, met een onverdeeld hart; so sal de hitte sijnes toorns van u afkeeren, en zijne gramschap, met gunst, verwisseld worden.

9. Want als gy u bekeert tot den HEERE, uwe broederen, ende uwe kinderen, die reeds, door de Assyriers, Edomiten, en Philistijnen, gevangelyk zijn wechgevoerd, sullen, nae Gods belovte reeds door Mose gedaen Deut. 30. enz. barmhertigheyt vinden voor het aengesichte der gener, diese gevangen hebben, so datse in dit lant sullen wederkomen: (*b*) want de HEERE uwe Godt is genadigh, ende barmhertigh, ende en sal het aengesichte zijner gunst van u niet afwenden, so gy u tot hem bekeeret.

Een uitmuntende briev voorwaer, die vriendelyk, overtuigend, en opbeurend was, recht geschikt om verstokte harten te vermurwen.

10. So gingen de loopers, met den gemelden briev, door, van stadt tot stadt: door het lant van Ephraim, ende Manasse, tot Zebulon toe: doch sy belachten se, ende bespottedense, in plaets van Hiskias raed op te volgen.

11. Evenwel sommige van Aser, ende Manasse, ende van Zebulon verootmoedigden sich, ende quamen tot Jerusalem, op de nodiging van Hiskias, om het Paeschfeest te vieren. — Hosea, de toenmalige Koning der X stammen, had daertoe vryheid gegeven.

12. Oock

(*b*) Exod. 34: 6.

12. Oock was de hant Godes in het Koningrijk van Juda zelvs zeer blijkbaer, hen eenderley herte gevende, datse het gebodt des Konings, ende der Vorsten eenparig deden, nae het woort des HEEREN, vermids des Konings bevel, met het Godlyk gebod overeenstemde, en daerin gegrond was.

13. Ende te Jerusalem versamelde sich veel volcks; uit alle oorden van het land, om het feest der ongesuerde [*brooden*], na het eten van het Paeschlam, geduurende zeven dagen, te houden, in de tweede maent: omdat 'er, in de eerste maend, geene gelegenheid toe geweest was. Zy, die zich, ten dien einde, te Jerusalem verzamelden, maekten een seer groote gemeynte uit.

14. Ende sy maeckten hen op, met alle yverige volvaerdigheid, als een éénig man, ende namen de altaren der afgoden wech, die, door den voorigen Koning Achaz, te Jerusalem, in alle hoeken, geplaetst waren: daer toe namen sy alle roocktuygh wech, en alle gereedschappen van den afgodsdienst, 't welck sy, met verachting, in de beke Kidron wierpen

15. Doe slachteden sy het Pascha, op den veertienden der tweeder maent, tusschen de twee avonden: ende de Priesters, ende de Leviten, die by, de reiniging van den Tempel, waren achtergebleven, waren, door het voorbeeld van den Koning en het gansche volk, beschaemt geworden, ende hadden sich ten laetsten geheyliget, ende hadden brand-offeren gebracht in het huys des HEEREN, zoo tot verzoening, als om hunne handen den HEERE te vullen.

16. Ende sy stonden in haren stant, nae hare wijse, nae de wet Mose, des mans Godes: volgens des HEEREN voorschrivt in de Wet van Mose, deed elk zijn bepaelde werk; de Priesters sprengden het bloet, aen den Altaer, op welken het Heilig vuur brandde, [*dat nemende*] uyt de hant der Leviten: die de Paeschlammeren slagtten, en het bloed, in zilveren sprengbekkens, tot de Priesteren brachten.

Tot nader verstand van vs. 17, dienen wy te weten, wiens werk het ware de Paeschlammeren te slagten.

Sommigen meenen, dat het slagten der Paeschlammeren alleen het werk der Priesteren ware, en dat de Priesters, voor dit mael, in buitengewoone omstandigheden, daerin, door de Leviten, geholpen wierden. De voornaemste grond van dit begrip is gelegen, in het verhael van JOSEPHUS, *de bello Jud.* l. 7. c. 17, dat de Priesters, ten tijde van Nero, het getal des volks, uit de menigte der Paeschlammeren, hebben opgemaekt. Dit, zegt men, hadden de Priesters niet kunnen dôen, zo zy de Paeschlammeren niet zelve geslagt hadden. — Dan de Priesters konden het getal der Paeschlammeren zeer gemakkelyk weten, zonder dezelve te slagten, omdat zy niet alleen het bloed van elk een lam, aen den Altaer, moesten sprengen, maer ook het vet op den Altaer aensteken.

Wy houden het daerom, met die genen, welke meenen, dat het elken Israëliet vry stond, zijn eigen Paeschlam in den Tempel te slagten: want dit was zelvs in andere offeranden geoorloovd Lev. 1: 3-5. 3: 2. 4: 24, 25, en de Paeschlammers althans hadden eenen minderen trap van heiligheid, omdat zy in het geheel, door de Gemeente, gegeten werden.

17. Want eene menigte was in die gemeynte, welke thans was zaemgekomen, om het Pascha te vieren, die sich niet geheyliget en hadden, zoodat zy, in de voorhoven van den Tempel, niet komen mogten, om hunne Paeschlammeren te slagten: Daerom waren de Leviten over de slachtinge der Paeschlammeren, voor yeder-een, die niet reyn en was, om [*die*] den HEERE te heyligen, en dit was de reden, dat de Priesters het bloed ontvingen uit handen der Leviten, voor zulke lieden die onrein waren vs. 16.

18. Want eene menigte des volcks, vele van Ephraim, ende Manasse, Issaschar, ende Zebulon, die, op de uitnodiging van Hiskias, te Jerusalem gekomen waren, en hadden sich niet gereyniget; zy had-

hadden verzuimd zich, volgens de Wet, te reinigen; niet uit onwil, maer sommigen uit onkunde, 't welk vooral niet te verwonderen was, ten aenzien van deze lieden uit het Rijk der X stammen, dewijl de Godsdienst schromelyk verzuimd was, sommigen uit gebrek van tijd, maer, met dit alles aten zy het Pascha, en deden derhalven niet gelijck geschreven is: Doch Jehizkia, dit bemerkende, badt voor hen, seggende; De HEERE, die goet is, make versoeninge voor en vergeve deze dwaling aen [*dien*],

19. [*Die*] sijn gantsch herte gericht heeft, om Godt den HEERE, den Godt sijner vaderen te soecken: hoewel niet nae de reynigheyt des heyligdoms, en in alles zoodanig, als het voorschrivt der Wet vorderen zou. Deze onreine zondigen niet met opzet: hun gansche hart is oprechtelyk geneigd tot uwen dienst; gelijk zy, in het wechwerpen der gereedschappen van den afgodsdienst, betoond hebben; de dwaling is, door onkunde of tijdgebrek, alleen veroorzaekt.

20. Ende de HEERE verhoorde Jehizkia, ende heelde het volck, voor zoo ver Hy deze dwaling vergav, en het volk verschoonde van die straffen, welke, op de overtreding van Moses Wet, gedreigd waren.

21. So hielden de kinderen Israëls, die te Jerusalem gevonden werden, het feest der ongesuerde [*brooden*], seven dagen lang, onder het verrichten van die plechtigheden, welke daerby gebruikelyk waren, met groote blijtschap: de Leviten nu, ende de Priesteren presen den HEERE dagh op dagh, met sterckluydende instrumenten des HEEREN.

22. Ende Jehizkia, die zich vereenigde, met de Feestvierende menigte, sprack nae het herte aller Leviten, die verstant hadden in de goede kennisse des HEEREN. De Koning veraengenaemde zich grootelyks by die Leviten, die in zaken van den Godsdienst bedreven waren; hy prees hunnen yver; hy moedigde hen verder aen tot hun werk; hy wekte hen vriendelyk op, om het volk te onderwijzen, en beloovde hun daertoe zijne hulp en medewerking: ende sy aten het overschot van [*de offer-*

handen] des gesetten hoogtijts seven dagen, offerende danck-offeren, ende lovende den HEERE, den Godt harer vaderen.

23. Als nu de gantsche gemeynte met den Koning en zijne Vorsten raet gehouden hadde, om andere seven dagen te houden, hieldense nogh seven dagen met blijtschap. Dit was wel een vrywillig werk, het welk nergens geboden was, maer het was tevens een prijsselyk werk. Het volk betoonde 'er mede, dat zy zeer gezet waren op den Godsdienst; en kregen dusdoende gelegenheid, om meer van de Wet te hooren, welke, door onkunde, verwaerloosd was.

24. (*c*) Want Jehizkia de Koningh van Juda gaf de gemeynte duysent varren, ende seven duysent schapen, ende de Vorsten gaven de gemeynte duysent varren, ende tien duysent schapen, om niet alleen de dagelyksche offeren, maer ook de dank-offeren goed te maken: De Priesteren nu, die, in den beginne, zeer traeg geweest waren, hadden sich in menigte geheyliget, zoodat alles zamenliep, om eenen algemeenen yver te betoonen.

25. Ende de gantsche gemeynte van Juda, die de onderdanen waren van Koning Hiskias, verblijdde haer, mitsgaders de Priesteren, ende de Leviten, ende de geheele gemeynte der gener, die, op de uitnodiging van den godvruchtigen Hiskias, uyt het Koningrijk van Israël, ter viering van dit plechtig Paesch-Feest, gekomen waren: oock de vreemdelingen die uyt het lant Israëls, sedert het invoeren van den Kalverdienst, van tijd tot tijd, gekomen waren, ende die in Juda woonden.

Alles was hier eenerlei hart en eenerlei ziel. Voorwaer eene alleraengenaemste gebeurtenis, welke den vroomen Hiskias zonderling moet verkwikt, en tot den dienst des HEEREN te sterker aengemoedigd hebben.

26. So was 'er groote blijtschap te Jerusalem: want van de dagen Salomons des soons Davids des Konings Israëls, en was desgelijcks in Jerusalem niet

(*c*) 2 Chron. 35: 7.

niet geweeſt, aengezien het Rijk, na den dood van Salomo, aenſtonds geſcheurd wierd, en de kinders van Juda, ſlechts alleen, en dat nog dikwijls zeer gebrekkig, of met de vreemdelingen uit Israël, het Paesch-Feest gevierd hadden: vooral had men 't Feest ſinds dien tijd, niet verdubbeld.

27. Doe nu de tijd van het verlengde Feest geeindigd was, ſtonden de Levitiſche Prieſteren gezamenlyk op, met den Hoogepriester aen hun hoofd, ende ſegenden het volck, door het uitſpreken van den Priesterlyken zegen, met uitgeſtrekte handen Num. 17: 22-27; ende dit deden zy, op eene hartelyke wijs: want hare ſtemme wert gehoort, van de ganſche gemeente: want haer gebedt, dat in dien zegen lag opgeſloten, welken zy biddende, aen het volk, toewenschten, werd van den HEER gunstig verhoord, en quam tot ſijne heylige wooninge in den hemel.

HET XXXI. KAPITTEL.

Na het vieren van het plechtige Paesch-Feest, ging de vroome Koning Hiskias yverig voort, met het hervormen en bevestigen van den Godsdienst. Hy roeide de afgodery geheel en al uit vs. 1. en regelde den plechtigen dienst van het Heiligdom vs. 2-21.

1. ALs ſy nu dit alles voleyndet hadden, het welk, tot het plechtig vieren van het gemelde Paesch-Feest, behoorde, togen alle Iſraëliten, dieder gevonden werden, by de verrichting dezer plechtigheden, op 's Konings bevel, uyt, tot de ſteden van Juda, ende (*a*) braken ook daer de opgerichte beelden af, welke de grouwzame Achaz allerwegen had laten plaetſen

(*a*) 2 Kon. 18: 4.

Kap. 28: 25, ende hieuwen de bosſchen af, ende wierpen de hoogten, ende de altaren af, uyt gantſch Juda, ende Benjamin, oock in de twee naest by gelegene ſtammen van Ephraim ende Manaſſe, dit zekerlyk met toeſtemming van Israëls Koning Hoſea, die zich vergenoegde met de kalveren van Jerobeam; zoo gingen zy yverig voort tot datſe [*alles*] te niete gemaeckt hadden, het welk tot de afgodery gediend had; daer na keerden alle de kinderen Iſraëls, die uit het Rijk der X ſtammen gekomen waren, om dit plechtig Paesch-Feest by te woonen, weder, een yeder tot ſijne beſittinge in hare ſteden.

Ook liet Hiskias de koperen ſlang verbrijzelen, welke Moſes in de woeſtijne gemaekt had Num. 21, en de Israëliten, in later tijden, misbruikt hadden, tot een voorwerp van hunne afgodery, om dit kwaed, voor het toekomende, voor te komen 2 Kon. 18: 4.

2. Ende Hizkia herſtelde de orde, welke David zeer wijsſelyk, onder de dienaren van het Heiligdom, had ingeſteld. Hy beſtelde, by vernieuwing, de verdeelingen der Prieſteren, ende der Leviten, nae hare verdeelingen, een yeder nae ſijnen dienſt, de Prieſteren, ende de Leviten tot het brand-offer, ende tot de danck-offeren; om te dienen, ende om te loven, ende om te prijſen in de poorte der legeren of der tenten en van de woonplaets des HEEREN.

3. Oock het deel des Konings werd van ſijne have of perſoneele bezitting, gegeven tot de brand-offeren; tot de brand-offeren des morgens, ende des avonts, ende de brand-offeren der Sabbathen, ende der nieuwe maenden, ende der geſette hoogtijden: (*b*) gelijck geſchreven is in de wet des HEEREN.

Van nu af werden, van tijd tot tijd, alle die offeranden den HEER toegebracht, welke, in de wet van Moſe, bepaeld en voorgeſchreven waren. Tot het bekostigen van alle deze offeranden, moest elk een ingezeten zijne ſchatting opbren-

(*b*) Numer. capp. 28. ende 29.

brengen 1 Chron. 26: 20; maer het volk was, onder de regeering van den voorigen Koning Achaz, grootelyks verarmd. Om derhalven zijnen onderdanen te gemoet te komen, betaelde de Koning zelvs een aenmerkelyk gedeelte van de onkosten, welke 'er, tot den openbaren Godsdienst, noodig waren, uit zijne eigene inkomften.

4. Ende hy feyde tot het volck, het welk in zijn land woonde, en tot de inwoonderen van Jerufalem, dat fy het deel der Priefteren ende Leviten, geven fouden, het welk hun, van de tienden, de eerftelingen, als anderszins, tot levens-onderhoud toekwam; op datfe verfterckt mochten worden in de wet des HEEREN, en het werk van hunnen dienst, met blijdfchap en onbezorgd, verrichten.

5. Doe nu dat woort uytbrack, en dit wettig bevel van den Koning overal was bekend geworden, brachten de kinderen Ifraëls vele eerftelingen van koorn, moft, ende olie, ende honich, ende van alle de inkomfte des velts: oock brachten fy de tienden van alles in, met menigte.

6. Ende de kinderen Ifraëls, ende Juda, die onder elkander in de fteden Juda woonden, die brachten oock tienden der runderen, ende der fchapen, ende tienden der heylige dingen, die den HEERE haren Godt, door vrywillige gelovten, geheyliget waren, ende maeckten vele hoopen.

7. In de derde maent, toen de oogst eenen aenvang nam, begonnen fy, door het opbrengen der eerftelingen en tienden, den gront van die hoopen te leggen: ende in de fevende maent, toen de oogst geheel was ingezameld, voleynddenfe Exod. 23: 16.

8. Doe nu Jehizkia, ende de Vorften quamen, ende die groote hoopen fagen; fegenden fy den HEERE, met blijde dankzegging, voor den voorfpoedigen oogst; ende betuigden hun genoegen, aen fijn volck Ifraël, over hunne edelmoedige weldadigheid.

9. Ende Jehizkia ondervraegde de Priefteren, ende de Leviten, aengaende die hoopen, hoe het

was bygekomen, dat men 'er niet meer van gebruikt hadde, vermids zy in het geheel niet verminderd schenen.

10. Ende Azaria de Hooftpriester van den huyse Zadoks, die de opperste was van alle de Priesteren, uit Zadoks geslacht, antwoordde den Koning. Hy sprack tot hem, ende seyde; Door den geduurigen toevoer, zijn deze hoopen, hoe zeer men 'er by aenhoudendheid van gebruikt heeft, eer vermeerderd, dan verminderd: want Van dat men dese heffinge begonnen heeft tot het huys des HEEREN te brengen, tot onderhoud van de dienaren des Heiligdoms, is 'er te eten geweest, ende versadigt te worden, ja over te houden tot overvloet toe; want de HEERE heeft sijn volck by uitnemendheid gesegent, en het volk heeft mildelyk opgebracht; so dat dese veelheyt overgebleven is.

11. Doe seyde Jehizkia, dat men spijs en voorraed kameren aen het huys des HEEREN bereyden soude, voor dat overschot, ende sy bereyddense.

12. Daer in brachten sy die heffinge, ende de tienden, ende de geheyligde dingen in getrouwigheyt, zonder iets terug te houden, of eenig bedrog te plegen, ende daer over was Chonanja de Levijt Overste, ende Simeï sijn broeder, de tweede, om zorg te dragen, dat deze voorraed wel bewaerd, en behoorlyk uitgedeeld wierde.

13. Maer Jehiël, ende Azazja, ende Nahath, ende Asahel, ende Jerimoth, ende Jozabad, ende Eliël, ende Jismachia, ende Mahath, ende Benaja, waren mindere en ondergeschikte Opsienders, onder de hant, en het opperbestier van Chonanja, ende Simeï sijn broeder, door het bevel van den Koningh Jehizkia, ende van Azaria den Oversten van het huys Godts of den Hoogepriester.

14. Ende Kore de sone van Imna de Levijt, de poortier tegen 't oosten, die de Oostpoort van den Tempel bewaerde, was over de uitgivt gesteld van de vrywillige gaven Godts, om het hef-offer des HEEREN, aen den Priesteren en Leviten, zoo veel elk benoodigd

digd had, uittedeelen, ende ook om het allerheyligste uyt te deelen, het welk van de zond-, schuld- en vrywillige offeren, als mede van de toonbrooden, overschoot Lev. 2: 3, 10. 6: 18, 22. 7: 1. 24: 9.

15. Ende aen sijne hant waren, in het zelvde werk, bezig, Eden, ende Minjamin, ende Jesua, ende Semaja, Amaria, ende Sechanja (*c*) in de steden der Priesteren, met getrouwigheyt, om haren broederen in de verdeelingen, soo wel den kleynen als den grooten, van de heilige inkomsten, elk nae dat hy noodig had, uyt te deelen:

16. Aen allen den Priesteren en Leviten, werd een behoorlyk deel uitgereikt; (Benevens die gestelt waren in 't geslacht-regifter der mansperfoonen, de opgeschrevene tot den Priesterdienst, van drie jaren oudt, ende daer boven), deze kregen mede elk hun aendeel, zoo wel als allen die in het huys des HEEREN werkelyk gingen, tot het dagelicksch werck op elcken dagh, voor haren dienst in hare wachten, nae hare verdeelingen:

17. Ende met die gestelt waren in 't geslacht-regifter der Priesteren, nae het huys harer vaderen; oock de Leviten (*d*) van twintigh jaren oudt, ende daer boven, die hunnen dienst, volgens de bepaling van Koning David 1 Chron. 23: 26, 27, werkelyk begonnen hadden, in hare wachten, nae hare verdeelingen:

18. Oock tot de geslacht-rekeninge met alle hare kinderkens, hare wijven, ende hare sonen, ende hare dochteren, door de gantsche gemeynte. Voor elk, die tot het geslacht der Priesteren en Leviten behoorde, ook voor de vrouwen en kinderen, en dus aen elk een huisvader nae evenredigheid van dezelve, werd een deel uitgereikt: want alle de Priesters en Leviten namen het werk van hunne heilige bediening waer, sy hadden sich in haer ampt [*in*] heyligheyt geheyliget, en waren derhalven buiten staet, om, voor het onderhoud van hun huisgezin, te zorgen.

(*c*) Jos. 21: 9, &c. (*d*) 1 Chron. 23: 27.

19. Oock waren onder de kinderen Aarons, de Priesteren, die, diep in het land, en ver van Jerusalem, op de velden der voorsteden harer steden, woonden, in elcke stadt mannen, die met namen uytgedruckt en gevolmachtigd waren, om allen mansperfoonen onder de Priesteren, ende allen, die in 't geslacht-register onder de Leviten gestelt waren, op dezelvde wijze deelen te geven.

20. Ende alsoo dede Jehizkia in geheel Juda: ende hy dede dat goet, ende recht, ende waerachtigh was voor het aengesichte des HEEREN sijnes Godts, zoodat hy, in alles, een welgevallen van den HEERE trok.

21. Ende in alle werck, dat hy begon in den dienst van het huys Godts, ende in de wet, ende in het gebodt, om sijnen Godt te soecken; dede hy met sijn gantsche herte en met allen yver, ende daerom werd hy van God blijkbaer gezegend, en hy hadde grooten voorspoet, in alle zijne ondernemingen.

HET XXXII. KAPITTEL.

Het slot der geschiedenis van Koning Hiskias. Hy geraekte in oorlog, met den Koning van Assyrien, die Jerusalem belegerde, maer de HEER *verlostte hem vs.* 1-23. *Hy werd uit eene gevaerlyke krankheid gered vs.* 24. *Hy maekte zich aen ondankbaerheid schuldig vs.* 25-31. *Hy sterv, en werd, door Manasse, opgevolgd vs.* 32, 33.

1. NA dese geschiedenissen, welke in de voorige Kapittelen verhaeld zijn, omtrend de hervorming van den Godsdienst, ende der selver bevestiginge, (*a*) quam

(*a*) 2 Kon. 18: 13. Jes. 36: 1.

quam Sanherib de Koningh van Assyrien, de opvolger van Salmanasser, die de X stammen gevangelyk had wechgevoerd 2 Kon. 18: 7, met een machtig leger, op tegen den godvruchtigen Hiskias, ende toogh in Juda, ende legerde sich tegen de vaste steden, ende dachtse tot hem af te scheuren, gelijk 'er dan ook al rasch verscheidene van die sterkten in zijne handen vielen 2 Kon. 18: 13. zijn oogmerk was, om, tot in het hart van het land, door te trekken, en vooral had hy het gemunt op de hoofdstad Jerusalem.

Maer wat bewoog Sanherib, tot dezen vyandigen aenval?

De voornaemste reden was de afval van Hiskias. Te weten zijn Vader Achaz had zich, als eenen cijnsbaren leenman, laf hartig aen den Koning van Assyrien onderworpen 2 Kon. 16: 7, maer onze Hiskias, ondervindende, dat de HEER met hem was, en alle zijne ondernemingen begunstigde, Kap. 31: 21, had moeds genoeg, om het verder opbrengen van schattingen, aen den Koning van Assyrien te weigeren. — Dit bewoog Sanherib, om in zijn land te vallen, en hem tot onderwerping te noodzaken.

Het kan ook wel zijn, dat de Assyrische Vorst gebelgd ware, over het afschaffen van den afgodsdienst in Juda, aen welken hy, met de Assyriers, zeer verslaevd was. — Althans, zijne macht en heerschappy zoekende uit te breiden, moest hy, in den weg der Voorzienigheid, voor Juda tot een geessel zijn, om het zelve te benauwen.

Maer waerom liet de HEER *toe, dat Juda, na het herstellen van den Godsdienst, zoo zeer benauwd wierd?*

God bezoekt somtijds de zijnen, ja ook wel eens een geheel volk, op zulken tijd, dat het zich niet werkelyk in grove zonden verloopt. Zulk eene bezoeking dient dan, gelijk in ons geval, ter beproeving, om het vertrouwen op God op te wekken, en het baent den weg, dat zulk een volk nog grootere bewijzen van gunst gegeven worde. — Trouwens

de uitkomst leerde, dat dit geheele geval dienen moest, om dat de HEER nu aen Hiskias zijne getrouwe voorzorg betoonen zoude, en, door den Koning, met gansch Juda, voor het aengezicht der Heidenen, zoude groot gemaekt worden.

2. Jehizkia nu siende, dat Sanherib quam, ende sijn aengesichte was tot den krijgh tegen Jerusalem: toen hy zijn voornemen merkte, om die hoofdstad te bemachtigen, was hy op middelen bedacht, om zich, in eenen behoorlyken staet van tegenweer te stellen. Vooraf sloeg Hiskias den zachtsten weg in, en zocht den Asfyrischen Vorst, ter voorkoming van alle verdere onheilen, door vriendelyke middelen, van zijn vyandig voornemen aftetrekken 2 Kon. 18: 14-16. Maer toen Sanherib zich trouwloos gedroeg, was Hiskias op eene dappere verdediging bedacht; willende liever het uiterste wagen, dan de hoofdstad in de handen der Asfyriers overtegeven.

3. Vooreerst was hy bedacht om den vyand, by de belegering, den toevoer van water aftesnijden: want bemerkende, dat Sanherib, door geene vriendelyke middelen, van zijn vyandig voornemen, was aftetrekken, So hieldt hy raet met sijne Vorsten, ende sijne helden, om de fonteynwateren te stoppen, die buyten de stadt waren: ende sy hielpen hem en keurden 's Konings voorstel goed.

4. Nadat deze zaek, door een welberaden overleg, was vastgesteld, werd zy spoedig ter uitvoering gebracht. Om dat 'er allen mogelyken spoed vereischt werd, stelde men alle handen te werk: Want veel volcks wert vergadert, dat alle de fonteynen stopte, mitsgaders de beke, die door het midden des lants henen vloeyde, seggende: Waerom souden de Koningen van Assyrien komen, ende vele waters vinden?

Waerom worden hier de Koningen van Asfyrien, in het meervoud, genaemd.

De Geschiedschrijver heeft het oog, op Sanherib, den grooten Koning van Asfyrien, met zijne Vazallen, mindere Vorsten, of kleine Koningskens, die, onder hem, als hoofden

den van zijne legermacht, dienden; gelijk ook onder hem thans het Koningrijk van Babel behoorde.

5. Vervolgens was Hiskias, als een voorzichtig Koning, bedacht; dat alles van binnen, in eenen behoorlyken staet van verdeediging, gebracht wierd, om den vyand, by de belegering, het hoofd manmoedig te kunnen bieden. So versterckte hy sich, ende bouwde den geheelen muer nog hooger op, die, door Joas, den Koning van Israël, gebroken en, door Uzzia, hersteld was Kap. 25: 23. 26: 9, dien hy verder in de hoogte optrock tot aen de torens, en hy omringde alles, met nog eenen anderen muer daer buyten, die Kap. 33: 14. de buitenmuur genaemd wordt; ende hy versterckte ook de vesting Millo [*in*] de stadt Davids 2 Sam. 5: 9. Verder voorzag Hiskias zich, van het noodig oorlogstuig: ende hy maeckte geweer, ende schilden in menigte.

6. Ook bracht hy zijne heirmacht in orde, en voorzag zijn volk, van goede Officieren, Ende hy stelde Krijgsoverste over het volck. Hier by liet hy 't nog niet, maer wetende, hoe veel 'er, onder Gods zegen, afhangt van de dapperheid en kloekmoedigheid der Krijgslieden, wendde hy zijne uiterste pogingen aen, om zijn volk een hart in het lijv te spreken, ende hy vergaderdese tot hem, zoo wel de Krijgs-Oversten, als het volk, in de strate der stadts poorte, of op het groote plein by de Poort; ende sprack nae haer herte, hy bemoedigde hen, en sprak hun een hart in het lijv, seggende;

7. Zijt sterck, gedraegt u dapper, in het verdeedigen van deze Stad, van onze Vryheid, en van den Godsdienst; ende hebt eenen goeden moet, en vreeset niet, nochte ontsettet u niet voor het aengesichte des Konings van Assyrien, nochte voor het aengesichte der gantscher menigte, die met hem is: wanneer gy het oog vestigt, op de verbazende heirmacht van Sanherib, dan zou ulieden de moed welligt ontzinken; maer herinnert u geduurig, dat wy, in den HEER onzen God, eenen Helper hebben, die oneindig machtiger is dan Sanherib met zijn gansche heirleger, ja oneindig machtiger, dan alle

schepselen te zamen; (*b*) want met ons is 'er meer, dan met hem.

8. Met hem is (*c*) een vleeschelicke arm, de macht, van welke Sanherib zich bedient, bestaet uit zwakke menschen, maer met ons is de HEERE onse Godt, die het opperbewind voert over alle geschapene wezens. De God onzer Vaderen, die een onbeperkt Alvermogen bezit, is met ons, en gereed, om ons te helpen, ende om onse krijgen te krijgen: ende het volck steunde op de woorden van Jehizkia den Koningh van Juda.

In dit alles toonde de Koning op eene uitnemende wijze, dat ware Godvrucht ook ware dapperheid en Vaderlandlievde inboezemt, en dat het vertrouwen op God met het gebruiken der middelen moet gepaerd gaen.

Nadat Hiskias dus alles, tot tegenweer, had gereed gemaekt; liet Sanherib de Stad Jerusalem opeisschen, eerst mondeling, door afgezanten vs. 9-16. en daerna schrivtelyk, door brieven vs. 17-19.

Wy vinden een veel omstandiger verhael van deze gebeurtenis 2 Kon. 18 en 19. — Eerst kwam 'er een gezantschap van Lachis, daer Sanherib zijn leger had nedergeslagen, om Jerusalem op te eischen vs. 9. Te weten, toen Hiskias aen Sanherib eene zeer groote som betaeld had, van omtrend 3 Millioenen Guldens, onder beding, dat hy het land van Juda ontruimen zoude, brak Sanherib zijn woord, op eene zeer trouwloze wijs. Hy zond Rabsake, zijnen Opper-Generael, met een talrijk leger, naer Jerusalem. Rabsake sloeg zich, met zijn volk, voor de Stad neder, en eischte dezelve op, met eenen zeer dreigenden en verachtelyken toon vs. 9-16. vergel. met 2 Kon. 18: 14-37. — Naderhand kwam 'er eene tweede bezending van Sanherib, met dezelvde boodschap. Toen Rabsake tot Sanherib terug keerde, met het weigerend antwoord van Hiskias, vond hy zijnen Vorst, die Lachis reeds ingenomen had, bezig met het belegeren van Libna 2 Kon. 19: 8. — Nu zou men verwacht hebben, dat Sanherib alle zijne macht, tegen Jerusalem, zoude gewend heb

(*b*) 2 Kon. 6: 16. (*c*) Jer. 17: 5. 1 Joh. 4: 4.

hebben, om Hiskias, die niet buigen wilde, met geweld, tot de overgave te noodzaken: maer 'er deed zich, door de Godlyke bestuuring, eene zeer merkwaerdige omstandigheid op, welke Sanherib bewoog, om Hiskias, met zijn volk, liever door eene snorkende grootspraek vervaerd te maken, dan Jerusalem, door eene belegering, tot de overgave te dwingen. Sanherib namelyk kreeg, voor Libna, de onverwachte tijding, dat een zekere Arabische Koning de wapenen tegen hem had opgevat. Langs dezen weg, wilde de HEER, in zijne zeer merkwaerdige Voorzienigheid, eene afwending maken. Maer Sanherib verbeeldde zich, dat de gemelde Vorst, door Hiskias, tegen hem was opgestookt. — Uit dit beginsel zond Sanherib een gezantschap, met dreigende brieven, tot Hiskias, meenende hem, door schrik, tot de overgave te noodzaken, om dusdoende zijne manschap te sparen, eer de gemelde Arabische Vorst nader kwam vs. 17-19. vergel. 2 Kon. 19: 9-13.

9. (d) Na desen, nadat Hiskias zich in eenen staet van tegenweer gesteld, en zijn volk bemoedigd had, sondt Sanherib de Koningh van Assyrien, sommigen van sijne voornaemste knechten, met Rabsake, zijnen Opper-Generael, aen het hoofd, nae Jerusalem, (doch hy selve was voor Lachis, om die Stad te belegeren, ende alle sijne heerschappye, of verbazende krijgsmacht, met hem:) tot Jehizkia den Koningh van Juda, ende tot het gantsche Juda, dat te Jerusalem was, om die hoofdstad op te eischen, seggende door den mond van Rabsake, tot de mannen, die Hiskias uitzond; om hunne boodschap te ontvangen:

10. Soo seyt Sanherib de groote Koningh van Assyrien: Waer op vertrouwet gy, dat gy te Jerusalem blijft in de vestinge? dat gy u dwazelyk verbeeldt, dat gylieden de Stad, tegen de ontzachlyke heirmacht van onzen onverwinnelyken Koning, zoud kunnen verdeedigen? daer uwe macht zoo gering is, dat zy, by de onze, niet waerdig zy, om genoemd te worden.

(d) 2 Kon. 18: 17.

11. Laet u, door de ydele voorgevens van uwen Koning niet misleiden. Gy zoudt, door eenen nijpenden hongersnood, allerjammerlykst omkomen, wanneer onze Sanherib uwe Stad belegerd hield, tot dat gy, door gebrek, genoodzaekt werd dezelve over te geven. (*e*) Roeyt u Jehizkia niet op, dat hy u overgeve, om door honger, ende door dorst te sterven, seggende: De HEERE onse Godt sal ons uyt de hant des Konings van Assyrien redden?

12. (*f*) Heeft niet de selve Jehizkia sijne hoogten, ende sijne altaren wechgenomen, ende tot Juda, ende tot Jerusalem gesproken, seggende; Voor den eenigen altaer sult gy u nederbuygen, ende daer op roocken?

Hiskias had niet alleen de afgodery uitgeroeid, maer ook de hoogten en de altaren laten wechnemen, waerop men den HEERE, reeds van voor Salomons tijden, buiten den Tempel, gediend had. Sanherib had hiervan gehoord, en verbeeldde zich, dat Hiskias daerdoor den eerdienst van Israëls God verminderd, en Hem tot toorn verwekt had.

13. En, zoo luidde de boodschap van Sanherib al verder, zo de God van Israël u al wilde helpen, hy zou toch tegen my en mijne goden niets vermogen. Dit heeft de ondervinding allerblijkbaerst geleerd: Weet gy niet wat ick gedaen hebbe, ende mijne vaderen, allen volckeren der landen? Hebben de goden van de natien dier landen, haer lant eenigsins konnen redden uyt mijne hant?

14. Wie is 'er onder alle goden der selver natien, dewelcke mijne vaders verbannen hebben, die sijn volck heeft konnen redden uyt mijne hant, dat uwe Godt u uyt mijne hant soude konnen redden?

15. Nu dan, (*g*) dat Jehizkia ulieden niet en bedriege, ende dat hy u op sulcker wijse niet op en roeye, door u wijs te maken, dat de God van Israël u helpen zal, ende en geloovet hem niet; want geen godt van eenige natie, ende Koninckrijcke, heeft sijn

(*e*) 2 Kon. 18: 30. (*f*) 2 Kon. 18: 22. (*g*) 2 Kon. 18: 30.

ſijn volck uyt mijne hant, ende mijner vaderen hant, konnen redden: hoe veel te min ſal uwe Godt u [*konnen*] uyt mijne hant redden?

16. Zulk eene trotſche en dreigende boodſchap liet Sanherib doen. (*h*) Daer toe ſpraken ſijne knechten nogh meer lasterlyke dingen, tegen Godt den HEERE, ende tegen ſijnen knecht Jehizkia. Alle deze woorden ſprak Rabſake, en de overige legerhoofden van Sanherib, in de Joodſche tael, en zoo hard, dat de mannen die, op den muur van Jeruſalem, de wacht hadden, alle deze woorden hooren konden. De afgezanten van Hiskias verzochten hen daerom, om in het Syrisch en in het heimelyke te ſpreken, maer Rabſake riep des te ſterker, en wendde zelvs zijne tael tot de mannen van Jeruſalem, om hen vervaerd te maken, door allerlei bedreigingen. Maer Hiskias had zoo veel gezach, dat het volk, op zijn bevel, de dreigende tael van Rabſake, met ſtilzwijgen, beantwoordde.

Nadat de godvruchtige Koning Hiskias, met den Propheet Jeſaias geraedpleegd had, liet hy Rabſake antwoorden, dat hy de Stad niet wilde overgeven 2 Kon. 19: 1-8.

17. Vervolgens zond Sanherib, aen Hiskias, eene ſchrivtelyke boodſchap van dezelvden inhoud. (*i*) Oock ſchreef hy brieven, (*k*) om den HEERE den Godt Iſraëls te hoonen, ende om tegens hem te ſpreken, ſeggende: Gelijck de goden van de natien der landen, die haer volck uyt mijne hant niet gereddet en hebben, alſoo en ſal de Godt van Jehizkia ſijn volck uyt mijne hant niet redden.

18. Ende Rabſake, en de overige Asſyriſche Legerhoofden, die deze brieven overbrachten, deden al wat mogelyk was, om de bezetting van Jeruſalem vervaerd te maken; ſy riepen met luyder ſtemme (*l*) op Jodiſch tegen het volck Jeruſalems, dat op den muer was, om die bevreeſt te maken, ende die te beroeren; op datſe

(*h*) 2 Kon. 19: 10. (*i*) 2 Kon. 19: 14. (*k*) 2 Kon. 19: 16.
(*l*) 2 Kon. 18: 26, 28.

de ſtadt, by verdrag, en zonder geweld te gebruiken, mochten innemen;

19. Ende ſpraken van den Godt Jeruſalems, als van de zoogenaemde goden der volckeren der aerde, als of die God, welken Hiskias, met zijne onderdanen, diende, een werck van 's menſchen handen ware.

20. Maer (*m*) de Koningh Jehizkia, ende de Propheet Jeſaia, de ſone van Amoz, baden daer tegen: ende ſy riepen nae den hemel.

Zoodra Hiskias deze tergende brieven, zoo hoonende voor den HEER zijnen God, gelezen had, ging hy in den Tempel, en bad allerernſtigst, en liet ook door Jeſaja bidden, om eene gunstige verloſſing, uit de hand van den lasterenden Sanherib, door welke het blijken mogt, dat de HEER alleen de eenige en ware God zy. En hun gebed werd gunstig verhoord, de HEER liet Hiskias, door den Propheet Jeſaias, bekend maken, dat Hy de Stad beſchermen zoude, en Sanherib noodzaken, dat hy het land van Juda ruimen zoude, zonder dat het eens, tot het belegeren van Jeruſalem, komen zoude 2 Kon. 19: 14-34.

21. (*n*) Ende de HEERE ſondt, in den naestvolgenden nacht, eenen Engel, die alle ſtrijtbare helden, ende Vorſten, ende Overſte in 't leger des Konings van Aſſyrien op eene buitengewoone wijs verdelgde: het zy, door eene pestziekte, het zy, door eenen verborgen brand, die de lichamen geheel verſchroeide, het zy, door een verſchrikkelyk onweder van donder en blixem, het gene wel het waerſchijnlykst is Jeſ. 29: 6. en 30: 30. Althans 'er ſneuvelden, in dien éénen nacht, 185000 mannen in het leger der Asſyriers, welke men, des morgens, dood vond. So dra de trotſche Sanherib deze ontzettende ſlagting, in zijn leger, vernomen had, is hy met ſchaemte des aengeſichtes in ſijn lant wedergekeert; vreezende, dat de gemelde Arabiſche Vorst, die de wapenen tegen hem had opgevat, zijn verzwakte leger overvallen zoude, nam hy hals over kop met het kleine overſchot de vlugt: (*o*) ende hy zelv kwam kort daerna elendig om; want als hy,

(*m*) 2 Kon. 19: 15. (*n*) 2 Kon. 19: 35. (*o*) 2 Kon. 19: 37.

hy, te Ninivé wedergekeerd zijnde, in 't huys sijns godts ingegaen was, om dien afgod aen te bidden, so velden hem daer met den sweerde zijne eigene zoonen Adramelech en Sarezar, die uyt sijnen lijve voortgekomen waren, en Ezar Haddon, zijn andere zoon, werd zijn opvolger 2 Kon. 19: 37.

22. Alsso verloste de HEERE Jehizkia, ende de inwoonderen Jerusalems, uyt de hant Sanheribs des Konings van Assyrien, ende uyt aller vyanden hant: ende hy geleyddese rontom henen, hen beschermende tegen alle hunne haters.

23. Ende vele brachten geschencken tot den HEERE te Jerusalem, om daerdoor hunne dankbaerheid, voor die merkwaerdige verlossing, te betoonen, ende ook veelerlei kostelickheden tot Jehizkia den Koningh Juda; om hem daerdoor te vereeren, so dat hy daer na voor de oogen aller Heydenen verheven wert, en alle nabuurige volken hem eer bewezen.

24. (p) In die dagen, dat Sanherib in zijn land gevallen was, wert Jehizkia kranck tot stervens toe: ende hy badt tot den HEERE; Die sprack tot hem, ende hy gaf hem een wonderteecken.

By 2 Kon. 20: 1. hebben wy opgemerkt, dat de tijd, van Hiskias krankheid, moet bepaeld worden, het zy tusschen het eerste en tweede gezantschap van Sanherib, toen Rabsake naer Libna was wedergekeerd Jes. 37: 8, het zy kort na de nederlaeg der Asfyriers, maer voor den dood van Sanherib, VII. Deel. pag. 458, 459.

De doodelyke krankte van Hiskias schijnt bestaen te hebben, in eene keelziekte, gepaerd met een gezwel aen den hals, omdat 'er Jes. 38: 14, van 's Konings piepen en korren, gesproken wordt.

De geschiedenis van Jesaias wonderdadige genezing, wordt hier zeer kortelyk opgegeven; *hy bad tot den* HEER, *die sprak tot hem, en gav hem een wonderteeken;* maer 2 Kon. 20: 1-19. wordt deze geschiedenis, zeer omstandig, verhaeld.

(p) 2 Kon. 20: 1. Jes. 38: 1.

Laten wy kortelyk het een en ander aenmerken.

Het blijkt, uit 2 Kon. 20: 1. en Jes. 38: 1, dat de Propheet Jesaia, tot den kranken Koning kwam, met eene beroerende boodschap, uit 's HEEREN naem, dat hy in groot gevaer, en, nae den mensch, buiten hoop van herstelling ware.

Hiskias badt ernstig en gelovig, om eene gunstige genezing, welk gebed verzeld ging met vele tranen, niet van lafhartigheid, maer van benauwdheid en hartelyken ernst; te meer, daer hy nog geen Throonvolger had.

De HEER antwoordde hem, door den mond van Jesaias, dat zijn gebed verhoord was. Jesaias boodschapte hem, dat hy zou hersteld worden, in zoo ver, dat hy, ten derden dage, in den Tempel zou opgaen, dat hy, na dezen tijd, nog 15 jaren leven zoude, en dat de HEER hem, tegen alle zijne vyanden, verder beschermen en volkomen verlossen zoude.

Om den kranken Koning van dit alles te verzekeren, gav de HEER hem *een wonderteeken*, waerdoor de schaduw, aen den zonnewijzer van Achaz, zichtbaer terug keerde. 2 Kon. 20: 8-11. Jes. 38: 7, 8.

Hiskias herstelde ook werkelyk, en werd, gelijk wy gezien hebben, uit de hand van de Asfyriers volkomen verlost.

Maer kort daerna maekte deze brave Koning zich, in het midden van den voorspoed, aen hoogmoed en ondankbaerheid schuldig. — Hier door verwekte hy den HEER tot toorn, welks uitoeffening evenwel, door tusschenkomende vernedering van Hiskias, nog werd uitgesteld. Dit verhaeld de Geschiedschrijver vs. 25, 26, en dan voegt hy 'er de aenleiding by, welke Hiskias tot hoogmoed aenspoorde vs. 27-31.

25. Maer Jehizkia en dede geen vergeldinge, nae de zonderlinge weldaet, welke, zoo in zijne wonderdadige genezing, als in het verslaen der Asfyriers, zoo blijkbaer aen hem geschiet was. Hy beantwoordde 'er niet aen, dewijle sijn herte verheven wert: Het schijnt, dat hy groote gedachten van zich zelven begon

te

te maken; dat hy, in zijnen uitwendigen voorſpoed, bleev beruſten, dat hy nalatig werd, in het nedrig en dankbaer erkennen, van 's HEEREN hulp en goedheid, en dat hy daerdoor ten laetſten den HEER zelven merkelyk vergat, die hem al dien voorſpoed geſchonken had. Maer de HEER kon daeromtrend niet onverſchillig wezen: Daerom wert over hem, ende over Juda, ende Jeruſalem eene groote toornigheyt. Des HEEREN rechtmatig ongenoegen ontſtak, niet alleen over den Koning, maer ook over zijne onderdanen, die waerſchijnlyk, op 's Konings voorbeeld, mede zeer hoogmoedig wierden. De HEER liet daerom ook zijne oordeelen, door den Propheet Jeſaias, aenkondigen 2 Kon. 20: 16-18.

26. (*q*) Doch Jehizkia verootmoedigde ſich aenſtonds, zoodra Jeſaias hem des HEEREN oordeelen bedreigd had, om de verheffinge ſijns herten. Hy billykte des HEEREN oordeelen, en onderwierp 'er zich ootmoedig aen. Mogelyk heeft hy ook zijne onderdanen tot verootmoediging opgewekt, en eenen algemeenen Vastendag laten houden. Althans hy, ende de inwoonderen van Jeruſalem verootmoedigden zich voor den HEER: en de langmoedige God ſtelde de bedreigde oordeelen uit; Hy bracht dezelve, niet in zijne dagen, maer in die van zijnen zoon, over Juda en Jeruſalem: ſo dat de groote toornigheyt des HEEREN over hen niet en quam in de dagen van Jehizkia.

27. De aenleiding tot de gemelde zelvsverheffing van Hiskias was, dat de HEER hem uitermate gezegend had: want hy had zeer groote bezittingen. Jehizkia nu hadde ſeer veel rijckdoms, ende eere of aenzien: ende dit gav hem aenleiding, om geſchikte magazijnen op te richten, ter bewaring van zijne ſchatten; hy maeckte ſich ten dien einde ſchatkameren, daer zijne grootſte kostbaerheden zorgvuldig bewaerd werden, voor ſilver, ende voor gout, ende voor koſtelick geſteente, ende voor ſpeceryen, ende voor ſchilden, ende voor alle begeer-

(*q*) 2 Kon. 20: 19.

licke gereetſchap: waeraen noch kunst, noch kosten geſpaerd werden, om alles luisterrijk te maken.

Het ſchijnt, dat Hiskias eene gereede geneigdheid had, tot pracht en hoogmoed. Gods byzondere zegen, de koophandel met andere volken, en de geſchenken van de nabuuren ontvangen vs. 23, hadden Hiskias al dien grooten voorraed, binnen korten tijd, bezorgd.

28. Oock maekte hy Magazijnen, of ſchathuyſen voor de inkomſte van koorn, ende moſt, ende olie, ten blijke, dat Gods zegen, op eene zeer byzondere wijs was, over de veld- en boomvruchten, zoodat men zelvs, van den overvloed, voorraed konde opleggen; ende hy maekte ook ſtallen voor allerley beeſten, ende koyen voor de kudden, want de HEER zegende ook de veefokkery, by uitnemendheid.

29. Daer toe hadde hy ſich ſteden gemaeckt, en, behalven de oude, nieuwe ſteden gebouwd. Ook won hy, voor zich zelve, eene groote menigte van vee aen, mitſgaders beſittinge van ſchapen, ende runderen in menigte. Dit alles had hy niet te danken, aen zijne eigene wijsheid, macht, en ſterkte; maer alleen aen Gods byzonderen zegen: Want Godt gaf hem ſeer groote have.

30. De ſelve Jehizkia maekte ook groote en roemwaerdige werken. Hy ſtopte oock den opperuytgangh der wateren van Gihon, ende leyddeſe recht af beneden nae het weſten der ſtadt Davids: Want Jehizkia hadde voorſpoet in al ſijn werck.

Sommigen denken, aen het ſtoppen der fonteinen, by gelegenheid van Sanheribs inval. Doch hier van is reeds te vooren melding gemaekt. Maer het kan wel zijn, dat die ſtopping naderhand aenleiding gav, tot dit werk; om, by eenen vyandelyken aenval, en ook by droogte, de Stad van water te voorzien.

Gihon was eene fontein, welke de Joden voor dezelvde houden, met Siloam, nae welke fontein de vlakte, alwaer zy ontſprong, aen den zuidwestkant van Jeruſalem, den naem droeg van Siloam. — Salomo, die, ten zuiden van Jeruſalem, eenen lusthov had, maekte eene waterleiding van Gihon,

hon, tot aen zijnen hov, en voords Oostwaerds op, tot aen den vijver, die dit water ontving, en het overvloedige, in de beke Kedron, loosde, ten Oosten van de Stad. — Doch Hiskias, zich meer op het nut van het volk, dan op het vermaek, toeleggende, had dien opperſten uitgang geſtopt; en leidde alle de wateren van Gihon, in eenen anderen vijver, en voords Noordwaerds, langs de Westzijde van Davids Stad, om zoo de geheele Stad van water te kunnen voorzien. 2 Kon. 20: 20.

31. Maer Hiskia werd trotsch, op allen zijnen rijkdom en voorſpoed. Dit betoonde hy, by gelegenheid, dat de Babelſche gezanten tot hem kwamen, om naer dat wonderteeken te vragen, het welk, in zijn land, was voorgevallen. 't is toch alſoo, als de geſanten der Vorſten Babels die tot hem geſonden hadden, om te vragen nae dat wonderteecken, dat in 't lant geſchiet was, [*by hem waren*,] verliet hem Godt, om hem te verſoecken, om te weten al [*wat*] in ſijn herte was.

Men zie, over dit gezantſchap van den Babelſchen Koning nader, het gene wy, by 2 Kon. 20: 12. hebben aengeteekend; VII. Deel. p. 467—472. — Voor tegenwoordig zal het genoeg zijn, kortelyk te herinneren, dat de Babyloniers, onder welke vermaerde Starrenkundigen waren, ook het gemelde wonderteeken, in hun land, hadden waergenomen; dat hun Koning Merodach Baladan, en zijne Vorsten, gehoord hebbende, dat de krankheid van Hiskia aenleiding, tot dit wonderteeken, gegeven had; bewogen zijn, om, over dit buitengewoone verſchijnſel, by Hiskia, nader onderzoek te laten doen, en hem tevens, met zijne herſtelling, te laten geluk wenſchen. — Hiskias was ongemeen ingenomen, met de eer, welke de Koning van Babel hem aendeed Jeſ. 39: 1. Hy beantwoordde niet alleen de vragen der gezanten, maer vertoonde hun ook, met een hoogmoedig hart, alle zijne ſchatten en magazijnen. 2 Kon. 20: 13.

Hier over werd hy, gelijk wy gezien hebben, door Jeſaias, uit 's HEEREN naem, ernſtig beſtraft. 2 Kon. 20: 14—

Onze Heilige Geschiedschrijver zegt eenvouwig; *God verliet Hiskias, om hem te verzoeken, om te weten, al wat in zijn hart was.* — *God verliet hem*, dat is te zeggen, de HEER liet hem over, aen zich zelven; zonder zijn geweten, door den Heiligen Geest, op te wekken, of hem, door den Propheet Jesaias, te laten vermanen, om, met de gezanten van Babel, bedachtzaem te handelen. Trouwens dit is doorgaends des HEEREN weg, dat Hy eenen mensch, wanneer hy op zich zelven begint te steunen en hoogmoedig wordt, tot zijn nut en zijne verootmoediging, op de gezegde wijs verlaet. — De HEER verliet onzen Hiskias, *om hem te verzoeken*, geenzins om hem tot het kwaed te verleiden, maer om hem op den toets te stellen; gelijk 'er daerom werd bygevoegd, *om te weten al wat in zijn hart was.* Deze beproeving diende, om aen Hiskia, tot zijne vernedering en nut, openbaer te maken, hoe hoogmoedig hy was, en hoe zeer hy tot zelvsverheffing overhelde. — Dit bleek allerduidelykst, in zijn gedrag, toen hy, den gezanten van Babel, alle zijne schatten vertoonde, en meer van zijn vermogen opgav, dan van den bystand en den zegen, welken de HEER hem, op eene zonderlinge wijs, bewezen had.

32. Het overige nu der geschiedenissen van Jehizkia, ende sijne goetdadigheden, of prijzenswaerdige verrichtingen; siet, die zijn geschreven in 't Gesichte van den Propheet Jesaia, den sone van Amoz, Kap. 36-40, [*ende*] in het boeck der openbare gedenkrollen van de Koningen van Juda, ende Israël.

33. Ende (*r*) Jehizkia ontsliep met sijne vaderen, ende sy begroeven hem, niet alleen by de Koningen van Juda, welke eer, aen zijnen grouwzamen vader Achaz, geweigerd was Kap. 28: 27, maer zelvs, op eene zeer vereerende wijs, in het hoogste van de graven der sonen Davids; zoodat aen zijn lijk eene afgezonderde, en boven alle zijne Voorzaten verhevene plaets gegeven werd, ten blijke van de algemeene en onderscheidene achting, welke men hem toedroeg; daer toe gantsch Juda, ende de inwoonderen Jerusalems deden hem, door openbare

en

r 2 Kon. 20: 21.

en algemeene rouwbedrijven, eene zeer byzondere en plechtige eere aen in ſijne doot: ende ſijn ſone Manaſſe wert Koningh in ſijne plaetſe, offchoon hy nog maer een kind was van 12 jaren, in weelde opgevoed, en, door zijn ſlecht karakter, afkeerig, van de goede opvoeding, welke zijn godvruchtige Vader, en van de lesſen, welke de Propheet Jeſaias hem gegeven had.

HET XXXIII. KAPITTEL.

De geſchiedenis van Manasſe, den twaelvden vs. 1 - 20. *en van Amon, den dertienden Koning van Juda vs.* 21 - 25.

1. MAnaſſe, de zoon van den vromen Hiskias, by Hephziba gewonnen 2 Kon. 21: 1. was nauwlyks twaelf jaer oudt, als hy, door het vroegtijdig verlies van zijnen braven Vader, Koningh wert; ende regeerde vijf en vijftigh jaer te Jeruſalem, wanneer men 'er dien tijd by rekent, geduurende welken hy, in Babel, is gevangen geweest vs. 11.

Deze Manasſe heeft derhalven het langst geregeert, van alle de Koningen, welke, zoo onder Juda, als onder Israël, geweest zijn. Jerobeam de II. kwam hem, onder de Koningen van Israël, alleen het naeste by, die 41 jaren regeerde. Uzzia, de Voorvader van onzen Manasſe, in het vierde lid, had, over Juda, 52 jaren geregeerd; ſchoon hy, wegens zijne melaetsheid, de Regeering reeds te vooren, in de handen van zijnen zoon Jotham, had moeten overlaten Kap. 26: 21. Buiten dezen Uzzia, was de langſte Regeeringstijd der Koningen van Juda ſlechts van 41 jaren geweest, gelijk van Aza, of 40 jaren, gelijk van David, Salomo, en Joas.

2. Wat had Manasſe, geduurende zulken langen tijd, niet veel goeds kunnen toebrengen, aen het Koningrijk van Juda

maer hy was een allerondeugendst Vorst, een schandvlek onder de Koningen van Juda, Ende hy dede dat quaet was in de oogen des HEEREN; hy maekte zich schuldig, aen de verfoeilykste afgodery, en aen de snoodste boosheden, nae de grouwelen der Heydenen, die de HEERE voor het aengesichte der kinderen Israëls uyt de besittinge verdreven hadde. Hy tergde den HEER, op allerlei wijzen, en noodzaekte Hem, aen Juda te doen, gelijk Hy aen de Heidenen gedaen had. Waerschijnlyk werd zijn slecht Karakter, in zijne jonge jaren, nog meer bedorven, door den invloed en de raedgevingen van zulke Hovelingen, welken de hervorming van Hiskias grootelyks verdrooten had.

3. Manasse begon, met de hervorming, welke zijn brave Vader Hiskias had ingevoerd, op allerlei wijzen, te leur te stellen: Want hy bouwde de hoogten weder op, (*a*) die sijn vader Jehizkia afgebroken hadde, om den ganschen Godsdienst weder te brengen, tot den eenen Altaer, in het Voorhov Kap. 31: 1. en 32: 12. Door het weder oprechten van deze hoogten, en verhevene plaetsen, stelde Manasse den weg weder open, om den Godsdienst, buiten den Tempel, te oeffenen; en zoo baende hy tevens den weg tot de afgodery. Ja hy zelvs voerde den afgodsdienst wederom in, ende richtede den Baalim altaren op, ende maeckte bosschen, om aldaer, nae de bygelovige gewoonte der Heidenen, de afgoden te dienen, ende boogh sich neder voor al het heyr des hemels, ende diendese: zoodat hy, in eigen persoon, een grouwzaem afgodendienaer ware.

4. Hy ging nog verder. Hy beroovde den HEER, van zijn Heiligdom, en van zijnen plechtigen eerdienst, en stelde 'er den afgodsdienst voor in de plaets, (*b*) Ende bouwde altaren in het huys des HEEREN, van het welcke de HEERE geseyt hadde; (*c*) Te Jerusalem sal mijn

(*a*) 2 Kon. 18: 4. 2 Chr. 31: 1. ende 32: 12. (*b*) 2 Kon. 21: 4.
(*c*) Deuter. 12: 5, 11. 2 Sam. 7: 13. 1 Kon. 8: 29. ende 9: 3. 2 Chr. 7: 16. Psalm 132: 13, 14. Jer. 32: 34.

mijn naem zijn en daer zal ik den zetel van mijnen plechtigen eerdienst oprichten, tot in eeuwigheyt. Kan 'er grouwzamer terging van den HEER bedacht worden?

5. Daer toe bouwde hy altaren al den heyre des hemels, en dat in beyde de voorhoven van het huys des HEEREN.

6. Ja hy volgde in alles, de grouwelen der Heidenen nae, Ende hy dede ſijne ſonen, ter eere van den Moloch, (*d*) door het vyer gaen, in het dal des ſoons Hinnoms, ende pleegde guychelrye en allerlei bygelovige plechtigheden, nae de wijs der Heidenen, om verborgene zaken uittevorſchen, of dingen te verrichten, welke de menſchelyke krachten te boven gaen, ende hy gaf op vogelgeſchrey acht, ende tooverde, ende hy ſtelde waerſeggers, ende duyvelskonſtenaren: hy dede [*ſeer*] veel quaets in de oogen des HEEREN; het was, als of Manaſſe 'er zich, met alle zijne vermogens, op toe leide, om hem tot toorn te verwecken.

7. Hy ſtelde oock eens geſnedenen beelts gelijckeniſſe, die hy gemaeckt hadde, zoo als de afgodiſche Heidenen, in hunne bosſchen plaetſen, in het huys Godts, van het welcke Godt geſeyt hadde tot David, ende tot ſijnen ſone Salomo; In dit Huys, ende te Jeruſalem, dat ick uyt allen ſtammen Iſraëls verkoren hebbe, ſal ick mijnen naem ſetten tot in eeuwigheyt.

8. Ende ick en ſal den voet Iſraëls niet meer doen wijcken van het lant, dat ick uwen vaderen beſtelt hebbe: alleenlick ſoſe waernemen te doen, al 't gene dat ick hen geboden hebbe, nae de gantſche wet, ende inſettingen, ende rechten, door de hant Moſe.

Hy volgde in alles, het voorbeeld van Achab in Israël, en van zijnen ſnooden grootvader Achaz in Juda na, en behalven dien had nimmer eenig Koning van Juda den HEER op zulk eene hoogstgaende wijze getergd. Zoo vergat hy ten eene-

(*d*) Levit. 18: 21. Deut. 18: 10. 2 Kon. 16: 3. 2 Chr. 28: 3.

mael het roemrijk voorbeeld van zijnen uitmuntenden Vader, en ſloeg zoo min acht op de zegeningen, met welke de God zijner Vaderen dien voortreflyken Vorst bekroond had, als op de geduchte rampen, in welke Achaz afgodery het Rijk geſtort had. Dan het bleev nog niet eens by de afgodery: hy ſtapelde de eene zonde op de andere, hy vergoot ook veel onſchuldig bloed 2 Kon. 21: 16. Hy ſchijnt zijne onderdanen, door geweld en vervolging, tot de afgodery gedwongen, en elk ter dood gebracht te hebben, die den HEER en zijnen dienst bleev aenkleven.

9. Althans eerlang volgde de menigte het grouwzaem voorbeeld van dezen hemel-tergenden Koning; So dede Manaſſe Juda, ende de inwoonderen te Jeruſalem dwalen; dat ſy erger deden dan de Heydenen, die de HEERE voor het aengeſicht der kinderen Iſraëls verdelgt hadde.

10. In deze zijne grouwelen, ging Manasſe halsſtarrig voort, in weerwil van 's HEEREN ernſtige vermaningen. De HEERE ſprack wel tot Manaſſe, ende tot ſijn volck; door den mond van zijne Propheten, byzonder van Jeſaias, die, volgens de overlevering, onder Manasſe gedood is, voords door Micha, Habakuk, en andere Propheten, welke in dien tijd bloeiden. De boodſchap van deze Propheten vinden wy 2 Kon. 21: 11-15. hierin beſtaende, dat de HEER, om de hemeltergende grouwelen van Manasſe en zijne onderdanen, het Koningrijk van Juda, op dezelvde wijs, zoude afbreken, als Hy dat der X ſtammen gedaen had; en dat hy het huis van Manasſe, op dezelvde wijs ſtraffen zoude, als aen dat van Achab geſchied was: ja dat de HEER de vermaerde Stad Jeruſalem geheel van inwooneren ontblooten, en dezelve omkeeren zoude, gelijk men eene ſchotel omkeert; en dat de Joden gevangelyk zouden worden wechgevoerd, naekt en beroovd van alle hunne bezittingen: maer deze boodſchap maekte geenen den minsten indruk, op Manasſe en zijn volk, ſy bleven even halsſtarrig, en merckten daer niet op.

11. Daerom, om deze grouwzame boosheid van Manasſe en zijne onderdanen, en hunne onbegrijpelyke halsſtar-

rig-

righeid in dezelve, (*e*) bracht de HEERE over hen de meest geduchte rampen, tot eene rechtvaerdige ſtraf: want de Krijgs-overſte, die de Koningh van Aſſyrien hadde vielen in Juda, dewelcke groote verwoestingen aenrichtten, en Manaſſe gevangen namen onder de doornen: ende ſy bonden hem met twee koperen ketenen, ende voerden hem nae Babel.

Men verſchilt, onder de Uitleggeren, wie hier, door den Koning van Aſſyrien, bedoeld worde.

Sommigen denken, dat deze naem geene bepaelde beteekenis hebbe, maer dat de gewijde Geſchiedſchrijver hier even eens handelt, als de Latijnſche Geſchiedſchrijver CURTIUS, die de Syriers, met de Asſyriers, en deze weder, met de Babyloniers, willekeurig vermengt. — Maer deze onderſtelling is geheel ongegrond.

Anderen meenen, dat Merodach Baladan bedoeld worde; welken zy oordeelen, dat niet alleen van den Asſyriſchen Koning zy afgevallen, en zijnen zetel te Babel gevestigd hebbe, het zy nog by het leven, het zy liever na den dood van Sanherib, maer ook dat hy zelvs Ninivé ingenomen, en dus het Asſyriſche Rijk ook overmeesterd hebbe. — Dan hiertoe heeft de gemelde Merodach Baladan al te kort geregeerd.

Liever zouden wy denken aen Ezar Haddon, den zoon van Sanherib, om de volgende redenen.

A. Sanherib was Koning van Asſyrien Kap. 32: 1. — Hy was een zoon van Salmanasſer, die, in het zesde jaer van Hiskia, het negende van Hoſea, den Koning van Israël, het Rijk der X ſtammen, voor het grootſte gedeelte, had wechgevoerd 2 Kon. 17: 6. 18: 11.

B. Deze Sanherib was tevens Koning van Babel; want hy beroemde zich, op de overwinninge van Sepharvaim 2 Kon. 18: 34. Jeſ. 36: 19.

(*e*) Deuter. 28: 36. Job 36: 8.

C. Wanneer de HEER 185000 mannen in zijn leger, op eene buitengewoone wijs, deed sneuvelen, vlood hy, en werd kort daerna van kant gemaekt, door zijne zoonen, Adramelech en Sarezer; en Ezar Haddon werd Koning in zijne plaets Kap. 32: 21. 2 Kon. 20: 37. Jes. 37: 38.

D. Het zy, dat Ezar Haddon jong was, en het Rijk niet wist te besttuuren, het zy uit andere oorzaken, althans zijn Rijk, zeer verzwakt door die vreeslyke nederlage by Jerusalem, werd geweldig gescheurd. — De Meden vielen van hem af, die, eenen geruimen tijd, zonder Koning bleven, tot dat Dejoces, de vader van Phraortes, het bewind in handen kreeg. — De Babyloniers volgden het voorbeeld der Meden, en vielen mede van den Asfyrischen Koning af. — Maer naderhand heeft Ezar Haddon Babel weder bemachtigd, het zy, dat de Babyloniers zich willekeurig aen hem onderworpen hebben, het zy liever dat hy hen, en wel by gelegenheid dat zy zonder Koning waren, door geweld van wapenen genoodzaekt hebbe: zoodat hy nu Koning was van Asfyrien en tevens van Babel.

Deze Ezar Haddon zond eene heirmacht, onder het bestuur van zijne Krijgs-Oversten, in het land van Juda. Het kan zijn, dat Manasse zich poogde te verdeedigen, maer geslagen zy; het zy dat de handen van den Koning en het volk slap hingen, zoodat Manasse, in plaets van zich, in vertrouwen op de Godlyke hulp, gelijk Hiskia deed, mannelyk te verdeedigen, lafhartig wechschool. — Althans het volk van den Asfyrischen Koning *namen Manasse gevangen onder de doornen.*

Sommigen nemen deze *doornen* zinbeeldig, als vertogen van zorg en kommer, zoodat 'er door zou te kennen gegeven worden, dat Manasse gevangen werd genomen, terwijl hy verward was in kommerlyke omstandigheden, en beslommerd met veelerlei benauwende zaken. — Anderen verstaen 'er hinderlagen door, in welke de ongelukkige Vorst zou vervallen zijn. — Wy blijven evenwel lievst, by onze Overzetting, en begrijpen de zaek zoo, dat Manasse gevlucht zy, en zich, in digte kreupelbosschen, verscholen hebbe, om de handen der Asfyriers te ontwijken,

maer

maer dat het hem niets baette, dewijl hy, in zijne schuilplaets, gevonden en gevangen werd.

De Asfyriers *bonden* den gevangen Koning der Joden, *met twee koperen ketenen*, zodat hy een gevangen man, een geboeide slaev was. Wijders *voerden zy hem wech naer Babel*, en men mag denken, dat zijn volk, in deze wechvoering, ook meer of min zal gedeeld hebben.

Ziet zoo werd Manasse, op eene geduchte wijs, gestraft; om zijne hoogstgaende grouwelen, en om zijne hardnekkigheid, met welke hy alle vermaningen en bedreigingen versmaed had.

12. Ende evenwel ten laetsten kwam hy tot boetvaerdigheid: want als hy hem benaeuwde, als Ezar Haddon hem, op eene smadelyke wijs, behandelde, badt hy het aengesicht des HEEREN sijnes Godts, ernstelick aen, ende vernederde sich seer voor het aengesicht des Godts sijner vaderen:

Als hy hem benauwde. Dit kan verschillendlyk begrepen worden, zoodat Manasse zeer benauwd en geprangd ware.

Het is denkelyk, dat Ezar Haddon hem uitwendig benauwde, dat hy den gevangenen Manasse niet behandelde, als een gekroond hoofd, zoo als Evilmerodach naderhand deed, omtrend Jojachin 2 Kon. 25: 27, of gelijk Achab gehandeld had, met Benhadad, den Koning van Syrien 1 Kon. 20: 33, maer veel eer op eene smadelyke wijs, in eenen akeligen kerker, met enge boeijen gekluisterd, en met brood der verdrukking gevoed hebbe.

Daerenboven zal Manasse inwendig zijn benauwd geweest. Hy zal zich herinnerd hebben, hoe hy de onschuldigen, welker bloed hy vergoten had, gekluisterd en mishandeld hadde; nu zal hy overdacht hebben, hoe hy zich, tegen den HEER, op de grouwzaemste wijs, vergrepen hadde. Daerby zullen nog de indrukken van Gods Hoogheid op zijn hart gekomen zijn, en zijn gemoed, met de pijlen van Gods gramschap, vervuld hebben. — Althans hy bad nu ernstig tot dien God, welken hy zoo lang en schromelyk getergd had, en vernederde zich, met eene ootmoedige schuldbekentenis.

13. Ende Manasse badt hem, welken hy zoo zeer en lang versmaed had, ernstig en by aenhoudendheid: ende de HEER openbaerde den rijkdom zijner langmoedigheid, aen dezen grooten zondaer, by uitnemendheid, hy liet sich van hem verbidden, ende hoorde sijne smeeckinge, ende hy herstelde Manasse in zijnen voorigen stand, God bracht hem weder te Jerusalem, in sijn Koninckrijcke: Manasse werd uit den kerker losgelaten, in vryheid gesteld, weder overgebracht in het land zijner vaderen, hersteld in zijne Koninglyke waerdigheid, en wederom geplaetst op den Throon van Juda. Doe kende Manasse, dat de HEERE, en Hy alleen, Godt is.

De wederbrenging van Manasse te Jerusalem, in zijn Koningrijk, wordt hier, aen den HEER, toegeschreven. Niet dat Hy dit onmiddelyk hebbe uitgevoerd; maer zoo, dat Hy de eerste en bestuurende oorzaek geweest zy. Trouwens de verandering, in het hart en in de gedragingen van den Asfyrischen Koning, was zoo merkwaerdig, dat elk zeggen moest: Deze omwending is van den HEER.

Ondertusschen kunnen wy niet bepalen, welke ondergeschikte beweegredenen de Koning van Asfyrien gehad hebbe, om Manasse uit zijne banden te ontslaen, en in zijn Koningrijk te herstellen. — Dan het is niet onwaerschijnlyk, dat Ezar Haddon hem hebbe laten gaen, als een cijnsbaer Koning, die aen het Asfyrische Rijk onderworpen was. Dat hy dusdoende Juda hebbe aengemerkt, als eenen voormuur tegen de Egyptische heerschappy. Tot dat einde zal Manasse, in zijn Rijk hersteld zijnde, de steden van Juda gesterkt hebben vs. 14, om zich tegen de Egyptenaren te kunnen verzetten; en daerom zal ook Josia, zijn kleinzoon, tegen Pharao Necho, zijn opgetogen, wanneer dezelve tegen de Asfyriers, of liever tegen de Babyloniers, die toen het Rijk in hadden, optrok.

Deze verlossing had eene gezegende uitwerking op Manasse. *Doe kende Manasse, dat de* HEER *God zy.* — Te vooren had hy Moloch en de Baalim voor Goden gehouden, maer nu kende en wist hy, door de ondervinding, zoo uit de geduchte slagen van Gods straffende God, als uit zijne zonderlinge verlossing, dat JEHOVAH, welken zijne Vaders ge-

gediend hadden, de eenige en ware God zy. Hy erkende het ook, zoo in openbare belijdenisfen, als in zijnen wandel, dewijl hy nu van de afgoden afzag, en zich alleen hield aen den God zijner Vaderen.

14. Ende na desen, na zijne herftelling, gav hy aengename bewijzen van zijne boetvaerdigheid, door eene recht Koninglyke handelwijs; zoo in den burgerftaet als in den Godsdienst. In zijn Rijk herfteld zijnde, bouwde hy den buytenmuer aen de ftadt Davids. Dat gedeelte van Jerufalem, daer David gewoond had, zijnde de burgt Sion, verfterkte Manasfe, door 'er eenen buitenmuur om te maken. Zodanig eenen muur had Hiskias reeds laten maken Kap. 32: 5, maer Manasfe vatte dit werk wederom op; het zy dat deze muur, door de Asfyriers, verbroken was, het zy dat dezelve, nae zijne gedachten, niet hoog genoeg was opgetrokken. De plaets, daer deze muur gebouwd werd, was, aen de weftzijde van de fontein Gihon, daer begon de muur, in het dal, ende ftrekte zich verder tot den ingangh van de vifchpoorte, welke dus genaemd werd, omdat de visch, door dezelve, van Joppe werd aengevoerd; ende deze buitenmuur omcingelde den heuvel Ophel in Jerufalem, die onder de wachttorens geteld werd Jef. 32: 14, ende Manasfe verhief dien muur feer, door denzelven veel hooger op te halen, dan hy te vooren geweest was. Niet minder zorgde hy voor het ganfche land van Juda, dan voor de hoofdftad: want hy leyde oock Krijgs-overften in alle vafte fteden in Juda.

In alle *vaste* of gefterkte *fteden*, in alle vestingen van Juda, plaetfte Manasfe *Krijgsoverften*, mannen, die in de Krijgskunde bedreven waren, en de manfchap, welke onder hun bevel ftond, in den wapenhandel oeffenden. — Ondertusfchen wordt hier, alleen van Krijgs-Overften, en niet van krijgsknechten, gefproken. Trouwens de fteden der Joden werden oudtijds, gelijk wy reeds meermalen hebben opgemerkt, door gewapende burgeren verdeedigd. Derhalven waren 'er alleen Krijgs-Overften noodig, om de burgery, in den wapenhandel te oeffenen, ter verdeediging van de fteden aen te voeren, en daertoe in ftaet te ftellen.

Laten wy, by dit gedrag van Manasse, in den Burgerstaet, een weinig stilstaen.

In den eersten opslag zou men het, als geen blijk van boetvaerdigheid, aenzien, dat Manasse zich wapende; maer, wanneer wy de zaek wat meer van naby beschouwen, zullen wy, in dien Vorst, eene zeer aenmerkelyke verandering ontdekken.

Manasse was te vooren een onderdrukker, zoodat hy onschuldig bloed vergoot. Hy had de zorg, voor zijn land en volk, verwaerloosd: Hy had zich overgegeven aen zorgloosheid, en was verzopen in weelde. — Maer, nadat hy weder op den Throon hersteld was, gedroeg hy zich, als een zorgvuldig Vorst, die de belangen van zijn land en volk ter harte nam.

Offchoon hy God had leeren vreezen, liet hy evenwel de handen niet slap hangen, maer stelde zich in den weg van middelen, om, tegen allerlei vyandelyke invallen, op zijne hoede te zijn. — Hierdoor bevorderde hy tevens het belang van zijne onderdanen. Hy verschafte hun een tegengivt tegen de ledigheid, en stelde hen aen den arbeid; waerdoor zy ongevoelig van nutteloze dingen werden afgetrokken. Hy gav hun daerenboven een tegengivt tegen de zorgloosheid; door hun gelegenheid te geven, om, onder den aenvoer van kundige Krijgs-oversten, in den wapenhandel geoeffend te worden.

Zijne eerste hoofdzorg ging over Jerusalem. Zijn voorige weerloze toestand had hem, zoo onverwacht, in de handen der Assyriers doen vallen. Hy werkte vervolgens aen de Fontein Gihon; om zich van water, binnen de Stad, te voorzien, het welk, in eene belegering, zoo noodzakelyk was. Ook omringde hy Ophel, de hoogste wachtplaets in Jerusalem, van waer men het oog had over het land, naer de zijde van Jericho en den Jordaen, en voords Noord- en Zuidwaerds; om die plaets te beveiligen, en alle bewegingen van eenen naderenden vyand onbelemmerd te kunnen waernemen.

Door alle deze toerustingen, wilde hy zijn Rijk, in staet

van

van tegenweer ftellen ; het zy tegen eenen onverwachten overval der Asfyriers, wanneer dezelve berouw mogten hebben over het gemaekte verdrag ; het zy liever tegen de Egyptenaren, die vyanden waren van de Asfyriers ; zoodat Manasfe deze Krijgsfchikkingen gemaekt hebbe, uit getrouwheid aen den Asfyrier, welke tevens, voor zijn eigen Rijk, zeer voordeelig waren.

Kortom, in dit alles, gav Manasfe proeven, dat hy, van eenen verderver, in eenen Vader des Vaderlands, veranderd ware; en dit kon tevens dienen, om zijne onderdanen des te meer te doen berusten in de fchikkingen, welke hy voornemens was in het Godsdienstige te maken.

15. Trouwens hy beyverde zich, om de afgodery uit te roejen. Ende hy nam de ftandbeelden van de vreemde goden, ende die gelijckenisse, welke hy te vooren in den Tempel had laten plaetfen, uyt het huys des HEEREN wech, mitfgaders alle de altaren, die hy, voor de afgoden, gebouwt hadde op Sion den bergh van het huys des HEEREN, ende op verfcheidene plaetfen te Jerufalem: ende hy wierpse buyten de ftadt, als onreine en verfoeilyke dingen, welke aller verachting waerdig waren.

16. Ende hier mede was Manasfe niet voldaen: hy herftelde ook den waren Godsdienst; hy richtede den koperen brand-offers altaer des HEEREN toe, in het voorhov der Priesteren; hy verbeterde dien Altaer, die, geduurende den tijd zijner afgodery, geheel verwaerloosd en vervallen was. Ook herftelde hy den geheelen Godsdienst, ende offerde daer op, op den vernieuwden altaer, danck-offeren, ende lof-offeren, voor zoo ver hy den Heiligen dienst, door de Priesteren, liet verrichten, en, voor zich zelven in het byzonder, dank-offeren liet opofferen, tot erkentenis van de weldaden, welke de HEER hem, op zijn gebed, bewezen had. Deze zullen verzeld zijn geweest met zoen-offeren; en by die gelegenheid, zal hy openlyk, voor al het volk, belijdenis gedaen hebben, van zijne voorige grouwelen, en van Gods rechtvaerdigheid, in de ftraf,

welke over hem gekomen was; te gelijk des HEEREN weldaden, met openbare dankzeggingen, blymoedig vermeldende: ende hy seyde ook, door een openbaer bevel, tot het volk van Juda, zijne onderdanen, dat sy den HEERE den Godt Israëls alleen, met achterlating van de nietige afgoden, nae het voorschrivt van zijne wet, dienen souden.

In dit alles betoonde Manasse eene oprechte bekeering.

Hy verliet den afgodsdienst. Hy keerde zich, niet alleen voor zijn persoon, tot den HEER, maer hy herstelde ook den Godsdienst by zijn volk. — Al zat hy op den Throon van Juda, hy schaemde zich niet, om voor den HEER uit te komen, en al zijn gezach te gebruiken, om den Godsdienst te herstellen. Hy schaemde zich niet, met zijn gedrag, te toonen, dat zijne voorige handelingen hem tot berouw en smerte waren. Hy zocht, al wat hy bedorven had, weder te herstellen, en, zoo zeer hy door zijn voorbeeld ontsticht had, wederom door zijne bekeering te bouwen. — Ook gav hy openbare blijken van dankbaerheid, aen den HEERE.

17. Maer evenwel zijne pogingen hadden geen genoegzaem uitwerksel, op zijne onderdanen; het volck verwaerloosde nog den Godsdienst in den Tempel, en offerde nogh op de hoogten, welke door Hiskias geslecht, maer door Manasse wederom opgebouwd waren vs. 3, hoewel niet meer aan den afgoden, maer den HEERE haren Godt. Het kan zijn, dat Manasse de Hervorming niet genoeg doorzette, dat hy zoo ver niet wilde of durvde komen, als zijn Vader Hiskias, uit vrees voor den Assyrier; of misschien heeft het volk niet behoorlyk nae hem willen hooren, omdat zy al te zeer aen de bygelovigheden gewoon waren.

18. Het overige nu der geschiedenissen van Manasse, geduurende eene reeks van 55 jaren, waerin de grootste ongerechtigheden, de zwaerste rampen, en de aenmerkelykste omwentelingen waren voorgevallen, ende byzonder sijn gebedt tot sijnen Godt, het welk hy deed, in zijne ge-

van-

vangenis te Babel, oock de woorden der Sienderen, die tot hem gesproken hebben, in den naem des HEEREN des Godts Israëls, om hem te bestraffen en te vermanen; siet, die zijn in de geschiedenissen, in de burgerlyke Jaerboeken, en openbare Gedenkschrivten, der Koningen Israëls, uitvoerig aengeteekend.

19. Ende sijn gebedt, het welk hy deed in zijne gevangenis te Babel, ende hoe sich [*Godt*] van hem heeft laten verbidden, oock alle sijne sonde, ende sijne overtredinge, ende de plaetsen, daer hy hoogten op gebouwt, ende bosschen, ende gesnedene beelden gestelt heeft, eer hy vernedert wert; siet, dat is beschreven in de woorden der Sienders, in de Kerkelyke Jaerboeken, welke de Propheten hielden, omtrend zaken, die den Godsdienst raekten.

Dit gebed van Koning Manasse is niet meer voor handen.

Beide de gemelde aenteekeningen, zoo Burgerlyke als Kerkelyke, zijn, na de Babylonische gevangenis, verloren geraekt.

In de zoogenaemde Apocryphe boeken van het Oude Testament, vind men ook een stuk, het welk *het gebed van Manasse* genaemd wordt. Het behelst drie voorname zaken; eene verheffing des HEEREN, als den God der Aertsvaderen, wegens zijne hoogheid, rechtvaerdigheid, en goedertierenheid vs. 1-7; eene ootmoedige belijdenis van zonden vs. 8 11; eene ernstige smeeking, om vergeving, en verlossing uit zeer kommerlyke omstandigheden vs. 12-15. — Er is niets aenstootelyks of onbetamelyks in; en het is zeer te vermoeden, dat Manasse zich, nae de wijs der Joden, op zulken of dergelijken bidtrant, zal tot den HEERE gewend hebben.

Dan, met dit alles, hebben wy geenen grond, om het voor een echt stuk te houden, behoorende tot de oude schrivten. De Joden hebben het nooit aengenomen. Ook is het, niet in het Hebreeuwsch, maer in het Grieksch opgesteld; het schijnt zelvs oorspronkelyk in het Latijn ontworpen te zijn. — Voor het overige, al ware dit stuk echt, dan zou het

nog, onder de Godlyke boeken van het Oude Testament, niet kunnen geteld worden, omdat het nooit in de lijst der regelmatige boeken is ingelascht.

20. Ende Manaſſe ontſliep met ſijnen vaderen, in den ouderdom van 67 jaren, ende ſy begroeven hem in ſijn huys, in den tuin van het Koninglyk Paleis 2 Kon. 21: 18, welken Uzzia had aengelegd, en die ook, zoo het ſchijnt daerin begraven was Kap. 26: 23. Misſchien had Manasſe dit belast; omdat hy zich, als iemand die den grond gelegd had tot de wechvoering der Joden naer Babel, de eer niet waerdig achtte, van in het Koninglyk grav geplaetst te worden. Zijn opvolger was Amon, die maer korten tijd regeerde: ende ſijn ſone Amon wert Koningh in ſijne plaetſe.

21. (*f*) Amon was twee en twintigh jaer oudt, als hy Koningh wert: ende regeerde twee jaren te Jeruſalem.

22. Ende hy dede dat quaet was in de oogen des HEEREN, gelijck als ſijn vader Manaſſe, voor zijne gevangelyke wechvoering naer Babel, gedaen hadde: want Amon voerde den afgodsdienst weder in, welken zijn Vader, in het laetst van zijn leven, nae zijn beste vermogen, had uitgeroeid; hy offerde allen den geſnedenen beelden, die ſijn vader Manaſſe gemaeckt hadde, welke hy weder oprichtte, ende diendeſe.

23. Maer hy volgde zijnen Vader, in zijne bekeering, niet nae. Hy was en bleev verhard; hy en vernederde ſich niet voor het aengeſichte des HEEREN, gelijck Manaſſe ſijn vader ſich vernedert hadde: maer deſe grouwelyke Amon vermenigvuldigde de ſchult, en maekte het nog erger, dan zijn Vader, voor zijne bekeering, gedaen had.

24. Ende ſijne knechten of Rijksgrooten maeckten eene verbinteniſſe tegen hem, ende doodden hem in ſijn huys.

25. Maer het gemeene volck des lants, dat meer

aen

(*f*) 2 Kon. 21: 19.

aen hem, of immers aen zijn Huis, verkleevd was dan de Grooten, floeghſe alle, die de verbinteniſſe tegen den Koningh Amon gemaeckt hadden: ende het gemelde gemeene volck des lants maeckte ſijnen ſone Joſia Koningh in ſijne plaetſe, daer misſchien elk der moordenaren van Amon, voor zichzelven, op den Throon loerde.

HET XXXIV. KAPITTEL.

De Geſchiedenis van den Godvruchtigen Joſia, den veertienden Koning van Juda.

DE geſchiedenis van dezen Koning Joſia is zeer merkwaerdig: niet alleen omdat hy, in deugd en Godsvrucht, van zijnen Vader en van zijne kinderen, zeer onderſcheiden was; maer voornamelyk omdat hy, eeuwen van te vooren, was bekend gemaekt, met uitdrukkelyke bepaling van zijnen naem, als een, die de afgodery, door Jerobeam ingevoerd, zoude uitroejen 1 Kon. 13: 1, als mede, omdat hy van den HEER gebruikt werd, ter verbetering der vervallene zaken; hoewel het verval zoo groot en algemeen, en de maet der ongerechtigheid dermate vervuld was, dat het voor Juda te laet geworden was, en des HEEREN oordeel zich haestte om nu over hen te werden uitgeſtort.

1. Deze Joſia was niet meer dan acht jaren oudt, doe hy Koningh wert; ende regeerde een en dertigh jaer te Jeruſalem.

De jonge Joſia beklom den Throon van Juda, in zeer moeilyke omſtandigheden. — In den Burgerſtaet waren groote partyſchappen. De Hofparty, beſtaende uit de hovelingen en lijvwachten, hadden zijnen Vader vermoord; het gemeene volk hadden de moordenaers geſtraft, en den jongen Joſias op den Throon geplaetst. — In den Godsdienst en in de zeden, was een ſchromelyk verval. Alles, wat Manasſe, na zijne bekeering, gezuiverd had, had Amon wederom verdorven, en den afgodsdienst ten anderen male ingevoerd. — In zulk

eenen verwarden tijd, kwam Josias, die nog een teder kind was, aen de Regeering. Mogelyk zullen zy, die Josia Koning maekten, ook wel voor zijne opvoeding gezorgd hebben, waervan, in deze zorgelyke dagen, zoo veel af hing. Of de Hoogepriester Hilkia, dan wel iemand anders, daertoe gebruikt zy, kunnen wy niet bepalen.

Dan, hoe donker het 'er ook mogt uitzien, Josia was, volgens de voorzegging, de man van Gods raed, bestemd tot groote en zeer gewichtige dingen. Uit dezen hoofde zal de HEER zelvs, voor den jongen Koning gezorgd, en hem de wijsheid, waervan de vrees des HEEREN het beginsel is, al vroeg in zijn hart gegeven hebben.

2. Ende de uitkomst heeft dit ook bevestigd: want hy dede wat recht was in de oogen des HEEREN, ende wandelde in de wegen sijns vaders Davids, hy volgde de lovlyke voetstappen van dien Godvruchtigen Koning, in alles na, ende zelvs en weeck hy niet af ter rechter, noch ter slinckerhant, zoodat hy zich nooit, aen ergerlyke zonden, schuldig maekte, gelijk David eens gedaen had, in de zaek van Bathseba.

Dit getuigenis teekent Josia af, als den besten der Koningen van Juda, die zelvs boven David, anderszins den voortreffelykften, in zoo ver uitmuntte, dat hy nimmer grootelyks van den HEER was afgeweken. Vergel. 2 Kon. 23: 25.

Gods byzondere Voorzienigheid is hier zeer opmerkelyk. De HEER had dezen Josia bestemd, tot den man van zijnen raed, om de afgodery uit te roejen. Zijn Vader, van welken hy zijne opvoeding te wachten had, lag in de afgodery en allerlei boosheid als verzopen. Maer God zorgde, dat deze hinderpael wierd wechgenomen; dewijl hy, na twee jaren regeerens, door zijne eigene hovelingen, vermoord werd. Deze hovelingen schijnen ontwerpen gehad te hebben, welke, voor Davids huis, verdervelyk waren; maer de HEER bestierde de zaken zodanig, dat de gemeene man middel wist te vinden, om de moordenaren te straffen, en Josia in zijne eerste kindsheid, op den Throon te plaetsen.

3. Al zeer vroeg, openbaerde Josia zijn Godvruchtig bestaen: Want in het achtste jaer sijner regeeringe,

doe

doe hy wel de kindsheid te boven, maer, fchoon toen reeds gehuwd, gelijk blijkt uit den ouderdom van zijne zoonen, echter nogh in ouderdom een jongelingh was van flechts zestien jaren, begon hy den Godt fijns vaders Davids te foecken, en openbare blijken te geven, dat zijn hart tot den HEER en zijnen dienst oprechtelyk geneigd was: ende in het twaelfde jaer zijner Regeering, toen hy twintig jaren oud was, begon hy alle fteden en plaetfen van zijn Koningrijk Juda, ende vooral ook de hoofdftad Jerufalem (a) van de hoogten, ende de bosfchen, ende de gefnedene, ende de gegotene beelden, en alles, wat tot den afgodsdienst, door zijnen Vader Amon, op nieuw was ingevoerd, te reynigen:

Omtrend de agt eerste jaren van zijn Koningrijk vinden wy niets aengeteekend. Waerfchijnlyk werd hy, met zijn zestiende jaer, of kort te vooren, by zijn huwelyk, meerderjarig verklaerd. — Waerlyk het is iets zeer merkwaerdigs, in eenen jongeling van 16 jaren, wanneer de kracht der verdorvenheid en verleiding zich op het fterkst openbaert, en gezind is om door alle teugels heen te breken; in eenen jongen Vorst, die maer even zijn eigen meester is, en de teugels der Regeering in handen gekregen heeft; en dat in tijden van een algemeen bederv, daer het Hov, het Volk, ja de Tempel zelvs, met afgodery befmet was; het is iets zeer merkwaerdigs, dat zulk een jong Vorst, in zoodanige omftandigheden, openbare blijken begon te geven van zijne gezindheid voor den waren Godsdienst. Dit vorderde zeker veel moed en fterkte van geest.

Evenwel met dit alles, Jofia handelde niet drivtig; gelijk men daervoor, in zulke jonge jaren, bloot ligt, en gevaer loopt, door ontijdigen, fchoon welmeenenden yver, goede zaken te bederven: Neen; hy paerde zijnen moed en yver met een voorbeeldig wijs beleid, dat verre boven zijne jaren ging. In zijn zestiende jaer, ontdekte hy zijne Godsdienstige keus; en bereidde zich, met een oog op den HEER, by trappen, den weg ter uitvoering van zijn ontwerp. Vier jaren later floeg hy handen aen het werk, en deed de afgodery uit zijn land wech, met alles wat 'er toe behoorde, om dezelve, met wortel en tak, uit te roejen.

(a) 1 Kon. 13: 2.

4. Ende men brack voor ſijn aengeſicht, in zijne tegenwoordigheid en onder zijn opzicht af, de altaren der Baalim; ende de ſonnebeelden, die om hooge boven deſelve waren, door welke de zon, als eene Godheid, afgebeeld werd, om aen dezelve op' die altaren te rooken, hieuw hy af: de boſſchen oock, ende de geſnedene, ende gegotene beelden verbrack, ende vergruyſde, ende ſtroyde hy op de graven der gener die hen geoffert hadden.

Het ſchijnt; dat de dienaers van Baal, en van andere afgoden, zich, niet alleen in hun leven, maer ook na hunnen dood, hebben willen afzonderen, van de Israëliten, die des HEEREN dienst aenkleevden; en dat zy daerom, in den omtrek van de Tempelen en Altaren der afgoden, hunne begraevplaetſen hadden. — Koning Joſia nu liet deze begraevplaetſen ontheiligen, door het ſtof en gruis der afgodsbeelden; om daerdoor den levendigen onder het oog te brengen, dat de afgoden enkele ydelheden waren, en dat zy, die op dezelve vertrouwd hadden, in hunne hoop waren te leur geſteld, zoodat hunne verwachting, als ſtof, vervlogen ware.

5. Ende de beenderen der Prieſteren, de geraemten en lijken der gener, die Priesters en voorgangers, in den afgodsdienst, geweest waren, liet Joſia opgraven, en dezelve verbrandde hy op hare altaren, om dezelve te ontheiligen, en de levenden van den afgodsdienst afteſchrikken: ende hy reynigde Juda, ende Jeruſalem dusdoende van de afgodery en alles wat daerop betrekking had.

6. Daer toe deed de Koning, in eigen perſoon, eene omreis in de ſteden Manaſſes, ende Ephraims, ende Simeons, ja tot Naphtali aen 't einde van 't gewezen Rijk der X ſtammen toe, in hare woeſte plaetſen, welke, na de Asſyriſche gevangenis, nog niet weder opgebouwd waren, rontom,

7. Brack hy overal oock de altaren af, waer hy dezelve maer ontmoette; en onder die byzonderlyk Jerobeams altaer te Bethel: ende de boſſchen, ende de geſnedene beelden ſtampte hy, [*die*] vergruyſende, ende alle de ſonnebeelden hieuw hy af in het gan-

gantsche lant Israëls: daer na keerde hy weder nae Jerusalem.

Hier doen zich twee vragen op.

I. Wat recht had Josia, om, buiten zijn Rijk, het welk zich alleen tot de stammen Juda en Benjamin bepaelde, eene omreis te doen, door gansch Canaan, ter uitroejing van den afgodsdienst? — Het land, het welk eertijds aen den X stammen behoorde, schijnt nu ook onder het bestier van Josia geweest te zijn. Het is waerschijnlyk, dat Ezar-Haddon, toen hy den Grootvader van onzen Josia, Manasse, uit de gevangenis ontsloeg, geheel Palestina, aen dien Manasse, als een leenroerig Rijk van de Asfyriers, ter bestiering zal gegeven hebben, om dusdoende eenen voormuur te hebben, tegen de Egyptenaers; gelijk Josia zich, uit hoofde zijner afhangelykheid van den Asfyrier, ook verplicht rekende, om Pharao Necho, den Koning van Egypte, tegen te trekken, en hem te stuiten, in zijnen optocht tegen het Asfyrische Rijk Kap. 35: 20-24.

II. Hoe veel tijd heeft Josia, tot de gemelde reis, besteed? — Dit kunnen wy, met geene zekerheid, bepalen. Het was zekerlyk geen werk van eenen korten tijd. — Hy begon, met de uitroejing van de afgodery, in het 12de jaer zijner Regeering, en toen hy, in het 18de jaer, de hand sloeg aen de verbetering van den Tempel, was het land reeds gezuiverd.

Hierop verhaelt de Geschiedschrijver, dat Josia den Tempel liet verbeteren, en dat by die gelegenheid het Wetboek des HEEREN *gevonden zy vs. 8. — Maer hier is, ten aenzien van de orde, veel verschil met 2 Kon. 22 en 23.*

Tweemalen wordt 'er gesproken van Josias pogingen, om de afgodery uitteroejen. Van de eerstemael lezen wy in ons Kapittel vs. 3-7. en 2 Kon. 23: 4-20, en van de tweedemael, na het vinden van het Wetboek, hier vs. 33. en 2 Kon. 23: 24. — Maer, in de omstandigheden van den tijd, schijnt een aenmerkelyk verschil. — De eerste uitroejing van de afgodery is, volgens ons Kapittel vs. 3, begonnen met het

12de jaer van Josias Regeering, dus lang voor de verbetering van den Tempel, welke met zijn 18de jaer eenen aenvang nam vs. 8. Maer, volgens 2 Kon. 23: 4, begon de eerste uitroejing van de afgodery, in 's Konings 18de jaer, na de verbetering van den Tempel, en het vinden van het Wetboek. — De tweede poging, ter uitroejing van de afgodery is Kap. 34: 33, voor het Pascha, doch na de verbetering van den Tempel, geplaetst; maer 2 Kon. 23: 24. beide na de verbetering van den Tempel en na het Pascha.

Ten aenzien van deze schijnstrijdigheden, merken wy kortelyk aen, dat de pogingen van Josia, ter hervorming van den Godsdienst, den ganschen tijd van zijne Regeering geduurd hebben, zoodat hy, in het 12de jaer begonnen zy, en daermede tot op zijnen dood toe zy voortgegaen. — De Geschiedschrijvers van de boeken der Koningen en Chronijken hebben daerom, in het verhael dezer dingen, gehandeld, nae de gewoone wijs der Schrijveren: want niets is 'er gewooner, in het beschrijven van zaken die eenen geruimen tijd geduurd hebben, dan dat verscheidene Schrijvers daervan, op eenen verschillenden trant, melding maken. Zy, die Jaerboeken schrijven, breken telkens de geschiedenis af, om andere zaken te melden, die ter zelvder tijd gebeurd zijn. Anderen, die geschakelde Geschiedverhalen opstellen, zijn meer gewoon het gene tot dezelvde gebeurtenis behoort, by grooter stukken, of wel geheel achter een, te verhalen.

Men vergelijke wijders de aenmerkingen van den Heer MOHR VII. Deel. INLEIDING bladz. LXVII—LXX.

8. In (b) het achttiende jaer nu sijner regeeringe, toen hy den ouderdom van 26 jaren bereikt had, als hy het lant, ende het Huys gereynigt hadde, sondt hy Saphan den sone van Azalia, ende Maaseja den Oversten der stadt, ende Joah den sone van Joahaz den Kancelier, om het huys des HEEREN sijnes Godts te verbeteren.

Het oogmerk van den Koning was, *om het huis des* HEEREN *te verbeteren*, dat is, om het gene daeraen bouwvallig ge-

(b) 2 Kon. 22: 3.

geworden, of onthavend was, te herstellen. — Te weten het gebouw had nu reeds lang gestaen, 'er waren reeds 386 jaren, na de inwijing van den Tempel, verlopen. Daerenboven had dit gebouw zeer veel geleden: zoo door Achaz, Manasse, Amon en de zoons van Athalia, die 'er allerlei werktuigen van afgodery in hadden laten plaetsen; als by het weder afbreken van deze afgodische werktuigen, gelijk Hiskia, Manasse na zijne bekeering, en Josia nog onlangs, gedaen hadden.

Tot dat einde bediende de Koning zich van een driemanschap, Saphan, den Koninglyken Geheimschrijver, Maseja, *den Oversten der Stad*, dat is den Bevelhebber, die het Krijgsvolk binnen Jerusalem gebood, en Joah, *den Kanselier*, die de Rijks Archiven bewaerde. — De last, welken de Koning gav aen dezen drie mannen, wordt 2 Kon. 22: 3-6. uitvoeriger beschreven, maer van deze byzonderheden wordt hier niets gemeld. Het blijkt daeruit, dat het volk geld had opgebracht; en de Koning wilde, dat de som zou opgemaekt worden, om vast een begin te maken van het werk.

9. Ende sy quamen tot Hilkia den Hoogenpriester, ende sy gaven het gelt dat ten huyse Godts gebracht was, 't welck de Leviten, die den dorpel bewaerden, vergadert hadden uyt de hant Manasses, ende Ephraims, ende uyt het gantsch overblijfsel Israëls, ende uyt gantsch Juda, ende Benjamin, ende te Jerusalem wedergekomen waren.

Uit dit verhael blijkt het, gelijk ook uit 2 Kon. 22: 4, dat de Priesters, die het ampt van Poortiers waernamen, geld van het volk verzameld hadden, waerschijnlyk de schatting, door Mose bepaeld Exod. 30: 11-16. Doch het is bedenkelyk, of deze verzameling geschied zy, by wijs van ophaling, in alle de steden van Israël en Juda, zoo als Joas, in zijnen tijd, aen den Leviten bevolen had Kap. 24: 5, dan of deze verzameling in den Tempel zelven geschied zy, door het stellen van eene kist, aen de poort van den Tempel, zoo als Joas naderhand liet doen, omdat de Leviten geenen haest maekten. De bepaling van die bedenking hangt af van deze vraeg: wie waren de personen, *die weder kwamen te Jerusa-*

lem? Worden daerdoor de Leviten bedoeld, welke het geheele land hadden doorgereisd, en weder naer Jerusalem waren terug gekeerd; dan wel die van Manasse, Ephraim, Israël, Juda en Benjamin, die naer Jerusalem, tot het waernemen van den Godsdienst, welken zy zoo lang verwaerloosd hadden: wederkeerden? — De eerste gedachte schijnt de meest aennemelyke te zijn. — Althans de Poortiers brachten de verzamelde penningen, tot Hilkia, den Hoogepriester, om de geheele som op te maken.

10. Sy nu, welke de Koning, over het herstellen van den Tempel gesteld had, Saphan, Maseja en Joah, gaven 't verzamelde en wel getelde geld in de hant der versorgers van het werck, die bestelt waren over het huys des HEEREN, om de werklieden na te gaen en te betalen: ende [*dese*] gaven dat den genen, die het werck deden, die arbeydeden aen het huys des HEEREN, om het Huys te vermaken ende te verbeteren.

11. (*c*) Want sy gaven 't den werckmeesters, ende den bouwlieden of Architecten, om gehouwene steenen te koopen, ende hout tot de t'samenvoegingen van het gene gebroken was: ende om de huysen te solderen, om te dekken het gene ontbloot was; met een woord, om alle gedeelten van den Tempel te herstellen, die de afgodische Koningen van Juda verdorven hadden.

12. Ende die mannen, die gesteld waren, om bouwstoffen in te koopen, handelden trouwelick in dit werck; en dat maekte, dat men hun niet eens rekening afvorderde 2 Kon. 22: 7, ende de Bestelde over deselve, die het opzicht hadden, over deze koopers der bouwstoffen, waren Jahath, ende Obadja, Leviten van de kinderen Merari, mitsgaders Zacharia, ende Mesullam, van de kinderen der Kohathiten, om [*het werck*] voort te drijven, en zorg te dragen, dat 'er allen mo-

(*c*) 2 Kon. 22: 6.

mogelyken ſpoed gemaekt wierd: ende die gemelde Leviten behoorden tot de zangeren, zy waren alle verſtandigh op inſtrumenten van muſijcke, en derhalven ook doorzichtig tot dit werk, en belang daer in hebbende.

13. Sy hadden niet alleen het opzicht, over de genen, die de bouwſtoffen kochten, maer ook over de genen, die dezelve verwerkten, zy waren oock over de laſtdragers, die de bouwſtoffen aenbrachten en het overtallige wechruimden, ende de voortdrijvers van allen, die in eenigh werck arbeydeden: doch daertoe hadden zy nog anderen tot hunne hulp uit de Leviten; want uyt de Leviten waren Schrijvers, ende Amptlieden, ende poortiers, recht geſchikt, om de arbeiders in het werk, en by hunnen plicht te houden.

14. Ende als ſy het gelt uytnamen, dat in een zeker vertrek van het huys des HEEREN gebracht was, vondt de Prieſter Hilkia het oorſpronglyke wetboeck des HEEREN, [*gegeven*] door de hant Moſe.

Over het vinden van dit Wetboek hebben wy reeds uitvoeriger gehandeld by 2 Kon. 22. VII. Deel. p. 486—488.

15. Ende Hilkia antwoordde, ende ſeyde tot Saphan den Schrijver; Ick hebbe het wetboeck gevonden in het huys des HEEREN: ende Hilkia gaf Saphan dat boeck.

16. Ende Saphan droegh dat boeck tot den Koningh: daer beneven bracht hy nogh den Koningh beſcheyt weder, ſeggende; Al wat in de hant uwer knechten gegeven is, dat doen ſy: alle uwe Koninglyke bevelen, omtrend het herſtellen van den Tempel, worden nauwkeurig ter uitvoering gebracht.

17. Ende ſy hebben het gelt te ſamen geſtort, dat in den huyſe des HEEREN gevonden is, en tot eene hoofdſom gebracht; ende hebben 't gegeven in de hant der Beſtelden, ende deze weder in de hant der gener, die het werck maeckten.

18. Voorder gaf Saphan de Schrijver den Koningh te kennen, ſeggende; Hilkia de Prieſter heeft my een boeck gegeven, het welk hy in den Tem-

pel gevonden heeft: ende Saphan las daer in voor het aengesicht des Konings, en wel zulke gedeelten, welke dienen konden tot aenleiding van het gene vervolgens ver haeld werd.

19. Het geschiedde nu, als de Koningh de woorden der wet hoorde, dat hy geweldig ontroerd wierd; en, ten blijke daervan, sijne kleederen scheurde.

20. Ende de Koningh geboodt Hilkia, ende Ahikam den sone Saphans, ende Abdon, Achbor genoemd 2 Kon. 22: 12. den sone van Micha, ende Saphan den Schrijver, ende Asaja den knecht of Kamerheer des Konings, seggende;

21. Gaet henen, vraget den HEERE voor my, ende voor het overgeblevene in Israël, ende in Juda, over de woorden deses boecks, dat gevonden is: want de grimmigheyt des HEEREN is groot, die over ons uytgegoten is, om dat onse vaders niet en hebben gehouden het woort des HEEREN, om te doen nae al 't gene, dat in dat boeck geschreven is.

22. Doe gingh Hilkia henen, ende die des Konings overige gezanten waren, tot de Prophetesse Hulda de huysvrouwe Sallums, des soons Tokhaths of Tikva, des soons Hasra of Harhas, des kleederbewaerders; sy nu woonde te Jerusalem in het tweede of middelste deel van de Stad, ende sy spraken sulcks tot haer, als de Koning hun geboden had, om den HEER te vragen, hoe men zich, in dit geval, verder gedragen moest.

23. Ende sy seyde tot hen; Soo seyt de HEERE de Godt Israëls: Segget den man, die ulieden tot my gesonden heeft;

24. Soo seyt de HEERE; Siet ick sal quaet over dese plaetse, ende over hare inwoonderen brengen: alle de vloecken, die geschreven zijn in het boeck, dat men voor het aengesicht des Konings van Juda gelesen heeft.

25. Daerom dat sy my verlaten, ende anderen goden geroockt hebben, op dat sy my tot toorn

ver-

verweckten met alle wercken harer handen; door het dienen van nietige afgoden, welke zy zelvs gemaekt hebben: so sal mijne grimmigheyt uytgegoten worden tegen dese plaetse, ende niet uytgebluscht worden, zoodat alle oordeelen, welke reeds gekomen zijn, nog maer geringe beginselen zijn van die gene, welke volgen zullen.

26. Maer tot den Koningh van Juda, die uliеden gesonden heeft, om den HEERE te vragen, tot hem sult gy alsoo seggen: Soo seyt de HEERE de Godt Israëls; Aengaende de woorden, die gy hebt gehoort:

27. Om dat uw herte weeck geworden is, ende gy u voor het aengesichte Godts vernedert hebt, als gy sijne woorden hoordet tegen dese plaetse, ende tegen hare inwoonders, ende hebt u vernedert voor mijn aengesichte, ende uwe kleederen gescheurt, ende geweent voor mijn aengesichte; so hebbe ick [*u*] oock verhoort, spreeckt de HEERE:

28. Siet, ick sal u versamelen tot uwe vaderen, ende gy sult met vrede in uw graf versamelt worden, ende uwe oogen en sullen al dat quaet niet sien, dat ick over dese plaetse, ende over hare inwoonders brengen sal: Ende sy brachten den Koningh dese antwoorde weder.

29. (*d*) Doe sondt de Koningh henen, ende versamelde alle Oudtste van Juda, ende Jerusalem.

30. Ende de Koningh gingh op in het huys des HEEREN, ende alle de mannen van Juda, ende de inwoonders van Jerusalem, mitsgaders de Priesters, ende de Leviten, ende al het volck, van den grooten tot den kleynen toe: ende men las voor haren ooren alle de woorden des boecks

(*d*) 2 Kon. 23: 1.

des verbonts, dat in het huys des HEEREN gevonden was.

31. Ende de Koningh ſtont, in eene zeer eerbiedige houding, in ſijne gewoone ſtantplaetſe, in den voorhov der Israëliten, by den ingang van den voorhov der Priesteren 2 Kon. 23: 3, ende (e) maeckte een verbont voor des HEEREN aengeſicht, hy verbond zich, ten aenhooren van het ganſche volk, op eene zeer plechtige wijs, om den HEERE na te wandelen, ende om ſijne geboden, ende ſijne getuygeniſſen, ende ſijne inſettingen, met ſijn gantſch herte, ende met ſijne gantſche ziele te onderhouden, doende de woorden des verbonts, die in dat ſelve boeck geſchreven zijn.

32. Ende hy dede alle, die te Jeruſalem, ende in Benjamin gevonden werden, ſtaen, en zoo op de allerplechtigſte wijs verklaren, dat zy Gods geboden onderhouden zouden: ende de inwoonders van Jeruſalem deden, ten minſten in den uiterlyken ſchijn, nae den eisch van het verbont Godts, des Godts harer vaderen. Jer. 3: 6, 10.

33. Joſia dan dede alle grouwelen der afgodery wech uyt alle landen, die der kinderen Iſraëls waren, ende maeckte alle, die in Iſraël gevonden werden genegen, om, ten minsten in het uitwendige, te dienen, te dienen den HEERE haren Godt: alle ſijne dagen, zoo lang dees Godvruchtige Vorst leevde en regeerde, en weecken ſy niet af van den HEERE den Godt harer vaderen na te volgen, en de uiterlyke plechtigheden van Moſes wet waernemen, ſchoon de harten van het grootſte gros niet oprecht waren.

(e) Joſ. 24: 25.

HET XXXV. KAPITTEL.

Het vervolg der geschiedenis van Koning Josia.

1. DAer na (*a*) hieldt Josia het Paeschen den HEERE te Jerusalem: hy liet een Koninglyk bevel uitgaen, dat het Paeschfeest, op eene zeer plechtige wijs, zoude gevierd worden. Zijne onderdanen gehoorzaemden dit bevel, ende sy slachteden het Pascha op den veertienden der eerster maent, den gewoonen tijd, welken de Wet bepaeld had.

Omtrend deze Paeschviering, hebben wy reeds het een en ander aengemerkt by 2 Kon. 23: 22-23. VII. Deel. pag. 499—501.

2. Ende hy stelde de Priesters op hare wachten elk in zijn onderscheiden post en bediening: ende hy sterecktese tot den dienst van het huys des HEEREN, door allerlei aenmoedigingen.

3. Ende hy seyde tot de Leviten, die gantsch Israël, in de Wet en in den Godsdienst, onderwesen, en die den HEERE heyligh en tot zijnen plechtigen dienst afgezonderd waren; Settet de heylige Verbonds-Arke, die voor eenigen tijd verplaetst is, toen men bezig was den Tempel te verbeteren, op zijne gewoone plaets, in het binnenste Heiligdom van het Huys, 't welcke Salomo de sone Davids des Konings Israëls gebouwt heeft; Gy en hebt geenen last op de schouderen of eenig gewoon werk te verrichten: dient nu den HEERE uwen Godt, onvermoeid, met alle uwe vermogens, ende maeckt dat sijn volck Israël Hem diene.

4. Ende bereydet u nae de huysen uwer vade-

(*a*) 2 Kon. 23: 21.

ren, nae uwe verdeelingen, om elk zijn onderscheiden werk, volgens de bepaelde rangschikkingen en tourbeurten, te verrichten, (*b*) nae het voorschrift van David den Koningh Israëls, ende nae de beschrijvinge sijns soons Salomo. 1 Chron. 23, 24, en 2 Chron. 8: 14.

5. Ende staet in het heyligdom, in het voorhov der Priesteren, om aldaer den Heiligen dienst waer te nemen, nae de onderscheydinge der vaderlicke huysen, voor en in de plaets van uwe broederen, het volck, ende [*nae*] de afdeelinge van de vaderlicke huysen der Leviten.

6. Ende slachtet het Pascha, ende heyliget u, ende bereydet [*dat*] voor uwen broederen, doende nae het woort des HEEREN door de hant Mose Exod. 12. uitvoerig voorgeschreven.

7. (*c*) Ende Josia moedigde zijne onderdanen, met een lovlyk voorbeeld aen. Hy gaf zelvs, uit zijne eigene bezitting, voor den volcke, van kleyn vee, lammeren, ende jonge geytenbocken, die alle tot Paesch-offeren, nae alle 't gene dat daer gevonden wert, in getale dertigh duysent; maer van runderen, tot dank-offeren, op de overige dagen van het feest, drie duysent: dit was van des Konings have.

8. Oock gaven sijne Vorsten ten vrywilligen offer voor den volcke, voor den Priesteren, ende voor den Leviten: Hilkia, ende Zacharia, ende Jehiël de Overste van het huys Godts, gaven den Priesteren tot Paesch-offeren, twee duysent, ende ses hondert [*kleyn vee*]; ende drie hondert runderen tot dank-offeren.

9. Daer toe Chonanja, ende Semaja, ende Nethaneël sijne broederen; mitsgaders Hasabja, ende Jeïel, ende Jozabad, de Overste der Leviten, gaven den Leviten tot Paesch-offeren, vijf duysent [*kleyn vee*]; ende vijf hondert runderen.

10. Also

(*b*) 1 Chron. capp. 23. 24. 25. 26. (*c*) 2 Chron. 30: 24.

10. Alſo wert de dienſt toebereydt en alles in gereedheid gebracht tot het Paesch-offer: ende de Prieſteren ſtonden in hare ſtantplaetſe, om het Priesterwerk te verrichten; ende de Leviten in hare verdeelingen nae het gebodt des Konings, om den Priesteren te dienen.

11. Daer na ſlachtte men het Paſcha, door de hand der Leviten: ende de Prieſters ſprengden [*het bloet*] uyt hare handen; ende de Leviten trocken de huyden af, het gene eigenlyk het werk der Priesteren was; maer omdat deze genoeg te doen hadden, met de bloedſprenging, werden zy door de Leviten geholpen.

12. Ende ſy namen het brand-offer daer af, zy ſcheidden de lammeren, welke tot brand-offers dienen moesten, van die gene af, welke tot dank-offeren geſchikt waren, op dat ſy die laetstgemelde, nae de verdeelingen der vaderlicke huyſen, den volcke geven mochten, om den HEERE te offeren, gelijck geſchreven is in het boeck Moſe: ende alſoo ook met de runderen.

13. (*d*) Ende ſy koockten of braedden het Paſcha by den vyere, nae het recht en de Godlyke Wet Exod. 12: 8, 9, maer de [*andere*] heylige dingen, namelyk de dank-offers, koockten ſy in potten, ende in ketelen, ende in pannen; ende ſy deelden 't haeſtelick onder alle den volcke.

14. Daer na bereydden ſy oock voor henſelven, ende voor den Prieſteren de Paeschlammeren en de dankofferen: want de Prieſters de ſonen Aarons waren tot aen den nacht in het offeren der brand-offeren, ende des vets, van wegens derzelver groote menigte; daerom bereydden de Leviten voor henſelſelven, ende voor den Prieſteren, den ſonen Aarons.

15. Ende de ſangers, de ſonen Aſaphs, waren in hare ſtantplaetſe, om elk, in zijne rangſchikking,

(*d*) Exod. 12: 8, 9.

heilige liederen op te zingen, nae den gebode Davids, ende de zonen Asaphs, ende Hemans, ende Jeduthuns des Sienders des Konings, mitsgaders waren ook de poortiers aen elcke poorte: sy en behoefden niet te wijcken van haren dienst, en konden in hun heilig dienstwerk ongestoord voortgaen, overmits hare broeders, de andere Leviten, voor hen de Paeschlammeren en dank-offeren bereydden.

16. Alſo wert de gantſche dienſt des HEEREN op den ſelven dagh beſchickt en voleindigd, om Paeſchen te houden, ende brand-offeren op den altaer des HEEREN te offeren, nae den gebode des Konings Joſia.

17. Ende de kinderen Iſraëls, dieder gevonden werden, hielden het Paeſchen ter ſelver tijt, ende het feeſt der ongeſuerde [*brooden*], ſeven dagen.

18. Daer en was oock geen Paeſchen als dat, in Iſraël gehouden, van de dagen Samuels des Propheten of *van de dagen der Richteren, die Israël gericht hebben* 2 Kon. 23: 22. aen: ende geene Koningen Iſraëls hadden ſulck Paeſchen gehouden, gelijck dat Joſia hieldt met de Prieſters, ende de Leviten, ende gantſch Juda, ende Iſraël, dat 'er gevonden wert, ende de inwoonders van Jeruſalem.

19. In (*e*) het achttiende jaer des Koninckrijcks van Joſia wert dit Paeſchen gehouden.

20. Na dit alles, doe Joſia het Huys toebereydt, den Tempel verbeterd, en den plechtigen Godsdienst hersteld hadde, (*f*) toogh Necho de Koningh van Egypten op, om te krijgen tegen Nabopolasſar. den Vader van Nebucadnezar den grooten, den Koning van Babel, die 2 Kon. 23: 29. de Koning van Asſyrien genaemd wordt; omdat hy nu het hoofd was van de Asſyrische Monarchy. Bepaeldelyk wendde Pharao Necho, de Koning van Egypte, zijne wapenen tegen Carchemis, eene Stad aen den Phrath, dat is aen de rivier de Euphraet; alwaer de overtogt was, naer Syrien, Phænicien en Canaan. Langs dezen

(*e*) 2 Kon. 23: 22. (*f*) 2 Kon. 23: 29, &c.

dezen weg, zocht hy dat gedeelte van het Asſyriſche Rijk, in zijne macht te krijgen, het welk aen deze zijde van den Euphraet gelegen was: ende Joſia toogh uyt hem te gemoete, om dit zijn oogmerk te ſtuiten; denkelyk, omdat hy in eene verbindtenis ſtond, met den Koning van Babel.

21. Doe Pharao Necho bericht gekregen had, dat Joſias zich met dezen oorlog bemoeide, ſondt hy boden tot hem, ſeggende; Wat hebbe ick met u te doen, gy Koningh van Juda, dat gy de wapenen tegen my opvat? wat u aengaet, ick en ben heden tegen u niet opgetrokken; maer tegen een huys, dat oorloge voert tegen my, tegen den Koning van Babel, die mijn vyand is, ende Godt heeft, in eenen droom, geſeyt, dat ick my haeſten ſoude: houdt u af van Godt, die met my is, op dat hy u niet en verderve.

22. Doch Joſia en keerde ſijn aengeſicht niet van hem, maer hy verſtelde ſich, hy vermomde zich in zijne kleeding, opdat de Egyptenaers niet op zijn perſoon mikken zouden, om tegen hem te ſtrijden, ende en hoorde niet nae de woorden van Necho uyt den mont Godts: maer hy quam om te ſtrijden in het dal Megiddo.

Het is aen de eene zijde niet denkelyk, dat Necho een Godlyke Openbaring ontvangen hebbe; hy zal zulk een voorgeven ſlechts gebruikt hebben, in hope dat dit, by dezen Godsdienstigen Koning, de meeste uitwerking zou hebben: echter had Joſia, hoe prijslyk het was dat hy getrouw bleev aen zijne verbindtenisſen, dezen optocht niet moeten ondernemen zonder den HEERE raed te vragen; en daertoe had hem Necho's voorgeven te meer moeten aenſpooren: dit echter ſchijnt hy niet gedaen, en enkel op 't oog gehad te hebben den nieuwen Babyloniſchen Koning een echte proeve zijner getrouwheid te geven.

23. Het kwam dan tot eenen veldſlag, Ende de ſchutters ſchoten den Koningh Joſia; doe ſeyde de Koningh tot ſijne knechten: Voert my wech, uit het leger, want ick ben ſeer gewondt door een pijl der Egyptenaren.

24. Ende ſijne knechten namen hem wech, van den wagen, ende voerden hem op den tweeden

wagen, dien hy hadde, ende brachten hem te Jerusalem; ende hy sterf, ende wert begraven in de graven sijner vaderen, met eene zeer groote staetsie, denkelyk wel naest Hiskia op de hoogste plaets: ende gantsch Juda ende Jerusalem bedreven rouwe over Josia.

25. Ende Jeremia maeckte een klaegliedt over Josia; desgelijcks alle sangers, ende sangerschen, spraken in hare klaeglieden, met zeer veel lov, van Josia. Deze klaegliederen en Lijkdichten zijn nog onder ons tot op desen dagh wanneer dit beschreven werd; want sy gavense tot eene insettinge in Israël, om, ter gedachtenis, bewaerd te worden: ende siet, sy zijn geschreven in de klaeglieden.

Deze Klaegliederen moet men echter onderscheiden van die welke wy by de Prophetiën van Jeremia in de H. Schrivt hebben.

26. Het overige nu der geschiedenissen van Josia, ende sijne goetdadigheden, nae dat geschreven is in de wet des HEEREN:

27. Sijne geschiedenissen dan, de eerste, ende de laetste; siet, die zijn geschreven in het boeck der Koningen Israëls, ende Juda.

HET XXXVI. KAPITTEL.

De Geschiedenis van Joahaz, den vijftienden, en Jojakim, den zestienden vs. 1-4. van Jojachin den zeventienden, en Zedekia den agttienden of laetsten Koning van Juda vs. 5-80. De geheele slooping van het Joodsche Koningrijk, door Nebucadnezar, den Koning van Babel vs. 11-21. De herstelling van het Joodsche volk, door Cyrus vs. 22, 23.

1. (a) DOe nam het gemeene volck des lants Jehoahaz, of Joahaz den sone van Josia,

(a) 2 Kon. 23: 30, &c.

sia, ende maeckten hem, schoon hy jonger was dan zijn broeder Jojakim, Koningh in sijns vaders plaetse te Jerusalem. Ook liet hem het gemeen, door een of meer belhamels aengehitst, door eenen Priester, welken zy daertoe drongen, op eene plechtige wijs zalven 2 Kon. 23: 30.

2. Drie en twintigh jaer was Joahaz oudt, als hy Koningh wert; en derhalven was hy omtrend twee jaren jonger, dan zijn broeder Jojakim, die reeds 25 jaren bereikt had, toen hy drie maenden later, na de afzetting van Joahaz, den Throon beklom: ende de regeering van Joahaz was zeer kort, hy regeerde slechts drie maenden te Jerusalem.

Hy was een zeer ondeugend Vorst, zeer ontaert van zijnen braven Vader. Hy begon, in dien korten tijd, den afgodsdienst wederom in te voeren, en de voetstappen van zijne grouwzame voorvaders, Manasse, Amon en dergelijke, te volgen.

3. Daerom vernederde de HEER hem, op zulk eene wijs, welke duidelyk te kennen gav, dat het Koningrijk van Juda naer den ondergang helde: Want de Koningh van Egypten sette hem af te Jerusalem, en liet hem gebonden te Ribla brengen, eene voorname Stad van Syrien, alwaer de Egyptische Koning zich thans bevond, om zijne overwinningen, welke met de nederlaeg van Josia, in het dal Megiddo, begonnen waren, verder voort te zetten: ende hy leyde het lant een boete op van hondert talenten silvers, ende een talent gouts, zoodat het reeds grootelyks verzwakte Rijk van Juda eene jaerlyksche schatting moest opbrengen, welke ruim 440000 Guldens bedroeg 2 Kon. 23: 33.

4. Ende de Koningh van Egypten, die nu het Rijk van Juda onder zijn bedwang had, maeckte sijnen ouderen broeder Eljakim Koningh over Juda, ende Jerusalem, ende veranderde sijnen naem in Jehojakim. Schoon beide deze namen van dezelvde beteekenis waren, zeggende *God* of *de* HEER *zal opstaen*, betoonde de Koning van Egypte, ook in dit geval, dat hy een volkomen gezach had over Eljakim, in zoo ver zelvs, dat hy zijnen

naem, nae welgevallen, veranderen konde: maer sijnen broeder Joahaz, den gewezen Koning van Juda, nam Necho, ende bracht hem in Egypten, toen hy, in zijn Rijk wederkeerde. Joahaz storv in Egypten, gelijk Jeremias voorspeld had 2 Kon. 23: 34.

5. Vijf en twintigh jaer was Jehojakim oudt, als hy Koningh wert, ende regeerde elf jaer te Jerusalem: ende hy dede, even als zijn broeder gedaen had, dat quaet was in de oogen des HEEREN sijnes Godts.

6. Onder de Regeering van dezen Eliakim, of gelijk Pharao Necho hem genoemd had, Jehojakim, werd het Koningrijk van Juda, aen Nebucadnezar, den opvolger van Nabopolasser, onderworpen. Dees (b) Nebucadnezar de toenmalige Koningh van Babel, versloeg Pharao Necho, den Koning van Egypte Jer. 46: 10. en werd daerdoor de Alleenheerscher van genoegzaem gansch Assyrien; vervolgens wendde hy zich tegen Jehojakim, en toogh tegen hem op, om de Joden aen hem schatplichtig te maken, gelijk zy aen Pharao Necho geweest waren, ende kwam te Jerusalem in, en bondt hem met twee kopere ketenen, om hem te voeren nae Babel. Doch, nadat hy aen Nebucadnezar trouw gezworen had, werd hy in zijn Rijk hersteld, als een leenman van Nebucadnezar.

7. Nebucadnezar bracht oock van de vaten des Huyses des HEEREN, welke hy te Jerusalem geroovd had, nae Babel; ende steldese in sijnen tempel te Babel.

Drie jaren later, viel Jojakim, op aendrijven van den Egyptischen Koning, van Nebucadnezar af, en weigerde hem langer schatting te betalen. Dit gav aenleiding, dat Nebucadnezar, op nieuws tegen hem optrok, met een gemengd leger, bestaende uit zeer verschillende volken, welke nu reeds alle aen hem onderworpen waren. 2 Kon. 24: 2-4.

8. Het overige nu van de geschiedenissen Jehoja-

(b) 2 Kon. 24: 1.

Jakims, die op eene geweldige wijs, aen zijn einde geraekte Jer. 22: 29. en 36: 30, ende sijne grouwelen, die hy dede, ende wat godloosheid al aen hem gevonden wert; siet, dat is geschreven in het boeck der Koningen Israëls, ende Juda: ende Jehojachin sijn sone wert Koningh in sijne plaetse.

9. (c) Acht jaer was Jehojachin oudt, als hy Koningh wert, ende regeerde drie maenden ende tien dagen, te Jerusalem: ende dede, even als zijn Vader, dat quaet was in de oogen des HEEREN.

Volgens 2 Kon. 24: 8. was Jehojachin 18 jaren oud, toen hy Koning werd. Zie VII. Deel. INLEIDING bladz. CII.

10. (d) Ende met de wederkomste of met het begin des volgenden jaers sondt de Koningh Nebucadnezar, wanneer hy vernomen had, dat Jojachin, onder de hand, met den Koning van Egypte, zamenspande, om het Babyloniesch juk aftesschudden, naer Jerusalem henen, ende liet hem nae Babel halen, met de kostelickste vaten van het huys des HEEREN: Zelvs kwam Nebucadnezar, in eigen persoon, om Jerusalem te belegeren. Jojachin ging Nebucadnezar te gemoet in zijne legerplaets, met zijne Moeder en voornaemste Hovelingen. De Koning van Babel nam Jojachin, met de Koningin Weduw, en de Hovelingen gevangen, hy nam Jerusalem in bezitting, en de schatten van den Tempel voerde hy als eenen buit met zich. Ook bracht hy den gevangenen Jojachin naer Babel, met de Koningin Weduw, de voornaemsten des lands, benevens alle de timmerlieden en smeden, zoodat 'er niet, dan een hoop arm volk, overbleev 2 Kon. 24: 10-16. ende, toen Nebucadnezar, met zijne gevangenen, naer Babel terug trok, stelde hy Zedekia, als zijnen leenman, tot Koning van Juda aen, (e) hy maeckte sijnen broeder, den Oom, of vaders broeder van Jehojachin, die eigenlyk Mattanja heette 2 Kon. 24: 17, maer door Nebucadnezar Zedekia genaemd werd, tot Koningh over het overschot van Juda, ende Jerusalem.

11. Een en twintigh jaer was Zedekia oudt,

(d) Dan. 1: 1, 2. (e) 2 Kon. 24: 17. Jer. 37: 1.

als hy Koningh wert; ende regeerde byna elf jaer te Jerusalem.

12. (*f*) Ende hy dede ook dat quaet was in de oogen des HEEREN sijnes Godts: hy en verootmoedigde sich niet voor het aengesicht en volgens den raed des Propheten Jeremia, [*sprekende*] uyt den mont des HEEREN.

13. Daer toe wiert hy oock afvalligh tegen den Koningh Nebucadnezar, hy ondernam het, aen dezen Koning van Babel, gehoorzaemheid te weigeren, hoe zeer die Nebucadnezar, hem beëedigt hadde by Godt, en Zedekia by den HEER gezworen had, dat hy dezen Vorst zoude getrouw zijn. Tot dezen meineedigen afval, liet Zedekia zich bewegen, door de gezanten der Koningen van de Moabiten, van Tyrus en Sidon Jer. 27: 2-4. Ook had de Koning van Egypte hem zijnen bystand beloovd Ezech. 17: 15, en de valsche Propheet Hananja had hem wijs gemaekt, dat de HEER, binnen twee jaren, het juk van Babel verbreken zoude, en alle de gevangenen, met de Heilige vaten, doen terug keeren Jer. 20: 8. Ook ging Zedekia voort, in allerlei boosheid, ende verhardde sijnen necke, ende verstockte sijn herte, dat hy sich niet en bekeerde tot den HEERE den Godt Israëls.

14. Oock werd het bederv der zeden zoo algemeen en grouwzaem onder het volk, dat de maet der ongerechtigheid volkomen vervuld wierd. Zelvs maeckten alle Overste der Priesteren, ende het volck, der overtredingen seer veel, nae alle grouwelen der Heydenen: ende sy verontreynigden het huys des HEEREN, dat hy, tot zijnen plechtigen eerdienst, geheyligt hadde te Jerusalem, door allerlei afgoderyen en gruwelen in het zelve te plegen.

15. Ende de HEERE de Godt harer vaderen wendde alle zedelyke middelen aen, om deze grouwzame Natie te verbeteren, maer zy werden hardnekkig versmaed. De HEER sondt tot haer door de hant sijner Boden en

(*f*) Jerem. 52: 2, 3.

en Propheten, vroegh op zijnde en alle pogingen onvermoeid aenwendende, om [*die*] Propheten te ſenden, ten einde zy het volk tot boete en bekeering zouden aenſpooren, gelijk een getrouw huisvader, des morgens vroeg opſtaet, om het welzijn van zijn huisgezin te bevorderen: want hy verſchoonde ſijn volck, ende ſijne wooninge, de HEER verdroeg deze grouwzame Natie, eenen geruimen tijd, in zijne langmoedigheid, en ſtelde de rechtvaerdige ſtraf lang uit, omdat zy het volk was van zijn byzonder eigendom, en omdat zijn Heiligdom onder haer was opgericht.

16. Maer, in plaets dat de Joden tot inkeer komen zouden, ging hunne hardnekkigheid zoo ver, dat ſy ſpotteden met de Boden Godts, ende verachteden ſijne woorden, ja ſy verleydden haerſelven tegen ſijne Propheten, zy mishandelden deze Propheten, en verdraeiden hunne waerſchouwende voorzeggingen: tot dat ten laetſten de grimmigheyt des HEEREN tegen ſijn volck opgingh, dat 'er geen heelen aen en was, en het vuur van zijnen geduchten toorn dermate ontbrandde, dat 'er geen bluſchen aen ware.

17. Want hy dede tegens hen opkomen Nebucadnezar den Koningh der Chaldeen of van Babel, die met zijn ganſche heirleger optrok, om Zedekia, over zijn meineed en afval, te ſtraffen. Hy drong door, tot voor Jeruſalem, hy belegerde deze hoofdſtad, en tastte dezelve aen, met alle oorlogstuig van dien tijd. De Koning van Egypte kwam wel, om Zedekia te helpen; dit gav ook aenleiding, dat de Chaldeers het beleg voor eenigen tijd opbraken Jer. 37: 12, maer de aenval werd naderhand met des te meer geweld herhaeld. Hoewel de Koning, met de Rijksgrooten en Soldaten, nog eenen genoegzamen voorraed hadden van mond behoevten Jer. 37: 21, heerschte 'er een zware hongersnood onder de inwooners; te meer omdat het ganſche volk, by den inval der Chaldeers in het land, de wijk genomen had, binnen de hoofdſtad: waerdoor Zedekia genoodzaekt was de Stad over te geven. En Nebucadnezar richtte toen eene geweldige ſlagting aen, in de Stad, terwijl hy hare jongelingen

met den ſweerde in het Huys hares heyligdoms, binnen het welk 'er vele gevlucht waren, zonder mededogen, doodde, ende hy en verſchoonde de jongelingen niet, nochte de maegden, de oude, nochte de ſtock-oude: hy gaffe alle in ſijne hant, om 'er nae zijn welgevallen mede te handelen. Koning Zedekia zelv wist, met eenige krijgslieden, nae buiten te vluchten, maer Nebucadnezar liet hem najagen. Men achterhaelde hem, in de vlakke velden van Jericho. Elk zijner krijgslieden redde zich, door de vlucht, zoo goed hy kon. Koning Zedekia werd levendig gegrepen, en tot den Koning van Babel gebracht, te Ribla. Nebucadnezar liet de zoonen van Zedekia, die hem gevolgd waren, om hem des te meerder ſmerten aen te doen, voor zijne oogen dooden; vervolgens werd Zedekia, nadat hem de oogen waren uitgeſtoken, met twee koperen ketenen gevonden, en naer Babel gevoerd 2 Kon. 15: 4-7.

18. Ende Nebucadnezar verrijkte zich met den buit, alle vaten van het huys Godts, de groote, ende de kleyne, ende de ſchatten van het huys des HEEREN, ende de ſchatten des Konings, ende ſijner Vorſten; dit alles voerde hy nae Babel.

19. Ende de Koning van Babel liet Nebuzaradan, den Overſten van zijne lijvwacht, met een genoegzaem getal van Soldaten, te Jeruſalem blijven, om deze Stad geheel te verwoesten 2 Kon. 25: 8. ſy verbrandden het huys Godts, ende ſy braken den muer Jeruſalems af, ende alle de paleyſen en aenzienlyke gebouwen daer van verbrandden ſy met vyer; verdervende oock alle koſtelicke vaten deſſelven, zoodat 'er, van den voorigen luister, geene ſchaduw overbleev.

20. Het ganſche volk der Joden, immers die van eenig aenzien waren, liet Nebucadnezar gevangelyk nae Babel voeren, Ende wie overgebleven was van den ſweerde, voerde hy wech nae Babel, ende ſy werden hem, ende ſijnen ſonen tot knechten, alleenlyk liet hy eenige arme lieden overblijven, om wijngaerdeniers en akker-

lie-

lieden te zijn. 2 Kon. 25: 11, 12. Deze elendige toestand van het Joodsche volk duurde, tot het regeeren des Koninckrijcks van Persen: tot dat Cyrus, de eerste Koning van Persien, de Babyloniers overwonnen, en onder de heerschappy der Persianen gebracht had.

21. Op dat het woort des HEEREN vervult wierde, door den mont van Jeremia Kap. 25: 9, 12. 26: 6, 7. 29: 10, tot dat het lant aen sijne Sabbathen een welgevallen hadde: het rustede alle de dagen der verwoestinge, tot dat de (g) tseventigh jaren der Babylonische gevangenis vervult waren.

Het gewoone Sabbathjaer kwam, om de zeven jaer. Dan moest het land rusten en onbebouwd liggen. Maer nu gav de HEER aen het land Canaan eenen zeer langen Sabbath, welke tienmael zeven jaren duurde.

De Babylonische gevangenis duurde 70 jaren. Zy eindigde in het eerste jaer van Cyrus, den Koning van Persien vs. 12. en Ezra 1: 1, — Maer van waer moet men het begin der 70 jaren rekenen? Hierover zijn het de Tijdrekenkundigen niet eens. Het schijnt ons, by het begin van Ezraes boek, voegzamer plaets te wezen, om deze vraeg wat nauwkeuriger te beantwoorden.

22. Maer in 't eerste jaer van Cores of Cyrus den Koningh van Persen, nam de Babylonische gevangenis een einde, vermids hy den Joden vryheid gav om naer hun land wedertekeeren, en om Stad en Tempel te herbouwen. Deze Cyrus was die vermaerde Vorst, van welken de Propheet Jesaias, 140 jaren voor de verwoesting van den Tempel, voorspeld had, dat hy de verlossing der gevangene Joden verschaffen zoude Jes. 44: 28. 45: 1, 4. Cyrus had het Koningrijk van Persien, van Astyages, zijnen Grootvader, geervd; maer naderhand overwon hy de Mediers, en vervolgens ook de Babyloniers. Deze geheele Monarchy, over de Persianen, Mediers en Babyloniers, werd het Koningrijk van Persien, en Cyrus de Persiaen geheten Dan. 6: 28. op dat vol-

(g) Jer. 25: 12. ende 29: 10.

bracht en blijkbaer vervuld wierde het (*h*) woort des HEEREN, door den mont van Jeremia gesproken, die voorspeld had, dat de Koning van Babel, met de Chaldeers, na verloop van 70 jaren, zoude verdelgd worden, en dat de Joden alsdan, in hun land, zouden wederkeeren Jer. 25: 12. 29: 10; opdat deze merkwaerdige voorzegging zoude vervuld worden, verweckte de HEERE den geest van Cores Koningh van Persen, en bestierde zijn hart zoodanig, dat hy eene stemme, een Koninglyk gebod, liet doorgaen door sijn gantsche Koninckrijcke, het welk niet alleen door Herauten werdt uitgeroepen, maer selfs oock in geschrifte, aen alle openbare plaetsen aengeplakt; seggende:

23. Soo seyt Cores, Koningh van Persen; De HEERE, de Godt des hemels, heeft my alle de Koninckrijcken, welke in dit gedeelte der aerde liggen, gegeven, en my tot Alleenheerscher gesteld van gansch Persien, Medien, Assyrien en Babel; ende hy heeft my, in de voorzegging van Jesaia, welke my door Daniel vertoond is, bevolen hem een Huys te bouwen of te laten bouwen te Jerusalem, dewelcke in Juda is: Wie is onder ulieden van al sijn volck onder alle de Joden, die lustig en rustig is, om ten dien einde naer Canaan weder te keeren? De HEERE sijn Godt zy met hem, Hy maekte zijnen weg en zijn werk voorspoedig, ende hy trecke, uit zijne gevangenis, naer zijn Vaderland, vryelyk op.

(*h*) Ezr. 1: 1. Jerem. 25: 12. ende 29: 10.

EINDE VAN HET TWEEDE BOEK DER CHRONIJKEN.